euincantur, valebit datio vel promissio arrharum habito respectu ad tempus promissionis: ita singulariter Rod. Suar. *in l. 1. tit. 2. lib. 3. for. ll. 26. fol. vers. non tamen.* Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. gloss. 1. num. 4.* Baeça *lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 31. num. 14.* Item adde quod vxori vel eius hæredi solut. matrim. incumbit onus probandi facultates mariti, & vires patrimonij, vt decima sufficiat ad solutionem arrharum: ita notabiliter & latè Roder. Suar. *in dicta leg. 1. 27. fol. vers. circa hanc partem quæro per plures, columna* quia vbi mulier non probauerit, hæredes viri & si nihil probauerint obtinebunt, cum deficiente huiusmodi qualitate arrhas petere non possit, *l. 1. tit. 2. lib. 3. fori, & in hac lege*, ergo qualitatem hanc tenetur probare iuxta Glossam communiter receptam *in l. si verò, §. qui pro rei, ff. qui satisdare cogantur*, in cuius intellectu plura congerit Couarr. *lib. 2. variarum resol. cap. 6. num. 7.* vbi in specie testatur hanc opinionem in praxi receptam, quamuis ipse an vera sit dubitet. Eandem etiam sententiam tenet Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 1. num. 9.* Baeça *de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 36. num. 15.* Pelaez *in tract. maioratuum 1. p. quæst. 51. num. 2. cum seq.* Guttierez *de iuramento confirmatorio, 1. p. cap. 1. num. 21.* Ayora *de partitionibus cap. 7. num. 17. fol. 52. & n. 29. & 39.* Azeuedus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. n. 18.* imò quòd magis est, si plus fuerit datum vel promissum, non valet etiam si illi legi fuerit renuntiatum, quæ cùm sit prohibitiua renuntiari non potest iuxta doctrinam Glossæ *in l. 1. verbo fideiussorem, C. ne fideiussores dot. dentur.* Bartolus *in l. de his, n. 3. ff. de transact.* Curtius *consil. 68.* Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 2. n. 1.* & tabellio qui talem renuntiationem poneret perdit officium: ita determinat *lege 1. tit. 2. lib. 3. for. ll.* & expressè determinat *ista nostra lex 50. in ll. Taur.* valeret tamen tunc ipsa 10. pars argumento textus *in lege sancimus, Codice de donat. cum simil.* sed si generaliter renuntietur omnibus legibus pœnam huius legis non iucurret tabellio, sicut si specialiter huic legi renuntiatum fuisset, argumento *legis item apud Labeonem, §. hoc edicto, ff. de iniuriis*, vbi quæ speciali notâ dignâ sunt, nisi exprimantur, non veniunt in renuntiatione, maximè in correctoriis & pœnalibus & in specie id tenet Castillus *in l. 50. verbo, renuntiar.* Matiençus *in l. 2. titulo 2. lib. 5. recop. gl. 3. num. 1.* Item si talis promissio arrharum esset iurata, valeret etiam vltra decimam partem, vt dixi, & posui in materia contractuum, *in artic. an & quando contractus nullus fir. iur.* Vide hac quæst. Couar. *in cap. quamuis pactum 2. p. §. 2. num. 7. de pactis, lib. 6.* Gutierrez *in auth. sacramenta puberum num. 23. pag. 303.* Azeuedus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. n. 12.* Palacios Rubeus *in rub. de donat. inter virum, §. 24. n. 4. versic.* hæc tamen intellige Castillum *in l. 50. gloss. 1.* Seguram *in l. 1. §. si vir. num. 139. de acquir. poss.* Perez *in l. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. gloss. magna, col. 795.* Menchacam *de succes. creat. §. 28. n. 33.* Gomez Arias *in l. 48. Tauri, n. 13.* qui omnes nostram sententiam tenent, vide etiam Montaluum *in l. 1. gl. 1. tit. 2. lib. 3. fori*, & ibi Rodericum Suarez, *q. 3.* Padillam *in auth. res quæ Cod. communia de leg. n. 29.* Baeçam *in lib. de non meliorand. dot. rarione filiab. cap. 29. n. 6. & 12.* Matiençum *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gl. 2. n. 6.* Gutierrez *de iuram. confir. cap. 14. num. 1.* & videas Menesium *in auth. res quæ num. 29.* & vera est hæc sententia, nec obstant contra eam rationes Couarruuiæ; nam prima, quæ deducta est *in l. foro iuzgo*, cessat, quia ille liber apud nos vim legis non habet. Secunda cessat etiam quia verum non est acquiri agnatis actionem ad recupetandam eam summam quæ decimam excedit, nec in ipsorum fauorem prohibita est arrha decimam excedens, sed ipsis proximioribus agnatis datur facultas repetendi ad vtilitatem ipsius mariti, & vt excessus ad ipsum maritum reuertatur. vt constat *ex l. fori ibi, por el*, & apertius *ex lege foro iuzgo*, vnde scripta est lex fori, & secundum quam est intelligenda, vt ibi notat Roder. *fol. 30. in princ.* quinimo in quo id non transcripsit legis fori cum cætera transcripserit, damnasse videtur informationem donationis arrharum adiecto iuramento, & apertiùs hæc lex quæ renuntiationem prohibens non prohibuit iuramentum. Vnum tamen est, quod si aliquis tempore quo matrimonium contrahit, sit adeò pauper, vt non possit arrhas dare, potest eas promittere de bonis futuris: & mulier postea potest eas petere, & sibi assignari quando voluerit, dum tamen maritus non promittat vel assignet vltra 10. partem bonorum, quæ illo tempore habeat: ita dicit, & disponit *lex 2. titul. 2. lib. 3. foro ll.* quæ in hoc est notabilis, & quotidie practicatur: & ita tenet & declarat Roderic. Suar. *in d. l. 1. tit. 2. lib. 3. for. ll. 27. fol. versic. nota vlterius.* Matiençus *in d. l. 2. tit. 2. l. b. 5. glos. 1. n. 5.* Baeça *de non meliorandis dot. rat. filiab. cap. 31. num. 10. in fin.* Aduertendum tamen, quod ista donatio arrharum ita potest fieri viduæ sicut virgini, licèt communiter in vulgò de hoc dubitetur: ita expressè probat *lex 1. prope fin. tit. 2. lib. foro ll.* & tenet Palac. Rub. *in sua repet. fol. 7. 3. col. versic. aduertendum*, & Roderic. Suar. *in l. 1. tit. 2. lib. 3 foro ll. fol. 25. versic. præmitte*, & vide Greg. *in l. 1. tit. 11. p. 4. gl. en esperan. ad fin.*

Item adde quod etiam sponsus vel maritus minor 25. annorum potest promittere vel dare prædictas arrhas vsque ad dictam quantitatem decimæ partis bonorum, nec potest restitui: quia fecit illud quod quilibet maior, & prudens fecisset, argumento textus *in l. non videtur, C. de in integ. restit. & in l. 1. C. si adu. donat. & in l. cum plures, §. fin. ff. de administ. tutor.* quod intellige quando non haberet curatorem: secùs aliàs: quo casu curatoris desideratur authoritas *l. si curatorem habens, C. de in integ. restit.* & in specie probat *l. 2. & l. mulier, C. de iure dotium*, quia datio vel promissio esset penitus nulla. Item intellige, quando donatio vel promissio arrharum consisteret in pecunia vel rebus, quæ seruando seruari non possunt: secùs verò, si in rebus immobilibus, quia tunc requiritur decretum, vt *in l. lex quæ tutores, C. de administ. tutor. & in l. prædia, C. de præd minor.* Idem resoluit Suarez *in d. tit. de las arrhas lib. 1. fori, §. sed vtrum minor. fol. 39. & gl. magna, in l. 1. tit. 11. p. 4.* quod & in dote receptius asserit Couar. *in practicis, c. 28. n. 10.* Azeued. *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. n. 12.* 14

Vnum tamen est, quod si post ætatem perfectam 25. annorum transeat quinquennium, ipso iure ratificatur, & confirmatur datio vel promissio arrharum, sicut si alienaretur res immobilis titulo oneroso, textus est singularis & vnicus *in l. fin. C. si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit*, quem ad hoc reputat ibi singularem Bartolus, & vnicum Baldus & Salicetus, & Roderic. Suar. *in l. 1. tit. 2. lib. 3. foro ll fol. 43. versic. sed vtrum minor* & ita tenet Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gl. 1. num. 3.* Couar. *in practicis, c. 28. n. 10.* Item adde, quod mortua vxore arrhæ promissæ, vel receptæ pertinent hæredibus eius etiam extraneis, & non marito superstiti: ita expressè determinat, & disponit *lex 51. his ll. Tauri:* & ratio eius dubitandi potuit esse duplex. Prima quia de iure fori vxore mortua cum testamento sine liberis poterat de arrhis testari, & quicquid vellet facere, sed ea mortua ab intestato pertinebant marito vel hæredibus suis, ita dicebat *l. 1. tit. 2. lib. 3. foro ll.* & lex *6. tit. 1. liu. 3. foro iuzgo* hodie

vero

verò corriguntur prædictæ ll. & deciditur contrarium per noſtram l. 51. Secunda ſubtilis & noua ratio dubitandi potuit eſſe, quia donatio facta inter maritum & vxorem confirmatur morte donantis: non verò donatarij recipientis: textus eſt *in l. cùm hic ſtatus. §. ſi mulier. infrà ff. de donat. inter vir. & vxor.* text. *in l. etiam. Cod. eod. tit. expreſſior cæteris in leg. à matrito eodem titul.* & ibi communiter Doctores vnde videbatur in propoſito, quòd ſi mulier, quæ recepit arrhas, decedat viuente marito, eo ipſo reuocetur talis promiſſio vel receptio arrharum, & applicetur marito, ſed contrarium determinat noſtra lex 51. quia longè differunt donatio arrharum, & donatio ſimplex inter maritum, & vxorem, vt patet ex ſuperioribus.

15 Aliquando & 4. fit inter eos donatio, quæ vocatur dos: pro cuius perfecta intelligentia, & declaratione dico, quòd dos eſt illud, quod datur vel promittitur viro ratione matrimonij ad ſuſtentanda onera eius: nam dos dicitur Græcè *pherna*, id eſt, donatio, quæ propter matrimonium conceditur: textus eſt *in lege prima, & per totum, ff. ſolut. matrimonio:* text. *in l. 1. & per totum, ff. de iure dotium:* text. *in l. prima, & per totum, ff. de pactis dotalibus.* text. *in lege prima & per totum, Cod. de iure dotium,* text. *in leg. 1. & per totum, Cod. de dotis promiſſione.* text. *in l. 1. & per totum tit. 11. part. 4.* adeò quòd ſine matrimonio eſſe non poteſt, vt *in l. tertia, ff. de iure dot. & in l. cum multæ, verſic. ſicut, Cod. de donat. ante nupt.* & iſtam definitionem ponit Azor. *in Summa, Cod. de iure dot.* & in effectu ponit Bart. & communiter Doctores *in rubric. ff. ſolut. matrim.* de qua definitione latè per Bald. Nouel. *in tractatu dotis, fol. 3. part. 2. §. 1.* & Ioann. Campeg. *in tractatu dotis, 1. p. & 1. q.* in qua materia ſunt videndi tres principales articuli. Primus eſt de iure, & natura, & effectu dotis tempore promiſſionis ante contractum matrimonium. Secundus articulus eſt de iure, & natura, & effectu dotis conſtante matrimonio. Tertius articulus eſt de iure, & natura, & effectu dotis ſoluto iam matrimonio.

Quoad primum igitur articulum dico, quòd talis dos poteſt promitti ab vxore, vel à patre, vel à conſanguineo, vel à quolibet extraneo, vt in dictis iuribus: & in ſpecie eſt textus *in lege promittendo, ff. de iure dotium,* cuius verba ſunt, *promittendo dotem omnes obligantur cuiuſcunque ſexus conditioniſque ſint.* Item poteſt fieri ante matrimonium & etiam conſtante matrimonio: quia talis dotis conſtitutio nullo tempore eſt prohibita: textus eſt *in lege ſi conſtante, Codice de donat. ante nupt.* text. *in lege cùm multæ, verſicul. Sancimus, eodem titulo,* textus *in l. prima tit. 11. 4. parte.*

17 Item poteſt fieri etiam de omnibus bonis: textus eſt *in l. mulier bona, ff. de iure dotium,* & ibi notat & commendat Gloſſa ordinaria, Odofredus, Bartolus, Baldus, Salicetus, Fulgoſius, Iacobus de Sanct. Georg. & communiter Doctores: textus *in l. nulla, Cod. eodem, tit.* cuius verba ſunt, *Nulla lege prohibitum eſt vniuerſa bona in dotem marito fœminam dare,* & ibi Gloſſa ordinaria, & communiter Doctores nec obſtat *lex. 69. infrà his ll. Tauri,* quæ habet quòd nemo poteſt donare omnia bona ſua etiam in præſentia: quia debet intelligi in donatione ſimplici, vera, & propria inter viuos: non verò in donatione ob cauſam oneroſam provt iſta. Nec obſtat etiam *lex vnica, Codice de inofficioſis dotibus*: quia ibi non renocatur ex eo quòd omnia bona dentur in dotem, ſed quia tendit dos in præiudicium legitimæ filiorum, nec obſtat etiam *lex prima, Codice ſi aduerſus dotem*, quia ibi minor reſtituitur, non ex eo, quòd omnia bona dedit in dotem, ſed quia maritus non fuit dignus tanta dote ſecundum qualitatem ſuæ perſonæ, loci, & patrimonij: & in effectu ita tenet & declarat ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores tenet etiam & declarat Gloſſa ordinaria & communis opinio, *in dicta lege nulla, C. de iure dotium.* Quid autem in dubio, quando mulier ſimpliciter contrahit matrimonium, an videatur omnia bona in ſua dote dare? & Gloſſa ordinaria *in lege mulier bona: ff. de iure dotium,* authoritate Ariſtotelis maximi Philoſophi tenet quòd ſic, & ſequuntur aliqui Doctores: & ita expreſsè tenet Faber, *in d. l. nulla, C. de iure dotium,* ſed contrarium tenet Bald. Salic. Fulgoſ. Iacob. de Sanct. Georg. & magis communiter Doctores *in d. l. mulier bona*, tenet etiam Bartol. plenè & magiſtraliter diſputando *in qq. ſuis, q. 7. mulier habens magnum patrimonium,* idem Bart. & communiter Doctores, *in l. penult. §. vxor. ff. ſolut. mat.* Paul. de Caſtr. & moderni *in authen. præterea, C. vnde vir. & vxor.* Bald. Salic. & communiter Doctores *in d. l. nulla, C. de iure dotium.* Salic. & alij Doctores per textum ibi *in l. fin. verſic. eodem modo, C. de repudiis.* Quod extende etiam ſi bona ſint tradita marito actualiter reſpectu adminiſtrationis ſecundum prædictos Doctores, vbi ſuprà. Quod tamen intellige niſi ex aliquibus coniecturis tacitè appareat in dotem dediſſe, quas bene & notabiliter ponit Baldus *in dicta quæſt. 7.* & Doctores in locis ſuprà allegatis, & meliùs quàm alius ponit Franciſc. Curtius Iunior *in Authen. præterea, Cod. vnde vir & vxor. 4. colum. num. 12.* Ioan. Camp. *in tractat. dotis, 1. parte, q. 39.* quod eſt vtile & neceſſarium, ſi fortè caueretur lege vel ſtatuto quòd ſoluto matrimonio maritus lucretur certam partem dotis. Item adde quòd nedum poteſt quis dare omnia bona præſentia in dotem, ſed etiam futura, ſi tamen hoc dixit expreſsè, aliàs non: argumento textus & eorum, quæ ibi notantur *in l. fin. C. quæ res pignor. obligar. poſſ.* & in terminis tenet Bald. *in d. l. nulla, C. de iure dotium,* cum quo tranſeunt alij Doctores.

Item adde quod ſi ſimpliciter dos promittatur: 18
habet in ſe tacitam conditionem, ſi matrimonium ſequatur & ante non poteſt agi: textus eſt *in l. ſtipulationem, ff. de iure dotium,* text. *in leg. plerumque, §. ſi ante eodem titulo,* text. *in leg. in rebus, verſicul. 1. eodem titulo.* text. *in leg. non enim, eodem titulo.* text. *in leg. item quia, §. 1. ff. de pactis.* text. *in l. vndecima, titulo vndecimo, 4. part.* Ex quo infertur, quòd tempus adiectum ſolutioni dotis incipit currere à tempore contracti matrimonij, textus eſt ſingularis *in leg. tali facta, ff. de iure dotium,* & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. & communiter Doctores, idem Bartol. *in leg. ſi cui legetur, in fine, ff. de leg. primo,* & ibi Paul. de Caſtr. & alij Doctores, & illum textum reputat ſingularem Angelus de Aretin. *in §. action. Inſt. de actionibus, quarta columna,* & idem diſponit *lex duodecima, tit. 11. part. 4.* Quod tamen intellige quando terminus eſt appoſitus ſimpliciter & in genere: ſecùs tamen, ſi in ſpecie & indiuiduo: quia tunc ſtatim incipit currere: ita tenet & declarat Bald. *in leg. fin. §. 1. ff. de reſcind. vendit.* idem Bald. *in rubr. C. de contrahen. emptione fin. col. 23. q.* Salic. *in l. 2. eod. tit.* Iacob. de Sanct. Georg. vbi valde commendat *in d. l. tali facta.*

Item adde quòd dos poteſt incipere à traditione 19
& à promiſſione: à traditione, quando vxor vel alius actualiter tradit viro aliqua bona in dotem, vt *in l. ſi ego, §. dotis. ff. de iure dotium, & in l. prima, C. eod. tit.* à promiſſione, vt ſi pacto nudo vel ſtipulatione fiat promiſſio, vt *in l. cùm poſt, §. genere, ff. de iure dotium, & in l. prima, C. de dotis promiſ.* hodie tamen ſemper inducitur & fingitur à lege tacita ſtipulatio, tam ex parte mulieris ad dotem repetendam, quàm

ex

ex parte viri ad dotem exigendam: textus est *in lege vnica, §. primo, Codice de rei vxor. action.* & ibi Glossa ordinaria, *& in verbo omnes*, textus formalis, & expressus *in §. nemo, eiusdem legis*, tenet etiam Glossa *in l. ad exactionem, Cod. de dotis promiss.* Glos. *in l. 1. ff. solut. matrimon.* Glos. *in l. de diuisione, eodem titulo.* Glos. *in l. diuortio, ff. de verb. oblig.* Glos. *in §. fuerat, Inst. de act.* & vtrobique communiter Doctores. Item etiam pro hac dote soluenda competit marito tacita hypotheca in bonis promittentis: text. est *in d. leg. vnica, §. & vt plenius, C. de rei vxor. act.* text. *in §. & nemo, eiusdem legis*, & ibi Doctores & idem disponit *lex 23. tit. 13. 5. parte.* Adde tamen, quòd hoc casu non est priuilegiata, vt præferatur cæteris creditoribus, ita Glossa ordinaria *in d. §. & vt plenius* & ibi Doctores. Adde tamen, quòd his casibus requiritur saltem promissio dotis per pactum: secus tamen, si per pollicitationem: ita singulariter Bald. Nouellus *in tractat. dot. 6. parte prima priuilegio. numero tertio.* & talis promissio dotis valet, licet sit incerta, & per iudicem declarabitur attenta qualitate, & genere personarum, loci, patrimonij: dum tamen hoc casu promissio fiat per stipulationem, ne aliàs concurrant duæ specialitates: textus est *in l. cùm post. §. gener. ff. de iure dotium*, & ibi Glos. ordinaria & communiter Doctores text. *in l. 1. C. de dotis promiss.* & ibi Glossa ordinaria & communis opinio; hodie tamen de iure regio indistinctè valeret: quia ex pacto nudo & pollicitatione oritur actio, & non concurrerent prædictæ specialitates. Adde tamen, quòd si vni filiæ promiserit, vel dederit certam dotem, & postea alteri filiæ promisit dotem incertam simpliciter videtur velle, promittere tantam dotem quantam priùs promisit, vel cedit primæ filiæ, argumento textus *in leg. dotem quæ prius, ff. de iure dotium*, Confirmatur ex singulari sententia Socin. *in lege prima, ff. soluto matrim. num.* 10. vbi dicit, quòd si pater filiam dotauit, tam de bonis propriis, quàm de bonis filiæ expressa quantitate, & postea aliam nuptui tradidit, & pro ea simpliciter dotem promisit, videtur eandem quantitatem promittere quam dedit primæ filiæ, ratione æqualitatis seruandæ: quod reputat singulare & non alibi Palac. Ruuius *in sua repet. fol. 91. col. 3.*

20 Item adde, quòd si tempore matrimonij vel eo constante vxor promittat vel tradat simpliciter viro certam quantitatem pecuniæ, vel rem nulla expressa causa, videtur facta promissio ex causa dotis, & per consequens valet, textus est singularis & vnicus *in lege quod autem, ff. de iure dotium*, cuius verba sunt, *Quod autem in stipulatione non est necessaria dotis adiectio, etiam in donatione tantundem dicimus*, & ad hoc notat & commendat ibi Bartolus, Odofredus, Salycetus, Fulgosius, Iacobus de Sancto Georgio, & reputat singul. & vnicum Baldus, ibi, & illum etiam reputat singul. & vnicum Baldus, *in lege nulla, C. de iure dotium, numero secundo.* Notat etiam & commendat Baldus Nouellus, *in dicto tractatu dot. 6. parte 14. priuilegio dotis*, nec obstat quòd mulier quæ simpliciter tradit bona sua marito, non videtur ea in dotem dare: quia intelligitur quando omnia bona dedit vel tradidit: secus verò si partem, vt hic. Item adde quòd vxor potest habere bona triplicis generis & patrimonij: nam potest habere bona dotalia, quæ sunt illa, quæ expresse dantur in dotem, in quibus maritus habet dominium constante matrimonio, & lucratur fructus, & habet administrationem, & potest suo nomine actiones exercere, vt infrà suo loco dicetur. Secundò potest habere bona paraphernalia, quæ sunt illa, quæ habet vxor extra dotem, à *para* quod est iuxta, & *pherna*, quod est dos: tamen custodiam & administrationem expressè vel tacitè concessit, marito, tradendo si prædicta bona vel instrumenta eorum, vel alias: & in his maritus non habet dominium nec aliud ius, sed tantum administrationem: ideò in eis potest agere & defendere nomine vxoris sine mandato tanquam procurator: textus est notabilis *in l. si ego, §. dotis autem causa, ff. de iure dotium*, text. formalis & expressus *in lege final. C. de pactis conuentis*, facit etiam bonus textus *in argumento in lege 1. §. fin. cum lege sequen. ff. iufruct. quemadm. caueatur.*

Tertiò potest habere bona propria, quæ non dedit in dotem, nec ea tradidit marito in administrationem expressè nec tacitè: sed ipsa separatim habet, regit, & administrat, & in his nullum ius de prædictis habet maritus, sed tunc poterit agere, & defendere tanquam coniuncta persona, præstita cautione de rato, sicut quilibet coniunctus posset: textus est notabilis, qui sic debet intelligi *in l. maritus, Cod. de procurat.* & in expresso istam doctrinam & resolutionem in materia ponit Iacobus Butricar. Odofred. Bartol. Bald. Paul. Salicet. Fulgos. Ias. & communiter Doctores ibi Iacob. de Sanct. Geor. *in l. dotis fructus, ff. de iure dotium* Palacios Ruuius *in sua repet. fol. 49. 2. colum.* Alexand. *in consil. suo. 1. volum. cons. 42. & 2. volum. cons. 62.* Hodie tamen etiam in istis non posset agere mulier sine licentia viri, *per ll. regias*: ex quo infertur quòd ista bona paraphernalia, quæ non fuerunt tradita nec concessa marito in administrationem expressam nec tacitam, non possunt peti ab vxore, vel hæredibus aliquo titulo particulari, depositi, commodati, vel simili: sed tantùm actione ad exhibendum, vel rei vendicatione, tanquam contra extraneum possessorem vel detentatorem: ita singulariter Bald. *in l. si ego, §. fin. ff. de iure dot.*

Item adde quòd si pater simpliciter promisit dotem 21
filiæ, vel donationem ante nuptias, vel propter nuptias filio, quod licet habeat bona eorum ex linea materna, vel ex alia parte inquisita, in quibus sit legitimus administrator: vel ex aliqua causa sit debitor eorum, non videtur promittere de bonis eorum, sed de proprio patrimonio & substantia ipsius patris: quia officium eius est dotare: Idem expendit Palacios Rub. *in rubr. de donat. §. 66. num. 8. & 13. in fin.* Greg. *in leg. 6. glossa prima ad med. tit. 10. p. 5.* Couarr. *lib. 3. resolut. c. 19. n. 3.* Matiençus *in l. 3. tit. 9. lib. 5. recop. gloss. 7 num. 7. ad fin.* si verò dixit & expressit, quòd promittebat ex patrimonio & substantia propria, & etiam filiorum, tunc si est pauper inopia tentus, videtur promittere de bonis filiorum, quatenus ipse non est soluendo: si verò sit dines & idoneus soluendo, videtur promittere de proprio patrimonio & substantia, nisi expressè dixit & declarauit, quam quantitatem promittebat ex bonis propriis, & quam quantitatem ex bonis filiorum: text. est singularis & vnicus *in l. finali, Cod. de dotis promiss.* & iste est verus sensus & resolutio: & ad hoc notat & commendat ibi Gloss. ordinaria, Azo. *in summa illius tituli, n. 6.* Odofredus, Petrus, Iacobus, Butricarius, Cinus, Bartolus, Albericus, Angelus, Salic. Fulgos. & communiter Doctores, & reputat singularem & vnicum Bald. notat etiam & commendat Bart. *in lege prima ff. solut. matrimon. tertia column. numero 11.* & ibi communiter moderni. Palacios Rub. vbi notabiliter loquitur *in sua repetit. fol. 91. §. 14.* & idem disponit lex 8. *tit. 11. 4. part.* Hanc eandem sententiam tenet gloss. 2. *in l. 8. tit. 11. part. 4.* Azeuedus *in l. 8. tit. 9. lib. 5. recop. num. 9.* vbi communem dicit, idem etiam est, si nomine & vice filiæ in bonis eius pater dotauit secundum Rubeum *cons. 71. n. 3.* & Greg. *in l. 1. tit. 5. p. 6.* communemque testatur Burgos de Paz *cons. 1. num. 13. col. 1.* Baeça, *de dote, c. 11. n 95. cum sequent. maximè num. 131.* Ex quo collige quod licet

de

de natura dictionis copulatiuæ ſit diuidere obligationem actiuam vel paſſiuam viriliter & æqualiter plures debitores vel creditores, vt *in l.reos*, §. *cùm in tabulis, ff. de duobus reis, & in l. ſi mihi & Titio, ff. de verbor. obligat. & in lege eum qui eodem titulo, & in lege Paulus, la 2. ff. de re iudic. & in lege prima, C. ſi plures vna ſentent. & in leg. pluribus, ff. de procurat.* tamen ſecus eſt hoc caſu propter neceſſitatem impoſitam à lege in ipſo patre dotandi filiam: quia tunc totus actus & effectus promiſſionis attribuitur patri. Confirmatur etiam, quia quando dictio copulatiua cadit inter perſonas, in quibus datur & conſideratur affectio & ordo charitatis, illa dictio non diuidit, ſed intelligitur & regulatur ſecundum ordinem, charitatem, & affectionem: ita probat textus *in l. Gallus §. quidam rectè, ff. de liberis & poſthumis*, & ita tenet Gloſſ. reputata ſingularis & ordinaria & communiter Doctores: & in terminis iſtam rationem ponit Iaſ. *in lege 1. ff. ſoluto matrimonio, quinta colum. numero 24.* & hoc dubium & difficultatem cum ſolutione apertè vult & ſentit textus *in verſic. vtrùm pro dimidia parte videatur datio vel promiſſio facta eſſe, iuncto verſiculo final.* ſi verò expreſsè dixit & declarauit quid vel quantũ volebat promittere ex bonis propriis, & quid vel quantum ex bonis filiorum tunc non tenetur niſi ad illam partem vel ſummam quam ſpecificauit, & in quo voluit teneri, & hoc eſt quod ſignificat textus in fine, in quantum dicit, *vt re vera appareat quid ipſe vult dare, & quid de ſubſtantia filiorum proficiſcitur*. Ex quo ſingulariter infertur, quòd ſi pater promittat dotem, dicendo, computato omni eo quod ipſi filiæ debetur de bonis maternis vel aliunde, quòd hoc non obſtante videtur pater de ſuo patrimonio & ſubſtantia promittere, non autem de bonis filiæ, & poterit filia ſua bona vel debita liberè vltra dotem petere: ita conſuluit originaliter Ioann. de Monte Speculo apud Piſtorium, in fauorem cuiuſdam Tudertini, argumento textus *in dicta lege fin.* quem refert & ſequitur Bald. Nou. *in tractatu dotis, 6. part. in 6. priuil.* Iaſon *in §. fuerat. Inſtitut. de action. 20. columna, numer. 105.* Vincent. *in lege prima, ff. ſolut. matrimon. 10. col. numero 27.* Sed aduertendum, quod prædicta opinio & concluſio videtur valde dubia, quia textus *in dicta lege final.* loquitur quando ſimpliciter & genericè pater promiſit dotem de bonis ſuis, & filiæ: ſecùs verò, quando particulariter & ſpecificè dixit, quòd tantam quantitatem volebat ſoluere de proprio, & tantam quantitatem de alieno: ſed in noſtro caſu expreſsè dixit, quod illud quod appareat deberi de bonis filiæ, ante omnia venire & deberi: ergo tantum reliquum videtur promittere ex proprio, & per conſequens, pars vel quantitas vniuſcuiuſque videtur certa per relationem ad aliud, ſicut ſi expreſsè eſſet declarata, argumento textus *in lege aſſe toto, ff. de hæred. inſt. & in lege inſtitutio. ff. de cond. inſt. & in l. ſi ita ſcripſero, ff. de cond. & demonſt. & in l. certum eſt, ff. ſi cert. pet. cum ſimilib.* & propter hoc Marianus Socin. deuiat ab iſta opinione & tenet contrarium *in capite de ſponſ.* quem refert & ſequitur Bartol. Socinus eius filius *in lege prima, ff. ſoluto matrimonio, 6. columna, verſic. ex quibus*, & ibi Ripa *18. columna, numero 92.* & Iaſ. relinquit cogitandum. *5. columna, numer. 24.* & Palac. Ruuius *in ſua repet. fol. 91. tertia columna, verſic. ad ſecundum.* Sed his non obſtantibus ego teneo primam ſententiam & concluſionem, imò quod tota dos debeat ſolui de bonis patris, quia conſidero quòd lex vult, quod in dubio ſemper pater teneatur, & non ſufficiat exprimere quantitatem quam vult ſoluere, ex bonis filiæ tacite vel per coniecturas, ſed expreſsè & ſpecificè declaretur: quid vel quantum promittitur de cuiuſlibet bonis: & iſta eſt realis intentio illius textus *in d. lege final. verſ. final. Codice de dotis promiſſione*: ibi dum dicit, *vt re vera appareat quid ipſe vult dare, & quid de ſubſtantia filiorum proficiſcitur: ne dum effuſo ſermone ſeſe iactet, in promptum incidat ſui periculum.*

Secundò etiam ſingulariter infertur, quod ſi pater promittat dotem de bonis ſolius filiæ, ipſe pater tenetur de ſuo patrimonio & ſubſtantia ſoluere, non autem de bonis filiæ, argumento text. *in d. leg. finali*, & argumento prædictæ rationis, quia officium paternum de neceſſitate eſt filiam dotare, & in expreſſo ita determinat Angelus de Aretin. *in §. fuerat, Inſtit. de actionibus, 13. columna, numero 19.* & ibi Iaſon *20. columna, numero 105.* Socinus *in lege prima, ff. ſoluto matrimonio, 6. columna*, & reputat ſingulare Palac. Ruuius *in ſua repetit. folio 91. ſecunda columna.*

Confirmatur ſecundum eos: quia in hiſce, quæ certo modo diſpoſita ſunt per legem, proteſtatio non releuat proteſtantem, vt *in l. Neſennius cum materia, ff. de negot. geſt. & in l. alimenta, C. eodem tit.* & ibi Gloſ. ordinaria & communiter Doctores: ſed pater de neceſſitate, & legis diſpoſitione tenetur filiam dotare: ergo proteſtatio eius contraria non valet nec aliquid operatur: ſed aduertendum, quòd ſimiliter iſta ſententia & concluſio videtur valde dubia, quia hoc caſu expreſsè & ſpecifice dixit, quòd declarauit totum promittere ex bonis filiæ & non ſub aliquo dubio: vnde videtur quod ipſe non teneatur, ſed filia, per textum *in d.l. fin. verſic. fin.* qui iſtum caſum videtur probare & diſponere: & in terminis per illum textum ita tenet Vincent. *lege prima, ff. ſoluto matrim. 11. colum. num. 28.* & ibi Franc. de Ripa *decima ſeptima columna, numero 91.* reprobando prædictos Doctores.

Prædicta tamen ſingulariter limita & intellige, quando pater eſſet debitor filiæ, vel haberet eius bona ſine adminiſtratione: ſecùs vero, ſi eſſet eius legitimus adminiſtrator: quia tunc ſimpliciter dotem promittendo, vel in caſibus ſuperioribus videtur promittere de bonis filiæ, quæ adminiſtrat: non vero de ſuo patrimonio & ſubſtantia: quia in dubio actus videtur factus adminiſtratorio nomine, argumento textus *in lege Neſennius, ff. de negot. geſt.* vbi habetur quod ſi mater vel auia ſit negotiorum geſtor filij vel nepotis, & eorum bona adminiſtret, & illo tempore eis alimenta præſtet, vel alios ſumptus fecerit, non videtur ex proprio matrimonio, & ſubſtantia dare, ſed ex bonis filij, vel nepotis & adminiſtratorio nomine. Ex quo deducitur & infertur, quod maior eſt præſumptio, quæ reſultat ex adminiſtratione quàm ex pietate & affectione textus *in l. cum mortem, §. 1. ff. de adminiſtr. tutor.* vbi habetur quod tutor vel curator, qui promittit dotem pro minore, cuius bona adminiſtrat, videtur promittere de bonis eiuſdem minoris: non vero de propriis, niſi expreſſe promittat de animo donandi: vel ſciens minorem non eſſe ſoluendo, vel cum dolo, ſecundum Gloſ. Bartol. & communiter Doctores ibi textus *in lege fin. ff. de pet. hær.* vbi pater habet & adminiſtrat bona filij, & aliquid expendit in honorem eius, videtur de bonis ipſius filij expendere vel promittere: & ibi notat Bart. & communiter Doct. text. *in l. vxorem, §. pater naturalis, ff. de leg. 3.* vbi pater qui promiſit dotem pro filia naturali, non videtur habere animum donandi nec promittendi de proprio, ſi apud patrem erant aliqua bona filiæ: & in expreſſo ita tenet Bartol. *in dict. lege Neſennius, ff. de neg. geſt.* & ibi Angel. de Peruſ. idem Bartol. qui reputat ſingularem *in dict. l. cum poſt mortem, §. 1. ff. de adminiſtr. tutor.*

Sed

Sed aduertendum, quòd ista sententia & conclusio aperte est falsa, imò etiam hoc casu dos promissa debet solui de bonis patris, & militant prædictæ rationes: quia textus *in dicta lege final.* expressè loquitur, quando pater habebat bona ipsius filij ex causa aduentitia, in quibus pater habet vsumfructum, quo casu certum est, quòd pater est legitimus administrator: & textus determinat & disponit, quod teneatur de suo patrimonio soluere: ergo contra Bartol. & Doctores probat etiam textus notabilis & expressus in *in lege profectitia, §. final. ff. de iure dotium,* vbi habetur quod si pater sit curator filiæ emancipatæ, & promittat simpliciter dotem pro ea, videtur promittere, vt pater, non vt curator, & ibi notat & commendat Glossa ordinaria, Odofredus, Baldus, Salicetus, Fulgosius, & Iacobus de Sanct. Georg. Confirmatur etiam, quia quando in vna & eadem persona concurrit duplex qualitas, potiùs attenditur naturalis quàm accidentalis: textus est singularis & vnicus *in l. qui habet, ff. de tutel.* & in expresso in nostro articulo & quæstione principali, eandem sententiam & conclusionem tenet Ioann. de Imol. *in l. 1. ff. soluto matrim. 2. col. in fin.* & ibi Roman. *penultima, col. 32. speciali, num. 16.* Alexand. 4. *col. num. 17.* Iason *6. columna, n. 24.* Soc. 5. *col. n. 10.* Ripa 17. *col. num. 90.* tenet etiam Paul. de Castr. *in l. fin. ff. de pet. hæred.* Fulg. *in l. Nesennius, ff. de negot. gest.* Angel. de Aret. *in §. fuerat. Inst. de act. 3. col. num. 19.* & ibi Iason 20. *col. n. 15.* Bart. Nouel. *in tract. dot. 6. p. in 3. priuil. in 45.* Palac. Ruuius *in sua repet. fol. 81. tertia col.* & ista est magis communis opinio contra Bart. & primos Doctores.

23 Quod tamen limita & intellige, quando pater promittit dotem vel donationem propter nuptias pro filio, vel filia existente in potestate: secùs tamen est, si mater vel ascendens, quia non habet eos in potestate vel extraneus est, tutor vel curator, & habet bonorum administrationem, quia tunc in dubio videtur promittere de bonis eorum, quorum bona administrat: non verò de proprio patrimonio, & substantia, quia cùm de necessitate non teneantur dotare, potiùs videntur promittere de bonis eorum, quàm de propriis: & in expresso ita probat textus formalis *in dicta lege cum post mortem? §. 1. ff. de admin. tut.* textus *in l. Nesennius, ff. de negot. gest.* text. *in l. fin. ff. de petit. hæred.* text. *in l. vxor. §. pater naturalis, ff. de legat. 3.* & vtrobique Doctores & tenet Glossa ordinaria *in dicta lege fin. Cod. de promis. in verbo intelligi.* & ibi communiter Doctores. Vide Castillum *in l. 53. num. 2.* & Greg. *in l. 1. 6. tit. 9. part. 6.* Azeuedum *in l. 8. tit. 9. num. 12. lib. 5. recop.* Ex quo datur notabilis intelligentia & declaratio ad textum *in leg. vnica §. accedit. Codice de rei vxor. action.* vbi habetur quòd quando extraneus promittit dotem alicui puellæ vel mulieri, videtur ei donare, vt intelligatur nisi sit eius administrator. Superest tamen circa prædicta, quæ est ratio per quam si pater vel ascendens præstitit alimenta filio, vel descendenti non videtur dare, & erogare de bonis propriis, sed de bonis filij, modò sit eius administrator, modò non, vt dictis iuribus: dotem verò indistinctè videtur dare, vel promittere de propriis, vt *dicta lege fin.* Sed notabiliter respondeo, quòd alimenta tenetur in subsidium præstare, si filius non habet aliunde: dotem verò tenetur fauore publico, vt mulieres inueniant, quibus nubere possint.

24 Pulchrum tamen dubium est, si talis mater ascendens vel extraneus promittat dotem, quæ excedit patrimonium & substantiam filij, vel filiæ, vel extranei, an illud plus vel residuum teneatur de suo proprio patrimonio soluere, an verò remaneat liberatus? Et breuiter & resolutinè respondeo, quòd extraneus nullo modo tenetur, sed remanet liberatus, si mulier pro qua promisit non est soluendo: quia in dubio videtur promittere administratorio nomine, nisi probetur quòd promisit animo donandi, vel scienter, & dolosè: sciens & cognoscens vires patrimonij ipsius mulieris: quia tunc residuum tenetur soluere, per textum formalem & expressum *in dicta lege cum post mortem, §. 1. ff. de administr. tutor.* & ibi tenet & declarat Glossa ordinaria Bartol. Alber. & communiter Doctores si verò mater vel ascendens, quæ non habet in potestate promisit, bene tenetur illud & plus residuum de suo patrimonio soluere: quia ratione naturalis coniunctionis & pietatis, & affectionis videtur donare, argumento text. cum materia *in l. Nesennius, ff. de negot. gest. & in l. alimenta, C. eod tit.* & eorum, quæ ibi notantur, & in expresso ita tenet Baldus Nouellus *in tractatu dotis, 6. parte in 3. priuilegio,* & similiter in 45. tenet etiam Palac. Ruuius *in sua repet. cap. per vestras fol. 46. 2. col. versic. ex istis aliàs.*

Item etiam prædicta intellige, quando non sunt bona superlucrata constante matrimonio: secus verò aliàs: quia tunc si constante matrimonio pater promittat dotem, de illis videtur promittere, & debet solui, idem docuit Palacios Rubeus *in rubr. de donat. §. 66. num. 7.* Greg. Lopez *in l. 8. tit. 11. p. 4. verbo, el padre,* Matiençus *in l. 3. tit. 9. lib. 5. gl. 7. num. 7.* & ita disponit lex nostra quinquagesimatertia *his ll. Tauri:* cuius ratio potest esse: quia cùm ex causa necessaria possit pater prædicta bona alienare: dum tamen non faciat in fraudem vxoris, vt *in lege fin. titulo, 4. libro 5. ordinament.* meritò poterit alienare in causam dotis vel donationis propter nuptias.

Secunda ratio potest esse, quia cùm istud debitum & onus dotandi filias superueniat patri constante matrimonio, meritò vxor quæ vult consequi medietatem lucrorum, tenetur etiam ad medietatem debiti: & istæ videntur fundamentales rationes ad istam *legem Tauri*, quas ego cogitaui, & eas etiam ponit Palacios Rub. *in sua repet. fol. 45. 3: columna, versic. ex istis infertur,* & adde quod idem est, si sola vxor promittat dotem, quia videtur promittere de bonis acquisitis constante matrimonio, argumento huius nostræ legis, 53. & in terminis ita tenet ibi Castellus, & Palacios Ruuius quòd tamen ego intelligo quando vxor promisit cum licentia mariti: quia aliàs non potest facere contractum, vel quasi, & idem tenet Baeça, *de dote cap. 11. num. 45. & 46:* & Matiençus *in l. 1. gloss. 1. tit. 6. lib. 5. recop. & in l. 8. tit. 9. eod. lib. num. 10.* Bologn. *in consuetud. Bituric. rub. 8. §. 1. col. pen.* Cassan. *in consuet. Burgund. rub. 4. §. 1. num. 4. pag. 511:* Pelaez *de Maioratu 4. p. q. 1. 2. limit. num. 8.* Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 259. de liberis agnosc.* Azeuedo *in l. 8. tit. 9. lib. 5. ordinam.* Barbos. qui contrarias opiniones refert *in l. 1. 1. p. num. 27. soluto matrim.* Ex quo deducitur & infertur, quòd si pater promitteret dotem vel donationem propter nuptias filio vel filiæ soluto iam matrimonio, licèt sint bona acquisita constante matrimonio, non debet solui de eis, sed de propriis bonis ipsius patris: quia cessat prædicta *lex Tauri*, & eius rationes. Confirmatur etiam, quia soluto matrimonio iam non dicuntur acquisita & multiplicata, sed potiùs materna, & propria filij, vel filiæ, argumento text. *in l. sed si plures, §. sed si filio impuberi, ff. de vulgar. & pupil. cum simil.* & in expresso ita tenet Didacus de Castillo *in dicta l. 53. his ll. Tauri 10. colum. versicul. secus dicendum erit,* quod & resoluit Castillus *in lege 53. Tauri.* Sed contrarium ipse tenet, scilicet patrem etiam soluto matrimonio promittentem dotem filiæ non teneri

de bonis propriis eam ſoluere, ſed de lucratis conſtante matrimonio, *in l. 53. Tauri, num. 2.* Couarru. *lib. 3. variar. cap. 19. num. 3. verſic. ex quo infertur,* vbi ita receptum eſſe frequentiori iudicum ſuffragio aſſerit Gregorius *in l. 6. gloſſ. communales in fin. tit. 10. part. 5.* Baeça latè hanc opinionem fundans contrariæque opinonis fundamentis reſpondens de dote filiarum, *cap. 11. num. 97. cum ſequent.* Azeuedus *in l. 8. tit. 9. lib. 5. recopil. num. 18.* Matiençus *in l. 3. tit. 9. lib. 5. gloſſ. 7. num. 9.* hanc opinionem latè defendentes verioremque in iure eſſe confirmantes. Pulchrum tamen dubium eſt, ſi pater promittat dotem vel donationem, propter nuptias conſtante matrimonio, quo caſu videtur promittere de bonis ſuper lucratis & acquiſitis conſtante matrimonio, vt dictum eſt, an poſtea mortuo patre filius vel filia debeat conferre, & computare integraliter totam dotem vel donationem propter nuptias in ſucceſſione & diuiſione bonorum patris, vel tantum dimidiam partem eius quæ correſpondet medietati lucrorum patris quam ipſe habiturus erat? & teneo pro conſtanti quòd tantum debet conferre dimidiam partem, quæ pertinebat patri & habiturus erat: aliam verò dimidiam debet conferre & computare in ſucceſſione & diuiſione bonorum matris, & idem per omnia iudicari, ac ſi ab ea proceſſiſſet: & in expreſſo ita probat lex 14. *titul. 6. lib. 3. foro ll. &* illam ad hoc reputat ſingularem Pal. Ruuius *in ſua repet. fol. 28. column. 4. verſicul. & ſecundum prædicta.*

25 Item etiam circa prædicta dubitatur, ſi pater & mater ſimul promiſerunt dotem vel donationem propter nuptias pro filio vel filia, qualiter teneantur? Et breuiter & reſolutiuè dico, quòd de iure communi vterque tenebatur pro medietate argumento textus *in l. reos, §. cum in tabulis ff. de duobus reis cum ſimilibus.* Item etiam argumento text. *in l. ſi dotare, Codic. ad Velleian.* text. *in leg. fin. eod. titul.* vbi habetur quòd mulier poteſt ſe obligare principaliter & acceſſoriè pro dote: ergo ſi ſimul cum alio promittat teneatur pro parte: quod procedit, nedum quando pater haberet bona paraphernalia, ſed etiam quando ſolùm haberet bona dotalia, quia de eis debet ſolui, quia maritus videtur conſentire cùm ſimul ſe obligent, & ex iſta cauſa bona dotalia poſſunt alienari conſtante matrimonio: ita tenet Bald. *in l. 1 ff. ſolut. matrim. 2. col.* pro qua ſententia & concluſione Primò facit textus *in l. ſiue vxor, ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi habetur quòd ſi vxor donauit marito ea conditione, vt detur in dotem filio vel filiæ, valet & tenet. Secundò facit textus *in leg. Lucius Titius, ff. quibus mod. pig. vel hypoth. ſol.* vbi habetur quòd ſi maritus & vxor prædium vel fundum ſimul dederunt in dotem pro filia, videtur vxor remittere ius hypothecæ, quod habebat in eo.

Tertiò facit, quia licèt mulier vel quilibet alius repetat indebitè ſolutum per errorem, tamen ſi ſoluit pro dote quam putabat debere non poteſt repetere: textus eſt ſingularis & vnicus in iure, *in leg. cum his §. ſi mulier, ff. de condit. indebit.* quem ad hoc notant & commendant ibi Doctores & reputat ſingularem & vnicum Palac. Ruuius *in repet. ſua fol. 29. col. 2. & fol. 90. col. 3.* Quartò facit textus *in lege quamuis, ff. ſolut. matrim.* vbi habetur quòd conſtante matrimonio poteſt maritus ſoluere dotem vxori vt dotem filiæ: contrarium tamen tenet Specul. *in titul. de emptione & venditione §. 3. loco 4. column. verſicul. quid ergo de conſenſu vxoris, &c.* & ſequitur & commendat Palac. Ruuius *in ſua repet. fol. 28. 3. & 4. column. & fol. 46. 1. column.* imò quod de bonis dotalibus non poſſit ſolui, vt ſoluatur; poſſet repeti per maritum conſtante matrimonio, & eo ſoluto per vxorem niſi iuraſſet.

Primò quia cùm regulariter non poſſunt alienari niſi in caſibus à iure expreſſis, non poſſunt ex iſta cauſa alienari, cùm non reperiatur in iure diſpoſitum, maximè quia licèt dos ſit priuilegiata, non tamen contra aliam dotem æquè priuilegiatam, argumento eorum, quæ notantur *in leg. fin. ff. ex quibus cauſ. maiores*, & expreſſius, *in leg. aſſiduis Cod. qui potior. in pignoribus hab.* ſed primam opinionem approbat & confirmat hodie *prædicta lex 53. in iſtis l. Tauri*, quæ diſponit quòd ſi ſunt bona ſuperlucra & acquiſita conſtante matrimonio, de illis videtur promittere, & debet ſolui: ſi verò non ſunt talia bona, vterque tenetur ad dimidiam, & debet ſoluere quibuſcunque bonis, etiam dotalibus, & ita tenet & declarat ibi Gloſſator Cifuentes *in fin.* & Doct. de Palac. Rub. *in fin.* & Didac. de Caſtil. *penultima columna in verſic. En qualquier manera.* Ex quibus infero, quòd ſi fortè pater & extraneus ſimul dotem promittunt pro filio vel filia, quòd vterque tenetur pro dimidia: quia ſi quando pater & mater ſimul promittunt, eſt idem: & in noſtro caſu: & iam vidi in quæſtione de facto, quòd pater & nouerca ſimpliciter & ſimul promiſerunt dotem pro filia, & dixi & conſului quòd vterque teneretur pro dimidia. Vide Palac. Rub. *in §. 66. numero 18. in repet. rub. & §. 62. numero 32.* Paz *qua ciuil. 8. numero 16.* Azeuedum *in leg. 9. tit. 9. à num. 22. lib. 4. recop.* Baeça *lib. 3. de non meliorandis, capit. 15. num. 2. & 14.* Ayoram *de partitionibus 2. p. q. 12. num. 35. & ſeq. quemad. q. fiſcali C. in fine* Gutierrez *de ll. regni 2. p. c. 127. n. 5.* Matiençum *in l. 3. tit. 9. lib. 5. gloſſ. 7. num. 7.* Barboſam *in l. 1. 4. q. num. 935. ſoluto matrimonio.* Nam obſtat textus cum materia, *in d. l. fin. Cod. de dotis promiſ.* quia illam intelligo quando ſolus pater promitteret ſimpliciter vel indeterminatæ de bonis ſuis & filiæ: ſecùs verò, ſi ipſe ſimul cum alio, quia tunc vterque tenetur pro parte. Secundò infero quòd nedum pater poteſt obligari pro dote tanquam correus, vt proximè dixi: verùm etiam tanquam fideiuſſor alterius: quo caſu ſi pater tanquam fideiuſſor ſoluat, non poteſt à principali repetere: textus eſt ſingularis & vnicus in iure *in l. profectitia, §. ſi pater non quaſi pater, ff. de iure dotium.* quem reputat ſingularem & vnicum Roman. *in ſingul. 167.* & refert & ſequitur Didac. de Caſtill. *in prad. l. 53. Tauri, 5. col. verſ. vnum tamen ſcias*, ſed vt certè vterque decipitur, quia ille textus intelligitur quòd dos non eſt profectitia, licèt principalis non ſit ſoluendo, non tamen dicit quòd non poſſit ab eo repetere, ſi eſſet ſoluendo, ſecundum Gloſſam ordin. cum qua ibi tranſeunt communiter Doctores.

Quæro tamen circa prædicta, an pro dote promiſſa poſſit obligari fideiuſſor? & breuiter & reſolutiuè dico quòd ſic: textus eſt *in l. profectitia, §. ſi pater, ff. de iure dot.* & ibi notat Bald. & communiter Doctores, text. *in leg. cum dotis, eodem titulo.* text. *in leg. generaliter, Codic. ad Velleian.* vbi diſponitur, quod mulier, quæ regulariter non poteſt eſſe fideiuſſor, poteſt obligari pro dote, & ad hoc notat & commendat ibi Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores, ſed è conuerſo pro dote reſtituenda ipſi vxori à marito, vel patre, vel alio recipiente non poteſt dari fideiuſſor, quia cùm marito principaliter committatur perſona vxoris, iuſtum & rationabile videtur quòd committatur dos ſine fideiuſſione, ne aliàs inter eos oriatur perfidia & diſcordia, textus eſt formalis & expreſſus *in lege prima & ſecunda, Codice ne fideiuſſor dotis dentium.* & ibi Glol. ordinaria. Odofredus, Petrus, Cinus, Bartolus,

Alber

Albericus, Baldus, Angelus, Salicetus, Fulgosius, & communiter Doctores. Nec obstat, si dicas quod attenta ista ratione etiam videtur, quòd in casu superiori non possit dari fideiussor pro dote solvenda: quia respondeo singulariter vltra Doctores, quòd in isto casu militat causa perpetua discordiæ, & sic prohibitio requiritur perpetuò, cum dos debet esse perpetuò penes maritum constante matrimonio: in superiori verò casu non: sed statim & celeriter debet solui marito, & promissor remanet liberatus, & sic nulla subest vel remanet inter eos rixa vel discordia. Vel aliter & secundò respondeo, quòd isto casu dotis restituendæ maritus est debitor: in superiori verò casu dotis promissæ ipsa mulier vel alter pro ea est obligata, & tenetur soluere, quæ quidem mulier est subiecta viro: & ideo non præsumitur, quòd habeat discordiam cum marito ex ista causa: verum tamen est, quod Cinus *in d. l. 1. C. ne fideiuss. dot. dent.* post Iacob. de Rauen. tenebat, quòd intelligatur marito invito, sed eo volente præstare fideiussorem bene teneatur & obligetur, & sequitur Roman. *in leg. si constante, ff. solut. matrim.* 8. *column. num.* 21. & Cuman. *in §. quotiens eiusdem legis* 2. *col.* sed communis opinio tenet contrarium in locis vbi supra, quia etiam isto casu militat ratio prohibitionis, & in tantum hoc est verum, vt non possit huic dispositioni renuntiari: ita Glossa ordinaria *in dicta leg. prima, Cod. ne fideiuss. dot. den. in gloss. magna, in fine.* quem sequuntur communiter Doctores & reputat singularem & vnicam Angel. ibi. Ex qua nota, quòd legi prohibitiuæ etiam fauore renuntiantis non potest renuntiari: quod tamen limita, & intellige sequentibus modis.

Primò vt non procedat quando dos solueretur ante matrimonium, & fideiussor obligetur de dote restituenda si matrimonium non sequatur, ita probat text. *in l. Titio centum, §. Titio genero, vers. sed cùm ante nuptias, ff. de cond. & demonstr.* & ibi notat & commendat Bartolus, & alij Doctores tenet etiam & commendat Alexand. & communiter Doctores *in lege si constante §. quotiens ff. solut. matrim.*

Secundò limita, nisi detur fideiussor de dote restituenda, viro vergente ad inopiam, ita probat textus *in capice per vestras de donat. inter vir. & vxor.* & ibi communiter Doctores & ita tenet Bartolus, Alexand. & communiter *in dict. lege si constante §. quotiens Digest. soluto matrimonio.*

Tertiò limita, nisi fideiussor detur soluto iam matrimonio, quia cessat prædicta ratio prohibitionis, ita Gloss. ordinaria *in dict. lege 1. Codice ne fideiussor. dotis dentur* & ibi communiter.

Quartò limita, nisi pater vel frater mariti vel alter coniunctus eius esset fideiussor: quia hoc casu præsumitur cessare prædicta ratio, & argumentum textus *in leg. fin. Cod. de dote cauta non num.* ita tenet Paul. *in leg. si cùm dotem, §. transgrediamur, ff. solut. matrimon.* 2. *colum. num.* 5. Alexand. & alij Doctores *in leg. si constante, §. quotiens, eodem titul.* Sed attende quod ista sententia & conclusio bene procederet in patre, quia naturalis charitas & fortissimus amor excludit contrariam præsumptionem, argumento textus *in leg. Aurelius, §. Titius, ff. de lib. legat. & in lege iste quidem, ff. quod metus causa,* sed non in fratre, nec in aliis coniunctis, quia reputantur extranei, argumento textus *in leg. vnica, §. accidat. vers. extraneus, Codice de rei vxor. action.* & in expresso ita tenet Palacios Ruuius *in d. sua repet. cap. per vestras, fol.* 106. 4. *colum.* post Bald. Nouellum, quem allegat.

Quintò limita, nisi talis fideiussor intrauit, quia tunc efficaciter tenetur: ita Paul. de Castr. & communiter Doctores *in d. l. si constante, §. quotiens,* licet contrarium teneat Bart. *in l. si quis pro eo. ff. de fideiussor.* Sextò limita in muliere: secus in extraneo dotante, quia bene potest fideiussorem recipere de dote sibi restituenda: ita sentit Bartol. *in dicta leg. si constan.* 8. *column.* 6. *q.* & tenet ibi Roman. 8. *colum. n.* 20. Im la 5. *columna,* Ias. *num.* 54. Alexand. *in §. quotiens. eiusdem legis.* 4. *column. numero* 6. Septimò limita, nisi in aliquo loco sit consuetudo in contrarium, quia licèt textus *in d. l.* 1. & 2. *C. ne fideiuss. dot. dent.* probet consuetudinem contrariam, tamen intelligitur de præterita, non de futura: ita probat text. *in d. cap. per vestras* Confirmatur, quia consuetudo semel à iure damnata potest iterum introduci, maximè ex aliqua noua causa superueniente: ista Gloss. notabilis ordin. *in Clem. statutum, de elect. in verbo. consuetudine,* & ibi Doctores: probat etiam textus *in leg. dubium, C. de contra. empt.* iuncto textu *in c. constitutus, de in integr. rest.* & in effectu istas & aliàs limitationes ponit Alexand. & moderni *in d. l. si constante, §. quotiens, ff. solut. matrim.* Iacob. de Sanct. Geor. *in l. profectitia, §. si pater, ff. de iure dot.* Palacios Rub. *in sua repet. fol.* 105. *versicul.* 5. *&c.* per plures columnas Bald. Nouellus *in tract. dot.* 6. *parte principali,* 21. *priuilegio, per plures columnas.*

Item adde pro declaratione prædictorum, quòd quando dos incipit à promissione, non transit dominium sine traditione: textus est *in l. de diuisione, in fin. ff. soluto matrimonio* & ibi notat & commendat Bartol. & communiter Doctores, textus *in l. dotale, §. primo, ff. de fundo dotali.* text. *in leg. finali, §. præterea. Cod. de iure dot.* vbi dicit textus, quod quando extraneus promisit prædia vel res in dotem, & nondum tradidit, fructus, & accessiones debentur post lapsum biennij: ergo si prædia vel res essent traditæ, necessariò deberentur à tempore traditionis ratione dominij: & ad hoc notat & ponderat solus Bald. ibi *col.* 2. quod extende, vt procedat & habeat locum, etiamsi vxor, pater, vel alius omnia bona sua promittat in dotem: quia non transit dominium sine traditione: ista est Glossa singularis & vnica iuncto textu *in l.* 1. *in verbo, vniuersa, ff. pro dote.* quam ibi sequuntur Bartol. & communiter Doctores, & illam Gloss. reputat singularem & vnicam Bald. *in l. nulla, in princ. C. de iure dot.* Ioan. de Imol. *in dicta lege de diuisione, ff. solut. matrimon.* 1. *column. num.* 2. & ibi Paul. & communiter moderni. idem Imola *in leg. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verbor. oblig. penultima columna,* & ibi Angel. 1. *columna. in fin.* Alexand. 6. *columna, numero* 16. & alij Doctores, Angel. de Perus. *in leg.* 1. *ff. de pignor. propa finem.* Platea. *in §. fin. Instit. de offic. iudic. columna,* 2. Ex quo inferas, quòd sicut ex titulo particulari, vel vniuersali ex contractu non transit dominium sine traditione, vt *in lege, traditionibus, C. de pactis, & in l. qui. Cod. de hared. vel act. cum simil.* ita etiam ex titulo particulari vel vniuersali ex contractu dotis non transit. 27

Item quæro, si pater vel coniunctus vel extraneus dedit vel promisit dotem cui debet restitui soluto matrimonio, an ipsi dotanti vel mulieri dotatæ? & magistraliter & resolutiuè dico quòd si pater dedit, vel promisit dotem pro filia in potestate, actio est communis, & debet vtrique restitui, nec vnus sine alio potest agere, petere, cedere, nec delegare: textus est capitalis & expressus *in l.* 2. *§. quod si in patris, ff. solut. matrim.* & ibi Glossa ordin. Bartol. Paulus, Imola, Alexand. Ias. & communiter Doctores cuius ratio potest esse duplex: vna ex parte patris, alia ex parte filiæ: ex parte patris, ne si 28

filia haberet actionem in solidum, eam exigeret & perderet, & pater cogeretur iterum dotare: ex parte filiæ, ne patre recipiente dotem, eam consumeret, & filia remaneret indotata, secundum Glossam, & Doctores ibi, & licèt de iure antiquo & nouo quicquid acquirit filius in bonis profectitiis acquirat patri, vt *in l. placet, ff. de acquir. hæredit. & in l. cùm oportet, C. de bonis quæ liber.* tamen speciale est in dote, quia efficitur communis per dictas rationes: quod intellige nisi pater sibi stipuletur in continentia, quia tunc sibi soli quæritur: textus est *in lege quotiens, ff. soluto matrimonio*, & ibi Glossa & communiter Doctores vel nisi stipuletur filiæ, quia sibi soli quæritur, & pater videtur ei totam dotem donare, & actionem eius in solidum ei cedere, argumento textus *in l. Pomponius Philadelphus, ff. famil. herciſc.* & ibi communiter Doctores, & *in l. si extraneus, ff. de condict. ob causam.* Secundo intelligit, nisi filia decedat durante matrimonio, quia tunc tota dos & actio eius quæritur patri, & consolidatur in eius persona: textus est *in lege dos à patre, C. de solut. matrimon.* quod procedit etiam extantibus liberis, secundum Glossam ordinariam & communiter Doctores ibi per bona fundamenta & rationes, licèt de consuetudine seruetur contrarium secundum eos: de qua quæstione vide latè & meliùs quàm alibi per Salic. ibi, qui disputat ab vtraque parte: & ideò in hoc non insisto: si verò dedit vel promiserit dotem pro filia emancipata, sibi quæritur tota dos & eius actio: quia videtur donare, & non est impedimentum patriæ potestatis: & eadem ratione si tempore dotis constitutæ erat in potestate, sed soluto matrimonio reperiatur sui iuris morte patris vel emancipatione, tota actio quæritur filiæ & consolidatur in eius persona, licèt à patre sit exhæredata: textus est *in lege vnica, §. videamus, Codice de rei vxor. act.* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores & tenet magistraliter Bartolus *in d. l. 2. §. quòd si in patris, ff. solut. matrimon. secunda columna, num. 3.* & ibi communiter Doctores. Adde tamen, quòd hoc casu est magnum dubium, si pater sit stipulatus dotem sibi reddi, & decedat constante matrimonio ipsius filiæ, an postea soluto matrimonio per mortem viri vel vxoris dos pertineat ad hæredes patris, vel ad filiam & eius hæredes, & Glossa ordinaria *in dicta lege vnica, §. videamus, C. de rei vxor. action.* tenet quod ad filiam vel eius hæredes: quam reputat ibi singularem Angel. de Perus. sed contrarium tenet ibi Odofred. Cin. & magis communiter Doctores per bona fundamenta quæ, vide per eos.

Ex quibus clarè deducitur & infertur, quod si hodie in nostro regno pater dedit vel promisit dotem pro filia in potestate, cùm per contractum matrimonij efficiatur sui iuris & habeatur pro emancipata, per l. 47. *his ll. Tauri*, quòd tota dos & similiter actio & obligatio eius quæritur soli filiæ, & consolidatur in ea, & non quæritur patri, nec alteri in totum, nec pro parte: si verò coniunctus vel extraneus dedit vel promisit dotem, tunc tota dos & actio eius quæritur mulieri & eius hæredibus: quia videtur donare, imò etiam fingitur stipulatio fauore eius: textus est formalis, & expressus *in dicta lege vnica, §. accedit, Codice de rei vxor. action.* quod intellige nisi in continenti fuerit sibi stipulatus, vt dicit ibi textus & est etiam textus *in lege si dotem, Codice de iure dot.* & vtrobique communiter Doctores iuxta quod tamen quæro si talis coniunctus vel extraneus stipuletur vel paciscatur dotem reddi & solui mulieri, an sibi quæratur? & dicendum est quod sic: quia licet alteri nemo possit stipulari vel acquirere, vt *in l. stipulatio ista, §. alteri, ff. de verb. oblig. cum simil.* Item licèt nemo possit alteri stipulari, acquirere, nec paciſci super re quæ non debet durare in eius dominio, vt *in lege Publia, ff. depositi, & in lege penult. Codice de exhibend. cum simil.* tamen fallit in dote, eius fauore: textus est *in lege Caius Seius, ff. soluto matrimonio*, & ibi Bartol. & communiter Doctores, imò quod magis est, si stipuletur alternatiuè sibi aut mulieri, tota dos & actio eius quæritur mulieri fauore matrimonij: textus est singularis & vnicus *in dicta lege Caius Seius, ff. soluto matrimonio*, quem reputat singulariſſimum Paul. de Castr. & vnicum Angelus Alexand. & alij Doctores: facit etiam textus *in lege vxorem, §. testamento, ff. de legat. 3.* & licèt alternatiua posita inter personas honoratas, quibus actio quæri potest, resoluatur in coniunctum, vt *in lege penultima, Codice de verbor. signific.* non tamen sic in nostro casu fauore dotis: si verò stipuletur copulatiuè sibi & mulieri, vtrique quæritur pro medietate argumento textus *in lege reos, §. cum in tabulis, ff. de duobus reis cum simil.* ita Bartol. & communiter Doctores, *in d. lege Caius.* Pulchrum tamen dubium est, si simpliciter & impersonaliter stipuletur dotem reddi & solui, & non dicatur nec exprimatur cui, an quæratur ipsi dotanti vel mulieri dotatæ? & resolutiuè dico, quòd mulieri dotatæ, argumento textus *in lege post dotem, secundum 3. leg. ff. solut. matr.* & in expresso ita tenet Bartol. *in d. l. Caius Seius eodem titulo, fin. col.* & ibi Paul. de Castr. Roman. Alexand. & magis communiter Doctores Iacob. de Sanct. Georg. *in l. adoptiuum, §. 2. ff. de iure dot. fin.* circa quæ omnia vide Bald. Nouel. *in dicto tract. dotis 6. part. 22. priuilegio vsque ad 31.*

Item quæro an promissio vel legatum pro dote, vel causa dotis sit conditionale vel purum, & est maximi effectus quoad suspensionem, petitionem & transmissionem, & plura alia? & breuiter & resolutiuè dico, quòd aut loquitur in patre promittente vel legante, aut in extraneo: si in patre, aut promittit vel legat simpliciter nulla alia legitima relicta, & censetur purum: quia præsumitur aliàs relicturus, cùm legitimam sibi relinquere teneatur in vita vel in morte, & aliter testamentum non valeret: & sic est magis consilium vel monitio, vt filia nubat quàm grauamen: argumento textus *in mutuo, §. 1. ff. de tutelis, & in lege cum pater §. mando, ff. de legat. 2. & in l. si extraneus, ff. de cond. ob caus.* & adde quod erit promissio vel legatum purum tam in concurrente quantitate legitimæ, quàm in ea quæ excedit: ne vna & eadem dispositio diuersimodè iudicetur, argumento text. *in l. eum qui ædes, ff. de vsucap. & in leg. iam hoc iure, ff. de vulgar. & pupil.* si tamen alias filiæ reliquerat legitimam, esset conditionale, sicut si promitteretur, vel legetur ab extraneo, vt statim dicam: & idem est, si pater promisit vel legauit non simpliciter, sed respectu & contemplatione certi matrimonij: quia similiter esset dispositio conditionalis, ita probat text. *in l. Titio centum §. Titio gener. versicul. ante nuptias, ff. de condit. & demonst.* vbi habetur quod si pater Titio, qui futurus erat maritus filiæ suæ centum legauit, & aliquis eorum decessit ante matrimonium, legatum non debetur nec transmittitur ad hæredes: si verò loquimur in extraneo, tunc indistinctè, modò fiat promissio vel legatum dotis pro certo matrimonio, modo simpliciter, semper censetur conditionale: quia dos sine matrimonio esse non potest: vt *in lege 3. ff. de iure dot. cum similibus.* Item quia talis promissio vel relictum nedum respicit fauorem filiæ dotatæ, sed etiam mariti futuri & reipublicæ argumento text. *in l. 1. ff. solut. matr. cum simil.* Item & magis expresse facit textus *in l. si ego, ff. de iure dotium, & in l. licèt, §. quotiens, eodem titulo, & in lege si à Titio, ff. de verb. obligat.* Item etiam

quia

quia ita demum videtur donare mulieri, ſi matrimonium ſequatur, aliter non: argumento textus *in leg. ſi donaturus, ff. de condit. ob cauſam.* quod intellige niſi ex aliquibus coniecturis poſſit conſtare quod voluit promittere vel legare pure, & non ſub conditione: & in expreſſo iſtam doctrinam & reſolutionem ponit Bartol. *in leg. Titio centum §. Titio genero ff. de condit. & demonſtrat. 2. column. verſic. ſed quæro, numero 3.* & ibi Paul. de Caſtro, Imol. & communiter Doctores Bald. *in leg. generaliter la prima, Codic. de epiſcop. & cler. 4. column. numero 9.* Bald. Nouel. *in tract. dotis 6. parte princ. 76. priuilegio, cum ſeq.* vbi latè tractat Ioan. Campeg. *in tr. d. 1. part. 29. quæſt.* Ex quibus infero, quòd hoc caſu promiſſio vel legatum non poteſt à muliere peti, niſi iam matrimonio realiter contracto, ſaltem per verba de præſenti, argumento text. *in l. ſancimus la 1. Cod. de nupt. & in l. cum fuerit ff. de condit. & demonſtr. & in regula, nuptias, ff. de regul. iur.* nec requiritur traductio ad domum, nec alia ſolemnitas nuptiarum, nec ſufficeret tempus nubilis ætatis etiam præſtita cautione de nubendo: ita Bart. *in d. §. Titio gener. fin. col. pen. quæſt.* & licet ipſe hoc intelligat quando ſit promiſſio vel legatum pro dote: ſecus verò, quando fit pro muliere maritanda: quia tunc eſſet modus & poſſet mulier petere præſtita cautione de nubendo, ſicut in alia diſpoſitione modali, argumento textus cum materia *in leg. quibus diebus §. Termilius ff de cond. & demonſtr.* tamen contrarium, & meliùs tenet Paul. *in dict. §. Titio gener. 3. column. verſicul.* item dicit Bartol. & Imola, & alij Doctores Imò quòd vtroque caſu requiratur realiter eſſe contractum matrimonium, ſaltem per verba de præſenti: quia differentia Bart. potius eſt verbalis quàm realis, & prædicta procedunt & habent locum modo promiſſio vel legatum fiat mulieri iam adultæ, & nubilis ætatis: modò puellæ impuberi & non nubilis ætatis, ſecundum Doctores vbi ſupra. Iuxta prædicta tamen poteſt notabiliter quæri, ſi teſtator mandauit, & commiſit executoribus ſuis, quod expendãtur mille pro puellis maritandis, an iſti executores poſſint diſtribuere, & expendere inter puellas impuberes, & nondum nubilis ætatis? & breuiter & reſolutiuè dico, quod ſi in ſpecie ſit mentio earum, dicendo pro Titia vel Seia maritanda, non eſt neceſſe expectare nubilem ætatem: ſi verò in genere pro puellis maritandis, non poſſunt diſtribuere inter impuberes non nubilis ætatis: ſed debent eligere puellas iam adultas & nubilis ætatis: quia cauſa finalis teſtatoris debet attendi & conſiderari tempore mortis eius, & verificari in perſonis, in quibus concurrant illa qualitas & cauſa finalis: ita Bald. *in l. ſancimus, Cod. de nuptiis fin. q.* argumento textus *in l. nec ſemel §. ſi in habitatione, ff. quando dies legat. cedat.* vbi habetur quod legatum factum reſpectu certæ cauſæ vel neceſſitatis, de tempore illius cauſæ & neceſſitatis, & non alio: & ibi notat & commendat Bartol. & Doctores antiqui. Idem Bart. *in lege qui hoc anno, ff. de verborum oblig. final. column.* & ibi communiter Doctores.

Item quæro, an propter dotem non ſolutam marito licitè debeantur ſibi vſuræ? & breuiter, & reſolutiuè dico, quod ſi maritus ſuſtinet onera matrimonij, debentur ſibi vſuræ poſt moram quia magis cenſetur proprium intereſſe, quam vſura, & hoc tam de iure canonico quam ciuili: textus eſt *in leg. inſulam, §. vſuras ff. ſoluto matrimonio*, & ibi tenet Bart. Alber Bald Paul. & communiter Doctores text. *in l. cum poſt §. domum ff. de iure dotium*, text. *in l. creditor, §. ſi inter ff. mandati* text. *in l. fin. ff. de doli except.* textus *in capit. ſalubriter de vſuris* & ibi notat & commendat Innocent. Hoſtienſ. Ioan Andr. Anton. de But. Cardin. Anchar. & reputat ſingularem & vnicum Anania & alij Doctores ibi: & reputat etiam ſingularem & vnicum Palac. Ruuius *in ſua repet. cap. per veſtras fol. 110. 3. column. verſicul. 8. infertur* vide Molineum, *de vſuris, num. 523.* Palac. Rub. *in repet. notabili, 6. §. 8. ferè per totum.* Couarr. *lib. 3. variarum cap. 1. numero 3.* facit etiam text. *in cap. conqueſtus de vſuris*, textus *in l. curabit. Codice de act. empt.* textus *in leg. ſocium qui in eo ff. pro ſocio.* quod notabiliter intelligo iſto modo, quod ſi promiſſio dotis conſiſtebat in pecunia, & pro ea data fuerunt pignora, fructus eorum lucratur vir, nec tenetur in ſortem computare. Primò, quia non eſt lucrum certum, cum poſſit contingere, quod nihil percipiatur. Secundò, quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur: vnde ſicut maritus lucratur fructus dotis, ita debet lucrari fructus rei pignoratæ, quæ loco eius ſubrogatur quod tamen limita & intellige, quando fructus commenſurari poſſunt cum alimentis à marito præſtitis ſeu præſtandis, conſiderata qualitate perſonarum: ſecus verò, ſi eſſent fructus immenſi: nam illi deberent computari in ſortem: ita ſingulariter Bald. *in l. final. §. præterea C. de iure dotium 2. column. verſic. adhuc eſt dubium.* Alexand. *in d. l. inſulam §. vſuras ff. ſoluto matrimonio. fin. column.* Palacios Rub. *in d. ſua repet. fol. 111. 2. col. verſ. intellige tamen iſta*, ſi verò non fuerunt data pignora, tunc aut fuerunt promiſſæ vſuræ in quantitate certa, puta decem pro centum, vel ſimile, & non poſſunt peti: quia ſunt illicitæ & reprobatæ: ſed bene poterunt peti, quatenus impendit in vxorem & ſuſtinuit onera matrimonij: quia petuntur vt intereſſe damni emergentis: imò etiam hoc haberet locum etiam ſi nullæ vſuræ eſſent promiſſæ ratione prædictæ: & his caſibus iſtud intereſſe poteſt tranſcendere vſuras, vel eſſe minus quàm vſuræ conſuetæ, & in expreſſo ita tenet Paul. de Caſtr. Ioan. de Imol. Roman. Cuman. Alexand. & communiter Doctores, *in dicta le. inſulam §. vſuras ff. ſolut. matrim.* Ioann. Andr. & magis communiter Canoniſtæ, *in d. capite ſalubriter de vſuris.* Bald. Nouellus, *in tractat. dotis 7. parte, in tertio ſpeciali*, licet contrarium teneat Paul. de Elea & Caldeius, *in dicto capite ſalubriter*, imò quod indiſtinctè debeantur, & ſint licitæ vſuræ propter dotem non ſolutam: ſi verò non ſuſtinet prædicta onera matrimonij, non debentur vſuræ ſecundum Doctores, vbi ſuprà. Vnum tamen eſt, quod ſi maritus poſt mortem debitoris recepit dotem, non poteſt petere iſtas vſuras vel intereſſe, quæ non fuerunt promiſſæ: quia debentur officio iudicis: & idem eſt in quolibet alio contractu, argumento text. *in leg. qui per colluſionem §. pretij ſortem ff. de act. emption. & in lege quarta Codice depoſiti.* & idem eſt, ſi toto tempore matrimonij non petit dotem nec vſuras, quia videtur eas remittere & donare: textus eſt ſingularis & vnicus, *in lege vir vſuras ff. de donat. inter virum & vxorem.* quem ad hoc notat & communiter Doctores ibi, & dicit vnicum Romanus *in dicto §. vſuras 6. columna num. 16.*

Item adde, quod ſi dos promiſſa non ſoluatur non tenetur maritus alere vxorem, imo poteſt eam expellere, & remittere in domum patris vel dotantis, ita probat textus iuncta Gloſſa ſingulari *in Authentic. de non eligen. 2. nuben. §. fin. in verbo. onera.* & ad hoc eam notat & commendat & Cyn. Bald. & communiter Doctores *in leg. quod in vxorem Codice de negot. geſt.* Baldus & Doctores *in l. ſi cùm dotem §. ſin autem in ſaniſſimo ff. ſolut. matrimon.* præcipuè Alexand. 2. *col. n. 8.* Bald. & Doctores *in l. ſi donaturus, ff. de cond. ob cauſam*, & illam Gloſſ. ad hoc reputat ſingularem Paul. de Caſtro, *in d. §. vſuras 1. colum. n. 2.*

& ibi Alexand. & communiter Doctores probat etiam text. *in l. fin. Codice ad Velleian.* & ibi notat Bald. & alij Doctores probat etiam textus *in cap. vestras de donation. inter virum & vxorem*, & ibi notat Abbas 2. *colum.* & 2. *not.* & communiter Canonistæ: si verò nulla dos sit data nec promissa, bene tenetur eam alere secundùm conditionem personæ, quia cùm vxor teneatur seruire & operari viro, ergo ab eo debet alimenta percipere, argumento textus *in lege quod si nulla, ff. de reliq. & sumpt. fun.* textus *in lege sicut, ff. de oper. liber.* textus *in lege rebus*, §. *possunt, ff. amo.* & in expresso ita tenet Bartol. *in l. si constante, ff. solut. matr. pen. colum. 6. q. numero* 102. & ibi Cynus *in l. quod vxorem, Cod. de negost. gest.* & ibi communiter Doctores. Secundus articulus principalis est de iure & natura & effectu dotis constante matrimonio: pro cuius perfecta declaratione in primis dico, quòd maritus efficitur dominus rerum dotalium, & potest suo nomine petere & vendicare res dotales, tanquam dominus à quocunque possessore: textus est *in lege doce ancillam, Codice de rei vendic.* cuius verba sunt: *doce ancillam de qua supplicas dotalem fuisse in notionem præsidis, quo patefacto, in dubio non erit vendicari ab vxore tua nequisse*, & ibi notat & commendat Glossa ordinaria, Odofred. Petr. Cynus, Iacob. Butr. Bart. Alb. Ang. Paul. de Castro, Salic. Fulg. & communiter Doctores: text. *in l. de his, C. de iure dot.*

32 Pulchrum tamen dubium est, si maritus vendicauit prædictas res dotales vel defendit & ab alio sibi vendicantur, & victus fuit per sententiam definitiuam, an soluto matrimonio mulier possit eas petere & habere regressum contra reum absolutum, vel contra actorem qui obtinuit, & reportauit sententiam? Et breuiter dico: quòd si maritus sine dolo, culpa, vel fraude egit vel defendit, non poterit mulier postea petere nec aliquo remedio vti: quia illo tempore erat dominus & legitimus administrator, & per consequens sententia lata contra eum agendo vel defendendo nocet mulieri, & si obstat exceptio rei iudicatæ, tanquam lata contra procuratorem suum, argumento textus *in lege si mater*, §. *hoc de iure, ff. de except. rei iudic.* si verò maritus tempore quo egit vel defendit commisit dolum, fraudem, vel culpam in producendis testibus, instrumentis vel iuribus mulieri competentibus, & tamen dicitur in dolo vel culpa, quando non fecit nec adhibuit in causa probationes, quas potuit & est soluendo, non habet mulier regressum contra prædictum reum absolutum, vel contra actorem qui vendicauit & obtinuit, sed recuperauit à marito vel eius hæredibus: si verò maritus non est soluendo, tunc bene potest mulier agere & habere regressum contra prædictum reum conventum & absolutum, vel actorem obtinentem, argumento textus notabilis *in l. Titio genero, versiculo fin. ff. de condit. & demonstr.* text. *in lege eleganter*, §. *penultimo, ff. de dolo*, text. *in l. Mœuia, ff. soluto matrimonio.* text. *in l. pater, in fin. ff. de dote præleg.* text. *in l. si pro re pupilli*, §. 1. *ff. de euictionibus*, vbi habetur, quòd si fundus dotalis vendicetur à marito per verum dominium, illa sententia nocet mulieri tanquam si ipsa fuisset condemnata, & non potest agere contra maritum nec contra eum qui obtinuit, & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Cinus *in dicta lege doce ancillam*, & ibi Bald. 1. *columna, & quæst.* Angel. de Perus. Paul. de Castr. & Salic. nec obstat textus singularis & subtilis in proposito, *in leg. lex vectigali, ff. de pignor. & in leg. si quis domum*, §. 1. *ff. locati*, vbi habetur, quod ille, qui habet ius in re per aliquod tempus vel per tempus vitæ suæ, non potest per actum & dispositionem suam aliquo modo præiudicare vero domino proprietatis qui necessariò post tempus vel mortem eius debet succedere in illa re: quia respondeo quod illa iura debent intelligi, quando per possessorem fit alienatio voluntaria: secùs verò si necessaria ex vigore & effectu iudicij. Vel aliter & secundò respondeo, quod in prædictis iuribus possessor alienauit, vel disposuit tantùm respectu iuris quod habebat in re, & ideò non præiudicat vero domino proprietatis & successori necessario: secùs verò quando possessor fecit actum & dispositionem simpliciter & absolutiuè super tota re, & haberet legitimam administrationem eius à lege, vel ab ipso necessario successore, vt in nostro casu: quia tunc bene potest ei præiudicare: & in effectu ita subtiliter tenet Bald. *in d. l. doce ancillam*, 1. *colum. & quæstione, versicul. item non obstat.*

Item quæro, an maritus constante matrimonio lucretur fructus rerum dotalium? Et breuiter dico quod sic: textus est *in l. pro oneribus, Codice de iure dot.* cuius verba sunt: *pro oneribus matrimonij, mariti lucro fructus dotis totius esse quos ipse percepit*, & ibi Gloss. ordinaria Odofred. Petr. Cinus, Bartolus, Alberic. Baldus, Angel. Salicet. Faber, Fulgos. & communiter Doctores, text. *in l. dotis fructus, ff. de iure dotium* text. *in leg. plerumque versicul. si serui. eodem titulo* text. *in leg. de diuisione, ff. solut. matrimon. cum simil.* Quod primo extende, modo tales fructus sint naturales, modo industriales, modo ciuiles. Secundò extende modò tales fructus excedant onera matrimonij modonon: ita probat text. *in d. l. pro oneribus, ff. de iure dotium.* Tertiò extende etiam in rebus mobilibus vel se mouentibus: vnde si animalia dentur in dotem inæstimata, pertinent marito fructus eorum, puta agni, vituli, lac, pilus, & lana & similes fœtus: partus vero ancillarum non pertinet marito nec alteri fructuario: quia cùm omnes res & earum fructus gratia hominum sint ordinatæ & productæ, non debet homo esse in fructu: textus est *in leg. pecudum, ff. de vsuris*, text. *in leg. plerumque, ff. de iure dotium* text. *in* §. *in pecudum Inst. de rer. diuis.* text. *in l. vnica*, §. *itaque partus, Cod. de rei vxor. act.* text. *in l.* 14. *tit.* 31. 3. *part.* Quarto extende etiam, si bona dotalia consistant in maioratu, vel rebus vinculatis & restitutioni subiectis: imo etiam, si fructus consistant in pœnis, mulctis, vel aliis vtilitatibus prouenientibus à dignitate vel iurisdictione ipsius vxoris, vt Ducatu, Comitatu, vel alia inferiori iurisdictione: quia etiam in his maritus habet vsumfructum vel saltem commoditatem eius: imò etiam si tales pœnæ, mulctæ, vel confiscationes consistant in rebus immobilibus: quia omnia ista dicuntur fructus iurisdictionis & quæruntur marito, argumento textus *in l. fin. in fin. ff. solut. matrim.* vbi dicitur quòd fructus peculij vel iuris vniuersalis pertinent marito, text. *in l. item si fundi, vers. sed si insula, & vers. an impiorum, ff. de vsufruct.* vbi habetur quod redditus & prouentus venationum & piscationum pertinent vsufructuario fundi: textus *in lege vsufructu legato, vers.* 1. *eodem titulo*, vbi disponitur quod ad fructuarium pertinent bona quæ ex secundo decreto propter contumaciam non cauentis adiudicantur, vt domus ruinosa: & in expresso ita tenet singulariter Bart. *in lege fin. ff. soluto matrimonio*, 1. *columna, & quæst.* & ibi Paul. de Castr. Ioan. de Imol. Roman. Cuman. & Alex. dicit hanc esse communem opinionem, tenet etiam Dinus, Iac. de Aretino, Petrus Alber. & Doctores antiqui *in l. si verò negotium, eod. titulo*, Iacob. de Sanct. Georg. *in tract. seu in parte de castro rubei montis*, 5. *colum. vers. quæro etiam, mulier dedit*, Palac. Ruuius *in sua repet. folio* 38. 2. *columna. in medio.* Ex quibus deducitur & infertur quòd si maritus tacitè vel expresse

presse eos donauit vxori, potest repetere, in quantum est facta locupletior, cum non valeat donatio: vnde si ipsa ex fructibus se & familiam suam aluisset non posset repetere: textus est *in dicta lege pro omnibus, versicul.* 1. & ibi Glossa ordinaria. *Cod. de iure dotium*, & ibi communiter Doctores: text. *in l.* 2. *Codice de pact. conuent.* text. *in lege si quis pro vxore, ff. de donat. inter virum & vxorem.* text. *in l. de fructibus, Codice eodem titulo, cum similibus*, quid autem si vir duxit puellam minorem & impuberem, & sustinet onera matrimonij, an lucretur fructus? & Gloss. *in lege dotis fruct. ff. de iure dotium*, tenet quòd non, Gloss. verò *in lege si ante, ff. solut. matrim.* tenet quod saltem ex æquitate: sic & aliqui Doctores antiqui tenent vnum, alij aliud: sed vera resolutio est quòd si malitia supplet ætatem, & est habilis ad copulam, censetur vera vxor, & vir lucratur fructus, argumento textus *in capite primo, de sponsal. impub. in* 6. si verò malitia non supplet ætatem tunc aut duxit eam ignoranter errando in facto & lucratur fructus, non tanquam maritus, sed tanquam bonæ fidei possessor, aut duxit scienter: & lucrabitur fructus quatenus sustinuit onera matrimonij, vltrà verò non, secundum Paul. & Modernos *in d. l. si ante*, & Bald. & Doctores *in d. lege dotis fructus, ff. de iure dotium.* Bald. Salicet. & Doctores *in lege secunda, Codice de dotis promissione*, ex quibus nota & collige quod tria requiruntur vt maritus lucretur fructus. Primum quod matrimonium sit contractum. Secundum quod fundus dotalis sit traditus. Tertium quòd maritus sustineat onera matrimonij: adde tamen quòd fructus rerum paraphernalium non pertinent viro, sed soli vxori: ita probat text. *in dicta lege pro oneribus, cum simil. suprà allegat.* cùm tamen loquantur in bonis dotalibus, & requirant illam qualitatem, quòd sint dotalia, ergo non debent extendi ad alia in præiudicium vxoris. Confirmatur ratione, quia in solis dotalibus interuenit titulus onerosus, mediante quo maritus lucratur fructus in recompensam onerum matrimonij: & in expresso ita tenet Glossa ordinaria, licet non ita bene fundet *in lege vbi adhuc, Codice de iure dotium, in glos. antepen.* & ibi Bald. *penultima columna, numero* 28. Angel. *fin. columna, numero* 4. Salicet. *penultima columna, numero* 4. Glossa ordinaria *in l. fin. Codice de pactis conuent. in gloss.* 3. & ibi Salicet. & alij Doctores, idem tenet Bartol. cum distinctione notabili *in lege penultima, ff. ad leg. falcid.* Doctores *in lege de his, Codice de donation. inter virum & vxorem.* Hodie tamen omnes fructus, qui supersunt soluto matrimonio, tam ex parte mariti quàm vxoris tam ex rebus dotalibus, quàm paraphernalibus, quàm aliunde cuiuscunque generis sint, efficiuntur communes, & sunt diuidendi inter maritum & vxorem, sicut alia bona acquisita & superlucrata constante matrimonio: ita disponit textus *in lege* 3. *titulo* 2. *libro* 3. *for. ll. & lege tertia, titulo* 4. *lib.* 5. *ordin.* ita etiam Montaluus *in l. fin. tit.* 3. *lib.* 3. *fori gloss.* 1. Matiençus *in l.* 4. *tit.* 9. *libro* 5. *gloss.* 1. *n.* 2. Adde tamen circa superiora, quòd maritus lucratur fructus pro rata temporis matrimonij, vnde si soluatur matrimonium morte vel diuortio, & maritus recepit fundum plenum fructibus, fortè tempore messis vel vindemiæ, qui collegit fructus & eis collectis statim solutum est matrimonium, ipse vel hæres eius lucrabitur fructus pro rata anni, & idem est si recepit fundum vacuum & decessit fructibus pendentibus: quia similiter lucrabitur pro rata temporis. Ex quo deducitur & infertur quod maritus non efficitur dominus omnium fructuum, quos percepit constante matrimonio, sed tantùm pro rata temporis quo durauit matrimonium, nec obstat quod fructuarius facit fructus suos separando à solo, vt *in lege defuncto de vsufruct. ff. item etiam emptor vel alius successor in re*, vt *in l. Iulianus, si fructibus de action. empt.* quia lucrantur eos ratione simplici, & absoluti iuris quod habent iure: non verò respectu alicuius oneris vel causæ, vt maritus: textus est subtilis & notabilis *in lege diuortio ff. soluto matrimonio*, & ibi Doctores, & idem disponit text. *in lege* 26. *titulo* 11. *part.* 4. circa quod tamen vide singulariter *leg.* 10. *titulo* 4. *lib.* 3. *for. leg.* Item quæro an & quando constante matrimonio possit vxor repetere dotem? in quo articulo magistraliter & resolutiuè respondeo, quod licet regulariter vxor non possit agere pro dote constante matrimonio, sed eo soluto, vt *in lege* 2. *ff. soluto matrimonio, cum mil* tamen si maritus vergit ad inopiam potest vxor constante matrimonio dotem petere & exigere, non tamen poterit eam alienare: sed tenetur eam saluam & integram habere, vt ex fructibus eius possit ipsa & maritus & familia adlimentari, textus est capitalis & expressus *in lege si constante, ff. soluto matrimonio*, & ibi Glos. ordinaria Bartol. & communiter moderni text. *in lege vbi adhuc, C. de iure dotium*, & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores: textus *in lege rebus, in fine, vers. cùm constante etiam matrimonio, eodem titulo.* textus *in Authentica, de aquat. do is, §. illud quoque, versiculo nos autem, collat.* 7. textus *in capite per vestras, extrà de donat. inter virum & vxor.* & idem disponit *lex* 29. *tit.* 11. *part.* 4. & quod istorum iurium addat alteri, vide late per Bartol. *in d. l. si constante* 1. *columna* 3. *oppos.* & ibi Paul. 1. *column. cum sequent.* & communiter per alios Doctores. Item etiam vxor si vult potest petere vt dos ponatur in sequestrum apud idoneam personam, vt ex fructibus possit alimenta percipere: text. *in l. si cum dotem §. autem in fauissimo: versicul. si verò dotem, ff. solut. matrimon.* text. *in d. c. per vestras de donat. inter virum & vxorem.* Item etiam vxor potest hoc casu si vult recipere fideiussores de dote soluenda, soluto matrimonio & tunc non fit exactio dotis nec sequestrum, text. *in d. cap. per vestras*, & ibi communiter Canonistæ & tenet Bartol. Alexand. & communiter Doctores *in d. l. si constante §. quoties solut. matrimon.* Dubium tamen necessarium est si maritus velit offerre fideiussores, vel ponere dotem in sequestro, an euitabit petitionem & exactionem dotis? & breuiter & resolutiuè dico quod non, imò vxor potest petere & exigere, quia per hoc est magis cauta, & per consequens habebit electionem horum remediorum: & in expresso ita tenet Bartol. *in dicta leg. si constante* 7. *column. num.* 46. & ibi alij Doctores præcipuè Alexand. 9. *column. num.* 19. Iason. 2. *column.* tenet etiam Gloss. ordinaria *in l. vbi adhuc in gloss.* 1. *mag. in fin.* & ibi Odofred. Cinus, Alber. Bald. Salicet. & communiter Doctores, Palac. Ruuius vbi plenè loquitur *in dict. sua repet. fol.* 61. 3. *column. cum sequent.* idem Palac. Ruuius *numero* 74. 1. *colum.* nec obstat text. *in dicto capit. per vestras, & in d. l. partitas* quæ iura alternatiuè loquuntur vt teneatur maritus ad vnum, vel ad aliud: quia debent intelligi ad voluntatem, & electionem vxoris, secundum Doctores vbi suprà. Confirmatur, quia in alternatiua remediorum actoris est electio: ita probat textus *in leg. quod in haredem, eligere, ff. de trib.* text. *in leg. cum proponas, Codice de transactio.* & ibi Bartol. & Doctores textus *in l. quamuis, ff. de pignor.* & ibi Bartol. & communiter Doctores. Adde tamen quod hoc casu, si fructus dotis vel rerum assignatarum excedunt onera matrimonij, debent marito restitui: quia de iure efficiuntur sui, vt suprà dictum est: & in expresso ita tenet Bartol. *in d. l. si constante penult. column. in fin.* 7. *quæst.* & ibi communiter Doctores,

Item adde quod hoc casu probatur inopia mariti verè & plenè, vel semiplenè & præsumptiuè, cùm agatur de modico præiudicio, cum ex fructibus debet ali, & similiter tractetur de priuilegio & fauore dotis, & modus probationis erit si per testes vel instrumenta constet, quod tot sunt debita & credita mariti, vnde resultat quid habeat in bonis, argumento textus *in l. cùm de leg. ff. de probat.* vel ex qualitate vitæ morum, vel ex vulgi opinione, vel ex confessione extraiudiciali, vel alia simili causa & coniectura: argumento textus *in lege 3. §. causæ, ff. de Carb. edicto. & in l. 4. §. sciendum, ff. ad exhibend.* & in expresso ita tenet Bartol. vbi latè extendit & declarat *in d. l. si constante, secunda columna, 1. quæstione,* & ibi communiter Doctores & adde quod non requiritur quod actualiter iam peruenerit ad inopiam, sed sufficit quod incipiat male vti suo patrimonio & substantia: ita tenent & declarant Doctores vbi suprà: & tenet etiam & declarat latè Palac. Rubeus *in sua repet. fol. 68. 1. columna, versic. constabit.* Quod tamen limita & intellige præterquam si mulier contraxerit matrimonium cum viro inope & suspecto sciens conditionem suam: quia tunc non poterit petere dotem constante matrimonio, nec vti remedio prædictarum legum, argumento textus singularis *in l. si is à quo §. fin. ff. vt in possessione legat.* text. *in lege si creditores, ff. de priuil. credit.* text. *in l. qui bona fide, §. de illo, ff. de damn. infect.* text. *in l. si ab arbitrio, §. fin. ff. qui satisd. cogn.* text. *in l. inter causas, §. abesse, ff. mandati.* text. *in cap. propter sterilitatem extra, de locato,* & in expresso istam sententiam conclusionem tenet Dænus, *in d. l. si constante, ff. sol. matrim.* & ibi Alb. Bald. Angel. Imol. Roman. Aretin. & Iason. *26. columna, numero 147.* vbi dicit hanc esse magis communem opinionem Cin. *in l. vbi adhuc, Codice de iure dot.* & ibi Baldus Ioan. Andr. *in addit. ad Specul. in tit. de donat. inter virum & vxorem, vers. quid si mulier,* Anton. Collectarius & alij Doctores, *in d. c. per vestras.* Contrarium tamen tenet Bartol. *in dicta l constante, 4. colum. 6. q.* quia mulier non potest ante matrimonium facere pactum per quod dotis conditio fiat deterior: *& in l. de die, & l. Attilicinus, ff. de pactis dotal.* idem Bartol. *in d. l. si is à quo, §. fin. ff. vt in posses. legat.* Bald. sibi contrarius *in Authentic. quòd locus, Cod. de collat. 7. q.* Alex. *in d. l. si constante.* Abb. *in d. cap. per vestras in fine,* Imol. & Anch. *in dict. cap. propter sterilitatem, de locato,* Doctor Palac. Ruuius latè *in sua repet. cap. per vestras, fol. 62. per plures colum.* vbi plenè examinat pro & contra. Sed aduertendum quòd in hoc dubio & subtili passu potest dari singularis & noua concordia, scilicet quod si tempore matrimonij est pauper & suspectus, & postea non incipiat male vti sua substantia, nec incidat in nouam causam suspicionis, non possit mulier agere pro dote constante matrimonio, & sic procedat prima opinio: si verò incipiat vti malè sua substantia, & incidat in nouam causam suspicionis, tunc benè possit mulier agere pro dote constante matrimonio, & gaudere beneficio prædictarum legum, & sic probat secunda opinio, & in expresso ita tenet & concordat Salic. *in d. l. vbi adhuc, 5. columna,* & certè videtur æqua & iuridica.

34 Item quæro si extraneus dedit dotem pro muliere: & stipulatus vel pactus est dotem sibi reddi, an constante matrimonio possit exigere dotem viro vergente ad inopiam? & breuiter dico quòd non: quia in casu soluti matrimonij videtur stipulatus & non in alio. Item etiam quia in hoc casu inopi fit restitutio dotis, vt mulier se & suos alat: quod non esset si extraneo restituerentur: & in expresso ita tenet Glossa ordinaria *in d. l. si constante in glos. 3.* & ibi Bartol. *8. colum. 6. quæstione, numero 55.* & communiter Doctores Cinus *in d. l. vbi adhuc, Cod. de iure dot. 7. q.* & hanc dicit communem opinionem Ias. *in d. l. constante, numero 52.* Aduertendum tamen est quòd hoc casu talis extraneus habebit remedium text. *in lege in omnibus, ff. de iudic.* secundum Bart. & Doctores vbi suprà.

Item quæro si maritus post restitutionem dotis efficiatur dives & soluendo recuperet dotem? Et videtur quòd sic: quia dispositio prædictorum iurium & talis restitutio fit tantum causa inopiæ pro securitate dotis: ergo superuenientibus diuitiis & facultate soluendi cessat prædicta causa & recuperat dotem, argumento textus *in l. cura, vers. 1. ff. de muneribus, & honoribus,* textus *in l. his honoribus, vers. 1. & 2. ff. de vac. muner.* textus *in l. semper, §. negotia, ff. de iure commun.* vbi habetur quòd excusatio vel dispositio quæ sit & inducitur propter diuitias vel paupertatem est temporalis, & cessat aliqua eorum, quod est causa dispositionis superuenientis, ex quibus plura bona inferunt ibi Doctores. Sed his non obstantibus contrarium est dicendum, imò quòd non recuperet dotem, quia licet actus vitietur quando peruenit ad causam in quo incipere non possit, vt *inl. pluribus, §. & si placet, ff. de verbor. oblig.* tamen debet intelligi ante actum consummatum: secùs verò si posteà, vt *cap. factum legitimæ de regul. iur. lib. 6.* & ibi Dynus, & communiter Doctores. Item etiam quia si casus vel actus superueniens tendit ad eundem effectum cum primo, non vitiatur primus text. est *in l. verbis legati, ff. ad l. Falcid.* & ibi notat Bart. & communiter Doctores textus *in l. sciendum, §. fin. ff. qui satisdare cogant.* vbi cautio interposita pro securitate à paupere vel ab illo qui non possidet immobilia, non tollitur vel annullatur superueniente possessione rerum immobilium, vel superuenientibus diuitiis: & in expresso per ista fundamenta in nostra quæstione principali ita tenet Bart. *in d. lege si constante, fin. col. pen. q.* & ita sententia & communis mihi placet, licet Henricus nouiter *in dict. capit. per vestras,* in fine concordet dicendo quod si postea effectus est dives & sapiens, habeat locum prima opinio, si vero tantùm est effectus dives, non vero sapiens, procedat secunda opinio, & sequitur Palac. Ruuius *fol. 71. 1. colum.*

Item quæro an res empta ex pecunia dotali efficiatur dotalis? In quo articulo resolutiuè dico, quod regulariter res empta ex pecunia alterius non efficitur eius cuius erat pecunia, sed ementis, text. est capitalis & expressus *in lege si ex pecunia, Codice de rei vend.* textus *in lege si is, C. depositi,* text. *in l. 1. Cod. si quis alteri vel sibi.* text. *in l. si patruus, Codice commun. vtriusque iur.* & vtrobique Glos. ordinaria & communiter Doctores & idem disponit text. *in l. 49. tit. 5. 5. part.* quod fallit in aliquibus casibus & personis. Primus est in milite, nam si ex pecunia eius res emantur statim sit sua, & talis res & dominium eius succedit loco pecuniæ fauore eius, nisi potius vellet agere ad pecuniam: textus est *in l. si vt proponas, Cod. de rei vendic.* & ibi Glossa ordinaria Odofred. Petr. Cinus, Iacob. Butr. Bartol. Alber. Fab. Bald. Angel. Paul. Salic. Fulgos. & communiter Doctores. Quod extende etiam si emptor non sit procurator vel administrator militis, sed extraneus: & etiamsi emat proprio nomine vel simpliciter primò ita probat textus ibi & tenet expressè Bart. & communiter Doctores licet Guilier. Bald. & alij teneant contrarium. Secundus casus est in minore 25. annor. quia res empta ex pecunia eius efficitur sua? text. est *in lege curator, Cod. arbitr. tutor.* text. *in l. 2. ff. quando ex fac. tutor.* & idem est in eadem ratione in furioso, prodigo, vel aliis qui sub cura & administratione

ſtratione ſunt, argumento Gloſſ. & eorum quæ ibi notantur *in lege 2. C. de curat. furioſ.* & tenet expreſsè Bald. *in d. l. ſi vt proponis 2. col. 3. quæſt.* Quod tamen intellige quando res eſſet empta per tutorem, vel adminiſtratorem: ſecùs verò ſi per extraneum: quia tunc non efficitur ſua: ita probant prædicta iura, & ibi communiter Doctores. Quod ſubintellige præterquam in ſubſidium emptore non exiſtente ſoluendo: quia tunc bene efficitur ſua: ita probat textus *in lege filia, ff. de ſolut.* text. *in l. vxor marito, ff. de donationibus inter virum & vxorem.* text. *in lege cùm vi, ff. de iure dotium*, & in expreſſo ita tenet & declarat Iacob. de Aretin. & alij Doctores *in d. l. 2. ff. quando ex facta* Bart. & communiter Doctores *in d. l. ſi vt proponis, Cod. de rei vendicatione*, licet ibi Bald. dicat quòd hoc caſu non tranſit dominium nec vendicata res, ſed ipſo iure cenſetur tacite obligata, argumento textus *in leg. 3. ff. de rebus eorum, in lege idemque, ff. qui potior. in pign. hab. & in leg. fin. Cod. de ſeruor. pig. dat man.* Tertius caſus eſt in eccleſia, quia res empta ex pecunia eius efficitur ſua: quod intellige eodem modo, quando eſt empta per ſyndicum vel adminiſtratorem ſecùs ſi per extraneum, niſi in ſubſidium, emptore exiſtente non ſoluendo: quid autem in re empta ex pecunia dotali, vel ex re propria ipſius vxoris de quo eſt quæſtio noſtra? dic quòd non efficitur vxoris: textus eſt *in l. pecunia, C. de iure dotium*, quod intellige niſi in ſubſidium: marito non exiſtente ſoluendo niſi de voluntate ipſius vxoris ſit empta: ita probat textus *in lege cùm vir, ff. de iure dotium.* textus *in dicta lege vxor marito, ff. de iure dotium, inter virum & vxorem* & tenent Doctores *in dict. leg. ex pecunia, C. de iure dotium, & in d. lege ſi vt proponis, Codice de rei vendic. & in l. ſi cùm dotem, §. fin. ſolut. matrimon.* & probat *præd. l* 49. *tit.* 5. 5. *part.* Tertius articulus principalis eſt de iure, & natura, & effectu dotis ſoluto iam matrimonio.

Et in primis quæro quæ actio competat vxori vel hæredibus eius pro petenda dote à marito vel hæredibus eius? Et reſolutiuè dico quòd aut dos conſiſtit in quantitate aut in ſpecie: ſi in quantitate de iure antiquo competebat actio rei vxoriæ: hodie verò competit actio perſonalis ex ſtipulatu: & omne ius & priuilegium quod erat in prima, eſt tranſlatum in ſecunda: imò etiam ſi ſtipulatio concipiatur inutiliter inter maritum & vxorem, vel nullo modo interponatur, ſemper fingitur interueniſſe: textus eſt capitalis & expreſſus *in l. vnica, Cod. de rei vxor. action.* & ibi Gloſſ. ordinaria Odoffred. Petr. Cyn. Bart. Alber. Faber. Bald. Angel. Salic. & communiter Doctores ex quo nota & collige quod ſolemnitas quæ non requiritur in actu ſi interueniat minùs aptè non vitiat actum: idem etiam probat text. *in l. hæredes palam. in fine, ff. de teſtament.* text. *in lege*, 1. §. *quæſitum in fine, ff. ad Trebellian.* text. *in l. cum tabulæ, ff. de bonorum poſſ. ſecund. tab.* text. *in l. ſi ſtipuler. §. fin. ff. de verbor. obligat.* text. *in Clem. ſæpe in fin. de verbor. ſignif.* tenet etiam Gloſ. ordinaria *in l. vnum, ff. ſi cert. gloſ. in l. debitor, ff. ad Trebell. gl. in l. 1. ff. quom. teſt. aper. gl. in §. multis, Inſtit. de libertinis*: & vtrobique Doctores & adde quòd contra talem fictionem non admittetur probatio in contrarium per confeſſionem partis: nec alio genere probationis: quia contra fictionem inductam à iure non admittitur probatio in contrarium, vt eſt Gloſ. ſingularis & ordinaria *in l. ſiue poſſidetis, Codice de probat.* & ibi communiter Doctores tenet etiam Bart. *in l. ſciendum de verborum obligationibus, 3. colum. in fine*, & ibi Doctores hodie autem in noſtro regno talis ficta ſtipulatio non eſſet neceſſaria, cùm quælibet ſimplex promiſſio ſufficiat: ſed teneo quòd fingitur illa promiſſio, & adde quod prædicta actio vel obligat. perſonalis expreſſa vel tacita eſt priuilegiata, & præfertur mulier cæteris creditoribus perſonalibus anterioribus text. *in l. 2. §. finali, cum l. ſequent. & ff. de priuil. credit.* & ibi Gloſ. ordinaria, & communiter Doctores tenet etiam Gloſ. ordinaria Bart. Alb. & communis opinio *in l. priuilegia, eodem tit.* textus *gloſſ. in l. 1. ff. de priuil. dotis*, & ibi communiter Doctores text. *in Authent. quo iure, C. qui potiores, in pign. hab.* & ibi Doctores.

Item etiam competit vxori & hæredibus eius tacita hypotheca in bonis mariti: textus eſt *in d. leg. vnica, §. & vt plenius, C. de rei vxor. action.* ibi, *& in huiuſmodi actione damus ex vtroque latere hypothecam, ſiue ex parte mariti pro reſtitutione dotis, ſiue ex parte mulieris pro ipſa dote præſtanda*: & ibi Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores: textus *in §. & nemo, eiuſdem leg.* ibi, *& hypothecam ex vtraque parte quaſi fuerit ſcripta*: & ibi communiter Doctores textus *in lege aſſiduis, verſicul. ad hæc* ibi cuiquie etiam tacitam donabimus ineſſe hypothecam, *Codice qui pot. in pign. hab.* textus *in §. fuerat, Inſtitut. de action.* & idem diſponit *l. 23. tit. 23. 5. part.* Quod notabiliter extende vt procedat etiam ſi maritus ſit minor 25. annor. quia etiam bona ſunt tacite obligata pro dote, quia cùm ſit habilis ad contrahendum, ergò ſimiliter quoad acceſſoria, argumento textus *in leg. mutuus, ff. de iure dotium*, ita Baldus *in lege vnica, §. & vt plenius, Cod. de rei vxoriæ action.* idem Bald. Angel. Roman. Alexand. & Iaſon. *in lege ſi conſtante, ff. ſoluto matrimonio*, idem Bald. Paulus & alij Doctores *in l. item quia, ff. de pactis*, idem Bald. Cynus, Alb. Angel. & Doctores *in lege fin. Codice de legit. tut.* Cin. *in l. vbi adhuc, Codice de iure dot. 4. columna, 16. q.* & ibi Alb. 4. *colum.* Ant. Neguz. qui dicit hanc eſſe communem opinionem *in tractatu de pign. in 4. memb. 2. part. numero 73.* Palac. Ruuius, *in ſua repet. 71. col. verſic. limitatis 6.* licet Bartol. teneat contrarium *in d. l. ſi conſtante, in 4. quæſt. 3. partis principalis, & in d. l. item quia, ff. de pactis*, quid autem è contra, an muliere promittente dotem intelligetur tacita hypotheca ſi eſt minor, vide Doctores vbi ſuprà. Secundò extende vt procedat & habeat locum in dote putatiua, quando mulier de facto ignoranter contraxit prohibitum matrimonium: quia etiam tunc inducitur tacita hypotheca & ius prælationis in bonis mariti, Gloſ. eſt ordinaria, *in dicta lege aſſiduis, C. qui pot. in pign. in gloſ. max. final. quæſt.* & ibi Bald. & communiter Doctores: Gloſſa ordinaria *in lege ſecunda, §. fin. ff. de priuil. credit. in gloſſ. fin.* & ibi Bart. & communiter Doctores tenet etiam Bartol. *in lege ſi cum dotem, §. fin. ff ſolut. matrim.* Anton. Neguz. *in tractat. de pign. in 4. membr. 2. part. 10. quæſt.* imò etiam talis mulier gaudet priuilegio ne bona dotalia alienentur, Gloſ. eſt ſingularis & ordinaria *in lege dotale, ff. de fundo dot.* & tenet Paul. de Caſtr. Alex. & alij Doctores *in d. lege ſi cum dotem, §. final. ff. ſoluto matrimonio.* Item etiam talis vxor gaudet medietate lucrorum acquiſitorum conſtante matrimonio, argumento textus *in cap. ſecundo, de donat. inter virum & vxorem*, & ibi notat Alexander & communiter Canoniſtæ Palac. Ruuius *in ſua repet. folio 19. ſecunda columna.* Tertiò extende, vt procedat & habeat locum, nedum ipſo marito vel principaliter obligato pro dote, verum etiam in fideiuſſore in caſibus in quibus fideiuſſor dari poteſt: quia obligatio fideiuſſoria eſt acceſſoria & ſequitur naturam ſui principalis, argumento text. *in regula acceſſorium cum ſimilibus de regulis iuris & in l. 2. Cod. per quas perſonas*, & in expreſſo tenet Bald. Nouel. *in tractat. de dotis.* Ant. Neguz. *in tractat. de pign. in 4. membro 2. partis*, per quem vide

alias

alias plures limitationes in materia. Limita tamen & intellige in ipſa muliere fauore matrimonij : ſecùs verò in extraneo qui dotauit & ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio quia non habet tacitam hypothecam : ita tenet notabiliter Cinus *in d.l. vnica, in §. & vt plenius, Codice de rei vxor. action.* & ibi Salicet. tenet etiam Paul. de Caſtr. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. 2. colum. numero 6.* & ibi Alexand. *9. columna*, & communiter Doctores *numero 37.* idem Paul. poſt Gloſſ. ibi *in lege 2. eiuſdem tituli, 5. 3. colum. numero 12.* Bald. Nouel. *in d. tract. dot. 6. part. §. 7. priuil. n. 7. verſic. vidi etiam dubitatum.* Secundò limita & intellige in vxore vel ſponſa de præſenti : ſecùs verò in ſponſa de futuro : quia ſi ante contractum matrimonij ſoluit dotem, & poſteà ſponſus decedat, non habet tacitam hypothecam nec priuilegium dotis : quia ſine matrimonio non poteſt eſſe dos : ita tenet Gloſ ordinaria *in lege eos, C. qui potior. in pign. hab.* & ibi Doctores Bartol. *in l. 2. §. fin. ff. de priuil. credit.* & ibi Doctores & adde quòd prædicta tacita hypotheca eſt priuilegiata, vt mulier præferatur cæteris creditoribus anterioribus habentibus tacitas hypothecas : textus eſt capitalis & expreſſus *in lege aſſiduis, C. qui potior. in pign. hab.* textus *in §. fuerat, Inſt. de action.* & vtrobique Doctores & idem diſponit lex 23. *tit. 13. 5. part.* cuius ratio poteſt eſſe, quia lex quæ conceſſit talem hypothecam in bonis debitoris, potuit beneficium & effectum eius tollere vel modificare fauore mulieris & dotis eius & ratione publicæ vtilitatis quæ in conſeruanda dote verſatur, vt *in l. 1. in 3. fim ff ſolut. matrim.* Et omnia iſta & alia priuilegia conceduntur mulieribus propter maxima onera matrimonij, ſcilicet obſequium & reuerentiam quam maritis debent præſtare. Item propter partus pericula. Item propter liberorum procreationem & curam eorum : textus eſt *in d. l. aſſiduis, verb. quis enim*, & probatur *Gen. cap. 3. multiplicabo ærumnas tuas, in dolore paries filios tuos, & ſub viri poteſtate eris & ad Corinth. cap. 11. & ad ad Epheſ. cap. 5.*

38 Quæro tamen à quo tempore incipiat iſta tacita hypotheca, an à tempore contracti matrimonij, an vero à tempore traditionis ipſius dotis ? & breuiter & reſolutiuè dico quod à tempore ſolutionis & traditionis ipſius dotis : imò quod magis eſt, etiam ſi ſpe futuræ numerationis & dotis recipiendæ maritus eam promiſit reddere & ſoluere vxoris hæredibus, incipit à tempore traditionis poſteà ſecutæ : non verò à tempore contracti matrimonij & promiſſionis : vnde infertur quòd ſi poſt contractum matrimonium & dotem promiſſam maritus contraxit cum aliis creditoribus cum expreſſa hypotheca : & poſtea dos eſt ſibi tradita, non præfertur mulier prioribus creditoribus : ita eſt Gloſſa ſingularis & vnica *in lege aſſiduis, Cod. qui potior. in pign. hab. in verbo hypothecam*, & ibi notat & commendat Iacob. *prima columna, prope finem*, notat etiam & commendat Bald. *fin. colum.* dicens quod vix alibi reperitur, & idem tenet expreſſe & notabiliter Specul. *in titul. de oblig. & ſolut. §. ante omnia penult. colum. verſ. ſed pone contraxi*, Bald. Nouel. *in tractat. dotis, 10. parte principali, 26. limitatione*, licet relinquat cogitandum, & iſta videtur vera ſententia & opinio licet Bartolus, Cinus, Salic. & alij Doctores *in d. l. aſſiduis*, vellent contrarium : imò quod incipiat à tempore contracti matrimonij & promiſſionis dotis debendæ, non à tempore traditionis eius, & idem tenet Ancharan. *in cap. ex literis de pignor. tertia colum.* & ibi Ioann de Imola *5. colum. numero 18.* Ant. Neguz. *in tractat. de pignor. 4. membro. 2. partis principalis, quarta quæſtione*, vbi notabiliùs & meliùs quàm alibi loquitur, & dicit hanc eſſe magis communem opinionem ſi verò loquimur in expreſſa hypotheca, quia maritus expreſsè promiſit reddere dotem vxori & hæredibus eius cum expreſſa hypotheca, & poſtea etiam ex interuallo recipiat dotem, illa hypotheca expreſſa incipit & habet effectum à tempore promiſſionis & contracti matrimonij, non verò a tempore traditionis, & ſic vxor præfertur creditoribus contrahentibus cum marito poſt ipſam promiſſionem, & ante traditionem dotis : ita probat textus *in lege prima, ff. qui potior. in pignor. hab.* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores : textus *in lege tali facta, ff. de iure dotium*, tenet etiam Bald. Nouel. *in dict. tractat. dotis, 10. part. 16. limitat. & 3.* Anton. de Neguz. *in dicto tractat. de pignor. 4. membr. 2. partis, quaſt. numero 77.* & idem diſponi *l. 33. tit. 13. 5. partis.*

Pulchrum tamen & quotidianum dubium eſt, an mulier virtute tacitæ hypothecæ præferatur aliis creditoribus habentibus expreſſas hypothecas anteriores ? Et videtur quod ſic. Primò, quia textus *in dicta lege aſſiduis, Cod. qui potior. in pignor. & in d. §. fuerat*, & iura ſimilia quæ concedunt mulieri beneficium prælationis indiſtinctè loquuntur nulla facta diſtinctione an priores creditores habeant hypothecas tacitas vel expreſſas. Secundò facit etiam text. *in dicta lege aſſiduis*, ibi dum dicit, *licet anteriores ſint tempore priuilegiis vallati* : ergo non ſolùm loquitur de hypotheca tacita anteriori, ſed etiam de expreſſa, in qua priuilegium prælationis ex tempore conſideratur, vt *in l. 1. & per totum, Cod. & ff. qui potior. in pign. hab. & in regula, qui prior. de regul. iuris.* Tertiò facit textus *in lege in reb. Codice de iure dotium*, vbi habetur quod ſi res dotalis extat ſoluto matrimonio, æſtimata vel non æſtimata, in ea præfertur mulier omnibus anterioribus creditoribus : quia venit ad propria bona : ſed tunc admittitur & præfertur mulier etiam habentibus anteriores hypothecas expreſſas : ergo ſimiliter in noſtro caſu quando dos conſiſtit in pecunia vel quantitate, debet præferri omnibus creditoribus habentibus hypothecas expreſſas anteriores. Quartò facit, quia credens vel mutuans in refectionem domus vel alterius rei, habet tacitam hypothecam, & præfertur creditoribus anterioribus etiam habentibus expreſſam : vt *in lege interdum, ff. qui potior. in pign.* & mulier pro dote præfertur credenti vel mutuanti in refectionem vt *in Authent. de aqualit. dot. §. his conſequens eſt collat. 7.* ergo, &c. Quintò facit optima ratio, quia dos eſt priuilegiata principaliter fauore mulieris, & ſecundario ratione publicæ vtilitatis, vt *in lege prima, cum ſimilibus, ff. ſoluto matrimonio*, & vtilitas publica ſemper præfertur vtilitati priuatæ. vt *in l. vnica §. final. Cod. de caduc. tollen.* prætereà Rex vel Princeps condendo legem communem poteſt tollere ius quæſitum alicui ſubdito, & alteri applicare ex iuſta cauſa, vt *in l. item, ſi verberatum, §. 1. ff. de rei vendic. & in l. Lucius, ff. de euiction. & in l. venditor, §. ſi conſtat, ff. commun. prædior. & in l. ſi priuatus, ff. qui & à quibus*, & notat Bartol. *in proœm. ff. veter. §. omnem, tertia columna*, Paul. & Scribentes *in l. final. Cod. ſi contra ius vel vtil. public.* ergo in noſtro caſu, licet ex hypotheca expreſſa anteriori videatur ius quæſitum anterioribus, tamen ex prædicta iuſta cauſa fauore dotis & publicæ vtilitatis, lex communis diſpoſuit & potuit diſponere quòd mulier virtute tacitæ hypothecæ præferatur omnibus anterioribus creditoribus etiam habentibus hypothecas expreſſas, & in expreſſo, licet non ita benè fundent iſtam ſententiam & concluſionem tenet Martinus Gloſ. antiquus quem refert Gloſ. ordinaria magna *in d. l. aſſiduis, C. qui potior. in pign. hab.* & ibi Petr. de Belalpert. Iac. de Aret. *in fin.* Cin. *3. col.* Faber. *in §. fuerat, Inſt. de*

de act. ſecunda col in medio, Abb. *in cap. ex literis, extra de pign. 2. col. num. 8.* & ibi Card. *1. colum.* Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quòd non præferatur mulier aliis creditoribus anterioribus habentibus hypothecam expreſſam. Primò quia mulier & fiſcus pari paſſu ambulabant, *vt in l. 2. C. de priuil. fiſci*, ſed fiſcus quia habet bona debitoris tacitè obligata, *vt in l. 2. C. in quibus cauſis pign. vel hypoth. tacitè contrab. cum ſimilibus.* non præfertur creditoribus anterioribus habentibus hypothecam expreſſam, vt *in l. pign. ff. qui potior. in pign. hab. & in l. ſi fundum eodem titulo*, ergo ſimiliter in noſtro caſu, mulier non præferatur in recuperanda dote. Secundò facit text. *in l. vbi adhuc in medio verb. vel à creditoribus poſterioribus*, &c. vbi habetur quòd mulier in dote exigenda præfertur creditoribus poſterioribus: non verò his qui habent potiora iura, ſed anteriores creditores habent potius ius ratione temporis: ergo præferantur. Tertiò facit concludens ratio: quia in dubio lex non intelligitur tollere ius ſemel quæſitum parti ex ſuo contractu, argumento textus *in leg. fin. ff. de pactis & in leg. ſi poſt mortem §. final. de contrac. tab. & in leg. ſi conſtante verſic. exceptis, Cod. de donat. ante nupt.* & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem tenet Gloſſ. ordin. *in dicta l. aſſiduis, Cod. qui potior. in pign. hab. in gl. mag.* & ibi Odofred. Iacob. But. Bar. qui dicit quod ita tenet conſuetudo quæ eſt optima ll. interpres Alb. Ang. Bald. & Salyc. Azor. *in ſumma illius tit. 2. column. num. 7.* Gloſſ. ord. *in §. fuerat Inſtitut. de act.* & ibi Dynus *fin. colum.* Ang. de Aretin. 8. *colum.* Iaſ. *13. colum. n. 72.* Gloſſ. ordin. *in c. ex literis, extrà de pign.* & ibi Innoc. Hoſt. Anton. Anchar. & Ioan. de Imol. qui dicit hanc eſſe magis communem opinionem iſtam etiam dicit magis communem opinionem *in d. §. fuerat*, dicit etiam communem opinionem Socin. *in l. prima, ff. ſolut. matrim. final. col. & q.* & ibi communiter moderni: dicit etiam magis communem opinionem Baldus Nouell. *in tract. dotis 10. p. 1. q.* Anton. Neguz *in tract. de pignor. in 4. membr. 2. partis n. 98.* pro qua communi ſententia eſt hodie *l. 13. tit. 13. 5. p.* limitat tamen hanc communem opinionem Baldus Nouel. vbi ſupra, vt præferatur creditor in bonis quæ habebat & poſſidebat debitor tempore hypothecæ contractæ: ſecùs verò in quæſitis poſt hypothecam tacitam vxoris quia in eis ipſa præfertur: quod tamen non eſt verum tenendo communem.

40 Subſequenter etiam quæro, ſi mulier habeat expreſſam hypothecam poſteriorem pro dote in bonis mariti, an præferatur aliis creditoribus habentibus hypothecam expreſſam anteriorem? Et videtur quod ſic, argumento textus in ſui generalitate, *in lege aſſiduis, Codice, qui potior. in pign. hab. cum ſimilibus*, quibus diſponitur quòd mulier in actione perſonali, & reali hypothecaria præferatur aliis prioribus creditoribus: item etiam quia taciti & expreſſi idem eſt iudicium, *vt in leg. cùm quid, ff. ſi certum petatur cum ſimil.* ergo ſicut mulier habens tacitam hypothecam, præfertur aliis creditoribus habentibus tacitam hypothecam anteriorem, ita etiam habens hypothecam expreſſam poſteriorem præferatur aliis creditoribus habentibus expreſſam anteriorem.

Et in expreſſo ita tenet Ang. *in Authentica de æqualitate dotis §. his conſequens eſt. in fine column. 7.* & ſequitur & reputat ſingulare & quotidianum Aretin. *in l. 1. ff. ſoluto matrimonio antepenultim. column.* cum hodie omnia inſtrumenta fiant cum hypotheca bonorum expreſſa Bald. Nouell. *in tract. dotis 10. part. 16. limitatione.* Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quod creditores habentes expreſſam hypothecam anteriorem præferantur per rationes poſitas in ſuperiori quæſtione, & in expreſſo ita tenet Salicet. *in dicta l. aſſiduis 2. columna, & 1. quæſtione, Cod. qui pot. in pign. hab.* Soc. notabiliter *in l. 1. ff. ſoluto matrimonio final. colum. a, & quæſt.* & ibi Iaſ. *2. lect.* qui melius & latiùs diſputat pro vtraque parte quam alius: & tandem reſidet in hac ſententia & opinione Ripa *2. col.* Ang. & Aret. *in §. fuerat de action. 8. columna*, Anton. Neguz *in tract. de pignor. 2. part. 4. membro numero 100.* & ſentit aperte Bartolus *in dicta l. prima, ff. ſoluto matrimonio*, in primis verbis in figuratione caſus vbi dicit, quod ſi duo inſtrumenta cum expreſſa hypotheca bonorum appareant eodem die confecta, inſtrumentum dotis præſumitur primum quoad effectum prælationis: ergo ſi aliud reperiatur priùs confectum: non eſſet dos præferenda: quia ſi ſemper hypotheca dotis eſſet præferenda, non eſſet aliqua neceſſitas talem effectum prioritatis inſtrumenti inducere. Vnum tamen eſt, quod ſi duo inſtrumenta reperiantur eodem die confecta, inſtrumentum dotis præſumitur priùs, vt ſuprà proximè dixi: & in expreſſo ita probat textus *in l. in ambiguis, ff. de iure dotium*, cuius verba ſunt, *in ambiguis pro dotibus reſpondere meliùs eſt*, per quem ita tenet ibi Baldus, & alij Doctores textus *in l. ambiguis, ff. de regulis iuris*, tenet etiam Bartol. *in dicta l. 1. ff. ſoluto matrimonio*, in caſus poſitione, Baldus Nouellus *in tractat. in 6. part. 1. priuilegio*, & idem eſt in libertate & alia qualibet pia cauſa ſecundùm modernos *in dicta lege prima, ff. ſoluto matrimonio.* ex quo etiam ſubinfertur, quòd ſi probationes ſunt pares, præfertur probatio dotis. Item ſi ſententiæ plurium iudicum ſint diuerſæ, præfertur illa quæ eſt pro dote vel pia cauſa, argumento prædictorum iurium, & argumento textus *in l. inter pares, ff. de re iudic.* & tenet Fulg. & alij *in dicta l. in ambiguis de iure dotium*, licèt aliàs ſemper præferatur, quæ eſt lata pro reo, vt eſt ibi caſus. Item extende etiam ſi alter poſſidet, quia etiam tunc præfertur cauſa dotis vel pia, licèt ſecùs ſit inter priuatos: quia tunc ſi inſtrumenta ſint confecta eodem die, præfertur qui poſſidet argumento textus *in lege de rebus, de donat. ante nupt. & regula, in pari, de re iudic.* ita tenet Bartolus *in l. quæ nondum Paragrapho quod dicitur de pign.* Ripa, *in dicta l. 1. ſoluto matrimonio columna, 3. num. 6.* Secundò limita niſi inſtrumentum vnius contineat horam, & aliud non: quia præfertur illud quod habet horam, quia eius probatio eſt magis certa, & non debet offuſcari per incertam: ita Bald. Salicet. & alij Doctores *in dicta l. de rebus & moder. & in dicta l. 1. ſoluto matrimonio 3. columna, num. 7.* Tertiò limita quando prædicta inſtrumenta eſſent confecta à diuerſis notariis, ſecùs ſi ab eodem: quia tunc ex ſcriptura originali protocolli poterit conſtare de prioritate vel poſterioritate, quia in dubio illud quod prius in ordine reperiatur ſcriptum, præſumitur prius factum, argumento textus *in 1. conſt. Codic. Paragrapho quibus.* & ita Baldus, & alij Doctores moderni *in d. l. 1 ſol. matrim.* tenet etiam Bald. Nouell. *in tractat. dotis 9. parte principali 2. priuil.* quem vide. Item quæro an mulier habeat tacitam hypothecam & ius prælationis pro bonis paraphernalibus? Et breuiter & reſolutiuè dico quod habet tacitam hypothecam textus eſt *in l. fin. Paragrapho ſin autem, Codice de pactis conuentis*, & ibi notat Bart. Bald. Cin. Alb. & communiter Doctores, & meliùs quàm alius Salic. *in §. fin. eiuſdem, l. num. 2.* Innoc. *in cap. ex literis extra de pign.* & ibi Abb. *pen. columna, num. 10.* Imol. *4. col. n. 19.* Azor *in ſumma*, Cod. *in quibus cauſ. pignus vel hypotheca tacitè contrahitur*, Ioan de Plat. *in §. fuerat Inſt. de action. 4. columna*, & ibi Iaſ. *9. columna, num. 41.* idem Iaſ. *in l. marius*,

Cod.

Cod. de proc. in fin. Anton. Neguz. *in tractat. de pig. 4. membr. 2. part. numero 63.* facit etiam textus *in l. vbi adhuc. Cod. de iure dotium, iuncta gloss. in verbo suppositas*, & ibi communiter Doctores non tamen habet ius prælationis, vt præferatur mulier aliis creditoribus habentibus hypothecas anteriores, quia illud solum habet locum in dote fauore matrimonij, non verò in aliis bonis ita probat textus *in d. l. fin. C. de pact. conuent.* qui tamen concedit beneficium tacitæ hypothecæ & non aliud, & in expresso ita tenet Glossa singularis *in l. si ego, §. dotis, ff. de iure dotium*, & ibi ad hoc notat & commendat Salic. illam etiam Gloss. ad hoc reputat singularem Ias. *in l. maritus, C. de procur. fin. colum.* tenet etiam Innocent. *in d. c. ex literis extra de pign.* & ibi Abb. & Ioan. de Imola, Salicet. *in d. l. vbi adhuc, Cod. de iure dotium, fin. col. 10. quæst.* idem Salicet. *in dicta l. assiduis, vers. final. Cod. qui potior. in pign. hab.* Anton. Neguz. *in tract. de pignor. 4. membr. 2. partis, numero 63.* & idem probat *l. 17. titulo 11. 4. part.* quam sic intellige: intelligetamen prædicta in bonis paraphernalibus quorum administratio est concessa marito: secùs autem quando mulier habet & retinet sibi prædicta bona, & maritus non habet administrationem eorum: quia pro eis mulier non habet tacitam hypothecam nec ius prælationis: ita notabiliter tenet Abb. *in cap. ex literis, pen. colum. numero 10.* & sic debet intelligi Glossa ibi.

Item quæro an tacita hypotheca & ius prælatio-
41 nis competat mulieri pro donatione ante nuptias, vel propter nuptias & breuiter & resolutiue dico quod tacita hypotheca bene competit, non tamen competit ius prælationis, cuius ratio est quia in dote mulier tractat de damno euitando: in istis verò donationibus tractat de lucro captando: ita probat textus *in lege vbi adhuc, Colice de iure dotium*, & ibi tenet & declarat, *Codic. 1. colum. & 3. oppositon.* textus *in lege si constante, §. iura etiam, C. de donat. ante nuptias*, & ibi Doctores textus notabilis & expressus *in l. assiduis, Cod qui potior. in pign. hab.* cuius verba sunt: *hæc autem tantum ad dotem sancimus, non ad antenuptias donationem, quam suo tempore seruare disponimus, & habere inter creditores sui temporis ordinem, non enim pro lucro fouemus mulieres, sed ne damnum patiantur, suisque rebus defraudentur, curamus*, & ibi tenet & declarat Glossa. ordinaria *in verbo suo temp.* Odofred. Cin. Alb. Bald. Salicet. & communiter Doctores Abb. *in cap. ex literis de pignor. fin. colum.* & ibi communiter Canonistæ Paulus de Castro, *in lege 2. ff. solut. matrimon. final. colum. vers. sed an donatio propter nuptias*. Ex quibus infero. Primò quòd hodie in nostro regno pro arrhis erunt bona mariti tacitè obligata, non tamen habebit mulier ius prælationis. Secundò infero quod pro vestibus & donis datis per sponsum sponsæ iuxta *leg. 53. in istis legibus Tauri*, erunt bona mariti obligata si fortè maritus ea alienauit, non tamen habebit mulier ius prælationis. Tertiò infero quod pro medietate lucrorum quæ pertinent vxori, erunt bona mariti tacitè obligata, si fortè maritus ea alienauit mortua vxore, vel ea viuente in casu prohibito, non competit ius prælationis, quæ omnia nota, quia sunt singularia & quotidiana. De hac quæstione agit latè Fanno *de pign. 2. p. 4. membr. num. 63. cum tribus seqq.* & Couar. *in 4. 2. p. c. 3. §. 7. n. fin.*

Si verò dos consistit in specie, quia vxor vel alter
42 pro ea dedit aliquas certas res mobiles vel immobiles in dotem marito, tunc si simpliciter sint datæ inæstimatæ, nulla earum æstimatione facta, licet constante matrimonio res efficiantur mariti, tamen soluto matrimonio dominium ipso iure reuertitur ad vxorem, & potest à marito vel hæredibus, vel quolibet possessore vendicare, & præfertur omnibus aliis creditoribus etiam habentibus anteriores hypothecas expressas: textus est capitalis & expressus *in l. re, C. de iure dotium*, cuius verba sunt: *in rebus dotalibus siue mobilibus, siue immobilib. seu se mouentibus, si tamen extant, siue æstimata siue inæstimata sint, mulierem in his vendicandis omnem habere post dissolutum matrimonũ prærogatiuam, & neminem creditorum mariti qui anteriores sunt, posse sibi potiorem causam in his per hypothecam vendicare, cùm & eadem res ab initio vxoris fuerint & naturaliter in eius permanserunt dominio*: & id ad hoc notat & commendat Glossa ordinaria Odofred. Petr. Cin. Iacob. Butr. Alber. Bald. Ang. Salicet. Fab. & communiter Doctores cuius ratio est, quia vendicans propriam rem non indiget priuilegio, nec excluditur ab aliquo creditore cùm suum repetat: textus est notabilis *in authentica, vt ex actione instantis dotis, §. his igitur, columna 6.* ibi, dum dicit: *purè vnumquemque quod suum est habere nullo priuilegio indigens.* text. *in l. si ventri, §. in bonis, ff. de priuilegiis creditorum*, per quem dicit Bald. *in dict. l. in rebus, Codice eod.* quod omnis qui prætendit dominium, actu permanens est potior quolibet alio creditore: ex quo textu *in d. l. rebus*, nouiter & singulariter inferas, quod licet in acquirendo dominio requiratur traditio vel apprehensio possessionis vel detentionis, vt *in l. traditionib. Codice de pactis, cum similibus*, etiamsi concurrat titulus vniuersalis dotis vel alterius contractus, vt *in l. 1.* iuncta ibi Glos. singulari & vnica, *in l. 1. ff. de vsucapion. pro dote, & in l. qui tibi, Cod. de hæred. vel action. vend.* tamen illud est verum, & procedit quando agitur & tractatur de acquirendo dominio de nouo: secùs verò de recuperando & restaurando primo dominio antiquo semel amisso: quia de facili res reuertitur ad naturam suam: argumento textus *in l. si vnus, §. pactus ne peteret, versic. quod & in specie, ff. de pactis ibi, incipiet dos redire ad ius suum*, textus *in lege iuris gentium, §. adeò, eodem titulo*, text. *in lege naturalem, ff. de acquirendo rerum domin.* text. *in l. Pompon. eodem titulo.* text. *in §. ferè, vers. naturalem, Instit. de rerum diuis.* text. *in l. prout quisque, ff. de solut.* textus *in l. ab empt. ff. de pactis.* text. *in l. 1. & 2. C. quando licet ab empt. disced.* Ex quo primò infero quòd si dominus manumittit seruum, statim competit sibi libertas sine aliqua traditione vel solemnitate: textus est, *in l. manumissiones, ff. de iust. & iur.* text. *in l. 4. ff. de statu homin.* text. *in l. 1. & per totum, ff. de manumission.* text. *in l. 1. & per totum, C. de ingenuis & manumiss.* Secundo infero quod licet animal captum ab aliquo per apprehensionem fiat occupantis, vt *in l. 1. ff. de acquirend. possess.* tamen si effugiat à domino, taliter quod recuperet pristinam naturalem libertatem, amittitur dominium eius, & animal efficitur liberum: textus est *in lege naturalem, ff. de acquirendo rer. domin.* text. *in §. ferè, vers. naturalem, Inst. de rerum diuis.* Tertio quod ex ista causa & ratione ex pacto legis commissoriæ retrò transfertur dominium in primum dominum alienantem: textus est *in l. 1. & per totum, ff. de l. commissoria.* text. *in l. commissoria, Cod. de pactis inter empt. & vend.* Quarto quod ideo per absentiam perditur possessio naturalis: textus est *in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, ff. de acquirend. posses.* Quinto quod ideo finito vsufructu ipso iure reuertitur & consolidatur cum sua proprietate: textus est *in l. 1. & per totum, ff. quibus mod. vsusfruct. amit.* textus *in §. ambiguitatem, & in lege corruptionem*, Codice *de vsufruct.* textus *in §. finitur, Institut. de vsufruct. cum simil.*

Sexto quòd ideo dominus qui habet rem pro derelicta, statim amittit dominium sine apprehensione vel

vel occupatione alterius, quia ante de primæuo iure naturali in nullius bonis erat. Vnum tamen est quòd priuilegium & disposítio textus *in d. l. in rebus, Codice de iure dotium*, non habet locum in hæredibus mulieris, quia in eos non transit dominium rerum dotalium soluto matrimonio per mortem vxoris: ita Bart. *in l. Nesennius, §. si fundum, ff. de re iud.* & ibi communiter Doctores quod intellige in extraneis secus in filiis eiusdem matrimonij: quia bene transit ad eos: ita singulariter Bald. Nouel. *in tract. dot. 8. part. princip. 6. priuilegio*, & adde quòd tali casu periculum vel commodum in prædicta dote inæstimata contingens absque culpa mariti pertinet vxori, ex quo infertur, quòd si vestes vel aliqua animalia dentur in dotem & reperiantur consumpta tempore matrimonij dissoluti, non debetur aliqua æstimatio vxori: textus est *in l. plerumque, ff. de iure dot.* cuius verba sunt, *Plerumque interest viri res non esse æstimatas, idcircò quòd nec periculum rerum ad eum pertineat, maximè si animalia in dotem acceperit, vel vestem qua mulier vtitur: euenit enim si æstimata sit, & eam mulier attriuit, vt nihilominus maritus æstimationem præstet: quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur, & meliores & deteriores fiunt mulieri, si prædiis inæstimatis aliquid accessit, hoc ad compendium mulieris pertinet: si aliquid decessit, mulieris damnum est.*

43 Dubium tamen est, si soluto matrimonio non possit constare, an prædictæ res mobiles vel se mouentes sint consumptæ vel peremptæ absque culpa mariti, an maritus teneatur valorem & æstimationem soluere si non probet ex vsu, vel casu fortuito, vel alias absque sua culpa consumptas & peremptas? Et resolutiuè teneo quòd sic; quia maritus censetur custos vel procurator vxoris & rerum dotalium, argumento textus *in l. si quis domum, §. Imperator, ff. locati*, textus *in lege si quis ex argentariis, §. prohibet, ff. de edendo*, textus *in lege fin. §. fin. ff. de custod. reo.* & argumentum Glossæ singularis & ordinariæ & eorum qui ibi notant Doctores *in l. cùm ita legatur, §. species, ff. de legat.* & ita dixi & consului in quæstione de facto. Vnum tamen est quòd peremptis ouibus vel animalibus debent suppleri ex fructibus & effectibus eorum, licèt fructus rerum dotalium pertineant marito: textus est *in d. l. plerumque versic. sic tamen*, cuius verba sunt, *sic tamen vt suppleri proprietatem prius oporteat, & summissis aliquibus in locum demortuorum capitum ex iam natis, residuum in fructibus maritus habeat: quia fructus dotis ad eum pertinent*: pro quibus omnibus est hodie notum *lege part. l. 21. titulo 11. 4. part.* Limita tamen & intellige prædicta, quando res mobiles vel immobiles, vel se mouentes, quæ dantur in dotem inæstimatæ consistant in specie: secùs tamen est si constant in genere, quod pondere, numero vel mensura consistit, vt triticum, vinum, oleum, & similia: quia licèt dentur inæstimatæ, periculum & commodum est mariti, & pereunt: consumentur periculo eius, & in his tacitè videtur actum vt maritus distrahat, vendat & consumat, & tantundem in suo genere reddat, sicut dicimus in mutuo. Ex quo infertur quòd soluto matrimonio maritus tenetur soluere tantundem in genere, vel eius valorem & æstimationem attento valore & æstimatione tempore quo dissoluitur matrimonium: non verò tempore contracti matrimonij & dotis receptæ textus est singularis & expressus *in l. res in dotem datæ, ff. de iure dotium*, cuius verba sunt, *res in dotem datæ, quæ pondere, numero, mensurâve constant, mariti periculo sunt: quia in hoc datur vt eas maritus ad arbitrium suum distrahat, & quando soluto matrimonio eiusdem generis & qualitatis alias restituat, vel ipse, vel hæres eius:* & ad hoc notat & commendat ibi Glossa ordinaria Odofredus Bart. Salic. Bald. & communiter Doctores & ita tenet & declarat Paul. de Castro, *in l. æstimata, ff. sol. matrim. in finalibus verbis*, & idem disponit lex 21. *titulo* 11. 4. *part.* De hac quæstione, vide Palacium Rub. *in repet. cap. per vestras, §. vltim. num.* 11. *in fin.* Montaluum *in l. 1. verbo, pro medio tit. de las gananciales lib. 3. fori* Matiençum *in l. 3. titul. 9. libro 5. gloss. 7. n. 6.*

Si verò dos consistit in re vel specie æstimata tali æstimatione quæ facit emptionem: quia vxor vel alter pro ea dedit marito aliquas res mobiles vel immobiles æstimatas, nunc dominium talium rerum perpetuò transit in maritum, & similiter periculum & commodum earum, & soluto matrimonio tantùm tenentur ad pretium conuentum, & æstimatum, & commodum vel damnum in eis contingens, ad solum maritum spectat & remanet debitor quantitatis, ac si verè & realiter prædictas res emisset. Ex quo deducitur & infertur, quòd licèt res extet non deteriorata, sed in eadem bonitate & qualitate, non potest maritus eam reddere & soluere vxori ea inuita: textus est capitalis & expressus *in l. æstimata, ff. sol. matr.* cuius verba sunt, *æstimata res vsu etiam mulieris, periculo mariti deteriores efficiuntur*: textus *in lege si æstimatis, eodem tit.* & ibi Glossa ordinaria Bart. Bald. Alb. Angel. Paul. Imol. Roman. Cuman. Alexand. & Sign. de Homob in repet. text. *in l. cùm post, §. in dotem, ff. de iure dot.* text. *in l. mortis suæ causa, §. res in dotem, ff. de donat. inter vir. & vxor.* text. *in l. quoties, C. de iur. dot* cuius verba sunt, *quoties res æstimatæ in dotem dantur, maritus dominium consequutus, summæ veluti pretij debitor efficitur*, & ibi Glossa ordinaria Odofred. Pet. Cin. Iac. Butr. Alber. Bald. Ang. Salic. Faber, & communiter Doctores text. *in l. cùm dotem eod. tit.* & idem disponit lex 18. 19. & 20. *tit.* 11. 4. *part.*

Irem etiam deducitur & infertur quòd si maritus legauerit vxori simpliciter in testamento hanc rem vel speciem æstimatam, quod debetur vxori ipsa res actione ex testamento tanquam propria mariti: & etiam pretium & æstimatio eius actione de dote, neque vna tollit aliam, nec videtur relicta animo compensandi: ita probat text. *in l. Lucinius Locusta, ff. de legat. secundo* & ibi tenet Glossa ordinaria Bart. Bald. & communiter Doctores & reputat esse singulare Paul. de Castr. & Ioann. de Imol. tenet etiam Bart. & alij Doctores *in l. secunda, §. fin. ff. de dote præl.* ex quibus infertur quòd si res data in dotem æstimetur hoc proposito & respectu vt sciatur & cognoscatur valor rei, & postea tempore soluti matrimonij absque culpa mariti reperiatur res in eadem substantia, bonitate, & qualitate intrinseca, sed est deteriorata in pretio & valore, cursu & varietate temporis & regionis: tale damnum & periculum pertinet vxori, non marito: vnde non potest petere pretium antea taxatum & æstimatum, sed debet esse contenta illa re dotali, & maritus remaneat liberatus à solutione pretij, & eodem modo si res crescat in pretio & valore, commodum & vtilitas, pertinet vxori, & potest petere rem, & non tenetur esse contenta cum pretio: & in expresso ita tenet & declarat Cin. Sal. Fab. & alij Doctores *in l. si inter virum, C. de iure dot.* tenet etiam Paul. de Cast. & alij Doct. *in d. l. æstimatis, ff. sol. matr.*

Quod tamen intellige, quando prædictæ res dantur æstimatæ tali æstimatione quæ facit emptionem: secùs verò si æstimatio fiat tantùm eo respectu, vt sciatur & probetur valor rei, vt si fortè postea soluto matrimonio res appareat consumpta vel deteriorata culpa mariti, dominium non transit in maritum, nec periculum & commodum

earum, ſed totum pertinet vxori ac ſi prædictæ res non eſſent æſtimatæ: ita probant prædicta iura & tenent Doctores vbi ſuprà, & tenet & declarat notanter Bald. & communiter Doctores *in l. ex conuentione, Codic. de pactis*, in dubio tamen præſumitur facta tali æſtimatione quæ facit emptionem, vt tenet Gloſ. ſingularis & ordinaria *in d. l. ſi inter virum, C. de iure dotium*, & ibi Doctores & tenet Bald. & Doctores *in d. l. ex conuentione*. Vnum tamen eſt, quod ſi æſtimatio fiat maiori vel viliori pretio quàm res valeat, & maritus ſit læſus quia chariùs fuit res æſtimata, vel vxor ſit læſa quia viliùs fuit æſtimata, dato quod talis læſio non excedat dimidiam iuſti pretij, debet fieri reſtitutio & ſuppletio iuſti pretij: text. eſt *in l. iure ſuccurſum eſt, §. final. ff. de iure dotium*. cuius verba ſunt: *ſi in dote danda circumuentus ſit alteruter, etiam maior annis viginti quinque ſuccurrendum eſt: quia bono & æquo non conuenit aut lucrari aliquem cum damno alterius aut damnum ſentire pro alterius lucro*: text. *in l. ſi res, §. ſi mulier, verſ. enim verò, eod. tit.* & ibi Gloſ. ordinaria & communiter Doctores & idem diſponit lex notabilis part. *l.* 16. *tit.* 11. 4 *p.* & hanc opinionem magis probat Pinell. *in lege* 2. 1. *part. cap.* 1. *à numero* 12. *Cod. de reſcindenda.*

Quod tamen intellige, quando maritus eſt ſoluendo, ſecùs verò alias ſi non eſt ſoluendo, quia tunc etiamſi res datæ in dotem ſint æſtimatæ tali æſtimatione quæ facit emptionem, dominium tranſfertur in vxorem ſoluto matrimonio, & poteſt vendicare tanquam proprias, & præfertur in eis cunctis creditoribus etiam anterioribus, ac ſi nulla æſtimatio interueniſſet: ita probat textus ſingularis *in l. rèbus, C. de iure dot.* ibi, *ſiue æſtimatæ ſiue inæſtimatæ ſint:* & ibi tenet Gl. ordinaria *in gl.* 1. *in fin.* & communiter Doctores: & illam Gloſſam ad hoc reputat ſingularem Iaſ. *in l.* 1. *ff. de æſtimatoria actione, ſecunda columna*, illam etiam reputat ſingularem Palac. Ruuius *in ſua repet. fol.* 69. 4. *col. num.* 4. tenet etiam Bald. licet non alleget illam Gloſſam *in l. intereſt, Cod. de vſufruct.* Philip. Decius, & moderni *in l. ex conuentione, C. de pactis*, ſed vltra eos ego addo ſimilem & expreſſam Gloſſam *in l. etiam, ff. de fundo dotali*, & ex ſuperioribus ſe offert pulchrum & quotidianum dubium, ſi vxor habeat bona mobilia paraphernalia quæ mittit & adducit ſecum in domum mariti, & in promiſcuo vſu eorum ſunt conſumpta vel deteriorata, an ſoluto matrimonio teneatur valorem & æſtimationem ſoluere? & videtur quod non, argumento ſuprà dictorum? quia ſi bona dotalia inæſtimata non tenetur ſoluere, ergo nec iſta: ſed pro perfecta doctrina & reſolutione facio tres principales concluſiones. Prima concluſio, quod ſi talia bona mobilia paraphernalia ſunt conſumpta de voluntate expreſſa vel tacita ipſius vxoris, quia ea videnti, tacenti, & conſentiente ſunt conſumpta, non tenetur maritus vel hæres eius ſoluere valorem & æſtimationem eorum, ita probat textus ſingularis in iure, *in lege de his, Codice de donation. inter virum & vxorem*, cuius verba ſunt: *de his quæ extra dotem in domum illata marito erogata commemoras, ſiquidem te donante conſumpta ſunt, intelligas aduerſus hæredem non niſi in quantum locupletior fuit, habere te actionem: ſi verò contra voluntatem tuam, omnia tibi reſtitui oportere*, & ibi expreſsè tenet ſolus Bald. qui ponit iſta verba, nota quod Arrodium quod portat vxor in domum mariti, quatenus eſt conſumptum in maritum, eo mortuo non repetit vxor: ſed quatenus res extant, vxor poteſt eas deferre quò vult: quia ſunt ſuæ: Angel. *in lege vbi adhuc, Codice de iure dotium, final. colum. numero quarto*, Alexand. *in l. æſtimata, ff. ſoluto matrimonio.* Confirmatur & primò quia bona paraphernalia æquiparantur doti, & gaudent in aliquo priuilegio eius, vt *in l. final. §. ſin autem, C. de pactis conuentis*, & *in l. vbi adhuc, C. de iure dotium*, & ibi communiter Doctores ſed bona dotalia inæſtimata pereunt periculo vxoris, & ſoluto matrimonio non tenetur maritus ſoluere eorum valorem vel æſtimationem, vt *in l. plerumque, ff. de iure dotium*, & ibi communiter Doctores cum ſimil. ergo idem ſit in bonis paraphernalibus. Secundò confirmatur, quia debitor ſpecie perempta, abſque ſui culpa liberatur, vt *in l. quo te mihi, ff. ſi certum petat. & in l. ſi ex legati cauſa de verb. obligat.* ergo licet in noſtro caſu maritus ſit debitor rerum paraphernalium, earum interitu & conſumptione debet remanere liberatus. Secunda concluſio quòd ſi maritus ex vſu & conſumptione rerum paraphernalium ſit factus locupletior, tenetur reſtituere eatenus quatenus eſt factus locupletior: ita etiam probat textus *in dicta lege his*, ibi, *niſi in quantum locupletior fuit.* Ex quo infero quòd ſi maritus egebat aliquibus rebus mobilibus pro vſu domus ſuæ & familiæ quas deſinit emere, quia habuit & conſumpſit prædictas res vxoris paraphernales, tenebitur valorem & æſtimationem earum reſtituere: quia eſt factus locupletior & confirmatur ex traditis & notatis per Doctores *in l. ſi vitrico, Codice de neg. geſt.* & adde quòd hoc non haberet locum in rebus dotalibus inæſtimatis, quia licèt ſint conſumptæ in vſu & ſeruitio mariti, nihil debetur vxori: quia in eis fructus pertinebant marito: vnde hoc caſu melioris conditionis ſunt bona paraphernalia quam dotalia, & in expreſſo ita probat text. *in d. l. plerumque, ff. de iure dot.* & ibi Gloſ. ordinaria & communis opinio Doctorum.

Tertia concluſio quòd ſi ignorante vxore & non conſentiente tacitè nec expreſsè maritus conſumpſit in domo & vſu eius familiæ tales res mobiles paraphernales, tenentur ſoluere valorem & æſtimationem earum? quia nulla videtur facta donatio: ita etiam probat textus *in d. l. de his in fin.* ibi, *ſi verò contra voluntatem tuam. omnia tibi reſtitui oportere*, quòd tene perpetuò menti, quia alibi non inuenies iſtum articulum ita in iure declaratum.

Item quæro an & quando iſtud ius hypothecæ prælationis, vel alicuius competens mulieri tranſeat ad hæredes? Et breuiter & reſolutiuè dico quod ius & priuilegium tacitæ & fictæ ſtipulationis tranſit ad hæredes tam filios quam extraneos: quia datur & conceditur ipſi contractui & doti, vnde tranſit ad eos ad quos tranſit ipſa dos, argumento textus *in lege prima, verſiculo primo, Codice de rei vxor. action.* ibi. *Sancimus omnes dotes per ex ſtipulatu actionem exigi, ſiue ſcripta fuerit ſtipulatio ſiue non, vt intelligatur re ipſa ſtipulatio eſſe ſubſecuta.* textus *in §. maneat, eiuſdem legis*, cuius verba ſunt: *maneat ex ſtipulatu actionis ius ad ſucceſſores, & ſine mora tranſmiſſionis corruptum*: & ibi Gloſſa ordinaria, & communiter Doctores: & tenet Bart. *in l.* 1. *ff. ſolut. matr.* 2. *colum. num.* 5. & ibi communiter Doctores ius verò & priuilegium prælationis in hac actione perſonali, vt mulier præferatur cæteris creditoribus non tranſit ad hæredes extraneos, ſed ad filios tantum eiuſdem matrimonij, textus eſt *in l. dabimus ff. de priuil. cred.* & ibi communiter Doctores: text. *in l. vnic. C. de priuil. dotis*, cuius verba ſunt: *ſcire debes priuilegium dotis quo mulieres vtuntur in actione de dote ad hæredem non tranſire*, & ibi communiter Doctores tenet etiam Bart. *in l.* 1. *ff. ſol. matr.* 2. *columna, num.* 7. & ibi communiter Doctores ius verò tacitæ hypothecæ tranſit ad hæredes etiam extraneos quia datur & conceditur ipſi doti & actioni,

&

& non perſonæ, argumento text. *in l. vnica, §. & vt plenius, C. de rei vxor. action.* text. *in §. fuerat, Inſtit. de action.* tenet etiam Bart. *in d. l. 1. ff. ſolut. matrim. 1. colum. in fine, num. 1.* & ibi communiter Doctores ius verò & priuilegium prælationis in iſta tacita hypotheca, vt præferatur aliis creditoribus etiam anterioribus, non tranſit ad hæredes extraneos, ſed tantùm ad filios: quia datur & conceditur perſonæ, hoc eſt, mulieri & non ipſi doti vel actioni: ita probat textus *in d. l. aſſiduis, C. qui potior. in pign. hab.* textus *in d. l. vnica, Cod. de priuil. dotis*, text. *in d. §. fuerat verſ. ei, Inſtit. de act.* cuius verba ſunt: *ei dedimus hypothecam, præferri autem aliis creditoribus in hypothecas nunc cenſuimus, cum ipſa mulier de dote ſua experiatur, cuius ſolius prouidentia hæc induximus*: & in expreſſo ita tenet Bartol. *in dict. l. 1. ff. ſol. matr. 2. colum. n. 2.* & ibi Paul. de Caſtro *2. col. n. 6.* Iaſ. *3. col. n. 116.* Ripa *7. col. n. 32.* & communiter alij Doctor. Odof. Pet. Cyn. Alb. Bal. Ang. Paul. Salic. & communiter Doctor. imo regulariter omnia iura & priuilegia dotis quæ dantur ipſi doti, vel actioni, vel cauſæ, tranſeunt ad omnes hæredes, præterquam ius & priuilegium prælationis in actione perſonali vel hypothecaria, quod datur tamen ratione perſonæ: ita Doctores vt ſuprà præcipuè Iaſ. *in d. l. 1. ff. ſol. matr. 3. col. n. 16.* de quo articulo & generaliter quæ priuilegia dotis tranſeant ad hæredes mulieris vel non, vide notabiliter per Bald. Nouel. *in d. tract. dotis, 12. & final. p. principali totius tract.* vbi examinat per *25. q.*

46 Item quæro ſoluto matrimonio intra quod tempus debeat ſolui dos vxori vel hæredibus? & reſolutiuè dico quod de iure antiquo ſoluebatur annua, bima, trima die, vel in tribus annis, in quolibet anno tertia pars: hodie verò de iure nouo Codicis & regio, ſi dos conſiſtit in rebus immobilibus, ſtatim fit reſtitutio ſine aliqua dilatione vel termino: ſi verò conſiſtit in quantitate vel in rebus mobilibus, debet reſtitui intra annum à die ſoluti matrimonij, cuius ratio eſt, quia reſtitutio rerum immobilium eſt facilioris expeditionis, text. eſt capitalis & expreſſus *in l. vnica, §. exactio. C. de rei vxor. action.* cuius verba ſunt: *Exactio autem dotis celebretur non annua, bima, trima die, ſed omni modo intra annum in rebus mobilibus vel ſe mouentibus, vel incorporalibus cæteris videlicet rebus quæ ſolo continentur illico reſtituendis*, & ibi notat & commendat Gloſ. ordinaria Odofred. Petrus Cynus, Alb. Fab. Bart. Bald. Angel. Salic. & communiter Doctores & idem diſponit *lex penult. tit. 4. part.* Hodie tamen in noſtro regno non reperietur mutata vel correcta prædicta diſpoſitio, ſed communiter in inſtrumentis dotalibus ponitur clauſula, quod bona dotalia reſtituantur infra 30. dies à tempore ſoluti matrimonij: vnde in caſu quo terminus ſit poſitus à partibus ille erit ſeruandus, aliàs fiet ſolutio modo prædicto ſecundum diſpoſitionem iuris communis.

47 Dubium tamen eſt difficile an illo tempore dilationis debeat maritus vel hæredes lucrari fructus & certè vera reſolutio eſt quod ſi dos conſiſtat in rebus immobilibus, non lucratur fructus cùm ſtatim debeat fieri reſtitutio: ſi verò dos conſiſtat in rebus mobilibus naturaliter fructuoſis, vt in ſeruis, iumentis, & ſimilibus rebus, ſimiliter non lucratur fructus: ſed tenetur reſtituere vxori finita dilatione legali vel conuentionali, & maritus vel hæredes gaudebunt vſu & interuſurio medij temporis: ſi verò dos conſiſtat in pecunia numerata, poſſunt ea vti illo medio tempore, & poſtea reſtituere ſine vſura, fructu, vel intereſſe: ita probat textus ſingularis qui ſic debet intelligi *in dicta lege vnica, §. fructibus, Code de rei vxor. act.* cuius verba ſunt: *fructibus videlicet immobilium rerum parti mulieris ex tempore diſſoluti matrimonij præſtandis, ſimilique modo penſionibus vel vecturis nauium, ſine iumentorum, vel operis ſeruorum, vel quæſtu ciuilium annonarum, & aliis quæ ſunt ei ſimilia parti mulieris reſtituendis*, & ibi communiter Doctores, & tenet Bartol. *in lege ſi conſtante, §. quoties, ff. ſoluto matrimonio, 2. colum. numero 9.* Alexand. & magis communiter Doctores *in l. diuortio, eod. titul.* licet ibi Bartolus ſentiat contrarium *in finali quæſtione* licet Iaſon *in dicta lege diuortio*, dicat quod text. *in dicto §. fructus*, reſpectu rerum mobilium intelligatur quod reſtituantur fructus percepti poſt annum & dilationem legalem, ſed falſum eſt, quia text. ibi æquiparat vtrumque caſum quoad fructus in quantum dicit, ſimilique modo, &c.

Item quæro an infra prædictum tempus dilationis legalis vel conuentionalis, in quo debet fieri reſtitutio dotis, vxor debeat ali à marito vel hæredibus eius? Et breuiter & reſolutiuè dico quòd videtur quòd non. Primò quia mortuo viro mulier ſoluta eſt à lege viri, *vt in cap. penult. & in fin. de ſecund. nupt.* Secundò quia prædicta dilatio ſimpliciter conceditur à iure ſine aliquo onere vel recompenſa, argumento text. *in l. debitoribus, ff. de re iud. & in l. ſi debitori, ff. de iudic. cum ſimilibus*: ergo illo tempore non debentur alimenta. Tertiò quia in illo iure reperitur diſpoſitum quod debitores teneantur alere ſuos creditores, vt *in l. Fulcinus, ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſion. eant.* 48 nulla

Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum imo quòd illo tempore vxor debeat ali à marito vel hæredibus. Primo quia ipſi doti eſt annexum onus alimentandi, vt *in l. ſi cùm dotem, §. ſin autem in ſæuiſſimo, ff. ſoluto matrimonio.* Secundo quia mulier vidua cenſetur durare in eodem matrimonio, vt *in lege finali, Codice de bonis maternis.* Tertio quia ſoluto matrimonio antequam dos ſoluatur dos retinet eadem priuilegia, quæ habebat conſtante matrimonio, vt *in lege etiam, ff. de fundo dotali, cum ſimilibus*, ergo ſicut maritus tenebatur alere conſtante matrimonio, ita eo ſoluto ante reſtitutionem dotis: & in expreſſo ita tenet Gloſ. ordinaria *in lege diuortio, ff. ſoluto matrim. in gloſ. 2.* & ibi Bart. & communiter Doctores antiqui & moderni Gloſ. ordinaria *in l. penult. ff. vt in poſſeſſ. legat. in gloſ. fin.* Gloſ. ordinaria *in l. vnic. §. ex act. de rei vxor. act. in gloſ. fin.* & ibi communiter Doctores Specul. *in tit. qui ſilij ſint legit. §. 1. verſ. ſed numquid petat vxor.* Idem etiam tenet Rebuffus *ad leges Gallicas, 1. tomo, tit. de ſententiis prouiſionalibus, art. 3. gloſ. 1. n. 10.* Capitius *deciſione 24.* Pinellus *in l. vltim. Cod. de bonis maternis, n. 6. & 7. cum aliis relatis a Matienço, in l. 2. tit. 9. lib. 5. gloſ. 1. n. 10.* Quod tamen limita & intellige ſequentibus modis. Primo quando mulier non haberet alia bona ex quibus ſe alere poſſit: ſecus vero aliàs, argumento text. *in l. extraneo, ff. de ventre in poſſeſ. mitten.* text. *in l. ſi quis à liberis, §. 1. verſ. ſed ſi filius, ff. de lib. agnoſc.* vbi habetur quòd quando ex legis diſpoſitione debentur alimenta, non debent præſtari, quando alimentandus habeat bona ex quibus poſſit alimentari. Secundo quando morte mariti ſolutum eſt matrimonium: ſecùs vero ſi morte vxoris: quia tunc hæredes eius non eſſent alendi, quia hoc eſt priuilegium merè perſonale quod non tranſit ad hæredes, argumento text. *in l. vnic. C. de priuil. dotis.*

Tertio, quando maritus vel hæredes ſoluto matrimonio gaudent prædicto beneficio dilationis: ſecùs verò ſi ſtatim volunt dotem reſtituere, quia tunc non tenentur alimenta vxori præſtare, quia ceſſat cauſa, & ratio obligationis alimentorum, argumento prædictorum iurium. Quarto, quando ipſa non

est alimentata : secùs verò aliàs, quia præterita alimenta non potest petere, nisi fortè petiit ab hæredibus, & constituit eos in mora, & habuit ab alio petere, quia tenerentur. Quinto, quando vxor vult compensare alimenta cum fructibus ab hæredibus perceptis, vel percipiendis ex rebus mobilibus, vel immobilibus ad quod tenetur, vt suprà dictum est : nam tenetur vxor computare & compensare, & si alimenta excedunt fructus, tenentur hæredes præstare, & fructus remanent apud eos : si verò fructus excedunt alimenta, fit compensatio vsque concurrentem quantitatem, & reliqui tenentur hæredes vxori restituere, argumento textus *in l. in insulam, ff. fruct. ff. solut. matr. & in l. fin. ff. de petit. hæred. & in l. Nesennius cum materia, ff. de negot. gest.* Sextò limita & intellige quando vxor non remansit prægnans : secùs verò si remansit prægnans, quia tunc indistinctè debet ali, modo dos sit sibi restituta, modo non : & non modo habeat vnde se alat, modo non : ita probat textus *in l. 1. §. mulier, ff. de ventre in possess. mitten.* textus *in lege curator, eodem titulo*, & in effectu ita tenet & declarat magistraliter Baldus *in dicta lege diuortio, ff. soluto matrimonio, 2. columna*, & ibi Angel. Paul. de Castr. Ioan. de Imol. Raphael, Cuman. Aretin. Alexand. Iason. Vincent. & magis communiter Doctores ; post annum verò vel tempus dilationis non tenentur hæredes vxorem alere, quia ipsa habet facultatem exigendi dotem, & si non faciat, sibi imputetur : & si hæredes sint in mora restituendi, poterit petere interesse sicut pro alio quolibet debito secundum prædictos Doctores *in dicta lege diuortio*. Adde tamen quod in casibus in quibus vxor debet ali ab hæredibus mariti, debet operari in domum eorum : quia quando ex legis dispositione alicui debentur alimenta, debet operari in domum eius qui teneatur alimenta præstare : argumento textus *in lege sicut, ff. de oper. libert.* secùs tamen est si debeantur ex hominis dispositione, vt *in l. libertis quos, §. primo, ff. de aliment. & cibar. legat.* Quod tamen limita & intellige quando commodè & honestè cum eo morari potest : secus verò si commodè & honestè cum eo vel in eius domo morari & habitare non potest, quia tunc alibi tenetur alimenta præstare argumento textus *in lege Caio, §. Imperator, ff. de aliment. & cibar. legat.* & ibi Bartol. & Doctores *& in l. penultima, ff. vbi pupill. educar. deb. & in lege nepos Proculo, ff. de verbor. significat.* & in expresso ita tenet Specul *in tit. qui filij sint legit. §. 1. versic. sed pone vxor.* & ibi Ioan. Andr. *in addition.* Baldus Paul. & communiter Doctores *in dicta lege diuortio, ff. soluto matrimonio.* Bartol. & Doctores *in l. Mœuia, ff. de annuis legatis.* Item adde quod mortuo marito potest vxor retinere domum in qua simul habitabant & omnia bona ibi reperta donec dos sibi soluatur : ita singulariter determinat Bald. *in lege penultima, Cod. de pignor. action.* idem Baldus *in l. pen. Cod. de non num. pecun. 1. columna, & 1. notabili*, idem Bald. *in l. 1. in fin. Cod. de seruor. pignor. dat. manum.* idem Bald. *in l. cum tibi, Cod. qui potior. in pignor. hab.* Ias. vbi reputat singulare *in l. si non sortem, §. si centum, ff. de condit. indeb. fin. col. in fin.* idem Iason *in §. item Seruiana, Instit. de action. 9. columna, num. 72.* quæ tamen ibi videtur dubia. Primo quia licet res pignorata possit retineri pro alio debito, vt *in l. fin. Cod. ob chiron. pec.* illud est verum & procedit quando de voluntate debitoris peruenit vt ibi dicitur. Secundo quia licèt aliqua res non pignorata de voluntate debitoris peruenerit ad manus creditoris, non tamen potest creditor retinere pro alio debito, nisi propter sumptus factos in re, vt *in lege fin. Cod. commodati, cum simil.* sed maritus non tradidit domum vxori neque de eius voluntate peruenit ad manus eius, ergo qualiter retinet, sed saluando Baldum, & sequaces potes dicere quod omnia bona mariti sunt tacitè hypothecata pro dote, vnde licèt per vim & propria authoritate non possit quis pignus occupare, vt *in lege creditores, Cod. de pig. & in l. pen. de pign. action.* tamen si sine aliquo vitio reperiatur in possessione, potest optimè retinere quia cui damus actionem, multò fortius exceptionem : hinc oritur actio communis praxis, *de la carta de amparo*, quod remedium habet mulier contra tertios possessores non excusso principali debitore secundum Baldum Nouellum *de dote, tertia parte, priuil. 37.*

Item quæro, an maritus conuentus actione de dote soluto matrimonio teneatur in solidum, vel in quantum facere potest ? Et summariè & resolutiuè dico quòd in quantum facere potest propter reuerentiam & obsequium quod ei debetur : quod intelligo quando conuenitur ab vxore vel eius hæredibus : secùs vero si morte mariti soluatur matrimonium, & conueniantur hæredes pro dote : quia tunc in solidum possunt conueniri & non gaudent isto priuilegio : quia est personale & soli marito conceditur, & non transit ad hæredes Quod iterum limita & subintellige quando hæredes sunt extranei : secus si filij vel descendentes ex eadem vxore & non alia, quia ad eos bene transit istud priuilegium, quia reputantur vna & eadem persona textus est capitalis & expressus *in l. maritum, cum l. sequen. ff. solut. matr.* cuius verba sunt, *maritum in id quod facere potest, condemnari, exploratum est : sed hoc hæredi non est præstandum quia tale beneficium personale est, & cum persona extinguitur*, text. *in l. etiam, eod. tit.* cuius verba sunt, *etiam filios mulieris, qui patris hæredes exiterunt in id quod facere possunt, condemnandos, Labeo ait*, text. *in l. rei iudicata, §. hæredi, eodem tit.* text. *in l. sunt qui cum pluribus sequentibus, ff. de rei iudicata*, text. *in l. vnica, §. cùm autem, Cod. de rei vxor. act.* text. *in §. item si de dote, Inst. de action.* & vtrobique communiter Doctores & idem disponit *lex fin. in fin. tit. 11. 4. partita.* Quod 1. extende, vt procedat & habeat locum etiam in socero vxoris & sic patre mariti conuento, soluto matrimonio pro dote quia gaudet ipso priuilegio ex sua persona, & similiter socer mariti, & sic pater vxoris conuentus constante matrimonio pro dote promissa gaudet isto priuilegio, licèt non soluto matrimonio, si ex pacto vel aliàs maritus lucratur dotem : text. est *in l. rei iudicata, §. fin. cum l. seq. & se ff. sol. matr.* text. *in l. sicut, cum l. seq. ff. de re iud.* Secundò extende, vt procedat etiamsi talis exceptio & priuilegium opponatur post sententiã in ipsa executione : text. est *in l. ex diuerso, §. fin. ff. sol. matr.* text. *in l. Nesennius, §. fin. ff. de re iud.* & ibi Doctores. Tertiò extende, vt ista exceptio & priuilegium non possit renuntiari : text. est *in l. alia, §. eleganter, ff. sol. matr.* imò etiam cum iuramento, secundùm Bart. & Doct. ibi. Confirmatur, quia istud priuilegium principaliter conceditur ipsi honori, & statui matrimonij, & in honorem & reuerentiam eius, & non solius personæ renuntiantis, & ista est intentio & vera & mentalis ratio illius textus & intentio Doctorum ibi. Rursus etiam confirmatur quia idem est in nobili qui de iure nostro regio non potest incarcerari pro debito ciuili, etiamsi priuilegio cum iuramento renuntiet, vt dixi *in l. 79. infrà his ll. Tauri, secunda col.* Limita tamen & intellige prima præstita cautione de dote soluenda, quando ad pinguiorem fortunam peruenerit, textus est *in l. vnica, §. cùm autem, Cod. de rei vxor. act.* & intellige cum fideiussore si potest, aliàs sufficit simplex promissio, argumento textus *in l. cùm non facile, ff. si cui plus quàm per l. fal. & in c. Odoardus de sol.* & ibi Doctores. Secundò limita, nisi ipsa vxor sit pauper & non habeat vnde se alat : quia ordinata charitas incipit à se : & ita tenet Bartol. & Doctores *in d. l. maritum, pen. q. ff. sol. matr.*

matr. Fab. Ang. Iaſ. & communiter Doctores *in d.§. item ſi de dote, Inſtit. de action.* Tertiò limita quando dos conſiſtit in quantitate: ſecùs ſi in re vel ſpecie æſtimata vel inæſtimata: quia tunc mulier poteſt repetere in ſolidum ſine impedimento huius beneficij: ita probat text. *in l. Neſennius, §. fundum, ff. de iud.* & ibi Bart. & communiter Doctores idem Bart. & Doctores *in d. l. maritum, ff. ſoluto matr.* Faber. Angel. Platea, Iaſ. & alij Doctores *in d.§. item ſi de dote, Inſtit. de action.* de quo articulo vide notabiliter per Ioan. Camp. *in tract. dotis, 3. part. 238. q. cum pluribus aliis.* Item quæro an in dote exigenda debeat attendi & ſeruari locus & domicilium mariti vel vxoris, vel locus contractus matrimonij? in quo articulo breuiter & reſolutiuè dico, quod locus & domicilium mariti. Ex quo deducitur & infertur, quod ſi in loco & domicilio mariti eſt aliqua lex vel conſuetudo de dote lucranda, vel de communicandis bonis vel lucris conſtante matrimonio quæſitis, debet attendi & ſeruari locus & domicilium mariti, non vero vxoris, nec locus vbi ſit & celebratur matrimonium, textus eſt ſingularis & expreſſus *in l. exigere dotem, ff. de iud.* cuius verba ſunt, *exigere dotem mulier debet illic vbi maritus domicilium habuit, non vbi inſtrumentum dotale conſcriptum eſt: nec enim id genus contractus eſt, vt & eum locum ſpectari oporteat, in quo inſtrumentum dotis factum eſt potiùs quàm eum in cuius domicilium & ipſa mulier per conditionem matrimonij erat reditura*: & ibi notat & commendat Gloſ. ordinaria Odofred. Bart. Alberic. Bald. Angel. Paul. Fulgoſ. & Franciſc. Curtius Iun. & reputat ſingularem & peregrinam legem Bald. *1. lect.* & dicit pulchram & vtilem Alber. & quod quilibet diceret contrarium. Nec obſtat ſi dicas quod ſortitur quisforum ratione contractus, ſi ibi reperiatur, vt *in l. hæres abſens, §. 1. eod. tit. de iud. & in cap. Romana, §. contrahentes, de foro compet. lib. 6.* quia illud eſt regulare in aliis caſibus & contractibus, ſed fallit in dote: quia in ea non attenditur locus contractus nec domicilium vxoris ſed mariti: cuius ratio eſt, quia cùm vxor debet eſſe ſubiecta viro & ſequi domicilium eius, videtur ſolutio dotis exigendæ, & omnis virtus, qualitas, & effectus eius conferri in locum & domicilium mariti, tanquam principalius, & alibi contraxiſſe tanquam aduena: & iſte eſt verus & realis ſenſus & intellectus illius legis ſecundum prædictos Doctores ibi. Nec obſtat & ſecundo ſi dicas quod licet in his, quæ pertinent ad litis ordinationem & formam iudicij, vt *in l. 2. C. quemad. teſtam. aper. & in l. 3. §. fin. ff. de teſt.* tamen in his quæ pertinent ad litis & cauſæ deciſionem debet attendi & ſeruari locus ipſius contractus, vt *in l. ſi fundus, ff. de euiction. & in l. 1. ff. de vſur.* quia reſpondeo eodem modo de quo ſuprà: & ita tenet & declarat Bartol. *in d. l. exigere dotem,* & ibi communiter Doctores, idem Bartol. *in l. cunctos populos, C. de ſumma Trin. & fid. cathol. 6. col. n. 17. &* 18. & ibi communiter alij Doctores Paul. de Caſtr. *in l. cùm quadam puella, ff. de iur. om. iud. 2. col. n. 7.* & ibi moderni Baldus *in c. 1. §. fin. de inueſtitura, de re aliena facta, in vſib. feud.* Arch. *in c. illud, 12. diſtinct.* Abb. *in c. fin. de foro compet. 12. col. n. 30.* idem Abb. *in c. 1. de ſponſal. fin. col. & quæſt.* & ibi alij Doctores præcipuè Felin. *antepen. col. n. 24. cum duabus ſeqq.* circa quam legem & eius ſententiam & concluſionem vide plures notabiles limitationes per Iaſ. *in dicta lege cunctos populos, 5. colum. numero 24.* & per Felin. *in dicto capite 1. de ſponſal.* per Franc. Curtium Iuniorem *in dicta lege exigere dotem*, hodie tamen in noſtro regno reperio quandam legem partitæ notabilem, quæ diſponit contrarium: imò quòd ſi aliud inter partes actum non eſt, attendatur & ſeruetur locus contractus matrimonij, & non locus & domicilium mariti: lex *24. tit. 11. 4. part.*

Item quæro, an & quando maritus poſſit repetere ab vxore vel hæredibus expenſas in rebus dotalibus factas: & reſolutiuè dico, quòd neceſſarias ſic adeò quòd ſi dos conſiſtit in ſpecie & quantitate ſimul expenſæ factæ in re vel ſpecie diminuunt ipſo iure dotem in pecunia vel quantitate: ſi verò in ſpecie tantùm, non diminuit ipſo iure, ſed fundus vel res poteſt retineri loco pignoris donec ſibi fiat ſolutio: vtiles verò poteſt recuperare ſi ſint factæ de conſenſu & voluntate vxoris: vel ſit dines, quod poſſit commodè ſoluere: voluntarias verò non repetit, ſed poteſt mulier auferre ſine notabili detrimento rei & mutatione prioris ſtatus: textus eſt *in lege prima, & per totum. ff. de impen. in rub. dot. fac.* & ibi Bartol. Alb. Ang. & communiter Doctores & iſta eſt totius tituli breuis ſumma & reſolutio, text. *in l. vnica, §. ſed nec ob impenſas, C. de rei action.* & ibi etiam communiter Doctores & idem diſponit *l. fin. tit. 11. 4. p.* & quod ſi vxor vel alius pro eo dedit nomina debitorum in dotem, an ſumptus vel expenſæ factæ in debito exigendo repetantur ab vxore, vide ſingulariter Bart. Alber. Ang. & Doctores *in d. l.*

Poſtremò & finaliter quæro, an & quando dos confeſſata probet receptionem dotis, & habeat eadem priuilegia, quæ habet ipſa dos vere & realiter recepta & numerata? In quo articulo breuiter & reſolutiuè dico quod non: imò ſoluto matrimonio poteſt opponi per maritum vel eius hæredes exceptio non numeratæ dotis, & mulier vel hæredes eius tenentur probare veram & realem traditionem vel numerationem alias non valet, nec probat confeſſio, modò ſit facta coram teſtibus, modò in ſcriptura priuata, modò in publica, textus eſt *in l. prima, & per totum, Codice de dote cauta non numer.* quam exceptionem maritus vel eius hæres debet proponere infra annum à tempore ſoluti matrimonij computandum, textus eſt, *in l. fin. verſicul. eod. titulo.* cuius verba ſunt: *ita tamen, vt intra annum tantum continuum à morte mariti, vel mulieris, vel miſſione repudij computandum ea licentia detur.* Hodie tamen de iure nouo Authenticorum iſtud habet locum quando infrà biennium ſoluatur matrimonium poſt confeſſionem dotis: ſi verò vltra biennium infra decimum annum ſoluatur à prædicto tempore confeſſionis, debet prædicta exceptio proponi infra ſolos tres menſes: ſi vero poſt decem annos à tempore confeſſionis dotis ſoluatur matrimonium, nullo modo nec tempore poteſt proponi prædicta exceptio, præterquam ſi maritus vel hæres eius ſit minor 25. annorum, quia poteſt reſtitui aduerſus lapſum temporis, textus eſt *in Authentica, quod locum, eodem titulo.* cuius verba ſunt: *quod locum habet ſi intra biennium ſoluatur matrimonium: ſi autem vltra biennium vſque ad decimum annum extendatur, & ipſi marito & hæredi eius intra tres menſes querela permittitur: ſed ſi decennium tranſcurrerit omnino querela denegatur permiſſa reſtitutione in integrum præfinita, & ſpecialiter ſi minor ætas interueniat,* & iſta eſt vera & realis diſpoſitio & reſolutio illius tituli, quam ſub breuibus comprehendi, & ita tenet & declarat ibi Azo, Odofred. Cinus, Bartolus, Alberic. Bald. Angel. Salicet, Faber. & communiter Doctores & ratio per quam talis confeſſio non præiudicat marito, ſed poteſt opponere prædictam exceptionem, eſt duplex. Prima, quia cùm non habeat vxorem in ſua poteſtate præſumitur confiteri, vt eam citiùs & faciliùs habeat. Secunda, quia præſumitur confiteri vt videatur liberalis vxori & conſanguineis eius: & iſtas rationes ponit

Romanus *in l. si constante matrimonio, ff. solut. matr. antepen. columna, n. 44.*

Quod extende etiamsi cum tali confessione interueniat iuramentum argumento textus *in l. fin. Cod. de non num. pecun. iuncto*, text. *in l. in contractibus*, §. *fin. versic. fin. eodem tit.* Quod tamen limita & intelligе sequentibus modis, & notabiliter. Primo nisi in instrumento publico tabellio vel notarius dicat & asserat numerationem factam in sui præsentia: quia tunc standum est instrumento publico: quia non deponit nec asserit de sola confessione, sed etiam de numeratione: ita Glossa ordinaria Bart. & communiter Doctores *in dicta lege fin. Codice de don. cauſ.* Secundò limita præterquam si maritus renuntiauit prædictæ exceptioni non numeratæ dotis: quia tunc non potest opponi: ita etiam Glossa ordinaria Bart. & communiter Doctores *in dicta lege fin.* idem Bartolus, & communiter Doctores *in lege assidui., C. qui pot. in pig. hab.* Sed adde, quòd ista sententia, & conclusio, est vera, & procedit quando talis renuntiatio est facta ex interuallo, secus si in continenti in eodem instrumento: quia eadem facilitate qua inductus est ad confitendum, inducitur ad renuntiandum argumento doctrinæ Bart. & communis *in lege si ex cautione, C. de non num. pecun.* vbi ista distinctio fit in renuntiatione exceptionis *non num. pecun.* & in expresso in nostro casu ita tenet Ang. *in* §. *fuerat, Instit. de action.* 11. *col. n.* 15. & ibi Ias. 15. *col. n.* 80. Bald. Nouell. *in tract. dot.* 10. *part.* 1. *q.* 2. *col. versic.* sed tu pro veritate distingue. Et confirmatur, quia istæ exceptiones æquiparantur, vt *in l. contractibus*, §. *fin. versic. fin. Cod. de non n. pecun.* Hodie tamen cùm exceptio non numeratæ pecuniæ possit renuntiari, vt expresse disponit lex 9. *in fin. tit.* 1. 5. *p.* & dixi in contractu mutui, sequitur quòd etiam ista exceptio non numeratæ dotis poterit renuntiari in instrumento publico, etiam in continenti. Vide Costam *in repet. ex cautione ante primam limitationem, fol.* 72. & 73. Tertiò limita quando maritus confessus est se recepisse dotem ab vxore vel eius patre: secus verò, si ab aliquo extraneo: ita singulariter Ias. *in dicto*, §. *fuerat.* 17. *col. num.* 89. referens Salyc. *in Authentic. sed iam necesse, C. de donat. ante nupt.* qui hoc non dicit, nec hoc dictum credo verum, quia text. *in d. l.* 1. & *per totum, C. de dote cauſ. non num.* & eius ratio militat etiam in isto casu. Quartò limita, quando reperitur sola confessio dotis receptæ sine aliqua [illegible]ssione præcedente: secus verò si præcessisset promissio dotis, & postea sequatur confessio dotis receptæ: quia tunc valet, & tenet, & perfectè probat sine obstaculo alicuius exceptionis: textus est singularis & vnicus *in l. in contractib. sed quoniam, verb. illis etiam, Cod. de non num. pec.* & ad hoc notat & commendat Petrus, Cinus, & communiter alij Doctores ibi, Ioan. Andr. *in addit. ad Spec. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. in fin.* Paul. de Castr. *in l.* 1. *ff. solut. matr. fin. col. versic. quartus est*, & ibi Socin. 13. *col. in fin.* Ludouic. Roman. *in l. si constante eod. tit. antepen. col. n.* 44. Quintò limita, nisi confessio dotis receptæ fuerit geminata ex interuallo: quia tunc prædicta exceptio non potest opponi, argumento textus iuncta sententia Bartoli & communi *in l. cùm scimus, Cod. de agric. & cen. lib.* 11. vbi probatur & colligitur talis doctrina & conclusio, quòd vbi non præiudicat confessio ex defectu præsumptæ voluntatis valet & tenet si fuerit geminata: & in expresso in nostro casu ita tenet Abb. Panorm. *in cap. si cautio, de fide instrum. fin. col. & quæst.* & ibi Felin. 20. *col. n.* 82. & ante eos ita voluit Glossa ordinaria *in d. l in contractibus*, §. *sed quoniam, versic. illis, C. de non num. pecun. in gloss. fin.* & ibi Doctores. Sextò limita & intellige respectu ipsius mariti & hæredum suorum: secùs verò respectu creditorum eius: quia nullo tempore præscribitur talis exceptio, imò perpetuò potest opponi: ita probat text. *in l. penult. Cod. de non num. pecun.* vbi habetur quòd sicut debitor, qui confessus est spe futuræ numerationis, potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ vel dotis: ita creditores eius etiamsi debitor prædicta exceptione nunquam vsus est: & in expresso ita tenet Cynus, *in Auth. sed iam necesse, Cod. de donat. ante nupt. fin. quæst.* & ibi Salyc. *fin. col. & quæst.* Angel. de Aret. *in* §. *fuerat. Instit. de action.* 11. *colum. versicul. vel etiam clarius*, & ibi latiùs quam alibi Ias. 14. *colum. num.* 73. qui prosequitur articulum *per* 4. *colum.* sed contrarium est tenendum, imò quòd renuntiatio exceptionis expressa facta per maritum, vel tacita per lapsum temporis à iure dati ad opponendum præiudicet creditoribus, sicut ipsi marito debitori principali: quia cùm competat ex actu vel persona eius, non possunt vti nisi cum illa qualitate & natura ipsi exceptioni à iure attributa, argumento textus *in l. Pomponius*, §. *cùm quis, ff. de acquir. possess.* & in terminis ita probat textus *in d. l. penult. maximè in finalibus verbis*, licèt primi Doctores pro se induxerint, nec obstat, textus in quantum dicit, quòd creditores possint opponere prædictam exceptionem, licèt debitor ea nunquam vsus sit: quia debet intelligi intra sua tempora: nec obstat etiam, si dicatur, quòd ius vel exceptio competens alicui ex contractu vel persona alterius non potest ab eo auferri, sine eius facto & voluntate, vt *in l. fin. ff. de pactis, cum similibus*, quia respondeo, quòd in nostro casu quando maritus à principio renuntiauit exceptioni in ipso contractu vel confessione, præsuppositò quòd valeat renuntiatio, nunquam incepit competere creditoribus: quia renuntiatio resistit natiuitati eius: & ad hoc subtiliter pondero verba textus *in dicta l. penult. in princ.* in quantum dicit, *si cui non numerata pecunia competere possit exceptio, etiam eo supersedente tali auxilio vti vel præsente vel absente creditores eius possint*: Ergo dat intelligere quòd si aliquo casu non competit prædicta exceptio debitori, non competit etiam creditoribus eius. Item etiam quando maritus non renuntiauit exceptioni, sed labitur tempus eam opponendi: iam ipsi creditores culpa & negligentia sua excluduntur: non verò facto & voluntate alterius: & in expresso, licèt certè nemo sic declaret, ita tenet Angel. Salyc. & Raphael, Fulgos. *in d. l. pen. C. de non num pec.* & tenet magistraliter Bart. *in lege assiduis, Codice qui potior. in pign. hab.* 2. *colum. pen. q.* vbi dicit quòd dos confessata non habet priuilegia dotis, quando non est renuntiatum exceptioni, vel sumus intra tempora data & concessa ad opponendum eam: & ita intelligatur Glossa notabilis ibi posita: sed exceptione renuntiata, vel per lapsum temporis præscripta, vel omissa, bene habet omnia priuilegia dotis tanquam si verè & realiter fuisset soluta & numerata: & ibi sequitur Angel. de Perus. 2. *col. & n.* Salyc. *fin. col.* 8. *& q.* & Raphael, Fulgos. 2. *col. in medio.* Paul. de Castr. *in l. si marito, ff. solut. matr.* Alex. *in l.* 1. *eod. tit.* 9. *col. num.* 35. Socin. 15. *col. versic. final.* 3. *conclus. sit, & seq. colum. versic.* 2. *limita.* Bald. Nouell. latè & notabiliter *in tract. dotis*, 10. *part. principali*, 1. *q. per plures, colum.* Ioan. Campeg. *in tract. dot.* 1. *part.* 93. *quæst.* & ita debet intelligi Gloss. notabilis & ordinaria & communis opinio *in l. fin. Cod. de dote cauſ. non num.* & ista videtur communis opinio. Vnum tamen est, quod hoc deberet intelligi, quando creditores scirent de confessione dotis facta per maritum: secus si ignorarent, quia possent restitui ex clausula generali, argumento textus iuncta doctrina Bartoli, & communi *in leg.* 1. §. *si quis autem*

autem propter. ff. de itin. actuque prinat. & in terminis ita tenet Alexand. *in d.l.1.ff.solut. matrim.* & ibi Socinus 17. *col. versic. illud autem.* Iaſ. *in d.§. fuerat.Inſtitut.de action.16. col. num.84.* licet contrarium teneat Bald.Nouel.*in dicto tractatu dotis,* 10. *parte principali, prima quæſt. verſic. ſecundus caſus principalis,numero* 12. Item & 2.hoc debet intelligi quando prædicti creditores habent hypothecas tacitas,ſecus verò ſi expreſſas : nam ſi eo caſu quo verè conſtat de dote recepta, non præfertur eis mulier, vt ſuprà dictum eſt,à fortiori quando tantùm conſtat de dote confeſſata per maritum. Item & tertiò intellige, quando confeſſio mariti emanauit ante matrimonium, ſecus verò ſi conſtante matrimonio, & illo tempore maritus opprimeretur ære alieno: quia tunc ex his duobus,ſcilicet quòd emanauit confeſſio conſtante matrimonio, & erat pauper & oppreſſus debitorum pondere, præſumeretur facta in fraudem creditorum, argumento textus notabilis iunctâ Gloſſâ ordinariâ & communi opinione *in authentica ſed iam neceſſe. Codice de donation. ante nupt.* & in expreſſo ita tenet Baldus Nouel. vbi ſuprà,quem vide.Item quæro,an cauſa dotis propoſita in iudicio ſit ſummaria & priuilegiata ? & breuiter dico quòd ſic,& in ea debet iudex procedere ſummarie,& dilationes & terminos abbreuiare, vt celeriter & ſine dilatione expediatur, argumento textus cum materia *in l.2. ff. de re iudic.* in expreſſo ita tenet Gloſſa notabilis & ordinaria *in l.1.ff.ſolut. matrim.in gloſſ.2.in fin.*& ibi Bart.2.*colum.num.6.*& communiter moderni.Bald.& ſcribentes *in l. fin. Cod. de ſent. quæ ſine certa quantit.prof.* idem Bald. *in leg. vnica, Cod. de priuilegio dotis*, & ibi alij Doctores, Bald. Nouel. *in tract.dotis 9.parte 12.priuil.* pro qua ſententia & concluſione facit textus *in Clem. diſpendioſam, de iudiciis.* & ibi communis doctrina Doctorum.

53 Item quæro an cauſa dotis ſit mixti fori ? Et dicendum eſt quòd ſic : quia poteſt cognoſcere iudex laicus,& Eccleſiaſticus,& eſt locus præuentioni : ita probat textus *in c.de prudentia,de donat.inter vir.& vxor.* vbi apertè probatur quòd iudex Eccleſiaſticus cognouit de cauſa dotis : text. *in c.nuper.eodem titul.* text. *in c.ex literis,de pignor.* & in expreſſo ita tenet Innocent.*in d.cap.de prudentia.*& ibi Hoſtienſ.Ioan. Andr. Cardin.Abb. & magis communiter Doctores tenet etiam Ioan. de Imola. *in leg.1. ff.ſolut. matrim. 1.colum.* & ibi alij Doctores idem Imola & communiter Doctores *in c.ex literis,de pignor.* Bald.Nouel. *in tract. dotis 9.p.16. priuilegio.* & iſtam dicit communem opinionem Felinus *in cap. licet, de foro competenti, ſecunda colum.* quod eſt verum & procedit,quando incidenter ageretur de cauſa dotis,quia principaliter tractatur de cauſa matrimonij,tunc incidenter poſſet iudex eccleſiaſticus cognoſcere de cauſa dotis : & ita propriè debent intelligi prædicta iura : & facit textus *in c.tuam,de ordin. cognit. & in lege quoties,Codice de iudiciis :* ſecus verò, ſi principaliter ageretur pro dote, quia tunc cauſa eſt merè ſæcularis, & non poſſet cognoſcere iudex eccleſiaſticus,ſed iudex laicus : vt *in toto titulo.ff. & Cod.ſolut. matr.& ff.& C.de iure dotium.*& in expreſſo ita tenet & declarat Gloſſ.ordinaria *in d.c.de prudentia.* & ibi Ant. de Butr. Auchar.Præp.& communiter alij Doctores Angel.de Perus. *in l.1.ff.ſolut. matrim.fin.col.* & ibi alij Doctores Bald. *in l. in contractibus*, §.*fin. Cod.de non numer. pec.* Iaſ. *in Authentic. quod locum. C.de collat.6.col. num.10.* & iſtam dicit communem opinionem Felinus *in c.eccleſia ſanctæ Mariæ,de conſtitut.19.col.num.58.*& licèt primi doctores loquantur etiam quando principaliter agitur de cauſa dotis: tamen iſta ſecunda opinio videtur mihi pura veritas & tenenda in iudicando & conſulendo : nec etiam placet diſtinctio aliquorum Doctorum in locis vbi ſuprà dicentium, quòd opinio procedat, quando vidua agit pro dote ſoluto matrimonio quia eſt miſerabilis perſona, argumento textus & eorum quæ ibi notantur *in cap.ſignificantibus,de officio delegati.* ſecus verò quando mulier ageret conſtante matrimonio propter inopiam viri : vel diuortio facto : quia imò indiſtinctè teneo, quòd nullo caſu poſſit iudex eccleſiaſticus principaliter cognoſcere de cauſa dotis.

Item quæro an à ſententia lata in cauſa dotis poſſit appellari ? Et videtur dicendum, quòd ſi ſit lata contra mulierem petentem dotem, habeat locum appellatio : ſi verò fauore eius, non poſſit maritus vel hæres appellare, argumento textus *in lege fin. ff. de appellat.recip.* vbi habetur quòd in his quæ non recipiunt dilationem, non poteſt appellari : ex quo infert ibi Dinus, Bartol. & alij Doctores, quòd in cauſa alimentorum, quæ petuntur officio iudicis, in caſu inopiæ non appellatur. Idem Bartol.*in l. mella, ff.de aliment.& cibar.legat.*Specul. *in tit.de appellat.* §.*in quibus,verſicul.*8. ergo ſic dicamus in cauſa dotis, quòd in ea non habeat locum appellatio, imò, quod magis eſt,hoc habeat locum & procedat etiam quando maritus petit dotem contra ſocerum vel extraneum,& ſit lata pro eo ſententia, & eſt inops, & non habet vnde ſe alat : ita ſingulariter tenet Bart. Nouel. *in tractat.dotis,9.parte 7.ſpeciali,& 2.p.23. q.* quod ſummè notat & commendat Palac. Ruuius *in ſua repet.fol.64. 3.colum.verſic.aduerte.* vbi dicit quòd illud dictum non eſt alibi. Vnum tamen eſt, quod Palac.Ruuius vbi ſuprà modificat & intelligit iſto modo quòd appellatio ſit permiſſa, ſed interim & ſtatim lata ſententia poſſit executioni mandari tam pro dote quàm pro alimentis,& teneatur reſtituere ſi ſententia reuocetur, argumento textus *in lege ſi inſtituta*, §.*penult. ff.de inoffic. teſtam.* ſed indiſtinctè ego teneo contrarium, imò quòd non poſſit denegari appellatio, modo ſententia ſit lata pro muliere, modò pro marito, modò pro alio : quia lege aliqua non probatur ſuperior concluſio, & regulariter quilibet poteſt appellare niſi lege prohibeatur : & in terminis ita probat textus *in lege fin. Codice de ſent. quæ ſine certa quantit. prof.* & ibi tenet Bald. & alij Doctores nec ſimiliter interim fiat executio eadem ratione. Item quia nihil eſt innouandum appellatione pendente. Item etiam quia ſi recipiens eſſet pauper, & conſumeret bona, & poſtea reuocetur ſententia, non haberet vnde ſolueret, & parum prodeſſet victoria.

54

Item quæro, ſi matrimonium inter coniuges eſt prohibitum,vt inter conſanguineos,an mulier poſſit repetere dotem & qua actione ? In quo articulo magiſtraliter & reſolutiuè dico, quòd ſi contraxerunt ſcienter, vxor non poteſt repetere dotem, nec maritus donationem propter nuptias, vel quid aliud, quod ex cauſa matrimonij inter eos inuicem datum ſit : imò auferetur ab ipſo recipiente & applicatur fiſco : textus eſt *in l.inceſta.ff.de ritu nuptiarum*, cuius verba ſunt : *Inceſta nuptia nec dotem habent, & ideò omne quod perceptum eſt, licèt fructuum nomine auferetur.*text.*in l.qui contra,C.de inceſtis nuptiis.* cuius verba ſunt, *Qui contra legum præcepta, vel contra mandata conſtitutionéſque principum nuptias fortè contraxerit, nihil ex eodem matrimonio, ſiue ante nuptias donatum, ſiue deinceps quoquomodo datum fuerit, conſequitur : idque totum quod ab alterius liberalitate in alterum proceſſerit, vt indigno,indignæve ſublatum, fiſco vendicar ſan imus.* text. *in l.2.verſicul.1.ff.de his quibus vt indignis.*text. *in leg. cùm hic ſtatus*, §.*fin.ff. de donat. inter virum & vxorem*,

55

rem, & vtrobique communiter Doctores, posteà verò augetur pœna isto casu de iure Authenticorum: quia in vtroque coniuge inducitur confiscatio bonorum, si non habent filios ex alio matrimonio. Item etiam imponitur auxilium & priuatio dignitatis, & pœna flagellorum si est vilis persona textus est *in Authentic. de incestis nupt.* §. 1. *collat.* 2. textus *Authent. incestas, Codice de incestis nuptiis*, & idem disponit lex 3. *titulo* 18. 7. *part.* quod semper intellige quando vterque contraxit scienter, vt dictum est: secus verò si ignoranter. Item intellige quando est sequuta copula: secùs verò aliàs, quia tunc nullam pœnam patitur, licèt dos non repetatur propria actione de dote, sed condictione sine causa, vt *in l. fin. ff. de condit. sine cauſ. & in lege prima, Codice de cond. ob cauſ.* si verò vnus eorum contraxit scienter, alter vero ignoranter, & est sequuta copula: dos vel illud quod traditum est, remanet apud recipientem: si verò non est sequuta copula, ille qui dedit potest repetere, non propria actione, sed condictione sine causa: ita probant prædicta iura, & tenet Glossa ordinaria *in dicta lege qui contra*, & ibi communiter Doctores & prædicta procedunt & habent locum in dote vel donatione propter nuptias, vel illud quod est datum ex causa matrimonij: secùs verò, si fiat inter eos donatio simplex, quia tunc si fiat inter scientes, non valet nec morte confirmatur, sed applicatur fisco secuta copula, vel non: si verò fiat inter ignorantes, repetit ille qui dedit: si verò donator est sciens, & recipiens ignorans, & sequatur copula: remanet penes recipientem: si verò non sequatur copula, repetit fiscus: ita probat textus *in l. cùm hic status, §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* text. *in l. si ex voluntate, C. eodem tit.* text. *in l. fin. ff de l.* 1. text. *in l.* 3. *C. ſolut. matr.* Glossa ordinaria & communiter Doctores *in cap. & ſi neceſſe, de don. inter vir. & vxor.* & tradit latè Bald. Nouel. *in tract. dotis*, 11. *part. princip.* quid autem de fructibus, an cedant lucro recipientis, vel dantis, vel fisci? vide ibi Bald. Nouell. *in prædicta* 11. *part verſ. decimumquartum membrum eſt.*

56 Item consequutinè circa prædicta quæro, eo casu quo matrimonium est nullum, & vterque fuit ignorans, vel vxor tantùm, an soluto matrimonio morte vel diuortio, dos putatiua habeat priuilegia dotis veræ? Et magistraliter & resolutiuè dico, quòd si priuilegia respiciunt contractum: actionem, vel ipsam dotem, regulariter mulier habet eadem priuilegia pro dote putatiua, quæ haberet pro dote vera: ex quo primò infero quòd condictio ob causam vel sine causa, quæ competit ad dotem repetendam, est priuilegiata, vt præferatur in ea omnibus aliis creditoribus, sicut tacita & ficta stipulatio est priuilegiata in dote vera: textus est *in l. ſecunda, §. fin. ff. de priuil. credit.* & ibi Glossa ordinaria Bartol. Alberic. Ang. Raphael, Cuman. & communiter Doctores text. *in l. ſi ſponſa. ff. de iure dot.* & ibi communiter Doctores. Secundò infero, quod dos putatiua habet tacitam hypothecam, & priuilegiatam, vt præferatur cæteris creditoribus etiam anterioribus sicut dos vera: quia militat eadem ratio, vt mulier habeat cui postea nubere possit: ita tenet Glossa ordinaria *in dicta lege* 2. *§. fin. ff. de priuil. credit.* & ibi communiter Doctores Glossa ordinaria *in l. aſſiduis, Codice qui potior. in pignor. habeantur in gloſſ. magna, fin. quaſt.* & ibi Cinus, 7. *quaſt.* Bald. Salyc. & communiter Doctores Glossa ordinaria, *in l. ſponſa. ff. de iure dotium*, & ibi Doctores Bart. & communiter Doctores *in l. ſi cùm dotem, §. fin. ff. ſoluto matrimonio.* Tertio infero, quod dos putatiua consistens in rebus immobilibus non possit alienari, sicut vera dos: ita tenet Glossa notabilis ordinaria *in l. dotale, §. dotale, ff. de fundo dotali: in verbo præſtabatur*, & ibi Cald. Salyc. & communiter Doctores. Quartò infero, quòd in casibus, in quibus ex forma legis vel statuti instrumentum veræ dotis mandatur executioni, ita mandabitur instrumentum dotis putatiuæ: ita Bald. *in l.* 1. *C. de condict. ob cauſ. in fin.* & ibi Salicet. & alij Doctores. Quintò infero quòd in casibus in quibus res empta ex pecunia veræ dotis efficitur dotalis: vt *in l. ex pecunia, Codice de iure dotium, & in l. ſi ex ea pecunia. Codice de rei vend. & in l. ſi vt proponis, eodem titulo*, ita res empta ex pecunia dotis putatiua: ita probat textus *in l. ſi cùm dotem, §. final. ff. ſoluto matrim.* Sexto infero, quod sicut titulus veræ dotis sufficit ad præscribendum ad vtilitatem vxoris quando datur res aliena, vt *in l. Pomponius, §. in dote ff. de acquirenda poſſeſſ. & in l.* 1. *& per totum, ff. de vſucapione pro dote*: ita titulus dotis putatiuæ: ita probat textus *in l. Proculus, ff. de iure dotium*, & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores & alia priuilegia quibus conueniunt dos vera & putatiua, vide per Bald. Nouel. *in d. tract. fol.* 68. *in part. hactenus expeditum eſt, &c.* vbi ponit 20. priuilegia, & Ioan. Campeg. 97. *q.* Si vero priuilegia respiciunt ius, virtutem, & effectus proueníentes ab ipso matrimonio, non dantur, neque competunt quando matrimonium est putatiuum. Ex quo primo infero, quod inter coniuges putatiuos deficiente agnatione & cognatione non habet locum successio ab intestato, sed succedit fiscus: ita probat textus *in l. prima, ff. vnde vir. & vxor.* cuius verba sunt, *vt bonorum poſſeſſio peti poſſit, vnde vir. & vxor. iuſtum eſſe matrimonium oportet: cæterùm ſi iniuſtum fuerit matrimonium, nequaquam bonorum poſſeſſio peti poterit*: & ibi notat Dinus, Alberic. & communiter Doctores antiqui. Secundo infero, quod licèt donatio inter virum & vxorem facta constante matrimonio confirmetur morte donantis, vt *in l. Papinianus, & per totum, ff. de donat. inter virum & vxorem, & in l. donationes quas parentes, Codice eodem titulo*, tamen donatio facta constante matrimonio putatiuo non confirmatur textus est singularis *in l. cùm hic ſtatus, §. ſi quis ſponſam, ff. de donat. inter virum & vxorem*, quem ad hoc notant & commendant Doctores, ibi, & reputat singularem Bald. *in l. eam quam, Cod. de fideicomm.* 6. *columna, num.* 22. Iacob. de Sanct. Georg. *in l.* 3 *ff. de iure dotium, in fin.* text. *in l. ſi ex voluntate, Codice de donat. inter virum, & vxor.* & ibi notat & commendat Bald. Salic. & communiter Doctores. Tertio infertur, quòd licèt sponsalitia largitas in totum quæratur sponsæ per copulam, & medietas per osculum, vt *in l. cùm veterum. & in l. à ſponſo, C. de don. ante nupt. & in l.* 52. *his ll. Tauri*, tamen debet intelligi quando matrimonium inter eos potuit de iure valere: secùs vero aliàs: quia nihil quærit recipiens sed totum debet reddere: ita tenet Gloss. singularis & ordinatia *in dicta lege ſi à ſponſo*, & ibi Salic. & communiter alij Doctores. Quarto infero, quod maritus putatiuus non lucratur fructus dotis tanquam verus maritus, sed tanquam bonæ fidei possessor ex quo deducitur & infertur, quod tantum lucrabitur eos quos consumpsit in oneribus matrimonij, & sic vsque ad concurrentem quantitatem: ita probat textus *in l. insulam, §. fructus, ff. ſoluto matrimonio*, & ibi communiter Doctores, Paul. & alij *in l. diuortio, §. impendia, eodem titulo.* Alexand. & moderni, *in lege ſi cum dotem, §. fin. eodem titulo.* Quinto infero, quod maritus putatiuus tenetur & potest conueniri vltrà quàm facere possit, argumento textus *in cap.* 1. *de donat. inter vir. & vxor.* per quem ita tenet Alexand. *in l. maritum, ff. ſolut. matrim.* 1. *col.* idem Alexand. *in l. ſi cùm dotem, in fin. eodem tit.* 1. *col. in fin.* Paul. & Imol. *in l. diuortio, §. impendia, eod. tit.*

Sexto

Sexto infero, quod maritus putatiuus non poterit accusare adulterium iure mariti, textus est *in leg. si vxor. §. diuus, ff. de adulter.* text. *in l. marito, §. fin. eodem titulo.* Ex quo deducitur & infertur, quod non poterit adulteros occidere, etiam repertos in flagranti crimine, nec luctatur dotem propter adulterium: ita probant prædicta iura & tenet Gloss. singularis & ordinaria *in l. consensu, §. vir quoque, Cod. de repud.* licèt contrarium disponat hodie lex 81. *infra ll. Tauri.* Septimo infero, quod maritus putatiuus non gaudebit dilatione legali concessa pro restitutione dotis: Gloss. est notabilis & ordinaria *in l. prima, §. exacti, C. de rei vxor. action.* & ibi Doctores & tenet Alex. *in d. l. si cum dotem, §. fin. soluto matrim.* Octauo infero, quod licèt soluto matrimonio, non detur actio furti famosa contra vxorem in honorem translacti matrimonij vt *in l. 1. & per tot. ff. rerum amot.* tamen secus est in matrimonio putatiuo: textus est *in l. si in concubina, eodem tit.* & ibi Doctores. Nono infero, quod licèt soluto vero matrimonio statim ipso iure transeat dominium rerum dotalium in vxorem, vt *in l. in rebus, Cod. de iure dotium.* tamen secus est in matrimonio putatiuo: quia non transit, sed tantum datur condictio ob causas; vt *in l. fin. ff. de cond. sine causa, in l. 1. Codice de cond. ob causam*, & ibi Doctores, & istas & alias differentias vsque ad 23. vide per Bart. Nouel. *in dicto casu, folio 71. in parte, sequitur tertium membrum.* & Ioann. de Campeg. *in 1. part. 97. q.* Ex quibus vtiliter & necessariò quæro si data ignorantia in vtroque coniuge vel vno tantùm legitimentur filij nati ex matrimonio putatiuo? & breuiter dico quod sic: textus est singularis *in cap. ex tenore, qui filij sint legitimi.* & notatur per Doctores *in l. qui in prouincia. §. diuus, ff. de ritu nupt.* vbi vide. Item etiam quæro, si quemadmodum de iure regio communicantur lucra acquisita constante vero matrimonio inter coniuges, ita eodem modo communicentur quando matrimonium est putatiuum? & breuiter dico quòd sic, argumento textus *in capit. 2. de donat. inter virum & vxorem.* & ibi tenet Abb. & communiter Doctores & tenet notabiliter Palac. Ruuius *in sua repet fol. 19. & 39.*

57 Item principaliter quæro, an res dotalis possit alienari per maritum, vel vxorem, vel vtrosque constante matrimonio? Et breuiter & resolutiuè dico quòd non: textus est *in l. 1. & per tot. ff. de fundo dotal.* text. *in l. 1. & per tot. Codic. de rei vx. act.* textus *in §. 1. & per tot. Inst. qui al. lic. vel non.* quod est verum & procedit, nisi mulier iurauit, secùs tamen si interueniat iuramentum, quia tunc valet & tenet contractus & alienatio: text. est *in c. cùm contingat, de iureiuran.* text. *in cap. licèt mulieres, eodem tit. lib. 6.* Pulchrum tamen dubium est, si talis res vel fundus dotalis sit alienatus cum iuramento, an possit vxor petere pretium à marito vel hæredibus eius? & breuiter & resolutiuè dico, quòd si sola vxor de licentia mariti alienauit, & ipsa sola recepit pretium, non potest aliquid petere à marito vel hæredibus eius: si verò maritus solus alienauit de licentia vxoris & cum iuramento eius, ipse solus tenetur: quia solus contraxit: si verò maritus & vxor simul contraxerunt & vendiderunt, & vxor iurauit, videtur quòd maritus solùm teneatur ad dimidiam partem pretij, argumento text. *in l. reos, §. cùm in tabulis ff. de duobus reis cum similibus:* & in terminis ita tenet Bartol. *consil. suis, consil. 124.* sed contrarium est verius, imò quod hoc casu maritus teneatur ad totum pretium, quia ad hoc eum præsumitur peruenisse, argumento text. & eorum quæ ibi notantur *in authent. si qua mulier. Codic. ad Velleian.* & in expresso ita tenet singulariter Ioan. de Imol. *in l. cum vir, ff. de vsu cap. antepenul. column. vers. item aduerte*, idem Ioann. Imol. *in c. cùm contingat, de iureiur. 16. col. n. 26* confirmatur ex sententia Cin. Ang. & aliorum *in l. si cum dotem §. transgrediamur ff. sol. matr.* qui dicunt quòd si pater & filius recipiunt dotem, tenetur pater: quia ad eum præsumitur peruenire tanquam administrator.

Item quæro, si mulier primò iurauit non vendere res dotales nec alienationi consentire, & postea vendit & iurat, an talis contractus valeat & firmetur iuramento? Et videtur quòd non quia quando semel est præstitum iuramentum, secundum reputatur illicitum, & non valet: argumento textus *in c. ea te, & in c. intellecto, de iureiur.* & ibi tenet Innocent. Abb. & communiter Doctores & in expresso isto fundamento & ratione istam sententiam & conclus. tenet Gloss. singul. & ord. *in c. licet, mulieres de iureiur. lib. 6.* & ibi Ioan. Andr. Anch. Domin. Anchara. Philip. Fran. & communiter Doctores Hostien. *in c. cùm contingat. de iureiur. fin. col. vers. quid si minor vel mulier.* Specul. *in tit. de emption. & vendit. §. tertio loco verb.* & nota generale consilium. Bartol. *in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. 4. column. num. 9. vers. pro hoc induco.* & ibi Paul. de Castr. *2. colum. fin.* idem Bartol. *in l. si pradium, Cod. de iure dot.* idem Bartol. *in l. is cui bonis ff. de verbor. obligat. fin. colum. in fin.* Angel. de Aret. *in §. 1. Inst. quibus alien. licet vel non fin. colum. in fin.* vbi reputat illam Gloss. singularem Ias. *in authent. sacramenta puberum C. si aduer ven. 14. col. n. 60.* Bald. & moderni *in l. duobus §. fin. ff. de iureiur.* vbi dicit Alex. hanc esse communem opinionem & illam Glossam ad hoc reputat singularem & vnicam Ioan. de Imol. *in l. si æstimatis ff. solut. matrim. in fin.* illam etiam sequitur, & reputat valde notabilem & ordinariam idem Imol. *in c. cum contingat. de iureiur. 82. col. n. 83.* sed his non obstantibus ego semper tenui & teneo contrarium, imò quòd talis actus vel contractus secundus cum iuramento valeat & teneat. Primò, quia quando actus vel dispositio pendet à mera facultate & voluntate ipsius disponentis, non potest irreuocabiliter astringi, etiam cum iuramento, taliter quòd ab ea non possit recedere, sed valet & tenet secundus actus contrarius, licet disponens sit periurus, argumento textus *in leg. qui in aliena, §. fin. ff. de acquirenda hæreditate, & in l. si quis in principio testamenti. vers. nemo enim ff. de legat. 3.* cuius verba sunt, *nemo enim eam sibi potest legem dicere, vt à priore ei recedere non liceat.* textus *in leg. si mihi & tibi §. in legatis, ff. de legat. 2.* textus notabilis & expressus *in cap. sicut ex literis de sponsal.* vbi qui iurat contrahere matrimonium cum B. potest contrahere cum alia, licèt sit periurus, & ibi notat & commendat Abb. & communiter Doctores. Confirmatur, quia aliàs esset sibi tollere libertatem arbitrij, quæ est de iure naturali, argumento textus *in l. 1. C. de sacrosant. eccles.* & si replices, quod primus actus iuratus habet tacitam clausulam derogatoriam sequentis actus contrarij, & tollit vires eius virtute iuramenti, argumento textus *in l. cùm pater §. filius matrem, ff. de legat. 2.* quia respondeo quod illud est in dubio, quando non constat de determinata voluntate secundæ dispositionis: secus tamen aliàs, quando constat, vt in nostro casu: quia tunc primus actus derogatur per secundum, & dicitur constare per clausulam derogatoriam contrariam positam in 2. actu: vel per iuramentum in eo interpositum, ex quo inducitur tacita reuocatio prioris actus. Confirmatur etiam ex sententia Ioan. Anchar. & communi, *in regula, quod semel, de regulis iuris, lib. 6.* tenentis, quod si quis fecit testamentum, & iurauit non mutare, potest postea ad libitum mutare, licèt sit periurus. Rursus confirmatur ex sententia Gloss. singularis cum communi opinione

in

in c. fin. de procurat. lib. 6. in verbo, reuocatus, vbi dicit quod licet quis constituat procuratorem, & iuret non reuocare, potest ad libitum reuocare. Secundo principaliter & in specie facit, quia priuatio vel promissio de non alienando, etiamsi sit cum iuramento, non impedit alienationem & translationem dominij, argumento textus *in lege si ita quis*, §. *ea lege*, *ff. de verb. oblig.* & *in lege ea lege*, *C. de condict. ob causam cum similibus*, & in expresso ita tenet Innocent. *in cap. dilecto de præbend. 2. col. num. 4.* & ibi Abb. & communiter Doctores Ioann. Anchar. *in regula, quod semel de regula iur. in 6. 3. col. in fin.* Alberic. Faber, & alij Doctores *in d. l. ea lege*, Ias. *in d. l. si ita quis*, §. *ea lege*, *de verbor. obligat. 6. columna*, *numero 23.*

Tertio principaliter facit, quia quando actus vel contractus pendet de voluntate duorum, non valet clausula derogatoria posita ab vno, si non perueniat ad notitiam alterius: quia aliàs esset grauiter fraudatus, argumento textus *in lege qui hominem*, §. *si Titium*, *ff. de solut.* & *in l. cum quis*, §. *si debitorem eod. tit.* textus *in l. si mandassem*, *ff. mandat.* textus *in l. si fideiussor. la* 1. §. 1. *eodem titulo*, textus *in lege*, *sed & si socius*, §. 1. *eod. tit.* textus *in l.* 1. §. *sed ego*, *ff. quod iussu*, & in expresso ita tenet Bartol. Bald. & communiter Doctores *in l. pacta nouissima*, *C. de pactis* Paul. & Doctores *in l. si mihi & tibi*, §. *in legatis*, *ff. de leg.* 1. tradit latè & notabiliter Bart. *in l. non soluta* §. *morte*, *ff. oper. noui. nunc. quarta & quinta column.* & ibi communiter moderni. tenendo tamen prædictam Glossam & communem opinionem *in d. cap. licèt mulieres*, eam notabiliter limita & intellige sequentibus modis. Primò quando primum iuramentum esset præstitum à muliere fauore patris vel alterius cuius interest dotem non alienari: secùs verò si simpliciter suo proprio fauore & causa iurauit: quia tunc non valet nec obligat talis actus iuratus irreuocabiliter, sed potest reuocari per sequentem actum contrarium iuratum: quia non est ius quæsitum tertio, & censetur nudum præceptum vel promissio de non alienando, quod non valet nec tenet, quando non fit respectu certæ personæ, argumento textus cum materia *in l. filiusfam.* §. *diui*, *ff. de leg.* 1. & in expresso ita tenet Bald. *in l. duobus*, §. *fin. ff. de iureiur.* & ibi alij Doctores præcipuè Ias. idem Bald. *in cap. veniens de iureiur. in fin.* Alexand. *in consil. 16. 3. col. 3. vol. con.* Palac. Ruuius *in sua repet. fol. 33. 2. columna*, *in medio.* Georg. Nathan. *in repet. cap. quamuis pactum de pactis in 6. 5. col. n. 19.* vbi reputat singulare.

Secundò limita & intellige, quando ille cum quo secundus actus vel contractus fiebat erat certus de primo iuramento contrario, secus verò si ignorabat quod semper præsumitur, vt *in l. verius de probat.* & *in l. fin. ff. pro suo.* quia tunc secundus actus vel contractus valet & tenet: ita singulariter tenet & declarat Bald. *in consil. 133. prima part. cons.* Ioann. de Imol. *in l. cùm vir. ff. de vsucapion. octaua columna*, *numero quinto*, Idem Imol. *in dicto cap. cùm contingat. 84. num. 85.* Faber. *in* §. 1. *Inst. quibus alien. licet vel non 2. col.* Alex. *in consil. 16. 3. col. 3. vol. cons.* Ias. *in l. duobus*, §. *fin. ff. de iureiur. 2. colum.* Georg. Nathan. *in repet. cap. quamuis pactum de pactis*, *in 6. 5. col. n. 19.* quod reputo singulare & quotidianum in practica.

59 Item quæro, an mulier soluto matrimonio possit vendere vel alienare res vel fundos dotales, vel approbare & ratificare venditiones & alienationes factas à marito in vita constante matrimonio, antequam verè & realiter apprehendat possessionem earum? Et breuiter & resolutiuè dico quòd sic: Primò, quia sine matrimonio dos esse non potest, vt *in l. 3. ff. de iure dotium*, & *in l. fin.* §. 1. *Cod. de don. ante nupt.* ergo soluto non censeatur dos, nec habere eius priuilegia. Secundò & in specie facit textus *in l. cum pater*, §. *qui dotale*, *ff. de leg. 2.* vbi maritus vendidit in vita fundum dotalem, & postea in testamento legauit vxori pretium quod emptor debebat & insuper aliud legatum quod agnouit mulier: & dicit textus quod ex hoc videtur approbare & ratificare venditionem & alienationem factam à marito: & ad hoc notat & commendat ibi Bald. Imola, Paul. Cuman. & communiter Doctores.

Tertiò facit textus *in l.* 1. *& per tot. Cod. si maior factus alienation. sine decreto fac. rat. habuer.* vbi habetur quod minor, qui fundum vel rem immobilem in minori ætate vendiderit sine decreto vel iuris solennitate, potest post maiorem ætatem approbare & ratificare etiam possessione existente penes alium. Quarto facit textus *in l.* 1. *in fin. cum Authent c. ibi posita*, *Cod. de bon. mater.* vbi habetur quod si pater in vita alienat rem aduentitiam filij, potest filius post mortem patris, quando est effectus sui iuris eam vendicare, nisi tacitè vel expressè approbet venditionem. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum, imò quod non possit mulier soluto matrimonio vendere vel alienare prædictas res, & fundos dotales, nec venditiones & alienationes anteà factas approbare, & ratificare, antequam verè & realiter apprehendat possessionem earum. Primo quia soluto matrimonio antequam sibi fiat solutio, res & fundi dicuntur dotales, & gaudent eodem priuilegio: & militat ratio prohibitionis & sexus fragilitas: textus *in l. 3. vers.* 1. *ff. de fundo dotal.* cuius verba sunt, *toties autem non potest alienari fundus quoties mulieri actio competit*, *aut omnino competitura est*, & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores. Secundò facit text. *in l. etiam eod. tit.* cuius verba sunt, *etiam dirempto matrimonio dotale prædium esse intelligitur*, & ad hoc expressè notat ibi Odofredus, & communiter alij Doctores. Tertio facit text. *In rubr. & nigro*, *ff. solut. matr.* vbi etiam soluto matrimonio propriè dicitur dos, & in petitione & exactione competunt eius priuilegia. Quarto facit textus *in cap. 2. de restit. spol.* vbi spoliatus qui renuntiat iuri suo antequam sit plenè restitutus, non sibi præiudicat, & in expresso istam sententiam & conclusionem, tenet Paul. de Castr. Cuman. Socin. Aret. Alexand. Ias. Vincent. Ripa & communiter Doctores *in rub. ff. solut. matrim.* Bald. & Salicet. notabiliter *in l.* 1. *C. sine censu, vel relig.* idem Bald. *in dotàlem*, *ff. de milit. testam.* vbi dicit quod soluto matrimonio reliquiæ priuilegij in alienationis remanent in ipsis rebus, & antequam realiter fiat solutio, licèt in mulierem ipso iure sit translatum dominium, vt *in l. in rebus*, *Cod. de iure dot.* idem Bald. Cynus & alij Doctores *in l. rem quam*, *Cod. de iure dot.* Nec obstat primum fundamentum contrarium: quia procedit quando nullum matrimonium penitus interuenit: secus vero si aliquando interuenit, licèt ex post facto cesset: quia tunc dos bene retinet sua priuilegia: ita tenet & declarat Paul. & Doctores *in d. rub. ff. solut. matr.* Confirmatur, quia licèt vsusfructus requirat patriam potestatem quo ad sui acquisitionem, non tamen quoad sui durationem secundum Bald. & Doctores *in l. 3. Cod. de vsufruct.* Secundo non obstat textus *in d. l. cùm pater*, §. *qui dotale*, *ff. de legat. 2.* quia omissis aliis solutionibus quæ possent assignari, dico quod de illo iure antiquo fundus dotalis poterat vendi per maritum consentiente vxore, & ibi maritus vendidit in vita & vxor post mortem approbauit, & valet approbatio & consensus sicut valeret in vita constante matrimonio: hodie vero de iure nouo C. non potest vendi nec alienari, etiam

consen

consentiente vxore, propter eius fragilitarem, vt *in l.vnica,§.& cum lex, Cod. de rei vxor.act.& not.* §.1. *Inst.quibus alien.licet vel non.* Tertio non obstat textus *in dict.leg.*1.*& per tot. Cod.si maior factus* : quia ibi ratio prohibitionis & priuilegij tantùm est minor ætas, quæ cessat postquam est effectus maior: in nostro verò casu durat fauor dotis & fragilitas sexus. Quartò non obstat textus *in dict. leg.*1. *in fin.cum Authentic. ibi posita. Codic. de bon. mater.* quia ibi ratio prohibitionis est, quia erat res aliena, vnde meritò alienatio potest confirmari per filium finita patria potestate : quia est verè dominus. Ex quo primo infertur, quod postquàm mulier solut. matrimonio habuit & recuperauit prædictas res dotales, potest eas liberè alienare, cùm cesset ratio prohibitiua & fundamenta superiora. Confirmatur, quia hæreditas post apprehensionem ampliùs non est hæreditas, sed bona propria hæredis, vt *in l. sed si plures §.filio impuberi,ff.de vulg.& pupill.cum similibus.* Secundo infertur, quod prædicta sententia & conclusio procedit quando matrimonium soluitur morte viri : secùs verò si morte vxoris : quia tunc indistinctè possunt hæredes vendere & alienare res dotales ante apprehensionem & recuperationem, vel post, & approbare & ratificare alienationem antea factam : ita Socin. *in dict. rubric.ff.solut. matrimon.* & ibi alij moderni. Tertio infero, quòd si mulier iurat, valebit & tenebit contractus, venditio, & alienatio rerum dotalium soluto matrimonio, sicut antè valeret, per textus *in cap.cùm contingat, de iureiur.& in cap.licet mulieres,eod.titul.lib.6.* Aduertendum tamen est, quòd prædicta procedunt & habent locum quoad alienationem : secus verò quoad successionem in dote, vel quo ad alia : quia habent etiam locum in dote soluto iam matrim.& possessione recuperata & apprehensa. Ex quo infertur, quòd si cauetur lege vel statuto, quòd mulier teneatur relinquere dotem suam filiis vtriusque matrimonij vel aliis personis æquis portionibus, procedit & habet locum, etiam si talis mulier decedat & moriatur vidua, & soluto iam matrimonio, & recuperata apprehensa possessione : ita singulariter determinat Bald. *in l.*1.*in fin.C.vnde vir.& vxor.* Ioan.Campeg. *in tr. dotis* 1 *p.*3.*quæst.*

Item quæro, an fideiussor qui intercessit pro re
60 dotali vendita, teneatur & efficaciter obligetur re euicta per mulierem, vel eius hæredes ? In quo articulo vera resolutio est, quòd si mulier vendidit vel alienauit, non tenetur nec obligatur fideiussor : quia principalis contractus est nullus, & ex eo non oritur aliqua actio vel obligatio. Primò quia cùm lex resistat alienationi & impediat translationem dominij, tacitè videtur prohibere & impedire obligationem ciuilem & naturalem : quia prohibitio actu consequutiuo, in consequentiam videtur prohibitus omnis actus per quem peruenitur ad illum, argumento textus *in l. oratio, ff.de sponsal.* text. *in l.si ad resoluendam, Codice de præd.minor.* si impeditur vtraque obligatio tam ciuilis quàm naturalis : ergo nullo modo tenetur fideiussor, vt tenet Bartolus *in l. cum lex num.*4.*de fideiussoribus in l. Gallus in princ.n.*16. & 17.*& sequent.* Baeça, *de non meliorandis, cap.*35. *num.*5. vbi hic limitat, nisi fideiussor suscipiat in se periculum,& affirmet nihil contra legem fieri,quam etiam ampliationem proponit Menchaca *controuersiarum vsufrequentium, cap.* 10. *num.*7. Secundò, quia aliàs si actus vel contractus mulieris valeret, & fideiussor remaneret obligatus, posset postquam solueret agere contra ipsam mulierem, & per indirectum auferretur ei priuilegium quod habebat in rebus dotalibus : si verò maritus vel extraneus venderet rem dotalem & fideiussorem præstiterit, vterque tenetur, tam principalis quam fideiussor : quia in re aliena bene valet venditio,& contrahentes personaliter obligantur ad interesse, vt *in leg. rem alien. ff.de contrah.empt.* Tertiò, quia tantum fauore mulieris est inductum priuilegium inalienationis : non verò fauore alterius : & ista eadem distinctio & resolutio fit & habet locum in re immobili minoris, quæ non potest alienari sine decreto, quia si minor vendit cum fideiussore, nullus tenetur : si verò extraneus, vterque tenetur ad interesse, pro qua sententia & resolutione facit textus *in lege & suis,C.de præd.minor.* vbi habetur, quod si curator finita cura alienauit prædium minoris, & dedit pignora vel fideiussores, valet obligatio : & in expresso ita tenet & declarat Bald.*in lege cùm lex,ff.de fideiuss. fin.col. & quæst.* ibi Paul. 2. *col.* & communiter Doctores Bald. *in l.prædium,C. de iure dot.* 2.*col. in fin.num.*5. & ibi alij Doctores Cin. Alber.Bald.Salyc. & communiter Doctores *in dicta lege si is, C.de præd.min.* Abb. *in c.cùm contingat, de iureiur.*1.*col. numero* 2. & ibi Ant. *pen.col. n.*15. Anch. *fin. col. & q.* Ioan. de Imol. *in* 11. *col. num.*17. & 18. qui dicit hanc esse communem opinionem Platea, *in §.*1.*Inst.quib. alien.licet vel non,in fin.* Fabius de Monte.*in tractat. de empt.& vendicatione, quæstione princ. circa §.circa duodecimum, vers. vlt. est explicanda q.notabilis & difficilis.*

Item quæro,si maritus vendidit vel alienauit rem 61
dotalem sine consensu & iuramento vxoris, & postea soluto matrimonio vendicetur ab ipsa vxore vel hæredibus, an maritus teneatur de euictione ad pretium & totale interesse ? Et breuiter & resolutiuè dico,quod si emptor fuit ignorans,maritus tenetur de euictione, quia licet contractus super re dotali sit nullus & reprobatur fauore mulieris, non tamen fauore mariti,vel alterius extranei : & ideo efficaciter remansit obligatus, sicut quando alienam rem vendicaret, argumento textus *in l.rem alienam, ff.de contrah.empt.* text.*in l.si emptione,* §.*item si emptor. eod. tit. cum simil.* & in expresso ita tenet Specul.*in tit.de empt. & vend.*§. 3. *loco vers.sed in casu præmisso.*Bartol. *in lege cum vir, ff. de vsucap.* & ibi Paul. de Castro 1.*col. n.*4. Ioannes de Imola 1. *col. & 1. notab.* & communiter alij Doctores : idem Bald. *in l.cum lex, ff.de fideiuss.*1. *col. num.*2. Bald. Salic. & communiter Doctores *in l.si prædium, C.de iure dot.* Faber *in §.*1.. *Instit.quibus alienare licet vel non*, si verò emptor fuit sciens, maritus tenetur tunc reddere pretium, & non tamen tenetur de euictione ad totale interesse, argumento textus singularis in proposito,*in lege fin.§.fin.C.commun.de legat.* vbi habetur quod ille, qui emit ab hærede vel legatario scienter rem subiectam restitutioni, potest à venditore grauato consequi pretium : non tamen poterit agere de euictione ad interesse : & ad hoc notat & commendat ibi Gloss. ordinaria Odofred. Bart. Cin.Petr.Alb. Bald.Ang.Paul.Salic. Ias. Corneus, & communiter Doctores : facit etiam textus notabilis iuncta Glossa ordinaria *in Authent.res iam dictas, C. de sacros. eccles.* vbi habetur quod si œconomus vel alter vendidit res Ecclesiæ,non valet nec tenet venditio, sed debet emptor eas restituere Ecclesiæ : & si fuerit sciens, pretium consequitur à venditore : & ibi tenet Cinus, & alij Doctores,Hostiens. *in cap.audientiam, in fin.de rebus Eccles. non alien.* & ibi Anton. Anchar. & late & notabiliter Ioannes de Imola 3.*col. numero* 8. Gloss. *in cap.qui verò res iam dictas,*10.*q.*2. Confirmatur, quia sicut dolus præponderat culpæ, vt *in l.item si obstetrix,§. fin.ff.ad leg.Aquil.* ita dolus maior minori, sed maior est in œconomo vendente ratione officij : ergo, &c. nec obstat textus *in l.si fundum,Cod.de euict.*

vbi

vbi ille qui emit rem alienam ſcienter, nihil poteſt recuperare à venditore niſi fuerit ſtipulatus: quia procedit & debet intelligi, quando res eſt penitus aliena: ſecus ſi propria vendentis, licet ſubiecta reſtitutioni, nec obſtat etiam text. *in l. quemadmodum, C. de agric. & cen. lib.* 11. vbi ille qui emit rem prohibitam alienari, nihil poteſt conſequi à venditore: quia procedit & debet intelligi quando ſimpliciter & abſolutè eſt de iure communi prohibita alienari: ſecus verò, ſi gratia & fauore alicuius perſonæ particularis fiat prohibitio: ergo ſi dicamus in noſtro caſu, quod iſte qui emit à marito rem dotalem ſubiectam reſtitutioni ſcienter, poſſit ſaltem repetere pretium, licet non poſſit agere de euictione ad dotale intereſſe: & in expreſſo ita tenet Iacob. de Rauen. *in d. l. cùm vir*, quem refert Imol. 5. *col.* & iſtam opinionem ego tenerem in iudicando & conſulendo tanquam veram & æquam, licet contrarium expreſsè teneat Ioan. de Imola *in d. leg. cùm vir*, 5. *col.* idem Imol. *in c. cùm contingat. de iureiur.* 12. *col. num.* 20. argumento text. *in l. ſi fundum, C. de euict. & in d. leg. quemadmodum, C. de agric. & cen.* nec obſtat ſecundum eum text. *in d. l. ff. §. fin. C. comm. de l.* quia ille eſt caſus ſpecialis in re ſubiecta reſtitutioni ab homine in qua non eſt tacita prohibitio, nec obſtat etiam Gloſ. *in d. authen. qui res iam dictas, C. de ſacr. Eccleſ. cum ſimil.* quia communis opinio eſt contra eam: imò quòd ille qui ſcienter emit rem Eccleſiæ ab œconomo vel alio, non poſſit recuperare pretium: & ita tenet Gloſ. ordinaria *in c. ad audientiam, de reb. Eccl. non al.* & ibi Innocent. Gofred. Anch. Ioan. And. Flor. Cald. Abb. & communiter Doctores Abb. *in c. ſi quis presbyterorum, eod. tit. fin. col. & quæſt.* & ibi magis communis opinio Gloſ. *in c. vulteranæ*, 12. *q.* 2. imò plus tenebat, imò pretium non remaneret apud venditorem ſed confiſcaretur, argumento text. *in l. quemadmodum, iuncta gloſ. ſuprà alleg.* ſed ego teneo primam opinionem in vtroque caſu tam in emptore rei dotalis. quam eccleſiaſticæ. Item quæro, ſi mulier conſtante matrimonio de licentia & conſenſu viri vendidit vel alienauit rem dotalem, dato quòd venditio vel alienatio ſit nulla & poſſit conſtante matrimonio liberè reuocari, an ſaltem ſoluto matrimonio cum dos pleno iure pertinet vxori confirmetur talis venditio vel alienatio, & videtur quòd ſic, argumento textus *in l. cum vir, ff. de vſucap.* vbi ſi maritus vendidit rem dotalem, confirmetur venditio, ſi poſtea ſoluto matrimonio efficiatur dominus vel ſucceſſor, & per illum textum ita tenet Gloſ. ſingularis & vnica *in l. conſtante, C. de don.* & ibi notat & commendat Bart. Alberic. & Angel. & reputat ſingularem Bald. Salic. tenet etiam Cin. *in l. ſi prædium, C. de iure dotium*, 1. *col.* 2. *q.* Specul. *in tit. de empt. & vend. §. tertio loco, verſ. ſed vnquid poteſt confirmari*, & illam Gloſ. reputat ſingul. & vnicam Ioan. de Imola, *in d. l. cum vir, ff. de vſucap.* 6. *col. num.* 4. idem Imola *in cap. cum contingat, de iureiur.* 14. *col. num.* 22. ſed ego teneo contrarium, imò quod venditio & alienatio ſit omninò nulla & non confirmetur ſoluto matrimon. imò liberè poſſit mulier alienata petere & reuocare à quolibet poſſeſſore, modo emptor & poſſeſſor ſciens, modo ignorans, quia propriè hoc caſu militat fauor & priuilegium mulieribus conceſſum in earum dotibus: quia conſtante matrimonio non tantùm egent priuilegio cùm maritus debet ſuſtinere onera matrimonij: item etiam, quia ſoluto matrim. non poſſit mulier expreſſam alienationem dotis confirmare, nec de re dotali diſponere, antequam ſibi fiat plena & realis reſtitutio, vt *in l. 3. verſ.* 1. *& in l. etiam, ff. de fundo dotal.* & tenet eleganter Paul. & moderni *in rubr. ff. ſolut. matr.* & dixi ſuprà iſta lege Item etiam quia mulier non tenetur de euictione ne ad pretium, cum reſpectu eius & eius fauore, contractus fuerit nullus: ergo ſoluto matrimonio cum ſit domina dotis & ſibi pertineat, non poteſt contractus confirmari, nec per poſſeſſorem conuentum impediri nec aliqua exceptione vel retentione defendi: & in expreſſo ita tenet Ioan. Imol. *in d. l. cum vir, ff. de vſucap.* 6. *col. n.* 4. idem Imol. *in d. c. cum contingat de iureiur.* 14. *col. n.* 22. Faber. *in §. Inſtit. quibus alienare licet, vel non*, 2. *col. num.* 8. & ibi alij Doctores Bald. Nouel. *in tract. dotis* 7. *p. princ.* 11. *limitatione*, nec obſtat text. *in d. l. cum vir*, quia loquitur in marito vel extraneo cuius fauore non eſt prohibita alienatio, imò valet & remanet de euictione vel ſaltem ad pretium obligatus, ideò confirmatur ſi poſteà efficietur dominus vel ſucceſſor.

Item quæro, an maritus vel alienans rem dotalem poſſit eam vendicare conſtante matrimonio. Et videtur quod non. Primò, quia nemo poteſt venire contra factum vel contractum proprium, etiam ſi nulliter fecit non ſeruata iuris ſolemnitate: textus eſt *in l. poſt mortem, ff. de adopt.* text. *in l. cum profitearis, C. de reuocan. donat.* text. *in l. per fundum, ff. de ſeruit. ruſtic. prad.* text. *in l.* 1. *C. de remiſſ. pignor.* 2. quia quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio: text. eſt *in l. vendicantem, ff. de euict.* text. *in l. excep. & in l. ſi ob cauſam, & in l. ſiue poſſeſſio. Cod. eodem tit.* Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quod licite poſſit, quia non venit nec agit nomine proprio & ad eius vtilitatem ſed vxoris, nec obſtant iura & fundamenta in contrarium ſuperius allegata, quia procedunt & habent locum præterquam ſi factum vel contractus prohiberetur fauore tertiæ perſonæ, vel fauore publicæ vtilitatis principaliter vel ſecundario: ita probat textus notabilis *in l. quemadmodum, C. de agric. & cenſib. lib.* 11. & ibi Gloſ. ordinaria & communiter Doctores: text. *in l. iubemus, §. ſane, & §. prædia, C. de ſacroſ. eccleſ.* & ibi Gloſ. ordinaria & communiter Doctores: nec obſtat quod maritus percipit fructus & per conſequens videtur, quod in reuocatione contractus & rei alienatæ de eius commodo & vtilitate tractatur: quia etiam percipiat ad vtilitatem vxoris & familiæ, pro ſuſtentandis oneribus matrimonij: & in expreſſo ita tenet Gloſſ. ordinaria *in l. vnica, §. & cum lex, C. de rei vxor. action. in verbo, alienare*, & ibi communiter Doctores, Gloſ. ordinaria *in §.* 1. *Inſtit. quib. alienar. licet, vel non in verbo, interdict.* & ibi Iaſ. communiter Doctores Bart. Imol. & communiter Doctores *in l. cum vir, ff. de vſucap.* idem Bart. & Doctores *in l. poſt mortem, ff. de adopt.* Ioan. Imol. *in c. cum contingat, de iureiur.* 10. *col. num.* 19. vbi notabiliter loquitur, & dixit hanc eſſe communem opinionem Ioan. Plat. *in l.* 3. *C. de iure fiſc. lib.* 10. & idem eſt in œconomo Eccleſiæ, adminiſtratore ciuitatis, tutore, & curatore, & ſimilibus, ita probant iura ſuperiora, & tenent communiter Doctores vbi ſuprà.

Aliquando & quintò inter eos ſit donatio ſimplex & inter viuos matrimonio iam contracto, quæ vocatur donatio inter virum & vxorem pro cuius perfecta declaratione dico, quod talis donatio regulariter eſt nulla & prohibita: text. eſt *in l.* 1. *& per totum C. eod. tit.* text. *in c. fin. extrà eod. tit.* text. *in l.* 4. *&* 5. *tit.* 11. 4. *p.* vide Palac. Rub *late in rubr. de donat. inter virum, §.* 28. *cum ſuqq.* Dueñas *in reg.* 121. Soc. *in reg.* 141. Gutier. *de iuramento confirmatorio*, 1. *p. c.* 3. Cuius ratio fundamentalis eſt, ne mutuo amore inuicem ſe ſpolient, iſtam rationem ponit conſultus *in d. l.* 1. *ff eod. tit.* cuius verba ſunt: *Moribus apud nos receptum, ne inter virum & vxorem donationes valerent: hoc autem receptum eſt ne mutuo amore inuicem ſpoliarentur*, eadem ponit & confirmat conſultus

sultus *in l. 3. eod. tit.* cuius verba sunt, *Maiores nostri inter vir. & vxor. donationes prohibuerunt, amorem honestum solis animis æstimantes, famæ etiam coniunctorum consulentes, ne concordia pretio conciliari videretur, néve melior in paupertatem incideret & deterior ditior fieret,* & istam rationem confirmat per pulchra verba & authoritates Philosophorum antiquorum quos refert Palac. Ruuius *in sua repet. cap. per vestras fol. 15. 1. col. in fin. versic. sunt & aliæ donationes.* Confirmatur etiam, quia captus amore æquiparatur furioso vel ebrio. Textus est iuncta Glossa ordinaria & communi opinione *in authent. quib. mod. natur. effic. leg. §. illud collat. 7.* text. *in §. fin. Inst. de succ. sublat.* & in tantum hoc est verum, vt non oriatur obligatio aliqua ciuilis nec naturalis, nec ei potest accedere fideiussor : textus est *in l. 3. §. sciendum, eod. tit* cuius verba sunt, *sciendum autem est ita interdictam inter virum & vxorem donationem, vt ipso iure nihil valeat quod actum est :* text. *in l. 5. §. si vxor viri, eodem tit. ibi, nec obligari mulierem vel fideiussorem eius.*

65 Adde tamen quod, talis donatio confirmatur morte donantis, quia perseuerando in eadem voluntate videtur ei post mortem concedere ? & sicut legatum vel fideicommissum inter eos relictum valet, quia cessat prædicta ratio cum conferatur post mortem, ita ista donario inter viuos morte confirmatur : textus est *in l. cum hic status, in pr. & in §. 1. & per totam legem, ff. eod. tit.* vbi Imperator Antonin. oratione sua quam in senatu recitauit hoc proposuit, cuius pulchra verba sunt, *cum hic status esset donationum inter virum, & vxorem quem ante retulimus, Imperator noster Antoninus ante excessum diui Seueri patris sui oratione in senatu habita auctor fuit, vt aliquid laxare ex iuris rigore,* & rursus *in §. 1.* ait oratio, fas esse eum, qui donauit pœnitere : hæredem verò eripere forsitan aduersus voluntatem supremam eius qui donauit, durum & auarum esse, textus conditus ab eodem Imperatore Antonino *in l. 1. & in l. 3. C. eod. tit.* text. *in l. donationes quas parentes, eod. tit.* & in tantum hoc est verum, vt confirmetur etiam hæreditate non adita ita probat text. *in d. l. 1. C. eod.* & ibi notat Bart. Bald. Ang. Salyc. & communiter Doctores. Ex quo infertur quod ius, vel facultas reuocandi aliquem actum vel contractum competens principali non transit ad hæredes, idem etiam probat textus *in l. fin. in fin. C. de reuoc. donat.* vbi disponitur quòd licentia, vel facultas reuocandi donationem propter ingratitudinem non transit ad hæredes facit textus *in l. centesimis, §. fin. ff. de verb. ob. cum materia,* text. notab. *in l. vnum ex familia, §. rogo, ff. de leg. 2.* vbi habetur quòd ius vel facultas eligendi non transit ad hæredes facit etiam textus *in l. 3. ff. de seruis exportandis* vbi probatur quòd facultas reuocandi non transit ad hæredes : text. *in l. si hominem, ff. mand.* text. *in l. omnimodo, Cod. de inoffic. test.* vbi facultas exhæredandi filium per ingratitudinem non transit ad hæredes. Nec obstat textus *in l. 2. §. ex his, de verb. oblig. cum simil.* vbi actio vel obligatio actiua vel passiua competens principali semper transit ad hæredes cum sua qualitate : item etiam ius & facultas declarandi transit ad hæredes, vt *in l. si stipulatus fuerim illud aut illud, ff. de verb. oblig. & in l. illud aut illud, ff. de action. leg.* quia debent intelligi, quando ius ac facultas competit iure proprio & ad vtilitatem propriam : secus verò, si competat ad reuocandum actum vel contractum in præiudicium tertij : quia illud ius & facultas non transit ad hæredes, vt in nostro casu & iuribus suprà allegatis. Vnum tamen est, quòd ad hoc, vt ista donatio confirmetur morte, requiritur traditio vera vel ficta : textus est capitalis, & expressus *in l. Papinia, ff. de don. inter vir. & vxor.* cuius verba sunt, *Papinianus rectè putabat orationem diui Seueri ad rerum donationem pertinere, denique si postulanti spopondisset vxori suæ non putabat conueniri posse hæredem mariti, licèt durante voluntate maritus decesserit,* & ibi notat & commendat Glossa ordinaria Odofred. Bart. Bald Salyc. & communiter Doctores Glossa ordinaria *in l. 2. C. de dote cauta non. n.* & ibi Doctores Imola, & communiter Doctores *in l. si diuortio, ff. de verb. oblig.* Anchar. *in cap. fin. eod. tit. 2. col. 3. oppos.* & ibi Canonistæ : & tradit latè Palac. Ruuius *in sua repet. fol. 55. 4. col. vers. aduerte,* & adde quòd illa *l. Papinianus,* deberet esse post legem, *cum hic status,* quia apertè constat, quòd est posterior in decisione. Ex quo videtur reprobanda sententia Azon. *in Summa, C. eod. tit. in fin.* qui dicit quòd imo donatio ista confirmatur morte sine aliqua traditione, & quod text. *in d. l. Papinianus,* corrigitur per legem, *cum hic status,* quia apertè est falsa per supradicta. Adde tamen quod talis confirmatio, quæ fit per mortem non retrotrahitur, vt valeat à tempore quo fuit facta, & per consequens non censetur ab illo tempore transactum dominium, quia extrema non sunt habilia, licèt quoad fructus medij temporis bene rettotrahitur : ita probat textus *in l. si seruus, ff. eod. tit.* text. *in l. donationes quas parentes, C. de don. inter uir. & uxor.* & ibi Glossa ordinaria in verbo, *referatur,* & communiter Doctores & tenet notabiliter Glossa ordinaria Bart. *in l. sequens quæstio, ff. de leg. 2.* & ibi Paulus, & alij Doctores idem Bartol. *in l. si is qui pro emptore, ff. de vsucap. 3. col.* & ibi Ias. *n. 23.* Paul. de Castr. *in l. talis scriptura, ff. de leg. prim.* & ibi moderni. Aduertendum temen quod ista donatio confirmatur morte ipsius donantis, non verò morte donatarij recipientis donationem : ita probant iura superiora, & in specie probat text. *in l. cùm status, §. si mulier eod. tit. in fin.* ibi, *si tamen donator prius decesserit, donatio valebit,* text. *in l. à marito, C. eod. tit.* text. *in l. etiam eod. tit.* text. *in d. cap. fin. extrà eod.* text. *in l. 4. tit. 11. 4. part.* Si autem ambo simul decedant, puta ruina, incendio, naufragio, vel quouis alio casu fortuito, bene confirmatur : text. *in l. cùm hic status, §. ambo, ff. eod.* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores. Azor. *in summa, C. eod. tit. fin. col. n. 32.* Ex quibus infertur, quod ista donatio non confirmatur morte in tribus casibus. Primus est, si donator reuocauit expressè. Secundus est, si reuocauit tacitè per aliquas probabiles & verisimiles coniecturas.

Tertius est, si donatarius, qui donationem recepit priùs decedat : ita probant omnia prædicta iura, & est textus formalis & expressus *in dicto cap. final. extrà eodem.* Vnum tamen est, quòd dicebat Bartol. *in l. cùm hic status, §. si maritus, ff. eodem,* quod per solam pœnitentiam & verbalem reuocationem eius donationis non censetur reuocata nisi etiam reuocetur traditio vel possessio à donatario : quod apertè est falsum & non tenendum per prædicta iura superiora : & in expresso ita probat text. *in d. l. cum hic status, §. ait orat vers. pœnitentiam, eod. tit.* & ibi communiter Doctores. Aduertendum etiam, quòd omnia superiora habent locum & procedunt, quando matrimonium valet & tenet de iure inter maritum & vxorem secùs tamen est, si matrimonium inter eos non valet nec tenet, etiamsi contraxerunt ignoranter : quia tunc ista donatio non confirmatur morte, sed indistinctè reuertitur ad donatorem : textus est singularis & expressus *in d. l. cùm hic status, 6. si quis sponsam, ff. de donat. inter virum, & vxorem,* & ibi notant & commendant Doctores & illum textum ad hoc reputat singularem Bald. *in l. eam quam, C. de fideicom. 6. col. num. 22.* & Iacob. de Sanct. Georg. *in l. 3. in fin. ff. de iure dot.* text. *in l. si ex voluntate, C. de donat. inter*

virum & vx. & ibi Gloſſ.ord. & communiter Doct. tenet etiam Anch.& comm.Canon. *in d.c.fin. extrà eod.tit.*Bald.Nouel.*in tract.dotis* 11.10.*membro.*

66 Valet tamen iſta donatio inter maritum,& vxorem in caſibus ſequentibus. Primus eſt quando non eſt mera donatio,ſed venditio,permutatio,vel alius contractus oneroſus,& pretium æquipollet rei : ſecus verò aliàs: quia in eo quod remittitur vel non æquipollet, reputatur donatio & non valet : text.eſt *in l. ſi ſponſus circa vendit. ff. de donat.inter vir. & vxor.* & ibi communiter Doctores text.*in l.ſi donata,§.fin. C.eod.tit.* Secundus eſt, quando inter eos fit donatio cauſa mortis, quia ceſſat ratio prohibita, & non fertur in tempus mortis quo vnus poteſt alteri legare, vel per fideicommiſſum relinquere, & poteſt ad libitum in vita reuocare : textus eſt *in l. ſi eum ſeruum verſ.fin.cum l.ſeq.ff.de donat.inter vir.& vxor.* cuius verba ſunt, *inter virum & vxorem mortis cauſa,donationes receptæ ſunt à iure : quia in hoc tempus excurrit donationis euentus quo vir & vxor eſſe deſinunt.* & ibi Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores. Ex quo notabiliter infero, quòd ſi maritus & vxor ad inuicem & reciprocè ſibi donant hoc modo & pacto, vt quæ præmoriatur lucretur & habeat bona alterius per tempus vitæ ſuæ , talis donatio valet & non eſt reprobata. Primò , quia videtur eſſe donatio cauſa mortis. Secundò , quia nemo fit pauperior , & per conſequens ceſſat ratio prohibitiua. Tertiò , quia propter viciſſitudinariam & reciprocam conditionem mortis appoſitam in contractu quæ poteſt verificari in vno vel in alio,non cenſetur aliquis eorum læſus , nec videtur reprobanda talis donatio , argumento textus qui eſt ſingularis & vnicus in ſuo caſu, *in leg.fideicommiſſo, Codice de tranſact.* & in expreſſo ita tenet Cin. *in leg. ſi pater puellæ , Codice de inoffic.teſtam.* & Ioan.Pyrrhus *in tract. de mutua donatione 7. vol. in fin. tractatu 1. colum.* Tertius eſt, quando fit inter eos donatio pro conſequenda aliqua dignitate vel honore : textus eſt *in leg.quod adipiſcendæ , cum duabus ſeq.ff. de donat. inter virum & vxorem.* Quartus eſt,quando fit iſta donatio ex cauſa remunerationis alicuius muneris vel beneficij recepti textus eſt *in l.quod autem §. ſi vir & vxor. ff.de donat. inter vir. & vxor.* cuius verba ſunt , *ſi vir & vxor inuicem ſibi donauerint , & maritus ſeruauerit, vxor conſumpſerit , rectè placuit compenſationem fieri donationum,* & hoc Diuus Adrian. conſtituit text. *in l.ſed & ſi lege,§.conſuluit, ff.de petit.hared* text. *in l. Aquilius Regulus,ff.de donat.*text.*in l.ſi pater. §.finali eod.tit.* Ex quo infertur quòd ſi maritus ſenex vel ignobilis donat vxori ſuæ propter nobilitatem vel iuuentutem , valebit donatio quia potius dicitur remuneratoria quàm ſimplex : & in expreſſo ita tenet gloſſa ſingularis & ordinaria *in leg.ſi voluntate,C.de dotis promiſ.* quam ibi notat & commendat Bart. & communiter Doctores moderni maximè Iaſon.*in l.ſi diuortio,ff.de verb.oblig.* Abb.vbi reputat ſingularem *in c.1.de adulteriis.* Socinus *in l.prima ff.ſolut.matrim. duodecima columna,verſ.ſecunda concluſ.*ſit Palac.Ruuius vbi plura cumulat *in ſua repet.c.per veſtras,* 17. *fol.* 1.*col.cum quinque ſequentibus.*

Quintus eſt quando quis eorum non fit pauperior licèt alter efficiatur ditior , puta ſi renuntiauit hæreditatem , legatum , vel fideicommiſſum ſibi relictum , vt perueniat ad alium qui eſt ſubſtitutus, vel ab inteſtato ſucceſſurus, quia tunc valet & tenet, quia ceſſat ratio fundamentalis prohibitiua : Hanc ſententiam tenet Alciatus *in cap. cum contingat. numer.* 108. *de iureiurando.* receptamque teſtantur Greg.*in l.4.tit.* 11.*p.4.gloſſ.* 1. Dueñas *reg.*215. *ampliatione* 2.Menchaca *de ſucceſſ.creat.*§.29. *num.* 11. Conarr.2.*part.rub.de teſt.num.*10.& plures alij relati à Gutier.*de iuram.confirm.* 1.*part.cap.* 3. *numero* 3. text.eſt ſingul.& expreſſus *in leg. ſi ſponſus* §.*ſi maritus el* 2.*ff.de denat.inter vir.& vxor.*cuius verba ſunt, *ſi maritus hæres inſtitutus repudiet hæreditatem donationis cauſa,Iulianus ſcribit* 17.*ff. donationem valere: nec pauperior fit qui non acquirit, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuit : repudiatio autem mariti mulieri prodeſt,ſi vel ſubſtituta mulier ſit, vel etiam ab inteſtato hæres futura : ſimili modo & ſi legatum repudiet placet nobis valere donationem* : & ibi notat & commendat Odof.& communiter Doctores,facit etiam bonus textus *in leg. profectitia,§.ſi pater ff. de iure dot.* vbi habetur quod ſi pater repudiauit hæreditatem vel legatum in fauorem generi & mariti filiæ ſuæ ſibi quæratur , non dicitur dos profectitia vt poſſit repeti ſoluto matrimonio , facit etiam textus *in l.qui autem ff.de his quæ in fraud.credit.* vbi habetur quòd licitè poteſt debitor repudiare hæreditatem vel legatum in fraudem creditorum : nec ſit reuocatio per edictum illius tituli : quia licèt non acquirat de nouo , tamen non diminuit patrimonium : textus *in leg. cum oportet,§.ſin autem Cod. de bon. quæ lib.* vbi habetur quod licet donatio inter patrem & filium non valeat,tamen bene poteſt pater renuntiare vſumfructum quem habet in bonis filij in eius fauorem: & ad hoc notant & commendant ibi communiter Doctores , textus *in leg.penultima ff.de collat. bonor.* vbi ſi pater illud quod poſt mortem tenebatur ſoluere filio dedit & ſoluit in vita , non tenetur aliis fratribus conferre. Ex quibus infertur quòd vxor poterit renuntiare lucris quæſitis conſtante matrimonio in fauorem mariti : & ita dico & teneo *in leg.*60.*infra his legibus Tauri,* vbi omnino vide. Nec prædictis obſtat textus notabilis *in leg.magis puto §.ſi fundum ff.de rebus eorum.* vbi minor etiam cum author. tutor.vel curat.non poteſt repudiare legatum rei immobilis ſibi factum ſine decreto : quia illud eſt verbum in minore qui non ſolum prohibetur non alienare nec diminuere patrimonium, ſed etiam prohibetur deſinere acquirere : iura verò prædicta loquuntur quando quis ſolum prohibetur diminuere patrimonium : de quo articulo latiùs trado & dico *in l.*69.*infrà his leg. Tauri.* Sextus eſt quando in tali donatione interueniat iuramentum, quia tunc ſtatim valet & tenet argumento textus *in cap. cum contingat.de iureiur. & licet mulieres, eod. titul.lib.6. & in cap.ſignificante. de pignor. & in cap. quamuis pactum de pactis , in 6. & in authent. ſacramenta Codice ſi aduerſus vend.* & in expreſſo ita tenet Bartol. *in leg. ſi quis pro eo, ff.de fideiuſſ.fin. columna in fin.* & ibi alij Doctores idem Bartol. *in leg. Seius Augerius,ff. ad fal.fin.quæſt.* & ibi Doctores præcipuè Alex. *pen. col.* Guiler. Alber. & alij Doctores antiqui *in leg. ſed ſi poſſeſſori §. item ſi iurauero.ff. de inreiur.* Bald. *in leg.2.eiuſdem titul.*12. *fol.*3. *column. verſic. eſt, etiam ſimile &c.* Ioan.de Imol.& moderni *in l.ſi quis inquilinus §.fin ff.de legat.* 1.Paul.de Caſtr.Iaſ. & alij Doctores *in leg. acta quæ contra Cod.de pactis.* Ang. *de pen. in pen. §. mulier. ff. ſoluto matrimonio.* Ioan. And. *in addit.ad Specul.in tit. de donat. inter vir.& vxor.fin.quæſt.* Abb. & alij Doctores , *in c. cum contingat. de iureiur.* præcipuè Imol ibi *num.*89. idem Abb. *in c.fin. de donation. inter virum & vxor.* 1. *colum.* 3. *q.* & ibi communiter Doctores , Cardin. *in Clem.* 1.§.*porro.de iureiur.* 5.*q.* Fed. de Senis notat *in concl.ſuor.conſ.*140.Alexand.2.*vol.con.conſ.*8.*ſecunda colum.num.*10.Palac.Ruuius *in ſua repet.c.per veſtras fol.*31.3.*colum.verſ.limita tertiò.*Roder.Suar. *in allegationibus ſuis fol.*31. 3 *q.princ.* & iſta eſt communis opinio. Septimus eſt quando quis eorum debeat alteri in diem vel ad certum tempus aliquam rem vel quantitatem,quia ante ſoluere poteſt,& licèt illo

illo medio tempore videatur gratis date, tamen non attenditur cum originalis causa vel tempus sit onerosa, præcisa, vel obligatiua: textus est *in leg. sed si vir, §. quod vir, ff. de don. inter virum & vxor.* cuius verba sunt, *quod vir vxori in diem debet sine metu donat. præsens soluere potest, quamuis commodum temporis retenta pecunia vir se tire potuerit.* & ibi notant communiter Doctores facit textus *in l. in diem ff. de condit. indeb.* vbi habetur quòd licèt ille qui soluit indebitum possit repetere, non tamen ille qui soluit ante diem vel tempus.

Octauus est quando ista donatio fit inter imperatorem & imperatricem, vel Regem & Reginam textus est *in l. pen. Codice de don. inter vir, & vxor,* & ibi communiter Doctores facit textus *in l. cum multa, Cod. de bon. quæ lib.* textus *in l. benè à Zenone, Codice de quadrien. præs.* Aduertendum tamen quia, omnia suprà dicta videntur intelligi, quando donatio ista fit inter maritum & vxorem post nuptias celebratas, & copulam & traditionem ad domum secùs verò alias inter sponsum & sponsam de præsenti: quia licet inter eos sit verum matrimonium, tamen non est tantus amor & affectio, & videtur cessare ratio fundamentalis prohibitiua, & per consequens valet donatio: & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet originaliter Azo. *in sum. Codice de donat. ante nupt. fin. col. in fin.* & reputat nouum & singulare Ioan. de Imol. *in l. si socer, §. Lucius, ff. solut. matrim. 3. colum. vers.* & attende bene Ioan. Pyrrhus *in tractatu de donatione mutua, 7. vol. in fin. tr. secunda col. vers. quartò confirmo.* Alexan. vbi reputat mirabile *in additionibus ad Bar. in leg. si sponsus §. si vxor, ff. de donat. inter virum & vxor.* Camp. *in tract. don. 1. part. 89. q.* Sed salua eorum pace ego teneo contrarium, imo quod donatio ista non valeat inter sponsum & sponsam de præsenti, & omnia quæ dicta sunt inter maritum & vxorem, habent locum inter sponsum & sponsam. Primò per textum & eius regulam *in leg. nupt. ff. de reg. iur.* Secundò textus *in lege non sine vers. quamuis, Codice de bonis maternis.* vbi habetur quod dispositio loquens in marito & vxore extenditur ad sponsum & sponsam ex identitate rationis, sed tantus amor & affectio consideratur inter eos vno tempore sicut in alio & fortè maior: ergo habeat locum eadem dispositio vt donatio infirmetur. Tertiò per textum notabilem *in l. pen. ff. de donat. inter virum & vxorem.* vbi apertè probatur quòd donatio facta ante festum & solemnitatem nuptiarum, valet & tenet: & in terminis istam sententiam & conclusionem contra Azon. tenet Ioan. de Imol. *in l. Mœuia. ff. sol. matrim. in fin.* Alex. *in leg. si socer, §. Lucius eodem titul. fin. colum. in fin.* Salycet. *in d. l. pen.* Soc. *in cons. suc. cons. 123. 1. volum.* Palac. Rubeus & singulariter latè *in sua rep. fol. 33. secunda colum. vers. limita septimò.* Confirmatur, quia successio quæ fit ex titulo *vnde vir & vxor.* habet etiam locum inter sponsos de præsenti: ita tenet Bald. *in l. fin. C. vnde l. 4. col. n. 12.* Salyc. Dec. Curt. & Moderni *in l. 1. C. vnde vir. & vxor.* Hodie tamen de iure regio omnia quæ dicta sunt in ista donatione habent locum, & procedunt intra annum tantum à die matrimonij contracti postea verò benè valet, quia prædicta ratio fundamentalis suprà assignata, scilicet ne mutuo amore se expolient, viget & habet locum illo tempore: quia postea non videtur esse inter eos ille amor feruens & fortis, sed amor licitus & honestus & non ita intensus: ita disponit lex singularis & vnica *in l. 3. tit. 12. lib. 3. for. ll.* quam reputat singularem Palac. Rub. *in sua repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. fol. 324. col.* & vide Gutierrez *de iuramento confirmatorio. 1. p. c. c. 3. n. 96.* hancque sententiam tenet Dueñas *regul. 221. limit. fin.* Gutier. *vbi Ant. Gomez ad leg. Tauri.*

supra, si tamen fieret intra annum, confirmaretur per lapsum eius. Item confirmaretur morte donantis. Item in casibus in quibus valeret constante matrimonio de iure commun. valebit infra annum de iure regio.

Finaliter & postremò quæro, si donator in vita vel morte reuocat prædictam donationem, & donatarius qui eam recepit, consumpsit & non possidet eam, an reuocatio aliquid operetur? in quo articulo dico, quòd si eam consumpsit vtiliter, taliter quod ex ea factus locupletior, tenetur in illa æstimatione: aut verò inutiliter, taliter quòd ex ea in aliquo non est factus locupletior, & nullo modo tenetur, textus est *in l. sed si vir, §. non videtur ff. de donat. int. vir. & vxor.* tenet text. *in l. quod autem §. si maritus eodem tit.* facit text. *in l. si eum seruum, ff. si cert. petat.* text *in l. si & me, & Titium, eod. tit.* facit etiam Gloss. notabilis ordinaria *in l. his solis, ff. de cond. indeb.* & ibi Bart. & communiter. Doctores Ex quibus vtiliter & necessariò quæro, an dona vel munera quæ offeruntur sponsæ vel vxori tempore nuptiarum vel matrimonij à consanguineis sponsi vel mariti, efficiantur propria ipsius sponsæ vel mariti efficiantur communia? In quo articulo magistraliter & resolutiuè dico, quòd si donantur vtrique simul ab extraneis vel amicis, efficiuntur communia sicut cætera bona superlucrata argumento textus *in reos, §. cùm in tabulis, ff. de duobus reis, cum simil.* vide relatos per Caldam Pereyram *in l. si curatorem habens, col. 345. vers. inde inferes,* si verò simul & simpliciter donentur vtrique ab aliquo ex consanguineis sponsi vel mariti, sibi soli quæritur, non verò sponsæ vel vxori, argumento eorum quæ statim dicam: si verò dantur à consanguineis sponsi ipsi sponsæ tempore sponsaliorum vel ipso die nuptiarum, censetur donata ipsi sponso & ab sponso sponsæ, & iudicabitur sponsalitia largitas, & per consequens lucrabitur medietatem per osculum, & totum per copulam: & si nihil horum interuenerit, nihil lucrabitur, sed soluto matrimonio, tota donatio reuertitur ad sponsum, vt suprà diximus *in sponsalitia largitate:* si verò dentur à consanguineis mariti vxori eius constante matrimonio, censentur donata ipsi marito & à marito donata vxori, & per consequens confirmatur morte mariti vel per lapsum anni, nisi maritus antea reuocet, vel vxor præcedebat: quia tunc reuertitur ad maritum sicut donatio inter virum & vxorem, sicut supra dictum est in ea: quæ omnia illa quæ ibi dicta sunt habebunt locum in ea. argumento text. *in l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulgar. & pupill.* vbi habetur quòd si pater arrogator dedit substitutum pupillarem filio arrogato, ad eum pertinebunt omnia bona quæ peruenerunt filio arrogato ab ipso patre vel à consanguineis eius: quia contemplatione patris videntur data, text. *in l. 3. §. fin. ff. de donation. inter virum & vxorem,* vbi habetur quòd si quis volebat donare aliquam rem marito, & ipse voluit & iussit vt daretur vxori, ipse maritus videtur donare vxori, & dicitur propriè *donatio inter virum & vxorem,* text. *in l. adibus, §. quòd si filiusfam. ff. de don.* vbi si quis donat rem patris vel alterius de voluntate & consensu eius ille videtur donare: & in expresso istam sententiam & conclusionem, tenet Bart. *in d. l. sed si plures, §. in arrogato, ff. de vulg. & pupillar. in fin.* & ibi notabiliter Paul. de Castr. Ioan. de Imol. Alex. & Iason. idem Alex. Iason. Corneus, & moderni *in l. vt lib. C. de collat.* Angel. de Aret. *in §. fuerat. Inst. de act. 19. col. n. 27.* Palacios Ruuius latissimè *in sua repet. c. per vestras, fol. 243. col. vers. vnde si frater, cum 4. sequentibus,* & ista est veri r & communior opinio secundum modernos, vbi suprà, licet Gloss. apertè vellet contrarium *in d. l. vt liberis, in verbo in ipsos sponsos,* & ibi Ang. Rom. & alij Doctores Bald. *in l. cùm, in te, C. de donat. ante*

nupt. Salyc. *in l. neque inter eas, Cod. de donat. inter vir. & vxor.* Ang. Aret. & alij Doctores *in d.l. sed si plures, §. in arrogato. de vulg. & pupillar.* pro qua sententia & concluſ. contra com. facit fortis textus *in l. ſi mater, Cod. de don. ante nupt.* textus *in l. ſi conſentiente, eod. tit.* text. *in l. ſi te in vacuam, C. de don. inter virum & vxor.* quibus reſponde vt per Doctores in dictis locis. Ex quo infertur quòd ſi pater vel mater ſponſi donauit ſponſæ teneatur ſponſus conferre: quia eius contemplatione æqua legitima & portione videtur datũ, de quo ſuo loco dixi.

Item adde quòd bene poteſt quis donare ſuæ concubinæ, & valet donatio: textus eſt *in l. affectionis, ff. de donat.* & ibi Gloſſa ordinaria Bartol. & communiter Doctores text. *in l. donationes in concubinam, eod. tit.* facit etiam textus *in l. 4. §. ſed quod meretrici, ff. de condit. ob turp. cauſ.* & ibi Doctores: textus *in l. mercalem, Cod. eod tit.* & non ſolum competit ei datorum retentio, ſed actio promiſſorum ſecundum Bart. & communiter Doctores *in d. l. affectionis,* contra Gloſſam ibi: & tenent latè Doctor. *in d. §. ſed quod meretrici,* & an hoc ſit licitum in conſcientia, vide notabiliter Abb. & Doctores *in cap. plerique de immun. eccleſ.* & Palac. Ruuius *fol. 22. 4. col. cum ſequent.* Quod tamen limita & intellige in priuato: ſecùs verò in milite, quia non poteſt donare concubinæ: cuius ratio poteſt eſſe, quia in eis requiritur maior caſtitas, vt ſint audaciores ad prælium, & non fiant debiles: textus eſt *in l. 2. Cod. de donat. inter vir. & vxor.* text. *in l. miles, §. ita mulier, ff. de militari, teſtam.* & vtrobique Gloſſa ordinaria, & communiter Doctores & idem eſt in clerico cœleſtis militiæ, Doctores vel aduocato ſecundum Bart. & Doctor. ibi. Ex quo videtur inferendum quòd idem ſit in iſtis Commendatariis Sancti Ioannis, vel Sancti Iacobi, vel Calatrauæ: & ita habui in quæſtione de facto in qua habui iudicare. Vnum tamen eſt quòd ad hoc vt ſit miles & gaudeat ſuis priuilegiis, oportet quòd fecerit ſolennitates, de quibus in Gloſſa ſingulari *in l. pen. ff. ex quibus cauſ. mai.* quam reputat ſingul. & vnicam Alber. ibi, & communiter alij Doctores. Item videtur quod ſit in expeditione belli, quia ceſſante cauſa priuilegij debet ceſſare priuilegium, ita latè tenet & concludit Alex. meliùs quàm alibi *in l. Centurio, ff. de vulg. & pupil. 4. col. n. 20.* & ibi alij moderni: ſed reſolutiue dico quòd milites noſtri temporis qui ſunt in aliquo certo loco cauſa belli parati pro defenſione Reipublicæ vel principis, & per conſequens iſti Commendatarij gauderent priuilegio: ita notabiliter Alexand. vbi ſuprà, & ante eum tenet Cynus *in l. 1. C. de iuris & facti ign. 2. col. num. 10.* & ibi alij Doctores aduertendum tamen quòd licèt in iſtis caſibus non valeat prædicta donatio à milite, clerico, vel ſimilibus perſonis, tamen non poteſt repetere donator nec eius hæres, ſed applicatur fiſco: textus eſt ſingularis *in l. mulierem, ff. de his qui vt indign.* facit textus iuncta Gloſſa ordinaria *in l. his conſequenter, §. 1. ff. famil. herciſ.* Gloſſa ordinaria, & ibi communiter Doctores *in l. hæreditas, Cod. de his qui vt indignis.* Item eſt iuſtiſſima lex quod talis donatio non valeat facta etiam concubinæ regulariter, etiam à quolibet priuato, quia apertè fit ex cauſa turpi, & conſeruatur in futurum & remuneratur in præteritum & indueit cauſam pietatis.

69 Aliquando & 6. fit inter eos reciproca donatio ab ipſa lege medietatis bonorum acquiſitorum conſtante matrimonio, ratione ſocietatis & promiſcui amoris & laboris in acquirendo & conſeruando: nam ſi maritus acquiſiuit aliqua bona conſtante matrimonio, eo ſoluto diuiduntur inter maritum & vxorem vel eorum hæredes: itaque quilibet eorum prius & ante omnia ſibi deducet patrimonium, & capitale quod habebat tempore contracti matrimonij, vel æſtimationem eius ſi fuerit venditum vel conſumptum conſtante matrimonio, & quidquid vltra reperiatur ſuperlucratum & acquiſitum diuiditur inter eos ratione ſocietatis & coniunctionis animorum & & corporum, quæ inter eos videtur contracta argumento textus *in reg. nupt. ff. de regulis iuris,* textus *in l. cum fuerit, ff. de cond. & demonſtr.* text. *in cap. debitum de bigamis,* text. *in cap. 1. de ſponſal.* text. *in cap. cum ſocietas, 27. q. 2.* text. *in l. 1. ff. de ritu nuptiarum,* text. *in l. 1. ff. rerum amotarum,* text. *in l. aduerſus, C. de crimine expilatæ hæreditatis,* text. *in §. 1. Inſt. de patria poteſtate,* ita diſponit *lex 1. 2. & 3. tit. 3. libro 3. for. ll. & in l. 1. & per totum, tit. 4. lib. 5. ordin.* Sic diuiſionem bonorum fieri debere ſoluto matrimonio docet Montaluus & Suarez *in l. 1. tit. 3. lib. 3 fori prope fin.* Greg. *in l. 55. tit. 5. p. 5. gloſſ. magna col. 2. verſic. & facit hic ad aliam quæſtionem.* Matiençus *in l. 1. tit. 9. lib. 5. gl. 2. n. 3.* & iſtud vult & præſupponit noſtra lex Tauri, & meritò prius & ante omnia deducitur proprium patrimonium, & capitale vniuſcuiuſque vel æſtimatio eius: quia quando inter aliquos ſimpliciter contrahitur ſocietas intelligitur bonorum futurorum remanente ſaluo capitali, niſi expreſsè & ſpecialiter dicatur inter eos contrarium: ita probat text. *in l. coiri ſocietatem cum l. ſequenti & ſequentib. ff. pro ſocio, & in l. 3. §. 1. eod. tit. & in l. cum duobus, §. damnat. eod. tit. & in l. ſocietatem vniuerſarum eod. tit.* & vtrobique communiter Doctores quod extende vt procedat & habeat locum nedum in matrimonio vero, ſed etiam in putatiuo: ita probat textus notabilis *in cap. 2. de donat. inter v r. & vxor.* & ibi tenet & commendat Abbas & alij Doctores probat etiam textus *in l. ſi cum dotem, ff. ſolut. matr.* vbi dos putatiua habet priuilegia dotis veræ: tenet etiam & commendat Palac. Ruuius *in ſua repet. cap. per veſtras fol. 19. 2. col.* Roder. Suar. *in l. 1. tit. 3. lib. 3. for. ll. 1. quæſt. in num. 76. infrà hac l. ibi & breuiter teneo quod ſic.* & idem probat & diſponit *l. 4. tit. 6. lib. 3. for. ll.* quod intellige quando mulier contraxit ignoranter, ſecus tamen ſi ſcienter: quia tunc nihil lucratur: ita probant prædicta iura & expreſsè tenet Roderic. Suar. vbi ſuprà.

In dubio autem ſi non conſtet vel appareat an bona ſint propria & patrimonialia ſemper præſumuntur ſuperlucrata & acquiſita conſtante matrimonio, niſi contrarium probetur de communi ſtylo & conſuetudine huius regni: ita dicit *lex 203. in ll. ſtyli,* & tenet Gloſſ. *in l. tit. 3. lib. 3. for. ll. in gloſſ. 2.* & tenet Palac. Ruuius *in ſua repet. c. per veſtras fol. 36. 3. col. verſic. hodie tamen,* vbi dicit quod ita practicatur: tenet etiam & declarat Roderic. Suar. *in d. l. 1. tit. 3. lib. 3. for. ll. 24. fol. verſic. ad finem accedens*: ita tenet etiam Montaluus *in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori verbo de conſ. in fin.* Greg. *in l. 55. tit. 5.* Gloſſ. *magna 3. col. ad fin. p. 5.* Matiençus *in l. 1. tit. 9. lib. 5. gloſſ. 2. n. 1.* & ſic erit optimum conſilium, vt tempore contracti matrimonij fiat ſcriptura publica de omnibus bonis quæ vterque coniux habet & adducit ad domum: quia illa prius deducentur & reſiduum communicabitur inter eos & tenet & declarat Roderic. Suar. *in d. l. fori 2. quæſt.* idem conſilium præſtitit Palacios Rubeus *in repet. rub. §. 60. in fin.* fructus tamen prædictorum bonorum propriorum vtriuſque coniugis cuiuſcumque naturæ vel generis ſint, qui ſuperſunt ſoluto matrimonio, efficiuntur communes inter maritum & vxorem, & diuiduntur inter eos tanquam bona ſuperlucrata: ita diſponit *lex fin. tit. 3. lib. 3. for. ll. & l. 3. tit. 4. lib. 5. ordin.* Quod extende etiam ſi vnus plura bona habeat quam alius. Itaque ſi maritus veniat ad matrim. dines & opulentus, & mulier pauperrima, vel à cõtrario ſẽper cõmunicantur lucra cõſtante matr. quæſita: idq; ſẽper vidiſſe practicari aſſerit

Suarez

Suarez *in lib. 1. tit. 3. lib. 3. fori limit. 1.* Boërius *dec. 32. n. 31.* quibus accedit Matiençus *in l. 2. tit. 9. lib. 5. gloss. 1. numero 8.* licet Montaluus *in l. 5. tit. 3. lib. 3. fori*, leuibus fundamentis contrarium probare nitatur, & Cassaneus *in consuet. Burg. rubr. 4. §. 2. verbo, mariée, num. 2. & 3.* Et Acquen. *num. 14. & 16.* quorum fundamentis plenè satisfacit Matiençus vbi suprà. Item extende etiam si fructus sint percepti ex rebus maioratus argumento textus *in lege in ædibus, §. ex rebus ff. de donat.* & tenet expressè Palac. Ruuius *in d. repet. cap. per vestras fol. 38. 2. col.*

71 Ex quibus infertur quod hodie cessat disputatio Glossæ & Doctorum *in l. vbi adhuc, Cod. de iure dotium*, an maritus lucretur fructus rerum paraphernalium: vide Greg. *in lege 17. titulo 11. p. 4. verbo; todos los bienes.* Matiençus *in lege 4. titulo 6. lib. 5. gloss. 1. in fin.* si verò fructus nondum fuerint collecti & separati à solo, sed tantum pendentes in re vel fundo, similiter sunt communes & diuiduntur inter maritum & vxorem soluto matrimonio, si iam sint nati & apparentes in re vel fundo: si autem sint nati nec apparentes non communicantur, sed fiunt eius cuius est proprietas: quod est verum, & procedit si fundus est vinea, vel hortus, vel continens arbores, secùs tamen est si fuerit fundus merè rusticus in quo frumentum est seminatum, quia licèt nondum appareant fructus, nec sint nati pendentes diuiduntur inter eos, si verò nullum frumentum est seminatum, nihil communicabitur inter eos, sed dominus fundi vel proprietatis tenetur soluere alteri coniugi vel hæredibus eius medietatem sumptuum, & expensarum factarum in re vel fundo: ita disponit singularis, & ingeniosa *lex 10. tit. 4. lib. 3. for. ll.* de qua vide *leg. 26. tit. 18. p. 4.* fructus tamen ex pecoribus indistinctè communicantur, & diuiduntur inter eos, licèt non sint nati sed in ventre: ita dicit & concludit ibi Glossa ordinaria *in d. l. 10.* & Palac. Ruuius *in d. cap. per vestras fol. 38. 2. col.* vbi dicit quòd ita practicatur, idem tenet Montalnus, *in l. 10. titul. 4. lib. 3. fori* Matiençus *in l. 4. tit. 9. lib. 5. recop. gloss. 1. num. 4.*

72 Quod tamen limita, & intellige præter quam in casibus sequentibus in quibus prædicta bona acquisita superlucrata non communicantur inter eos. Primus est inter sponsos de præsenti ante ductionem ad domum, & simultaneam habitationem: quia licet in fauorabilibus ex benigna interpretatione dispositum in marito, & vxore habeat locum in sponsis de præsenti, vt *in lege non sine, versic. quamuis, Codice de bon. quæ lib.* tamen hoc non procedit nec habet locum quondo ex diuersa ratione, vt in nostro casu, in quo prædictæ leges requirunt quòd ambo viuant simul, & de consensu, quia ab illo tempore est contracta societas. Hunc primum casum confirmat etiam Montaluus *in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori, gloss. 1.* Palacios Rub. *in l. 16. Tauri num. 12.* Castillus *verbo, durante el matrimonio*, & Cifuentes *num. 1.* Couar. *in epitome de sponsalibus, 2. part. cap. 7. §. 1. n. 6.* communemque sententiam testatur Matiençus *in lege 2. tit. 9. lib. 5. gloss. 1. num. 41.* apud Gallósque communi vsu fortè receptum testatur Boërius *decis. 22. num. 27. & 33.* Decius *consil. 260. & consil. 54. n. 7.* idem Boërius *in consuetudinibus Bituricensibus tit. de consen. matrimonij, §. 2. col. 5.* Item etiam propter curam & diligentiam quam præstat vxor: & in expresso ita tenet Glossa ordinaria *in d. l. 1. tit. 3. lib. 3. for. ll.* Doctor de Segura *in repet. l. vnum ex familia, §. si fundum, ff. de legat. 2. fol. 46. totius operis, 3. col.* Palac. Ruuius *in sua rep. fol. 37. 2. col. vers. vnde lucra habita*, quem vide: quia notabiliter loquitur. Ex quibus notabiliter infertur, quòd si vxor seorsum habitat à marito, facto inter eos diuortio culpa vxoris, vt propter adulterium, vel ex alta culpabili causa, non lucrabitur medietatem bonorum postea quæsitorum: idem etiam tenet Auiles *in cap. prætorum in proœmio*, & Azeuedus *in l. 3. tit. 1. lib. 5. recop. & in l. 4. tit. 2. lib. 5. n. 21. & n. 10.* secùs tamen si absque culpa vxoris, vt si propter sœuitiam mariti vxor fugiat in monasterium vel petat diuortium: quia lucrabitur hanc medietatem bonorum: & in expresso ita tenet & concludit Doctor Palac. Ruuius *in dicta sua repet. fol. 40. vers. limitabis, 2. p. 3. col.* vide, quia bene fundat, idem docet Palacios Rub. *in l. 16. Tauri n. 29.* Castillus *vbi gl. magna, col. 7. vers. sed pone quod vxor.* Matiençus *in l. 2. tit. 9. lib. 5. gl. 1. n. 46. & 47.* Couar. *de sponsal. nup. c. 7. §. 1. n. 6.* Pinel. *in l. 1. 1. p. C. de bonis maternis, n. 58.* Secundus est quando illa bona acquisita, superlucrata sunt donata à rege vel quolibet alio particulari: quia non communicantur nec diuiduntur inter eos: ita dicunt & disponunt prædictæ ll. & in principe vel rege potest esse ratio, quia liberalitas regia vel imperialis habet istud priuilegium, vt insolidum quæratur ei cui confertur, & non tenetur communicare cum altero, vt *in l. cum multa, C. de bon. quæ lib.* & in alio particulari potest esse ratio, quia ob maritum, & contemplationem eius personaliter videtur datum: non vero causa vel occasione societatis, vt *in l. nec adiecit. cum tribus ff. pro socio*, texc. *in l. socium qui in eod. §. in fin. eodem tit.* Tertius est quando illa bona acquisita & superlucrata proueniunt ex successione ex testamento vel ab intestato alicuius consanguinei, vel extranei, ita etiam disponunt prædictæ ll. & ita refert Matiençus hunc casum *in l. 3. tit. 9. lib. 5. recop. gloss. 6. num. fin.* Confirmatur, quia acquisitio quæ fit ex successione non pertinet ad societatem: textus est *in l. nec adiecit ff. pro socio, cum l. seq.* text. *in l. si societatis, C. eod. tit.* Quartus est quando illa bona acquisita superlucrata sunt castrensia, & proueniunt ex salario vel stipendio militari, nisi suis sumptibus & expensis vadat sine salario vel stipendio publico: quia sicut sumptus & expensæ sunt communes, ita & lucra: ita etiam disponunt prædictæ ll. maximè *l. 2. tit. 4. lib. 5. ordin.* fructus tamen istorum bonorum bene communicantur, & diuiduntur, sicut fructus bonorum propriorum, vt ibi dicitur; secùs tamen est si bona superlucrata sunt quasi castrensia, vt ea quæ acquirit Doctor, Auditor, Iudex, Aduocatus, Medicus: quia bene communicantur & diuiduntur inter maritum & vxorem, cùm prædictæ ll. tantùm excipiant bona castrensia propriè quæsita ex salario & stipendio militari: & ita tenet Palacios Ruuius *in d. repet. fol. 39. 1. col. versic. ex his infertur*: & ita practicatur. Nec obstat *lex 4. tit. 4. lib. 15. ordin.* quia loquitur tantum in officiis & donationibus concessis ab ipso Rege vel principe: quia illa dona & beneficia non diuiduntur. Confirmatur, quia officium est proprietas: lucra vero & redditus sunt fructus: vnde marito communicantur: & in expresso ita tenet & declarat Roderic. Suar. *in l. 1. 3. limitatione, fol. 6. 2. col.* Quintus est quando maritus constante matrimonio vendit vel alienat prædicta bona vel partem eorum: quia in eis non habebit vxor medietatem, præterquàm si dolosè alienauit, vt vxor priuetur sua parte: quia tunc bene potest repetere & habere suam medietatem: ita disponit lex fin. *tit. 4. lib. 5. ord.*

Pulchrum tamen dubium est, an illa lex procedat & habeat locum in alienatione facta titulo donationis, vt si maritus donat vel gratis concedit alteri prædicta bona vel partem eorum, an vxor possit repetere & reuocare à possessore prædictam alienationem, vt habeat suam partem, & medietatem, dolo aliquo non probato marito alienante? Et breuiter

& resolutiuè teneo quòd non possit vxor repetere nec reuocare nisi dolo probato, & per consequens maritus possit prædicta bona alienare titul. oneroso vel lucratiuo. Non potest alienatio reuocari nisi probetur dolus in marito alienante, qui in dubio nunquam præsumitur. Primò quia veri creditores etiam ex causa onerosa non reuocant alienata per debitorem titulo lucratiuo, nisi probetur dolus & fraus in ipso alienante: vt *in l.1. & per tot, ff. de his quæ in fraud. cred. & in l. pen. C. eod. tit.* ergo ita in proposito solus titulus donat. non præsumat dolum nisi probetur. Secundò quia aliàs tolleretur commercium & facultas contrahendi marito. Tertiò quia bona superlucrata efficerentur inalienabilia & subiecta restitutioni quòd non est dicendum, nec est intentio præd. ll. quòd limita & intellige præterquàm in casibus in quibus ex solo titulo vel contractu præsumitur dolus in alienante, vt si esset donatio omnium bonorum, vel aliàs ex alia causa vel respectu.

Quartò facit, quia sicut aliàs prohibita alienatione videtur prohibita donatio & omnis actus per do ninium transfertur, vt *in leg. 1. versicul. fin. Cod. de fundo dotali.* text. *in leg. fin. Codice de rebus alien. non alienandis.* textus *in cap. nulli, de rebus eccles. non alien. cum similibus:* imò sola venditione prohibita videtur prohibita donatio & omnis actus per quem dominium transfertur: ista est Gloss. singularis & vnica, iuncto text. *in l. 2. Cod. de vsucapion. pro empt.* quam ibi notant & commendant scribentes, & reputat singularem & vnicam Bald. *in rubr. extrà de pactis 2. column.* idem Bald. *in cap. literæ. de dilation.* Iason. *in l. filiusfamilias, §. diui, ff. de legat. 1. 16. column. numero 71.* & ibi alij moderni: ergo per contrarium permissa venditione & alienatione sine dolo & fraude censetur permissa donatio. Quintò facit quia prædictæ ll. quæ inducunt communionem lucrorum sunt correctoriæ iuris communis, & per eas nimis grauatur maritus communicando cum vxore quæsita, constante matrimonio: ergo debent restringi, vt sicut potest maritus vendere & alienare, possit etiam donare. Sextò ego pondero legem fin. *titul. 4. lib. 5. ordin.* quæ generaliter & absolutè dicit quòd maritus possit alienare, ergo debet intelligi quovis titulo alienationis oneroso vel lucratiuo: & in expresso istam sententiam & conclusionem in terminis similis statuti tenet Anchar. *in consiliis suis, cons.* 102. quem omninò vide: quia pulchrè & notabiliter loquitur, & ista est veritas sequenda & tenenda in iudicando & consulendo, idem etiam in simili statuto tenet Cassaneus & Boërius per Molinam relati, *lib. 2. de primogen. cap. 10. numero 66.* hancque sententiam veriorem in puncto iuris testatur nouissimè Ayora *de partitionibus 2. p. q. 41. num. 46.* licet Doctor. Palac. Ruuius expressè teneat contrarium, imò quod non possit maritus donare, *in sua repet. fol. 47. 2. colum. vers. ex his infertur.* & Roderic. Suar. *in sua lectura super ll. fori. fol. 21. 2. column. versic. ex prædictis.* Moti principaliter vnico & generali fundamento, scilicet quòd in generali & libera administratione bonorum concessa non venit potestas & facultas donandi, nisi expressè concedatur: text. *est in l. filiusfam. ff. de donat.* text. est *in l. contra iuris, §. si filius, ff. de pact.* text. *in l. 1. §. Cæsar, ff. de offic. procons.* sed certè illa iura non obstant, quia loquuntur & intelliguntur quando in bonis alienis & patrimonio alterius esset concessa à lege vel ab homine alicui tertio libera & generalis administratio: secùs tamen est in nostro casu & quæstione in qua maritus de iure communi habet propriam, liberam, & absolutam administrationem bonorum suorum: quia benè poterit donare & ad libitum voluntatis de eis disponere. Ex quibus infero quòd si maritus aliqua bona superlucrata consumpsit ludendo, meretricando, vel in alios malos & reprobatos vsus, non potest vxor petere partem eorum, nec sibi solui & satisfieri ex aliis bonis mariti: quia non fecit nec alienauit principaliter animo fraudandi & priuandi vxorem sua medietate & lucro legali, sed casu & vitio proprio: & in effectu ita tenet Roderic. Suar. *in d. l. 1. fori, 22. fol. 2. column. vers. quæritur circa hoc.* Idem soluit Gregor. id dicens, verius in puncto iuris, *in l. 13. verbo, ganancias, tit. 7. p. 5.* Matienz. *in leg. 5. tit. 9. lib. 5. glos. 6. num. 7.* nec vt ipsi aiunt obstat huic sententiæ, *l. adeo, §. penult. ff. pro socio, ibi, quod in alea, vel in adulterio perdiderit socius:* nec *l. si is cùm qui ff. communi diuid. l. cum duob. §. damna, ff. proloc.* contrariam in societate disponentes, eo quod ludere sit lata culpa, & meretricari sit dolus, vt latissimè probat Matiençus vbi suprà, quia de societate expressa ad tacitam coniugalem, non omnino procedunt argumenta, quoniam marito competit alienandi potestas, vt *in l. 5. tit. 9. lib. 5. recop.* socio verò non: id etiam respondet Greg. vbi suprà & Suar. tenet etiam Burgos de Paz Iun. *in quæst. suis, q. 8. num. 15. & 29.* Nauarr. *in manuali Latino, c. 17. n. 155.* Azeued. *in l. 5. tit. 9. lib. 5. recop. n. 19.* Sextus est quando vxor soluto matrimonio viuit luxuriosè & inhonestè, quia tunc amittit prædictam medietatem lucrorum & reuertitur ad hæredes mariti: ita disponit *l. fin. tit. 4. lib. 5. ord.* quæ tamen lex non habet locum in marito vxore mortua, quia in eo non est tantum dedecus, argumento text. *in leg. 1. C. de adult.* & argumento dicti Spec. *in titul. de actore, §. 1. vers. sed vtrum masculo*, vbi tenet quòd licèt mulieri luxuriosè viuenti interdicatur administratio bonorum, vt *in l. & mulieri, ff. de curat. furios.* non tamen interdicitur masculo.

Aduertendum tamen quòd circa prædicta se offert pulchra & subtilis difficultas si maritus vendidit, donauit, vel alienauit aliqua bona in fraude vxoris, vt non habeat nec consequatur prædictam medietatem lucrorum, qualiter consulatur vxori, & quod remedium habeat pro recuperatione? & breuiter & resolutiuè dico quòd si alienatio fuit facta in pecunia vel rebus quæ pondere, numero, vel mensura consistunt, vel in aliis rebus mobilibus quæ non extant, maritus vel hæres eius debet soluere de proprio patrimonio & bonis suis, vel imputari in parte lucrorum quæ pertinet ipsi marito: si verò facta excussione in bonis mariti non inueniatur soluendo, poterit mulier agere contra possessorem secundum materiam reuocatoriam alienationis eorum quæ fit in fraudem creditorum: si verò alienatio fuit facta in specie quæ extet indistinctè poterit mulier agere contra possessorem etiam nulla facta excussione, vt dixi & tractaui suo loco in dicta materia alienationis quæ fit in fraudem creditorum. Vnum tamen est quod per transitum ad secunda vota non amittit istam medietatem lucrorum, nec tenetur proprietatem eorum seruare filiis primi matrimonij: quia non videtur habuisse à marito & eius largitione, sed ab ipsa lege, & eius beneficio & promissione, argumento textus notabilis *in l. fin. C. de bonis maternis*, & ibi Doctores & per illum textum ita tenet Palac. Ruuius *in sua repet. fol. 48. 2. colum. versic. ex quo infertur.* idem etiam tenet Azeuedus *in l. 6. tit. 9. lib. 5. in princ. vbi alios allegat.* & in expresso ita disponit hodie lex 34. supra his leg. Tauri.

Quæro tamen pro declaratione prædictorum, si diuersæ leges, statuta, vel consuetudines sint in loco & domicilio mariti, & diuersæ in loco & domicilio vxoris, vel in loco vbi contractus matrimonij & instrumentum dotale celebratur circa lucra

lucra ista diuidenda, vel dote exigenda, vel arrhis, vel donationibus applicandis, quod domicilium vel locus debeat inspici? & breuiter & resolutiuè dico quòd licet regulariter in concernentibus litis ordinationem debeat inspici locus iudicij, vt *in leg. 2. Codice quemadmodum testam. aper.* & in concernentibus litis decisionem debeat inspici locus contractus, vt *in lege vt si fundus, ff. de euiction.* & ibi communem opinionem, tamen in cauà dotis arrharum, vel aliarum donationum indistinctè quoad omnia inspicitur locus & domicilium mariti: textus est *in leg. exigere dotem, ff. de iudic.* & ibi notat Bartol. Alberic. Paul. & communiter Doctores Abbas, Felinus, & communiter Canonistæ *in c. 1. de sponsal.* licet aliter & melius posset dici quòd ibi non detur aliqua specialitas, sed procedat, secundum ius commune: quia quando quis contrahit in aliquo loco tanquam aduena, statim recessurus, non sortitur ibi forum ratione contractus, sed in proprio domicilio. Item quando confertur & destinatur solutio in alio loco, ibi debet conueniri, quia ibi dicitur contraxisse, textus est *in l. hæres absens, §. primo. ff. de iudic.* text. *in l. contraxisse. ff. de action. & oblig.* sed maritus contrahendo matrimonium in loco & domicilio vxoris & ibi faciendo instrumenta dotalia, videtur accedere & contraxisse tanquam aduena statim recessurus cum vxore in proprium domicilium: ergo meritò debet attendi locus & domicilium mariti in his quæ pertinent ad decisionem, & sic non est aliqua specialitas in dote & in aliis: & ita probat textus *in dict. leg. exigere dotem.* & ita tenet & declarat ibi Paul. de Castr. Curtius, Iacob. de Sanct. Georg. Quod 1. limita & intellige nisi aliter inter maritum & vxorem cautum est. Secundò nisi respectu extranei. Tertiò nisi maritus debeat habitare in loco & domicilio vxoris, argumento prædictæ legis: & tenent & limitant ibi prædicti Doctores moderni. Verum tamen est quod hodie habemus nouam & singularem legem part. scilicet *l. 24. tit. 11. part. 4.* quæ expressè disponit contrarium imò quòd attendatur locus & domicilium contracti matrimonij & instrumenti dotalis, non verò domicilium ipsius mariti, & licet Roderic. Suar. *in d. l. 1. for. fol. 18. 2. column.* dicat & teneat quod prædicta lex part. intelligatur secundum ius commune, & verificetur & procedat in casu quo maritus vult habitare in loco & domicilio vxoris, tamen certè est manifesta diuinatio. De hac quæstione vide Suarez *in l. 1. tit. 3. lib. 3. fori, limitatione 6.* Couar. *de sponsalibus 2. p. c. 7. in princ. & in verbo, gananſias versic. aut contrahitur matrimonium.* Palacios Rub. *in rub. §. 55. n. 12.* latè & nouissimè Matiençus *in l. 2. tit. 6. lib. 5. recop. à n. 65.* vbi per conclusiones procedit.

76 Item quæro pro maxima & necessaria declaratione prædictarum legum, an dominium & possessio huius medietatis lucrorum transeat ipso iure in vxorem constante matrimonio, & eo soluto ante realem traditionem vel apprehensionem, an verò tantum habeat actionem personalem, & conditionem, ex prædictis ll. ad petendum à marito vel hæredibus? Et videtur quòd non transeat dominium nec possessio, sed tantum habeat actionem personalem, quia licet quando aliqui contrahunt veram & propriam societatem omnium bonorum, vel partis eorum, transeat dominium & possessio bonorum præsentium pro sua parte in consocium: quia quilibet videtur deinceps habere, tenere, & possidere bona sua nomine vtriusque, & tanquam per clausulam constituti transit in alium dominium & possessio pro parte, vt *in l. 1. versic. fin. cum l. sequenti, ff. pro socio.* cuius verba sunt, *in societate omnium bonorum omnes res quæ coëuntium sunt continuò*, & statim sequitur l. 2. & dicit, *quia licet specialiter traditio non interueniat, tacite tamen creditur interuenire*; & ibi notat & commendat Gloss. ordinaria Bartolus Alb. Bald. Salyc. Fulgos. & communiter Doctores licet secùs sit in aliis contractibus particularibus vel vniuersalibus, vt *in l. traditionibus, Codice de pactis & in leg. qui tibi, Codice de hæred. vel action. vend.* imò etiam si sit contractus vniuersalis & valdè fauorabilis dotis, Gloss. singularis *in leg. 1. ff. de vsucap. pro dote.* & ibi communi opinione tamen in bonis futuris posteà quæsitis per vnum ex sociis non transit dominium nec possessio in alium: quia videtur cessare prædicta ratio: ita probat textus *in leg. si quis societatem contraxerit ff. pro socio.* cuius verba sunt, *si quis societatem contraxerit, quòd emerit ipsius sit, non commune: sed societatis iudicio cogitur rem communicare.* & ibi Gloss. ordinaria & communis opinio tenet etiam & declarat Bald. *in leg. 1. eiusdem tituli.* Cuman. *in leg. quòd meo ff. de acquirend. possess. final. column.* Alexand. *in leg. 3. §. incertam eodem titul. penul. column.* & ante eos Azo. *in Summa. Codice pro socio 5. column.* probat etiam textus quem ibi ponderat Iason. *in l. si certum petat.* Hodie tamen corrigitur ista sententia & communis opinio in bonis acquisitis & lucratis constante matrimonio, imò dicendum est quòd etiam transit dominium & possessio in socium pro parte in bonis futuris per contractum quæsitis: ita disponit singularis lex partitæ 47. *vers. fin. titul. 28. 3. part.* nisi dicas quòd intelligatur mediante traditione postea sequuta, vel quod transeat & quæratur res pro parte mediante actione pro socio intentanda, sed diuinatio est: ideo tenendum est quod dixi Idem resoluit Greg. *in l. 47. titul. 28. p. 3. in gl. vlt.* Suarez *in l. 1. titul. 3. lib. 3. fori, verbo, quæritur vlterius,* Couarr. *lib. 3. variar. cap. 19. num. 1. & 2.* idem esse asserens quoad possessionem quorum sententia vera est & recepta, quidquid aduersus eam tentare fuerit ausus Tellus Fernandez *in l. 16. Tauri, num. 9. vsque in fin.* cuius fundamentis satisfacit latè Matiençus *in l. 2. tit. 9. lib. 5. recop. gl. 1. à num. 7. vsque ad 15. & in l. 7. & 10. tit. 9. lib. 5.* Ex quo infertur & resultat vera & clara decisio & responsio in nostra quæstione quòd lucra quæsita constante matrimonio per maritum attento iure communi, non quærantur vxori pro parte ipso iure quoad dominium & possessionem nisi secuta traditione: sed hodie sic, attenta lege partitæ, & ita videtur tenere Palac. Ruuius *in dict. repet. cap. per vestras, fol. 27. 3. col. & fol. 46. 4. col. in fin.* & Doctor Segura *in re, et. legis 3. §. fin. ff. de lib. & posth. 4. fol. & 4. column.* Roderic. Suar. *in allegat. suis, in l. 1. tit. de las gananciás. fol. 23. versic quæritur vlteriùs*: idem etiam resoluit Cassan. *in consuet. Burg. rubr 4. §. 2. verb. & participant, n. 6.* Couar. *lib. 3. resolut. cap. 19. num. 2.* Gregor. *in l. 55. en Gloss. magna, col. 2. & 3. tit. 5. p. 5. vers. veritas tamen huius quæstionis pendet.* latè Matienzus *in l. 2. 2. tit. 9. lib. 5. gl. 3. n. 13.* licet contrarium tenuerit Tellus Fernandez ab ipso Matiençio reprehensus. *ib. n. 9. & 14.* Nec obstat si subtiliter dicas quòd quando ex aliquo titulo vel causa vniuersali vel particulari resultat vel resultare potest damnum parti, quia teneretur ad onera vel debita, nunquam transit ipso iure dominium nec acquisitio nisi sequatur acceptatio, vt *in l. 2. & per totum, ff. de acquir. hæred. & in l. cùm hæres 5, ff. de acquir. poss.* sed in nostro casu, si in vxorem transiret ipso iure dominium & possessio, statim etiam teneretur ad debita præter voluntatem suam, ergo non quæratur, notabiliter respondeo quòd licèt ipso iure quæratur, tamen debet intelligi reuocabiliter vt possit vxor si vellet renuntiare prædictæ medietati lucrorum, vt *in l. 60. infrà his ll. Tauri,* & fundatur optimo simili & ratione: quia licet

ex potentia ſuitatis dominium bonorum patris tranſeat ipſo iure in filium, tamen poteſt ſe abſtinere, vt *in l. in ſuis. ff. de lib. & poſth. & in l. filius qui patri, ff. de vulg. & pupil. & in §. ſui, Inſtitut. de hared. qualit. & differ.*

77 Item quæro, an ſicut in matrimonio vero communicantur prædicta lucra inter maritum & vxorem, ita eodem modo communicentur in matrimonio putatiuo bona fide & ignorantia inter eos contracto? Et breuiter teneo quod ſic, Ita probat textus ſingularis iuncta Gloſſ. ordinaria *in cap. 2. de donat. inter virum & vxorem*, & ibi tenet Abbas Panorm. & communiter alij Doctores: probat etiam text. *in l. ſi cum dotem, §. fin. ff. ſolut. matrim.* vbi habetur, quòd dos habet ſua priuilegia etiam in matrimonio putatiuo: & in expreſſo ita tenet Palac. Ruuius *in rep. cap. per veſtras, fol. 19. 2. col. & fol. 39. 2. col.* vbi bene fundat Roder. Suar. *in d. l. 1. tit. 3. lib. 3. 1. q.* idem etiam tenet Barbatia *in c. ex liberis, num. 19. de pignor.* quia æquiparantur, & in nihilo ferè differunt matrimonium putatiuum: & verum, *c. debitum, de bigamis, cap. ad audientiam, de ſponſal.* cum pluribus à Palac. Rubeo *in rub. §. 36. n. 2.* idem voluit Couar. *de ſponſ. 2. p. c. 7. §. 1. n. 3. & 8.* Tiraq. plures alios citans, pluraque in matrimonij putatiui materia ſcribens, *d. l connubiali, gloſ. 8. n. 170. & ſeq.* Matienços *in l. 2. tit. 9. gloſſ. 1. numero 4. lib. 5. recop.* donatio tamen pura & ſimplex inter eos non valet, nec confirmatur morte in matrimonio putatiuo. Item nec habet locum inter eos ſucceſſio reciproca ab inteſtato, vt *in l. 1. & per totum. C. & ff. vnde vir & vxor.* & ibi communiter Doctores.

78 Item quæro, ſi maritus ante matrimonium contractum habet ſolam proprietatem in aliquo prædio vel fundo: & alter habet vſumfructum, & poſtea conſtante matrimonio ex aliqua cauſa conſolidatur vſusfructus cum proprietate, an habeat vxor medietatem eius vel ſaltem æſtimationis eius? Et breuiter & reſolutiuè dico quod non: quia cenſetur prouenire ex cauſa qua proprietas fuit quæſita, & non dicitur nec iudicatur diuerſa res à proprietate, argumento textus *in l. 4. ff. de iure dotium*, vbi dicit quòd ſi proprietati in dotem datæ accedat vſusfructus, non dicitur dos nouа, ſed incrementum primæ dotis, text. *in l. in ratione, la 1. §. Imperator, ff. ad Falc.* text. *in l. damni infecti, §. Sabini ſententia, ff. de dam. infect.* vbi habetur quod quando finis habet neceſſariam cauſam cum principio, attenditur principium & non finis: text. *in le. e quod ait, §. quod ait, ff. de adult.* text. *in l. 3. §. ſocio, ff. de minor.* text. *in l. adeò, §. 1. ff. de acquir. rer. dom.* & ita tenet Molinæus *in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 30. q. 50. verſ. 20.* & Palac. Rub. *in repet. rubr. de donat. inter vir. §. 62. n. 13. ad fin.* Couarr. *de ſponſal. 2. p. c. 7. §. 1. n. 9.* Greg. *in l. 18. verbo æſtimata, tit. 11. p. 4.* Oldrad. *conſil. 240.* Matien. *in l. 2. tit. 9. lib. 5. gl. 1. n. 88.* ita tenet Palac. Ruuius *in dict. rep. c. per veſtras, fol. 38. 3. col.* licet priùs tenuerit contrarium etiam tenet expreſsè Roder. Suar. *in d. l. 1. titul. 3. for. ll. fol. 24. in quæſt. pone quod maritus*, argumento textus iuncta doctrina Fabri. *in §. ſi cui Inſtit. de legat.*

79 Item quæro ſi vxor decedat ſine acceptatione vel repudiatione horum lucrorum, & ante declarationem ſuæ voluntatis, an prædicta lucra tranſmittantur ad hæredes vt poſſint acceptare? Et dico quòd ſic: quia licèt iura vniuerſalia quæ prouenient per viam ſucceſſionis ex teſtamento vel ab inteſtato non tranſmittantur, tamen alia iura particularia prouenientia ex contractu vel legis diſpoſitione bene tranſmittuntur, argumento textus *in l. 3. ff. de interdictis & releg.* text. *in l. fin. C. de bon. mater. cum ſimil.* & tenet Palac. Ruuius *in d. repet. cap. per veſtras, fol. 39. 4. col.* Item quæro ſi in ſolo proprio mariti fiat ædificium conſtante matrimonio, dato quòd illud cedat ſolo, an valor eius debeat æſtimari & medietas applicari vxori? & teneo quod ſic, licet Rod. Suar. *in d. l. 1. fori, fol. 24. verſ. ſed pone*, dicat quod tantum ſumptus & expenſæ excommunicantur. Item adde quod confiſcatis bonis mariti non confiſcatur medietas lucrorum quæ pertinet vxori, argumento textus *in l. 1. & per totum, C. ne vxor. pro marito, & in l. 1. C. de priuil. fiſci, & in l. 1. C. ad l. Iul. de vi, & in l. cum duob. § fin. §. pro ſoc.* & tenet Palac. Ruuius *in d. repet. c per veſtras, fol. 46. 2. col.* & expreſsè diſponit *infrà his ll. Tauri.*

Item quæro, ſi ſoluto matrimonio mulier vidua committat adulterium, an perdat iſta lucra, quæ caſa & induſtria mariti fuerunt quæſita? Et dico quod ſic: ita diſponit *lex 4. lib. 5. ord.* & tenet Palac. Ruuius *in d. repet. c. per veſtras, fol. 47. 4. col.* & confirmatur ex Gloſſ. notabili & communi ſententia *in l. fideicommiſſ. C. de fideic.* vbi habetur quòd hæreditas, legatum, vel fideicommiſſum relictum vxori reuocatur per ſtuprum poſteà commiſſum, imò etiam perditur dos, ſicut per adulterium commiſſum viuente marito, ſecundum Paul. de Caſtr. & communiter Doctores: ibi. Vide quæ diximus *in n. 71. 5.* ibi, vt *propter adulterium.* idem etiam probat *l. 5. tit. 9. lib. 5. recop.* tenet Couar. *de ſponſal. 2. p. c. 7. §. 6. num. 12.* Matienços *in d. l. 5. n. 1. gl. 8.* Villab. *in vrario commun. opinionum, litera B. n. 51. & 32.* Auiles *in proœmio prætorum, n. 39.* Meneſius *in l. fideicommiſſum, n. 7. C. de fideicommiſſis*, vbi *n. 14.* quærit an idem erit in viro luxuriosè viuente mortua vxore, pluraque in propoſitum adducit Acoſta *in c. ſi pater, de teſtam. in 6. 1. part. leg. n. 38.* relatus à Pelaez de Mieres *de Maioratibus, 1. part. q. 48. col. 2. ad fin.* Azeuedus *in l. 5. tit. 9. lib. 1. n. 23.* & vide etiam ſupra, *in l. 140. n. 17.*

TEXTVS LIV.

LA muger durante el matrimonio, no pueda ſin licentia de ſu maridò repudiar ninguna herencia que le venga ex teſtamento ni ab inteſtato: pero permittimos que pueda acceptar ſin la dicha licencia qualquier herencia ex teſtamento & ab inteſtato con beneficio de inuentario, y no de otra manera. Id eſt, *Vxor durante matrimonio, non poſſit abſque mariti licentia quancunque hæreditatem ad eam pertinentem ſiue ex teſtamento, ſeu ab inteſtato repudiare. Verum promittimus vt abſque prædicta licentia poſſit acceptare quancunque hæreditatem illi aduenientem ſiue ex teſtamento ſeu ab inteſtato cum beneficio inuentarij, & non aliter.*

TEXTVS LV.

LA muger durante el matrimonio ſin licencia de ſu marido como no pueda hazer contracto alguno, aſſi miſmo no ſe pueda apartar ni ſe deſiſtir de ningun contracto que a ella toque, ni dar por quito à nadie del, ni pueda hazer quaſi contracto ni eſtar en iuyzio haziendo, ni defendiendo ſin la dicha licencia de ſu marido: & eſtuuiere por ſi, o por ſu procurator, mandamos que no vala lo que hiziere. Id eſt: *Vxor durante matrimonio, quemadmodum abſque mariti licentia non poteſt vllum contractum facere, ſic etiam non poſſit recedere aut deſiſtere ab vllo contractu ad ipſam pertinenti, nec illo quemquam liberare, nec quaſi contractum facere, nec in iudicio agere aut defendere ſine prædicta mariti licentia, quod ſi per ſe, aut per ſuum procuratorem fecerit, volumus vt quod fecerit ſit inualidum.*

TEXTVS LVI.

TEXTVS LVI.

MAndamos que el marido pueda dar licencia general a su muger para contraer, y para hazer todo aquello que no podia hazer sin su licencia : y si el marido se la diere, vala todo lo que la muger hiziere por virtud de la dicha licencia. Id est : *Præcipimus vt maritus possit vxori generalem licentiam dare ad contrahendum, & omne illud agendum quod sine illius licentia non posset, quam si maritus ei dederit, quicquid virtute eius licentiæ fecerit, sit validum.*

TEXTVS LVII.

EL Iuez con conoscimiento de causa legitima, y necessaria compela al marido que dea licencia a su muger para todo aquello que ella no podria hazer sin licencia de su marido, & si compelido no se la diere, que el juez solo se la puede dar. Id est : *Iudex præcedente legitima & necessaria causæ cognitione maritum compellat vxori licentiam dare ad id omne quod ipsa agere non posset sine mariti licentia, quam si compulsus non dederit, Iudex solus ei possit illam dare.*

TEXTVS LVIII.

EL marido pueda ratificar lo que su muger oviere hecho sin su licencia, no embargante que la dicha licencia no aya precedido: ora la ratificacion sea general, o especial. Id est : *Maritus possit ratum facere quod mulier fecerit sine ipsius licentia, quamuis ea licentia non præcesserit, sive ratificatio sit generalis, sive specialis.*

TEXTVS LIX.

QVando el marito estuviere ausente, y no se aspera de proximo venir, o corre peligro en la tardança, que la iusticia con conoscimiento de causa seyendo legitima, o necessaria, o prouechosa a su muger, pueda dar licencia a la muger la que el marido le auia de dar : la qual assi dada vala como si del marido sea. Id est : *Quum maritus absens fuerit, nec expectatur de proximo venturus aut periculum est propter moram, iustitiæ* (Hisp. la iusticia) *Minister cum causæ cognitione legitima existente, aut necessaria, aut vtili vxori suæ, possit vxori eam licentiam dare, quam maritus illi daturus esset. Quæ sic data sit valida ac si mariti esset.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier coniugata quòd non possit facere contractum sine licentia viri, & quæ sit ratio ?*
2 *Si contractus est vtilis ipsi mulieri an possit fieri sine licentia viri ?*
3 *Si vxor contrahat cum suo marito, vel agat in iudicio contra eum, an requiratur eius licentia ?*
4 *Si vxor & maritus simul faciant aliquem contractum cum tertio, an requiratur licentia mariti ?*
5 *Si vxor contrahat cum aliquo in præsentia mariti, an sufficiat eius taciturnitas ?*
6 *Si vxor contraxit cum aliquo sine licentia mariti, an sufficiat quòd posteà habeat ratum ?*
7 *Si vxor sit præposita alicui officio sciente & patiente marito, an requiratur licentia mariti in contractibus mulieris ?*
8 *An contractus ab vxore sine licentia mariti firmetur iuramento ?*
9 *An vxor possit constituere procuratorem sine licentia mariti ?*

LEX LIV.

Cum sequentibus vsque ad legem L X.

NOta ex his legibus sequentes conclusiones. Prima, quòd mulier coniugata durante matrimonio non potest facere contractum sine licentia viri. Secunda conclusio, quòd similiter mulier coniugata non potest facere quasi contractum sine licentia viri. Tertia conclusio quòd mulier coniugata non potest facere distractum, & sic desistere à contractu vel quasi contractu semel facto sine licentia viri. Quarta conclusio, quòd mulier coniugata non potest remissionem vel liberationem debitori concedere sine licentia viri. Quinta conclusio, quòd mulier coniugata non potest agere contra alium in iudicio sine licentia viri. Sexta conclusio, quòd mulier coniugata ab alio conuenta etiam se defendendo non potest esse in iudicio sine licentia viri. Pro quorum perfecta intelligentia & declaratione imprimis quæro, quæ sit ratio fundamentalis eorum? quam assignare certè est difficile, & probo à sufficienti partium enumeratione : quia si mulier vult contrahere super rebus dotalibus non potest, cùm dominium earum sit penes maritum, vt *in l. doce ancillam, C. de rei vendic.* si verò vult contrahere super aliis rebus suis, videtur quòd possit sine aliqua licentia mariti, cùm in eis nullum ius habeat maritus, nec sibi fiat aliquod præiudicium : sed notabiliter respondeo quòd in omnibus habet locum ista lex cum sequentibus : nam mulier coniugata potest habere bona triplicis generis, nam primò potest habere bona dotalia quæ fuerunt data in dotem marito, in quibus solus maritus agit tanquam dominus, vt *in l. doce ancillam, C. de rei vendic.* Secundò potest habere bona paraphernalia, quorum dominium est penes eam, administratio vero penes maritum, in quibus maritus agit sine mandato. Tertiò potest habere alia bona propria, quorum dominium & administratio est penes eam, in quibus sola vxor potest agere, vel maritus præstita cautione tanquam coniuncta persona, vt *in l. maritus, Codice de procuratoribus,* & ibi Gloss. ordinaria Petr. Iacob. Butric. Odofred. Cinus, Bart. Alber. Bald. Paul. de Castro Alexand. Iason & communiter Doctores *& in lege fin. C. de pactis conuent.* in quibus omnibus hodie non potest aliquo modo mulier coniugata agere nec contrahere sine licentia mariti : imò etiam si nulla bona habeat non potest personaliter obligari : quia lucra & debita debent communicari. Item etiam quia persona vagaretur & inquietaretur, & esset damnum & præiudicium mariti. Primò propter fragilitatem sexus & quandam reuerentiam & potestatem quam habet maritus in vxorem : nam licet verè & propriè quoad omnia non sit vxor in potestate mariti sicut filius & seruus, tamen quoad tria bene est in eius potestate : Primò quoad residentiam & cohabitationem, quam debet vxor facere cum viro, & inde est quòd potest intentare maritus contra eam detinentem vtile interdictum de liberis exhibendis, vt *in l. 1. §. fin. ff. de lib. exhibend. & in l. fin. C. eod. tit* & ibi communiter Doctores. Secundò quoad operas quas debet reddere & præstare marito. Tertiò quoad iurisdictionem : quia efficitur de iurisdictione & domicilio mariti, vt *in l. exigere dotem, ff. de iudiciis,* & tenet & declarat magistraliter Bald. *in l. si vxorem, C. de condit. inser.* & ibi communiter Doctores vnde meritò ex ista ratione & causa hodie requiritur ista licentia mariti, & sine ea vxor nihil potest facere per nostras leges. Secunda ratio potest esse, quia

cùm

cùm in prædictis rebus & bonis ſuprà declaratis, dotalibus, paraphernalibus,& quibuſcunque aliis, & ſimiliter in obligatione perſonali ipſius vxoris, bonis non extantibus poſſit fieri damnum & præiudicium marito ſaltem in fructibus, qui debent eſſe inter eos communes, vel in vagatione perſonæ vel operibus eius, meritò requiritur hodie in omnibus licentia mariti: rationem reddit Tiraquel. *d. l. connub. gloſ.*8.*n.*134. Palac.Rubeus *in rub.*§.68.*n.*3.*&* *n.*29.*&* *in l.*55. *Tauri,n.*2. Baeça *de non meliorand. dote ratione filiab.c.*111.*n.*60. Matienç. *in l.*1. 3.*libro* 5. *recop.gloſ.*1. *n.*1. & iſtæ ſunt rationes fundamentales huius legis.

2 • Viſa ratione fundamentali harum legum nunc quærendum eſt de aliquibus neceſſariis, & primò quæro ſi contractus ſit vtilis ipſi mulieri, an poſſit fieri & valere ſine licentia viri? Et breuiter dico & teneo quòd ſic, licet maritus poſtea non ratificet: quia ſit mortuus vel abſens,nec iudex præſtet licentiam in defectum eius. Id etiam tenet Oroſcius *in l. contra iuris ciuilis regulas,col.*875. *de pactis*, text.*in l.cum ij,*§. *eam tranſact.ff.de pact.* vbi omnes Doctores Suarez *in titulo de l.as deudas, limitatione* 4.*fol.* 48. Cæpola *in l.eum qui,n.*34.*ff.de vſucap.pro emptore.* Tiraq. *in l.connub. n.*62.*gloſ.*8. *vſque ad n.*90. Matien.*in l.*2.*titulo* 3.*lib.*5.*recop.gloſ.*1.*n,*14.plures allegans Maranta *in practic.*4.*p.diſtinction.*16.*n.*29. *&* 30. *facit l.*3.*tit.*5.*pag.*3. & quæ tradit Couar. *in practicis, cap.*28. *n.*10. *verſ. quod ſi in rerum* plura congerit Azeuedus *in l. tit.* 3. *lib.* 5.*rec.n.*13. ita probat text. *in l. Cod. de contrah. & committent. ſtipul.* vbi valet actus vel contractus factus à minore ſine licentia & authoritate curatoris in eius commodum & vtilitatem & ibi notat & commendat Bald.Salic. & communiter Doctores: text.*in l.*1.*C. de autor.præſtan.* text. *in* §. 1. *Inſtit. de autor. tutor.* text. *in* §.*pupillus,Inſtit. de inutil. ſtipul.* & ibi Fab. Ang. & communiter Doctores: facit etiam textus *in l.cùm hi*, §.*eam tranſaction.ff.de tranſact.* vbi habetur quòd licet ſuper alimentis de futuro debitis ex vltima voluntate non poſſit fieri pactum vel tranſactio, tamen ſi conditio creditoris cur debentur alimenta fiat malior & in eius commodum & vtilitatem fiat bene valet & tenet: & ibi notat & commendat Bartol.Alber.Paul.& communiter Doctores textus notabilis *in l.non eo minùs, C.de procurat.* vbi diſponitur quod ſententia lata fauore minoris ſine authoritate tutoris vel curatoris valet & tenet: & ibi notant & commendant communiter Doctores: notabiliter etiam & commendat Angel. de Peruſio, Paul.de Caſtr.Imol.& communiter Doctores *in leg. mutuum.ff. de acquir.hæred.* Iaſon *in l. Barbarius,ff. de offic. prætor.*2. *colum.n.*6. Idem Iaſon *in l.ſi vnus*, §. *pactus ne peteret*, *ff. de pact.*10. *n.*27. Roderic. Suar. *in repet.l.*13. *tit.*20. *lib.*3.*for.ll.*4.*limitatione.* Palac. Ruuius *in ſua repetitione,cap.per veſtras, fol.* 49. *col.*1. nec obſtat ſuprà dictis *l.*59.*infrà his legibus Tauri*, vbi habetur, quòd quando maritus eſt abſens & non ſperatur venire de proximo, & contractus appareat vtilis mulieri poteſt adiri iudex, vt præſtet licentiam in defectum mariti: ergo ſentit clarè quòd etiam ſi contractus ſit vtilis, non valet, nec poteſt fieri ſine licentia mariti: quia notabiliter reſpondeo & intelligo, vt requiratur licentia, vt ſemper & perpetuò valeat & teneat, licet poſtea deficiat vtilitas contractus: ſed in noſtro caſu & quæſtione vtilitas debet durare & probari, vt valeat & teneat contractus, quo caſu valebit & tenebit contractus ſine aliqua licentia mariti vel iudicis.

2 Secundò quæro, ſi vxor contrahat cum ſuo marito, vel agat in iudicio contra eum ex aliqua iuſta cauſa, vt alimentorum vel dotis, ipſo vergente ad inopiam, an requiratur eius licentia? Et breuiter etiam dico & teneo, quòd non, argumento textus iuncta Gloſſa ordinaria *in l.fin.*§.*neceſſitate, Cod. de de bonis, quæ liber.* & ibi Doctores in terminis ita tenet Alb. *in l.ubi adhuc, C.de iure dot.* Palac. Ruuius *in repet.c.per veſtras, de donat. inter virum, & vxorem,fol.*71. *col.* 4. Doctor Segura *in rep.l.*1. §.*ſi vir vxor, ff.de acquir. poſſ.ſ. col.*2. Idem affirmauit Palac. Rubeus *in rub.*§.47.*n.*13. *ad fin.fol.*27. Caſſaneus *in conſuetudinibus Burgund.rubr.*4.§.1. *gloſſa neanſi, part.n.*6.*verſ.aduerte tamen,fol.*130. Gutierrez *de iuramento confirmatorio, c.*1. *n.*52. Matiençus *in lege* 3.*tit.*3.*lib.*5.*recopil.gloſ.*1. *n.*8.

Tertiò quæro, ſi vxor & alterius ſimul faciant aliquem contractum, vel quaſi contractum cum tertio, an requiratur eius licentia? Et breuiter etiam dico & teneo, quòd non, quia eo ipſo videtur maritus approbare & conſentire illum actum & vxori præſtare conſenſum & licentiam: ita probat textus ſingularis in iure, *in lege Titius,ff.quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur*, & ibi expreſsè notat & commendat Bald. & alij Doctores antiqui & per illum textum in terminis noſtris ita tenet Bartol. *in l. cum pater,*§. *liberis*, *ff. de leg.*2. Bald. *in l. fin. C. ad Macedo.*2. *col.*Bald.Angel.Alexand. & communiter Doctores *in lege is qui hæres*, §. *fin.ff. de acq. hær.* Alber. & communiter Doctores *in l. quoties*, *Cod. de fideicommiſſ.* præcipuè Iaſon ibi *fin.colum.* Idem tenet Segur.*in l.*1.§.*ſi vir,n.*111.*ff. de acq.poſſeſ.* Palacios Rubeus *in cap.per veſtras, de donat. inter vir.*§.27. *n.*4. *pag.*162. Caſtillus *in l.*55. *verbo licentia*, vbi Cifuentes *quæſt.*16. Tiraq. *de legib. commun.gloſſ.*7. *num.*54. vbi plures allegat Matiençus *in l.*2. *tit.*3. *lib.*5. *recop. gloſſ.*1. *n.*12. licet contrarium voluerit Auendañus *in ſuo dictionario,verbo otorgamiento*, relatus à Matienço *vbi ſupra*, & Gregorius *in l.*5. *gl. vlt.tit.*11.*p.*4. *verbo otorgamiento*, *quarto*, ſcilicet licentiam requiri mariti hoc caſu ad contractum cum vxore ſua conficiendum, quibus reſpondet idem Matiençus, vbi ſupra.

Quartò quæro,ſi vxor contrahat cum alio in præſentia mariti an ſufficiat eius taciturnitas? Et videtur quod non,ſed requirirur conſenſus expreſſus: & ita tenet Bald.Angel.Imol.& communiter Doctores *in l.*2.§.*voluntatem,ff.ſolut.matr.* Paul.de Caſtro, *in l.ſi quis mihi bona*, §. *iuſſum*, *in fin. ff. de acq.hæred.* Alexand. *in addit.ad Bart. in l.apud Iulian.* §.*fin.ff. quib. ex cauſis in poſſeſ.eant*, quia verba ſtatuti debent intelligi propriè,& ideò non ſufficit ſola præſentia mariti cum taciturnitate: quia eſt fictus & improprius conſenſus. Sed certè ego tenerem contrarium: provt tenet Cifuentes *in l.*55. *Tauri, q.*14. dum tamen maritus intelligat quod agat, vt tenet Menchaca *controuerſiarum vſûſrequentium,c.*11.*n.*6. Matiençus *in l.*3.*tit.*3.*lib.*5.*recop.gloſ.*1.*n.*7.*&* *ſeqq.* Gomez Arias *hic,num.*21.*&* *ſequent.* Azeuedus *in l.* 3.*tit.*3.*lib.*5.*recop.num.*1. quia prædictæ leges regni non requirunt conſenſum mariti pro forma & ſolemnitate actus ſed pro euitando damno & præiudicio eius.

Quintò quæro, ſi vxor contraxit cum aliquo ſine licentia mariti, an ſufficiat, quòd poſteà habeat ratum? Et videtur, quòd requiratur, quòd præcedat & interueniat tempore actus vel contractus: quia quando licentia, conſenſus, vel authoritas alicuius requiritur in aliquo actu, ſemper debet præcedere & non ſubſequi, argumento textus *in l.etiam, ff. de autor.tutor.*text.*in* §.*tutor.Inſtit. eod. tit.* ſed contrarium eſt tenendum,imò quòd ſufficiat, quod ſubſequatur & ratum habeat maritus, per doctrinam & regulam generalem, quam probat textus *in lege ſi quis mihi bona*, §.*iuſſum*, *ff.de acquir. hæred.* per

quem

quem tenet ibi Paulus de Castr. & communiter moderni. Quod si licentia, consensus, vel authoritas alicuius requiritur pro forma, & solemnitate actus, requiritur quod præcedat & non subsequatur: quia requiritur ad legitimandam & authorizandam personam: si verò requiritur pro euitando præiudicio alicuius tertij, cuius licentia, cõsensus vel authoritas requiritur, tunc sufficit quod subsequatur, & posteà ratũ habeat: idem etiam tenet Paul. *in l. si cùm dot. §. eo autem tempore, ff. solut. matr. 2. col. num. 5.* & ibi moderni. Idem Paul. *in l. licèt, ff. de iudic.* facit etiam doctrina Baldi & communis *in l. 1. C. qui amitti,* & idem disponit *l. 56. infrà eod.* quæ certe est declaratoria & confirmatoria iuris communis.

6 Sextò quæro, si vxor sit posita alicui officio vel negotiationi sciente & patiente marito, vt quia sit posita mercantiæ, vel officio obstetricis, vel chirurgicæ vel simili officio, an requiratur licentia mariti in contractibus eius? Et breuiter & resolutiuè dico & teneo, quod non: quia eo ipso: quod de voluntate mariti est posita in illo officio, visus est licentiam & consensum sibi præstare: ita probat textus notabilis *in lege prima, §. magistrum, el 2. vers. cæterùm, ff. de exercitoria.* cuius verba sunt: *Cæterum si scit & passus est eum in naue magisterio fungi, ipse enim imposuisse videtur.* textus *in l. quicunque, vers. ic. idem Labeo ait, ff. de institoria,* text. *in l. prima, ff. de tributoria.* text. *in l. quam Iuberonis, vers. sunt quidem, ff. de peculio,* & ibi Bartol. Alberic. Paul. & communiter Doctores & in propriis terminis tenet Faber *in §. primo, Institut. quod cum eo, final. colum.* vbi dicit, quod si maritus permittit vxorem suam mercari, videtur ei mandare & consentire, & tenetur de contractibus eius: & ita disponit expressè *l. 13. tit. 20. lib. 3. for. ll.* & tenet ibi Roder. Suar. *in lect. illius legis,* & ita teneo *2. tomo, variar. c. 6. numero 2. limitat. 9.* tenet Bald. *in l. si vxorem, C. de condit. insertis.* Palac. Rubeus *in repet. rubr. §. 68. in princ. folio 65.* Segura *in l. si vir vxori, n. 124. de acquirend. possess.* vsque ad illam quantitatem mulierem teneri affirmans, ad quam vsque soluendo merces illa sufficiat ad id tantum quod deest non teneri: idémque mulieribus pueros nutrire solitis sine viri licentia marito vidente & tacente dicendum esse asserit Azeued. *in d. l. 3. tit. 3. lib. 5. recop. num. 12.* & vide Matiençum *in l. 3. tit. 3. lib. 5. recop. glos. n. 9.*

7 Septimò quæro, an vxor possit contrahere sine licentia mariti ad pias causas? de qua quæstione vide latissimè per Roderic. Suar. *in d. l. 13. titulo vigesimo, lib. tertio, for. ll. prima quæstione,* ad quem te remitto.

8 Octauò quæro, vtrum contractus factus ab vxore sine licentia mariti firmetur iuramento? & videtur quod sic, argumento textus, *in auth. Sacramenta puberum, Cod. si aduer. vend.* vbi habetur, quod contractus minoris, qui non valet sine tutore, vel curatore, vel saltem venit rescindendus firmatur iuramento: & in expresso ita tenet Palac. Rubius *in sua repet. cap. per vestras. fol. 50. 2. col.* Sed teneo contrarium, quia iura communiter loquuntur & procedunt quando contractus tendit in fauorem vel damnum contrahentis: & ita tenet Palacios Rubeus sibi contrarius *in l. 55. Tauri, n. 18.* Castillus *in ead. l. glos. vlt.* Gomez Arias *num. 84.* Menchaca *de succes. creat. §. 30. n. 56. vers. postremo, & vers. vnde etiam,* Couar. *de sponsalib. 2. p. c. 7. §. 1. numero 3.* Auendañus *in dictionario suo, verbo, otorganiento, circa fin.* Matiençus *in l. 2. tit. 3. lib. 5. glos. 1. num. fin.* Tiraquellus *de leg. connub. glos. 4. numero 26. vsque ad fin.* Couar. *in c. quamuis pactum, 2. p. numero 14. in medio, §. 2. & in 4. c. 7. §. 1. n. 3. fol. 90.* Gutierrez *de iuramento confirmatorio, 1. p. c. 1. num. 34. & in auth. Sacramenta puberum, num. 39.* Azeued. *in l. 2. tit. 3. lib. 5. num 87.* secùs tamen est quando tendit in præiudicium tertij & requiritur eius consensus: quia tunc nulla ratio patitur quòd firmetur iuramento contrahentis in damnum & præiudicium tertij: & videtur tenere Faber *in §. 1. Instit. quib. alienare licet, vel non,* & tenet Cifuentes *in l. sequenti, 1. q.*

Nonò quæro, an vxor possit constituere procuratorem sine licentia mariti ad contrahendum cum aliquo? de quo vide Roder. Suar. *in d. l. fori,* ad quem te remitto. Decimò quæro, an vxor possit ex edicto se obligare & teneri saltem ciuiliter? de quo etiam vide Roder. Suar. *in dict. leg. fori,* ad quem te remitto. 9

TEXTVS LX.

Quando la muger renunciare las ganancias, no sea obligada a pagar parte alguna de las deudas que el marido ouiere hecho, durante el matrimonio. Id est: *Cum bonis acquisitis vxor renuntiauerit, non teneatur ad vllam debitorum partem, quæ maritus durante matrimonio fecerit.*

SVMMARIVM.

1 *An possit vxor renuntiare lucris quæsitis constante matrimonio?*

LEX LX.

NOta ex ista lege quòd lucra acquisita durante matrimonio diuiduntur & communicantur inter maritum, & vxorem: de quo dixi latè & magistraliter in legibus suprà proximis. Sed quid si maritus antequam matrimonium contraheret debebat censum aliquem super certis eius bonis constitutum ipsiúsque census redditus constante matrimonio soluit, an possit vxor matrimonio soluto dimidiam horum reddituum partem qui constante matrimonio fuerunt soluti, exigere, quasi ea dimidia pars ad eam pertineat, vt lucrum quæsitum matrimonio constante? Et sanè videtur posse; cum huiusmodi redditus quasi fructus videatur diuidendi inter maritum & vxorem: sed contrarium verius est, quia hic census super bonis mariti constitutus est, sicut onus reale & tributum quoddam: vnde maritus bona tanto minora videtur ad matrimonium adduxisse, quanti erat ille census & eius redditus: & facit, quia census veluti species quædam venditionis est, vnde bona, super quibus constituitur, quodammodo alienata & patrimonio abesse videntur: quod si maritus matrimonio constante censum illum redimeret, tunc dimidia pars pecuniæ qua redemptus est, census applicaretur vxori, sicut si maritus debitum à se ante matrimonium contractum constante matrimonio solueret: nam dimidia debiti pars ad vxorem pertinet, tanquam lucrum constante matrimonio quæsitum.

Item principaliter nota, quòd vxor potest renuntiare prædictis lucris quæsitis, constante matrimonio & ista est sola, & principalis decisio huius legis, *contra quam,* imò quod talis renuntiatio non valeat fundamentaliter facit, quia donatio inter maritum & vxorem est nulla & prohibita, adeò quod nulla oritur actio nec obligatio, vt *in l. 1. & per totum, C. de donat. inter virum & vxor. & in c. fin. extrà eodem titulo.* Item etiam quia militat ratio prohibitiua eius, ne mutuo amore se spolient. Rursus confirmatur, quia in vxorem transit ipso iure dominium & possessio pro sua parte lucrorum acquisitorum, constante matrimonio, vt suprà dictum est: ergo non

potest

poteſt fauore mariti renuntiare, quia eſt vera, & propria donatio, & per eam diminuitur patrimonium eius, & fit pauperior. Sed his non oſtantibus contrarium eſt tenendum, provt tenet Bernardus *in cap. 7. de donat. inter virum, in verbo, ſi non eſt aliud* Faber *rubr. inſtit. de nuptiis.* Suarez *in lege 1. tit. 3. de las ganancias, lib. 3. fori, limitatione 1. verbo quaritur.* Palac. Rubeus *in rubr. §. 63. n. 1.* Caſſanæus *in conſuetud. Burgundiæ, rubr. 4. §. 2. verbo æqueſta, verſ. limit. 4. n. 15.* Matiençus *in l. 9. tit. 9. lib. 5. gl. 1. n. 1.* imò quò valeat & teneat renunciatio, modo fiat ante matrimonium contractum, modo conſtante matrimonio, modo eo ſoluto: & iſtam ſententiam & concluſionem clarè & apertè probat noſtra lex 60. Tauri, quæ ſimpliciter & generaliter dicit quod ſi vxor renuntiet lucris quæſitis conſtante matrimonio non teneatur ad debita. Vide Couarr. *de ſponſal. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 11.* Matiençum *in lege 9. tit. 5. recop. per totum*: fundatur & probatur expreſsè de iure communi, quia licet donatio inter maritum & vxorem non valeat, tamen quando quis eorum ex donatione non fit pauperior nec diminuit patrimonium ſuum proprium, benè valeat & tenet donatio, licet alter efficiatur ditior: vt ſi quis renuntiet hæreditatem, legatum, vel fideicommiſſum, vt proueniat ad alterum, quia eſt ſibi ſubſtitutus vel ab inteſtato ſucceſſurus: quia tunc ceſſat ratio fundamentalis prohibitiua: textus eſt formalis & expreſſus *in lege ſi ſponſus, §. ſi maritus, el 2. ff. de donat. inter virum & vxorem,* cuius verba ſunt: *Si maritus, hæres inſtitutus repudiet hæreditatem donationis cauſa, Iulianus ſcribit donationem valere, nec pauperior fit, qui non acquirit, ſed qui de ſuo patrimonio depoſuit: repudiatio autem mulieri prodeſt, ſi vel ſubſtituta mulier ſit vel ei ab inteſtato ſucceſſura: ſimili modo & ſi legatum repudiet placet nobis valere donationem*, & ibi notat & commendat Odofred. Bartol. & communiter Doctores: textus *in l. profectitia, §. ſi pater, ff. de iure dotium.* text. *in l. qui autem, ff. de his quæ in fraud. credit.* vbi diſponitur, quòd licitè poteſt debitor repudiare hæreditatem vel legatum in fraudem creditorum, nec fit reuocatio per edictum illius tituli: quia licet non acquirat de nouo, tamen non diminuit patrimonium: textus *in l. cùm oportet, §. ſin autem, C. de bonis quæ liber.* vbi habetur quod licet donatio inter patrem & filium non valeat, tamen benè poteſt pater renuntiare vſumfructum quem habet à lege in bonis filij: & ibi notat & commendat Bald Salic. Paul. & communiter Doctores: textus *in l. penult. ff. de collat. bon.* vbi ſi pater illud quod poſt mortem tenebatur ſoluere filio dedit vel ſoluit in vita, valet & tenet ſolutio, & non tenetur filius aliis fratribus conferre: nec his obſtat ratio mea ſuperior quod dominium & poſſeſſio tranſit ipſo iure in vxorem pro ſua parte, & renuntiando dicitur perdere & diminuere patrimonium ſuum: quia reſpondeo quod non eſt vera & propria acquiſitio dominij & realis incorporatio in patrimonium eius per actum verum & naturalem, ſed fictè & reuocabiliter per legem ideò poteſt renuntiare & non aequirere, ſicut quando hæreditas, & legatum ipſo iure alicui quæritur ſine aditione, vel immiſtione, & tamen poteſt repudiare vel ſe abſtinere, nec etiam obſtat text. notabilis & ſubtilis, *in lege magis puto. §. ſi fundum, ff. de rebus eorum*, vbi habetur quòd minor etiam cum authoritate tutoris vel curatoris non poteſt repudiare legatum rei immobilis ſibi relictum ſine decreto iudicis: quia illud eſt verum & procedit in minore qui non ſolùm prohibetur alienare & perdere, ſed etiam deſinere acquirere. Sed noſtra quæſtio & iura prædicta loquuntur & procedunt, quando quis ſolùm prohibetur perdere & diminuere patrimonium: & in expreſſo, licèt non ita benè fundet: ita tenet Ioan. Faber. *in rubr. Inſt. de nupt. in fin.* Palac. Ruuius *in dicta repet. cap. per veſtras, fol. 26. tertia colum. & folio 27. tertia columna.* Roderic. Suar. *in dicta l. 1. titulo tertio, libro tertio, for. ll. 2. quæſt.* Nec etiam obſtat textus bene notandus iuncta Gloſſa ordinaria *beliſſime, in lege 1. §. quæ oneranda, ff. quarum rerum actio non detur*, vbi probatur quod metus reuerentialis quem habet vxor reſpectu mariti, vel filius reſpectu patris, vel libertus reſpectu patroni, eſt ſufficiens ad reſciſſionem actus vel contractus qui inter eos geritur vel celebratur: & ibi notat & commendat Bartol. Alberic. & communiter Doctores antiqui, & illam Gloſſam reputat ſingularem & vnicam Raynerius *in l. penultima, ff. de furtis*, notat etiam & commendat Bald. *in l. pactum, Codice de collat. colum. 1.* idem Bald. *in l. 1. Cod. de bonis matern. 3. col.* quia reſpondeo quòd ſolus metus reuerentialis non ſufficit, ſi non interueniant minæ vel verbera, licèt non ita ſeueriter illata ſicut ab extraneo, ita tenet & declarat Bartolus, Angelus & communiter Doctores *in d. l. 1. §. quæ oneranda*, idem Bartol. *in l. interpoſitas, Cod. de tranſactionibus*, & ibi Bald. & alij Doctores idem Bart. *in l. ad dimidiam, Cod. quod metus cauſa*, & ibi Angelus Paulus & communiter Doctores Innocent. *in cap. cauſam matrimonij de offic. deleg.* & ibi Abbas & communiter Canoniſtæ, idem Abb. *in cap. fin. qui clerici vel vouentes.* Angelus de Aretin. *in §. quadrupli, Inſt de actionib.* & ibi Iaſon 7. *col. n. 61.* Gregor. Natta *in c. quamuis pactum, de pactis, in 6. 12. col. numer. 45.* & magiſtraliter & fundamentaliter dixit materia contractuum *c. de reſtitutione minorum, 14. in ordine n. 27.* vbi omninò videas.

TEXTVS LXI.

DE a qui adelante la muger no ſe pueda obligar por fiadora de ſu marido, aunque ſe diga y allege que ſe conuertio la tal deuda en prouecho de la muger. Y aſſi miſmo mandamos, que quando ſe obligare a mancomun marido, y muger, en vn contrato, o en diuerſos, que la muger no ſea obligada a coſa alguna: ſoluo ſi ſe prouare que ſe conuertio la tal deuda en prouecho della: ca entonces mandamos que por rata del dicho prouecho ſea obligada: pero ſi lo que ſe conuertio en prouecho della, fue en las coſas que el marido le era obligado a dar, aſſi como veſtirla, y darle de comer, y las otras coſas neceſſarias. mandamos que por eſto ella no ſea obligada a coſa alguna: lo qual todo lo que dicho es ſe entienda ſino fuere la dicha fianca o obligacion a mancomun por mar auedis de nueſtras rentas, o pechos, o derechos del las. Id eſt: *Vxor poſthac obligari non poſſit in fideiuſſionem pro marito, etiam ſi dicatur & allegetur debitum in emolumentum vxoris conuerſum eſt. Item precipimus, vt quando maritus & vxor ſeſe obligauerint ex communi* (Hiſp. de mancomun) *(vt dicitur) manu in eodem contractu aut in diuerſis, vxor non teneatur ad quicquam, niſi probetur, debitum in ipſius emolumentum fuiſſe conuerſum, nam tum precipimus, vt pro rata ipſius emolumenti obligetur verùm ſi quod in illius emolumentum fuit conuerſum, fuerit in iis rebus quas maritus illi dare tenebatur, vt ſunt victus & veſtitus, & eiuſmodi res neceſſaria, precipimus vt pro hoc ipſa ad nullam rem ſit obligata: quod totum prædictum intelligi volumus, niſi prædicta fideiuſſio ſeu obligatio ex communi manu pro pecunia noſtrorum redituum, vectigalibus, aut ad ea pertinentibus.*

SVM

SVMMARIVM

1 *Mulier non potest intercedere vel se obligare tanquam fideiussor pro alio.*
2 *An & quando vxor poterat se obligare pro marito, & quid hodie sit immutatum?*
3 *Si maritus & vxor obligentur tanquam duo rei, an valeat & teneat obligatio?*
4 *Si vxor se obligat tanquam principalis, maritus verò tanquam fideiussor, an valeat?*
5 *In his quæ non dependent à nostra potestate, protestatio non releuat protestantem.*
6 *An vxor possit se obligare pro marito pro debito publico, & fiscali.*

Iuren quitur hæc Lex cum Iuramento Abend. de LEX LXI. Centú. cap. 34. n.º 13.

NOta ex ista lege sequentes conclusiones: Prima quòd vxor non potest intercedere pro marito, etiamsi allegetur quòd debitum fuit conuersum in vtilitatem ipsius vxoris. Secunda conclusio quod quando maritus & vxor obligantur tanquam duo rei in solidum, non tenetur nisi quatenus probetur esse conuersum in vtilitatem ipsius vxoris. Quòd si mulier simul cum viro se cum iuramento obligasset, & ex ea obligatione esset enormissimè læsa, vt quia soluta summa maneret indotata, neque suppeterent viri facultates, ex quibus posset sibi satisfieri, nec debitum esset conuersum in eius vtilitatem, hoc casu petita relaxatione iuramenti posse contrauenire, & contractum rescindere: affirmat Parisi. *consil.* 75. *per totum* 3. *volum.* & vide Simonem de Præris *consil.* 1. *num.* 21. Tertia conclusio quod ita demum dicitur esse conuersum in vtilitatem eius, quando vtilitas respicit patrimonium vxoris, & augmentum eius: non verò ad ea quæ aliàs maritus de necessitate iuris tenebatur, vt alere, & alia necessaria sibi ministrare. Quarta conclusio quod prædicta intelligantur præterquam si maritus & vxor obligentur pro debito regali vel fiscali: quia tunc indistinctè tenetur, provt fuerint obligati tanquam extranei.

Pro cuius perfecta declaratione dico & præsuppono quod licèt regulariter pro quolibet debito & persona possit obligari fideiussor, & accedere cuilibet obligationi ciuili, & naturali simul, vel naturali tantùm, vel ciuili tantùm, *vt in l.* 1. *& per totum, ff. de fideiussoribus, & in l* 1. *& per totum, Cod. eod. tit. & in §.* 1. *& per totum Instit. eod. tit. & in cap. & per totum extra eodem titulo, & in l.* 1. *& per totum tit.* 12. 5. *part.* tamen mulier non potest efficaciter intercedere, nec esse fideiussor alterius propter fragilitatem sexus, & licèt mero iure teneatur ciuiliter, & naturaliter, tamen competit sibi exceptio & beneficium Velleiani text. est *in l.* 1. *& per totum, ff. ad Velleian.* text. *in l.* 1. *& per tot. C. eodem titulo,* textus *in l.* 2. *tit.* 12. 5. *part.* imò etiamsi iam soluisset posset repetere per condictionem indebiti: quia exceptio Velleiani est perpetua & fauorabilis. Idem tenet Padilla qui communiter receptum testatur *in l. quamuis,* vbi communiter Doctores, *Cod. de iuris & facti ignorantia,* idque in fortioribus terminis obtinuisse testatur Matiençus *in lege nona, titulo* 3. *libro* 5. *recopilationis, gloss.* 1. *num.* 2. textus est formalis & expressus *in lege qui exceptionem, ff. de condict. indeb.* & ibi Glossa ordinaria Bart. Alber. Bald. Paul & communiter Doctores: textus *in lege quamuis,* §. *interdum, ff. ad Velleian.* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores quod tamen est verum & procedit præterquam si post biennium confirmauit & ratificauit fideiussionem suam, vel iterum de nouo intercessit, & tanquam fideiussor se obliganit, vel exceptioni sibi competenti renuntiauit: quo casu efficaciter tenebitur mulier secundum Glossam *in l.* 1. *ff. de fideiussoribus,* & Azonem *in summa, Cod. ad Velleianum,* hancque opinionem communem dicit Iaf. *numero decimooctauo,* Decius *numero trigesimo,* Curtius Iunior *numero decimonono, in l. si quis in conscribendo, C. de pactis,* Greg. *in lege* 3. *verbo, si despues, tit.* 12. *p.* 5. qua lege nuncupatim statuit talem renuntiationem valere, idque generali consuetudine obseruatum testatur Padilla *in l. is passim num.* 7. 8. 9. & 10. *Cod. de iuris & facti ignorantia,* Couar. *in cap. quamuis pactum* 2. *part.* §. 3. *num.* 5. quia tunc ex tanti temporis dilatione videtur ex magno proposito & non ex fragilitate se obligare ideo efficaciter tenetur, text. est *in l. si mulier, la* 2. *Cod. ad Velleian.* & ibi Glossa ordinaria Odofred. Bart. Alber. Bald. Paul, Cinus Petr. Iacob. Butr. Salic. & communiter Doctores.

Quod tamen limita & intellige, quando mulier interceßit & se obligauit pro extraneo: secùs tamen est si pro marito: quia tunc ipso iure indistinctè non tenetur, etiamsi ex interuallo post biennium se obligauit textus est formalis & expressus *in Auth. vt nulli iudic. liceat habere,* §. *& illud collat.* 9. textus *in Authen. si qua mulier, Codice ad Velleian.* & ibi Glossa ordinaria Odofred. Petrus, Cinus, Iacob. Butri. Bartol. Bald. Alber. Paul. Salic. & communiter Doctores cuius ratio est, quia tacitè & per interdictum videtur inter eos facta donatio inter virum & vxorem quæ non valet, ne mutuo amore se expolient. argumento text. *in l.* 1. *& per totum, Cod. & ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quod similiter procedit etiam si renuntiatio Velleiani intercesserit, *vt in Authent. si qua mulier, Cod. ad Velleianum,* quòd rectè aduertit Gregor. *in lege* 3. *verbo, si despues, titulo* 12. *p.* 5. tradit latè Matiençus *in l.* 9. *tit.* 3. *lib.* 5. *recop. glossa* 1. *n.* 8. vbi quid si iuramenrum in tali fideiussione interceßerit pro marito latè tradit. Quod tamen subintellige, nisi pretium, vel debitum contentum in contractu pro quo fideiussit sit conuersum in vtilitatem eius: quia tunc efficaciter tenetur, text. est *in d. Authentic. si qua mulier,* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores.

Hodie tamen genericè & indistinctè vult & disponit nostra lex Tauri, quod talis vxor non possit intercedere nec se obligare tanquã fideiussor mariti, etiamsi dicatur & allegetur quod pretium vel debitum pro quo fideiussit sit conuersum in vtilitatem vxoris: & iste est verus sensus, & declaratio nostræ legis in 1. parte & conclusioné. Aduertendum tamen quod nostra lex tantum dicit, quod si vxor alleget pretium vel debitum esse conuersum, in vtilitatem eius, non valeat nec sufficiat vt remaneat obligata: & hinc fit vt pro mercede habitationis domus, quam simul habitarunt maritus & vxor, non teneatur vxor, quod tamen non procedet si maritus non habeat vnde soluat; vt docet Palacios Rubeus *in rubr.* §. 66. *numero quinto vers. & si fortè maritus, & hic numero* 11. *versiculo, an & quando,* & Castillus *numero* 23. Quesada *diuersarum quæstionum iuris, capite* 25. *fol.* 102. *columna,* 3. *verb. contra quem tamen.* Sed quærendum est quid si manifestè & euidenter probetur esse conuersum in eius vtilitatem, an aliquo iure vel remedio teneatur, & videtur quòd licèt non teneatur ex proprio contractu & promissione per rigorem huius legis, quod saltem teneatur ex æquitate, actione de in rem verso, quæ habet locum quotiescunque posset quis conueniri actione mandati vel negotiorum gestorum, argumento textus & eius regulæ & doctrinæ *in lege* 3. *versiculo, & regulariter, ff. de in rem verso,* & ibi communiter Doctores vel ex æquitate legis,

si & me & Titium, Digest. si certum petatur, vbi habetur quod quando res mea peruenit ad alium sine iusta causa, possum eum conuenire ex æquitate illius legis, & repetere condictione sine causa, vel certi condictione generali quæ cum ea concurrit: & ad hoc ibi notat & commendat Bartol. Alber. Bald. Paul. Alex. Iaſ. & communiter Doctores probat etiam textus *in l. si cum seruum eodem titulo.* text. *in l seruus quem vers secundum qua, ff. de action. empt.* text. *in l. si negotia ff. mandati*, text. *in l. perpetuò, ff. de cond. ob turbem causam*, text. *in l. vir ab eo, ff. de iure dotium*, text. *in l. si quis mancipiis, §. fin. ff. de institut.* text. *in l. 3. ff. commodat.* text. *in l. nam hoc natura, ff. de condit. indebiti*, text. *in lege tertia, §. si seruus, ff. de tributr*, text. *in l. si pupilli, ff. de negot. gestis*, text. *in l. cum hi, §. si quis de alimentis ff. eod. tit.* text. *in l. iure naturæ, ff. de reg. iur.*

Confirmatur etiam ex sententia Pauli & communi *in leg. fin. Codice de negot. gest.* vbi singulariter tenet, quòd licèt quando quis sit protestatus contrarium ne gerat negotia sua, non possit gestor propria actione negotiorum gestorum agere, tamen ex æquitate prædictæ legis, *si & me & Titium*: & ex æquitate prædictæ regulæ generalis potest benè agere contra eum qui vtilitatem sensit ex negotio gesto: ergo idem videtur in casu nostræ legis, quando vxor quæ vtilitatem sensit extitit fideiussor. Rursus etiam confirmatur ex sententia eiusdem Pauli & communi *in l. his solis, ff. de condict. indebit.* vbi dicit quòd si pecunia mea indebitè soluta creditori putatiuo perueniat ad alium sine causa & ex ea sit factus locupletior, possum contra eum agere ex æquitate prædictæ legis, *si & me & Titium*, & prædictæ regulæ: ergo sic dicamus in nostra l. quòd licèt de rigore huius legis vxor non teneatur, nec obligetur quando extitit fideiussor mariti, tamen intelligatur vt non teneatur propria actione vel obligatione contractus, sed bene teneatur alia actione extraordinaria ex æquitate prædictæ legis, *si & me & Titium*, cum similibus suprà allegatis. Sed his non obstantibus contrarium est dicendum & tenendum per nostram legem, imò quòd vxor non teneatur tanquam fideiussor mariti, etiam si dicatur & probetur pretium, vel debitum esse versum in vtilitatem vxoris. Primò quia nostra lex apertè vult constituere differentiam in casu, quo vxor extitit fideiussor, & in casu, quo extitit rea debendi vnà cum ipso marito, vt apertè patet in 2. parte huius legis. Secundò etiam confirmatur ista sententia & opinio, quia de iure communi sola confessio vxoris non sufficeret ad probandum, quod pretium vel debitum est conuersum in vtilitatem eius, nisi apertè probetur, vt tenet Bart. & commun. Doctor. *in d. Authent. si qua mulier.* ergo nostra lex hoc videtur addere ad ius commune, vt non sufficiat confessio, assertio, vel probatio, quòd fuit conuersum in eius vtilitatem.

3 Præterea 2. conclusio confirmatur ex doctrina Bart. & communi *in d. Auth. si qua mulier. C. ad Velleian.* vbi habetur, quod vxor correa debendi, quæ simul cum marito insolidum se obligauit, non censetur fideiussor, nisi pro ea parte, pro qua liquidè probetur conuersum esse in vtilitatem eius, tenet etiam Iac. de Bellouiso *in auth. vt nulli iudic. §. & illud coll. 9.* & Ibi Bart. Angel. de Perus. & communiter Doctores: idem etiam tenent Bart. Paul. & alij Doctor. *in l. vir vxori, §. fin. ff. ad Velleian.* idem Bart. *in l. reos eod. tit.* docet idem Castillus *hic verbo, mancomun.* Palacios Rubeus *n. 4. & 5.* Matiencus *in l. 9. tit. 3. lib. 5. gloss. 3. in princ.* & hoc est, quod expressè voluit & disposuit nostra lex in 2. parte.

Ex qua lege sic intellecta & declarata nota, & collige, quod licèt de iure communi, quando duo vel plures obligantur insolidum, tanquam duo rei debendi vnusquisque insolidum teneatur, & insolidum possit conueniri: & similiter de iure nou. authentic. quando vnus est absens, vel inops, vel iuri diuisionis est renuntiatum, modò ex causa onerosa, modò ex causa lucratiua, & modò vterque sentiat vtilitatem contractus, modò vnus tantùm, *vt in l. 1. & per totum, ff. de duobus reis, & in l. 1. & per totum, & in Authent. hoc ita in materia, C. eod. tit.* & probat etiam text. *in l. inter eos, §. duo, ff. de fideiuss.* text. *in l. cum apparebit, ff. locati*, text. *in l. ancillarum, §. illud, ff. de pecul.* text. *in l. si ex toto, §. 1. ff. de legat. 2.* text. *in l. Paul. la secunda, ff. de re iudic.* text. *in l. si mandati*, text. *in l. 1. C. si plures vna sent.* textus *in l. 1. §. quia autem, ff. quorum legat.* licèt ex æquitate possit ille qui nullam vtilitatem sentit petere, vt prius conueniatur suis expensis ille, qui totam vtilitatem percepit, vt alias dixi suo loco in materia duorum reorum de iure communi tantum illud est verum & debet intelligi in aliis personis extraneis: secùs tamen est in marito & vxore, quia si ambo simul tanquam duo rei debendi obligantur non tenetur vxor ab aliquo, nisi pro ea parte qua vtilitas ad eam peruenit, *vt in dict. Authentic. si qua mulier. & in Authentic. vnde illa sumitur*, & hoc est quod voluit expressè nostra lex Tauri, & iste est eius verus & realis sensus per quam apertè hodie corrigitur lex 14. *tit. 20. lib. 3. foro ll. & l. 207. in l. styli*, quæ idem disponebant quod ius commune, etiam in marito & vxore, sicut in extraneis personis: vt etiam animaduertit Matiençus *in l. 9. tit. 3. lib. 5. gloss. 3. n. 1.*

Quæro tamen si maritus & vxor obligantur, tanquam duo rei debendi dato quòd contractus & obligatio non valeat respectu vxoris, an in totum valeat respectu mariti? & firmiter teneo quòd sic: quia ratio prohibitionis & annullationis tantum respicit vxorem, non verò maritum: & ista est intentio nostræ legis: & in terminis facit bonus textus *in l. si Titius & Seia. ff. de fideiuss.* & fundatur de iure communi ex sententia Alber. *in d. Auth. si qua mulier. 2. column.* qui in terminis hoc videtur decidere. Item quæro si vxor intercedat & se obliget tanquam fideiussor, vel cum marito tanquam duo rei debendi, & expressè confiteatur pretium vel debitum in eius vtilitatem versum, an remaneat obligata pro illa parte? & breuiter & resolutiuè dico quod non: quia inter tam coniunctas personas præsumitur fraus, & quod metu vel amore emanauit confessio: quam etiam rationem reddit Castillus *hic, verbo, si se probare*, & Palacios Rubeus *numer. 5.* & pluribus probat Tiraquellus *in l. si vnquam, donatione largitu, num. 175. Cod. de reuocandis donationibus, & l. connubialibus, gloss. 5. quæst. 10. num. 11.* Item etiam videtur inter eos donatio quæ non valet. Item etiam quia prædicta iura Authenticorum expressè dicunt, quòd manifestè debet constare in vtilitatem vxoris versum: ergo talis confessio non valeat: & in expresso ita tenet Alber. *in d. Authent. si qua mulier, C. ad Velleian. penult. col. in fine*, & ibi Paul. de Castr. 1. *col. n. 3.*

Item quæro quid è conuerso, si vxor se obligat tanquam principalis, maritus verò tanquam fideiussor an vxor teneatur & remaneat obligata? & videtur quòd similiter non valeat eius obligatio: quia quæsito colore videtur fideiubere & intercedere pro marito verbis postpositis & mutatis: & in specie ita tenet notabiliter Nicolaus de Mata. *in d. Authentic. si qua mulier.* & ibi Bald. *2. colum. numer. 3.* Contrarium tamen & melius tenet ibi Alber. *2. col. versicul. sed quid si vxor.* post Dinum & Albericum & Odofredum quos allegat, imo quod efficaciter vxor teneatur tanquam principalis, & maritus

tanquam

tanquam fideiussor, nisi fraus & dolus probetur, argument. textus *in leg. Seia mancipia, ff. ad Velleian. & in leg. 3. Codice ne vxor pro marito*, nec obstant prædicta iura Authenticorum & nostra lex Tauri, quia loquuntur quando vxor se obligauit accessoriè tanquam fideiussor, vel principaliter simul cum marito tanquam duo rei debendi, secùs vero quando vxor obligatur principaliter, maritus verò accessoriè tanquam fideiussor vt in quæstione proposita.

5 Tertia conclusio huius nostræ legis confirmatur ex notabili & singulari doctrina, quia in his quæ pendent à nostra sola voluntate benè prodest & sufficit protestatio, sed in his quæ non pendent à nostra sola voluntate, sed certo modo per legem disposita sunt, protestatio est nullius momenti & non releuat protestantem tacitè nec expressè: vnde merito obligatio vxoris est nulla tanquam non subsistente causa, & protestatio mariti quæ colligitur ex tali contractu est nullius momenti & non releuat protestantem: textus est formalis & expressus *in l. Nesennius, ff. de negotiis gestis*, iuncta Glossa ordinaria in verbo, *conueniret*, & ibi Bartolus *1. col. n. 1.* Baldus *fin. col. n. 4.* Paul. de Castr. & communiter Doctores. textus iuncta Glossa ordinaria & communi opinione *in l. si quis a liberis §. si mater, ff. de liber. agnos.* text. *in l. alimenta, C. de negot. gest.* iuncta Glossa ordinaria in verbo, *materna pietate*, & ibi Bald. Paul. Salic. & communiter Doctores text. *in l. qui in aliena, §. fin. ff. de acquirend. hared.* & ibi Bart. Alber. Paul. Imola, & communiter Doctores text. *in l. 2. ff. de doli except.* tenet etiam magistraliter Bart. *in l. non solum, §. morte, ff. noui oper. n. 7. col. n. 31. vers. circa quintum*, & ibi communiter moderni, præcipuè Ias. *51. colum. n. 26.* idem Bart. *in l. edita actio penultim. col. n. 30.* & ibi communiter moderni, idem Bart. *in l. fin. ff. de eo quod certo loco*, tenet etiam Bald. *in l. vnica, C. vt quæ desunt aduocatis*, idem Bald. Paul. de Castro & alij Doctores *in leg. prima §. editiones, ff. de edendo*, idem Bald. notabiliter *in c. Cumana, de electione*, idem Bald. *in c. præsentium de testibus*, Ias. notabiliter *in fin. C. de iure emphyt. penult. col.* tenet etiam & probat Glossa ordinaria iuncto textu *in c. inter dilectos de fide instrument. in verbo, saluo in omnibus*, & ibi Innoc. Hostiens. Abbas Card. Anchar. & communiter Doctores.

6 Quarta conclusio huius nostræ legis apertè est correctoria iuris communis: nam de iure communi in tantum vxor non poterat intercedere & se obligare tanquam fideiussor pro marito, vt procederet etiam pro debito fiscali text. est *in d. Authent. vt nulli iudic. liceat hab. §. & illud collat. 9.* text. *in d. Authent. si qua mulier, C. ad Velleian. ibi siue priuatum siue publicum sit debitum*, & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores quia præferebatur priuilegium & commodum priuatum & particulare vxoris, fauore dotis & sexus, ipsi debito fiscali & publico. Hodie tamen nostra lex apertè vult & determinat contrarium, imò quòd vxor possit obligari tanquam fideiussor vel correa pro debito & fiscali, & per hæc remanet ista lex vtiliter & magistraliter expedita.

TEXTVS LXII.

Ninguna muger por ninguna deuda que no descienda de delicto pueda ser presa, ni detenida si no fuere conoscidamente mala de su persona. Id est.

Nulla mulier pro vllo debito non proueniente ex crimine possit trahi in carcerem aut ibidem detineri, nisi notoriè sit malæ vitæ. (H. Mala de su persona.)

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non potest incarcerari pro debito ciuili.*
2 *Mater quæ est tutrix & curatrix filiorum quæ renuntiauit Velleiano, an possit incarcerari.*
3 *Qua mulier dicatur meretrix, & an possit retinere sibi datum, & an possit petere sibi promissum.*

LEX LXII.

NOta ex ista lege quod mulier non potest incarcerari pro debito ciuili: & idem disponit text. de iure communi, *in Authent. hodie, Cod. de custod. reor.* text. *in Auth. vt nulli iudic. §. necessarium, collat. 9.* & ibi communiter Doct. text. *in Authentic. sed hodie, Cod. de offic. diuer. iudic.* Vide Dueñas *reg. 312.* vbi plures concordantes citat Plaça *de delictis c. 24. n. 11.* Matiençus *in l. 10. tit. 3. lib. 5. recop. in princ.* 1

Ex quo inferas, quod licet hodie in nostro regno debitor masculus possit incarcerari, & si intra nouem dies postquam sit in carcere positus non soluat, debet tradi ipsi creditori, vt seruiat ei vsque ad compensationem debiti, *vt in l. 5. tit. 12. lib. 5. ordinam & in pragmatica* 78. 79. 80. tamen mulier non potest incarcerari, nec tenetur seruire per nostram legem: quod tamen intellige nisi talis mulier sit meretrix, vel luxuriosè viuens: quia tunc benè potest incarcerari argumento text. *in Authentic. de restitutionibus & ea quæ parit. in 11. mense §. final. collat. 4.* vbi dicit text. quòd magis debet faueri castitati quàm luxuriæ, & luxuria non est digna priuilegio legali: Idem docent Palacios Rubeus, Castillus, & Cifuentes, hic Couarr. *de sponsal. 1. part. cap. 8. §. 11. in fin.* Plaça *de delictis cap. 34. num. 10. & 13.* Archidiaconus *in c. diffinimus, 18. quæst. 2.* *Auiles in proœmio prætorum, n. 27.* Matiençus *in l. 10. tit. 3. lib. 5. gloss. 4. n. 1.* Et in expresso ita tenet Bald. *in l. consentaneum, Cod. quo. & quando in fin. colum. num. 46.* & idem disponit & determinat nostra lex. Quod iterum intellige quando est soluta, secùs si coniugata: quia tunc non potest incarcerari: licet luxuriose viuat: ita singul. tenet Ioann. Andr. *in addit. ad Specul. in rubr. de iniurijs*, argument. textus *in leg. si vxor, §. 1. ff. de adult.* tenet etiam & sequitur Rom. *in leg. si vero, §. de viro, solut. matrim. 2. fallen.* Alex. & Ias. *in leg. plerique, ff. de in ius vol. fin. col.* Ang. de Aret. *in parte fama publica, in materia capturæ*, Palac. Ruuius *in repet. cap. per vestras fol. 95. 3. colum. & in præsenti*, idem etiam testatur Capicius decis. Neapolitana 44. Decius *in l. 2. num. 78. ff. de reg. iur.* Couarr. *de sponsal. 2. p. c. 8. §. 11. num. 6.* Rom. *in l. si verò, §. de viro, secund. fallent. ff. solut. matr.* per textum quem dixit notabilem *in l. si vxor, §. diui. ff. ad legem Iuliam, de adult.* Cifuentes hic circa finem, Palacios Rub. *num. 8.* Castil. *gl. 1. in fin.* Gom. Arias, *num. 23. & 24.* Auil. *in proœm. in cap. prætorum numero 27.* Segura *in l. Imperator, n. 135. in fin. & num. 149.* & ibi Didac. Perez, *ff. ad Treb.* Plaça de delictis *cap. 34. num. 13.* Matienzus alios referens, communemque hanc sententiam dicens *in l. 10. tit. 3. lib. 5. glos. 4. n. 4.*

Item etiam limita & intellige nisi in matre quæ est tutrix vel curatrix filiorum, & renuntiauit Velleiano, & omni legum auxilio: quia benè potest incarcerari: ita Bartol. *in Authent. matri & auiæ, Cod. quando nupt. offic. fung. poss. pen. col.* & ibi Salic. et. & communiter Doct. idem Bartol. *in l. si quis sub conditione, ff. de testam. tutel. 5. c l.* Alexand. & Iason. *in d. l. plerique, ff. de in ius vocando final. col.* Idem asserit Decius *in l. fœmina, n. 79. de reg. iur.* Matheſilanus *notab. 109.* Bald. *in tract. de carceribus, c. 1. n. 3.* Boërius

deciſ.249.n.11. Bald.Nouellus *in tractu de dote 7.p. priuilegio 5.* Cifuentes *hic,n.3.*& Ioan.Lupus ibi Caſtillus *in princ.huius legis,* Greg.*in l.3.verb.perſonalmente tit.4.p.3.* Gomez Arias *in l.60.Tauri,n.8.* hancque receptiorem ſententiam teſtatur Couarr. *lib.2. reſol.c.1.n.3.* cum aliis relatis à Matienzo *in l.10.tit.3. lib.5.recop.gl.1.in fin.* licet ipſe contrarium ſequatur.

3 Et adde quod in iſta materia & qualibet alia, meretrix dicitur illa quæ ſtat in lupanari vel loco publico cauſa quæſtus:text.eſt *in l.palam ff.de ritu nupt.* quod intellige quando ibi permanſit per viginti horas : ita ſingul.Salic. *in l.quæ adulterium, C.de adult.* argument. text. iuncta Gloſſ. ordinar. & commun. opin.*in l.capitur 5.ff.eod.tit.* Item illa quæ ſaltem duos admittit ad ſe accedere pro pretio & pecunia, argument.text.*in d.l.palam,§.item quæcunque de rit. nupt.* per quem ita tenet Abb.*in c.decorem de vir.& honeſt. cleric.* idem Abb.*in c.inter opera.de ſponſ.* licet ille textus potiùs videatur probare contrarium, quæ dicatur in iſta & alia materia meretrix,docet latè Plaça *de delictis c.34. n.7. cum aliis quos ipſe refert* Matiençus *in l.10.tit.5.lib.5.recop.gloſſ.4.n.2.cum ſeq.*

4 Item etiam illa dicitur meretrix quæ portat habitum deſtinatum pro meretricibus : ita Præpoſ. *in d. capitul inter opera.* Si verò admiſit aliquos homines ſine pretio,non dicitur meretrix niſi admiſerit plures quàm 40.iſta eſt Glog.ſingul.*in c.vidua,34. diſp.* per quam tenet Præpoſ.*in d.c.inter opera,* argument.text. *in c. latores, de clerico excommunicato miniſtrante.* Item adde quod talis meretrix tanquam inhoneſta perſona & mali exempli poteſt à vicinitate expelli per vicinos,ita Guido Cuman.*in l.2.C.de ſumm.Trin. & fide Cathol.* quem ibi ſequuntur Doctor. & iſtud eſt notabile & quotidianum in practica, ſi petatur ab honeſtis vicinis proximioribus. Item talis meretrix poteſt retinere ſibi datum, & ſimiliter poteſt petere promiſſum,ita probat text.*in leg.4.§. ſed quod meretrici de conſ.ob turp.cauſ.* & ibi commun.Doct. Cin.& Doct.*in l.2.C.eodem tit.* Bartol.*in l.affectionis, ff.de donat.& in l.non dubium,C.de legib.* Palac. Ruinus *in ſua repet.c.per veſtras,fol.22.quarta columna.* Imò quòd magis eſt,nedum poteſt meretrix retinere data & petere promiſſa in foro contentioſo, verùm etiam poteſt retinere & petere in foro conſcientiæ, ita ſingul.tenet Abb.vbi benè fundat *in c.plerumque de immunit. Eccleſ. quarta columna tertia quæſtion.* quod eſt menti tenendum.

TEXTVS LXIII.

EL derecho de executar por obligacion perſonal ſe preſcriua por diez años y la action perſonal, y la executoria dada ſobre ello,ſe preſcriua por veynte y no menos : pero donde en la obligacion & hypotheca, o donde la obligacion es mixta perſonal y real,la deuda ſe preſcriua por treynta años, y no menos. Id eſt : *Ius exſequendi pro obligatione perſonali præſcribatur decem annis. Et actio perſonalis & exſequutoria (ſcriptura) ſuper eo data præſcribatur non minus viginti. Verùm vbi in obligatione* (Hiſp.& corruptè ni fallor) *eſt hypotheca aut vbi obligatio eſt mixta,perſonalis (ſcilicet) & realis,debitum præſcribatur non minus triginta annis.*

SVMMARIVM.

2 *Ius exequendi ex contractu Guarentigio an præſcribatur per decem annos?*

2 *Actio perſonalis & executoria eius durat per 20. annos?*

3 *An hodie ſit ſublata materia perpetuationis?*

LEX LXIII.

NOta ex iſta lege ſequentes concluſ.Prima quod ius exequendi ex inſtrumento Guarentigio in obligatione, & actione mere perſonali præſcribitur per 10.annos.Secunda concluſ.quod actio perſonalis & executoria eius præſcribitur per 20.annos. Tertia concluſ.quòd actio perſonalis cum hypotheca bonorum præſcribitur per 30.annos. Quarta concluſ.quod actio mixta perſonalis & realis præſcribitur per 30. annos.

Quoad primam concluſionem adde & nota quòd 1
aperte iſta lex in iſtis verbis, iunctis ſequentibus, debet intelligi in iure exequendi ex contractu Guarentigio,quod durat per decem annos, & regulariter de iure videbatur dicendum, quòd duraret per triginta annos : quia executio fit per officium iudicis, & omne officium iudicis mobile in ciuilibus præſcribitur per 30. annos, ſicut ipſa actio perſonalis vel realis, iſta eſt Gloſſa ſingularis & vnica inuncto textu *in leg. ſicut in rem, Codice de præſer. 30. vel 40. annor. in verbo, proſecuti,* quam ibi reputat ſingul.& vnicam Bald.*in 2.lect.* notat etiam & commendat Bald. *leg.2.Codice de execut. rei iudic.* tenet etiam Bartol.*in leg.prætor,§.final.ff.de noui oper.nunt.* & ibi moderni Iaſon. *in §.rurſus, Inſtit. de action.2. col.* Franc.Bald.*in tract.præſcr.4.part.4.4.princip.30. quæſt.* idem eſt in officio iudicis nobilis in cauſis criminalibus, iſta eſt Gloſſa ſingularis *in leg. querela, Cod.ad legem Cor.de falſ.* & ibi communiter Doctor, & adde quòd iſtud ius exequendi, de quo in noſtra lege & materia, tollitur & præſcribitur per iſtos decem annos etiam cum mala fide : quia licèt præſcriptio cum mala fide ſit prohibita de iure Canonico, cui eſt ſtandum etiam de iure ciuili, tamen illud eſt verum, & procedit in præſcriptione rei mobilis vel immobilis, per quam aufertur & ius dominium alterius, ſecùs verò iure & modo executiuo inducto à lege ad faciliorem executionem eius, vt in noſtra lege : & ita videtur velle Bartol. *in l.planè,ff. quòd falſo tutore authore,* Franc.Bald.*in d.tract. præſcript.2.p.3.p.14.quæſt.*

Quoad 2.concluſ. quæ habet, quòd actio perſonalis & executoria eius durat per 20. annos, dico quòd ſenſus huius legis, & concluſionis poteſt eſſe, quod ſi eſt actio perſonalis ſuper qua fuit lata ſententia condemnatoria in fauorem creditoris, quod illa 1.actio & obligatio perſonalis durat per 20. annos,& ius exequendi,quod ex ea oritur per alios 20. Item etiam & 2.poteſt iſta lex & concluſio intelligi, quod actio vel obligatio perſonalis, quæ oritur de nouo ex ipſa ſententia, & ſimiliter ius exequendi, quod ex ea oritur duret per 20. annos, & vterque intellectus eſt verus & iuridicus, quia per ſententiam latam non tollitur prima actio perſonalis.

Item etiam alia de nouo oritur,vt probat text. & ibi Gloſſ.ordinaria & communiter Doctores *in leg. ſi à te §.1. Digeſt. de excepț. rei iud.* textus *in leg. euidenter eodem titulo,* & ibi Gloſſ. ordinaria & text. & communiter Doctores *in aliam, Digeſt. de nouat.* text.& ibi Gloſſ.ordin.& communiter Doctor. *in l.1.Cod.de iud.* text.& ibi Gloſſ. ordin.& communiter Doct.*in l.fin.C.de vſuris rei iudic.* ex quo reſultant maximi effectus, de quibus ibi per Doct. Tertiò poteſt intelligi,quod iſta actio vel obligatio perſonalis eſt poſita & contenta in inſtrumento publico tabellionis cum clauſula Guarentigia : quia illa actio & obligatio perſonalis durabit tunc per 20.annos : quia eſt iuncta & corroborata cum iure exequendi ex quibus datur nota, intelligentia & declaratio ad

leg.3.

l. 3. tit. 13. lib. 3. ordin. quia cauetur, quòd actio vel obligatio perſonalis tantùm durat per 10. annos, vt intelligatur, quando continetur in chirographo & ſcriptura priuata, & ſic non corrigitur per iſtam: & illa lex eſt vtiliſſima, & poteſt practicari cum bona conſcientia, quando quis ſoluit, & non poteſt probare, vel aliter ſatisfecit creditori. Quoad tertiam concluſionem adde quod ratio eſt, quia actio perſonalis corroboratur & confirmatur ab ipſo hypotheca, ideo durat per maius tempus. Ex qua lege nota quòd licèt actio hypothecaria de iure communi durabat per 40. annos quando intentabatur contra debitorem vel hæredes eius, & tamen per 30. annos quam intentabatur contra extraneos, *vt in lege cùm notiſſimi iuncto*, §. *Codice de præſcript. 30. vel quadraginta annor. & in l. 27. tit. 29. 3. part.* tamen hodie per noſtram legem tantùm durat per triginta annos modo intentetur contra vnum, modo contra alium. Sed quæritur an ius exequendi pro annuis redditibus decem annis præſcribatur? In quo articulo dicendum videtur quòd ſi annui redditus non fuerint ſoluti per decem annos, præſcribitur ius exequendi tam proprietatis quàm pro futuris redditibus, vt eleganter tenet Parladorus *in tract. diuerſarum quæſt. pag. 55.* Quoad 4. concluſ. adde & nota quod actio mixta tollitur per 30. annos, *vt petitio hæred. famil. hær. commun. diuin.* ex qua lege inferas quod actio merè realis remanet in diſpoſitione iuris communis, & ſic durabit per 30. annos, *vt in l. ſicut in rem, Cod. de præſcript. 30. vel 40. ann. cum ſim. vt rei vend. Publicana confeſſoria, & ſimilis.*

3 Item adde pro complemento materiæ, quòd ex noſtra lege cum ſuperioribus allegatis in eius corroborationem colligitur quod hodie eſt ſublata materia perpetuationis: nam de iure communi ſi creditor agit contra debitorem actione ſibi competenti perpetuabatur actio per litis concluſ. &. à fortiori per ſententiam, & extenditur in tempus 40. annorum, *vt in l. fin. Cod. de præſ. 30. vel 40. annor.* Sed hodie per noſtram legem non perpetuatur, imò minori tempore durat, interrumpetur tamen neceſſariò præſcriptio temporis præteriti, & in hoc non corrigitur ius commune. Prædicta tamen omnia procedunt & habent locum quando agitur de præſcribendo iure, remedio, vel actione, ad petendum & conſequendum debitum ab alio qui nullum ius vel titulum habet: ſi verò habeat & poſſideat rem alienam cum titulo & bona fide, tunc eſt propria materia præſcriptionis vel vſucapionis: de quo vide in ſuis locis ordinariis, & plenè & certè magiſtraliter per Franc. Bald. *in ſuo tract. præſcript.*

TEXTVS LXIV.

POr quanto en las ordenancas que hezimos en la villa de Madrid, à quatro dias del mes de Deziembre, del año paſſado de mil y quinientos y dos años ay vna ordenanca, el tenor de la qual es eſte que ſe ſigue.

Otro ſi por quanto por la ley por nos fecha en las cortes de Toledo, auimos ordenado, que ſi los deudores que deuian algunas deudas en quien ſon fechas executiones por contratos, obligaciones, o por ſentencias a pedimiento de los creedores, en los deudores, o en ſus bienes, alegaren paga o otra excepcion que ſea de recebir, que tengan diez dias, para la prouar; y no ſe declara deſde quando han de correr los dichos diez dias, declaramos y mandamos, que los dichos diez dias corran deſde el dia que ſe opuſiere a la tal execucion. Y paſſados los dichos dias ſino prouare la dicha excepcion, que el remate ſe haga como la dicha ley lo diſpone ſin embargo de qualquier appellacion que della ſe interpuſiere dando el creedor las fiancas, como la dicha ley lo manda. Y porque nueſtra merced y voluntad es que la dicha ordenanca aya cumplido effecto. Porende mandamos que lo contenido en ella ſe guarde, y cumpla, y execute, como en ella ſe contiene: ſin embargo de qualquier appellacion que dellas ſe interpongan para ante nos, o para ante los oydores de neuſtras audiencias, o para ante otros qualeſquier juezes, o qualquier nullidad que contra la dicha execucion, y remate ſe alegue. Id eſt.

Quoniam in ordinationibus per nos Madriti factis 4. Decembris præteriti anni 1502. eſt quædam cuius tenor ita habet. Item, quoniam per legem à nobis factam in communi congreſſu Toletano (H. en las cortes de Toledo) *ordinauimus, vt ſi debitores aliquorum debitorum in quibus facta fuiſſent exſequutiones pro contractibus, obligationibus aut pro ſententiis ad creditorum petitionem in debitores latis, aut in eorum bona, allegauerint ſolutionem, aut aliam exceptionem receptibilem, habeant decem dies* (*termini*) *ad illam probandam. Et non eſt declaratum in ea ordinatione, ſcilicet vnde ſunt numerandi prædicti decem dies, Declaramus & præcipimus, vt prædicti decem dies numerentur ab eo die quo prædicta exſequutioni debitor ſe oppoſuerit, elapſis, niſi exceptionem prædictam probauerit, venditio abſoluatur, prout ipſa lex diſponit, non obſtante quauis pronocatione aduerſus eam interpoſita, data à creditoribus fideiuſſione quemadmodum ipſa lex præcipit. Et quoniam noſtra mens & voluntas* (H. merced y voluntad) *eſt vt prædicta ordinatio ſortiatur plenum effectum. Ideo præcipimus vt quod habetur in ea obſeruetur, impleatur, & fiat, prout in eadem continetur, non obſtante quauis pronocatione quæ ab ipſis* (*ſcilicet noſtris iuſtitiæ miniſtris*) *interponatur ad nos, aut ad noſtrarum audientiarum auditores, aut ad alios quoſuis iudices, ſiue quanis alia nullitate, quæ contra prædictam exſequutionem aut abſolutam venditionem allegetur.*

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumentum publicum Guarentigium habet executionem paratam.*
2 *De iure communi inſtrumenta non habent paratam executionem.*
3 *In aliquibus caſibus de iure communi inſtrumenta habent paratam executionem.*
4 *An requiratur, quod hodie in inſtrumento publico ponatur clauſula Guarentigia.*
5 *Iſtud inſtrumentum etiam mandatur executioni contra hæredes debitoris principalis.*
6 *An iſtud ius exequendi competat hæredibus & ſucceſſoribus creditoris.*
7 *An iſtud inſtrumentum publicum poſſit mandari executioni, pro debito in diem vel ſub conditione.*
8 *Si iſtud inſtrumentum fiat in loco, vbi poteſt mandari executioni, ſi in alio loco petatur executio, vbi non viget talis lex, ibi non mandabitur executioni.*

LEX LXIV.

NOta ex iſta lege, quod inſtrumentum publicum Guarentigium habet executionem paratam, & nulla exceptio poteſt contra eum opponi, niſi illæ quæ continentur in lege ordinaria hic allegata: & illæ debent opponi infrà decem dies à tempore oppoſitionis, creditor tamen debet offerre fideiuſſorem: quod ſi executio fuerit reuocata, reſtituet

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

pecuniam ſolutam debitori,& cum his executio procedat & conſequatur plenum effectum. Quod ſi poſt decem dies nullitatis exceptio ex defectu iuriſdictionis prouenies, contra executionem opponatur : licet generaliter noſtra lex ibi, *ò qualquier nullidad.* diſponere videatur, hanc exceptionem non eſſe admittendam, verius tamen videtur in propoſita ſpecie exceptionem nullitatis ex defectu iuriſdictionis prouenientem opponi poſſe contra ſententiam quæ dicatur *de remate*, & eius executionem impedire, nam vt dicatur ſententia oportet dari iuriſdictionem in iudicante : hancque opinionem tenet Mexia *in explicatione legis Toleti in reſponſione ad primum fundamentum 2.p.ex num.13.* Azeuedus *in l.3. tit.21. libro 4.recopil.circa fin.* pro qua facit Gloſſ. *in Clementina vnica, verbo, non obſtante, de ſequeſtratione poſſeſſ.& fruct.* & facit præterea, quia licet exceptio nullitatis non impediat executionem trium ſententiarum, vt tenent omnes *in d. Clementina 1. de re iudicata*, tamen ſi nullitas prouenit ex iuriſdictionis defectu, bene poterit opponi executioni trium ſententiarum conformium, vt tenent omnes *in d. Clementina 1.de re iudicata*, & latè Couarr. *in practicis quæſtionibus, cap.25.per totum :* vnde cùm iudex recuſatus ſine adiuncto ſententiam profert *de remate*, vel ſibi adiungit alium qui ſit etiam recuſatus, poterit ſine dubio hæc nullitatis exceptio opponi etiam ad impediendam executionem ſententiæ *de remate*, quia videtur hoc caſu deeſſe in iudicante iuriſdictio.

2 Pro cuius legis & materiæ perfecta declaratione dico & præſuppono, quod regulariter de iure inſtrumenta quantumcunque publica non habent executionem paratam,ſed tantum vim probationis procedendo per viam ordinariam : ita probat textus ſingularis *in l. minor annis 25. cui fideicommiſſum, in fine, ff. de minoribus*, ibi, *quia paratam ex iudicati cauſa perſecutionem nouo contractu ad initium alterius petitionis redegerat*, ibi notant & commendant Doctores : illum etiam textum ad hoc notat & commendat Bald. & alij Doctores *in lege ſi cùm dotem, §. eo autem tempore ff.ſoluto matrimonio.* Alexand.Iaſon,& moderni,*in lege ait prætor, §.ſi iudex, ff. de re iudicata*, idem Alexander, Iaſon, Philipp. Decius & alij moderni *in lege final. Cod.de edict. diui Adriani tollen.* & reputat in iure ſingularem Rodericus Suar. *in lege poſt rem iudicatam, ff. de regulis iur. fol.120. tertia columna,verſiculo, aduertas*, probat etiam textus *in lege ſecunda, Codice de executione rei iudic.* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores textus *in lege quarta,§.ſi ex conuentione, ff. de re iudicata*,textus *in lege ſi cùm dotem, §.eo autem tempore, ff. ſoluto matrimonio.* Confirmatur, quia nullum genus probationis habet executionem paratam, nec producit actionem,nec executionem : quia virtus & effectus eius dependet à ſententia definitiua : iſtam regulam & doctrinam probant prædicta iura, & in terminis ponit Gloſſa ſingularis & vnica *in lege, ſed & ſi poſſeſſori, §.finali,in verbo,probatum,ff.de re iud.* quam ibi notant & commendant omnes Doctores : præcipuè Iaſon 2. *col. n.4.* & illam Gloſſam ad hoc reputat ſingulariter Bald. *in l.1.C.de execut. rei iud. 2. columna,num.2.* idem Bald. *in cap.1.4.col.de litis conteſt.*& reputat ſingularem Segura *in repet.l. ſi ex legati cauſa de verbor. obligat. folio 101 tertia columna, verſicul. 3. differentia*, & illam Gloſſam ad hoc reputat ſingularem & vnicam Florian *in lege cùm de indebito, §. primo numero 7. ff. de probationibus.*

3 Quod eſt verum & procedit regulariter, præterquàm in aliquibus caſibus ſpecialibus à iure, in quibus habent paratam executionem, ſcilicet in ſententia, iuramento, confeſſione, teſtamento, & aliis pluribus caſibus adductis, & collectis per Doctores vbi ſuprà, & maximè per Roderic.Suar. *in l. poſt rem iudicatam, ff. de re iud.1. fol. cum ſequentibus.* Item, etiam eſt verum, & procedit etiamſi in tali inſtrumento publico ſit poſita clauſula Guarentigia, & verba executiua & condemnatoria : quia dicit debitor, quod habet ſe pro condemnato, tanquam ſi per iudicem proprium ordinarium, & in ſententia definitiua eſſet condemnatus : quia priuatorum conſenſus non poteſt tribuere iuriſdictionem tabellioni, vel notario, vt illum condemnet, argumento textus *in lege priuatorum conſenſus,Codic. de iuriſdict. omn. iudic. cum ſimil.* & quod iſta ſit clauſula Guarentigia tenet & declarat vltra omnes meliùs,quàm ibi Iaſon. *in leg.error. Codice de iuris & fact.ignor,8.columna.numero 12.* idem Iaſon.*in leg.1.§.ſi quis ita,ff.de verbor. obligat.9.columna. num.25.* Doctor de Segura *in repetit, leg.ſi ex legati cauſa.ff.de verbor.obligat.6.fol.3. columna.* hodie tamen de iure noſtro regio inſtrumenta publica benè mandantur executioni, ita diſponit *l.4. tit.8. lib.3.ord. & iſta noſtra lex Tauri.*

4 Sed pulchrum dubium eſt, an requiratur quòd in tali inſtrumento publico hodie ponatur prædicta clauſula Guarentigia & condemnatoria ? Et videtur dicendum, quod ſic : quia aliàs non eſt fundamentum ex quo oriatur virtus exequutiua & ius exequendi : & in terminis ita determinat Bald. *in lege etiam, Codice de execut. rei iudic. prima columna, numero quarto,*idem Baldus,*in l.penultima,C.de fideiuſſ. prima columna, num. 3.* Doctor. de Segura *in repet. l.ſi ex legati cauſa, ff. de verbor. obligat.7. fol.2. columna,*Iaſon poſt Bartolum, & alios *in l. prima, §.ſi quis ita eodem titulo.* Rodericus Suar. latiùs & meliùs,quàm alibi *in dicta lege poſt rem iudicatam,ff.de regulis iuris fol.120.ſecunda columna, verſic.ſed pulchrum & mihi nouum dubium eſt*, &c. adeò quòd non ſufficit ſi poſtea ponatur ex interuallo ſecundum eos: ſed ſalua eius pace ego teneo contrarium, imò quòd inſtrumentum publicum hodie poſſit mandati executioni in noſtro regno, etiam ſi non contineat prædictam clauſulam : & hoc *per dictam legem quartam titulo octauo, libro tertio. Ordinam. & per noſtram legem Tauri*, & ita practicatur, quæ opinio legibus huius regni, requirentibus contractum publicum, magis conuenit, cùm ad hoc vt publica dicantur ſufficiat coram tabellione publico eſſe confecta,quod aſſerit Palacios Rub. *in l.63. ſuprà num.1.* vbi Caſtillus,*verbo, obligacion perſonal num.11.* & in hanc partem magis inclinat Perez *in l.4. tit.8.lib.3. ordinament. gloſſ.1. col.5. in princ.* quamuis contradicat Couar. *lib.3.variar.cap.14.n.3.* Meneſius *in l.3.numero 21. C.de iuris & facti ignorantia.*

5 Et in tantum eſt verum, quòd prædictum inſtrumentum publicum mandatur executioni, vt habeat locum & procedat nedum contra debitorem principalem,ſed etiam contra eius hæredes argumento textus *in l.1.& per totum, Cod. de haredit. action.* text. *in l.vnica, Cod. vt actio ab hared. & commun. hared. incip.* text. *in Authent. de iureiur. à mor. præſcript. verſic.1. col.5.* vbi probatur, quòd hæres & defunctus vna perſona cenſetur,text. *in l. cùm hæredes, ff. de acquirend. poſſeſſ.* vbi per aditionem hæreditatis hæres repræſentat perſonam defuncti, & in eum tranſeunt omnia iura perſonalia,realia,& mixta text. *in l.ex his,ff.de verborum obligat.* vbi dicit text.quòd ex perſona hæredis nunquam conditio,virtus, & natura obligationis mutatur : bonus textus *in l. poſtulante, ff. ad Trebellian.* vbi probatur, quòd ad id, ad quod tenetur & poteſt compelli debitor principalis defunctus, tenetur & poteſt compelli eius

hæres.

hæres. Ex quo in propriis terminis inferunt ibi Bartol. Paul. Imol. Alexand. & communiter Doctores quòd si ex forma legis vel ſtatuti debitor poteſt incarcerari, pro debito, poterit etiam incarcerari eius hæres quod tamen intellige & declara quando prius liquidatur & declaratur quòd eſt hæres, & adiuit hæreditatem: ita probat in ſpecie textus *in dict. lege cum hæredes, ff. de acquirenda poſſeſſ.* ibi *aditione ſecuta* in terminis noſtris tenet Baldus, *in lege per diuerſas, Cod. mandati, quarta columna*, 10. *quæſt.* idem Baldus *in lege tertia. Cod. de pignor. fin. columna*, Paul. de Caſtr. *in dicta lege poſtulante, ff. ad Trebellian.* Angelus *in lege quarta, §. ſi ex conuentione, ff. de re iudic.* idem Angelus *in lege oratione, ff. de feriis*, Alexand. *in lege à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de regul. iur. penultima colum. num.* 54. Rodericus Suarez *in dict. l. poſt rem indicatam, fol.* 123. *verſ. extenſio prima.* Quod iterum ſubintellige & declara præterquam ſi poſteà in proceſſu executiuo liquidetur, & conſtet quòd eſt hæres, quia ſufficit & non annullatur proceſſus: ita ſingul. Socin. *in conſ.* 103. 3. *volum.*

Item etiam intellige & declara vt etiam ſi liquidetur & probetur quod eſt hæres & adiuit hæreditatem, non poteſt contra eum fieri executio intra tempus datum à lege ad conficiendum inuentarium: ita probat textus notabilis *in l. fin. §. donec, C. de iure deleg.* vbi dicit text. quòd infrà illud tempus non poteſt hæres conueniri nec inquietari: & ad hoc in noſtro propoſito notat & commendat ibi ſolus Bartol & tenet & exaltat Rodericus Suarez *in d. l. poſt rem iudicatam, fol.* 123. 1. *extenſione, verſ. aduerte tamen ſingulariter.*

6 Item etiam adde quòd iſtud ius exequendi competit hæredibus, & ſucceſſoribus creditoris, ita etiam probant iura ſuperiora, & tenet Paul. Alex. & moderni *in d. l. poſtulante, ad Trebel.*

Item etiam adde, quòd prædictum inſtrumentum publicum poteſt mandari executioni debito & promiſſione ficta & præſumpta, vt quando maritus confitetur in inſtrumento publico dotem recepiſſe: quo caſu præſumitur & fingitur à iure promiſſio: nam pro ea poteſt mandari executioni: argumento text. *in l. vna, C. de rei vxor. action.* text. *in l. iuriſgentium, §. quòd ferè, ff. de pactis*, vbi habetur quod illud quod inducitur & præſumitur ex inſtrumento cenſetur eſſe de tenore eius: text. *in l. ſi duo patroni, §. Marcellus, ff. de iureiur.* text. *in l. pluribus, ff. de verbor. obligat* vbi ſi plures res deducuntur in contractu vel ſtipulatione, & vnica tantum reſponſione alter promittat, tot cenſentur eſſe ſtipulationes & promiſſiones quot res fuerunt dinumeratæ: text. *in l. aſſe toto, ff. de hared. inſtit.* text. *in l. ſi ita ſcripſero, ff. de condit. & demonſtr.* & in expreſſo ita tenet Bartol. *in l. 1. ff. de his quæ in teſtamento delend.* Bald. vbi valdè commendat *in l. vnica, §. & vt plenius in fine, Cod. de rei vxor. act.* idem Bald. *in l. vbi adhuc, C. de iure dotium*, idem Bald. *in l. ad probationem, la* 1. *C. de probat.* vbi dicit quòd eſt primum conſilium quod dederit in iure idem Baldus *in l.* 1. *C. de condit. ob cau. in fin.* & ibi Salicet. Iaſon *in l. certi condictio. n.* 2. *ff. ſi cert. petat.* idem Iaſon. melius quàm alibi *in §. fuerat Inſt. de action.* 10. *col. num.* 85. Roder. Suarez *in dicta l. poſt rem indicatam, ff. de re iudic. fol.* 124. *verſ.* 2. *extende.* Ex quo ſubtiliter poteſt dubitari, ſi quis conduxit domum vel rem pro certo tempore & pretio, & ſe obligauit inſtrumento publico Guarentigio, & poſtea finito tempore ſtetit in conductione & viſus eſt rem tacitè reconducere, an poſſit illud inſtrumentum mandari executioni pro ſecundo contractu? & dicendum eſt quòd non: quia non fuit prorogatum, & tacitè reuocatum inſtrumentum: ita tenet notabiliter Bald. *in l. legem, C. locati*, quem ſequuntur commmniter Doctores. Idem tenet Perez *in l.* 4. *tit.* 8. *lib.* 3. *ordinam.* cum aliis quos refert *pag.* 630. *in fin.* & Montaluus *in l.* 20. *tit.* 8. *p.* 5. *& in l.* 8. *tit* 17. *lib.* 3. *fori*, Anton. de Canario *in tractat executionum, n.* 82.

Item etiam adde, & extende quòd prædictum inſtrumentum publicum poteſt mandari executioni, 7
nedum pro debito puro & de præſenti, ſed etiam pro debito in diem vel ſub conditione, die vel conditione verificata & purificata: ita probat text. *in l. finali, §. Titius, verſ. ſed ſi ſteterit conditio dua puræ ſunt, de vulgar. & pupillar.* vbi probatur, quod diſpoſitio conditionalis poſt purificatam conditionem dicitur pura, & habet omnes effectus, ac ſi purè & ſimpliciter eſſet celebrata: & ibi notat & commendat Gloſſa ordinaria & communiter Doctores Salyc. *in l. cum teſtamento, Cod. de teſtam. manut.* idem Bald. *in l.* 2. *C. de execut. rei iudic.* Franc. de Aret. *in l. fin. §. fin. ff. de de verbor. obligat.* Iaſon *in l. in illa ſtipulatione, ff. de verbor. obligat.* 4. *col. n.* 6. & ibi Franc. de Ripa 3. *colum.* Angel. de Aret. *in §. curare, Inſtit. de action. antepen. colum.* Roder. Suar. *in d. l. poſt rem iudicatam, ff. de reg. iur. fol.* 134. *verſ.* 5. *limita.*

Item adde quòd ſi prædictum inſtrumentum pu- 8
blicum fiat in loco vbi mandari poteſt executioni ex diſpoſitione legis vel ſtatuti, vt in noſtro regno, & in alio loco vel regno vbi non poteſt mandari executioni quia non viget talis lex vel ſtatutum, petatur executio, non mandabitur executioni.

Item è contra, ſi fiat inſtrumentum in loco vel regno vbi non poteſt mandari executioni, & petatur executio in noſtro regno, vbi per noſtras leges regias poteſt mandari executioni, quòd mandabitur executioni tali fundamento & ratione: quia in his quæ ſpectant & pertinent ad ordinem iudicij, ſemper inſpicimus locum iudicij & non contractus vel inſtrumenti confecti: ſed in his quæ ſpectant & pertinent ad ſubſtantiam contractus vel obligationis ſemper attendimus locum contractus celebrati: ita probat text. *in l.* 2. *C. quemadmodum teſtam. aper.* per quem iſtam regulam & doctrinam ponit & notat ibi Bald. & communiter alij Doctores: tenet etiam Bartolus, Paulus, Alexander, & Iaſon *in l. à diuo Pio, §. ſententiam Romæ, ff. de re iudic.* Baldus *in l.* 1. *C. de execut. rei iud.* idem Bald. *in l.* 1. *C. ne filius, pro patre*, 4. *quæſt.* Palac. Ruuius plenè & notabiliter, quem vide *in ſua repet. capit. per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. fol.* 2. *ſecunda columna, verſic. ex quo infertur*, Rodericus Suarez, *in d. l. poſt rem indicatam, fol.* 154. *verſ. circa indicem.*

TEXTVS LXV.

LA interrupcion en la poſſeſſion interrupta cauſa laperſcripcion en la propriedad, y por el cõtrario la interrupcion en la propriedad interrupta la preſcripcion en la poſſeſſion. Id eſt: *Interruptio in poſſeſſione interrupta cauſat præſcriptionem in proprietate & è conuerſo, interruptio in proprietate interrupta, præſcriptionem in poſſeſſione.*

SVMMARIVM.

1 *Quid ſit vſucapio?*
2 *Intellectus ad iſtam legem in* 1. *concluſ.*
3 *An ciuilis poſſeſſio ſit illa quæ cauſat præſcriptionem?*
4 *Intellectus iſtius in* 2. *concluſ.*

LEX LXV.

1 NOta ex iſta lege duas principales concluſiones. Prima quòd interruptio poſſeſſionis cauſat & operatur interruptionem proprietatis. Secunda è conuerſo, quòd interruptio proprietatis cauſat & operatur interruptionem poſſeſſionis: quæ lex certè quoad me eſt valdè difficilis, & ſubtilis, & libenter audirem eius intellectum à digniſſimis, & peritiſſimis Regij ſenatus conditoribus huius legis: ſed dicam in eo quod ſentio & cogitaui. Pro cuius perfecta declaratione dico quòd aliud eſt poſſeſſio, aliud eſt dominium vel proprietas, aliud eſt vſucapio vel præſcriptio, aliud eſt perpetuatio. Poſſeſſio eſt ius inſiſtendæ rei non prohibitæ poſſideri: ita Bartol. *in l. prima, ff. de acquirend. poſſeſſion. 2. columna, in fin.* & ibi Alexand. Socin. Iaſon Vincent. Ripa, & communiter moderni: Salicet. & alij Doctores *in leg. licèt, C. de acquirend. poſſeſſione,* Anch. *in c. paſtoralis moderni, in rubr. eodem titulo*, & dixi latè in propria materia poſſeſſ. *in lege* 45. *ſuprà numero* 17. dicit communem Ripa *in princip. rub. de cauſa poſſeſſ.* notat latè Couar. *in regul. poſſeſſor. part. 2. in initio, numero 3.* Gregorius *lege 1. tit. 30. part. 3.* aliter definiebat Alciat. *in l. vſus de verborum ſignificatione*, vide vt omnes definitiones reprehendat, & nouam aliam aſſignet Bolognet. *in lege prima, numero* 190. *de acquir. poſſeſſione*, vide vt aliam Theophil. *in principio inſtit. de interdictis tueatur*, Duar. *libro primo, diſputatione, capite* 8. Briſon. *capite* 4. *de verborum ſignificatione, colum.* 447. & de communi diuiſione, quod alia ſit ciuilis, & alia naturalis & de definitione cuiuſlibet & effectu & natura Ripa *d. rub. num.* 29. Caſſan. *in conſuetud. Burgund. rub.* 8. §. 1. *fol.* 226. Couarr. *ſupra numero* 4. Diego Perez *in lege 1. tit. 13. lib. 3. ordinam.* Menoch. *de retinen. remed. num.* 22. Craueta *conſilio* 5. *num.* 9. & licet in puncto iuris: & fortè verius plures tueantur vnicam eſſe poſſeſſionem, vt per nouiores, maximè Marian. Socin. Iuniorem *in lege prima, de acquirenda poſſeſſione, ex num.* 198. *vſque ad num.* 349. Bolognet. *ex num.* 198. Romuleo *ex num.* 98. Cuiac. *libro* 9. *obſeruat. cap.* 32. omnes tamen affirmant recedendum non eſſe à communi doctrina, cum qua omnia rectiùs compatiuntur. Dominium verò eſt ius plenum & perfectum diſponendi de re, niſi lege prohibeatur: ita Bartol. per textum, ibi *in lege ſi quis vi, §. differentia, ff. de acquirenda poſſeſſione*, & ibi communiter Doctores: & probat text. *in l. 1. & per totum, ff. de acquir. rer. domin.* text. *in l. 1. & per tot. ff. de rei vend.* text. notabilis *in l. fin. C. de iure dot. in pen.* text. *in l. in ædibus, §. fin. ff. de don.* text. *in l. in re mandata, C. mandati.* text. *in l. fin. Cod. de re alien. non alien.* text. *in l. 1. & per tot. ff. pro delicto.* textus *in l. id quod noſtram, ff. de regul. iur.* vide Pinel. *in l. 1. de bonis maternis ex princ.* Corraſ. *ex num. 9. in præludiis ad §. nihil commune*, Duaren. *lib. 1. diſput. cap.* 17. Vacon. *lib. 2. declara. declaratione* 43. quod eſt verum & procedit, etiam ſi alter habeat vſumfructum vel ſeruitutem vel aliud ius in re, licet tunc propriùs vocetur proprietas: text. eſt *in lege rectè dicimus, ff. de verbor. ſignif.* text. *in l. locum, verſicul. proprietarius, ff. de vſufruct.* text. *in l. fundi Trebatiani, ff. de vſufruct. legat.* text. *in l. iuſto, §. non mutat. ff. de vſucap.* textus *in lege 3. §. ſi hæres, ff. de vſufr. quem cap. in leg. 2. C. de vſufruct.* text. *in l. fin. §. filiis autem de bon. quæ liber.* text. *in l. 1. & per tot. ff. quibus mod. vſufruct. amittat.* text. expreſſus & melior de iure *in l. fœmina, §. illud, C. de ſecund. nupt.* licet quandoque vnum ponatur pro alio, de quo aliàs dixi ſuo loco, & vtrumque differt longè ab ipſa poſſeſſione, *vt in l. naturali, §. nihil commune, ff. de acquirend. poſſeſſ.* Vſucapio vel præſcriptio eſt, quando quis habuit & retinuit rem alienam mobilem vel immobilem, cum titulo & bona fide, per tempus à iure definitum: text. eſt *in l. vnica, Cod. de vſucap. tranſ.* text. *in l. 1. & per totum, ff. de vſucap.* text. *in l. 1. & per tot. cum pluribus ſequentibus, Codic. pro emptore.* text. *in §. 1. & per tot. Inſtitut. de vſucap.* vide rationes morales ex diud Thoma & aliis, quare lex ciuilis induxerit vſucapionem aut præſcriptionem, per Marian. Socin. Iuniorem *iu l. 1. num. 36. de acquire. poſſeſſione*, & ad ornatum, vide Pinellum, *in Authentic. niſi tricennale, ex numero* 39. Interruptio eſt annullatio & reuocatio vſucapionis cœptæ, quæ fit quando poſſeſſor conuenitur durante illo tempore in præſentia, & lis conteſtatur: vel in abſentia, & aliis caſibus ſpecialibus per ſolam citationem vel libelli oblationem: quia tunc interrumpitur illa vſucapio & præſcriptio vt non noceat domino petitori ac ſi nunquam procederet, text. eſt *in leg. pen. & fin. Codice de annat. except.* text. *in l. ſi poſt acceptum de iudic.* text. *in l. 2. §. fin. ff. de vſucap. pro emptore*, interruptio dupliciter fit, naturaliter & ciuiliter. Naturaliter interrumpitur, cùm ceſſat poſſeſſio: quæ qualiter amittatur, ex actu voluntario docet *l. 3. §. in amittenda, de acquirenda poſſeſſ.* & ibi poſt alios Iaſon *eodem titulo*, declarat, & vide quæ dixi *ſupra l. 45. n.* 105. latè plura de interruptione ciuili & naturali ex Abb. & Felin. *in cap. illud de præſcr.* & ex aliis cumulauit Bald. *de præſcr. 3. part. 6. partis principalis ex num. 3.* vltra quem vide modum mobilem, amittendæ poſſeſſionis per mutationem formæ rei poſſeſſione iuxta adducta à Socino *in l. 1. de acquir. poſſeſſ. ex num.* 516. & vide alium modum ex mendacio, ſi interrogatus an poſſideat neget ſe poſſidere *iuxta l. final. ff. de rei vendicatione*, iuncta copioſa declaratione per Antonium Gabriel. *tomo 2. commun. opin. lib. 5. tit. de acquirend. poſſeſſ. concluſ. 5. per totam.* Perpetuatio eſt prorogatio præſcriptionis, quæ fit quando poſſeſſor qui vſucapiebat vel præſcribebat rem, conuenitur à domino eius & ſequitur litis conteſtatio: quia tunc & non aliàs nec alio modo actio prima intentata cuiuſcunque vitæ vel temporis eſſet perpetuata, vt nunc duret per 40. annos: text. eſt *in l. fin. C. de præſcript. 30. vel 40. annor.* & ibi Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores de quo latè & magiſtraliter per Franc. Bald. *in tractat. præſcript. in 3. p. 6. part. prin. fol. 67. & in 4. p. 6. part. princ. fol. 731*

Quibus præſuppoſitis dico quòd ſenſus primæ concluſionis eſt quòd interruptio præſcriptionis facta tantum in poſſeſſione per dominium cauſet interruptionem præſcriptionis in proprietate: & iſtum intellectum ad iſtam legem tenet in præſenti Palac. Ruuius & alij Gloſſatores: & probat iſta *l. infrà in 2. parte, & concluſione*, in quantum dicit, *y por el contrario*, &c. Sed ſalua eorum pace iſte non eſt verus ſenſus & intellectus huius legis, quia certum eſt de iure quòd ſi per momentum perditur & interrumpitur poſſeſſio non poteſt vlterius procedere præſcriptio, per regulam *ſine poſſeſſione, de vſucapion. cum ſimilib.* & ita cautè *noſtra in l. 1. parte*, non dicit interruptio præſcriptionis in poſſeſſione: ſed interruptio poſſeſſionis. Vnde aliter & ſecundò dico quòd verus ſenſus & intellectus huius primæ concluſionis eſt, quòd ſi poſſeſſio quæ eſt penes reum conuentum, mediante qua præſcribit rem, omittatur & interrumpatur, ſtatim in ipſo inſtanti interrumpitur præſcriptio proprietatis: quòd tamen intellige quando interruptio poſſeſſionis eſt talis per quam amittatur vtraque poſſeſſio, tam ciuilis quam naturalis: ſecùs verò ſi amittatur ſola naturalis: quia

2

illa

illa non est causa præscriptionis, ideò non debet esse causa interruptionis eius & actus per quem interrumpitur vtraque possessio, & per consequens interruptio est quando res ita sit occupata per inundationem aquarum, vel potentiam alterius occupantis, vel per alium modum quòd non sit possibilis vel verisimilis eius recuperatio: ita probat text. *in l. 3. §. Labeo, ff. de acquirenda possess.* text *in l. Pomponius, eodem titulo.* text. *in l. quòd meo, §. fin. eodem titulo,* text. *in l. cùm vnus, §. fin. de bonis author. iud. possid. & probat. l. 14. titulo 30. 3. part.* vel per longam absentiam possessoris vltra decem annos, per quam inducitur obliuio & amissio possessionis, vt *in l. si de eo, §. si fortè, ff. de acquirenda possess.* text. *in l. clam possidere, §. qui ad nundinas, eod. titulo.* text. *in l. furtum, §. fundi, ff. de vsucapion.* text. *in l. licet, C. de acquirenda possessione,* textus *§. quod autem Instit. de vsucapion.* & vtrobique communiter Doctores & dixi magistraliter & plenè in materia possessionis in articulo qualiter amittatur possessio, & quòd interrupta possessione interrumpatur præscriptio text. expressus *in l. naturaliter, ff. de vsucap.* & ibi Bartol. & communiter Doctores.

Et confirmantur prædicta, quia ciuilis possessio est illa quæ causat præscriptionem: & iura quæ habent quòd in præscriptione requiritur possessio, debent intelligi necessariò de ciuili: ita probat textus subtiliter inductus *in l. 1. §. per seruum, qui in fuga, de acquirenda possessione,* textus *in l. si a bona fide possessore de rei vend.* textus *in l. acquiritur. §. fin. de acquir. rer. dom.* text. *in l. qui fundum, ff. de vsuc.* & in expresso ita tenet Glos. ordinaria *in l. 3. §. ex contrario, de acquir. possess. in glos. magna prope fin.* & ibi Bart. Alb. Paul. Imol. & communiter moderni Glos. *in l. 1. C. de ser. fug. in glos. magn. in fin.* de quo latiùs dixi in materia possessionis. Tertiò ista lex in prima conclusione potest intelligi quando actor & dominus mouet litem contra possessorem super possessione, agendo aliquo interdicto possessorio adipiscendæ retinendæ vel recuperandæ, & lis contestatur in eo quod eo ipso sit interrupta præscriptio in proprietate, vt teneatur possessor de nouo præscribere, attentis verbis huius legis. Sed certè iste intellectus non potest esse verus nec potest procedere, quia lis vel iudicium super possessione nullo modo tangit proprietatem, quia sunt penitus diuersa: & vnum nihil habet commune cum alio, argumento text. cum materia *in l. naturaliter, §. nihil commune de acquirenda possessione.* Confirmatur hoc ex Doct. Bartol. *in l. 2. C. de fructibus, & litium expensis, num. 4.* quod litis contestatio operatur sicut sententia, vt in alia causa, vel inter alias personas non operetur sic sententia super possessorio non operatur in proprietate *l. & an eadem, §. si quis interdicto, ff. de exception. rei indicatæ,* facit etiam doctrina Bart. *in l. Iulianus, 9. §. si quis rem, vers. proinde, ff. ad exhibendum,* quod litis contestatio super exhibitione non interrumpit præscriptionem receptam.

Sensus verò secundæ conclus. est quod, facta interruptione præscriptionis in proprietate, aliquo de prædictis modis supra declaratis, interrumpitur ipsa possessio quam habet reus conuentus: quia considerauit nostra lex, quod diligentia actoris & domini in proprietate prodest ei in possessione, vt virtus eius ad eam extendatur, maximè quia multoties vnum ponitur pro alio, vt *in lege interdum de verborum signif.* sed certè iste intellectus non est verus, nec procedit, quia si fertur sententia pro actore in proprietate, ipsam rem & possessionem recuperauit, & quousque manderur executioni semper durat possessio: si verò fertur pro reo possessore, non interrumpitur possessio: imò potiùs confirmatur, quia interruptio facta in vno articulo vel causa non prodest in alio, vt *in cap. auditis, de præscript.* ideò dico quòd secundus verus & subtilis intellectus ad istam legem sit quod facta interruptione præscriptionis in proprietate interrumpatur præscriptio possessionis, quia per annum continuum à tempore quo habuit rem non præscribit possessionem cum effectibus eius, quam alias præscriberet si lis non moueretur in proprietate, secundum leges huius regni & earum dispositionem, vt *in l. 1. tit. 13. lib. 5. ordinam. l. 1. tit. 11. lib. 2. for. ll. & l. 192. in ll. styli, & l. 242. eisdem ll.*

TEXTVS LXVI.

NInguno sea obligado de se arraygar por demanda de dinero que le sea puesta, sin que preceda informacion de la deuda, alomenos summaria de testigos, ó de escriptura authentica. Id est: *Nemo teneatur * satisdare pro debito pecuniario quod ab ipso petatur, nisi precedente debiti cognitione, saltem summaria per testes, aut per authenticam scripturam.*

* H. Arraygarse. sig. sufficientem debiti æquiualentiam apud creditorem oppignorare in securitatem debiti. Gallicè, nantir.

SVMMARIVM.

1 *Quando quis tenetur satisdare pro debito?*
2 *Si quis non satisdaret, an possit incarcerari?*
3 *Quando causa superuenit de nouo, quis tenetur satisdare? secùs si illa causa erat quando factus est contractus.*

LEX LXVI.

NOta ex ista lege, quòd nemo tenetur satisdare pro debito pecuniario sine eo quòd præcedat cognitio debiti saltem summaria per testes vel scripturam.

Pro cuius perfecta intelligentia & declaratione præsuppono, quòd de iure antiquo reus conuentus actione reali vel eius procurator tenebatur satisdare iudicatum soluere: conuentus verò actione personali non tenebatur satisdare, procurator verò eius sic: actor verò agens suo proprio nomine actione reali non tenetur satisdare, procurator verò eius tenebatur satisdare dominium ratum habere: agens vero actione personali suo proprio nomine non tenebatur satisdare, procurator verò eius sic, ista omnia ponit & probat textus *in §. primo, Instit. de satisdation.* & ibi communiter Doctores. Hodie tamen de iure nouo indistinctè in qualibet causa & persona nemo tenetur satisdare iudicatum soluere, sed tantum de iudicio sisti: si vero possidet immobilia indistinctè nullam satisdationem tenetur dare: textus est *in lege sciendum, ff. qui satisdare cogan.* textus *in §. sed hodie instit. de satisdat.* quod tamen intellige & declara, vt possidens immobilia non teneatur satisdare, quando possidet ea cum titulo iure dominij vel quasi, mediante titulo & bona fide, vel saltem cum bona fide sine titulo: quia vtroque casu videtur cessare præsumptio fugæ: secùs verò si possideat sine titulo, & cum mala fide: ita notabiliter tenet & declarat Bartol. & communiter Doctores *in dicta lege sciendum.* Item intellige & declara, quando possidet ista immobilia in loco iurisdictionis in alio, secundum prædictos Doctores ibi. Item etiam adde pro extensione & declaratione prædictorum, quòd ille qui habet annuos reditus certos in aliquo fundo certo & determinato ad hoc specialiter obligato,

compu

computantur inter immobilia & cenſetur poſſeſſor rerum immobilium, aliàs non argumento textus *in l. iubemus nulli, Codice de ſacroſanct. Eccleſ.* textus *in l. hac edicta l. §. his illud, Cod. de ſecund. nupt.* text. *in lege fin. §. fin. ff. de contraben. empt.* textus *in Clementina exiui. de verbor. ſignific.* & in expreſſo ita tenet originaliter Guilier. *in dicta lege ſciendum, ff. qui ſatiſd. cogant.* & ibi Bartol. Alberic. & communiter Doct. ex quibus apparet & reſultat verus intellectus & declaratio ad iſtam legem vt intelligatur quando reus conuentus actione perſonali non eſt ſoluendo, & ſic tenetur de iure ſatiſdare: ſecùs verò aliàs ſi eſt idoneus & ſoluendo: quia poſſidet immobilia: quia tunc non tenetur ſatiſdare: & tantum hoc addit iſta lex inter communi, vt in caſu quo ſit pauper & teneatur ſatiſdare intelligatur ſi præcedat ſummaria cognitio debiti, de qua in iſta lege.

2 Item etiam adde quod in caſibus in quibus quis tenetur ſatiſdare, vt ſupradictum & declaratum eſt, ſi non poteſt fideiuſſores dare debet incarcerari, *vt in l. ſecunda titulo de los emplazamientos, libro 3. for. ll.* & ibi latè Roder. Xuarez, & tenet etiam in præſenti Palat. Ruuius, & Paul. de Caſtro & communis opinio. *in lege 2. ff. ſoluto matrimonio penultima, colum.* Item etiam adde & extende iſtam legem, vt procedat, nedum ſuper debito certo & liquido, ſed etiam ſuper incerto & non liquido: ita Palac. Ruuius hic *numero 36.* Item etiam adde quòd iſta ſummaria informatio & cognitio debiti quæ debet præcedere, conſiſtit in hoc quod duo teſtes etiam non citata parte, nec cum ordine iuris deponant coram iudice de debito & paupertate, & ſuſpicione debitoris, argumento prædictorum iurium: ita etiam Palac. Ruuius hic *numero 41.* & nota quod non ſufficeret iuramentum creditoris: ita Baldus *in l. cùm apertiſſimi de iudic.*

Item etiam adde quòd prædicta procedunt & habent locum nedum in debito puro & de præſenti, ſed etiam in debito in diem vel ſub conditione: ita probat textus notab. *in lege omnibus, ff. de iudic.* & ibi Gloſſa ordinaria Bartol. & communiter Doctores textus *in l. ſi creditores, ff. de priuileg. credit.* quæ omnia extende & declara, vt adhuc in prædictis caſibus poſſit creditor petere à iudice, vt faciat ſequeſtrationem bonorum in bonis debitoris, & interdictionem alienationis eorum textus eſt ſingul. & vnicus in iure *in l. de pollicitationibus in fin. ff. de pollicitat.* & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. & communiter Doctores & reputat mirabilem Alber. & ſummè commendat Iaſ. *in §. 1. Inſtitut. de act. num. 180.* facit etiam textus *in l. fideiuſſor. §. ſatiſdatum, ff. qui ſatiſd. cogan.* & ſi quæras quod remedium iſtorum debeat præferri & practicari? dicerem, quod remedium huius legis & ſimilium, quas allegaui de iure communi ſcilicet, vt petatur & ſufficiat ſatiſdatio, & ſi illa non præſtetur fiat ſequeſtratio.

3 Nunc verò limita & intellige omnia prædicta, quando ſuſpicio & cauſa, per quam præſtatur iſta ſatiſdatio ſuperuenerit de nouo poſt debitum contractum: ſecùs verò ſi iſta iuſta cauſa ſuberat tempore contractus: quia debitor tempore quo contraxit erat pauper & ſuſpectus: quia tunc non tenetur prædictam ſatiſdationem præſtare nec ſequeſtrationem pati: quia imputet ſibi creditor qui talem debitorem elegit: ita probat textus *in lege ſi ab arbitrio, §. qui ex cauſa, ff. qui ſatiſd. cogant.* text. *in l. qui bona fide, §. ab illo, ff. de damno infecto*, text. *in l. ſi is à quo vt in poſſ. legat.* text. *in l. fin. C. de ſponſal.* & tenet Bartol. *in l. fin. ff. de feriis*, Paul. de Caſt. & alij Doctores *in d. l. in omnibus, ff. de iudic.* Bald. *in l. creditor, la 2. ff. ſi certum petat.* Palac. Ruuius, *in ſua repet. fol. 62.* Rod. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, de inoffic. teſtam. fol. 177. 1. col. verſ. & quanquam*, ex quibus etiam infertur ſecundum eos quòd non poteſt debitor capi tanquam ſuſpectus: ſi illa ſuſpicio inerat tempore contractus. Vnum tamen eſt quod prædicta videntur procedere quando ſui culpa incidit in inopiam, ſuſpicionem, vel paupertatem: ſecùs verò ſi caſu fortuito ſine culpa: quia tunc non tenetur ſatiſdare: nec poteſt capi: ita probat text. *in l. ſi creditores, verſic. planè, ff. priuileg. credit.* per quem ita tenet Paul. de Caſt. *in d. l. omnibus, ff. de iudic.* contrarium tamen in hoc tenet Bald. *in lege vbi adhuc, Cod. de iure dot. 4. col.* & iſta opin. mihi videtur verior, & probatur per iura quæ indiſtinctè loquuntur.

TEXTVS LXVII.

NIngun iuramento aunque el juez lo mande hazer, o la parte lo pida, no ſe haga en ſant Vicente de Auila, ni en el herrojo de ſancta Ageda, ni ſobre altar, ni cuerpo ſancto, ni en otra Yglesia iuradera ſo pena de diez mil marauedis para la nueſtra camara, y fiſco, a. que lo iurare, y al juez que lo mandare, y al que lo pidiere, o demandare, Id eſt:

Nullum Iuſiurandum, etiam a iudice impoſitum, aut ab aduerſa parte poſtulatum apud Sanctum Vincentium Auilenſem, aut in vecte ſancte Agathæ, nec ſuper altare, aut ſancto quodpiam cadauere, nec in alia Eccleſia iuramentis (H. iuradera) *frequentata, ſub mulcta decem millium Marauedisiorum ad noſtrum cubiculum & fiſcum (applicandorum) iuranti, iudici præcipienti, & parti aduerſa poſtulanti, aut exigenti.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum quomodo debet præſtari?*
2 *An poſſit quilibet de populo accuſare de iſto delicto iuramenti, quando quis iurat ſuper rebus ſacris?*

LEX LXVII.

NOta ex iſta lege quod nemo poteſt in iſto regno 1
iuramentum præſtare ſuper rebus ſacris hic nominatis & deſignatis etiam de conſenſu, licentia, & mandato iudicis ſub pœna hic contenta fiſco applicanda, quam incurrit ipſe iurans, & aduerſa pars quæ petit, & ipſe iudex qui conſenſit vel mandauit.

Pro cuius perfecta declaratione dico & præſuppono quod regulariter de iure communi quodlibet iuramentum deciſorium, vel calumniæ, vel voluntarium, vel neceſſarium, regulariter debet fieri præſtari modo, & forma communi, *vt in toto titulo, ff. & Codice extra, de iureiur.* tamen de conſenſu & voluntate poteſt fieri in qualibet Eccleſia, pio loco, vel re ſacra: textus eſt ſingul. *in lege generaliter, §. final. Codice de rebus creditis ibi, ſiue ſub ipſo iudice præſtari oportet iuramentum, ſiue in domibus, ſiue ſacris ſcripturis tactis, ſiue in ſacroſanctis oratoriis,* & ibi notant & commendant Doctores præcipuè Salicet. qui reputat mirabilem: & illum textum ad hoc notat & commendat Baldus, *in capitulo primo de noua forma fidelitatis 1. columna, numero ſecundo,* idem Baldus, *in capite primo, §. item ſacramenta, ſecunda col. n. 4. de pace tenenda & iure firman. ſecunda col. n. 4.* & probat expreſsè lex 1. iuncta *l. 19. tit. 11. 3. p.* Confirmatur ex definitione iuramenti, quia iuramentum eſt dictum aſſertum vel promiſſum, ſacræ rei atteſtatione firmatum: ita Baldus, *i. dicto*

cap. 1.

cap 1.§. 1. item sacramenta, 2. colum. numero tertio. Quod limita & intellige præterquam si fiat iuramentũ purgationis vulgaris summittendo se euidenti periculo, in ferro igneo, vel prælio aut alio simili casu, quod vult subire si verum non dicat: quia illud non valet nec potest fieri, nec si fiat habet effectum: quia videtur tentari Deus: text. est *in c. Menan. 2. quæst. 5.* textus *in c. extuarum de purg. canon.* text. *in c. 1. & per tot. de purg. vulg.* & ibi Glos. ordinaria & communiter Doctores: quibus deductis & præsuppositis dico, quod vult ista nostra lex, quod similiter sit reprobatum & prohibitum iuramentum super istis rebus sacris, quia solent in eis miracula apparere, & committere litem vel negotium huic miraculo, esset tentare Deum: idem per nostram legem reprobatur & prohibetur, & ista est ratio vera & fundamentalis huius legis.

2 Item adde & extende dispositionem huius legis, vt quilibet de populo possit accusare de isto delicto & pœna: quia licet regulariter omne delictum censeatur priuatum nisi lege dicatur quod sit publicum, & soli parti offensæ quæratur ius, actio, vel accusatio, & non alteri: modo agatur ciuiliter, modò criminaliter, vt *in lege 3.§. final. ff. de priuat. & in l. fin. ff. de priuil. delict. & in l. manifestissimi, C. de furtis,* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores: & tenet Bartol. Imol. & communiter Doctores *in l. 1. ff. de publ. iudic.* Bald. & Doctores *in rubr. C. qui accus. non possunt,* idem Bald. & communiter Doctores *in l. transigere, C. de transs.* Abb. & Canon. *in c. cùm P. Manconela de accusat.* etiam si pro tali delicto imponatur pœna mortis, vt est Gloss. singularis & vnica *in l. pen. ff. de cond. caus. de caus. non secun.* quam ibi notant & commendant communiter Doctores: & dicit vnicam Bald. *in c. at si clerici, de iudic. 4. col. num. 17.* tamen delictum quod respicit offensam Dei dicitur publicum, & eius accusatio competit cuilibet de populo. Primò, quia illud quod fit in offensam Dei dicitur fieri in omnium iniuriam. Secundò quia aliàs tale delictum remaneret impunitum, ex quo nulla priuata persona sit offensa: ita probat text. *in l. 4. C. de hær.* & ibi notat & commendat Iac. Butr. & communiter Doctores: textus *in l. quod senatus, ff. de iniur.* & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Bartol. & communiter Doctores *in l. 1. ff. de publ. ind. 2. col.* Bald. *in l. reos, C. de accusat.* Anat *in c. p. 2. de malef.* Angel. & communiter Doctores *in §. 1. Institut. de publ. ind.* Ex quibus clarè infero & teneo quod in casu huius legis accusatio pertinebit cuilibet de populo. Item etiam infero, quòd accusatio pœnæ contra blasphemos in regno nostro, competit etiam cuilibet de populo.

TEXTVS LXVIII.

Si alguno pusiere sobre su hereda algun censo con condicion que sino pagare à ciertos plazos quæ caya la heredad en commisso, que se guarde el contracto, y se iuzgue por el, puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad. Id est:

Si quisquam imposuerit censum aliquem prædio suo ea conditione vt nisi solverit ad certos terminos prædium incidat in commissum, contractus seruetur, & iuxta illum iudicetur, nec obstet quod pœna sit grauis & plusquam dimidium.

SVMMARIVM.

1 *Conditio posita inter partes in contractu census debet seruari.*
2 *Quis dicatur emphyteota & censuarius.*
3 *Differentia quæ sunt inter emphyteotã & censuarium.*
4 *An pœna posita in contractu emphyteutico vel censuario debeat seruari, licet sit magna?*
5 *Si emphyteota conueniatur pro annuis pensionibus præteritis, & non possit probare se soluisse pensionem earum, si probat soluisse in tribus annis proximis præteritis, videtur soluisse in aliis.*

LEX LXVIII.

NOta ex ista lege quod omne pactum, conditio, vel pœna posita inter partes in contractu census debet seruari licet pœna sit excessiua & vltra dimidiam iusti pretij. Pro cuius pe fecta intelligentia & declaratione dico quòd quidam est verus & proprius dominus rei, scilicet ille qui habet verum, proprium, perfectum, & absolutum ius in re alienandi & disponendi: text. est *in l. si quis vi, §. differentia, ff. de acquirenda possessione.* text. *in l. 1. & per tot. ff. de acquirendo rerum domin.* text. *in l. 1. & per tot. ff. & C. de donat.* text. *in l. re mandata, C. mandati,* text. *in l. 1. & per tot. ff. & Cod. de rei vend.* Quidam est quasi dominus, scilicet, ille qui habet & acquisiuit rem à non domino cum titulo & bona fide, cum facultate præscribendi: text. est *in l. 1. & per tot. ff. de public.* text. *in §. sed iste quidem, Institut. de action.* quidam est proprietarius scilicet ille qui habet nudam & solam proprietatem in re. Quidam fructuarius, scilicet, ille qui habet tantum vsumfructum in ea, vt *in l. 1. & per tot. ff. & C. de vsufruct.* Quidam est superficiarius, scilicet, ille qui habet superficiem tantum in domo vel re alterius, & in solo & fundamento eius nihil iuris habet, quam superficiem emit à domino, vel ei aliquam pensionem annuam soluit: text. est *in lege superficiario, ff. de rei vend.* & ibi communiter Doctores: textus *in l. 1. & per tot. ff. de superficiebus,* & tenet & declarat Bartol. & Doctores antiqui *in l. final. eodem titul.* Iason notat & moderni *in l. 3. §. si ego, ff. de oper. noui nuntiat. 2. colum. num. 2.* cuius virtus & natura est quòd possit rem vendicare tanquam vtilis dominus. Item quòd possit nouum opus nuntiare. Item quod destructa & perempta superficie igne vel alio casu fortuito, pereat in totum superficies, etiam si suis sumptibus, vellet ædificare: vt dictis iuribus probatur & tenet Bald. *in rubric. C. de iure emphyteot.* & moderni *in d. l. 3. §. si ego de oper. noui nunt.* Quidam est feudatarius, scilicet, ille qui rem immobilem à domino recepit vtendam & fruendam respectu vsusfructus, & in recompensam ipse & hæredes sui masculi in perpetuum aliquod seruitium personale domino annuatim offerant: ita probat text. *in cap. 1. §. fin. quib. caus. feud. amittatur, in vsib. feud.* & tenet Bald. *in prælud. Feudorum, 3. colum. n. 18.* & ibi Iac. de Bellouiso. *1. col. & quæst.* Aluarotus *in proœmio florum, 5. quæst.* Iacob. de Sanct. Georg. *in tract. feud. in verbo, in feudum, fol. 23.* Martinus de Laude *in proœm. Feud. 2. col. 1. quæst.* & ibi Curt. *12. col. 6. quæst.*

Quidam est emphyteota, scilicet, ille qui super re immobili à domino tradita, & reseruato sibi directo dominio & vtili translato, imposuit & promisit soluere aliquam annuam pensionem in perpetuum, pretio interueniente vel non, in recognitionem directi dominij, vel recompensam fructuum: ita probat textus *in l. 1. & per tot. C. de iure emphyt.* text. *in l. 1. & per tot. ff. si ager vectig. vel emphyt. petat.* text. *in c. potuit de locato.* text. *in §. adeò. Institut. de locat. & cond.* text. *in Authent. si quas ruinas, C. de sacros. Eccles.* text. *in Authent. qui rem. eod. tit.* & vtrobique Glos. ordinaria & communiter Doctores & tradit etiam Speculat. *in tit. de locat. & conduct. §. nunc aliqua.* Bart. & moderni

moderni *in l. ſi mihi & Titio, ff. de verbor. oblig.* & probat *lex penult. & final. tit.* 8. 5. *part.* hanc ſententiam, & ſic vtile dominium emphyteutam habere defendit Pinellus *in l.* 2. *C. de bonis maternis*, 3. *part. num.* 11. Sarmientus *lib.* 3 *ſelectarum, cap.* 2. *num.* 26. *& ſequentibus*, Aluarus Valaſcus *de iure emphyteutico*, 1. *p. queſt.* 13. Corraſius *lib.* 9. *miſcellanearum, cap.* 20. *num.* 2. Voconius *lib.* 2. *declarat. cap.* 43. *numero* 24. quæ ſententia licet receptiſſima ſit: in puncto tamen iuris contraria defendi poteſt, provt eam defendit Duaren. *lib.* 1. *diſpunctionum, c.* 17. Mainus *lib.* 1. *actionum, in arte reductarum*, *c.* 6. Parladorius *rerum quotidianarum, c.* 1. §. 2. *n.* 14. aſſerentes vnicum tantum eſſe dominium, idque apud concedentem emphyteuſin manere. Quidam eſt cenſuarius, ſcilicet, ille qui rem immobilem pleno iure cum dominio directo & vtili ab alio recepit pro certo pretio ſtatim dato & ſoluto, & inſuper pro certa annua penſione in perpetuum ei præſtanda: ita probat text. *in c. conſtitutus, de relin. domin.* & ibi Gloſſa ordinaria Innocent Abb. & communiter Doctores Bartol. *in l.* 1. §. 1. *ff. de publ. & vectig.* Ioan. de Imol. notabiliter & alij Doctores *in cap. ad audientiam*, 2. *col. de rebus Eccleſ. non alien.* Iaſon *in l.* 1. *C. de iure emphyt.* 10. *colum. numero* 48. licet ſecundùm eos aliquando vnus ponatur pro alio à tabellione vel partibus, ſed non ſunt attendenda verba, ſed ſubſtantia, virtus & natura cuiuſlibet contractus ſecundum eoſd. Ex quibus ego infero quod ſimiliter & à fortiori erit cenſuarius quando quis in re ſua propria immobili aliquo pretio vel gratis conſtituit alteri cenſum & aliquam annuam penſionem in perpetuũ vel ad tẽpus, quia videtur fictè & breui manu rẽ illi tradidiſſe pretio vel gratis, & poſteà ab eo recepiſſe in pleno dominio, & illum cenſum & annuam penſionem promittere: argumento text. cum materia, *in l. ſingularia, ff. ſi certum petatur.* Vel aliter & ſecundò dicas quòd ſicut, quando quis tradit ſuam propriam rem alteri in pleno dominio eo pacto & conditione, vt ſibi præſtetur certus cenſus & annua penſio, ita eadem ratione valet pactum & conuentio vt verus & proprius dominus pretio ab alio recepto vel gratis conſtituat ei cenſum & penſionem in re, & dicitur contractus cenſus ſicut primus, & habent locum in eo omnia quæ ſunt ſtatuta in primo: quia eſt eadem ratio: & iſte eſt veriſſimus intellectus & declaratio huius legis & ita tenet Baldus, licet ſic non declaret *in Authent. & qui iurat. Cod. de bon. author. iud. poſſ.* 13. *col. n.* 59. & expreſsè & notab. Innoc. Abb. Anc. Card. & communiter Doctores *in c. in ciuitate, de vſuris*, & tenet & declarat melius quam alibi Palac. Ruuius *hic.* 1. *col. n.* 20. imò quòd magis eſt, ſi quis recepit ab alio pecuniam vt ſtatim efficiatur ſua, & perpetuò debeat penes eum remanere, vt teneatur præſtare quolibet anno, vel ad tempus certam annuam penſionem, ſine eo quod conſtituat eum ſuper aliqua re vel fundo, iſte contractus valet & tenet & eſt licitus, & recipiens cenſetur cenſuarius nec committitur vſura: quia pecunia nõ eſt mutuata nec debet reſtitui ei qui dedit, ſed perpetuò penes recipientem debet remanere & ſic eſt licitus contractus: ſicut quando quis imponit cenſum in re quam recipit ab alio vel in re propria vel vendit annuos reditus iam conſtitutos: ita prædicti Doctores *in dicto c. in ciuitate de vſuris*, quod eſt ſingulare & quotidianum: & his modis, vel quolibet eorum, poteſt & debet iſta noſtra lex Tauri intelligi & declarari, vt loquatur in contractu cenſus, & in eo valeant & teneant omnia pacta & conuentiones quas partes poſuerint.

3 Et ex ſuperioribus & ex differentia quam poſui inter emphyteotam & cenſuarium infero ſequentia, quæ ſunt ſingularia & notabilia. Primò infero quòd licet emphyteota non ſoluens pensionem domino directo per tres annos continuos cadat à iure ſuo, vt *in l.* 2. *C. de iure emphyt. & in dicta l. pen. titul.* 8. *part.* 5. tamen cenſuarius non ſoluens per dictos tres annos & adhuc plures, non incidit in commiſſum, nec cadit à iure ſuo: ita probat text. *in cap. conſtitutus de relinq. domin.* & ibi tenet Gloſ. ordinaria Innoc. Hoſtienſ. Abb. Anchar. Cardin. & communiter Doctores: tenet etiam & valdè commendat Imol. *in c. ad audientiam, de rebus Eccleſ. non alien.* Bald. *in auth. aquil. de bon. author iud. poſ.* Fab. *in* §. *adeo Inſtit. de locat. & con. pen. col.* Iaſon *in l.* 1. *C. de iure emphyt.* 10. *col. n.* 48. idem Iaſ. vbi reputat ſingulare & perpetuò menti tenendum, *in l.* 2. *eod. tit.* 11. *col. numero* 44. Secundò infero quòd licet emphyteota vendens vel alienans rem irrequiſito domino directo, amittat rem & applicetur domino, vt *in l. fin. C. de iure emphyt. & in l. fin. tit.* 8. *parte* 5. tamen cenſuarius poteſt licitè vendere nullo requiſito, & non amittit rem nec ius ſuum, & ratio vera & fundamentalis eſt, quia cenſuarius eſt plenus & perfectus dominus rei, & tantum eſt obligatus ad penſionem, & apud creditorem cui debetur penſio non eſt aliquod dominium nec ius rei: ſed emphyteota tantum habet vtile dominium, & directum remanſit penes dominum; vnde in recognitionem eius res cadit in commiſſum, & amittitur, ſi penſio non ſoluatur vel res alienetur: & in expreſſo ita tenet Specul. & Ioan. Andr. *in addit. eius in tit. de locato, & conducto*, §. *ſed nunc. verſ.* 118. & videtur tenere Bald. *in l.* 3. *C. de ſeruit. & aqua.* Iaſon *in l.* 2. *C. de iure emphyt. num.* 48. & iſtud teneo pro firma veritate, licet Iaſon teneat contrarium *in d. l. fin. C. de iure emphyt.* 18. *quæſt. num.* 131. Quod intellige & declara niſi inter contrahentes fiat pactum & conuentio, quòd pretio non ſoluto per certum tempus, vel re alienata irrequiſito creditore cui penſio præſtatur, res incidat in commiſſum, quia tale pactum & conuentio debet ſeruari, dato caſu, quod pœna ſit magna & exceſſiua; iſta eſt propria deciſio noſtræ legis.

Item nota ex iſta lege principalem concluſionem eius, quòd pœna poſita per partes in contractu emphyteotico vel cenſuali debet ſeruari, quamuis ſit magna & excedat medietatem, quæ videtur valde dubia in hoc: pro cuius perfecta declaratione dico, quod de iure communi maxima erat dubitatio & controuerſia vtrùm pœna appoſita in contractu poſſit exigi in qualibet ſumma & quantitate: & vera & communis reſolutio erat quod pœna legalis regulariter non excedat quadruplum: conuentionalis verò modò apponeretur per verba multiplicatiua, vt duplum, triplum, quadruplum, &c. modo per verba numeralia, vt centum vel mille, &c. poſſit excedere & valere in qualibet ſumma: quod eſt verum & procedit quando pœna adiicitur rei vel quantitati certæ principaliter deductæ in contractu, vel obligatione: ſecùs verò ſi adiiciatur facto, rei vel quantitati incertæ: quia tunc ſi ponatur per verba multiplicatiua, non poteſt excedere duplum: ſi verò per verba numeralia & ſimpliciter, poteſt excedere & valere & in qualibet ſumma & quantitate: quia primo caſu poſſet pœna multum exceder[e], plus quàm partes cogitaſſent: ſecundo verò n[on] & in ſumma iſta eſt perfecta, breuis & compen[diosa] reſolutio huius articuli & materiæ, quam proba[t] text. *in l. ſtipulatio iſta*, §. *alteri, ff. de verborum obligatione.* text. *in l. ſi dictum, ff. de euiction.* text. *in* §. *alteri, Inſtitut. de inutil. ſtip.* text. *in* §. *omnes in dicto*, § *tripli, &* §. *quadrupli, Inſtit. de action.* & vtrobique communiter Doctores tenet etiam Bart. Cinus, Bald. Salyc. & communiter Doctores *in l. vnica, C. de ſenten.* quæ pro eo quòd

quòd inter profeſ. hoc ergo maximum dubium tollit noſtra lex in contractu emphyteotico & cenſuali, & vult quod pœna appoſita inter partes indiſtinctè valeat & teneat. Item etiam iſta lex in hac ſua principali concluſione & deciſione poteſt intelligi vt loquatur in deceptione vltra dimidiam iuſti pretij, vt ex hoc non reſcindatur iſte contractus: pro cuius etiam perfecta declaratione dico, quòd de iure communi erat maxima dubitatio, an in contractu emphyteotico & cenſuali habeat locum remedium *l.2. C. de reſcind.vend.* & reperias apud Speculat. *in tit. de locato, §. nunc verò aliqua, verſ. 90. quæro, &c.* tenet quòd ſic: aſſimilatur contractui locationis & conductionis, vt *in §. adeò, Inſt. de locat. & conduct.* Bald. *in rubr. C. de iure emphyteot. verſ. quæro an valeat, &c.* idem Bald. *in l.2. C. de reſcin. vend. 4. col. n. 6.* & ibi Paul. & Salyc. *4. col.* & magis communiter Doctores. Iaſon *in l.1. Codice de iure emphyt. n. 74. & 75.* & tenendo hanc partem, læſio vel deceptio vltra dimidiam æſtimabitur hoc modo, ſcilicet quando facta æſtimatione & contemplatione penſionis recipiendæ per 20. annos, & conſiderata æſtimatione ipſius rei non reſultat ex aliqua parte læſio vel deceptio vltra dimidiam: ita probat text. *in Auth. de non alienand. aut permutandis, &c. collat. 2.* quem ibi ad hoc notat & ſummè commendat Angel. & alij Doctores: ſed contrarium hodie vult & ſtatuit noſtra lex, imò quòd in tali contractu emphyteotico vel cenſuali non habet locum reſciſſio contractus propter maximam læſionem vltra dimidiam iuſti pretij: pro qua poteſt facere vrgens ratio, quia maxima incertitudo eſt, & verſatur circa tempus fruitionis & ſolutionis penſionis & cenſus, & circa finem & extinctionem eius: ergo meritò non poteſt cognoſci nec conſtare de læſione vltra dimidiam iuſti pretij.

Item adde pro complemento huius legis & materiæ, quòd ſi emphyteota vel cenſuarius conueniatur pro annuis penſionibus præteritis, & non poſſit probare ſolutionem earum, quòd eo ipſo quòd probet & oſtendat ſcripturam, apocham, vel ſchedulam in qua contineatur ſe ſoluiſſe in tribus annis proximis præteritis, præſumitur retrò totaliter ſoluiſſe in omnibus annis præteritis, niſi contrarium probetur: textus eſt ſingularis & vnicus in iure *in l. quicunque, C. de apochis publicis, lib. 10.* quem ad hoc reputat ibi mirabilem Bart. Luc. de Penna, Platea, & communiter Doctores. Illum etiam reputat vnicum Bald. *in l.2. C. de dotis promiſ.* & illum etiam ad hoc notat & commendat Gloſſa ordinaria *in l.2. C. de iure emphyteot. in verbo repellere, in medio*: & ibi reputat ſingularem Salicet. *2. colum.* & communiter alij Doctores præcipuè Iaſon *n. 168.* & licet illa lex loquatur in emphyteotico reipublicæ, tamen eadem ratione idem eſt in ẽphyteota vel cenſuario priuatæ perſonæ, & in quolibet colono vel inquilino: ita Bald. *in c. literæ de dilationibus*, & Angelus *in Authent. de non alien. aut permut. §. ſcire collatione, 2.* & Iaſ. *in l. 2. C. de iure emphyt. n. 170.* Quod limita & intellige, quando vnaquæque ſchedula eſt facta de per ſe quolibet anno: ſecùs verò ſi vna ſola pro omnibus tribus, ita Bald. *in d. l.2. de dotis promiſ.*

TEXTVS LXIX.

NInguno pueda facer donacion de todos ſus bienes, aunque la faga ſolamente de los preſentes. Id eſt.

Nullus poſſit omnium ſuorum bonorum donationem facere, etiamſi eam faciat tantùm præſentium.

SVMMARIVM.

1 *Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum de iure communi non valebat*, hodie tamen per noſtram legem non valet donatio præſentium tantùm.
2 *An donatio iſta bonorum præſentium valeat ſaltem in aliquo?*
3 *An iſta donatio omnium bonorum præſentium valeat ſi donator aliquid ſibi reſeruauit?*
4 *An iſta donatio inualida omnium bonorum firmetur iuramento?*
5 *An iſta donatio omnium bonorum valeat ſi fiat cauſa mortis?*
6 *An donatio omnium bonorum facta Eccleſiæ vel pio loco valeat?*

LEX LXIX.

NOta ex iſta lege vnicam & principalem concluſionem eius: quod hodie in iſto regno nemo poteſt alteri donare omnia bona ſua præſentia. Pro cuius perfecta declaratione dico & præſuppono, quod de iure communi licet nemo poſſit donare omnia bona ſua præſentia & futura quia in effectu eſt pactum & promiſſio de ſuccedendo, & eum hæredem poſt mortem relinquendi: quæ non valet ipſo iure, nec ex ea oritur aliqua actio nec obligatio ciuilis vel naturalis: text. eſt *in l. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verborum obligatione.* text. *in l. tres fratres §. idem reſpondit, el. 1. ff. pro ſocio.* text. *in l. ex eo, Cod. de inutil. ſtipul.* text. *in l. hæreditas, Codice de pactis conuentis.* text. *in l. cum donationis, in fin. C. de tranſact.* text. *in l. pactum quod dotali, C. de pactis*, cuius ratio eſt quia tale pactum & promiſſio eſt contra bonos mores. Secunda quia inducit votum captandæ mortis.

Tertia, quia aufert liberam facultatem teſtandi, cùm non habeat nec poſſit habere bona ex quibus teſtetur: ita probant prædicta iura, probat etiam textus *in l ſi vnus, §. illud, ff. de pactis.* text. *in l. conuenire, ff. de pactis dotal.* text. *in cap. ne captandæ de conceſſion. præbend. lib. 6.* text. *in l. prima, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* & tenet Bart. Alber. & communiter Doctores *in dicta lege ſtipulatio hoc modo concepta*, adeò quòd etiam ſi tale pactum de ſuccedendo, vel promiſſio & donatio omnium bonorum præſentium & futurorum ſit reciproca inter duos vel plures, non valet: ita probat text. ſingularis & vnicus *in l. de fidei commiſſis, Codice de tranſact.* vbi diſponitur quod valet & tenet inter duos vel plures renuntiatio & donatio hæreditatis & futuræ ſucceſſionis iam ſibi delatæ ab aliquo defuncto virtute fideicommiſſi reciproci: ergo ſecus eſt in pacto & donatione etiam reciproca inter duos vel plures de ſua propria hæreditate viuentium: & ad hoc reputat ſingularem & vnicum Bald. & communiter Doctores ibi. Ex quibus rationibus & qualibet earum & vltra eas, ex eo quod iſta lex eſt prohibitiua, infertur clarè quòd non poteſt renuntiari, argumento text. iuncta Gloſſa ordinaria & communi opinione *in l.1. & per totum, Codic. ne fideiuſſores dotium dentur*, tamen benè poteſt quis donare omnia bona ſua præſentia, mobilia & immobilia, iura & actiones, text. eſt notabilis & expreſſus *in l. omnes, §. Lucius, ff. de his quæ in fraud. cred.* & ibi notat & commendat Gloſ. ordinaria Bart. Alber. Ang. Cuman. & communiter Doctores text. *in l. ſi quis argentum, §. ſed & ſi quis vniuerſitatis, Codice de donat.* & ibi notab. & communiter Bald. Angel. & alij Doctores textus *in §. ſin autem eiuſdem leg.* text. *in l.4. verſ. ſane, Codice de contrah. empt.* text. *in l. ſi vnquam, C. de reuoc. don.* & idem diſponit

l.1.titul.4.part.5. tenet Bartol. *in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, de verborum oblig. ſecunda colum. in medio*, & ibi communiter Doctores idem Bartol. *in l.poſt contractum, ff. de donat.* idem Bartolus, & communiter Doctores poſt Gloſ.ibi *in l.final.Cod.de pactis,gloſ.in §.item ſi quis in fraudem,Inſt.de action.* & ibi Faber & communiter Doctores cuius ratio erat, quia poterat acquirere & habere bona in futurum, & in eis habere hæredem quæ non veniebant in donatione: & præſumptio iuris eſt quod acquiret argumento textus *in l.ſi defunctus, Codice arb. tutel.* vnde merito talis donatio valebat. Hodie tamen donatio bonorum prælentium tantùm non valet nec tenet per noſtram legem,& corrigitur ius commune & idem videbatur antea diſponere l.7.*tit.* 12. *lib.3. for.ll.* cuius ratio poteſt eſſe, quia ex tam immenſa donatione præſumitur fraus ſecundum Palac. Ruinius & Gloſſatores hic. Sed certè iſta ratio non concludit nec eſt tenenda:quia etiam in donatione præſentium & futurorum non præſumitur, ergo nec in iſta, vnde dic quod ratio vera poteſt eſſe principaliter fauore ſubditorum & ſecundario fauore reipublicæ,quia conuenit donanti & reipublicæ, ne quis prodigaliter vtatur ſubſtantia ſua & perdat bona ſua argumento text.*in l.Imperatur, ff.ad Treb.* text. *in §. fin.Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur.* text. *in l. vnica,§.fin.C.de caduc.tollen.* text. *in Auth.de hæred. & fal. verſ.incurrunt collat.* 1. text. *in Auth. vt iudices ſine quoquo ſuffragio, verſ.cogitatio, collat.*2.

2 Circa quam primò quæro, an iſta donatio bonorum tantùm præſentium: valeat ſaltem in aliquo? Et breuiter & reſolutiuè teneo quod non,quia non eſt maior ratio quod valeat in vna parte vel re quàm in alia, & probat textus notabilis & expreſſus *in l.ſi libertus minorem,§.ſi quis plures,ff. de iure patronat.* vbi diſponitur, quod donatio plurium rerum vno contextu facta in fraudem & prohibitionem legis, ipſo iure & totaliter eſt nulla,etiam reſpectu eorum quæ ſeparatim de per ſe valere poterant:& ibi communiter notant Doctores antiqui. Confirmatur etiam, quia donatio omnium bonorum præſentium & futurorum adeo eſt nulla & reprobata à iure vt non valeat etiam in præſentibus in quibus de iure communi valere poterat ſi fieret ſola & de per ſe: ita Bald. *in l.fin.C.de pactis,penult.colum.* Paul. & magis communiter Doctores Roman. Alexand.& communiter etiam Doctores *in l.ſtipulatio,hoc modo concepta,* Imol.& alij Doctores *in rubr.extra, de teſtam.* licet Bartol.relinquat indeciſum *in d.l.fin. C.de pact.* nec obſtat textus notabilis *in l.ſancimus, verſ.1.Cod. de donat.* vbi habetur quod donatio quæ excedit 500.& hodie 500. ſolidos,valet ſaltem in quantitate in qua non requiritur inſinuatio, textus *in §. ſin autem,* eiuſdem legis textus *in l.9. tit.* 4.5.*part.* quia reſpon. quòd ibi erat certa quantitas expreſsè taxata & determinata à lege,in qua poterat valere donatio: ſed in noſtro caſu non eſt taxata quantitas, res, vel ſumma in qua poſſit valere. Confirmatur etiam,quia aliàs diceremus quod valeret donatio, excepto vno nummo vel aliqua re minima: & in terminis ita declarat ſubtiliter Bald. *in d.l.fin.C.de pactis.*

3 Secundò quæro, an talis donatio omnium bonorum præſentium valeat,ſi donator reſeruauit ſibi aliquam rem vel quantitatem, ex qua teſtari poſſit? Et breuiter teneo quod ſic:quia tunc ceſſat ratio fundamentalis impeditiua teſtamenti,dum tamen ſit aliqua res vel quantitas notabilis,& non ita parua,tenuis,& minima,quod non ſit in conſideratione: ita Bartol. *in d.lege ſtipulatio hoc modo concepta de ver. bor.oblig.2. colum. numero 6.* & communiter Doctores & idem eſt ſi donator reſeruaſſet ſibi vſumfructum bonorum per tempus vitæ ſuæ: quia de fructibus perceptis vel pretio eorum poterit teſtari: ita notat Paulus de Caſtro *in dicta lege ſtipulatio, hoc modo concepta, in finalibus verbis*: & ibi Alexander 7. *colum. numero* 18. & Iaſon 7. *col.verſ.*2.per iſtam doctrinam infertur,& eſt communis opinio, licet Paul. de Caſtr. teneat contrarium *in l. fin. C. de pactis, penult. col.n.*10.

Tertiò quæro,an talis donatio omnium bonorum præſentium firmetur iuramento; & videtur quod non,per ſequentia. Primò, quia ſicut donatio omnium bonorum præſentium & futurorum quæ non valet de iure communi,quia eſt contra bonos mores, & inducit votum captandæ mortis,& aufert donanti libertatem teſtandi,non firmetur iuramento: vt *in in cap.non eſt obligatorium,de regul.iur.in 6.& in lege non eſt dubium, Codice de ll.* & in terminis tenet Bartol. & communiter Doctores *in l. ſtipulatio hoc modo concepta, ff. de verborum obligat.* Bald. *in l.fin. Codice de pactis, penultima columna*, & ibi etiam communiter Doctores ita hodie in noſtro regno non valet donatio omnium bonorum præſentium tantum, ſed eſt prohibita & reprobata: ergo ſimiliter eadem ratione non debet firmari iuramento. Secundò quia quando contractus prohibetur ratione publicæ vtilitatis, non firmatur iuramento: textus eſt *in capite ſi diligenti de foro compet.* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores tenet etiam magiſtraliter Bartol.*in l.ſi quis pro eo, ff.de fideiuſſ.3. colum.* Abb.& Canoniſtæ *in cap.cùm contingat, de iureiur.4.columna*, ſed donatio omnium bonorum cenſetur hodie prohibita per noſtram legem Tauri fauore reipublicæ: ergo non firmetur iuramento. Tertiò facit, quia legi prohibitiuæ non poteſt etiam cum iuramento renuntiari,maximè quando prohibitio dirigitur ad perſonas: iſta eſt doctrina & theorica magiſtralis Bart.*in d.l.ſi quis pro eo,ff.de fideiuſſ.4. colum.* idem Bartol. *in Auth.ſacramenta puberum,C. ſi aduerſ.vend.* idem Bald.*in l.prætor,ait,ff.noui oper. nunt.* ſed noſtra lex expreſsè dirigit prohibitionem ad perſonas, quia dicit *ninguno pueda fazer donacion*: &c. ergo non firmatur iuramento. Quartò facit, quia donatio excedens quingentos ſolidos, quæ eſt prohibita à lege ſine inſinuatione non firmatur iuramento: ita Bald. *in l.illud.C.de ſacroſanct,eccleſ. 5.col. & 5. quæſt.* idem Bald. *in l.data, C. de donat.* Roman. *in l.Modeſtinus.ff.de donat.* ergo eodem modo & ratione iſta donatio omnium bonorum abſolutè prohibita à noſtra lege non firmatur iuramento: & ita expreſsè tenet & determinat Palac. Ruinius *his in fine*, & Didacus de Caſtillo hic.

Sed his non obſtantibus ego teneo contrariam ſententiam, imò quod talis donatio omnium bonorum præſentium tantùm firmetur iuramento hodie in noſtro regno. Primò, quia contractus nullus & à iure reprobatus ex quo nulla penitus oritur actio nec obligatio, firmatur iuramento de iure Canonico: vt alienatio rei dotalis, contractus minoris, donatio inter patrem & filium, donatio inter virum & vxorem, renuntiatio futuræ ſucceſſionis & ſimilis contractus: textus eſt *in capite cùm contingat de iureiur.* textus *in capite licet mulieres, eodem titulo, libro 6.* textus *in Authent. ſacramenta puberum, Codice ſi aduerſ. vendit.* textus *in capite quamuis pactum de pactis,libro 6.* Ex quibus infertur quod hodie in noſtro regno, licet donatio arrharum ſit prohibita, & non valeat vltra decimam partem bonorum,vt *in l.1.titul. 2.lib.3.for.ll.& in l.50.in his ll. Tauri,* tamen valebit & tenebit cum iuramento: ita tenet Palac.Ruuius *in repetitione,cap. per veſtras,de donation. inter virum & vxorem, ſuper rub.folio* 14. *ſecunda colum.* licet Gloſſ. *in d.l.1.* velit contrarium: nec obſtat primum fundamentum in quo dicebamus

quod

quod donatio omnium bonorum præsentium & futurorum est adeo reprobata, quod non firmatur iuramento: quia illa est reprobata propter maiorē & fortiorē rationem, scil. quia apertè est contra bonos mores, & inducit votum captandæ mortis, & tollit libertatem testandi: quia actu & aptitudine nunquam potest habere bona, de quib. testaretur si valeret donatio, tamen donatio præsentium tantùm non est prohibita, his rationibus: quia licet priuetur bonis præsentibus, posset tamen posteà acquirere bona, de quibus testetur, aliàs etiam de iure communi non valeret, sed quia princeps noster principaliter voluit prouidere vtilitatibus subditorum, prohibetur per nostram legem ista donatio simpliciter facta, tamen cum iuramento valeret. Non obstat etiam secundum fundamentum, in quo dixi quod quando lex prohibet contractum fauore reipublicæ, non firmatur iuramento: quia debet intelligi, quando actus vel contractus prohibetur principaliter fauore reipublicæ, sed in nostro casu prohibetur ista donatio principaliter fauore subditorum, licet secundario, fauore reipublicæ: ergo bene firmatur iuramento; & ita probant iura superiora, & tenet Bartolus & communiter Doctores *in dicta lege, si quis pro eo fin. columna, ff. de fideiuss.* Baldus & communiter Doctores *in dicta Authentica sacramenta puberum, Codice si aduers. vend.* Abbas & communiter Canonist. *in cap. cùm contigat de iureiur.* Domin. & alij Doctores *in cap. licet mulieres, eodem titulo, libro sexto.* Non obstat etiam tertium fundamentum, in quo dicebamus quod legi prohibitiuæ non potest renuntiari etiam cum iuramento: quia illa sententia Bartoli communiter reprob. secundum Paul. & Doctores *in dicta lege si quis pro eo, ff. de fideiuss.* & secundum Baldum, Paulum, Iason & communiter Doctores *in Authentica sacramenta puberum, Codice si aduers. vend.* quia si prohibitio legis non tendit principaliter fauore reipublicæ, benè potest cum iuramento renuntiari. Non obstat etiam quartum fundamentum, in quo dicebamus, quod donatio excedens 500. solidos sine insinuatione facta non firmatur iuramento, vt tenet Bald. & alij Doctores in locis suprà allegatis: quia illa sententia & conclusio communiter etiam reprobatur, quia imò valet & tenet cum iuramento, per supradictas rationes: ita tenet Abb. Imol. & communiter Doctores *in dicto capite cùm contingat. de iureiur.* Quarto quæro, si pater hodie habens filios, possit extraneo donare quintam partem bonorum, de qua poterat ante disponere inter viuos vel in vltima voluntate? & videtur quod non, quia in effectu est donatio omnium bonorum, quæ est prohibita per nostram legem: nam alia bona & sic quatuor partes præcisè & necessariò sunt legitima filiorum: ergo quinta pars sunt bona libera præsentia, quæ habet ipse pater & donator, & sic apertè videtur quod non possit valere ista donatio quintæ partis bonorum, sed ego teneo contrarium, imò quod valeat & teneat. Primò, quia dispositio nostræ legis tantum verificatur & habet locum in omnibus bonis donatis, non verò in parte eorum. Secundò, quia licet aliæ quatuor partes debeantur ratione legitimæ, non tamen sunt effectæ filiorū, nec dominuim est translatum ad eos, sed adhuc remanet penes ipsum patrem donantem. Tertiò, quia licet aliæ partes pertineant filiis, illud est verum & procedit post mortem patris, & anteà vsusfructus pertinent patri, & per consequens donatio, & sic apertè sequitur quod valet & tenet.

Quintò quæro, an ista donatio omnium bonorum præsentium valeat & teneat, si non fiat purè & simpliciter, sed causa mortis? & videtur quòd sic. Primò, quia respectu effectus & confirmationis æquiparatur vltimæ voluntati, & secundùm eam regulatur: text. est *in lege 1. & per totum, ff. de donat. caus. mort.* textus *in lege prima, & per totum, Codice eod. titulo.* text. *in §. 1. Instit. de donat.* textus iuncta Glossa ordinaria, & communi opinione *in l. 2. ff. de public.* textus *in l. vnica, §. fin. Codice de cad. toll.* text. *in lege cùm pater, §. eorum de legat. 2.* textus *in lege vt hæredibus, eodem titulo.* textus *in lege si mortis, ff. ad legem Falcid.* textus *in lege quæ sub conditione, §. hoc edictum, ff. de condit. Instit.* Secundò & in specie, quia licet donatio pura & simplex quæ excedit quingentos solidos, valet & tenet cum solemnitate requisita in contractu, & requirit insinuationem, tamen donatio causa mortis requirit solemnitatem requisitam in vltima voluntate, & valet & tenet sine insinuatione textus est *in lege fin. Codice de donat. caus. mort.* & ibi Glossa ordinaria, & communiter Doctores. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quòd non valeat & teneat: quia respectu formæ solemnitatis, & ordinationis donatio causa mortis, æquiparatur contractui: textus est *in lege inter mortis ff. de donat. caus. mort.* text. *in lege tam is, §. 1. eodem titulo*, & tenet magistraliter Bartol. & communiter Doctores *in lege 2. ff. de l. 1.* Secundò & in specie, quia sicut hodie ex nudo pacto donationis oritur actio, vt *in l. si quis argentum, §. sin autem, Codice de donat.* ita oritur ex donatione causa mortis Glos. singul. & vnica *in l. cùm pater, §. Manio de legat. 2.* & ibi notat & commendat Bart. & communiter Doctores & reputant singul. & vnicam Ang. & moderni *in l. 2. de legat. 1.* ergo ita in casu & terminis huius nostræ legis ista donatio omnium bonorum præsentium respectu formæ, validitatis & ordinationis æquiparetur contractui: non verò vltimæ voluntati, ideò non valeat nec teneat: non obstat text. *in d. l. fin. C. de donat. caus. mort.* quia ibi consideratur effectus ipsius donationis.

Sextò quæro, an ista donatio omnium bonorum præsentium facta Ecclesiæ vel pio loco valeat, & teneat? & breuiter & resolutiuè teneo quòd sic. Primò, quia cùm quis possit in vita personam suam & omnia bona sua præsentia & futura offerre Ecclesiæ vel monasterio, vt *in Auth. ingressi, C. de sacrosanct. Eccles.* eadem ratione & à fortiori poterit donare bona tantùm præsentia. Secundò & in specie, quia de iure communi donatio omnium bonorum præsentiū & futurorum facta Ecclesiæ vel pio loco valebat & tenebat: ita Bart. *in l. fin. C. de pact. pen. col. n. 1.* & ibi commun. Doct. præcipuè Ias. qui bene loquitur *fin. col. n. 30.* Bald. *in Auth. si qua mulier, C. de sacros. eccl. fin. col.* Abb. *in c. in præsentia de probat. 4. & 5. notabili,* & tenet Palac. Ruius *hic. in fin.* dum tamen ecclesia teneatur alere donatorem: & licet ad hoc nihil alleget, facit bene text. *in l. sunt qui in id cùm trib. ll. seq. ff. de re ind. & l. 1. tit. fin. 5. p.* & ita ista l. remanet vtiliter expedita.

TEXTVS LXX.

LA ley del fuero que habla cerca de sacar el pariente mas propinquo la cosa vendida de patrimonio por el tanto, aya tambien lugar quando se vendiere en el almoneda publica, aunque sea por mandamiento de juez, y los nueue dias que dispone la ley del fuero se cuenten en este caso deste el dia del remate, con tanto que consigna el que lo saca el precio, y haga las otras diligencias que dispone la ley del fuero, y la ley del ordenamiento de Nieua, y assi mismo aya de pagar el comprador las costas, y el alcauala si las pago el comprador antes que la cosa assi vendida le sea entregada. Id est:

Lex Fori qua agit de iure cō sanguinei propinqui ad rem

rem ex patrimonio venditam tantidem redimendum, habeat etiam locum quum licitatione publica sit vendita, etiam si (licitatio) sit ex iudicis mandato: & nouem illi dies quos Lex fori disponit, numerentur in hoc casu à die venditionis (Hispanicè del remate *) absolutæ: modò is qui redemit, consequatur pretium, & illas diligentias præstet, quas lex Fori disponit, & lex ordinamenti Nieuensis: atque etiam emptor soluat expensas & vectigal, si emptor (primus) illud soluerat, antequam res hoc modo redempta ei tradatur.*

TEXTVS LXXI.

[to 2° tit 16 § Nec.

QVando muchas cosas fueren vendidas por vn precio que sean de patrimonio, o abolengo que el pariente mas propinquo no pueda sacar la vna, y dexar las otras, sino que todas las aya de sacar, o ninguna dellas: pero si las dichas cosas fueren juntamente vendidas por diuersos precios, en tal caso puede el pariente mas propinquo sacar la que dellas quisiere, haziendo las diligencias, y solemnidades en las dichas leyes del fuero, y ordenamiento contenidas. Id est.

Quum res plures ad patrimonium pertinentes vno prætio fuerint venditæ, non possit consanguineus propinquus aliquam earum, relictis aliis, tantidem redimere, sed aut omnes simul redimat, aut relinquat, verùm si res eadem diuersis pretiis venditæ simul fuerint, poterit propinquior consanguineus quam voluerit redimere, adhibitis diligentiis & solemnitatibus in prædictis Fori legibus & ordinamentis contentis.

TEXTVS LXXII.

[11 2° 11 16 § Nec.

QVando la cosa que es de patrimonio, o abolengo se vendiere fiada, que el pariente mas propinquo la pueda sacar por tanto assi mismo fiada, con tanto que dentro de los dichos nueue dias dé fianças bastantes, vista de nuestra justicia, que pagara los marauedis, porque assi fue vendida al tiempo que el comprador estaua obligado. Id est.

Quum res ad patrimonium, seu animonium pertinens vendita fuerit sub fide, propinquior consanguineus possit eam tantidem redimere etiam sub fide: modò intra prædictos nouem dies det sufficientem fideiussionem ad cognitionem nostræ Iustitiæ, soluturum se pecuniam qua fuit vendita, quo tempore (primus) emptor erat obligatus.

TEXTVS LXXIII.

[12 2° 11 16 § Nec.

QVando el pariente mas propinquo no quisiere, o no pudiere sacar la cosa vendida por el tanto, el pariente mas propinquo siguiente en grado, la pueda sacar: y ansi vayan de grado en grado por todos los parientes, dentro del quarto grado, con tanto que sea dentro de los dichos nueue dias, y con las otras diligencias contenidas en la dicha ley del fuero, y ordenamiento. Id est.

Quum propinquior consanguineus non potuerit aut noluerit rem venditam redimere tantidem, propinquior consanguineus in gradu sequens redimere eam possit: & ita gradatim procedatur intra quartum per omnes consanguineos: modo id fiat intra prædictos nouem dies, & cum cæteris diligentiis contentis in prædicta lege Fori & ordinamento.

TEXTVS LXXIV.

[13 2° 11 16 § 9a

QVando concurrieren en sacar la cosa vendida por el tanto, el pariente mas propinquo con el señor del directo dominio, o con el superficiario, con el que tiene parte en ella, porque era comun preferirse en el dicho retracto el señor del directo dominio y el superficiario, y el que tiene parte en ella al pariente mas propinquo. Id est.

Quum in re venditæ redemptione tantidem concurrerint cum propinquiore consanguineo, dominus directi dominij, aut superficiarius, aut qui partem in ea habuerit communi existente, in prædicto retractu præferatur dominus directi dominij, & superficiarius, & qui in ea habuerit partem propinquiori consanguineo.

TEXTVS LXXV.

[14 2° 11 16 § Nec.

SI alguno vendiere la parte de alguna heredad que tiene comun con otro, en caso que segun la ley de la partida la pudiera el comunero sacar, por el tanto sea obligado el que la quisiere sacar, a consignar el precio en el tiempo y termino, y con las diligencias y solemnidades de la manera que la pudiera sacar el pariente mas propinquo quando fuera de su patrimonio y abolengo, de suerte que lo contenido en la dicha ley del fuero y ordenamiento de Nieua, y en estas nuestras leyes aya lugar y se platique en caso que el comunero quiera sacar la cosa vendida, por el tanto. Id est.

Si aliquis vendiderit partem alicuius fundi, quem habet cum alio communem, (Hisp. el comunero) *in casu, quòd socius iuxta legem Partitæ poterit* (Hisp. poterat) *eam retrahere (seu retinere tantidem) teneatur is qui retrahere eam voluerit, pretiũ illis repræsentare* (Hisp. consignare) *in tempore & termino & eisdem diligentiis & solemnitatibus quibus propinquior consanguineus illã retrahere potuisset: ita vt quod in prædicta lege Fori & in ordinamento Nieuensi, & in hisce nostris legibus continetur, habeat locum & fiat, in casu quod socius velit retrahere rem venditam.*

SVMMARIVM.

1 *Ratio principalis inductiua retractus.*
2 *Exemplum harum legum & earum declaratio.*
3 *An sufficiat quòd res vendita sit solius, vel requiratur quod descendat ab auo vel alio ascendente.*
4 *An filius vel descendens naturalis tantum possit retrahere?*
5 *An filius vel descendens exhæredatus & excluſus à successione ascendentium possit retrahere?*
6 *An filius vel descendens qui renuntiauit cum iuramento non succedere patri vel ascendenti, possit retrahere?*
7 *An in clericis & personis Ecclesiasticis habeat locum huiusmodi retractus?*
8 *Si filius vel descendens decedat intra tempus datum ad retrahendum, an transmittat ius retrahendi ad hæredes extraneos?*
9 *An ius retrahendi transeat in monasterium, quando proximior consanguineus ingressus est religionem.*
10 *An monasterio vendente rem ingressi quæ fuit patrimonij vel generis sui, proximior eius possit retrahere?*
11 *An condemnatus ad mortem naturalem vel ciuilem possit retrahere?*
12 *An iudex qui non potest contrahere in loco & territorio*

ritorio ſuæ iuriſdictionis poſſit retrahere?

13 *An proximior conſanguineus poſſit retrahere à remotiori conſanguineo?*

14 *An proximior conſanguineus requiſitus à contrahentibus teneatur declarare, an velit retrahere vel non?*

15 *Si plures res patrimonij vel generis vnico & eodem tempore ſimul vendantur, an habeat locum retractus?*

16 *An tempus retractus incipiat currere à tempore contractus, an vero à tempore traditionis?*

17 *An tempus retractus poſſit currere à tempore traditionis ficta?*

18 *Si quis vendat rem patrimonij vel generis cum pacto de retrouendendo, an concurrat venditor & proximior conſanguineus.*

19 *An in contractu permutationis habeat locum retractus?*

20 *An in re data in ſolutum habeat locum homini retractus?*

21 *Si res patrimonij vel generis vendatur ſub conditione, an tempus retractus currat à tempore ipſius contractus, an verò à tempore exiſtentis conditionis?*

22 *Si res patrimonij vel generis vendatur habita fide de pretio, an iſto caſu habeat locum retractus: & à quo tempore incipiant currere nouem dies retractus?*

23 *An in re patrimonij vel generis pignorata vel obligata habeat locum retractus?*

24 *Si ſemel res patrimonij vel generis fuit vendita, & à proximiori conſanguineo non fuit retracta, an poſtea poſſit retrahi?*

25 *An prædicti nouem dies qui dantur ad retractum currant naturaliter, vel de momento ad momentum?*

26 *Si res patrimonij vel generis vendatur præſente conſanguineo & tacente, an poſtea poſſit retrahere?*

27 *An & quando ſocius qui habet rem communem cum alio poſſit retrahere rem venditam ab ipſo conſocio?*

28 *An vxor habeat medietatem rei vel fundi quem maritus retraxit conſtante matrimonio?*

29 *Si quis vendat fundum patrimonij vel generis fructibus pendentibus quos colligit emptor, an conſanguineus qui poſtea retrahit fundum poſſit petere prædictos fructus ab emptore perceptos?*

30 *Si res patrimonij vel generis vendatur, an debeatur Gabella, & quis teneatur illam ſoluere?*

31 *An dominus directus vel ſuperficiarius poſſit retrahere, & an præferatur conſanguineo vel ſocio?*

32 *Si proprietarius vendat ſuam proprietatem an vſufructuarius poſſit illam retrahere?*

33 *Si fructuarius vendat vſumfructum quem habet in re vel fundo, an proprietarius poſſit retrahere?*

34 *Si dominus proprietatis illam vendat fructuario, an tunc proximior conſanguineus vel ſocius poſſit retrahere, vel præferatur fructuarius.*

35 *An prædictæ leges regni quæ permittunt retractum, reſcindant venditionem, & conſtituant proximiorem vel conſocium nouem titulum & contractum?*

36 *Quæ actio ſit illa quæ propriè competit conſanguineo vel ſocio virtute prædictarum legum, ad huiuſmodi retractum faciendum.*

LEX LXX.

Cum quinque legibus ſequentibus.

MAteria retractus de qua tractant iſtæ leges eſt valdè vtilis & neceſſaria, & quotidie verſatur in practica in noſtro regno: ideò magiſtraliter & perfectè volo eam attingere, quam diuido in ſex partes & articulos principales. Nam primò quæram, in quibus perſonis habeat locum huiuſmodi retractus? Secundò, in quibus rebus habeat locum prædictus retractus? Tertiò, qui præferantur in huiuſmodi retractibus? Quartò quæ ſint requiſita & neceſſaria ad talem retractum? Quintò, an & quando ratione ſocietatis & communionis habeat locum retractus? Sextò, & finaliter de aliquibus quæſtionibus, in materia incidentibus, & in effectu omnia iſta continentur in hac materia. Quoad primum noto & colligo principaliter ex his legibus quòd conſanguineus venditoris infra quartum gradum poteſt licitè retrahere pro eodem pretio rem venditam ab eo quæ ſit patrimonij vel auorum ſuorum, & idem diſponit *l. 13. tit. 10. lib. 3. foro, ll. & l. 6. & 7. tit. 7. lib. 5. ordin. & l. 230. in l. ſtyli.* Sed pro fundamento & perfecta declaratione quærenda eſt ratio principalis eius, & videtur quod non procedat. Primò, quia tendit contra liberum arbitrium, quod quis habet à iure diuino, naturali, & poſitiuo diſponendi de re propria in quem velit ad libitum voluntatis, text. eſt *in l. 1. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* text. *in l. in re mandata, C. mandati,* text. *in l. id quod noſtrum, ff. de reg. iur.* text. *in l. 1. & per tot. C. & ff. de contrab. empt.* text. *in l. 1. & per tot. C. de reb. alien. non alienan.* text. *in §. & per totum, Inſtit. quibus alienare licet vel non.* text. *in c. 1. & per tot. de empt. & vendit.* Secundò & principaliter, quia talis diſpoſitio tendit contra propriam ſubſtantiam & definitionem dominij, quod eſt ius perfectè diſponendi de re, ſecundum Bart. & communiter Doctores *in l. ſi quis vi, §. differentia, ff. de acquir. poſſeſſ.* & probat bonus & expreſſus text. *in l. fœminæ, §. illud, in fin. C. de ſecund. nupt.* ibi, *pleno proprietatis iure obtineat, atque ex his nanciſcendi domini vel teſtandi circa quem voluerit liberam habeat facultatem.* text. *in l. fin. verſ. autem, C. de iure dominij impetrand.* vbi dicit quòd dominium eſt pleniſſimum & abſolutum ius rei quod importat & cauſat liberam & abſolutam facultatem diſponendi de eo: & ad hoc reputat ſingularem & vnicum Ioannes Igneus *in lege 1. §. ſeruus pignori datus, ff. ad Sylla.* textus *in l. vnica, Codice de nouo iure. Quiritum tollendo* ibi, *ſed ſi pleniſſimus & legitimus quiſque dominus ſiue ſerui ſiue aliarum rerum ad ſe pertinentium*, quem dicit ibi Baldus, rarò alibi inueniri, & fortè ex his rationibus de iure communi ante leges noſtras regias erat expreſsè prohibitus & reprobatus retractus, & omnis conſuetudo eius: textus eſt formalis & expreſſus *in lege penult. Codice de contrab. emption.* cuius verba ſunt, *dudum proximis conſortibuſque conceſſum erat vt extraneos ab emptione remouerent, nec homines ſuo arbitrio vendenda diſtraherent: ſed quia grauis hæc videtur iniuria vt homines de rebus ſuis facere aliquid cogantur inuiti, ſuperiore lege caſſata, vnuſquiſque ſuo arbitrio quærere vel probare poſſit emptorem.* Sed contrarium hodie diſponunt prædictæ iſtæ leges imò quod licitè habeat locum retractus in noſtro regno, & ſunt licitæ & iuſtæ, & optimè potuerunt hoc diſponere: ita probat textus *in capite conſtitutus, de in integrum reſtit. vbi, & infra annum & diem à tempore contractus ipſi tanquam proximioribus competeret ius offerendi pretium, iuxta conſuetudinem approbatam*: textus *in dicta leg. penult. C. contrab. empt.* ibi, *niſi ſi lex ſpecialiter quædam*

perſonas hoc facere prohibuerit : vbi licet caſſetur & annulletur lex vel conſuetudo præterita quæ permittebat retractum, tamen non derogat nec reprobat futuram : textus *in l. venditor, §. ſi conſtat, ff. commun. prædio.* textus *in l. ſi emptione, §. omnium, ff. de contrah. emptione.*

Confirmatur etiam ratione licitæ, & naturalis affectionis quam quis habet ad res maiorum ſuorum textus eſt *in leg. lex quæ tutores, verſicul. neque verò. Codice de admin. tutor.* textus *in leg. ſi emptionem ff. de minor.* textus *in l. in fundo, ff. de rei vend.* textus *in l. 1. §. ſed & ſi rem ff. ſi quid fraud. patron.* textus *in l. 2. ff. de vſucap. pro emptor.* textus *in l. peto. §. fratre, ff. de legat. 2.* textus *in l. cùm pater, §. liberis, eodem titul.* Item etiam confirmatur, quia ex hac cauſa, ratione, & affectione conſanguineus nedum deſcendens vel aſcendens, ſed etiam collateralis præfertur extraneo in ſuccedendo ab inteſtato : textus eſt *in l. prima, & per totum, ff. de ſuis & legitimis hæredibus,* textus eſt *in l. prima, & per totum, ff. de ſucceſſorio.* textus eſt *in l. prima, & per totum, ff. vnde legitimi,* textus eſt *in l. prima, & per totum, ff. vnde cognati.* Item etiam præfertur in tutelam ſuſcipiendo : textus eſt *in l. 1. & per totum, ff. de legitimis tutor.* textus *in l. 1. & per totum, C. de legitima tutela.*

1 Item etiam præfertur in agendo ciuiliter in iudicio ſine mandato pro conſanguineo : textus eſt *in l. ſed & hæred. ff. de procurat.* textus *in l. maritus C. eodem titulo.* Item etiam præfertur in accuſando criminaliter pro delicto commiſſo contra conſanguineum textus eſt *in l. ſi plures, ff. de accuſat.* text. *in l. 2. §. final. ff. de adulter.* ergò meritò præferatur in retractu.

2 Et adde proſequendo materiam quod exemplum harum legum & deciſionis earum eſt, quod ſi quis habuit rem immobilem & dominium eius, & poſt mortem reliquit eam in ſuo patrimonio & hæreditate, & filius, nepos, vel deſcendens eam vendat vel alienet, poteſt conſanguineus infra quartum gradum eam retrahere ab emptore extraneo pro eodem pretio infra nouem dies. Ex quo infertur quod ſi talis res vel fundus principaliter fuit alicuius fratris, vel alterius collateralis, & filius vel nepos eam vendiderit, frater neque alter conſanguineus collateralis ipſius primi domini non poteſt illam retrahere, cùm non deſcendat ab ſtipite vel genere aſcendentium, ſed tantum collateralium.

Item etiam infertur quod licet in ſucceſſione vniuerſali vel alia qualibet materia non coarctetur gradus ſucceſſionis deſcendentium, ſed habeat locum in infinitum, tamen in hac materia retractus coarctatur facultas retrahendi vſque ad quartum gradum : tum quia eſt contra ius commune, tum etiam propter difficultatem probationis : tum etiam quia forte venditor qui rem maiorum diſtraxit, & ille qui vult retrahere ſunt inter ſe collaterales, in quibus alia tractatur ſucceſſio.

3 Item principaliter quæro, an ſufficiat quod talis res vendita ſit ſolius patris vel ſolius aui ? vel requiratur quod ſit vtriuſque, ad hoc vt habeat locum retractus ? & qualiter intelligantur prædicta verba noſtrarum legum regni ? & vt clariùs & perfectiùs intelligatur noſtra quæſtio, pono, quòd pater habet & poſſidet aliquam rem vel fundum quam ipſe ſolus emit & ſua induſtria acquiſiuit, & in eius vita eam vendidit vel alienauit alicui extraneo, modò filius eius in poteſtate vel emancipatus & vxoratus vult eam redimere, & retrahere ab emptore extraneo pro eodem pretio ? an poſſit ? & certè iſte caſus iam contigit de facto & fuit valdè dubius in audientia Regali de Valladolid : in quo fuerunt diuerſæ & contrariæ opiniones & ſententiæ : & fundamentaliter & reſolutiuè dico, quod videtur quod in hac re quæ fuit ſolius patris habeat locum retractus. Primò, quia prædictæ leges regiæ loquuntur alternatiuè, dicendo quod in re patrimonij vel auiorum habeat locum retractus, & ad veritatem alternatiuæ ſufficit vnam partem eſſe veram, textus eſt *in leg. vbi autem non apparet, §. qui illud audiuit. ff. de verborum oblig.* textus *in leg. ſi ſtipulatus fuerit illud aut illud, eodem titul.* textus *in leg. eum qui certarum, §. fin. eodem titul.* textus *in l. ſi hæredi plures ff. de cond. inſtit.* textus *in l. quærebatur, ff. de iudicat. ſolut.* textus *in l. cum pupil. ff. de condit. & demon.* textus *in l. ſi is qui ducenta, §. vtrum de reb. dubiis.* textus *in §. pen. Inſtit. de hæred. Inſtit.* Secundò, quia in perſona patris conſideratur maior affectio propter proximitatem gradus, cùm ſit in primo gradu lineæ aſcendentium : ſed ratio in qua ſe fundat hodie noſtra materia retractus eſt affectio ad res maiorum, vt ſuprà dixi : ergo in re patris habeat locum, pro contraria tamen parte, imò quòd in re ſolius patris non habeat locum retractus, ſed debeat res deſcendere etiam ab auo. Primò facit, quia prædicta lex fori ad quam aliæ ll. nouæ ordinamenti & Tauri ſe referunt & confirmant, apertè vult quòd talis res deſcendat ſimul à patre & auo : quia dicit (*todo ome que heredad de patrimonio de anolengo quiſiere vender*) & poſtea in aliis verbis, dum dicit (*ſi ome de aquel anolengo la quiſiere comprar*) ergo apertè vult & ſignificat quòd retrahens debet eſſe nepos illius perſonæ à qua res deſcendit.

Secundò facit, quia cùm noſtræ leges regiæ ſint correctoriæ iuris communis, & quodammodo impeditiuæ libertatis & facultatis diſponendi de re propria, in quem diſtrahens vellet, meritò ſunt reſtringendæ, pro hac ſententia facit etiam *leg. 15. tit. 11. lib. 5. recop.* vide etiam Matiençum *in d. leg. 15.* Sed his non obſtantibus pro perfecta doctrina & concordia in hoc ſingulari & difficili articulo dico quòd non ſufficit quòd res vendita ſit ſolius patris, nec requiritur quod vendat rem propriam quam habet & acquiſiuit ſuo proprio labore & induſtria, & in vita vendat vel alienet in extraneum, non poteſt filius nepos, vel deſcendens venditoris eam retrahere, nec hoc caſu habet locum retractus : quia repugnant verba, mens, & ratio prædictarum legum : ſi verò quis habuit & poſſedit rem propriam vſque ad mortem, & reliquit in ſua hæreditate, & patrimonio, tunc habet locum retractus, & ſi res perueniat ad vnum ex filiis virtute diuiſionis inter eos factæ, vel meliorationis, vel prælegati, vel quouis alio titulo : & iſte filius & poſſeſſor poſt mortem patris vendat, tunc alter filius defuncti fratérque vendentis poteſt licitè & iuſtè eam retrahere : & iſto caſu propriè verificantur & procedunt prædictæ leges & verba earum dicentium quòd ſi quis vendat rem patrimonij, & cætera, Confirmatur vera & clara ratione, quia ſi pater habuit rem propriam in vita eius acquiſitam, & noluit eam retinere & conſeruare, ſed de ea diſponere & ad eam non habere affectionem, à fortiori filius eius non videtur iuſtè dicere & affirmare quòd ex affectione, ex eo quòd res aliquando & fortè per momentum fuit patris.

Item etiam confirmatur concludenti fundamento, quia apud peritos Latinos patrimonium propriè dicitur res à patre relicta in ſua hæreditate poſt mortem, & ſic poſt humationem eius : ita Calepinus in ſuo Dictionario : Cicero in oratione quam facit pro domo ſua : Plinius in Panegyrico.

Pro quibus & hac ſignificatione facit bonus textus *in leg. item prædia, ff. famil. herciſc.* text. *in leg. 2. C. de his qui veniam ætatis impetrat.* text. *in l. lex quæ*

tutor. 5.

tutores, verſic. nec verò. Codice de adm. tut. text. *in* §. 1. *Inſt. de rerum diuiſ.* text. *in cap.* 1. *de natura ſucceſſionis feudi, in Vſibus, feudorum*, & ibi notat Baldus & alij Doctores. Si verò talis res deſcendat à patre ſimul,& auo & nepos vendat,certum eſt, ſine dubio quod alij nepotes poterunt retrahere: quia concurrit maior, & fortior ratio, & affectio. Item etiam ſi talis res deſcendat à ſolo auo, quia auus eam habuit & poſſedit, & reliquit in ſuo patrimonio,& nunquam peruenit ad filios: quia in vita eius deceſſerunt vel aliàs fuerunt excluſi,& peruenit ad aliquem ex nepotibus,tunc ſimiliter alter nepos poteſt eam retrahere: & idem eſt ſi fortè talis res peruenit ad filium qui carebat filiis & deſcendentibus, talis filius & poſſeſſor in vita vendidit & alienauit, tunc nepos ex alio filio poteſt eam retrahere: & ita his caſibus nouiter, ſingulariter, & vltra omnes prædictæ noſtræ leges regiæ poſſunt intelligi & declarari.

4 Item quæro an filius vel deſcendens naturalis tantùm poſſit retrahere? Et breuiter & reſolutiuè teneo quòd ſic. Primò,quia in diſpoſitione legali quæ fundatur in iure naturali ſanguinis & æquitate, venit & comprehenditur naturalis tantum, niſi ex dignitate & qualitate perſonæ aliud dicatur & præſumatur: textus eſt *in l. ex facto,* §. *ſi quis rogatus, el* 1. *ff. ad Treb.* vbi habetur quòd ſi quis grauatur reſtituere hæreditatem ſi ſine liberis deceſſerit, non tenetur reſtituere, ſi habeat filios naturales tantùm, niſi ex qualitate perſonæ teſtatoris,vel ipſius grauati aliud præſumatur, vt quia erat illuſtris, vel poſitus in dignitate vel perſona eccleſiaſtica, vel mulier honeſta: quia tunc non veniunt naturales tantum: & ibi notat & commendat Bart.Ang.Paul.Imol. Alex. & communiter Doctores & idem eſt ſecundum eos, quando prædicta conditio non ponitur expreſsè per teſtatorem,ſed ſubintelligitur à lege,vt *in l. cùm auus, ff. de cond. & demonſt. & in l. cùm acutiſſimi, C. de fideiuſſ.* licèt in hoc ſint plures & valdè diuerſæ opin. in d. locis. Secundò facit text. *in l. generaliter,* §. *cum autem, C. de inſt. & ſubſtit.* vbi diſponitur quod ſicut in filio legitimo & naturali inſtituto & grauato reſtituere hæreditatem ſubintelligitur tacita conditio,ſi ſine liberis deceſſerit: ita etiam ſubintelligitur in filio naturali tantum grauato: & ad hoc ibi notant & reputant ſingularem communiter Doctores. Tertiò facit,quia quando agitur & tractatur de materia,quæ fundatur in iure naturali ſanguinis, appellatione parentum vel filiorum, ſemper veniunt etiam naturales tantùm textus eſt *in lege parentes,ff. de in ius vocando,* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores.

Quartò facit ratio & Doctrina generica & moralis, quòd quando agitur de aliquo priuilegio & commodo filiorum fundato in æquitate, ſemper appellatione filiorum, intelliguntur etiam naturales tantùm argumento text. *in l. fin. C. de confirman. tutor.* vbi pater ita poteſt dare tutorem filio naturali ſicut legitimo, licet debeat confirmari. textus *in lege naturali, ff. eod. tit.* & iſtam Doctrinam & regulam generalem ponit Abbas Panormitan. *in capite in præſentia, de probat.* 7. *columna, num.* 23. quem ibi ſequuntur & laudant communiter Doctores ergo in tali filio vel deſcendente tantùm naturali habeat hodie in noſtro regno locum retractus, & ita teneo: ſpurius tamen, vel inceſtuoſus, vel natus ex damnabili coitu nullo modo poteſt retrahere: quia non dicitur certus conſanguineus nec de genere, domo, vel ſtipite parentum vel aſcendentium, argumento textus *in lege filium cum definimus, ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & in l. generaliter,* §. *cùm autem, C. de inſtit. & ſubſtit.* text. *in* §. *vulgo quæſitos. Inſt. de ſucceſſ. cognat. & in l. fin. C. de verbor. ſignificat.* & ibi Bald. & communiter Doctores & *in l. fin. C. de natur. liber.* tenet etiam Abbas & communiter Doctores *in cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi* Bald. & communiter Doctores *in Authent. ex complexu, C. de inceſtis nupt.*

Item quæro, an filius vel deſcendens exhæredatus 5
poſſit retrahere? & videtur quod non: quia repellitur à ſucceſſione, vt *Authen. vt cum de appellat. cognoſc.* §. *cauſas collat.* 8. text. *in Authent. non licet, Codice de liber. prater.* Item quia ex hæredatus habetur pro mortuo, vt *in Authent. de hæred. & fal.* §. *exhæredatos, columna,* 1. & ibi Gloſſa ordinaria,& commuiter Doctores. Item quia exhæredatus non computatur in numero liberorum, vt *in l. pater, filium, ff. de inoffic. teſtam.* & ibi Bald. & communiter Doctores. Item quia per exhæredationem tollitur ſuitas & efficitur extraneus,vt *in lege* 1. §. *ſciendum, ff. de ſuis & legit. hæred.* Sed his non obſtantibus ego teneo contrarium, imò quòd filius vel deſcendens exhæredatus admittatur ad huiuſmodi retractum. Primò,quia licet per exhæredationem tollantur prædicta iura ſucceſſionis, non tamen tolluntur prædicta iura primordialia ſanguinis: textus eſt *in l. iura ſanguinis ff. de reg. iur.* textus *in l. tertia, de interdictis & relegatis.* Item etiam quia conditio à lege vel ab homine poſita, ſi ſine liberis deceſſerit, cenſetur excluſa, quando quis decedit cum liberis & deſcendentibus, licèt iuſtè exhæredatis, vt probat textus & ibi Gloſſa ſingularis *in lege ex facto,* §. *final. ff. ad Trebellianum*, & iſtam partem tenet Gloſſa ordin. *in d. l. fori.*

Item quæro an filius qui renuntiauit cum iura- 6
mento ſucceſſioni patris vel aſcendentis poſſit retrahere? & omiſſa diſputatione teneo quod ſic: quia non abdicauit à ſe iura ſanguinis, nec deſinit eſſe de genere. Item etiam quia eius renuntiatio tantùm, operatur vt excludatur à ſucceſſione gratuita vniuerſali legali, non verò à contractu vel retractu oneroſo, argumento textus & eorum quæ ibi notantur *in cap. quamuis pactum de pactis, lib. 6. & in l. ex hoc iure, ff. de iuſtitia, & iure, & in lege pactum quod dotali, Codice de collat. & in l. pactum quod de dotali, C. de pactis.*

Item quæro, an in clericis & perſonis eccleſiaſti- 7
cis habeat locum retractus tam actiuè quàm paſſiuè, vt clericus poſſit retrahere, vel clerico vendente, poſſit conſanguineus eius latiùs retrahere? & videtur quòd non: quia diſpoſitio prædictarum legum magis afficit perſonas quàm res, & per conſequens non poteſt comprehendere clericos ex defectu iuriſdictionis & poteſtatis ſtatuentium, vt *in cap. Eccleſia ſancta Mariæ, de conſt. & in cap. fin. de vita & honeſtate clericorum, & in cap. fin. de rebus eccleſ. non alienan. in Authent. ſtatuimus, C. de epiſcop. & cler.* & iſtam ſententiam & concluſionem tenet Gloſſa ordinaria *in dicta lege fori*, & ſequuntur alij plures in iſto regno. Sed ego teneo contrarium,imò quòd inter eos habeat locum retractus. Primo per textum expreſſum *in cap. conſtitutus de in integrum reſtit.* vbi apertè diſponitur & probatur, vt in ſimili caſu, lege,& conſuetudine retractus, clericus actiuè poſſit retrahere: ergo ſimiliter clerico vendente, vel emente poſſit conſanguineus laicus paſſiuè ab eo retrahere. Item etiam quia in defectum Canonum licitè recurritur ad ius ciuile commune, & ius noſtrum Regium cenſetur ius commune: ergo illud ſeruandum eſt, argumento textus *in cap. ſi adiutorium,* 10. *diſtinctione, & in cap. primo, de noui operis nuntiatione*, & tenet formaliter Bald. quem ſequuntur alij Doctores *in capite, cùm veniſſem, de eod. qui mitt. in poſſeſſion.* & ſequitur Felinus *in capitulo*

cauſam quæ. de reſcriptis, & Doctor Palacius Rubius *in repetitione, capituli, per veſtras, tertia & quarta columna:* & in terminis in noſtro caſu & materia hanc opinionem videtur tenere Cinus, Baldus, & alij Doctores, *in lege nec per ſe, Codice de hæredibus inſtituendis.*

8 Item quæro, ſi proximior conſanguineus cui eſt apertum edictum, tempus, & via tetrahendi decedat illo medio tempore, extraneo hærede relicto, ſi talis hæres etraneus debet admittit ad retractum ex perſona defuncti? & omiſſa diſputatione dico quòd non: quia iſtud beneficium retrahendi eſt perſonale competens ratione ſanguinis, & non eſt tranſmiſſibile ad hæredes, cum ſola illa iura quæ ſunt merè hæreditaria tranſmittantur & non alia, vt *in lege cùm hæredes, ff. de acquirenda poſſeſſione, & in lege prima, & per totum, Codice de hæreditariis actionibus.* Quod tamen ſingulariter intellige, præterquam ſi conſanguineus deceſſerit poſt litem conteſtatam vel præparamento facto, quia tunc poſſet talis hæres & ſucceſſor extraneus admitri & retrahere, argumento textus *in l. poſthumus, §. fin. cum l. ſequenti, ff. de inoffic. teſtam.* vbi habetur quod querela inofficioſi teſtamenti non præparata non tranſmittatur ad hæredem, tamen quando eſt præparata per litem conteſtatam vel aliàs, benè tranſmittitur: probat etiam textus *in lege vnica, Cod. ex delictis defuncto*, & in terminis ita videtur tenere Faber *in §. ex contrario, Inſt. de legat. in finalibus verb.* fundatur etiam ex Doctrina Bartoli *in l. eius qui delatorem, ff. de iure fiſci.*

Irem quæro, an conſanguineus, cui eſt aperta via & ius retrahendi poſſit cedere extraneo, vt virtute ceſſionis talis extraneus poſſit retrahere? Et videtur quod ſic. Primo quia ius ingrediendi rem debitoris propria authoritate competens creditori poteſt alteri cedi, argumento textus & ibi communiter Doctores *in l. 3. C. de pignor.* & tenet Bart. & communis opinio *in l. 1. §. fin. ff. de noui operis nunc.* Item etiam facit, quia ius & beneficium reſtitutionis in integrum licèt ſit perſonale poteſt cedi, vt *in l. quòd ſi minor, §. primo, ff. de minoribus.* textus *in l. ſi minoris, ff. de adminiſtrat. tutor.* & iſtam partem, quod ius retrahendi poſſit cedi extraneo. tenet Paul. de Caſtro & aliqui Doctores, *in d. leg. 1. §. fin. ff. de noui oper. nunt.* Sed his non obſtantibus ego teneo contrarium, imò quod tale ius non poſſit cedi. Primò, quia prædictæ ll. videntur repugnare, in quantum requirunt pro forma quòd ſit conſanguineus infra quartum gradum.

Item etiam repugnant rationes per quas admittitur retractus: & in expreſſo ita tenet Petr. Cinus, Bald. & Paul. de Caſtr. *in leg. ad officium Cod. communi dividundo.* Ioan. Faber. *in §. 1. Inſtitut. de acquiſitione per arrogationem.* tenet etiam Gloſſa ordinaria *in d. leg. fori.*

9 Item quæro, an ius retrahendi tranſeat in monaſterium, proximiore conſanguineo ingreſſo religionem & ibi profeſſo? & videtur quod ſic, quia appellatione coniunctorum venit coniunctus coniunctione ſpirituali: ita probat text. iuncta Gloſ. ordin & communi opinione *in c. fin. de poſtulando.* textus *in cap. coram, de offic. delegat.* Item etiam, quia per ingreſſum religionis monachus non amittit iura ſanguinis & proximitatis, argumento text. & ibi communiter notant Doctor. *in c. in præſentia de probat.* text. *in l. fin. C. de epiſc. & cler.* text. *in l. iura ſanguinis, ff. de regulis iuris.*

Item etiam quia cauſa pia habet plura priuilegia de quibus latè per Doctores *in Authent. ſimiliter, Codice ad legem Falcid. & in leg. prima, Codic. de ſacroſanct. eccleſ. & in cap. relatum de teſtament. & in l. ſunt perſonæ, ff. de religion. §. ſumpti. funer.* Sed his non obſtantibus contrarium teneo, imò quod in monaſterium non tranſeat ius retrahendi ex perſona monachi: quia in monaſterium non tranſit ius perſonaliſſimum conſanguinitatis, in quo ſpecialiter ſe fundant prædictæ noſtræ leges & earum ratio. Item quia monachus tunc non retraheret per ſe & ad eius commodum, ſed pro alio, id eſt, pro monaſterio, 11
quod proximior facere non poteſt, vt patet ex prædictis legibus.

Item etiam quia monaſterium eſt quædam vniuerſitas & res inanimata, in quo non datur nec conſideratur ius ſanguinis, & perpetuatio vel conſeruatio familiæ, argumento text. iuncta communi opinione *in Authent. ingreſſi. de ſacroſ. eccl. & in c. in præſentia, de probat.* & tenet eleganter Innocent. *in c. grauem de ſentent. excomm.* & Baldus *in Authentica habita, C. ne filius pro patre 10. col. num. 41.* ergo nullo modo poſſit retrahere, quia apertè ceſſant prædictæ leges & earum ratio.

Item quæro, vtrum monaſterio vendente rem in- 10
greſſi quæ eſt de patrimonio, proximior conſanguineus ingreſſi poſſit eam retrahere: & videtur quòd ſic, quia concurrunt ea quæ ſunt neceſſaria ad retractum: quia res eſt de patrimonio. Item retrahens eſt proximior. vide Tiraquellum *de retractu lignagier gloſſ. 8. numer. 19.* Sed contrarium teneo, imò quod iſto caſu non habeat locum retractus: quia res non dicitur iam patrimonialis nec vendita per conſanguineum, ſed per monaſterium, in quo non datur ius ſanguinis, vt ſuprà proximè dixi. Item etiam quia hoc caſu eſt medium inhabile, quia perſona ingreſſi cenſetur res donaſſe monaſterio, & dominium earum in eum transferre, vt *in Authent. ingreſſ. C. de ſacroſanct. eccleſ.* & in illa alia alienatione non poteſt habere locum retractus, nec etiam monaſterio alienante poteſt habere locum, cùm cenſeatur extranea perſona vendere. 12

Item quæro, ſi proximior conſanguineus eſt hæ- q.
res venditoris, fortè decedentis infra tempus retractus, an poſſit retrahere? & videtur quod non, quia hæres non poteſt venire contra factum defuncti, & improbare eius contractum, etiam ſi defunctus res propria ipſius hæredis alienauerit: textus eſt *in leg. cùm à matre, Cod. de rei vendic.* & ibi Gloſ. ordin. & commun. opin. text. *in l. ſi vxor, C. de bonis authoritat. iud. poſſid.* text. *in l. ſi ab eo, C. de neg. geſt.* text. *in lege ſi ab eo, C. de liber. cauſ.* text. *in l. 2. C. de fruct. & litium expen.* text. *in l. ſolutum, §. ſolutam, ff. de pign. act.* text. *in l. cùm hæres, ff. de diuerſ. & tempor. præſcript.* text. *in l. 1. & per totum, C. de hared. action.* text. *in l. final. §. in computatione, C. de iure deliber.* text. *in l. ex qua perſona, ff. de regul. iuris.*

Item etiam quia quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio: text. eſt *in leg. vendicantem ff. de euiction.* text. *in leg. poſt mortem, ff. de adoption.* text. *in l. ſi quis alienam, ff. de action. empt.* text. *in l. cum vir, ff. de vſuc.* text. *in l. in rem alienam, ff. de pign. action.* text. *in leg. 1. C. de reb. alien. non alienan* ergo cùm hæres teneatur de euictione, non
h poſſit retrahere: ſed contrarium videtur verius & tenendum, imò quòd poſſit talis hæres retrahere cùm ſit proximior conſanguineus & in eo verificentur verba prædictarum legum & earum ratio.

Item etiam quia retrahendo non venit contra factum defuncti alienationem eius improbando, imò approbat & confirmat, & tantum petit ſe loco primi emptoris ſubrogari. Item etiam quia hoc caſu non poteſt teneri de euictione, cùm res non euincatur ab emptore ex defectu & vitio rei, vel ex defectu iuris venditoris, ſed tantùm de iure & priuilegio ſpeciali proximitatis, quo caſu ceſſat euictio, vt tenet Gloſſ. ſingularis *in leg. minor viginti quinque annis,*

annis, ff. de euiction. in gloss. final. quam ibi ad hoc notant & commendant communiter Doctores præcipuè Salicet. pro qua facit bonus textus *in l. si quis dominium, §. pen. ff. locati,* quem ad hoc notat & commendat Bald. *in l. si familiæ, Cod. famil iæ, hercis. 2. col. n. 7.*

11 Item quæro, vtrùm condemnatus ad mortem naturalem vel ciuilem deportationis, & in metallum, vel hodie ad galeras: possit retrahere? & resolutiuè teneo, quòd si à sententia est appellatum potest retrahere pendente appellatione: argumento textus *in l. qui à latronibus, §. final. ff. de testament.* textus *in l. si quis filio exhæredato, §. id quoque, ff. de iniusto rupto,* & idem est, si non est appellatum, sed erat intra tempus datum ad appellandum, argumento Gloss. quæ est singularis & vnica *in l. ex iudiciorum, ff. de accusation.* quam ibi reputant singularem & vnicam Bartol. Angel. & alij Doctores post Dinum: probat etiam Glossa, quæ non allegatur, *in l. generaliter, Cod. de rebus cred.* pro quibus facit textus *in l. final. Codice si reus, vel accusat. mor. fuer.* textus *in cap. non solum, de appellat.* textus *in lege post rem iudicatam, ff. de transaction.* Item etiam si non appellauit, sed non est damnatus ad mortem naturalem, sed tantum ciuilem, indistinctè potest retrahere, quia hodie non efficitur seruus pœnæ, vt *in Authent. sed hodie, Codice de donat. inter vir. & vxor.* si verò sit condemnatus ad mortem naturalem & non appellauit, nec sit intra tempus datum ad appellandum, nullo modo poterit retrahere, quia efficitur seruus pœnæ, inhabilis, & incapax cuiuslibet contractus & acquisitionis, vt *in dicta Authent. sed hodie*, & ibi communiter notant Doctores.

12 Item quæro, an iudex qui non potest contrahere vel quasi contrahere in loco & territorio suæ iurisdictionis, vt *in l. non licet, ff. de contrahend. emption. & in l. vnica, Codice de contract. iudic.* possit retrahere rem sui patrimonij vel generis durante officio suo? & breuiter teneo quod sic: quia principaliter ipse non contraxit, sed tantum subrogatur loco emptoris.

Item, quia cessat ratio timoris & impressionis quam iudex durante officio præsumitur facere inter subditos, cum principaliter alius emit, & ipse retrahit ab eo pro eodem pretio taxato & determinato sine noua conuentione, pacto, vel contractu, idem pretium venditori offerendo legis permissione: & in terminis ita probat textus *in l. si quis officium, ff. de ritu. nuptiar. & in lege in emptione, ff. de minoribus.*

13 Item quæro, si quis vendat remotiori consanguineo, proximior possit ab eo retrahere? & breuiter teneo quòd sic: quia in eo reperiuntur potiora iura. Item quia non potuit venditor nec aliter priuatus, ius sibi competens per prædictas ll. regias sibi auferre: & in terminis tenet Gloss. ordinaria *in l. fori,* & tenet Faber *in §. 2. Instit. de hæred. quæ ab intestat. defer.* probat etiam textus iuncta communi opinione *in l. hac consultissima, §. si quis autem, C. de testam.* Ex quo inferat quod si quis vendidit consanguineo existenti in eodem æquali gradu, possit retrahere pro parte, & ita dixi in quæstione de facto.

14 Item quæro, an consanguineus qui potest rem patrimonij, vel generis retrahere, possit requiri à contrahentibus, vt declaret si velit vel nolit retrahere? Et teneo quod non tenetur respondere, nec voluntatem declarare, cùm habeat tempus legale nouem dierum, quod non potest sibi à iudice vel parte coarctari: benè tamen dico quod si respondeat & declaret quod non vult retrahere, non poterit postea variare, nec intra prædictos nouem dies retrahere: ità probat textus *in l. fin. C. de iure emphit.* & ibi Doctores præcipuè Iason *n. 14. & num. 24.* & colligitur satis apertè ex verbis Bartol. *in l. qui Romæ, §. cohæredes, ff. de verbor. oblig.*

Item quæro, si plures res patrimonij vel generis simul & eodem tempore vendantur qualiter habeat locum retractus? Et resolutiue dico, quod si vendatur vno eodémque pretio, omnes debent tetrahi, aut omnes dimitti: si verò pluribus pretiis, & sic quælibet res pro suo pretio, tunc consanguineus potest retrahere vnam & dimittere aliam, ita disponit propriè casus *in l. 71. infrà his & Tauri,* iuxta quod necessariò quæro, si vendatur vna res quæ sit patrimonij vel generis, & alia quæ sit patrimonij vel generis vno eodéque pretio, an habeat locum retractus & qualiter? & videtur quod nulla debeat retrahi: quia talis contractus est indiuiduus, & pro parte non potest dissolui argumento textus *in l. scire debemus, ff. de verbor. obligat.* nisi constaret, quod dolo & fraude sic fuisset facta alienatio. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quòd generaliter sola res patrimonij vel generis possit retrahi, etiamsi vno eodemque pretio fuit vendita cum aliâ re extranea, etiam dolo aliquo non probato, & tunc pretium æstimabitur arbitrio boni viri, argumento textus *in lege domum, ff. de contrah. empt.* textus qui reputatur singularis & vnicus in suo casu secundùm Doct. ibi *in l. si fundm, ff. de legat. 2.* textus *in l. si quod ex Pamphila, ff. de legat. 2.* textus *in l. qui solitum, §. 1. eod. tit.* textus *in l. si plura mancipia. ff. de ædilitio edicto,* textus *in l. ædiles aiunt, §. final. eod. tit.* textus *in l. non quocumque, §. fundus, ff. de legatis primo,* textus *in §. si fundus Instit. de legat.* textus *in l. suæ rei, in fine, cum lege sequenti de contrah. empt.* textus *in l. duobus, ff. de liber. caus.* text. *in l. iudicata, ff. de except. rei iudic.* text. *in l. lege Falcidia interueniente, ff. ad legem Falcid.* textus *in lege cum filius, ff. de legat. 2.* 15

Item quæro, si quis vendat rem patrimonij vel generis pro certo pretio, & etiam pro aliâ re mobili vel immobili, an iste contractus iudicetur emptionis, & venditionis, vt habeat locum retractus, vel iudicetur permutationis vt non habeat locum retractus? In quo dico, quod si pretium sit maius quam res quæ iunctim cum eo datur, erit contractus venditionis: aliàs si res quæ simul datur sit maioris valoris, quam pretium, erit permutatio: ita singulariter probat textus *in Arist. de donat.* & ibi expressè tenet Bart. Paul. & communiter Doctores, tenet etiam Ang. de Aretin. *in §. pretium Institut. de empt. & vendit.*

Item quæro, si quis vendat rem patrimonij vel generis & proximior consanguineus vult eam retrahere infrà nouem dies secundùm dispositionem prædictarum ll. regni, an illi nouem dies incipiant currere à tempore contractus, an verò à tempore traditionis? & videtur quod à tempore contractus. Primò, quia prædictæ ll. expressè dicunt quòd si quis vendat rem patrimonij vel generis, proximior consanguineus possit eam retrahere infrà nouem dies: sed talis contractus venditionis dicitur perfectus solo consensu ante aliquam traditionem, vt *in l. 1. & per totum, ff. de contrah. empt. in l. 1. & per totum, Cod. eod. tit. & in §. 1. Instit. de empt. & vendit.* cuius verba sunt, *emptio & venditio contrahitur simul atque de pretio conuentum sit.* Ita etiam visum fuit Cifontano *in l. 70. 26. dubitatione & in versic. eadem lex, & ibi, secundò dubitabis.* Tiraquello *de retract. lignagier, §. 1. gloss. 10. num. 3.* & Couarruuiæ *lib. 3. variarum resolut. cap. 11. num. 2.* cum aliis quos congerit Matiençus *in l. 7. tit. 11. lib. 5. recop. gloss. 6. num. 10.* & Azeuedus *ibid. num. 6.* qui fundamenta huius opinionis latiùs referunt & in praxi seruandam 16

dam teſtantur. Confirmatur, quia lex fori, à qua omnes aliæ procedunt in iſta materia, dicit & diſponit, quòd proximior admittatur, ſi venerit infra nouem dies poſtquàm res ſit vendita. Confirmatur etiam, quia lex ordinamenti expreſsè dicit, quod in materia retractus ſeruetur prædicta lex fori. Rursùs confirmatur per noſtram legem ſeptuageſimam, quæ expreſsè dicit quod habeat locum retractus etiam in re vendita in publicâ ſubhaſtatione, & nouem dies currunt à tempore [*del remate*] quia ibi venditio & alienatio reſpicit finem, & ſic vult quod non requiratur traditio: ergo idem dicamus in venditione ex conſenſu partium: Et illi nouem dies currant à tempore contractus perfecti & conſummati & non à tempore traditionis.

Secundò & principaliter facit textus *in l. quidam teſtamento, ff. de fideicom. liber.* vbi diſponitur, quod ſi teſtator prohibuit hæredem ſeruos ſuos vendere ſub certa pœna, ſi hæres eos vendiderit, ſtatim incidet in pœnam ante traditionem.

Tertiò facit textus *in l. ſciendum, la* 1. §. *tempus, ff. de ædilitio edict.* vbi tempus in actione redhibitoria, & quanto minoris, currit à die contractus venditionis: & ibi tenet Gloſſa ordinaria & communiter Doctores: Gloſſa etiam ordin. & communiter Doctores *in l.* 2. *C. de ædilitiis act.* tenet etiam Rofred. *in libellis ſuis, in rubric. de actione quanto minoris, fin. col.* & idem diſponit *l.* 65. *tit.* 5. 5. *partit.*

Quartò reperio, quòd in terminis in ſimili ſtatuto iſtam ſententiam & concluſionem tenet. Signo de homo. *in conſilijs ſuis, conſil.* 81. 2. *col. n.* 6. tenet etiam Gloſſa ordinaria, *in d. l. fori, in gloſſ. magna* 6. *col. verſic. item quæro à quo tempore*, tenet etiam Cifuentes *in noſtra l.* 70. *his ll. Tauri penult. col. verſic.* 2. *dubitatur*, & dicit quòd ita practicatur: & ita ego vidi practicari in contingentia facti, & vidi etiam teneri à maiori parte Doctorum noſtræ vniuerſitatis in quodam examine. Sed his non obſtantibus ego teneo contrariam ſententiam & concluſionem, imò quod prædictum tempus nouem dierum non currat à tempore contractus, ſed à tempore traditionis ipſius rei.

Primò quia ratio prædictarum ll. eſt ne res exeat de genere vel familia, ſed in ea conſeruetur, vt ſuprà concluſum eſt, ſed ante traditionem res non dicitur alienata nec exire de genere, vt *in l. alienatum, ff. de verb. ſignif.* cuius verba ſunt, *alienatum non propriè dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet, venditum rectè dicitur.* Confirmatur etiam, quia ab illo tempore traditionis tranſit dominium & non à tempore contractus, vt *in l. traditionibus, C. de pactis, & in l. traditio ff. de acquir. rer. domin. & in* §. *per traditionem Inſt. de rerum diuiſ. ergò ab illo tempore currant prædicti dies.*

Secundò & principaliter facit, quia quando in contractu emptionis & venditionis, vel ſimili contractu apponitur tempus ſolutionis, ſemper currit à tempore traditionis & vltimatæ perfectionis, & non à tempore contractus: ita probat textus ſingularis *in l. tali facta ſtipulatione, ff. de iure dotium*, vbi habetur quòd quando in contractu matrimonij promittitur dos certo tempore ſoluenda, illud tempus incipit currere à tempore nuptiarum, & traductionis vxoris: non verò ante: & ad hoc notant & commendant ibi Odofred. Bald. Fulgoſ. Salicet. Iacob. de Sanct. Georg. & ad hoc etiam notat & commendat Bart. *in l. ſi cui legetur & fin. col. & q. ff. de legat.* 1. & ibi Bald. 2. *col* 3. *oppoſ.* Alexand. 2. *col. n.* 9. Iaſon *penult. col. n.* 11. Paul. de Caſtr. *in* §. 1. *eiuſdem l.* & ibi Imol. alij Doctores Bald. *in rubr. C. de contrah. empt. fin. col.* 23. *q.* Salic. *in l.* 2. *fin. q. eiuſd. tit.* & illum textum ad hoc dicit ſingularem in iure Angel. de Aretin. *in* §. *actionum, Inſtit. de action.* 4. *col. n.* 7. pro quo textu eſt hodie *lex* 12. *tit.* 11. 4. *p.*

Tertiò facit, quia emphyteuta vel poſſeſſor maioratus, vel prohibitus vendere & alienare, non incidit in pœnam per contractū venditionis & alienationis, niſi ſecutâ poſtea traditione, vt aliàs ſuo loco dixi.

Quartò quia ſi tempus curreret à tempore contractus & non traditionis, non poſſet faciliter venire in notitiam conſanguinei qui deberet retrahere, & ſic faciliter dolosè & ſecrete fieret contractus ſolo verbo, ignorante conſanguineo, & ſic excluderetur à contractu. Nec obſtat quod per prædictas ll. noſtras huius regni non requiritur ſcientia in retrahente, quia verum eſt poſtquam res venditur & traditur: quia tunc veriſimiliter potuit venire in eius notitiam: ſecùs verò quando ſolo verbo & conſenſu fit venditio; quia talis actus faciliter poteſt fieri vt non perueniat in notitiam proximioris conſanguinei, quod noſtræ ll. videntur repugnare: & in terminis reperio quod iſtam ſententiam & concluſionem in ſimili lege, ſtatuto, vel conſuetudine tenet Ioan. Faber. *in* §. 1. *Inſtit. de empt. & vendit.* Gloſſa ordinaria *in d. l. for. gloſ. magnâ* 5. *col.* licèt poſtea mutet propoſitum & teneat contrarium *in* 6. *col.* hanc etiam ſententiam & concluſionem tenet eleganter Alberic. *in l. ſi filiusfam.* §. *cum fundum.* 1. *col. in fin. ff. de verb. oblig.* & iſtam ſemper ego tenerem in iudicando & conſulendo. Nec obſtant fundamenta contraria, quia ad primum reſpondeo quòd licèt noſtræ ll. tantùm loquantur de venditione, tamen debent intelligi cum effectu conſummato traditionis, nec obſtat etiam *l. noſtra ſubtilis* 70. *his ll. Tauri*, quæ expreſsè determinat, quod prædicti nouem dies currant à tempore (*del remate:*) quia ratio vera & propria poteſt eſſe, quia talis venditio fit publicè, & faciliter & veriſimiliter poteſt venire in notitiam proximioris conſanguinei: vnde meritò in illo caſu non conſideratur, nec requiritur traditio: & potiùs noſtra lex probat meam opinionem in caſu quo venditio fiat ab ipsâ parte.

Secundò non obſtat textus *in l. quidam teſtamento, ff. de fideicom. liber.* quia ſpeciale eſt in libertate & probat contrarium eſſe in aliis caſibus, quod patet ex illa lege in quantùm dicit, quod illam pœnam incurrat hæres, nedum ſi vendat & alienet, ſed etiam ſi tentauerit, vel præparauerit vendere.

Tertiò non obſtat textus *in d. l. ſciendum,* §. *tempus, ff. de ædilitio, edict.* quia reſpondeo, quod ibi non datur redhibitio propter alienationem ſed propter morbum rei venditæ: vnde poſt lapſum ſex menſium à tempore ſcientiæ excluditur ab illo remedio actionis redhibitoriæ: vnde meritò currit à tempore contractus, ſecùs tamen eſt in noſtro caſu, vbi retractus cōceditur propter alienationem, ne res exeat de familia, quæ alienatio non dicitur perfecta & conſummata ante traditionem.

Item quæro, ſi dato & præſuppoſito quod prædictum tempus nouem dierum currat à tempore traditionis, an requiratur traditio vera & actualis, vel ſufficiat traditio ficta putà per clauſulam conſtituti, vel aliam ſimilem clauſulam, vel actum fictum traditionis, vt ab illo tempore currant prædicti nouem dies? Et videtur quod ſufficiat prædicta traditio ficta: quia tantum operatur ipſa traditio ficta ſicut vera, & eoſdem producit effectus: textus eſt *in l. quod meo, ff. de acquir. poſſeſſ.* textus *in l. certè verſic.* 1. *ff. de precario*, ibi, *ego precario habere dicor.* vbi expreſsè probat quod traditio vel poſſeſſio, quæ reſultat ex actu ficto, dicitur propria & vera, ſicut illa quæ reſultat ex actu vero: quem ad hoc notat & commendat Bartol. *in l. ſi is qui pro tempore, fin. quaſt. ff. de vſucap.* & reputat ſingularem & vnicum Bald. *in l. vna,* §. *ne autem, C. de caduc. tollen. final. col. n.* 19. Iaſon *in* §. *primo, Inſt. de action. fin. col. in medio.* Sed adhuc etiam iſto caſu teneo contrarium, imò quod

17

præ

prædictum tempus nouem dierum currat à tempore veræ, naturalis, & perfectæ traditionis, & non ſufficiat vsu traditio: quia verba legis regulariter debent intelligi naturaliter, & non per fictionem, argumento textus *in l. qui liberis, ff. de vulgar. & pupil.* textus *in l. filio quem pater. ff. de liber. & poſth.* textus *in l. final. ff. de condition. & demonſtr.* textus *in l. fin. C. de his qui veniam ætat. impetr.* text. ſingularis & vnicus *in l. qui habet, ff. de tutel.* quem notat & commendat Baldus & commun. Doct. reputat ſingularem & vnicum Albericus, quod maximè procedit quando diſpoſitio legis, ſtatuti, vel conſuetudinis eſt odioſa, vel exorbitans, vel correctoria iuris communis: textus eſt benè notandus *in leg. 3. §. hæc verba el 2. ff. de negot. geſt.* quem ad hoc notat & commendat Bartol. *in l. omnes populi, ff. de iuſtit. & iure antepen. col. numero 26.* Aretin. meliùs quam alibi, *in leg. Gallus, §. quid ſi is. ff. de liberis & poſth.* Confirmatur etiam quia talis actus fictus poſſet fieri in ſecreto ſolo verbo, ſicut ipſemet contractus, & non venire in notitiam proximioris conſanguinei; vndè meritò requiritur
18 traditio vera & actualis.

Item quæro, ſi quis vendidit rem ſui patrimonij vel generis cum pacto appoſito, vt poſſit illam rem redimere & ſibi habere pretio oblato infrà certum tempus, & res vendita fuit realiter & perfectè tradita, & proximior conſanguineus infrà nouem dies vult retrahere pro eodem pretio ſecundum formam & diſpoſitionem prædictarum ll. & infrà eoſdem nouem dies concurrat ipſe venditor primus dominus & velit pretium offerre, & vti prædicto ſuo pacto & conuentione, quis eorum præferatur? Certè eſt noua & ſubtilis inueſtigatio, & reperio quod Ioannes Faber *in §. 1. Inſtit. de empt. & vendit. in fine.* tenet contrarium, imò quod præferatur proximior conſanguineus: quia iam per talem contractum & traditionem rei fuit ius quæſitum proximiori conſanguineo, & alibi non legi. Sed ſalua eius pace ego teneo contrarium, imò quod præferatur ipſe venditor virtute pacti. Primò quia prius fuit ſibi ius redimendi & retrahendi quæſitum. Secundò quia ipſe venditor cum hac conditione & modo viſus eſt vendere, & emptor emere, vt poſſit venditor pro eodem pretio oblato redimere & retrahere, & emptor, ſub eadem conditione & modo accipere. Item etiam quia iura noſtra quæ inducunt retractum videntur illum concedere ſine damno, & præiudicio facti & conuentionis appoſitæ, inter ipſas partes primò contrahentes.

Maius tamen dubium eſt ſi proximior conſanguineus iam retraxit rem ab ipſo emptore infrà prædictos nouem dies, an poſteà primus dominus & venditor, qui vendidit cum prædicto pacto & conditione de retrouendendo, & quod oblato pretio debeat res ei reſtitui, an ſit audiendus pretium offerendo, & poſſit redimere rem ab ipſo nouo poſſeſſore conſanguineo, vel ab ipſo emptore à quo res fuit retracta, & videtur quod nullus eorum teneatur & nec poſſit agere contra aliquem eorum: nam contra emptorem non videtur poſſe agere, quia actio vel obligatio perſonalis ex pacto de retrouendendo poſito inter venditorem & emptorem non ſequitur fundi poſſeſſorem: textus eſt *in l. 1. §. ſi hæres, ff. ad Trebellian. ibi, nec enim æris alieni perſonalis actio fundum ſequitur:* textus *in l. quædam, §. is autem, ff. de dote prælegata.* textus *in l. non aduerſus, C. ſi cert. petat.* Item etiam contrà emptorem à quo res fuit retracta non poteſt venditor virtute pacti, & conuentione de retrouendendo agere: quia ipſe facto & contractu proprio non deſinit habere prædictam rem, nec fuit priuatus ea, ſed facto & beneficio ſpeciali legis: ergo non teneatur, argumento textus ſingularis in iure *in l. minor vigintiquinque annis, ff. de euictione.* Sed adhuc his non obſtantibus teneo, quod poſſit agere prædictus venditor contra prædictum proximiorem conſanguineum nouum poſſeſſorem: quia virtute prædictorum iurium concedentium retractum viſus eſt emptor, à quo prædicta res fuit retracta tradere tacite ſub eodem pacto & conditione, vt teneatur ad illud ad quod ipſe teneretur.

Item principaliter quæro, an in re permutatâ cum 19
aliâ & non venditâ habeat locum retractus? Et abſque dubio teneo quod non: quia permutatio apertè differt à venditione nomine & effectu, cum permutatio ſit contractus qui re contrahitur: emptio autem & venditio ſolo conſenſu, vt *in l. 1. & per totum, ff. de rerum permut. & in l. 1. & per totum, C. eod. tit. & in l. 1. & per totum, C. de contrab. empt.* idem probat Tiraquellus *de retractu lignagier. §. 1. gloſſ. 14. num. 84.* qui *à n. 79.* latè diſputat Matiençus *in l. 7. tit. 11. lib. 5, recop. gloſſ. 1. num. 10.*

Item etiam quia prædicta iura noſtra expreſsè dicunt & diſponunt, quod eodem pretio oblato poſſit proximior conſanguineus retrahere: ergo apertè debet intelligi in re vendita, non verò ex permutatione vel alio contractu tradita vel alienata: quia vbicumque fit commemoratio pretij, appellatione alienationis tantum venit venditio. textus eſt notabilis & expreſſus *in l. ſi ex pretio. C. ſi cert. pet.* textus *in l. fin. C. de prædiis minorum.* ergò cum iura noſtra diſponant quod pretio oblato proximior conſanguineus poſſit retrahere, apertè debent intelligi in contractu emptionis & venditionis & in terminis idem expreſsè diſponit *l. 6. tit. 7. lib. 5. ord. & noſtra lex 70. cum ſequentibus, his ll. Tauri.*

Item quæro, an huiuſmodi retractus habeat locum 20
in re data in ſolutum? Et videtur quod non: quia verè & propriè non eſt venditio: & ita tenet Speculator *in tit. de empt. & vendit. §. nunc videndum, verſic. ſed penè.* Platea *in l. ſi quis. C. de fundis patrimon. lib. 11. in d. l. fori.* Sed contrarium teneo pro veritate, imò quod habeat locum retractus: quia datio in ſolutum habet vim emptionis & venditionis.

Item etiam, quia faciliter poſſunt partes derogare prædicta iura noſtra, & impedire retractum ſolâ mutatione nominis: & in terminis ita probat textus *in l ſi prædium C. de euict. ibi, nam huiuſmodi contractus vicem venditionis obſtinet.* & ibi expreſsè notat Faber & alij Doctores probat, etiam textus, *in l. eleganter. ff. de pignor. action.* textus *in l. ſi in ſolutum C. de action. & obligation.*

Item quæro, ſi res patrimonij vel generis venda- 21
tur ſub conditione, an conſanguineus proximior teneatur retrahere infrà nouem dies computandos à tempore contractus & traditionis, an verò à die exiſtentis conditionis? Et breuiter teneo quod debeant computari & currere à tempore exiſtentis conditionis, argumento textus *in l. bouem, §. ſi ſub conditione ff. de ædilitio edicto.* textus *in leg. 1. §. annum. ff. quando actio de peculio ſit annalis.* Confirmatur etiam ex ſententia Bartoli, & communiter *in leg. ſi cui legetur, ff. de legat. 1. in fine.* vbi tenet quod ſi res vendatur ſub conditione: & habita fide de pretio vt ſoluatur infrà certum tempus, illud tempus incipit currere poſtquam conditio fuit verificata: & adhuc poſtquam res fuit tradita? quod ipſe reputat valdè notabile.

Item quæro, an prædictum tempus nouem dierum per noſtras ll. regias conceſſum detur & currat omnibus conſanguineis in quocumque & diuerſo gradu exiſtentibus an qualibet vtatur & gaudeat eodem termino? Et breuiter dico quod prædictum tempus nouem dierum tantum & ſimpliciter datur & competit ſimul omnibus conſanguineis, taliter quod

pro

proximiore non retrahente, alter ſequens admittitur in eodem tempore,& ſic intra eoſdem nouem dies,& poſtea nullus admittitur : & iſta eſt intentio prædictorum iurium, & hoc expreſsè determinat *l. 73. his ll. Tauri.* & iſta eſt eius ſola deciſio. Circa quod tamen datur notabile & ſingulare remedium, ſcilicet quod ſecundus, tertius, vel vlterior conſanguineus poſſit petere à proximiori conſanguineo vt declaret voluntatem ſuam an velit retrahere vel non : & illo repudiante & nolente retrahere, poterit ſecundus vel vlterior recrahere : vel ſi fortè nolit voluntatem ſuam declarare, vel ab eo non petatur vel requiratur, poterit ſecundus vel vlterior infrà prædictum tempus nouem dierum retrahere, dicendo & proteſtando quod ſi primus vel anterior nolit retrahere, ipſe retrahit, & deponit pecuniam vel pretium, pro qua prædicta res fuit vendita, argumento textus qui in ſuo caſu eſt ſingularis & vnicus *in l. fin. verſic. eo addito Cod. qui admitti.* vbi habetur, quod licet eo caſu quo ſunt plures conſanguinei in diuerſis gradibus, poſſit ſecundus vel vlterior agnoſcere bonorum poſſeſſionem, quilibet ſuo ordine poſtquam primus repudiauit, & ab illo tempore currat ſibi tempus agnitionis, vt *in l. 1. §. ſi intra, & §. quibus, & §. ſed videndum, ff. de ſucceſſ. edict.* tamen ſi velit ante declarare voluntatem & non eſſe in ſuſpenſo, poteſt ſecundus, vel vlterior & remotior conſanguineus agnoſcere prædictam bonorum poſſeſſionem infrà tempus primo conceſſum : & primo vel proximiori poſtea non adeunte vel cognoſcente, valet agnitio & declaratio per ſecundum vel remotiorem facta : cuius pulchra verba ſunt, *eo addito vt ſi inter alienam vicem, id eſt, prioris gradus properantiùs exeratur, ſuam vim quaſi ſuis ſitam curriculis conſequatur.* & ibi notant & commendant communiter Doctores. ergo à fortiori in noſtro caſu quo vnum & idem tempus datur & competit omnibus conſanguineis, poterit quilibet eorũ infrà eoſdem nouem dies retrahere, & in terminis in materia noſtra, & ſimili ſtatuto, vel conſuetudine ita expreſsè tenet Paul. de Caſtro *in leg. manifeſtiſſimi, §. ſed quærebatur, Cod. de furtis, 2. col. numero 6.* & ante eum ibi Petrus 5. *column.* Cin. *penult. col.* Alber. *penult. col.* Iacob. de S. Georg. *num. 5.*

22 Item quæro, ſi res patrimonij vel generis vendatur habitâ fide de pretio certo tempore ſoluendo, an etiam iſto caſu habeat locum retractus ? Et breuiter dico quod ſic, & tempus nouem dierum currit, à tempore contractus & traditionis, ſicut ſi res eſſet vendita purè & ſimpliciter : Sed talis retrahens non tenetur ſtatim ſoluere pretium, ſed tantùm illo tempore quo emptor tenebatur ſoluere vi rtute contractus, & conuentionis, ſed benè tenetur infrà eoſdem nouem dies præſtare fideiuſſores idoneos ad arbitrium iudicis de pretio ſoluendo tempore conuento & appoſito inter venditorem & emptorem : iſte eſt caſus & propria deciſio textûs *in l. 72. infrà his ll. Tauri.*

23 Item quæro, ſi quis pignorauit vel hypothecauit rem pro tanto pretio quod non ſit ſpes luitionis, an tunc conſanguineus poſſit retrahere ? Certè ſi ſimpliciter hypothecauit pro modico pretio non habet locum retractus : quia contractus pignoris, vel hypothecæ non eſt idem quod venditio, nec eſt alienatio : & ſic nomine & effectu longè differt à contractu emptionis & venditionis, vt *in l. 1. & per totum ff. de pig. & in l. 1. & per totum, C. eod. tit.* tamen ſi talis res patrimonij vel generis pignoretur vel obligetur pro tanto pretio, quod æquiualeat valori rei, taliter quòd non ſit ſpes luitionis, tunc proximior conſanguineus poſſet retrahere, argumento textus ſingularis in ſuo caſu *in l. legata, §. fin. ff. de ſupellectili legata.* vbi habetur quod ſi quis legat bona ſua, non videtur legare rem ſibi obligatam vel pignoratam, niſi fuerit pro tanto pretio quod non ſit ſpes luitionis, & ad hoc notat & commendat Bartol. & communiter Doctores. Ex quo etiam inferunt, quod prohibitus alienare ſub aliquâ pœnâ incidit in eam ſi pignorauit vel hypothecauit pro tanto pretio, quod non ſit ſpes luitionis : idem etiam probat textus formalis & expreſſus *in l. qui habebat, ff. de legat. 3.* & ibi notat Bartol. Alberic. & communiter Doctores.

Item quæro, ſi res patrimonij, vel generis vendantur, & proximior conſanguineus non retraxit ab emptore infra prædictos nouem dies, quod deinceps prædicta res non poterit retrahi à conſanguineis quibus erat conceſſus retractus : imò quod magis eſt etiam poſtea reuertatur ad ipſum venditorem de genere qui primò alienauit, qui fortè erat filius, nepos, vel deſcendens eius à quo reſeruauit, & poſteà rem iterum vendat alter filius vel deſcendens, fratérque vel conſanguineus collateralis ipſius venditoris, non poterit retrahere : quia quando aliqua res eſt inalienabilis, & aliquo caſu poſſit alienari deinceps & perpetuò remanet & efficitur alienabilis : textus eſt ſingularis in iure *in lege pater filium, §. quindecim libertis, ff. de legatis 3.* quam ad hoc ſummè notat ibi Bartol. Alberic. & communiter alij Doctores, idem Bartol. *in lege filiusfamilias, §. Diui ff. de legat. 1. column. 3.* & ibi Iaſon. *column. 8.* idem Iaſ. *in leg. ſi ſic §. fin. eod. titul.* Bald. *in capit. 1. de eo qui ſibi & hæredibus ſuis, in vſibus feudorum, 2. column.* facit etiam textus ſingularis & vnicus *in lege videamus, ff. quod metus causâ.* vbi dicit quod actio, *quod metus causâ*, quæ ſemel competit & tranſmittitur contrà hæredem, perpetuò efficitur tranſmiſſibilis : quem textum ad hoc notant communiter omnes Doctores, & dicit Bartol. ſe neſcire alibi, §. *antecedentia* facit etiam textus *in lege tutor rerum ff. de adminiſtrat. tutor.* vbi diſponitur, quod licèt tutor non poſſit emere res pupilli vel adulti, quas adminiſtrat, tamen poſtquam ſemel ſint venditæ extraneo, iuſtè & licitè poteſt emere & acquirere : & ad hoc reputat ſingularem Bart. & alij Doctores, textus *in lege Paulus aliàs per procurationem, ff. de acquirend. hæred.* vbi habetur, quod mutatione perſonæ bona deſinunt habere primæuam qualitatem, textus *in leg. ſi auia, Cod. de donationibus*, vbi probatur quod qualitas primitiua alicuius rei amittitur poſtquam deuenit ad aliam extraneam perſonam, textus *in l. licitatio, §. fin. ff. de public. & vectig.* textus *in leg. 1. §. ſemel, ff. de bonor. poſſeſſ. ſecundum tabul.* vbi habetur quod ſufficit ſemel & aliquo tempore valere teſtamentum poſt mortem defuncti ad hoc vt competat bonorum poſſeſſio, & ibi notant Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores textum *in lege quidam in teſtamento, ff. de fideic. liber.* textum *in lege liberto octuaginta ff. de bonis libert.* text. *in leg. cum Hermes, Cod. locat.* text. *in cap. 2. de feudis*, textum *in leg. cum patrifamilias, ff. de vſuris.* text. *in leg. Titia Seia, §. vſuris ff. de legat. 2.* textus *in leg. ſi ita ſtipulatus fuero, §. 1. de verbor. obligat.* textus ſingularis & vnicus in ſuo caſu *in lege final. Codice de remiſſ. pignor.* vbi habetur quod ſi creditor remittat pignus ipſi debitori vt poſſit vendere, & talis debitor illud vendat, tunc etiam ſi poſtea talis res vel fundùs redeat ad debitorem & in dominium eius, non reſtauratur ius pignoris vel hypothecæ : & ad hoc ſummè notant & commendant Doctores : & reputat ſingularem & vnicum Bald. & Salicet. quod reputo ſubtile & ſingulare.

Item quæro, an prædicti nouem dies qui dantur ad retractum per noſtras leges regias currant 25

natu

naturaliter vel de momento ad momentum. Et videtur quod currant naturaliter : verbi gratiâ, ſi die lunæ ſit res vendita conſanguineus teneatur retrahere in die Martis, in quo terminantur prædicti nouem dies, argumento textus *in l. more Romanorum, ff. de feriis*, iunctâ ibi communi opinione : confirmatur etiam ex doctrinâ & ſententiâ Bald. *in l. final. C. de iure dominij impetran.* vbi dicit, quod quando à lege datur terminus appoſitâ præpoſitione ex die, vel intra diem, vel ad diem, tunc naturaliter currit tempus : ſed iura noſtra regia dicunt quod ex die venditionis vſque in nouem dies conſanguineus poſſit retrahere : ergo &c. Sed his non obſtantibus ego teneo contrarium, imò quod prædicti nouem dies currant de momento ad momentum : itaque ſi in die lunæ res vendatur horâ duodecimâ, prædicti nouem dies non finiantur vſque in diem Mercurij horâ duodecimâ. Primò quia regulariter omne tempus, terminus, vel dilatio legalis currit de momento ad momentum : textus eſt *in l. 3. §. minorem, ff. de minoribus*, & ibi notat & commendat Gloſſa ordinaria Bartolus Alberic. & communiter Doctores : probat etiam textus *in l. pater, §. ſexaginta, ff. de adulter.* & ibi expreſsè notat & commendat Bartolus, & communiter alij Doctores, nullâ factâ differentiâ an lex ſimpliciter loquatur, vel cum aliqua præpoſitione, text. *in l. eos, §. ſin autem, C. de appellation.* & ibi Bald. & communiter Doctores, text. *in l. 2. §. dies, ff. quando appellandum ſit*, & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores. In his autem nouem diebus computatur dies celebrati contractus, vt voluit Palacios Rubeus hic, Diegus Perez *in l. 2. col. 878. verſic. vtrum autem iſtud tempus, &c.* Et colliges ex traditis ab eodem, *in l. 1. tit. 2. lib. 3. ordinam. col. 828. & l. 1. tit. 3. lib. 3. verbo, que el dia, col. 860.* Albornoz *de contract. lib 3. tit. 3. fol. 521. col. 4.* & in ſimili tradit Gregorius *in l. 22. tit. 23. Gloſſ. 5. part. 3.* & videtur verior ſententia, quamuis contrariam poſt alios probet Gutierrez, *lib. 2. practicarum quæſtionum, c. 154.* & latiſſimè Tiraquellus *de retract. Linagier, §. 1. Gloſſ. 11. num. 19.* cum aliis ſequentibus, & in ſimili probat Molineus *in conſuetudinibus Pariſienſ. tit. 1. §. 4. quæſt. 2. num. 21.* vnde negari non poteſt quin articulus iſte ſit valdè controuerſus præſertim cum hæc ſecunda opinio æquior & fauorabilior ſit.

Item quæro, ſi quis vendat rem patrimonij vel generis, & proximior conſanguineus ſit præſens & taceat, an poſſit infrà prædictos nouem dies retrahere ? & videtur quod non, niſi proteſtetur, argumento textus *in l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locati*, text. *in l. 1. §. pœna, ff. de liber. agnoſ.* textus *in l. Titius, ff. quibus modis pignus vel hypothec. ſoluatur*, & in terminis ita tenet Paul. *in l. 1. ff. de tributo*, licèt poſteà ſe non firmet : ſed ego teneo contrarium, imò quod ſibi non præiudicet & poſſit retrahere infrà prædictos nouem dies : quia regulariter quando quis eſt præſens in aliquo actu non videtur conſentire nec renunciare iuri ſuo, nec adhuc videtur contradicere, ſed taciturnitas eius inducit quoddam medium inter conſenſum & contradictionem : textus eſt *in regula, qui tacet, ff. de reg. iuris*, textus *in l. 1. §. ſi is, ff. de exercitoria*, textus *in l. 1. §. non videtur, ff. quibus modis pignus vel hypoth. ſolu.*

Et confirmatur pulchra ratione, quia facultas retrahendi non conſiſtit in ſola voluntate & conſenſu ſed requiritur vel conſignatio pretij, quod non præſumitur ibi habere præ manibus. Nec enim ſufficiet verbalis oblatio, vt pro conſtanti Doctores omnes præſupponunt hîc, & in ſpecie tenet Palacios Rubeus *num. 35.* & Cifuentes *circa fin.* Gregor. *in lege 8. titulo 14. in princ. verbo, afrenta, part. 5. & in lege 38. titulo 13. verbo, e los depuſieſſe, parte 5. lege 55. titulo 5. verbo, deue, eadem part.* Matienços *in lege 9. titulo 11. libro 5. recop. gloſſ. 4. num. 1.* Burgos de Paz, *conſ. 30. num. 2.* Ioannes Gutierrez *lib. 2. practicarum quæſtionum, quæſt. 160. numero 6.* Iaſon *conſil. 172. lege 2. per totam*, Capitius *deciſ. 19.* Rolandus *conſ. 53. numero 35.* quia omnes poſt Bart. *in lege cum ſeruus de condit. & demonſtrat.* concludunt vſque adeò conſignationem, & depoſitionem requiri vt non ſufficiat pecuniam in marſupio deponi, niſi teſtes dicant ſe vidiſſe eam antea numerari, quia aliàs non poteſt ſciri, neque cognoſci quanta pecunia fuerit depoſita.

Item quæro, an ſocius qui habet rem communem cum alio poſſit retrahere partem à conſocio venditam pro eodem pretio ? Et breuiter & reſolutiuè dico, quod de iure communi nullo modo habeat locum retractus, ſed iure Partitarum erat deciſum contrarium : imò quod ſocius poſſit retrahere & præferri extraneo emptori : ita diſponebat *lex 54. titulo 5. partit. 5.* tamen illa lex fortè erat intelligenda quando tempore contractus concurrebat ſocius & extraneus, ſecùs autem ſi iam eſſet vendita extraneo : & ita videntur probare verba illius legis, tamen quidquid ſit, hodie expreſsè deciſum eſt, quod talis ſocius poſſit retrahere etiam venditione iam facta & perfecta cum extraneo, dum tamen retrahat infrà eoſdem nouem dies poſt contractum & alienationem : quemadmodum & eadem forma & ſolemnitate qua conſanguineus poſſet retrahere : ita expreſsè diſponit *lex 75. his legibus Tauri* : & iſta eſt eius vera & propria deciſio.

Quod tamen ſingulariter intelligo, quando retrahens erat ſocius cum ipſo venditore in re communi pro indiuiſo : ſecùs tamen ſi prædicta res eſſet inter eos diuiſa, taliter quod quilibet eorum ſuam partem cognoſceret diuiſam & diſtinctam de per ſe : quia tunc nullus eorum poteſt retrahere rem vel partem alterius, quia non dicuntur ſocij, nec habere communionem aliquam in tali re, textus eſt benè notandus *in l. magis puto, §. final. ff. de rebus eorum* cuius verba ſunt, *communia prædia accipere debemus, ſi pro indiuiſo communia ſint*, textus *in l. 1. & per totum, ff. communi diuidundo*, textus *in l. 1. & per totum, C. eod. tit.* textus *in l. litus, ff. de verbor. ſignific.* textus *in l. rectè dicimus, §. final. eod. titulo*, textus *in l. 3. C. de communium rer. alienat.* textus *in l. ſi quis duas, §. ſi quis partem, ff. commun. prædior.* textus *in l. alienationes, ff. famil. erciſcund.* textus *in lege ante diuiſionem Cod. de iure dotium*, textus *in l. portionem, Cod. de donation.* textus *in lege qui Romæ, §. duo hæredes, ff. de verb. obligat.* & in terminis ita tenet Baldus *in l. penult. Cod. de contrah. emption. in fine* & ibi communiter Doctores, Paul. de Caſtro & ibi etiam alij Doctores *in l. in parietis communis, ff. de damno infect.* & probat apertè prædicta *lex partita 55. titulo 5. p. 5.*

Quod etiam notabiliter extende & intellige vt in tantum talis ſocius poſſit retrahere, vt procedat etiam ſi ſit ſocius in minima parte ipſius rei. Ita probat textus *in l. vnica, Cod. de communi ſeruo manumiſſo, §. his itaque*, vbi diſponitur quod ſi ſocius qui habet ſeruum communem cum alio vellet manumittere & libertatem ei concedere, etiam inuito ſocio, ſoluto ſibi legitimo pretio & ſuddit textus, & in hoc facit vt habeat locum etiamſi habeat minimam partem in eo.

Ex quo infert ibi Bald. quod in iure noſtro ratione cuiuſlibet minimæ partis dicitur quis cõſocius in re : vnde ſi ſtatuto caueatur quod ſocius poſſit retrahere

vel extra consortes non possit fieri alienatio, talis socius dicitur, etiam si habeat minimam partem in re, & reputat esse menti tenendum. Ex quo textu *in d. l. 1. de communi seruo manumiss.* infert ibi Baldus *in finalibus verbis*, quod si quis in vita vel morte vult ædificare ecclesiam vel monasterium in loco communi, socius tenetur suam partem vendere: & idem est quando non esset socius nec haberet partem in re, sed vellet quis emere rem penitus alienam ad construendam ecclesiam vel monasterium: quia teneretur dominus plenus, & insolidum illius rei etiam vendere. Ita Baldus, & Florianus *in l. si quis sepulchrum, ff. de religion. & sumptibus funer.* argumento illius textus, & argumento textus *in l. si plures eod. tit.* probat etiam textus *in l. si locus, versic. final. ff. quemadmodum seruitut. amittant.* vbi probat quod si ciuitas vel *respublica eget via vel loco pro communi vsu.* cogitur vicinus proximus vendere: ergo idem sit pro ecclesia construenda: & idem tenet Alexand. Iason, & moderni *in l. secunda, ff. soluto matrimonio.* Aduertendum tamen quod prædicta iura propriè videntur procedere & habere locum quando res vel fundus esset communis, vel quando ecclesia erat iam constructa & egeret ampliatione: secus tamen quando res vel fundus esset in totum & insolidum alicuius domini: quia tunc non videtur quod posset extraneus ipsum dominum compellere ad venditionem rei pro construenda ecclesia vel monasterio: quia non reperitur expressum.

Item quia reperitur regula generica in contrarium, vt *in l. nec emere, C. de iure deliberand. cum similibus.*

Item etiam, quia pro libertate de nouo concedenda non cogitur dominus seruum proprium vendere, textus est *in l. deberi, Cod. de fideicommiss. libertat.* textus *in l. si te, eodem titulo*, textus *in l. si quis alienum, ff. eodem*, textus *in §. libertas, Institut. de singulis rebus per fideicommissum relictis.* Sed licet iste casus sit dubius de iure, tamen in practica videtur tenenda superior sententia & conclusio, quod pro ecclesia etiam de nouo construenda compellatur quis vendere rem propriam insolidum: nec obstat illa ratio contraria libertatis, quia licet sit valdè fauorabilis, tamen fauor ipse est particularis respectu serui, vnde fauor non extenditur in præiudicium tertij, secùs tamen in ecclesia de nouo construenda, quia vertitur maximus & vniuersalis fauor publicus religionis circa omnes: & in hoc resideo & reputo singulare vltra alios.

28 Item quæro si maritus constante matrimonio tanquam proximior consanguineus vel socius retraxit rem venditam pro eodem pretio, an vxor soluto matrimonio habeat medietatem eius virtute legum regni, dicentium quòd lucra acquisita constante matrimonio diuidantur inter maritum & vxorem, vel an tantum habeat vxor medietatem pretij pro quo fuit retracta?

Et videtur quod habeat medietatem ipsius rei per iura regalia dicentia quod bona quæsita & superlucrata constante matrimonio diuidantur inter maritum & vxorem: ergo, &c. & istum casum iam vidi de facto, & eum tangit Doctor Palacios Ruuius *in sua repet. cap. per vestras, fol. 38. col. 4.* vbi relinquit cogitandum & indecisum. Sed resolutiuè ego teneo contrariam sententiam, imò quod tantum habeat vxor medietatem pretij & non medietatem rei.

Primò, quia in his quæ proueniunt à rege vel principe non habet locum medietas lucrorum, vt *in l. 2. tit. 4. lib. 5. ord. & l. 2. tit. 3. lib. 2. fori ll.* & argumento etiam textus *in l. cum multa C. de bonis quæ liberis*, ergo idem sit in rebus acquisitis per viam retractus ex dispositione ll. regni, & concessione regia.

Secundò facit, quia ea quæ quis acquirit particulariter contemplatione suæ propriæ personæ & ex causa speciali, non communicantur inter socios, vt probat textus notabilis *in l. verè, §. si seruo, ff. pro socio.*

Tertiò quia, quando finis habet necessariam causam cum principio, semper attenditur principium & non finis text. est *in l. damni infecti, §. Sabini, ff. de damno infecto*, textus *in l. quod ait lex, §. quod ait, ff. de minor.* text. *in l. 3. §. scio, ff. de minor.* text. *in l. ratione, la 1. §. Imperator, ff. ad legem Falcid.* Sed in nostro casu licet retractus fiat constante matrimonio tamen causa originalis & primordialis eius habet ortum & fundamentum ex antiquiori causa, scilicet sanguinis & cognationis mariti retrahentis.

Quartò facit quia ratio inductiua retractus est affectio quam quis habet ad res generis vel maiorum: sed si vxor haberet medietatem cessaret prædicta ratio.

Quintò facit, quia in generali dispositione legis non censentur conclusa ea quæ sunt de iure specialissimo & priuilegiato, textus est *in l. qui officij, ff. de contrahend. emption.* & tenet Gloss. singularis & ordinaria *in l. minor. ff. de euiction.* & ibi communiter Doctores.

Sextò facit sententia Fabri & communis per textum ibi *in §. 1. Instit. de acquisitione per arrogationem*, vbi tenet quod ius retrahendi descendens à lege vel aliquo beneficio vel priuilegio speciali, non transit in patrem arrogantem, licèt bona quæsita per filium transeant in eum. Confirmatur in sententia Abb. Imol. & communi *in cap. fin. de conces. præben.* vbi tenet quod ius patronatus vxori competens non transit ad maritum. Rursùs confirmatur, quia si ante matrimonium maritus habebat nudam proprietatem in re, & posita constante matrimonio consolidetur vsus fructus cum eâ, non iudicatur diuersa res vel de nouo quæsita, cum habeat causam de præterito: nec vxor habebit partem eius: argumento textus *in l. 4. ff. de iure dotium*, & ibi Doctores antiqui, textus *in l. fin. C. de allunion.* & ibi Bald. & alij Doctores textus *in l. qui in aliena, §. fin. ff. de negotiis gestis*, text. *in l. via constituit, §. si fundus, ff. de seruitut. rustic. prædior.* textus *in l. si is cui, §. fi. ff. quemadm. seruit. amittan.*

Item quæro, si quis vendat fundum cum fructi- 29
bus pendentibus & emptor colligit eos, vel reditus percipit infrà prædictos nouem dies, & postea consanguineus vel socius retrahat infrà eosdem nouem dies, an possit repetere fructus ab ipso emptore perceptos? Et videtur quod non, quia talis emptor iustè & licitè percepit & eos fecit suos ratione tituli & dominij, & pretij soluti, de quo & eius licito interesse gaudet venditor: ergo non teneatur restituere.

Secundò quia licèt fructus pendentes & extantes in fundo vel re immobili reputentur pars ipsius fundi vel rei, vt *in l. fructus pendentes, ff. de rei vendit.* & tali casu possit retrahens habere ipsam rem cum fructibus: tamen postquam fructus sunt separati à re vel fundo, iam non dicuntur pars ipsius rei vel fundi, sed iudicantur res mobilis distincta & de per se in qua non cadit retractus. Confirmatur, quia actio per quam fit retractus est personalis, vel in rem scripta, & stricti iuris, in qua fructus veniunt à tempore litis contestatæ, vel saltem à tempore moræ, & non ante, argumento textus *in l. hac, ff. de tritic aria, & in l. penult. ff. quæ in fraud. credit.* & nota plenè *in l. vinum, ff. si cert. pet. & in l. cum fundus eod. tit.* Confirmatur etiam, quia quando quis potest petere rem ex pacto de retrouendendo, non veniunt fructus nisi à tempore litis contestatæ, vel moræ: textus est iuncta communi opinione *in lege 2. Codice de pactis, inter emptor. & vendit.* & in terminis in nostro

casu

casu & quæstione. Ita reperio quod tenet Faber *in §. actionum Institut. de action. 2. col. num. 6.* Ioan. Igne. *in repet. l. dubium, C. de contrahend empt. n. 25.* Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quod prædictus consanguineus vel socius possit & debeat habere fundum vel rem cum fructibus ipsis perceptis à primò emptore, vel cum æstimatione eorum: quia retractus & ius competens ex eo reponit ipsum retrahentem in pleno & totali iure ipsius rei, quod erat penes venditorem vel primum emptorem, & in eius locum subrogatur. Secundò quia hoc casu debet fieri plena restitutio ipsi retrahenti, quæ intelligitur de iure cum fructibus perceptis ex re, argumento textus *in l. restituere, ff. de verbor. signific.* textus *in l. fin. §. fin. eod. tit.* textus *in l. videamus, §. in Fabian. versic. nam & verbum restituas, ff. de vsur.* textus *in l. præterea, ff. de rei vend.* textus *in l. quod si minor. §. restitutio, ff. de minor.* textus *in l. patri pro filio, §. item ex diuerso eod. tit.* textus *in l. cum autem, §. si iubent. ff. de edilitio edicto*, textus *in l. in condemnationem, §. 1. ff. de reg. iuris.* Confirmatur, quia facta restitutione ex remedio *legis 2. C. de rescind. vend.* debentur fructus per emptorem percepti, ita probat textus *in d. l. 2.* & ibi Bald. *2. col. num. 3.* & Salic. & ante eos Odofred. *in libellis suis in tit. de actione ciuili, quando minoris 5. colum.* dum tamen restituat iustum & licitum interesse, quod talis emptor ex pretio soluto percipere, & lucrari poterat. Item confirmatur, quia si fructus extabant & erant iam nati in fundo vel re tempore contractus & venditionis, erant pars rei, vt *in l. fructus pendentes, ff. de rei vendit.* ergo si emptor eos percepit teneatur restituere tanquam partem rei. Tertia quia cum dolo & mala fide videtur primus emptor percipere prædictos fructus, cum sciat vel scire debeat se statim restituturum in tam breui tempore vel spacio nouem dierum: nec videtur iusta compensatio perceptionis fructuum cum interesse, quod ex pecunia possit lucrari, maximè cum tales fructus non sunt producti in prædicto tempore nouem dierum, sed necessariam habent causam de retro: vnde meritò non debent competere emptori à quo fit retractus & conclusio prædictorum Doctorum loquitur quando retractus habeat maximum interuallum, scilicet vnius anni, in quo meritò fructus cedebant emptori propter titulum & bonam fidem, & curam & industriam adhibitam in re, & istud teneo pro veritate, fateor, tamen quod retrahens soluet ipsi emptori iustum & honestum interesse, quod illo medio tempore posset ex pecunia vel pretio superlucrari.

30 Item quæro, si quis vendat rem patrimonij vel generis quam post consanguineus vel socius retraheret, an debeatur Gabella, & à quo debeatur? Et videtur quod non debeatur ab ipso emptore: quia talis res non est sibi plenè quæsita & speratur ab eo auelli intrà breue spatium argumento textus *in l. 1. §. si parendi, ff. de conditione causa data, causa non secuta & in l. voluntate, ff quibus modis pignus vel hypotheca soluitur, & in l. filio, ff. de liberis & posthumis*, & in terminis ita tenet Petrus de Bellapertic. *in l. final. §. sed quia C. communia de legatis, 3. col.* Item etiam videtur quod non soluatur ab ipso consanguineo vel socio, quia ipsi non contraxerunt, sed potiùs habent rem beneficio vel dispositione legis, non verò ex proprio contractu. Item etiam quia ex resolutione alicuius contractus non debetur Gabella, argumento textus *. n l. ab emptione, ff. de pactis*, & ibi expressè tenet Paulus de Castro. Sed in hoc articulo teneo firmiter quod debetur Gabella ab ipso primo emptore, quia iam semel fuit contractus perfectus ex quo fuit in continenti ius quæsitum fisco vel conductori gabellarum: vnde meritò & præcisè tenetur soluere. Et confirmatur notabili fundamento & ratione, quia quando quis vendit rem cum pacto de retrouendendo, quod si venditor soluat pretium emptori; emptor teneatur sibi reddere, de tali contractu debetur Gabella, nec virtus pacti de retrouendendo excusat ab ea, ita determinat Paul. de Castro *in l. 2. C. de pactis inter emptor. & venditor. 1. col.* quem ibi sequuntur cæteri. Idem Paul. *in l. 1. Cod. quando liceat ab emption. disced.* Idem Paulus *in l. iurisgentium, §. adeò. ff. de pactis.* Item etiam dico quod consanguineus vel socius postea retrahens tenetur soluere prædictam Gabellam emptori primo: quia talis retractus non est resolutio vel annullatio primi contractus: imò transfusio & subrogatio per legem factam in locum primi contractus & primi emptoris, & tenetur omnia soluere quæ primus emptor soluit: ergo meritò tenetur soluere Gabellam primo emptori qui eam soluit. Et in terminis ita probat nostra *lex 70. his legibus Tauri*, & iste est eius verus sensus.

Item principaliter quæro, an dominus directus 31
vel superficiarius possit retrahere sicut proximior consanguineus vel socius, & quis præferatur alteri? Et certe est articulus subtilis & difficilis qui eget perfecta declaratione: in quo breuiter & resolutiuè dico, quod dominus directi dominij, & superficiarius, & consanguineus, & socius possunt retrahere rem venditam infra prædictos nouem dies: quod intelligo & declaro isto modo, quod si quis habeat solam superficiem in re, & talis superficiarius qui est vtilis dominus vendat prædictam superficiem, dominus soli qui est directus dominus potest illam retrahere infrà prædictos nouem dies ratione maximi iuris, hoc est directi dominij quod habet in re: quod tamen est intelligendum quando superficiarius non præstabat aliquam annuam pensionem ipsi domino directo, quo casu licitè de iure potest vendere: secùs verò alias si præstabat aliquam annuam pensionem: quia tunc superficiarius non potest vendere superficiē irrequisito domino directo soli, sicut si esset emphyteota, argumento textus *in l. fin. Cod. de iure emphyt.* per quem ita tenet Bartol. & Doctores antiqui *in l. 1. §. quod autem, el 2. ff. de superficie*, & tunc eo requisito habebit tempus *præfictæ legis finalis C. de iure emphyt.*

Item etiam si dominus soli, qui est dominus directi dominij, vendat solum, tunc superficiarius poterit retrahere prædictum solum & dominium eius directum. Item etiam si dominus plenus & perfectus totius rei in solo & superficie vendat, tunc proximior consanguineus poterit retrahere, item etiam si socius qui habet partem in re vel fundo pro indiviso vendat suam partem, poterit alter socius retrahere.

Item etiam dico quod his concurrentibus si superficiarius vendat & habeat directum dominium rei vel fundi, provt necessariò debet habere; & habeat etiam consanguineum, vel socium, semper præfertur eius dominus directus.

Item si directus dominus rei vel fundi vendat suam proprietatem & dominium directum, superficiarius præfertur proximiori consanguineo & socio eiusdem rei.

Item etiam si consanguineus vendat qui habeat proximiorem consanguineum vel socium, talis socius præfertur tali consanguineo. Ita expressè disponit *lex 74. his ll. Tauri:* quæ certè est valdè subtilis & difficilis, & per alium sic non est declarata.

Circà quam adde & nota quod si proprietarius 32
vendat suam proprietatem, quam habet in re vel fundo vsufructuarius non potest eam retrahere: quia

de iure communi hoc non reperitur decisum, nec leges nostræ regiæ, hoc disponunt: & meritò, quia vsufructuarius non est dominus, nec quasi dominus directus, nec vtilis ipsius rei, nec habet partem substantialem eius, sed quandam qualitatem & ius seruitutis eius: vnde meritò proprietarius liberè alienare potest: textus est *in leg. rectè dicimus, ff. de verbor. signific.* cuius pulchra verba sunt, *rectè dicimus eum fundum totum nostrum esse, etiam cuius vsusfructus alienus est: quia vsusfructus non est dominij pars, sed seruitutis, vt via, & iter.* textus *in l. locum versicul. proprietarius, ff. de vsufructu.* textus *in lege fundi Trebatiani, ff. de vsufructo legato.* textus *in lege 3. §. hæres, ff. vsufructuarius quemadmodum caueat.* textus *in leg. iusto §. non mutat, ff. de vsucap.* textus *in l. 2. versic. 1. C. de vsufruct.* textus *in leg. sed si emptore. versic. 1. ff. de peculio*, quem ad hoc summè notat, & commendat Paulus *in leg. si noxiali. §. final. eod. titul.* textus *in leg. sed si forte, ff. de rebus eorum.* textus *in leg. 1. §. per eum, ff. de acquiren. poss.* textus *in §. de his. Institut. per quas personas nobis acquiritur.* textus *in leg. 1. §. si verò gratias, Codice commun. de manumiss.* vbi dicit quod licet socius qui habet seruum communem cum alio, possit eum manumittere inuito consocio, soluto sibi pretio: tamen socius qui habet vsumfructum in seruo non potest eum manumittere: & in prædictis locis est vniuersalis communis opinio Doctorum. Nec obstat textus subtilis & difficilis *in leg. 4. ff. de vsufruct.* cuius verba sunt, *vsusfructus in multis casibus pars dominij est.* textus *in leg. si postulauerit, ff. de adult.* text. *in leg. 1. ff. de triticaria cum similibus*: quia debent intelligi quod vsusfructus est pars dominij integralis seu legalis in concreto: quia iunctus cum ipsa proprietate facit vnum integrale. Scilicet dominium plenum, sicut paries iunctus cum aliis ædificiis & materialibus constituit domum: ita tenet & declarat Gloss. ordinaria *in d. leg. 4. ff. de vsufruct.* & ibi Bart. Alberic. post Oldrad. & antiquos quos ipsi referunt: & tenet & declarat Alberic. *in d. l. rectè dicimus.* tenet etiam Bart. *in l. & per iusiurandum, §. 1. ff. de acceptilat.* Paul. de Castr. & alij DD. *in l. si quis vi, §. differentia, ff. de acquirenda possess.* Angel. de Aretin. *in §. sicui fundus. Institut. de legatis.*

33 Item etiam si fructuarius vendat vsumfructum quem habet in re vel fundo, proprietarius non potest retrahere, nec isto casu potest habere locum retractus: quia talis vsusfructuarius per alienationem amittit vsumfructum, & statim ipso iure consolidatur cum ipsa proprietate: textus est *in l. si vsusfructus, versicul. & si extraneo, ff. de iure dotium.* & ibi Glossa ordinaria. Odofred. Bartolus, Baldus, Salicet. Fulgos. & communiter Doctores: textus *in §. finitur. Institut. de vsufructu.* & ibi Gloss. ordinaria Faber, Angel. Nicol. Platea & communiter Doctores, & idem disponit *lex 25. titul. 31. part. 3.* nec obstat textus *in leg. arboribus, versicul. vsufructuarius ff. de vsufruct.* vbi disponitur quod potest rem in qua habet vsumfructum alteri concedere vendere, vel alienare: quia debet intelligi tantum respectu commoditatis & fruitionis, & perceptionis ipsorum fructuum per tempus vitæ suæ: quo casu ius formale vsusfructus non alienatur, sed tantum vtilitas & commoditas eius: & idem etiam probat & disponit textus *in leg. necessario, §. fin. ff. de periculo & commodo rei venditæ.* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores. textus *in leg. si quis domum, §. 1. ff. locati.* & ibi communiter Doctores text. *in §. 1. Instit. de vsu & habitat.* & ibi etiam Doctores text. *in l. 25. in fin. tit. 31. p. 3.* imo etiam si aliquo casu ex iuris dispositione posset talis vsusfructus vendi, non posset proprietarius eum retrahere: quia inter eos nulla est Societas nec communis per suprà dicta

Item quæro, si quis habeat solam proprietatem in re vel fundo & alter habeat vsumfructum, & dominus proprietatis vendat proprietatem ipsi fructuario, & sic est consolidatus vsusfructus cum proprietate, an proximior vel socius in ipsa proprietate possit retrahere totam rem vel fundum, & sic proprietatem & vsumfructum simul: an verò debeat retrahere solam proprietatem retento vsufructu ipsi emptori fructuario, vel an fructuarius ipse præferatur & absoluatur à prædicto retractu? Et videtur quod talis consanguineus possit retrahere in solidum totam rem & sic proprietatem cum vsufructu: quia cum vtrumque ius sit consolidatum, iam iudicatur tota res integra, & non aliquod ius de per se: vndè meritò tota res videtur retrahenda soluto pretio & æstimatione vsusfructus ipsi fructuario. argumento text. *in l. 1. & per totum, ff. quibus modis vsusfructus amittatur.* text. *in §. finitur, instit. de vsufructu.* text. *in l. prætor, §. neptis, ff. ad Syllanianum.* text. *in l. cum filius, §. dominus, ff. de legatis 2.* 34

Item etiam ex aduerso præferatur fructuarius, quia in eo concurrit iam vtrumque ius proprietatis & vsusfructus & est dominus vtriusque, & ab eo non habet locum retractus ratione sui vsusfructus: ergo nullo modo possit habere locum retractus in tota re simul iuncta, nec etiam in aliqua eius parte de per se.

Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quod talis consanguineus vel socius non possit retrahere hoc casu totam rem vel fundum, sed tantum nudam & solam proprietatem, & vsusfructus debeat remanere fructuario emptori.

Primò quia sine culpâ sua vel voluntate fit illa consolidatio. Item etiam quia aliàs si totam rem consanguineus vel socius posset retrahere, sequeretur quod plus retraheret quam venditor vendidisset, quod est contra prædictas leges regias & earum intentionem: vel si attento iuris rigore prædictus consanguineus vel socius retraheret totam rem virtute consolidationis, statim de æquitate teneretur nouum vsumfructum constituere ipsi fructuario emptori, argumento textus *in l. Iuliæ, §. si quis seruo, cum sequenti, ff. de actionibus emption. & in l. si ex duobus, §. si hæres, ff. de peculio.* Item etiam fructuarius non debet præferri, quia nullum ius habebat in proprietatem, & virtute consolidationis vsusfructus accedit proprietatis, non verò è contra, ideo teneo quod dixi.

Item quæro an prædictæ leges regni permittentes & concedentes retractum, rescindant venditionem factam extraneo, & nouiter post retractum constituant in consanguineum vel consocium nouum titulum emptionis & venditionis vt subrogetur loco prioris emptoris & tituli eius? Et videtur quod prima venditio rescindatur, & noua venditio vel titulus constituatur tanquam à primo venditore facta in adiectionem in diem, vt *in l. 1. & per totum, ff. de in diem adiection.* Sed contrarium est tenendum; imò quod prædicta prima venditio & contractus non rescinditur: quia fuit legitimè facta. 35

Item quia nulla subest causa rescissionis. Item quia non datur ibi consensus contrarius priorum contrahentium. Item quia non interuenit fraus vel dolus eorum per quod debeat rescindi, argumento textus *in l. 1. & per totum, ff. de rescindenda venditione*, textus *in l. 1. & per totum, C. eod. tit.* textus *in l. in ciuile, C. de rei vend.* text. *in l. sicut, C. de act. & oblig.* sed tantùm resolutinè dicendum est, quod prima venditio valeat & tota virtus eius, actio vel obligatio, & effectus transfundatur in consanguineum vel socium retrahentē, & subrogetur in eū: & ista est vera intētio & intelligentia prædict. legū regni & in hoc resideo.

Item

Item quæro, quæ actio sit illa quæ competit proximiori consanguineo, vel consocio virtute prædictarum legum ad retrahendam rem venditam ab emptore vel possessore? & à sufficienti partium enumeratione videtur quod nulla possit competere: quia omnium actionum ista est summaria & vnica diuisio quod aut debet esse realis, aut personalis, vt *in §. omnium, Institut. de actionibus.* Sed realis non potest competere, quia arguit, præsupponit, & requirit dominium vel quasi dominium productum ex titulo, bona fide, & possessione, vt rei vendicatio vel Publiciana. Textus est *in l. 1. & per totum, ff. de rei vendicatione*, textus *in l. 1. & per totum, C. eod. titulo*, textus *in l. 1. & per totum, ff. de Publiciana*, quæ quidem actio non potest competere consanguineo vel consocio, cum omnia prædicta requisita sibi deficiant.

Item etiam personalis non potest competere, cum illa oriatur ex contractu vel quasi gesto cum alio, & talis contractus vel conuentio non interuenit in nostro casu & retractu inter emptorem & consanguineum, vel socium volentem retrahere, argumento textus *in l. 1. & per totum, ff. de actionibus & obligationibus, & in dicto, §. omnium Institut. de actionibus.* Sed breuiter & resolutiue dico & teneo quod in nostro casu & quæstione competit actio personalis, non natiua sed datiua quæ vocatur conditio ex lege, & est in rem scripta, quia immediatè datur & competit, à nostris legibus Regalibus induc. retractum: & datur nedū contrà primùm emptorem, sed etiam contra quemlibet alium tertium possessorem intra prædictum tempus nouem dierum, argumento textus *in l. 1. & per totum, C. de conditione ex lege*, iunctâ communi sententiâ ibi, & argumento textus *in l. 3. §. 1. & 2. ff. ad exhibendum, cum ibi notatis*, textus *in lege metus, §. fin. ff. quod metus causa, & ista est veritas.*

TEXTVS LXXVI.

Ll. 1°10. lb 4 Recop.

MAndamos que ninguna de nuestras justicias por enemigo den rebeldia sin prouança legitima, y passados tres meses alomenos despues de la condemnacion, y que sea pedido por el acusador, y si de otra manera la dieren, que sea en si ninguna la sentencia que sobre ello se diere, en lo que toca a darlo por enemigo. Id est: *Præcipimus ne vlla ex nostris iusticiis concedat rebellionem pro inimico sine legitima cognitione, & tribus mensibus ad minus post condemnationem elapsis, & ab accusatore postulatam. Quod si aliter concesserint, sententia super ea re lata sit in se nulla quod attinet ad aliquem pro hoste declarandum.*

SVMMARIVM

1 *An & quando absens de iure communi poterat accusari & condemnari?*
2 *Accusatore absente, & reo accusato præsente potest ferri sententia.*
3 *Quæ sit ratio per quam in criminalibus non possit procedi contra absentem?*
4 *Benè potest iudex recipere testes etiam in absentia ad perpetuam rei memoriam.*
5 *Omne delictum & eius pœna regulariter præscribitur per viginti annos.*
6 *Ex diuturnitate temporis minoratur pœna in delictis.*
7 *In aliquibus casibus specialibus potest procedi contrà absentem.*
8 *Hodie de iure regio indistinctè potest procedi contrà absentem.*
9 *Citatio est quædam defensio de iure naturali quæ tolli non potest.*
10 *An lex possit facere quod ex præsumptionibus quis condemnetur?*
11 *Etiam si reus absens postea se præsentet vel captabitur, probationes antea factæ in absentia valent & tenent.*
12 *Fuga in delictis & causis criminalibus quid operetur.*
13 *Si reus fuerit captus, processus factus in absentia valet.*
14 *Si reus sit innocens debet in absentia absolui.*
15 *An nostra lex, quæ permittit propriam vindictam parti offensæ valeat?*
16 *An offensus, qui potest occidere alium, possit secum adducere socios?*
17 *Istud ius vindictæ non potest alteri committi.*
18 *Offensus occidens alium virtute huius legis peccat mortaliter.*

LEX LXXVI.

NOta ex ista lege quod vindicta propriâ authoritate potest per iudicem parti offensæ committi in absentia, secutâ formâ huius legis, scilicet quòd præcedat vera & plena probatio, & non semiplena vel præsumpta & parte petente, & elapsis tribus mensibus post sententiam diffinitiuam latam. Pro cuius perfecta intelligentia & declaratione præsuppono quod de iure communi absens non potest accusari nec condemnari ex delicto graui ex quo veniret imponenda pœna corporalis, & sic vltrà relegationem: sed tantùm ex delicto ex quo veniret tantùm imponenda pœna pecuniaria, vel relegationis, vel infrà, textus est capitalis & expressus *in l. absentem, ff. de pœnis* textus *in l. 1. & per totum, ff. de requirendis reis*, textus *in l. seruum quoque, §. publicè ff. de procurator*, textus *in l. 1. versic. sin autem, ff. an per alium causæ appellationis, &c.* textus *in l. absentem, C. de accusat.* textus *in l. si quondam, C. de adulter.* textus *in cap. 2. & in cap. absente, & quasi per totum 3. q. 9.* textus *in cap. veritatis de dolo & contumacia*, & vtrobique Glossa ordinaria & communiter Doctores. Quod extende etiam si se absentauerit post accusationem propositam, & litem contestatam, imò quod magis est, etiam si se absentauerit publicatis attestationibus, & probato & liquidato iam negotio, ita tenet Glossa ordinaria *in d. l. absentem, ff. de pœnis, in verbo, relegatione*, & ibi Bartol. Alberic. & communiter Doctores: tenet etiam Azo, *in summa, Cod. de requirendis reis num. 2.* Cinus, Bald. Salicetus, & communiter Doctores *in l. absentem, C. de accusat.* idem Bald. & alij Doctores *in l. 1. Ced. quomodo & quando iudex.*

Secùs tamen est in casu contrario, scilicet reo præsente & accusatore absente, quia benè potest ferri sententia liquidato negotio, ne fortè absentia accusatoris noceat reo capto vel detento, ita probat textus notabilis *in lege quamuis indubitati, Codice de adulter.* & ibi notant Azo, Bald. & communiter alij Doctores.

Sed operæ prætium est videre quæ sit ratio fundamentalis per quam iura disponunt quod in prædictis grauibus delictis in quibus venit imponenda pœna vltrà relegationem, non possit procedi contra absentem legitimè citatum, cum contumacia cuilibet debeat esse nociua, & non debeat quis ex sua malitia commodum reportare, vt *in lege condemnationem, §. vnicuique, ff. de regul. iur. & in regula mora. de reg. iur. in 6.* maximè quod ex hoc sequitur maximum & irrecuperabile inconueniens & præiudicium parti læsæ & offensæ, & similiter reipublicæ. Scilicet quod si durante absentia delinquentis testes morientur deficeret probatio, & delictum remaneret impunitum: sed resolutiuè dico & respondeo, quod duplex potest esse ratio. Prima, quia

quando reus eſt abſens non poteſt ſe defendere: quia fortè ei competit aliqua iuſta cauſa, deffenſio, vel excuſatio per quam poſſet abſolui, vel minui pœna, quam fortè iudex vel teſtes ignorarent: vnde in hoc dubio iura volunt quod non poſſit in abſentia condemnari, nec contra inauditam partem ferri ſententia, & in expreſſo iſtam rationem voluit conſultus *in d.l. abſentem*, ibi dum dicit: *Sanctiùs enim eſſe impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnari*: quaſi dicat textus, quod abſens non poſſit condemnari: quia fortè aliqua deffenſio ſibi competebat & erat innocens. Et in hoc dubio ſanctiùs & iuſtiùs eſt quod abſens, licèt verè ſit delinquens, non condemnetur, quam eo caſu quo ſit innocens, & ſine culpa condemnetur: & contra inauditam partem & caſu tam grauiſſimo & præiudiciali iura noluerunt proferri ſententiam: probat etiam textus *inl. 1. ff. de requirendis reis.* ibi, *nec enim inauditâ cauſâ quemquam damnari æquitatis ratio patitur.* textus *in cap. 1. de cauſâ poſſeſſionis & proprietatis.* textus *in cap. nos in quemquam, 2. q. 1.* text. *in c. Deus omnipotens, eadem cauſa, & q.* & in terminis iſtam rationem ponit Albericus *in d.l. abſentem*, §. *aduerſus*, 2. *colum. ff. de pœnis.* Nec obſtat ſi dicas quod iſta ratio non concludit, quia haberet locum quando procederetur contra abſentem non citatum nec contumacem: ſecùs tamen ſi eſſet legitimè citatus & contumax: quia tunc non dicitur indefenſus, imò reputatur præſens, argumento textus *in Authentic. vt omnes obediant iudicibus. §. ſi verò nec, collat. 5.* textus *in l. ab eo, C. quomodo & quando iudex.* textus *in l. ea quæ, eod. tit.* text. *in l. final. C. ſi per vim, vel alio modo.* textus *in l. properandum, §. ſin autem reus, Cod. de iudiciis*, textus *in l. ad peremptorium, cum quatuor legibus ſequentibus, ff. de iudiciis.* text. *in cap. inter quatuor, de maioritate & obedient. cap.* textus *in c. qualiter & quando, el 2. §. debet, de accuſation.* textus *in c. 1. de teſtib.* textus *in c. abſens, 3. q. 9.* ibi, *niſi fuerit abſens ex contumacia, pro præſenti, namque eum contumacia haberi.* facit textus *in cap. veritatis, de dolo & contumaciâ.* textus *in Authent. qua in prouincia, C. vbi de criminibus agi oporteat.* ibi, *quia contumacia eius pro præſentia eſt*, quia reſpondeo quod prædicta iura loquuntur & debent intelligi, quando contra abſentem agitur vel proceditur in cauſis ciuilibus vel criminalibus non ingerentibus pœnam ſanguinis, & ſic infrà relegationem, ſecùs verò in grauibus criminibus ingerentibus pœnam mortis, vel corporalem, & ſic ſupra relegationem propter graue periculum quod ibi vertitur: & hoc caſu habet locum & verificatur prædicta ratio ſuperior quæ certè concludit. Item etiam ſecunda ratio poteſt eſſe, quia de delictis vel criminibus in quibus veniret imponenda pœna capitalis vltra relegationem, ſententia lata in abſentia eſſet illuſoria, cùm non poſſit executioni mandari reo abſente: & in terminis iſtam rationem ponit Cin. *in l. abſentem, C. de accuſation. in fin.* Bald. *in l. quamuis indubitati, C. de adulter. 1. colum. in medio.* Abbas *in cap. veritatis, de dolo & contumacia, 3. colum. num. 19.* & ibi Ioannes de Imola 1. *columna.* Sed certè iſta ratio non concludit: quia ſaltem maxima vtilitas & effectus reſultaret ex ipſa ſententia contra abſentem lata: quia fortè poſtea deficeret probatio. Item etiam quia prædicta ſententia lata poſſet executioni mandari poſtquam reus caperetur: vnde teneo primam, veram, iuridicam, & efficacem rationem.

4 Aduertendum tamen, quòd licet contra abſentem non poſſit iudex procedere in criminibus grauibus ingerentibus pœnam ſanguinis, & ſic vltra relegationem, tamen benè poteſt iudex recipere teſtes ex officio, vel ad inſtantiam accuſatoris ad perpetuam rei memoriam, quando ſunt ſenes, vel de facili morituri, vel longè receſſuri: ne deficiat poſteà probatio, & delictum remaneat impunitum. Ita ſingulariter reperio quod tenet ſolus Salicetus *in l. abſentem, C. de accuſat. penult. colum.* Sed attende quod iſta ſententia & concluſio eſt falſa: quia in ciuilibus cauſis benè verum eſt quod ad inſtantiam creditoris vel actoris, etiam ſi in poteſtate eius ſit quando vellet agere, quia ius vel actio competit ſibi: de præſenti poſſunt recipi teſtes ad perpetuam rei memoriam ex prædicta iuſta cauſa: quia ſunt ſenes, vel de facili morituri, vel longè receſſuri. textus eſt *in Authent. de teſtib. §. & hic vero multoties, collat. 7.* text. *in Authent. ſed & ſi quis ab aliquo, C. de teſtibus.* text. *in l. current. ff. eodem.* textus *in l. 1. C. de vſucap. pupillar.* text. *in cap. quoniam frequenter, verſ. 1. vt lite non conteſtata*, & vtrobique Gloſſa ordinaria & communiter Doctores, & idem diſponit *lex 2. titulo 16. 3. partit. & l. 14.* vbi eſt bona Gloſſa *titulo 8. libro 2. for. ll.* ſimiliter etiam quando actor non poteſt agere de præſenti, quia competit ſibi ius vel actio conditionalis poſſunt recipi teſtes, etiam nulla alia ſubſiſtente cauſa vel ſuſpicione mortis vel abſentiæ: quia ſola dilatio quæ in tali conditione reſultat, cenſetur iuſta cauſa. textus eſt ſingularis in iure ſecundum tertiam lecturam, Gloſſa *in l. in lege Aquilia ſi delictum, ff. ad leg. aquiliam*, quem ad hoc notat & commendat Abbas *in cap. ſignificauit, de teſtibus, 3. & 4. colum.* & ibi Anton. 2. *colum.* & ſentit Innocentius *in c. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata*, & ibi Ioan. Andr. & Abbas, & alij Doctores tamen in criminalibus, etiam ex dictis cauſis non poſſunt recipi teſtes ad perpetuam rei memoriam contra reum abſentem: ita probat textus *in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſtata.* ibi, *cum ciuiliter eſt agendum*, & ibi expreſsè tenet Gloſſa ordinaria *in verbo ciuiliter*, Innocentius, Antonius, Hoſtienſis, Ancharanus, Bald. Abbas, & communiter Doctores, tenet etiam Bald. qui notabiliter loquitur *in authentica ſed & ſi quis, C. de teſtibus*, Florian. *in d.l. in l. Aquilia ſi delict. ff. ad legem Aquiliam.* Cuius ratio eſt ſecundum eos, quia in executionibus pœnarum non eſt fauor accuſatori adhibendus, argumento textus *in l. auxilium, ff. de minoribus*, pro qua ſententia & concluſione eſt hodie lex notanda ſecundo *tit. 16. 3. part.* ex quibus remanet concluſio, quod in cauſis criminalibus in quibus venit imponenda pœna vltra relegationem, non poteſt procedi contra abſentem, neque adhuc ex aliqua cauſa contra eum recipi teſtes ad perpetuam rei memoriam.

Item etiam contra prædicta iura quæ habent quod in delictis ingerentibus pœnam ſanguinis non poſſit procedi contra abſentem, facit & reſultat maximum inconueniens, ſcilicet, quod delictum poſſit præſcribi lapſu temporis: nam omne delictum regulariter præſcribitur per viginti annos, textus eſt ſingularis & vnicus *in l. quærela, C. ad leg. Corneliam, de falſis*, quem ad hoc notat & commendat Bartol. & communiter Doctores & reputat ſingularem & vnicum Angel. & Salicet. ibi. Sed ad hoc notabiliter reſpondeo, quod accuſator, vel iudex ex officio poterit proponere libellum accuſationis vel inquiſitionis, licèt in ea non procedatur, & hoc operatur quod non currat aliqua præſcriptio: ita probat text. valdè notabilis *in l. 2. verſ. 1. C. de exhibendis reis*, & ibi tenet Gloſſa ordinaria & communiter Doctores: Gloſſa etiam ordinaria *in l. abſentem, C. de accuſation.* & ibi communiter Doctores, Gloſſa etiam ordinaria *in l. abſentem, ff. de pœnis.* Azo *in ſumma, C. de requirendis reis*, Anton. de Butr. *in cap. veritatis, de dolo & contumacia, 4. colum.* & alij Doctores, probat etiam text. *in l. 1. & 2. C. de requirendis reis*, per quæ iura

ita

ita tenet Bart. *in dict. l. absentem, ff. de pœnis*, 1. *col.*

Item etiam operatur quod interrumpatur præscriptio præterita : ita probat text. iuncta Glossa *in leg. iure mariti, C. de adulteriis*, & ibi notat Salic. *in l. si quondam, C. eod. tit. num.* 2.

6 Item etiam talis propositio accusationis vel inquisitionis operabitur alium singularem effectum : nam licet ex diuturnitate temporis, quando aliquod magnum & notabile interuallum temporis transiuit post delictum commissum minuatur pœna, & non teneatur delinquens pœna ordinaria, sed mitiori, vt *in l. si diutino, ff. de pœnis*, & ibi Gloss. ordinaria & communiter Doctores : Et per eum tenet Salicet. *in l. seruos, C. ad legem Iuliam, de vi*, tamen postquam iam fuit proposita dicta accusatio vel inquisitio, non gaudebit tali priuilegio : imò pœnâ ordinariâ poteri puniri, quia ex causa absentiæ, & non ex negligentia pœna non potuit sibi imponi : ita determinat Bartol. *in d. l. si diutino.* & Abbas Panormitanus *in capit. cum laboret, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium*, 2. *col.* & Anchar. ibi 3. *colum.* in aliis verò delictis, in quibus non venit imponenda pœna mortis nec corporalis, sed relegationis tantum, vel infra, bene potest procedere contra absentem : quia non agitur de tam graui damno & præiudicio, & similiter sententia non censetur illusoria : quia si reus condemnatur in exilium & ipse est absens, satis suâ absentiâ punitur & obtemperatur sententiæ, ita solus Cin. *in l. absentem, C. de accus. propè finem.*

7 Adde tamen, quod in aliquibus casibus specialibus potest procedi contra reum absentem, etiam in delictis capitalibus, in quibus venit imponenda pœna mortis vel corporalis.

Primus est in crimine læsæ maiestatis. textus est *in extrauag. ad reprimendum sub titulo, quo modo in læsa maiestatis crimine procedatur, versic. superdicto crimine, &c.* & ibi Glos. ordinaria Bartol. & alij Doctores, tenet etiam idem Bartol. *in lege prima, ff. de requirendis reis*, Salicetus & communiter Doctores *in lege absentem, Codice de accusation.* Angel. de Perus. & Hipp. de Marsil. *in lege 4. ff. ad legem Cornel. de Sicariis.*

Secundus casus est quando quis est officialis publicus & apparitor, & delinquit in officio : quia poterit ex illo delicto in absentia condemnari, text. est *in lege ne diu, Codice de pœnis*, & ibi notat & commendat Baldus & communiter alij Doctores.

Tertius casus est, quando quis alium spadonem fecit : textus est *in lege quarta, versiculo & qui hoc crimine, ff. ad legem Cornel. de sicar.* quem ad hoc notat & commendat Bartol. & alij Doctores, & reputat singularem Angel. de Perus.

Vnum tamen est, quod licet in delictis capitalibus non possit procedi contra absentem ad deffinitiuam sententiam, quando venit imponenda pœna mortis, vel corporalis, vt iuribus suprà allegatis : tamen bona eius annotantur & scribuntur, & si reus delinquens absens citatus intra annum non veniat, confiscantur & fisco regio applicantur, adeò quod licet postea innocens reperiatur & sine culpa, non poterit bona recuperare : quia illa perdit & amittit propter maximam eius contumaciam, textus est formalis & expressus *in lege secunda, Codice de requirendis reis*, & ibi Glossa ordinaria Odofred. Petrus, Cinus, Butricar. Bartol. Baldus, Angelus, Salicetus, & communiter Doctores, idem etiam disponit *l.* 7. *titulo octauo, tertia parte*, quod tamen intellige quando delictum erat tale ex quo si in præsentia deffinitiuè damnaretur bona venirent publicanda & confiscanda : non verò aliàs : ita notabiliter tenet & declarat Cinus *in lege* 1. *Codice de requirendis reis*, & ibi Angelus de Perusio & Salicetus *finali columna.*

8 hodie

Hodie tamen de iure nostro regio omnia prædicta sunt correcta & mutata : quia indistinctè omnibus delictis capitalibus, vel non, potest procedi contra reum absentem : & si legitimè citatus non venerit, habetur pro confesso, & potest condemnari in pœna ordinaria delicti : ita disponit lex 4. *titulo 3. libro secundo, foro ll. & lex 9. titulo 2. libro tertio, ordin.* Hodie verò de iure etiam regio magis nouo aliter disponitur & iustissimè per pragmaticam huius regni folio 189. ad quam se refert nostra lex Tauri, & eam præsupponit, approbat, & confirmat : qua quidem pragmatica cauetur quòd reus delinquens absens ter citetur cum termino nouem dierum in qualibet citatione, si fuerit in iurisdictione ipsius iudicis cognoscentis de delicto : si verò fuerit extra iurisdictionem, debet citari cum termino viginti dierum in qualibet citatione, & in qualibet citatione, debet præconizari, & quælibet citatio debet in domo propria absentis (si quam habet) notificari : & insuper in loco publico figatur edictum in scriptis, in quo contineatur delictum de quo accusatur vel inquiritur, & terminus fuit assignatus, & proclamata quæ fuerunt data : & post omnia ista debet proponi accusatio in forma contra absentem cum termino trium dierum : post quorum lapsum accusetur sibi contumacia & concludatur in causa, & feratur interlocutoria, in qua admittantur partes ad probationem cum termino competenti, in quo etiam iudex inquirat de innocentia ipsius rei absentis, & post lapsum termini probatorij fiat publicatio processus cum termino trium dierum ad opponendum contra testes, & finaliter concludatur processus ad sententiam definitiuam ferendam. Circa quam est singulare dubium, si possit prædicta pragmatica & eius dispositio procedere & habere locum contra minorem viginti quinque annorum absentem : vel an processus posteà annulletur si constet esse minorem ? & videtur quòd processus fuerit nullus ex defectu personæ, cùm non possit talis minor esse in iudicio agendo, nec defendendo in ciuilibus nec in criminalibus sine curatore, vt *in lege clarum, Codice de author. præstand.* Sed teneo contrarium, imò quòd procedat etiam contra minorem & illum qui est capax delicti : quia ratione contumaciæ quæ de per se est etiam delictum vt *in lege consentaneum, Codice quomodo & quando iudex debet internenire aliqua probatio vel præsumptio delicti* : ergo generaliter habet locum prædicta pragmatica tam in minore quam maiore, post quæ omnia si delictum reperiatur verè & legitimè probatum, vel quod vltra fugam reperiatur tale indicium probatum, vel præsumptio quæ sufficeret ad ad torturam, tunc absens potest definitiuè condemnari ad pœnam ordinariam delicti : & in summa ista est vera resolutio prædictæ pragmaticæ quæ quotidie in isto regno practicatur.

Pro cuius maiori declaratione necessariò quæro, an illa lex, pragmatica & dispositio potuit fieri, & disponere vt stante prædicta probatione reus absens possit definitiuè condemnari de capitali delicto ad pœnam mortis vel capitalem ? & certè videtur quòd non, sicut ius commune disponebat : quia cùm defensio sit de iure naturali, & absens possit habere aliquam iustam excusationem vel defensionem de qua non constat nec possit constare in sua absentia, princeps vel lex humana positiua, non potest hanc defensionem tollere & inducere vt condemnetur, argumento textus *in lege vt vim, ff. de*

iuſtitia & iure textus *in l.* 1.§.*cum arietes*, *ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur*, text. *in l. ſcientiam*, §. *qui cum aliter*, *ff. ad legem Aquil.* text. *in l.* 3. §. *eum igitur*, *ff. de vi & vi armat.* text. *in l.* 1. *Cod. vnde vi*, text. melior de iure *in Clemen. paſtoralis, de re iudicata*, ibi, *defenſionis quæ à iure prouenit naturali*, imò quod magis eſt, etiam de iure diuino videtur prohibitum quòd abſens non poſſit condemnari, vt *in cap. abſens*, 3. *q.* 9. cuius verba ſunt, *abſens verò nemo iudicetur, quia diuina & humana leges hoc prohibent*: & probatur etiam *Actum Apoſt. cap.* 22. vbi dicitur, *non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem priuſquam is qui accuſatur præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina quæ ei obiiciuntur*, facit etiam Gloſſ. fin. *in ſumma* 4. *quæſt.* 1. *verſic. quis enim diceret*, quæ habet quòd ex contumacia non poteſt quis capitaliter in abſentia condemnari: quem ad hoc notant & commendant ibi Doctores & notat & commendat Baldus *in l. data opera, C. qui accuſare non poſſunt* 5. *col. n.* 24.

Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum imò quòd prædicta noſtra regia diſpoſitio valeat & teneat, & optimè potuit facere & ſtatuere, quòd in cauſis criminalibus etiam ingerentibus pœnam mortis vel corporalem abſens poſſit condemnari: quia loquitur & verificatur quando reus abſens legitimè citatur, & interuenit probatio plena vel præſumptiua, & ex his iuſtificatur noſtra regia diſpoſitio: ſecùs verò eſſet ſi diſponeret & ſtatueret quòd abſque citatione damnaretur, quia hoc non poſſet facere nec ſtatuere: & ita procedunt & debent intelligi iura contraria, & per conſequens licet de iure communi poſitiuo erat diſpoſituum quòd abſens non poſſit condemnari etiam ſtante citatione, & probatione, tamen benè poterat & poteſt de iure communi contrarium diſponi provt hodie diſponitur, vt dixi & probaui: & iſta eſt vera declaratio & reſolutio huius articuli: & in expreſſo ita tenet & determinat Bald. *in lege nè diu, Cod. de pœnis*, idem Bald. *in l.* 1. *Codice quomodo & quando iudex* 2. *columna, num.* 8. Angel. de Peruſ. *in lege ſi accuſatoribus, C. de accuſat.* 2. *col. num.* 5. Ioan. de Imol. *in cap. veritatis de dolo & contumacia*, 1. *col.* Abb. Panor. *in cap. inter quatuor, de maior. & obed.* 1. *col.* Ioan. de Platea *in lege ſi apparitor. C. de cohortalibus, lib.* 12. 1. *col.* 2. notabiliter ponderando textum ibi, & etiam Lucas de Penna. 3. *columna*.

9 Confirmatur, quia citatio eſt quædam defenſio & ſolennitas introducta & requiſiti de iure naturali & diuino in actu graui & præiudiciali, quæ per principem vel legem poſitiuam tolli non poteſt: textus eſt capitalis & expreſſus *in Clementina, paſtoralis*, §. *cæterum de re iudicata*, quam ad hoc notat Imol. 3. *col. num.* 23. Anchar. 5. *columna*, & communiter Doctores Bartol. *in extrauaganti, ad reprimendum, in verbo, & figura* 2. *colum.* idem Bartol. *in l. filius familias, ff. de donat.* 2. *col.* Abb. qui benè loquitur *in cap. cùm olim. de re indicat. penult. col.* & ibi Felinus 9. *col. num* 12. idem Felinus *in cap. quæ in eccleſiarum, de conſtit. num* 66. Marianus Socinus *in tractatu de citationibus, ſub rubric. de dilationibus* 7. *articulo principali*, Baldus *in cap. cùm ſit Romana, de appellation. in fine*, Iaſon *in l. final. Cod. vnde legitimi. penult. col.* facit etiam bonus textus *in capitul.* 1. *de cauſa poſſeſſ. & proprietat.* quem ibi ponderat Abbas 2. *col. num.* 4. & poſt eum alij Doctores bonus etiam textus de iure ciuili, *in l. final. C. de legibus*, iuncta Gloſſa in verbo, *quo minus*, quem ad hoc notat & commendat ibi Bald. & Paulus de Caſtro. Confirmatur etiam ex illo quod habetur *Geneſis cap.* 3. vbi habetur quòd DEVS & Dominus noſter vocauit Adam antequam eum puniret: præmiſſa igitur & facta legitimâ citatione, benè poteſt lex ſtatuere & diſponere vt contra abſentem procedatur: in genere tamen vel modo probationis, virtute & effectu eius benè poteſt, iſta lex diſponere & ſtatuere, vt apertè probant prædicta iura, & probat textus *in c. abſens, prima quæſtione* 9. *in fine*. text. *in cap. inter quatuor. de maioritate & obedientia*. text *in capitul. qualiter & quando*, §. *debet, de accuſation.* textus *in cap.* DEVS *omnipotens, ſecunda quæſtione*, 1. textus *in capitul. veritatis, de dolo & contumacia*. textus *in Authentica, vt omnes obediant iudicibus*, §. *ſi verò neque, collatione quinta*, Nec obſtat, ſi ſubtiliter dicas quòd in probatione delicti lex ipſa ciuilis non poſſit aliquid de nouo ſtatuere, diſponendo quod ſufficiat præſumptiua probatio in præſentia vel abſentia ad imponendam pœnam ordinariam vel extraordinariam: vel diſponendo, provt prædicta pragmatica noſtra regia diſponit per noſtram legem Tauri approbatam, quod in abſentia ex ſola fuga & contumacia cum indiciis ſufficientibus ad torturam, abſens poſſit condemnari ad pœnam ordinariam.

Nec obſtat ſi dicatur, quod in probatione delicti 10
lex ipſa ciuilis non poſſit aliquid de nouo diſponere, ſtatuendo non ſufficiat præſumptiua probatio in præſentia vel abſentia, ad imponendam pœnam ordinariam vel arbitrariam, & à fortiori non poſſit diſponere quod ex ſola fuga & contumacia iunctim cum aliis indiciis ſufficientibus ad torturam, reus abſens condemnetur ad pœnam ordinariam: quia talis lex vel diſpoſitio tendit contra ius diuinum, ſecundum quod requiritur plena probatio per duos teſtes, vel confeſſio partis: & ſic in præſentia vel abſentia requiritur iſta plena & perfecta probatio, maxime in delictis in quibus tàm graue præiudicium ſequitur, & nullo modo videtur ſufficere minor probatio: ita probat textus *in capitul. licet vniuerſis, de teſtibus*, iuxta illud Dominicum *in ore duorum vel trium ſtat omne verbum*. textus *in cap. veniens eodem titulo*. textus *in* §. *vnius* 4. *quæſt.* 3. textus *in cap. admonen.* 23. *quæſt.* 2. textus *in capitulo. nos in quenquam*, 2. *quæſt.* 1. cuius verba ſunt, *nos in quenquam ſententiam ferre non poſſumus, niſi aut in conuictum, aut ſponte confeſſum*. textus *in capitul. multi eadem cauſa, & quæſt. propè finem*. cuius verba ſunt, *noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio vel ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio, ſed potiùs ex lege* DEI *ſecundum ordinem eccleſiæ, ſine vltrò confeſſum ſiue accuſatum atque conuictum*. textus *in capite eccleſiæ ſanctæ Mariæ, de conſtitut. in fine*, per quæ iura apertè denegatur potentia & facultas aliter condemnandi: quia ad hoc notabiliter reſpondeo quòd debet intelligi, niſi per legem nouam aliud diſponatur: quia lex ciuilis poſitiua vel regia benè poteſt diſponere quod ex ſemiplena probatione vel ex indiciis & præſumptionibus in ciuilibus vel criminalibus ſequatur ſententia definitiua, iuſta præcedente cauſa: imò quod magis eſt, poteſt diſponere quòd ex ſola fuga vel contumacia poſſit ſequi condemnatio: ita probant iura ſuperius allegata, & probat text. ſingularis *in lege tertia Codice de aſſeſſoribus*. vbi habetur quòd officialis fugiens tempore ſyndicatus habetur pro confeſſo & conuicto, ac ſi plenè contra eum eſſet probatum: quem textus ad hoc reputat ibi ſingularem Bartol. & communiter alij Doctores probat etiam textus iuncta Gloſſa ordinaria & communi opinione *in l. penult. ff. de cuſtodia reorum*, vbi habetur, *reus captus aufugit de carcere, habetur pro confeſſo & punitur pœna ordinaria delicti*, textus *in lege ſenatus*, §. *diuus ff. de iure fiſci*, text. *in l. impuberibus*, §. *præterea. ff. de ſuſpectis tutoribus*, textus *in lege locorum*, *Cod. de omni agro deſerto*, *lib.* 11.

libro 11. & ibi Gloſſa ordinaria, Bartolus, Platea, & Lucas de Penna. textus *in Authentica, de exhibendis & introducendis reis, §. ſi verò etiam, collat.* 5. text. *in cap. decernimus 3. quæſtione* 9. textus *in capitulo nullus de præſumption.* textus *in capitulo rurſus*, 11. *quæſtione* 3. & tenet Speculat. *in titul. de accuſat. §. ſequitur videre, numero* 1. Bartol. *in quæſtionibus ſuis, quæſtione* 1. *numero* 3. Ioann. Andr. *in cap. veritatis, de dolo & contumacia, penult. colum.* & ibi Abbas *numero* 26. Bald. *in capite* 1. *iniuria*, 4. *columna, verſiculo quæro vtrum de pace iuramento firmanda, in lege omnes.* Alber. *qui Cod. de epiſcop. & cleric.* Bald. *in lege* 1. *C. quomodo & quando iudex*, 2. *columna*, idem Alberic. *in rubric. C. qui communia, vel epiſtol.* Bartol. *in l. dinus, la* 2. *ff. de cuſtod. reorum, num.* 4. & ibi Alb. & alij Doctores. Angel. *in tractatu maleficiorum, in parte, quia iudex videns quòd inquiſiti non comparent, verſic. quæritur tamen*, idem Angel. *in part. fama publica præcedente*, 15. *colum.* & ibi eius Additionator. Cuius ratio eſt, quia talis lex ciuilis vel regia non tollit in hoc ius diuinum, nec diſponit contra ipſum: ſed tantum limitat, declarat, vel modificat illud ex cauſa iuſta, & aliquibus caſibus particularibus: quod poteſt licitè facere: ita ſingulariter & magiſtraliter tenet Bart. *in l. conſtitut. florum, §. omnem*, 3. *colum. num.* 6. Bald. *in Authent. ad hæc, C. de vſuris.* 2. *col.* idem Bald. *in l.* 2. *C. de precib. Imper. offeren.* Abb. Panorm. *in c. quæ in Eccleſiarum de conſtit.* 5. *colum. num.* 9. & ibi communiter moderni.

Item etiam dicit & diſponit prædicta pragmatica, quòd ſi reus abſens ſe præſentet coram iudice, vel ſit captus ante ſententiam definitiuam audiatur ex integro: & iſto caſu remaneant validæ probationes factæ contra eum in abſentia, ac in iudicio ordinario & præſentia fuiſſent factæ, & ſenſus eſt quod teſtes & probationes receptæ valeant & teneant taliter, quòd ſi probatio ſit legitima vera & concludens poſſit definitiuè condemnari: ſi verò non ſit ſufficiens, ſed ſemiplena vel tantum iudiciaria, talis probatio quæuis ſic remaneat in ſuo vigore, ac ſi in præſentia fuiſſet facta & recepta: & hoc caſu non determinat an ex indiciis iunctim cum fuga poſſit condemnari, vel quid operetur illo caſu prædicta fuga, vnde teneo reſolutiuè, quòd tunc ex tali fuga, iunctim cum indiciis non poſſit condemnari: ſed tantum vult, quod probatio facta in abſentia quæcunque illa ſit remaneat in ſuo ſtatu & vigore, tanquam ſi eſſet contra præſentem facta: quia ſolum eo caſu, quo eſt abſens & ſententia fertur contra eum in abſentia ſtatuit illa pragmatica quòd ex fuga cum indiciis poſſit condemnari, tamen quando ſe præſentat vel captus eſt ante ſententiam non determinat quòd ex tali fuga cum indiciis poſſit condemnari: imò nec determinat quod operetur fuga illo caſu: ſed in hoc dico & teneo, quod relinquit effectum fugæ, & indiciorum in diſpoſitione iuris communis.

12 Vnde quia articulus eſt valdè quotidianus & neceſſarius, & propriè cadit in noſtra materia, magiſtraliter & reſolutiuè illum tangam, omiſſis aliis indiciis de quibus tractaui in propria materia torturæ: pro cuius perfecta declaratione dico quod aliquando fuga ipſa eſt crimen & delictum de per ſe, qua probata ſtatim imponitur pœna & punitio eius: text. eſt *in l. deſertorum, ff. de re militari.* text. *in l. proditores, eodem titulo.* text. *in lege conſiliarios, C. de aſſeſſoribus*, & ibi Gloſſ. ordinaria & communiter Doctores, quandoque verò fuga eſt probatio, ſuſpicio, præſumptio, vel indicium alterius delicti principalis vt homicidium, furtum, vel ſimile delictum: & tunc aut quis fugit à carcere poſtquam eſt captus & tunc habetur pro confeſſo, & punitur pœna ordinaria delicti: text. eſt *in l. pen. ff. de cuſt. d. reor.* & ibi tenet Gloſſa ordinaria Bart. & communiter Doctores, ſed certè ille textus hoc mihi non probat, ſed tantùm vult & dicit quòd reus captus puniatur pro fuga & effractione carceris, licet ſit innocens in delicto principali. Autverò ſi non eſt captus, ſed fugit a domo ſua vel iuriſdictione, antequam caperetur de mandato iudicis, tunc talis fuga non facit plenam probationem, vt ex ea poſſit condemnari: ſed tantum inducit præſumptionem vel indicium ſufficiens ad torturam: ita probat textus *in l. diuus Adrianus, ff. de cuſtodia reorum*: quam ibi ſummè notat & commendat Dinus, Bart. Alber. Angelus de Peruſ. & alij communiter Doctores antiqui: textus *in lege raptores, C. de epiſc. & cler.* text. *in l. vnica, C. de raptu virginum.* text. *in l.* 2. *C. de his qui latrones, &c. in verſic. ſin autem.* textus *in lege ſecunda, Cod. de requirendis.* text. *in l. abſentem, ff. de pœnis.* text. *in l. Cornelia, ff. ad Syllanianum*, & ibi expreſſe notat & commendat Bart. Angel. & alij Doctores: tenet etiam Gloſſa ordinaria *in l. admonendi, ff. de iureiur. in gloſſ. pen. in medio*: & ibi Bartol. 6. *colum. numero* 35. Bald. 6. *col.* & alij moderni præcipuè Iaſon 2. *lect. numero* 137. Gloſſa ordinaria *in l. bona fidei, C. de rebus creditis in gloſſ. fin.* & ibi Bald. *in fine.* Salic. 7. *colum. numero* 13. & communiter alij Doctores Ioan. Andr. *in titul. de præſumptionibus, §. ſpecies, verſ. violenta, in fin. addition.* Anton. de Butr. & communiter Doctores *in cap. veritatis, de dolo & contumacia*, ex quo inferas, quòd licet talis fuga faciat indicium ad torturam, non tamen inducit ſemiplenam probationem, cùm indicium minus ſit quàm ſemiplena probatio, vt eſt gloſſa ſingularis & vnica *in l. cum probat. ff. de probat.* ſecundum Bald. Salicet. & alios Doctores ibi: & ſecundùm Paul. de Caſtr. Alexand. & alios Doctores *in leg.* 2. *§.* 1. *ff. ſi ex noxali cauſa agitur*, & effectus eſt maximus: quòd ſi contra reum ſit probata fuga, & inſuper probetur delictum per vnum teſtem fide dignum, vel per aliam ſemiplenam probationem, non cenſetur plenè probatum delictum, vt reus poſſit condemnari pœna ordinaria: & in terminis ita tenet Gloſſa ſingularis *in capite veniens, el* 1. *de teſtibus*, & ibi notat & commendat Abb. Imola, Felinus & alij Doctores: & illam reputat ſingularem Ioannes de Imola, *in lege intereſſe in finalibus verbis, ff. de acquir.* Quod tamen ſingulariter limita & intellige, quando talis reus aufugit ante accuſationem propoſitam, vel poſtquam contra eum procederetur & fieret inquiſitio: quia tunc fuga non facit ſufficiens indicium ad torturam: quia licitè & iuſtè timet, & poteſt vexationem euitare: ita probat text. *in l.* 1. *in fine, ff. de bonis eorum qui mortem ſibi conſciuerunt*, & in expreſſo ita tenet ibi Bartol. *in fin.* & illud dictum reputat mirabile & ſingulare Ludouic. Roman. *in d. lege Cornelia, ff. ad Syllanian. 2. col. in medio.* Angel. *in lege admonendi, ff. de iureiur. pen. colum.* & ibi Iaſon *num.* 136. Angel. de Peruſ. *in fin. de quæſtio.* 2. *colum.* Angel. de Aret. *in tractat. malefic. in parte, fama publica præcedente, verſic. an fuga ſit ſufficiens indicium, &c.* Hippolytus de Marſiliis *in ſua practica, §. diligenter, 6. col. n.* 41. & illud dictum reputat vnicum & non alibi Paul. Guillandus *in tractatu de relaxatione carceratorum, verſic. de fuga carcerati*, 2. *colum. n.* 8. 4. *volum.* Franciſcus Brunus *in tractatu de indiciis, & tortura*, 3. *q.* 1. *parte*, 2. *colum. verſic. eſt aliud indicium.* Sed ſalua pace & authoritate Bartol. & prædictorum Doctorum ſequacium, ego teneo contrarium, imò quòd etiam ſi reus aufugiat poſt accuſationem vel inquiſitionem propoſitam contra ipſum, faciet ſufficiens indicium ad torturam, ſicut ſi ante illam propoſitam fugerit. Primò quia non reperitur aliqua lex quæ

talem

Contra Ruyd. in leg. 3. tit. 10. lib. 1. recop. nº 86.

talem distinctionem faciat. Secundò, quia contra eum videtur casus benè ponderatus *in lege penult. ff. de custodia reorum*, vbi disponitur secundum intellectum Gloss. Bartol. & communem, quòd si reus fugiat à carcere, videtur videri delictum: quia est vehemens præsumptio contra eum: sed ibi præsupponitur accusatio vel inquisitio, & tamen fuga operatur indicium & adhuc probationem: & de illo textu perpendit Alexand. *in addition. ad Bartol. in d. l. prima, in fine, ff. de bonis eorum*, & relinquit cogitandum: & similiter de eo perpendit Felinus *in c. nullus de præsumptione, 2. colum. numero 6.* & respondet quòd loquitur in reo incarcerato & fugiente: superior tamen sententia Bart. & communis loquitur & procedit in simplici fuga ante capturam: sed illa responsio non euitat contrarium, quia vtroque casu eadem est ratio: sed sustinendo Bartol. & tenendo eius opinionem quam ego non teneo, aliter & meliùs ad illum textum posset responderi, quòd non obstat: quia vt suprà dixi, intellectus Glos. Bartol. & communis non est verus, quia textus ille non dicit quòd habeatur fugiens pro confesso, sed tantum dicit quod quamuis aufugiens de carcere sit innocens, puniatur pro ipsa fuga, & debet intelligi pœna frangentis carcerem. Tertiò pro ista mea opinione considero text. *in cap. nullus de præsumption.* vbi dicit textus quò ille qui subterfugit iudicium, videtur suspectus fieri de omnibus, & tunc etiam fuga causat indicium: qui textus & ratio sua apertè militat post iudicium cœptum contra reum vel ante: ergo indistinctè ex eo probatur, quòd quocunque tempore fuga operatur indicium. Quartò etiam pro mea sententia & conclusione contra Bartol. & prædictos Doctores facit textus melior de iure *in Authent. de exhibend. reis*, §. *si verò etiam quidam iurent.* ibi, *& penè sui accusatorem per fugam factum*, vbi textus apertè loquitur in eo qui erat iam conuentus in iudicio: & dicit text. quòd si aufugit, ex fuga videtur suspectus & seipsum accusare: & sic apertè probatur & deducitur, quòd ita oritur præsumptio & indicium ex tali fuga post litem motam sicut ante: & licet loquatur in ciuilibus tamen idem est & eadem ratio militat in criminalibus: & ad hoc expressè notat ibi Glossa ordinaria Angel. Aluarotus, & communiter Doctores.

13 Item adde, quod si reus post sententiam definitiuam contra eum latam in absentia fuerit per iudicem captus & incarceratus, quod totus processus contra eum factus in absentia valet & tenet, ac si factus esset in præsentia: ita expressè dicit & disponit prædicta pragmatica, quæ in hoc clarè & apertè vult quod prædicta sententia contra eum lata ex sola fuga cum aliis indiciis mandetur executioni absque alia probatione de nouo & confirmatur ex sententia Bart. & communi *in l. diuus Adrian. ff. de custodia reor.* vbi dicit, quod si lege vel statuto cauetur quòd in criminalibus absens habeatur pro confesso, & contra eum feratur sententia, & post ipsam sententiam latam sit captus & incarceratus, statim mandabitur executioni sine aliquo nouo processu, & subdit ibi Bartol. quod sæpè hoc practicauit, idem etiam tenet & sequitur Salic. *in l. 2. C. de requirendis reis*, & hoc etiam apertè voluit prædicta pragmatica in quantum dicit, quod si post sententiam sit captus, totus processus contra eum factus in absentia sit validus. Vnum tamen est quòd postquam reus sit captus post talem sententiam latam in absentia, iudex debet facere, vt talis processus & sententia coram se producatur, & liquidare per confessionem rei vel per veras probationes, quod illemet reus est qui continetur in sententia, & detur sibi terminus ad allegandam aliquam defensionem si habet: quo transacto & defensione legitima non probata, sententia mandetur executioni: & hoc etiam in casu similis legis vel statuti tenebat Bart. *in d. l. diuus Adrianus ff. de custod. reor.* idem Bart. *in lege demonstratio falsa, ff. de condit. & demonstr. 4. colum. num. 13.* idem Bartol. *in l. inter stipulantem*, §. *1. ff. de verbor. obligat. in fine numero 13.* Baldus *in l. voluntatis, C. de fideicommiss. final. colum.* Salicetus *in lege 2. Cod. de requirendis reis, n. secundo.* Quia in executione bene admittitur probatio ad declinationem sententiæ definitiuæ, argumento text. *in l. hæredes palam*, §. *sed si notam, ff. de testam.* text. *in l. defensionis facultas. Codice de iure fisci, lib. 10.* text. *in l. 1. & 2. cum materia, C. de senten. quæ sine certa quantitate profer.* & ibi Doctores. Adde tamen quòd prædicta debent intelligi quando accusatio vel inquisitio proposita fuit valida: secùs tamen si fuit inualida ratione personæ accusatoris, vel ex defectu formæ, vel ex alia causa: quia tunc talis sententia esset ipso iure nulla, & tunc ex fuga vel contumacia non validaretur processus, nec posset reus absens condemnari: ita probat text. singul. in iure, *in l. si filiusfam. la 2. ff. de interrog. action.* vbi habetur quòd ficta confessio emanata super nullo processu nihil operatur. Per quem in terminis nostris & pragmaticæ tenet ibi Baldus post Doctores antiquos, & reputat ibi singularem Iacob. de sancto Georgio, & tenet etiam Gloss. expressa & ordinaria *in l. 2.* §. *quòd si actor. C. de iuram. calum. in verb. rei qualitas*, quam ibi ad hoc notat & commendat Bald. Paulus, Salicetus & alij Doctores Angel. de Malef. *in parte, qui iudex videns quod inquisiti non comparent, vers. quæritur tamen, 2. colum.* Hyppolytus *in sua practica*, §. *postquam, versicul. & vltra prædicta num. 56.* & hoc idem probat prædicta pragmatica nostra, dum dicit, quod sit posita accusatio in forma contra reum absentem: & idem esset si citationes de quibus in illa pragmatica non sint omnino obseruatæ, vel non fuerit terminus datus vt præcipit: quia processus & sententia esset nulla: ex quo resultaret maxima vtilitas & effectus reo condemnato in absentia, quia si fortè appareat processus nullus, & sententia ex aliqua causa, probationes, vel indicia contra eum recepta essent nulla, & ex integro causa esset agitanda. Ex quo subinfertur quod si illo tempore testes essent mortui vel absentes, deficeret probatio: vnde cauti debent esse accusatores, vel iudices in formando processu, vt non sit nullitas vel defectus in eo: licet secùs esset in confessione vera & propria: quia licet fiat in processu nullo, valet, & tenet, & ex ea potest reus legitimè condemnari: quia talis confessio excludit omnem nullitatem & solemnitatem, argumento text. *in l. si confessus, ff. de custodia reorum*, & ibi notat & commendat Bartol. Angel. & alij Doctores: text. *in l. proinde, la 2.* §. *finali, ff. ad legem Aquil.* text. *in c. 1. de accusat. libro 6.* textus *in capite Pisanis, de restit. spoliat.* & tenet Innocent. *in c. qualiter & quando, de accusat.* & ibi communiter Doctores Bald. *in l. 1 ff. de iurisdict. omnium iudic. 1. lectura, fin. col.* idem Bald. *in l. 2. Cod. de re iudic.* idem Bald. *in l. vnica, Cod. de confessis, pen. columna*, Paul. de Castro, & ibi communiter alij Doctores: *in l. Chrysogonus, ff. de verborum obligatione.* Item adde circa dictam pragmaticam, quod si post sententiam definitiuam ipse reus spontè se præsentauit processus remanet validus & firmus, & tantùm debet audiri super negotio principali, quando aliquid vellet allegare & probare super innocentia sua, dum tamen soluat omnes sumptus & expensas: quo casu auditur super pœna corporali, & super bonis eius: tamen si probet innocentiam suam, totus processus & sententia contra eum lata in absentia valet & tenet. & poterit contra eum executioni mandari,

mandari, ſicut in caſu ſuperiori, quando per iudicem fuerit captus, quod etiam ſentit prædicta pragmatica. Aduertendum tamen, quod quando iudex procedit contra delinquentem in abſentia, modò per viam accuſationis, modò ex officio ſuo, debet inquirere omni via, forma, & modo quo poſſit de innocentia ipſius rei abſentis, teſtes ſuper cauſa recipiendo, eos interrogando, & defenſiones pro reo adducendo: ita probat textus *in Authentic. qui ſemel, Cod. quomodo & quando iudex.* ibi, *& perquiſita veritate pronuntiet.* vbi habetur quod in caſibus in quibus poteſt procedi contra abſentem in ciuilibus cauſis, iudex poteſt & debet ex officio ſuo de veritate inquirere, text. *in l. ampliorem, verſ. ſin autem abſens, Cod. de appellat.* & ibi communiter Doctores: ergo à fortiori idem erit in criminalibus, quando poteſt procedi contra abſentes: quia tractatur de maiori præiudicio & in expreſſo ex iſto fundamento & ratione iſtam ſententiam & concluſionem tenet Bartol. *in lege 4. §. hoc autem iudicium, ff. de damno infecto, 4. colum.* & ibi Alexand. & alij Doctores idem Bart. *in l. pen. §. ad crimen, ff. de public. iudic. 3. colum.* idem Bart. *in conſ. 100. final. col.* pro qua ſententia & concluſione facit Gloſſ. *in cap. iudicantem, 30. q. fin. in gloſſ. penult.* Gloſſ. etiam *in c. bona memoria, el 1. in gloſſ. 1. de poſtulat. & prælat.* & ibi expreſsè tenet Abb. *5. colum.* Cardin. Anchar. Imola, & alij Doctores Innocent. *in cap. veniens de accuſat.* & ibi Abb. Marianus Socin. & alij Doctores Hyppolitus *in ſua practica, §. opportunè, numero 8. & §. vltima, q. num. 14.* & facit bonus textus *in l. ſi non defendantur. ff. de pœnis.* text. *in l. 1. §. ſi quis vltrà, ff. de quæſt.* & hoc etiam apertè vult prædicta pragmatica noſtra.

14 Item adde quòd hoc caſu, licet dicta pragmatica non dicat nec aperiat, teneo pro conſtanti quòd ſi iudex concluſa cauſa reperiat reum abſentem innocentem, quòd debet eum definitiuè abſoluere: & iſta eſt intentio illius pragmaticæ, & hoc probant iura & determinationes ſuprà allegatæ: & in expreſſo pro hac mea ſententia & declaratione facit bonus text. *in l. 1. ff. de re iudicata.* cuius verba ſunt: *Qui condemnare poteſt, is abſoluendi quoque poteſtatem habet.* Secunda facit textus *in l. ſolent, ff. de officio proconſulis & legat.* vbi dicit text. quod à potentia, & gradu, & qualitate procedunt abſolutio & condemnatio: quem text. ad hoc notat & commendat Bald. *in l. imperium, ff. de iuriſdict. omnium iudic. 3. col. num. 7.* Tertiò facit text. iuncta Gloſſ. ordinaria *in cap. inferior, 21. diſtinct.* vbi probat quod ſi Papa mandat & committit alicui excommunicare alium, poterit etiam illum abſoluere ſecuta obedientia & cauſa legitima: & ibi notat & commendat Archidiac. & alij Doctores tenet etiam Gloſſ. ordinaria *in c. cum inferior, de maior. & obedien.* & ibi Ioannes Andr. Abb. Imol. & communiter Doctores. Quartò facit textus *in c. cauſam quæ, de rer. iud. c.* vbi probatur quòd ſi commiſſum & delegatum ſit iudici, vt ſi quis coram eo probet intentionem ſuam ferat ſententiam pro eo, alium condemnando, & nihil dictum ſit de abſolutione: tamen ſi intentio vel cauſa commiſſa non eſt probata, poterit eum condemnare & aduerſarium abſoluere: & ibi tenet & ſummè commendat Innocent. Ioan. Andr. Hoſtien. Anton. de Butr. Anchar. & Cardin. tenet etiam notab. & meliùs quam a ibi Vincent. Herculanus *in l. 3. ff. de re iudic. fin. col. n. 9.* vbi in terminis & reſolutiuè dicit, quòd ſi ſuperior delegat & committit alicui iudici, vt ſi conſtet ſibi Titium aliquid debere Seio, condemnet eum & compellat ſoluere: & hoc non ſit probatum imò in proceſſu conſtat de iuſtitia & defenſione rei conuenti, poterit & debet iudex ipſum definitiuè abſoluere, licèt in commiſſione nulla mentio fiat de abſolutione. Aduertendum tamen etiam eſt circa dictam pragmaticam & eius diſpoſitionem quod licet iudex, quando procedit contra abſentem poſſit & debeat cognoſcere & inquirere etiam de innocentia & defenſione ipſius rei, & ea probata debeat eum abſoluere, vt dictum eſt, tamen hoc debet intelligi, quando illa defenſio eſſet talis, quod ipſo iure eneruat & tollit delictum, & facit & concludit illud non eſſe maleficium, vt quia homo qui dicitur occiſus viuit, vel forte fecit ad ſui neceſſariam defenſionem, vel quia delictum non eſt punibile ratione loci, temporis, vel infantilis ætatis, vel ratione alicuius ſimilis cauſæ vel qualitatis: ſecùs tamen eſt ſi delictum ipſo iure eſt punibile, tamen reus aliqua exceptione propoſita poterat ſe defendere, vt quia delictum erat præſcriptum lapſu temporis proponendæ accuſationis vel inquiſitionis, vel erat tranſactione vel concordia remiſſum, vel pœna eſſet minoranda ex aliqua iuſta cauſa probata: quia tunc iudex non poterit ipſum reum abſentem abſoluere vel pœnam minorare ita ſingulariter & ſubtiliter Bart. *in lege abſentem, ff. de pœnis final. colum. in med. verſ. quid dicemus,* idem Bart. *in conſ. ſuis, conſ. incipienti.* A domino Cyno, *fin. columna, numero 8.* facit etiam quod tenet Bartol. *in lege prima, §. accuſationem, 2. columna, ff. ad Turpil.* idem tenet Bald. per elegantia verba *in lege non dubium. fin. colum. C. de legibus,* idem Bald. *in lege ſecunda, ff. ſi quis in ius vocatus non ierit, 3. col.* pro qua ſubtili ſententia & concluſione poteſt condemnari prædicta pragmatica, in quantum dicit quòd iudex debeat ſe informare de innocentia rei, & ſic ſentit quòd defenſio debet eſſe talis per quam appareat reum eſſe innocentem. Sed in hoc ſubtili & difficili articulo nouiter poteſt dici, quòd ſi ex actis conſtat reum abſentem habere aliquam defenſionem modò ipſo iure annullet & eneruet delictum, modò non: de quibus omnibus ſuprà viſum eſt: iudex tenetur ex officio talem defenſionem admittere & reum abſoluere, vel ſecundum merita cauſæ & effectum defenſionis iudicare & cauſam definere: quia vtraque dicitur de iure iuſta, & approbata defenſio; nec diſtinctio Bart. & aliorum aliquo iure bene probatur, & hoc apertè credo quod voluit prædicta pragmatica noſtra, dum dicit quod iudex debet ſe informare omnibus viis & modis, quibus poſſit de innocentia delinquentis abſentis. Poſtremò tamen pro complemento & neceſſaria intelligentia illius pragmaticæ quæro ſi iudex proceſſit contra abſentem ſecundum formam & diſpoſitionem illius pragmaticæ, & concluſa cauſa iudex non reperiat plenè probatum delictum, nec reperiat probatum aliquod indicium mediante quo iunctim cum fuga poſſit eum condemnare in abſentia, quid faciat iudex, vel quam ſententiam proferat? & certè eſt noua & ſubtilis conſideratio, circa quam illa pragmatica nihil dicit nec aperit: & videtur quòd tali caſu iudex non poſſit aliquam ſententiam contra reum abſentem proferre, quia illa lex conditionaliter & formaliter videtur dicere, quòd ſi in proceſſu appareat probatio ſufficiens vel indicium cum fuga, poſſit reus in abſentia condemnari: ergo aliquo iſtorum non interueniente non poſſit ſententia contra eum ferri, & ius commune remaneat incorrectum. Vel aliter & ſecundò poſſet dici quod iudex ferat ſententiam quam ſecundum iuris diſpoſitionem & merita cauſæ poſſet ferre ac ſi eſſet præſens: vnde cum illa fuga cauſet vehemens indicium ſufficiens ad torturam, iudex poſſit & debeat ſententiam proferre, in qua pronuntiet reum torqueri: nam cum illa pragmatica permittat procedi contra abſentes, ſi non interueniat ſufficiens probatio ad condemnandum, meritò profertur illa

ſententia

ſententia quæ de iure ſecundum merita cauſæ poteſt ferri. Vel aliter & tertiò, & iſta eſt veriſſima, iuſta, & notabilis opinio, quòd iudex non ex impotentia & defectu proferendi ſententiam, ſed ex eo quòd ſibi non liquet de cauſa relinquat rem indeciſam & aliquam ſententiam non proferat, cum definitiuè cauſam decidere non poſſit: hoc eſt quod voluit illa pragmatica, ex eo quod vltra caſus condemnationis nihil vlterius diſpoſuit: & iſta mea ſententia & declaratio corroboratur & confirmatur ex doctrina Gloſſæ ordinariæ & ibi Salic. & alij Doctores, *in leg. ſi is qui adulterij, Codice de adult.* vbi probatur quod quando iudex eſt dubius & ſibi non liquet de cauſa, conſilium eſt relinquere cauſam indeciſam, & ſic nec definitiuè abſoluere nec condemnare: idem etiam tenet Salic. *in lege 3. Codice ad leg. Iuliam maieſtatis, fin. quæſt.* & maximè hoc poterit facere in caſu noſtro cùm reus ſit abſens, & nec ipſe nec alius eius nomine poſſit inſtare & à iudice requirere, vt ferat ſententiam quam deputauerit. Quibus omnibus viſis & præſuppoſitis dico quod vult & determinat noſtra lex præſens Tauri, quod licet reus delinquens poſſit in abſentia definitiuè condemnari ex prædicta fuga cum indiciis, vt in dicta pragmatica: tamen quoad hoc vt detur pro inimico parti offenſæ & ei committatur vindicta, non ſufficit illa præſumptiua probatio, de qua in dicta pragmatica, ſed requiritur vera, liquida, & plena probatio: & iſta eſt vera & realis intelligentia & declaratio huius legis Tauri: & ratio naturalis poteſt eſſe: quia quando per viam accuſationis & iudicij ordinarij proceditur contra reum abſentem, poſtquam fuerit captus per iudicem debet audiri ex integro, ſi vult probare innocentiam ſuam, & non poteſt ſtatim ſententia executioni mandari. Sed ſi in abſentia poſt ſententiam latam occideretur ab inimico non poſſet poſtea talem innocentiam probare: & iſtam rationem ego cogitaui, & poſtea reperi, quod eam tenet in præſenti ſolus Cifuentes, & in hoc caſu iſta lex eſt iuſta, æqua, & iuridica: & confirmatur de iure communi, quia quando lex, vel ſtatutum permittit & concedit offenſo licentiam occidendi reum condemnatum, debet intelligi quando ſit condemnatus per veras & legitimas probationes, non verò per fictas vel præſumptas, argumento textus & eius rationes *in l. abſentem, ff. de pœnis*, & in expreſſo ita tenet Ioan. de Imol. *in l. ſi mora, ff. ſolut. matrim. 2. col. in medio*, Alexand. *in addition. ad* Bart. *in leg. omne delictum, ff. de re militari.* Hyppoly. de Marſi. vbi hoc reputat ſingulare, *in l. vnica, Codice de raptu virgin. num. 135.* idem Hippoly. *in ſua practica, §. poſtquam num. 45.* idem Hippoly. *in conſ. ſuis conſil. 82. num. 11.*

15 Quæro tamen pro maiori intelligentia huius legis an iſta lex & eius diſpoſitio valeat & teneat, & ſit rationabilis & iuſta, vt talis vindicta poſſit committi offenſo, vt poſſit occidere reum condemnatum offenſorem & inimicum ſuum: & videtur quòd non: quia tendit contra ius diuinum, quod dicit & præcipit, *Non occides*, & inferior non poteſt tollere legem ſuperioris: textus eſt *in lege ff. de conſtitut. princ.* textus *in lege nam magiſtratus, ff. de arbitris*, textus *in lege ille à quo, §. intempeſtiuum, ff. ad Trebel.* textus *in leg. fin. Codice ſi contra ius vel vtil. public.* textus *in capite cùm inferior, de maior. & obedien.* Sed ſuſtinendo noſtram legem contrarium eſt dicendum, imò quòd valeat & teneat. Primò, quia noſtra lex ſimpliciter, genericè, & abſolutè non eſt præceptiua, nec permiſſiua vt quilibet poſſit alium occidere: quia tunc non valeret, tanquam omninò & directè contraria iuri diuino: ſed eſt permiſſiua in certo caſu particulari, & ea cauſa in noſtra lege contenta. Confirmatur, quia de iure communi ex iuſta cauſa & ratione benè poteſt lex humana poſitiua permittere, vt quis poſſit liberè alium occidere, text. eſt *in leg. 1. ff. ad leg. Cornel. de ſicariis*, text. eſt *in leg. 2. & 3. eodem titul.* text. *in lege ſi quis fumo, §. primo, ff. ad legem Aquiliam.* textus *in lege 1. & 2. Codice quando liceat vnicuique ſine iudice ſe vindicare.* textus *in leg Gracchus, de adult.* text. *in leg. raptores, C. de epiſcop. & cleric.* text. *in l. vnica, Cod. de raptu virginum*, text. *in l. 1. ff. de aleæ vſu & aleatoribus*, & ſic ex cauſa, & ratione, & iniuria alicui commiſſa, vel parentibus vel conſanguineis ſuis, poteſt per legem committi talis vindicta & ius occidendi propria authoritate: & in expreſſo ita tenet Bartol. *in l. omnes populi, ff. de iuſtitia & iure 8. column. numero 22.* poſt Rayner. & antiquos, & ibi Alber. 14. *column.* Bald. *in l. 1. Cod. de ſumma Trin. & fide cathol. 7. column.* idem Bald. *in l. fin. Cod. ſi contra ius vel vtilit. public. 1. column.* Cinus & antiqui *in l. reſcripta, Cod. de precibus Imperat. offeren.* Innocent. *in cap. fin. de conſuetud.* & ibi Abb. & communiter Doctor. idem Innocent. *in cap. quæ in eccleſiarum conſtitut.* & ibi etiam communiter Doct. præcipuè Felinus & Philippus Decius, Cinus *in l. quoties C. de precibus Imperator, offeren.* Gloſſ. & communiter Canoniſtæ *in cap. à nobis de decimis.* Archidiaconus *in c. Titia, 24. q. 5.* Felinus *in cap. cùm non ab homine de iudiciis.* Alber. *in l. quidam ſunt ſerui, ff. de pœnis.* Alexand. & Iaſon. *in l. ſi plagij ff. de verbor. oblig.* vbi dicunt hanc eſſe communem opinionem. Item etiam confirmatur, quia noſtra lex non tollit nec alterat ius diuinum & præceptum eius: quia homicida faciens cum odio & rancore incurrit peccatum mortale & pœnam æternam, ſicut ſi occideret quemlibet alium non condemnatum à iudice per ſententiam definitiuam: ſed tantum denegat & tollit pœnam impoſitam à iure pro illo delicto, & hoc potuit lex facere ex cauſa, vt ſuprà dixi: ſicut aliàs ex pluribus aliis cauſis tollit vel diminuit propter refrenanda maleficia, vel ex alia iuſta cauſa.

Item adde quòd in tantum noſtra lex & eius ſen- 16
tentia & concluſio eſt vera & tenenda, vt procedat & habeat locum nedum quando quis vult occidere prædictum inimicum ſuum ſolus & de per ſe, verum etiam ſi fecit iunctim cum aliis adducendo ſecum ſocios & amicos qui ſibi præſtiterunt opem & auxilium ad occidendum: quia fortè aliter non potuit facere: vel vt ſecurus faciat & committat: cuius ratio eſt, quia commiſſo aliquo actu vel negotio cenſentur omnia illa commiſſa ſine quibus ille actus exerceri non poteſt, argumento textus *in l. 2. ff. de iuriſd. omni. iudi.* & in terminis ita tenet Paul. de Caſtr. *in leg. refectionis ff. com. prad.* poſt Iacob. Butr. Bald. *in cap. fin. de iuram. calumn.* idem Bald. *in capite ad noſtram, de probat.* Cæpola *in tractat. ſeruitut. 23. capite* Iaſon. *in l. 2. ff. de iuriſdict. omnium iudic. 2. col.* idem Iaſon *in l. 1. §. fin. ff. noui oper. nuntiat. 3. col. num. 5.* Ioan. de Anag. *in c. 2. de homicidio*, Alexand. *in l. ſi cùm dotem, §. tranſgrediamur. ff. ſolut. matrim.*

Adde tamen quòd iſtud ius vindictæ non pote- 17
rit pars committere alteri vt faciat: quia eſt ius adeò ſingulare & perſonaliſſimum, vt alteri cedi non poſſit: iſta eſt Gloſſ. ſingularis & vnica, *in l. cum fundum ff. de vi & vi armata.* & ibi ad hoc notant & commendant Doct. notat etiam & commendat Bald. *in leg. accuſationis, Codice quod ſi metus cauſa.* idem Bald. *in leg. ad officium, Codice de communi diuidundo*, Angel. *de malefic. in part. che me ai adulterato 5. column.* & illam Gloſſam, ad hoc reputat ſingularem & vnicam Bald. *in capite ad noſtram de probat.* idem Bald. *in cap. fin. de iuram. calumn.* quod eſt verum & procedit, præterquam ſi

accedat

accedat & committat filiis ſuis : text. eſt ſingularis & vnicus *in l. Gracchus, Codice de adulteriis*, & ibi notat & commendat Bald. & Salicet. tenet etiam Bart. *in l. non ſolum*, §. *ſi mandato*, *ff. de in uriis*, 2, *colum.* & illum text. ad hoc reputat ſingularem & vnicum Ludouic. Roman. *in l.* 1. §. *fin. ff. de oper. noui nunc.* & ibi Iaſon & alij moderni: nec placet ſententia & opinio eiuſdem Angeli *de maleſic. in eadem parte, verſ. quid ſi pater*, dicentis quòd ſi talis offenſus ſit ita debilis & infirmus quòd non poſſit propria authoritate illud facere, poſſit tunc alteri prædictum ius occidendi & vindictam committere, cùm ſit ius perſonaliſſimum quod nullo modo cedi poteſt.

Item adde & nota ex iſta lege, quòd ad hoc vt iudex poſſit committere vindictam parti offenſæ & concludere licentiam propria authoritate occidendi inimicum offenſorem ſuum abſentem, oportet & requiritur quòd ſit condemnatus in abſentia per veras & legitimas probationes : nam licet per viam iuſtitiæ, quando reus accuſatur & contra eum proceditur in abſentia ad hoc vt poſſit condemnari ad mortem ſufficiat fuga cum indiciis ſufficientibus ad torturam, vt *in l.* 15. *titulo* 2. *lib.* 3. *ordin. & in l.* 4. *tit.* 13. *lib.* 8. *ordin. & in l.* 47. *in l. Styli*, *& in pragmatica, folio* 189. tamen quoad hoc vt talis reus abſens detur pro inimico parti offenſæ, & ſibi committatur prædicta vindicta & ius occidendi, non ſufficit illa probatio præſumpta, ſed requiritur vera plena: & perfecta probatio : cuius ratio mentalis & concludens eſt, quia quando in abſentia condemnatur, ſi poſtea capiatur & reprehendatur, auditur de nouo, & poterit allegare & probare iunocentiam & defenſionem ſuam, per dicta iura regalia : ſi verò committatur vindicta parti offenſæ, & ſibi concedatur licentia & ius occidendi, nullum ſupereſt reo offenſo vel occiſo remedium, vt poſſit innocentiam & defenſionem ſuam probare : ideò noſtra lex hoc caſu irrecuperabili requirit plenam & legitimam probationem delicti : & iſte eſt verus & realis ſenſus & intellectus huius legis. Adde tamen quod ad hoc vt lex vel ſtatutum permittat & concedat alicui priuato iſtud ius vindictæ, requiritur talis cauſa per quam aliàs de iure reus delinquens incurreret pœnam mortis : ita eleganter tenet Raynerius *in l. omnes populi, ff. de iuſtitia & iure*, 14. *col.* & Iaſon vbi ſummè commendat, vt *in l. vbi pactum, C. de tranſaction.* 5. *colum.*

Item adde, quòd non poteſt talis offenſus inimicum ſuum occidere extra regnum & iuriſdictionem Regis noſtri, conditoris huius legis, argumento text. *in l. final. ff. de iuriſdict. omnium iudic.* & in terminis ita tenet Bald. *in cap. ex literis, de conſtit. in fin.* idem Bald. *in l.* 1. *C. de hær. inſtit. ſecunda columna, num.* 6. Anchar. *in cap.* 1. *de conſtit.* 17. *folio verſ.* 3. *principaliter* Felinus *in capit. qua in Eccleſiarum, eod. titulo*, 3. *colum. numero* 11. Ioan. de Imol. *in Clement. paſtoralis de re iudic.* 4. *colum.* Iaſon *in l. omnes populi ff. de iuſtit. & iure*, 10. *colum. num.* 49. idem Iaſon *in l. vbi pactum, C. de tranſact.* 6. *col. numero* 17.

Item adde quòd poſtquam reus delinquens condemnatus in abſentia eſt captus à iudice, non poteſt propria authoritate occidi ab offenſo, nec habet locum licentia, & diſpoſitio noſtræ legis : quia vbi datur & competit officium ordinarium, ceſſat extraordinarium : & in terminis ita tenet Bart. Bald. & communiter Doctores, *in l. finita, C. de maleſic. & mathemat.* idem Bart. *in l. eiuſdem*, §. *transfuga. ff. ad legem Corneliam, de ſicar.* Hypolytus de Marſil. *in l.* 1. *eod. tit.* 1. *col. n.* 3.

Item adde quòd talis offenſus non poteſt proditoriè vel cum veneno prædictum inimicum occidere : aliàs teneretur vt homicida, argumento text. *in l.* 1. *C. de maleſic. & mathem.* vbi dicit text. quod plus eſt hominem extinguere veneno quàm gladio : ergo non videtur illa mors permiſſa : & ex illo text. & conſideratione iſtam ſententiam & concluſionem nouam & ſubtilem tenet Hypolytus de Marſil. *in rubr. ff. ad l. Cornel. de ſicar.* 2. *col. numero decimo quarto*, tenet etiam Philip. Decius *in c. qua in Eccleſiarum de conſtitut.* 6. *columna*, vltra quos conſidero text. qui bene facit *in lege aut damnum*, §. *proinde*, *ff. de pœnis*, vbi habetur quòd iudex vel executor qui habet à l. facultatem alium occidendi, non poteſt eum occidere veneno, contrarium tamen probat text. *in leg. reſpiciendum*, §. *delinquunt. ff. de pœnis*, & ibi expreſsè tenet Bartol. & alij Doctores, textus *in leg. final. Codice de delatoribus*, ſed pro vera & notanda concordia ego dico ſic, quòd talis homicida teneretur tantum de exceſſu & ſic de illa qualitate proditionis qua fecit delictum: non verò de totali delicto : & ſic puniretur tantùm extraordinaria pœna pro illo exceſſu, iudicis arbitrio, non verò pœna ordinaria, argumento textus *in l. prima*, §. *finali, ff. ad legem Corneliam, de ſicar. & in lege ſi adulterium cum Inceſtu*, §. *Imperatorem, ff. ad legem Iuliam, de adulter. & in lege Gracchus, eod. tit.*

Item adde quòd licet talis offenſus occidat inimicum ſuum in prædicto caſu lege permittente, & non puniatur de iure : tamen in foro conſcientiæ peccat mortaliter, nec legis permiſſio illum excuſat : ita eſt Gloſſa ſingularis *in iure, in capitulo inter hæc*, 33. *quæſtione* 2. & ad hoc notant & commendant ibi Doctores ; & ad hoc illam Gloſſam reputat ſingulariter Abb. *in capite* 2. *de homicidio*, idem Abb. *in c. veniens, el* 2. *de ſponſal.* idem Abb. & alij Doctores *in capite ſi verò, el* 2. *de ſentent. excommun.* Ioann. de Anat. *in cap. interfeciſti de homicidio.* Felinus *in capite qua in Eccleſiarum de conſtitut.* 4. *columna*, reputat etiam ſingularem Ioann. de Imola *in l. vbi pactum, Codice de tranſact.* 4. *colum.* Idem Iaſon *in l. ſi plagij, de verbor. obligat.* 1. *colum. numero* 3. Hippolytus de Marſil. *in ſua practica*, §. *aggredior*, 2. *colum. numero* 11. idem Hippolytus *in lege patre, vel marito, ff. de quæſt.* 1. *colum.* Quod limita & intellige quando fecit ex rancore, & animo ſumendi vindictam, ſecùs tamen eſt ſi fecit zelo iuſtitiæ & pro bono reipublicæ vt executor : quia tunc non peccaret : ita tenet & declarat Felinus *in dicto capite qua in Eccleſiarum, de conſtit.* & Iaſon *in dicta lege ſi plagij de verbor. oblig.* Sanct. Thom. *in* 2. .63.

18

TEXTVS LXXVII.

[10 f° 9 lo 5 Vo.

POr el delicto que el marido, o la muger comentiere aunque ſea de heregia, o de otra qualquier qualidad no pierda el vno por el delicto del otro ſus bienes ni la mitad de las gananeias auidas durante el matrimonio, mandamos que ſean auidos por bienes de ganancia todo lo multiplicando durante el matrimonio, haſta que por el tal delicto de los bienes, de qualquier dellos ſean declarados por ſentencia, aunque al delicto ſea de tal qualidad que imponga la pena ipſo iure. Id eſt :

Propter mariti aut vxoris crimen, etiã ſi ſit hereſeos aut cuiuſuis alterius qualitatis, alter propter alterius crimen non debet amittere bona ſua, aut ſuam me-

diam partem rerum durante Matrimonio acquisitarum. Præcipimus autem vt pro acquisitis habeatur, omne illud quod durante Matrimonio fuerit multiplicatum, quousque de vtriusque bonis propter eiusmodi crimen (ab altero admissum) iudicis sententia decretum fuerit : etiam si crimen eius sit qualitatis, vt pœnam imponat ipso iure.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus qui successit in bonis alicuius virtute confiscationis tenetur restituere coniugi superstiti medietatem lucrorum, sicut ipse condemnatus tenebatur.*
2 *In bonis superlucratis constante matrimonio transit ipso iure dominium pro medietate in quemlibet coniugem, etiam in vita eorum.*
3 *Solus maritus potest alienare bona acquisita & superlucrata constante matrimonio sine consensu & voluntate vxoris.*
4 *Licet quis habeat à iure liberam facultatem alienandi, aliqua bona, debet intelligi per contractum, non vero per delictum.*
5 *In generali mandato & administratione concessa, non videtur concessa administratio vel alienatio per dolum.*

LEX LXXVIII.

NOta dispositionem huius legis pro cuius perfecta declaratione & confirmatione dico & præsuppono, quod licet maritus & vxor reputentur socij, & inter eos communicentur & diuidantur lucra acquisita constante matrimonio, vt *in l. 1. & per totum tit. 4. lib. 5. ordinament.* tamen sicut socius non potest disponere de bonis alterius socij, nec de parte eorum : item sicut hæres vel successor vnicus ex sociis tenetur alteri socio partem communicare & soluere pro vt ipse principalis tenebatur : ita eodem modo fiscus qui reputatur hæres & successor condemnati, tenetur coniugi superstiti partem lucrorum, & sic medietatem soluere & communicare, argumento text. *in l. 2. C. ad legem Iuliam de vi, & in l. si marito, ff. soluto matrimonio*, cum similibus & vtrobique communiter Doctores.

Item etiam confirmatur, quia sicut vxor non tenetur de facto vel delicto mariti, nec socius tenetur ex delicto alterius socij, vt *in l. 2. C. ne vxor pro marito. & in l. res vxoris, C. de donatione inter virum & vxor. & in l. si quis post hæc, C. de bonis præscrip. & in l. sancimus, C. de pœnis, & in l. fratris, fin. ff. pro socio, & in l. 1. §. adeo in fine, eod tit.* ita etiam in nostro casu & materia, vxor non debet perdere medietatem lucrorum delicto mariti : nec è contra maritus ex delicto vxoris.

2 Item confirmatur, quia in bonis superlucratis & acquisitis constante matrimonio : ipso iure transit dominium & possessio in vxorem pro medietate, vt *in l. 1 in fine, cum lege sequenti, ff. pro socio*, ergo in ea non potest maritus ei præindicare, nec è contra argumento text. *in l. id quòd nostrum, ff. de regulis iuris, cum similibus.*

3 Rursus etiam & finaliter confirmatur & declaratur ista nostra lex, quia ratio eius dubitandi est, quia licet hodie in nostro regno maritus & vxor reputentur socij, & lucra quæsita inter eos constante matrimonio communicentur & diuidantur, tamen solus maritus sine licentia nec consensu vxoris potest liberè alienare prædicta lucra ad libitum suæ voluntatis : ita disponit *lex final. tit. 4. libro 5. ordinament.* ergo videbatur quod posset per delictum ea alienare, argumento text. *in l. alienationis verbum, ff. de verborum significat. cum simil.*

Sed contrarium expresse disponit nostra lex, & 4 1
ratio vera & mentalis potest esse, quia licet per legem quis habeat liberam potestatem & facultatem administrandi & alienandi bona alterius, debet intelligi per contractum, non tamen per delictum : textus est singularis & vnicus in iure *in leg. tertia, Codice de bonis præscriptorum*, vbi habetur quòd licet filius habeat peculium Castrense, & possit liberè illud administrare & alienare inuito patre : tamen illud est verum & debet intelligi per viam contractus : secùs tamen est per viam delicti, quia per delictum non potest alienare nec in eo patri præiudicare : & ad hoc reputat singularem & vnicum Bald. ibi & notant & commendant cæteri Doctores : reputat etiam singularem & vnicum Ioann. de Imola, *in lege si finita, §. si vectigalibus, ff. de damno infecto, final. colum.* Iason *in §. actiones, Instit. de action.* 8. *colum. numero 62.* ergo ita dicamus in nostro casu & lege quòd licet maritus possit liberè alienare bona quæsita constante matrimonio, tamen debet intelligi per contractum, non verò per delictum. Confirmatur etiam, quia in generali mandato, vel libera administratione non videtur concessa alienatio per dolum : text. est notabilis *in l. creditor, §. Lucius, ff. mandati*, & ibi notat & commendat Bartol. Alber. & communiter Doctores, idem Bart. Paulus de Castro, & communiter Doctores *in lege si sic, ff. de legat. 1.* idem Bartol. & alij Doctores *in lege fin. ff. de prætor. stipul.* Bald. *in l. 1. fin. C. de contrah. emption.* idem Bald. *in lege 1 ff. de milit. testament.* idem Bald. *in cap. cum in iure peritus. de offic. de legat. penult. colum.* Iason *in l. qui Romæ, §. duo fratres, ff. de de verborum obligatione, 19. volum. n. 75.*

TEXTVS LXXVIII.

LA muger durante el matrimonio por el delicto puede perder en parte, o en todos sus bienes dotales, o de ganancia, o de otra qualquier qualidad que sean. Id est.

Vxor durante matrimonio propter crimen (aliquod) potest amittere omnia sua bona dotalia aut acquisititia, aut cuiuscunque alterius qualitatis in partem aut in totum.

SVMMARIVM

1 *Vxor constante matrimonio propter delictum non amittebat dotem nisi in quinque casibus.*
2 *Hodie* de iure regio *indistinctè potest dos confiscari in casibus in quibus bona veniunt confiscanda.*
3 *Quando inter maritum & vxorem interuenit pactum de dote lucranda, non confiscatur dos propter delictum.*
4 *Per delictum mariti dos non confiscatur & an isto casu perdat vsumfructum quem habet in bonis dotalibus & applicetur fisco ?*
5 *Per delictum vxoris, an ipsa vxor perdat dotem & applicetur fisco ?*
6 *An vxor constante matrimonio perdat dotem etiam quoad vsumfructum viuente marito ?*

LEX LXXVIII.

4 1 NOta diſpoſitionem huius legis : pro cuius perfecta intelligentia & declaratione dico & præſuppono quòd de iure communi vxor propter delictum non amittebat dotem, nec confiſcabatur præterquam in quinque caſibus & delictis, ſcilicet læſæ maieſtatis violentiæ, parricidij, veneficij, homicidij: text. eſt capitalis & expreſſus *in l. quinque legibus, ff. de bonis damnatorum*, & ibi Bart. Alb. & communiter Doctores, & à fortiori propter delictum hæreſis: text. eſt *in cap. decreui, de hæret. lib. 6.*

2 Sed hodie noſtra lex diſponit contrarium, imò quod generaliter dos poſſit confiſcari in totum & in partem, in caſibus & in delictis in quibus habet locum confiſcatio, & per conſequens æquiparantur bona dotalia aliis quibuſcunque bonis : & iſta eſt propria & principalis deciſio huius legis.

3 Adde tamen quòd ſi pactum eſſet inter maritum & vxorem de dote vel parte lucranda, delictum vxoris non noceret marito nec dos confiſcaretur, ſed remaneret ſalua marito, ſicut quælibet alia actio vel obligatio quæ ſibi competeret : ita probat text. *in d. l. quinque legibus, ff. de bonis damnat. cum l. ſeq.* & ibi communiter Doctores.

4 Pro quorum maiori declaratione dico & diſtinguo ſic, quod ſi maritus commiſit delictum, quodcunque illud ſit, non confiſcantur bona dotalia nec pars eorum : quia licet ſit dominus, tamen tenetur reſtituere vxori, & ſic habet bona ſubiecta reſtitutioni quæ alienari non poſſunt aliquo modo vel genere alienationis text. *in l. ſi quis poſthac, C. de bonis præſcriptor.* text. *in Authent. bona damnatorum, eodem titulo*, & ibi communiter Doctores : & idem diſponit lex 7. *tit. 8. p. 3.* Dubium tamen neceſſarium eſt an ſaltem perdat vſumfructum quem habet in rebus dotalibus, vel commoditatem eius per tempus vitæ ſuæ ? & certè videtur quod perdat, & interim durante matrimonio bona ſint penes fiſcum, & conſequatur vſumfructum & commoditatem eius, ſicut maritus deberet conſequi & percipere.

Item etiam quia quando quis committit delictum propter quod bona veniunt confiſcanda, ſimiliter etiam confiſcantur bona vinculata & ſubiecta reſtitutioni ſaltem durante vita ipſius delinquentis: quia reſtitutio præciſa & neceſſaria non debet fieri niſi poſt mortem naturalem ſecutam: ita probat text. ſingularis in iure *in l. Statius Florus, §. Cornel. Fœlici, ff. de iure fiſci*, de quo articulo latiùs ſuo loco dixi. Sed his non obſtantibus contrarium videtur verius & tenendum, imò quod ſtatim bona reſtituantur vxori : quia maritus per talem confiſcationem bonorum notorie dicitur veniſſe ad inopiam, nec haberet vxor vnde ſe aleret : & ſic iſta cauſa & ratione prædicta bona dotalia debent reſtitui vxori etiam conſtante matrimonio, pro ſuſtentatione propria & familiæ: argumento text. cum materia *in leg. vbi adhuc, Cod. de iure dotium*, & in terminis ita ſingulariter tenet Bald. Nouel. *in tract. dotis, 7. parte principali, 17. ſpeciali.*

5 Si verò mulier commiſit delictum, aut ſoluto matrimonio, & tunc indiſtinctè confiſcantur bona dotalia vel iura & actiones competentes pro ea, etiam ſi bona adhuc ſint penes maritum vel hæredes eius: text. eſt formalis & expreſſus qui ſic debet intelligi *in l. ſi conſtante, §. fin. ff. ſolut. matr.* & ibi notat Bart. Bald. Paul. Imol. Cuman. & cæteri Doctores, ſi verò talis mulier commiſit delictum conſtante matrimonio, tunc in quinque caſibus & delictis vt dixi amittit dotem, & bona dotalia poſſunt confiſcari ; text. eſt *in d. l. quinque legib. ff. de bonis damnatorum.* Hodie tamen indiſtinctè amittit dotem, & confiſcantur bona dotalia, vt *in l. noſtra*, quæ clare procedit, quando per delictum talis mulier incurrit pœnam mortis, & matrimonium debet ſolui.

Sed pulchrum dubium eſt, quod ſi mulier fecit 6
delictum, per quod non incurrit pœnam mortis, ſed aliam mitiorem : taliter quòd debet remanere viua, an tunc confiſcentur eius bona dotalia conſtante matrimonio, etiam quoad fructus pertinentes marito pro oneribus matrimonij, vt *in l. dotis fructus, ff. de iure dotium, & in l. pro oneribus, Codice eodem tit.* & reperio quod Doctor Palac. Ruuius mouet quæſtionem *in repet. rubr. de don. inter vir. & vxor. folio 46. §. 66. 4. col.* & relinquit cogitandum. Sed mihi videtur abſque dubio, quod pleno iure confiſcentur prædicta bona dotalia, etiam quoad fructus pertinentes viro, & hoc tam de iure communi in illis quinque caſibus in quibus fiebat confiſcatio, quam etiam de iure noſtro regio, ſecundùm quod indiſtinctè fit confiſcatio in omnibus delictis per noſtram legem Tauri: & iſta eſt realis intentio prædictorum iurium, & Doctores ibi, & adhuc iſto etiam caſu tenetur maritus præſtare alimenta vxori conſtante matrimonio, & ſic durante vita vxoris: nec ab iſto onere & obligatione liberatur per confiſcationem dotis. Primò quia in dubio lex vel diſpoſitio referens ſe ad aliqua bona, debet intelligi ſimpliciter & abſolutè in plena proprietate & vſufructu: argumento text. *in l. reſtituere, ff. de verb. ſignif.* text. *in l. videamus, §. in Fabiana, ff. de vſuris.* text. *in l. in condemnatione, ff. de regul. iur.* Secundò, quia iſta eſt alienatio neceſſaria per legem : vnde meritò poteſt indiſtinctè fieri etiam conſtante matrimonio, argumento textus *in l. alienationes, ff. famil. herciſc.* Item etiam quia propriè dos dicitur conſtante matrimonio, vt notatur *in rubr. ff. ſolut. matr.* Prædicta tamen limita & intellige, vt procedant, quando bona dotalia ſunt propria ipſius mulieris, vel fuerunt patris vel extranei, ſed non ſtipulati ſunt ſibi reddi ſoluto matrimonio : ſecùs tamen eſt ſi ſtipulati ſunt dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio, nam tunc licet mulier committat delictum propter quod bona veniunt confiſcanda, non debet confiſcari illa dos patri vel extraneo debita ex ſuo contractu : text. eſt ſingularis & vnicus *in l. ſi dotem, C. de iur. dot.* quem ad hoc reputat ſingularem & vnicum Bald. ibi 2. *lectur.* notat & commendat Odofred. Petr. Cinus, Iacob. Butr. Bart. Alber. Faber. Angelus, Salic. & communiter alij Doctores.

TEXTVS LXXIX.

L. 62. 2. tit. 6. Vniu.

ORdenamos y mandamos que las leyes deſtos nueſtros Reynos que diſponen que los hijos dalgo y otras perſonas por deuda no puedan ſer preſos, que no ayan lugar, ni ſe platiquen ſi la tal deuda deſcendiere de delicto, o quaſi delicto, antes mandamos que por las dichas deudas eſten preſos come ſino fueſſen hijos dalgo, o exemptos. Id eſt.

Ordinamus ac præcipimus, vt horum noſtrorum regnorum leges quæ diſponunt, vt Fidalgui, (Nobiles aut quaſi nobiles) *& quædam aliæ perſonæ, non poſſint propter debitum trahi in carceres, non habeant locum nec vſum, ſi eiuſmodi debitum venerit ex (commiſſo) crimine aut quaſi crimine, quin potiùs præcipimus, vt pro eiuſmodi debitis maneant incarcerati, haud minùs quàm ſi Fidalgui non eſſent.*

SVMMARIVM.

1 *An & quando nobilis possit incarcerari pro debito ciuili?*
2 *Quis sit effectus cessionis bonorum?*
3 *In debito descendenti ex delicto non habet locum cessio.*
4 *Quando nobilis negauit se nobilem tempore contractus non gaudet priuilegio.*
5 *An & quando debitor fugiens ad Ecclesiam gaudeat eius priuilegio.*
6 *Quis dicatur nobilis hodiè in nostro regno?*

LEX LXXIX.

1 NOta dispositionem huius legis, quòd nobilis non potest incarcerari pro debito, nisi descendat ex delicto. Pro cuius perfecta intelligentia & declaratione dico & præsuppono, quòd de iure communi debitor potest incarcerari, saltem donec cedat bonis: text. est formalis & expressus *in l. 1. & per totum, Cod. qui bonis cedere possunt*, & ibi communiter Doctores: & idem disponit lex *prima*, & *quarta, tit finali, part. quinta*, & effectus huius cessionis est, quòd bona vendantur & satisfiat creditoribus, & nihil penitùs dimittatur debitori, nisi tantùm pannicularia: ita probat textus *in lege penultima, ff. de cessione bonorum*, & ibi Glossa ordinaria, Bartolus, Albericus & communiter Doctores, probat etiam text. *in l. diuus, ff. de bonis damnatorum*, vbi dicitur quòd etiam ista reseruantur condemnatis ad mortem, & potest & debet fieri talis cessio sine aliquo actu ignominioso, text. *in l. antepenultima, Codice qui bonis cedere poss.* & ibi Glos. ordinaria & communiter Doctores.

2 Item etiam effectus huius cessionis est quod in bonis postea quæsitis non tenetur debitor in solidum, sed tantum in quantum facere potest: text. est *in l. 4. de cessione bonorum:* text. *in §. fin. Instit. de action.* & vtrobique communiter Doctore, & idem disponit *lex 3. titulo fin. 5. part.* Quod est verum & procedit, præterquam si talis debitor bona sua in fraudem alienauit, & effectus est non soluendo: quia tunc non gaudet beneficio cessionis: textus est singularis & vnicus *in l. fin. §. fin. ff. quæ in fraud. credit.* quem ad hoc notat & commendat ibi Glos. ordinaria Bartolus & communiter Doctores, & reputat singularem & vnicum Alb. fideiussor tamen non liberatur per talem cessionem debitoris, nec gaudet beneficio eius: quia est beneficium merè personale quod non transit ad alium: text. est singularis & vnicus *in l. hæres à debitore, §. quod si stipulator, in fin. ff. de fideiussor*, secundum Bartol. Alber. Bald. Paul. & communiter Doctores ibi: & idem disponit *lex 3. titulo fin. 5. part.* Hodie tamen in nostro regno non prodest nec sufficit ista cessio debitori, sed præcisè tenetur soluere & in solidum, alias potest incarcerari, & debet detineri in carcere donec soluat, vel seruiat creditori in recompensam debiti: ita disponit *lex 5. tit. 12. lib. 5. ordinat. & pragmatica 78. cum duabus sequentibus*, quæ quidem leges & earum dispositio habent locum in vili & plebeio non verò nobili qui vulgo dicitur *Hidalgo*: & à fortiori in milite & maiori dignitate constituto: ita determinat nostra lex & ista est eius vera & realis dispositio.

3 Et licet antea idem dispositum erat *per leg. 4. tit. 2. l. 4. ordinament.* tamen nouiter ista lex intelligitur quando tale debitum descendit ex contractu: secùs verò si ex delicto vel quasi: quia tunc nobilis non gaudet prædicto priuilegio, imò potest liberè incarcerari sicut quilibet plebeius: & in tantum est verum quòd nobilis non potest pro debito incarcerari, vt procedat & habeat locum etiam si renuntiet huic priuilegio, imò etiam si renuntiet cum iuramento: quia est remedium reuerentiale toti generi nobilitatis, cui per particularem derogari non potest, argumento text. *in l. alia, §. eleganter, ff. soluto matrimonio*, & ibi communis opinio.

Item quia nemo est dominus membrorum suorum, vt *in l. liber homo, ff. ad l. Aquiliam.* Item quia est quædam species seruitutis, cui nemo potest se obligare, vt *in l. Titio centum, §. Titio centum, el secundo, ff. de cond. & demonstrat.*

Limita tamen & intellige nostram legem cum materia, præterquam si tempore contractus & obligationis talis debitor negauit se nobilem: quia tunc non gaudet priuilegio, sed potest bene incarcerari: quia ille qui negat qualitatem suæ personæ, ex qua datur sibi aliquod priuilegium, amittit illud: text. est notabilis & ibi Glos. ordinaria & communiter Doctores *in l. 1. C. ad Maced.* text. *in l. qui cùm se, ff. de re iudic.* text. *in l. 1. & 2. & per totum, C. si minor. se maior dixer.* text. *in l. 4. §. 1. ff. quòd cum eo.* text. *in l. quid enim, ff. de dolo.* text. *in l. fin. C. de calum.* Quod limita & intellige nisi creditor qui cum nobili contrahit sciret ipsum nobilem, quia tunc non amittit eius priuilegium, argumento text. *in l. 1. cum donationis, C. de transact.* text. *in l. his qui se obtulit, cum l. seq. & sequen. ff. de rei vend.* text. *in l. qui se lati obtulit. ff. de petit. hæred.* text. *in l. 1. §. si intelligatur ff. de ædil. l. edict.* text. *in l. ea quæ, ff. de contrah. empt.* text. *in l. 1. §. fin. de action. empt.* text. *in l. nemo videtur de regul. iur.* Item intellige quando negauit scienter: secùs si ignoranter: quia tunc non perdit eius priuilegium, argumento text. notab. in suo casu *in c. 1. §. Vasallus, el 1. si de feudo defuncti contentio sit inter dominum & agnatum, in Vsibus feud.* & ibi Bald. & communiter Feudistæ.

Quæro tamen an in casu, quo talis debitor non sit nobilis nec persona priuilegiata, si fugiat ad Ecclesiam possit de ea extrahi, & breuiter & resolutiuè dico quod non: ita probat text. *in l. præsenti, §. 1. C. de his qui ad Eccles. conf.* & ibi communiter Doctores tenet etiam Abb. & communiter Canonistæ *in c. inter alia. de immun. Eccles.* Hodie tamen in nostro regno bene potest extrahi seruata forma posita in pragmatica *pen. lib. pragm.* scil. requisito iudice Ecclesiastico, vt extrahat & tradat iudici sæculari, præstita priùs ab ipso iudice sæculari cautione, quod non procedet contra debitorem ad pœnam corporalem, & si iudex Ecclesiasticus non fecerit, ipse iudex sæcularis poterit liberè facere, & extrahere sine scandalo, & hoc est hodie dispositum in nostro regno per dict. prag. ex eo quod debitor obligauit personam pro debito. Item etiam ex eo quòd contra personam debitoris est quoddam ius reale & quædam species seruitutis: quia tenetur seruire creditori pro debito. Item quæro quod debitum dicatur descendere ex delicto vt nobilis possit incarcerari? Et breuiter & resolutiuè dico, quòd illud quod principaliter venit & debetur, vel in consequentiam accessoriè ex officio iudicis, vt si ex furto, violentia vel alio delicto debeatur aliqua res: vel quando ex delicto in iure fit æstimatio ciuiliter in pecunia: vel quando ex aliquo delicto publico vel priuato, vt homicidij, falsitatis, vel alterius vltra pœnam corporalem fit condemnatio in aliquo interesse partis, quia pro illo potest reus capi, & detineri in carcere, licet sit nobilis, vt in nostra lege & iste sit eius verus & realis sensus & intellectus.

Postremo

Postremò & finaliter quæro, quis dicatur nobilis? & breuiter & resolutiue dico quod nobilis dicitur ille, qui ex antiquo & priuilegiato sanguine descendit, qui est exemptus ab oneribus & tributis plebeiorum dignitate, officio, vel scientia, ita probat text. *in l.1. & per totum, Codice de dignitate, libro 12.* & ibi Odofred. Bartol. Platea, Lucas de Penna & communiter Doctores: & istam distinctionem tenet expressè Baldus *in lege fin. Cod. de seruis fugit. in fin.* & in tantum filius vel descendens ab isto dicitur nobilis quod etiam si mater vel linea materna sit vilis & plebeia dicitur nobilis: quia potentior est substantia & materia quàm forma: & ab ea denominatur tanquam à potentiori causa & effectu. Ex quo subinfertur, quod si mater sit nobilis, & pater vilis & plebeius, filius & descendens erit plebeius, & non gaudet priuilegio nobilitatis: ita probat textus notabilis *in lege nobiliores, Codice de commer. & mercat.* & ibi Doctores: text. *in leg. fin. C. de seruis fugitiuis*, & ibi Bald. & alij Doctores: text. *in cap. venerabis de præbend.* text. *in lege 2. & 3. tit. 21. part. 2.* textus *in l. 1. tit. 10. part. 7.* Item etiam in tantum, hoc est verum, vt procedat & habeat locum etiam si filius vel descendens sit naturalis tantum: quia cum istud ius & priuilegium descendat à sanguine, & iura sanguinis & naturalia reperiantur in eo, meritò ad eum transit nobilitas & eius priuilegium, argumento text. *in l. generaliter, §. cùm autem, Codice de instit. & substit.* text. *in l. ex facto, §. si quis rogatus ad Trebel.* textus *in lege cùm pater, §. volo, de legat. 2.* textus *in l. Lucius, la 2. §. fin. eodem titulo*, & in terminis ita tenet Bartol. *in lege final. C. de verborum signif.* & ibi communiter alij Doctores & ita disponit text. *in l. 1. tit. 11. part. 7.* Quod tamen limita & intellige, quando est natus ex vnica concubina retenta in domo: secùs verò si sit spurius vel vulgo quæsitus: quia tunc propter incertitudinem non gaudet tali priuilegio, vt tenent prædicti Doctores, & probat textus *in l. pen. ff. de concubinis*, & ibi Bart. & communiter Doctores: *in Authen. licet, Codice de natur. liber.* & vnde sumitur, & probat expressè *lege 3. titul. 11. part. 4. & lex 2. & 3. titulo 13. part. 4. & l. 1. & 2. & per totum, tit. 14. part. 4.* Et si quæras quare filius sequitur conditionem & statum matris & non patris, quoad libertatem vel seruitutem: & per consequens si mater est libera & pater seruus, filius erit liber: si verò mater est serua, & pater liber, filius erit seruus: vt *in l. partum, C. de rei vend.* dicas quod vera & fundamentalis ratio est, quia in causa status est maior fauor filiorum: quia tribus temporibus attenditur libertas & status matris, scilicet conceptionis, partus, & medij temporis, vt *in l. seruorum, §. ingenui, ff. de statu hominum. & in §. 2. Inst. de ingenuis*, quoad nobilitatē verò non attenduntur prædicta tempora, ideò quoad eam filius necessariò sequitur conditionem patris, per prædictas rationes, & in terminis istam rationem ponit Bald. *in l. fin. C. de seruit. fugit.* & priuilegia eorum vide *per l. 1. & totum, tit. 2. lib. 4. ordinament.* Item adde pro complemento quòd mulier quæ nubit viro nobili dicitur nobilis & gaudet priuilegio mariti, maritus verò non gaudet priuilegio vxoris: textus est *in l. fœmina, ff. de Senat.* & ibi communiter Doctores: textus *in l. mulieres, C. de dignit. lib. 12.* text. *in l. mulieres. C. de incolis, lib. 10.* text. *in l. 3. tit. 21. 2. p.* & durat tale priuilegium post mortem mariti, dum fuerit vidua, vt dictis iuribus, *& in l. filij, §. vidua, ff. ad municipales.*

TEXTVS LXXX.

L 2 t° 20 lb 4 Recop.

EL marido no pueda accusar de adulterio a vno de los adulteros seyendo biuos: mas que a ambos adultero y adultera los aya de accusar, o a ninguno. Id est:

Maritus accusare non possit adulterij adulterorum alterum illis viuentibus, verum vt vtrumque accuset, adulterum videlicet & adulteram aut (eorum) nullum.

TEXTVS LXXXI.

L 4 t° 20 lb 4 Recop.

SI alguna muger estando con alguno casada, o desposada por palabras de presente en faz de la sancta madre Yglesia cometiere adulterio que aunque se diga y prueue por algunas causas y razones que el dicho matrimonio fue ninguno, ora por ser parientes en consanguinidad o affinidad dentro del quarto grado, ora porque qualquiera dellos sea obligado antes à otro matrimonio: o aya fecho voto de castidad o de entrar en religion, o por otra cosa alguna pues ya por ellos no puedo de hazer lo que no deuian: que por esto no se escusen aque el marido pueda accusar de adulterio, assi a la muger como al adultero como siel matrimonio fuesse verdadero. Y mandamos que en estos tales que assi auemos por adulteros y en sus bienes se execute lo contenido en la ley del fuero de las leyes que fabla cerca de los que cometio en delicto de adulterio. Id est:

Si qua mulier alicui nupta, aut sponsa per verba de præsenti in facie sanctæ matris Ecclesiæ adulterium commiserit, etiam si dicatur & aliquibus causis & rationibus probetur, prædictum matrimonium fuisse nullum, aut quia essent cognati consanguinei aut affines intra quartum gradum: aut quia eorum alter Matrimonio antea teneretur: aut vouerit castitatem, aut ingressum Religionis, aut ob aliam quamuis causam, quando iam per illos non steterit, quin facerent quod non deberent, propter eiusmodi causas non excusentur, quin maritus possit tam vxorem quam adulterum accusare adulterij perinde ac si matrimonium esset verum. Et præcipimus, vt in eiusmodi quos pro adulteris habemus, & in eorum bona animaduertatur, prout habetur in lege Fori legum vbi agitur de iis qui admiserint crimen adulterij.

TEXTVS LXXXII.

L. 5 t° 20 lb 4 Recop.

EL marido que matare por su propria autoridad al adultero, y la adultera aunque los tome in flagranti delicto, y sea justamente hecha la muerte no gane la dote, ni los bienes del que matare: saluo si los matare o condemnare por autoridad de nuestra justicia, que en tal caso mandamos que se guarde la ley del fuero de las leyes que en este caso disponen. Id est:

Maritus qui propria authoritate adulterum & adulteram occiderit, quamuis eos deprehenderit in flagranti delicto, & mors iustè sit inflicta non lucretur dotem, nec occisi bona: nisi eos condemnauerit aut occiderit authoritate nostræ iustitiæ: nam in eiusmodi casu præcipimus, vt seruetur Lex Fori legum in hunc casum disponentium.

SVMMARIVM

1 *De iure naturali primæuo non erat reprobatus nec punibilis aliquis coitus vel accessus carnalis.*

2 *Hodie post leges scriptas quidam coitus est licitus & quidam reprobatus.*

3 *In matrimonio est castitas & pudicitia, & an in copula matrimoniali sit peccatum veniale?*

4 *Generaliter omnis coitus & accessus est reprobatus & illicitus praterquam matrimonialis.*

5 *De iure ciuili positiuo quidam coitus est punibilis, quidam non: & primo est punibilis cum virgine & vocatur stuprum.*

6 *An hodie pœna stupri sit correcta de iure canonico?*

7 *Dispositio iuris canonici circa stuprum commissum cum virgine sit seruanda, etiam in terris imperij & foro seculari.*

8 *An ille qui virginem corrupit teneatur ducere eam in vxorem & eam dotare, an verò teneatur ad vnum tantùm?*

9 *Si ille qui virginem corrupit non potest cum ea contrahere, nec eam dotare, an teneatur pœna stupri imposita de iure ciuili?*

10 *An ille qui corrupit & defloranit virginem spontè & sic ea volente & consentiente, teneatur aliqua pœna?*

11 *Si virgo postquam fuit corrupta ab vno, contraxit matrimonium cum alio, possit aliquid petere à corrumpente?*

12 *Filia in potestate patris licet fuerit nupta, potest dotem petere à patre?*

13 *Ille cui debentur alimenta ex iuris dispositione, licet se ipsum aluerit poterit petere alimenta ab obligato.*

14 *Secundò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum vidua.*

15 *Tertiò est punibilis coitus & accessus cum consanguinea.*

16 *In probanda copula inter consanguineos maior probatio requiritur quàm in probanda copula inter extraneos.*

17 *Si consanguinei reperiantur in eodem lecto cum consanguinea, an ex hoc præsumatur inter eos copula?*

18 *Qualiter probetur copula in peccato nefando contra naturam?*

19 *Quartò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum Sacerdote, vel Religioso, vel coniugato.*

20 *An leges regales punientes concubinas clericorum valeant & teneant, cum ex hoc infamentur ipsi clerici?*

21 *Ad hoc vt concubina clerici incurrat pœnas legales, an sufficiat habuisse accessum ad clericum vel coniugatum vel requiratur quod publicè & manifestè retineatur pro tali concubina?*

22 *Si concubina clerico fuerit coniugata: an incurrat pœnam impositam per prædictas leges regias?*

23 *Quintò & principaliter est punibilis accessus inter dominam & seruum proprium.*

24 *Sextò & principaliter est punibilis coitus & accessus inter tutorem & pupillam, & curatorem & adultam.*

25 *Si custos carceris habeat accessum ad mulierem captam & incarceratam, acriter debet puniri.*

26 *Septimò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum persona alterius secta.*

27 *Octauò & principaliter est punibilis coitus & accessus, quando quis contraxit bis matrimonium.*

28 *An mulier quæ contraxit bis matrimonium puniatur eadem pœna qua masculus?*

29 *Si quis ter vel pluries contraxit matrimonium, an grauius puniatur?*

30 *Si secundum vel tertium matrimonium quod quis contraxit sit inualidum de iure, an habeat locum prædicta pœna?*

31 *Si mulier sine dolo credens maritum esse mortuum contraxit secundum, vel tertium matrimonium, an incurrat pœnam prædictarum legum?*

32 *Nonò & principaliter est punibilis accessus contra naturam, & quæ sit eius pœna?*

33 *Si vir vel masculus habet accessum ad vxorem, vel aliam mulierem, contra naturam qualiter puniatur?*

34 *Si fœmina cum alia fœmina agat & habeat accessum contra naturam, qualiter puniatur?*

35 *Decimò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum animali: & quæ sit pœna eius, & an ipsum animal debeat puniri?*

36 *Vndecimò & principaliter est punibilis coitus & accessus commissus per vim.*

37 *An ista pœna raptus habeat locum in fœmina recipiente virum?*

38 *Item etiam an ista pœna raptus habeat locum in sponso de futuro rapiente sponsam de futuro?*

39 *Item etiam an ista pœna raptus habeat locum in marito vel sponso de præsenti?*

40 *Si quis rapuit mulierem causa libidinis, non tamen habuit accessum ad eam, an ex solo raptu teneatur?*

41 *Si quis per vim cognouit aliquam mulierem non interueniente raptu, qua pœna teneatur?*

42 *Si quis rapuit & cognouit virginem immaturam, nondum viri potentem, qua pœna puniatur?*

43 *An raptor vel ille qui per vim cognouit aliquam mulierem possit cum ea contrahere matrimonium, & pœnam euitare?*

44 *Si raptor & mulier rapta confiteantur se ante contulisse matrimonium, an euitabunt pœnam?*

45 *Pœna raptus non habet locum in eo qui rapuit publicam meretricem.*

46 *Duodecimò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum muliere coniugata & vocatur adulterium.*

47 *Quæ sit pœna adulterij, tam de iure communi quàm Regio.*

48 *Si matrimonium non valeat nec teneat, an mulier quæ commisit adulterium teneatur?*

49 *Quis possit accusare de adulterio?*

50 *Qualiter & quando probetur adulterium?*

51 *An & quando maritus possit propria authoritate interficere adulteros?*

52 *An leges seculares permittentes maritum posse occidere adulteros, sint licitæ & seruandæ, cum ex hoc talis maritus incurrat peccatum mortale?*

53 *In tantum maritus potest occidere vxorem repertam in adulterio, vt procedat & habeat locum etiam si sit prægnans.*

54 *Mulier prægnans propter delictum benè potest condemnari ad mortem, & valet sententia? sed executio suspenditur donec pariat.*

55 *In tantum maritus potest occidere adulterum repertum in flagranti delicto, vt procedat & habeat locum, etiam si sit clericus constitutus in sacris.*

56 *Si maritus interficiat vxorem & adulterum in flagranti crimine, sed non possit hoc probare, an puniatur maritus, vel qualiter excusetur?*

57 *In delictis quando agitur de reo absoluendo, in dubio debet intelligi aliquod esse factum tempore & loco permisso.*

58 *Si*

58 *Si maritus interfecit vxorem & adulterum, non tamen repertos in delicto, an excusetur si probet eos commisisse adulterium?*

59 *Verus & realis intellectus* ad textus in lege diuus Adrianus, ff. ad leg. Pompe. de Parricid.

60 *An & quando maritus possit interficere illum quem habet suspectum de vxore?*

61 *An in casibus de quibus maritus potest interficere adulteros, possit alteri vindictam committere & demandare?*

62 *An maritus qui potest adulteros repertos in delicto occidere, possit secum adducere socios & amicos vt ei præstent opem & auxilium?*

63 *An maritus occidens vxorem propria authoritate lucretur dotem & alia bona eius?*

64 *An maritus qui propria authoritate interfecit vxorem & adulterum, possit succedere ab intestato filiis vel hæredibus eorum?*

65 *Si vxor requisita ab aliquo de adulterio committendo reuelauit marito suo, an possit licite requirentem decipere, vt iniuriam vel mortem patiatur.*

66 *An custos alicuius Castri vel fortalitij requisitus ab alio vt recipiat pecuniam pro traditione committenda, possit decipere ipsum requirentem.*

67 *An index requisitus à litigante vt pecuniam recipiat, possit decipere requirentem & fingere se velle facere?*

68 *Si maritus decessit antequam mulierem accuset de adulterio an possit petere dotem, & ei possit obstare aliqua exceptio?*

69 *Si vxor adultera decedat & hæredes eius petant dotem à marito, an possit maritus eis opponere exceptionem de adulterio?*

70 *Si mulier vidua soluto matrimonio habuit accessum cum alio, an perdat dotem?*

71 *Quas excusationes vel exceptiones habeat vxor adultera?*

72 *An maritus teneatur simul adulterium & adulteram accusare.*

73 *Qua sit pœna lenocinij, tam de iure communi quam Regio.*

74 *Si probetur quòd quis intercedebat tanquam leno inter aliquos, tamen non fuit consummatum delictum, qua pœna teneatur.*

75 *Si mulier coniugata habeat filium ex adulterio de quo ipsa est certa, maritus autem ignorat, quid faciet in conscientia.*

L E X L X X X.

Cum duabus legibus sequentibus.

1 IStæ tres leges tractant de delicto adulterij de quo perfectè & magistraliter intendo tractare. Pro cuius perfecta intelligentia & declaratione dico, quod de iure naturali primæuo antequam esset lex scripta vel matrimonium institutum, non erat reprobatus nec punibilis aliquis coitus vel accessus carnalis: textus *in Authentic. quibus modis natur. effic. legit. §. liceat igitur versiculo nec enim collat. 6.* cuius pulchra verba sunt, *nec enim à principio, quando sola natura sanciebat homines, antequam scripta prouenirent leges, fuit quædam differentia naturalis atque legitimi*, textus *in Authentic. quibus mod. naturales efficiantur sui §. natura. collat. 7.* cuius verba sunt, *natura si quidem ab initio, dum de filiorum procreatione sanciret, scriptis nondum positis legibus, omnes similiter quidem liberos produxit ingenuos*, probat etiam textus *in lege prima §. ius naturale, ff. de iustit. & iur.* ibi, *hinc descendit maris atque fœminæ coniugatio*, textus *in capite ius naturale 1. dist.* text. *in §. primo Institut. de iure nat. gent. & ciuil.* & vtrobique Glossa ordinaria & communiter Doctores & per ista iura istam sententiam & conclusionem ponit Azor. *in summa, Codice de natur. liber. 2. columna numero tertio*, Bartol. notabiliter *in leg. in concubinatu, ff. de concubinis 1. columna numero tertio*, Angel. de Aretin. *in §. primo Institut. de iure natur. gent. & ciuil. numero quinto*, adeò quod de illo iure frater vel consanguineus licitè poterat coire cum sorore, vel alia qualibet consanguinea propter paucitatem gentium, secundum prædictos Doctores.

2 Hodie tamen post leges scriptas quidam coïtus est licitus & quidam reprobatus. Coïtus licitus est matrimonialis: quia matrimonium institutum est à Deo Domino nostro propter generationem suscipiendam, & fornicationem euitandam, vt habetur *Gen. cap. 2.* & habetur *per Paulum ad Corinthios capite 7. & in capite sicut §. his ita 23. quæst. 2. & in capite quidquid ead. causa & quæst. & in capite quòd Deus coniungit 33. quæst. 2. & in capite nerui in fin. 13. distinct. & in cap. omnes 27. quæst. 2. & in cap. 1. & per tot. de sponsal. & matrim. & in cap. gaudemus de diuortiis & in Authent. de nuptiis per totum collat. 4.*

3 Imò in matrimonio est castitas & maxima pudicitia, textus est *in leg. mulier, §. cùm proponeretur, ff. ad Trebell.* ibi, *quòd & mulieris pudicitiæ & patris voto congruebat.* textus *in l. castitati, Cod. ad legem Iul. de adulter.* textus *in leg. consensu, §. si qua igitur*, ibi, *quod maximè etiam castas exasperat, C. de repud.* textus *in cap. Nicæna 31. dist.* ibi, *nuptias & castitatem esse cum propria coniuge.* textus *in cap. hæc autem 30. distinctio*, textus *in cap. Deus, 31. quæst. 1.* cuius verba sunt, *Deus masculum & fœminam propagandi generis causa nuptiali castitati coniungit.* Et an venialiter peccet maritus qui solùm causa libidinis & voluptatis explendæ ad vxorem accedat, vide notab. per Gloss. & Doct. *in d. cap. quidquid 32. quæst. 2.* & notabiles effectus & commoda matrimonij vide notabiliter & meliùs quàm alibi per Ioannem de Neuizanis, *in sua summa imperiali, in parte, est nubendum.*

4 Omnis autem alius coïtus præterquam matrimonialis est illicitus & reprobatus de iure diuino, & in eo communiter est peccatum mortale, vt habetur *Deuteronomij capite 5.* ibi, *neque mœchaberis*, transumptiuè *in capit. nemo 32. quæst. 4. & in cap. dicat aliquis & in capit. sicut non*, ibi, *simplex enim fornicatio in sacra scriptura prohibetur ead. caus. & quæst.* castitas enim valdè amabilis est Deo, adeò quòd ipsa sola potest animas suæ maiestati præsentare, *vt in Auth. de leno, §. sancimus, collat. 2.* imò sola voluntas deliberata sine actu inducit peccatum mortale, vt expressè dicit Dominus noster *in Euangelio Matthæi cap. 5. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo*, & habetur transumptiuè *in capite qui viderit 32. q. est. 5. & in capite vnum, §. criminis 25. distinct. & in cap. omnis de pœni. dist. in. 1. & in cap. sed pensandum 6. dist.* Vnde fugiendum est à fornicatione tanquam à peste, quia vltra peccatum mortale plura damna & incommoda affert.

5 De iure autem ciuili positiuo aliquis coïtus est punibilis & aliquis non: & primò est punibilis

cum virgine : nam ſi quis virginem etiam volentem corruperit, committit delictum quòd vocatur ſtuprum : textus eſt capitalis *in lege ſtuprum, ff. ad legem Iuliam de adulter.* cuius verba ſunt, *ſtuprum committit qui liberam mulierem conſuetudinis cauſa non matrimonij continet, excepta videlicet concubina, adulterium in nupta admittitur: ſtuprum in vidua, vel virgine, vel puero committitur:* text. *in l. inter liberas, §. lex Iul. eodem titulo,* textus *in l. inter ſtuprum, ff. de verbor. ſignificat.* textus *in l. eum qui duas, Cod. ad legem Iuliam de adulteriis,* textus *in l. quæ adulterium eodem titulo,* cuius pœna de iure communi eſt in honeſta perſona, & in dignitate conſtituta, publicatio medietatis bonorum: & in vili perſona coërtio corporalis arbitraria cum relegatione : textus eſt, item *lex Iulia, de adulteriis verſiculo final. Inſtit. de public. iudic.* cuius verba ſunt, *pœnam autem eadem lex irrogat peccatoribus, ſi honeſti ſunt, publicationem partis dimidiæ eorum bonorum : ſi humiles, corporis coërtionem cum relegatione,* & ad hoc illum textum notat & commendat ibi Faber, Angel. Nicob. de Neapol. Plat. & communiter Doctores Alber. & Doctor. *in l. ſi adulterium cum inceſtu, §. primo ad legem Iuliam de adulteriis,* Salicet. notat. *in l. eum qui duas prima columna, num. 2. Cod. eodem titulo,* Angel. de Aret. *in tract. mat. in parte che me ai adulterato la mia dona. 15. columna verſic. quæro quando dicatur commiti ſtuprum,* &c. & idem diſponit *lex 2. tit. 19. 7. parte,* & eadem pœna imponitur *ipſi* mulieri : quia ipſa dicitur delinquere & committere ſtuprum, vt probant prædicta iura : & adde quod iſtud delictum poteſt accuſari, vel per iudicem ex officio inquiri infra quinque annos tantum textus eſt *in l. mariti, §. præterea, & §. hoc quinquennium, ff. ad leg. Iul. de adult.* & probat *præd. l. part.*

6 Aduertendum tamen quod hodie iſta pœna videtur correcta de iure canonico : quia ille qui virginem corruperit tenetur eam ducere in vxorem & ſimiliter eam dotare ſecundum qualitatem ſuæ perſonæ : ſi verò ipſa vel pater eius noluerit cum eo contrahere, tunc competenter dotabit eam textus eſt notab. & capitalis *in cap. 1. de adult. & ſtupro,* cuius verba ſunt, *ſi ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit vxorem : ſi verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere conſueuerunt,* & ibi not. Innocent. Hoſtienſ. Ioann. An. Anton. de Aut. Abb. Panor. Card. Anchar. Ioann. de Ana. & communiter Doctores probatur etiam originalis *Exod. 22. cap.* vbi dicitur, *ſi ſeduxerit quis virginem nec dum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam vxorem.*

7 Vnum tamen eſt quòd diſpoſitio illius capituli & eius pœna videtur intelligenda ſolùm de iure canonico, & in terris Papæ, non verò in terris Imperij vel alterius regis vel domini temporalis : quia in eis ſeruabitur ius commune ciuile, de quo ſuprà dictum eſt : & in expreſſo ita tenet Salic. *in l. eum qui duas, 1. columna, num. 3. Cod. ad legem Iul. de adult.* An. *in addit.* Ang. *de malef. in part. che me ai adult. 19. col. verſic. tu autem in hac materia,* & videtur tenere Gloſſa ordinaria Ant. de Butr. Card. & clariùs & expreſſiùs Abb. Panor. & magis communis opinio *in cap. 2. eiuſdem tit. de adult.* ſed de communi ſtylo & conſuetudine in noſtro regno ſemper ſeruatur in practica diſpoſitio textus *in d. cap. 1. de adult. & eius pœna.*

8 Præſuppoſito autem quòd diſpoſitio textus *in d. cap. de adult.* procedat & habeat locum tam in foro ciuili quàm canonico pro maiori & neceſſaria declaratione eius. Primò quæro, an præcisè & copulatiuè ille qui virginem corrupit teneatur ad illa duo, ſcilicet ducere eam in vxorem, & inſuper eam dotare? Et videtur quod ſic, quia ille textus hoc expreſsè probat dum loquitur copulatiuè, dotabit eam, & habebit vxorem : & ita tenet ibi Innoc. Hoſtienſ. Ioan. Ang. Ant. de Butr. & Card. Ex quo deducitur & infertur ſecundum eos quòd illo caſu compellitur quis inuitus & præcisè contrahere matrimonium iudicis authoritate ratione delicti commiſſi : facit etiam textus *in cap. 1. de eo qui duxit in matrim. quam pol. per adult.* Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quòd alternatiuè teneatur vel ducere eam in vxorem, vel dotare: & hoc probat textus *in cap. 2. eiuſd. tit.* ibi, *aut quam ſtuprauit, vxorem habeat : aut ſi renuendam putauit, corporaliter caſtigatus excommunicatúſque in monaſterium in quo agat pœnitentiam detrudatur,* & iſtam ſententiam & concluſionem tenet expreſsè Abb. Panor. *in d. cap. 1. col. 1. num. 4.* vbi dicit, quòd ſi non ducit eam, tenetur eam benè dotare, taliter quod debet plus dare quàm eo caſu quo eam duceret, & ibi Anchar. *2. columna, num. 5.* Ioan. de Ana. *2. columna, verſic. notab.* ſecundum Innoc. & ita ſeruatur in practica, & ſic iam ego iudicaui.

Adde tamen, quòd ſi prædictus reus delinquens 9
nullum eorum vellet facere ſcilicet nec eam in vxorem ducere nec dotare : vel fortè non poteſt aliquid horum facere, quia eſt vxoratus, vel eſt ita pauper quod non poteſt ſoluere dotem, tunc poterit per iudicem puniri pœna ſupradicta iuris ciuilis: ita apertè colligitur ex mente Gloſſæ & Doctorum *in dicto cap. & in locis ſuprà citatis.* Item eo caſu quo non vult eam ducere in vxorem, ſed tantùm dotare, debet adhuc puniri aliqua leui pœna, quæ omnia notantur & colliguntur *ex dicto capite 1.*

Secundò quæro, an diſpoſitio textus *in d. cap. 1.* 10
de adulter. & eius pœna, habeat locum etiam ſi quis corrupit & defloraut virginem ſponte, & ſic ea volente & conſentiente? & videtur quod non: imò tunc corrumpens euitat pœnam : quia requiritur ex parte corrumpentis violentia, vel ſaltem perſuaſio, fraus, vel dolus, quibus eam ſubducat : quòd probat textus *in dicto cap. 1. in quantum dicit, ſi ſeduxerit quis virginem,* &c. probat etiam text. *in l. 1. verſic. is autem, ff. de ſernis fugitiuis,* vbi probatur quod quando quis delinquit incitatus à perſona vel re ſuper qua delinquitur, mitiùs punitur quia euitat pœnam ſi poſtea pœniteat, & lucrum perceptum reſtituat : vnde ſi quis ſeruum fugitiuum ad ſe venientem detineat & occultauit, ſed poſtea infrà 20. dies domino reſtituat, euitat pœnam : & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. & communiter alij Doctores idem Bartol. *in l. qui ea mente, ff. de furtis prima columna, ſecunda oppoſit.* Ex quo infert quod ſi in domum alicuius veniunt gallinæ vel pulli alterius, vel animalia ſimilia, & ille retineat cum mala fide, & poſtea pœnitentia ductus, dimittat vel domino reddat, non punitur, ſed excuſatur à pœna : probat etiam textus *in l. tertia, §. ſi quis volentem, ff. de libero homine exhibendo,* vbi habetur quòd non tenetur quis pœna illius edicti vel tituli, quando liberum hominem volentem retinuit : tamen ſi dolo, fraude, vel calliditate retinuit, vel ſeduxit, benè tenetur : textus *in lege prima, §. perſuadere, ff. de ſeruo corrupto,* vbi habetur quod perſuadere & compellere alium æquiparantur : & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem tenet

Dinus

Dinus *in regula, scienti, de regulis iuris, in 6. 1. oppoſit.* Faber *in ſuo breuiario in l. vnica, Codice de raptu virginum in fin.* & ibi Bald. *final. columna, numero vigeſimo*, probat etiam textus *in l. final. titulo ſeptimo libro quarto foro ll.* vbi diſponitur, quod ſialiqua mulier ſoluta ſponte intrauerit in domum alterius cauſa libidinis, non punitur reus aliqua pœna. Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quod etiam ſi non interueniat nec probetur aliqua violentia vel perſuaſio, ſed ipſa virgo ſponte acquieuit, procedit & habet locum diſpoſitio textus *in dicto cap. primo*, & eius pœna, quia ſemper præſumitur ſeducta & decepta, argumento textus notabilis *in iure in l. vnica, §. penult. Codice de raptu virginum verſic. quia hoc ipſum*, cuius verba ſunt, *quia hoc ipſum velle mulierem ab inſidiis nequiſſimi hominis qui meditatur rapinam inducitur, niſi etenim eam ſolicitauerit niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere*, & iſto fundamento & ratione iſtam ſententiam & concluſionem tenet Abbas Panormit. *in dicto capite primo 1. notabili*, & Ioann. de Ana. *prima columna, & 1. notabili.* Confirmatur, quia quando quis patitur ſibi inferri offenſam in corpus, conſenſus offenſi non excuſat delinquentem: quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum, *vt in l. liber. homo, ff. ad legem Aquiliam cum ſimilibus*, & iſto fundamento & ratione iſtam eandem ſententiam & concluſionem tenet Petr. de Ver. *in addit. ad Iacob.* Butr. *in l. raptores, Cod. de Epiſcop. & cleric.* Sed vltra Doctor. pro concordia videtur dicendum, quòd ſi probetur violentia, dolus, vel perſuaſio viri abſque dubio teneatur, ſimiliter etiam in dubio, quando non conſtet de eius violentia, dolo, vel perſuaſione teneatur, licèt mulier conſenſerit, ſi verò expreſsè conſtet & probetur quod ipſa mulier ſe ingeſſit & conſenſit abſque aliqua violentia, dolo, vel perſuaſione viri, nullo modo teneretur? & ita procedat prima ſententia & opinio Dini & aliorum, & ita ego practicarem.

11 Tertiò principaliter quæro, ſi forte iſta virgo poſtquam fuit corrupta contraxit matrimonium cum alio, & non cum ipſo corrumpente, & habet dotem competentem à patre vel matre, vel ex ſuo patrimonio: an talis corrumpens teneatur eam dotare, & habeat locum diſpoſitio, textus *in dicto c. 1.* & videtur quod non. Primò, quia ceſſat ratio fundamentalis illius capituli, nam ipſa mulier iam eſt nupta, & impoſſibile eſt de iure quod corrumpens ducat eam in vxorem. Item etiam eſt dotata & reperit cui nubere poſſit: ergo non ſupereſt aliquid agendum ab ipſo corrumpente. Confirmatur, quia licèt pater vel aſcendens teneatur alimenta præſtare filio vel deſcendenti, tamẽ illud eſt verum & procedit præterquam ſi habeat officium vnde ſe alere poſſit: textus eſt *in l. ſi quis à liberis verſicul. denique, ff de liberis agnoſcendis*, & ibi communiter Doctores. Sed ego teneo contrarium, imò quod adhuc teneatur ipſe corrumpens eam dotare: quia licèt ipſa aliunde fuerit dotata, non tamen eximitur ipſe ab obligatione quàm de iure incurrit: nec eſt inconueniens, quòd conſtante matrimonio ipſa mulier nupta recipiat dotem vel augmentum dotis.

12 Pro qua ſententia & concluſione facit bene Gloſſ. ſingularis & vnica *in l. obligamur, ff. de act. & oblig. in verbo, lege*, vbi dicit, quòd licèt filia in poteſtate patris conſtituta, fuerit iam nupta, tamen pater tenetur eam dotare vt ſe liberet ab obligatione legali: quam Gloſſ. ad hoc reputat ibi ſingularem & vnicam Albericus de Roſa, commendat ibi Angel. & cæteri Doctor. illam etiam reputat ſingularem idem Albericus, *in l. cum is §. fin. ff. de condict. indeb.* Alexand. *in l. prima, ff ſolut. matrim. ſeptima columna, num. 31.* & ibi moderni: quod eſt verum & procedit etiam ſi filia nubat contra voluntatem patris, ſaltem de iure canonico: Gloſſ. eſt ſingularis in iure *in capitulo, hoc factum 32. q. 2.* quam ibi ad hoc notat & commendat Archid. & communiter alij Doctores & ad hoc reputat ſingularem Ioan. de Imol. *in l. 1. ff. ſolut. matrim. 3. colum. 2.* & ſequuntur ibi commun. moderni: licèt ſecùs ſit de iure ciuili ſecundùm eos facit etiam *in l. de alimentis cum materia, C. de tranſ.* vbi probatur, quòd ille cui debentur alimenta ex iuris diſpoſitione vel proprio contractu, licèt ſeipſum aluerit de uo, tamen bene poterit petere alimenta præteriti temporis & ſuper eis tranſigere: & ibi notat Bald. & communiter Doctores. Nec obſtat textus cum communi opinione *in l. ſi quis à liberis verſic. denique, ff. de liber. agnoſc.* quia ibi alimenta debentur filio vel deſcendenti ex æquitate iudicis officio: non verò iure actionis, quæ æquitas ceſſat in illo caſu. 13

Secundò & principaliter eſt punibilis coitus cum vidua: nam ſi quis habeat acceſſum ad viduam honeſtè viuentem, ambo committunt delictum & crimen ſtupri, & vterque tenetur & punitur pœna ſuperdicta, quæ de iure ciuili eſt impoſita pro ſtupro commiſſo cum virgine: & in expreſſo determinant iura per me ſuperiùs allegata. Hodie tamen in noſtro regno de generali conſuetudine non imponitur aliqua pœna pro ſtupro commiſſo cum vidua, nec vnquam vidi eos puniri vel accuſari, vnde concludendum videtur, quòd de generali conſuetudine & diſſimulatione in iſto caſu iſta pœna iam eſt abolita & præſcripta. 14

Tertiò & principaliter eſt punibilis coitus & acceſſus cum conſanguinea: nam ſi quis ſcienter habet acceſſum ad deſcendentem in infinitum, vel ad conſanguineam collateralem infra quartum gradum, committit crimen inceſtus, pro quo imponitur delinquentibus pœna adulterij, & ſic mortis & confiſcationis bonorum: textus eſt capitalis & expreſſus *in l. adulterium cum inceſtu, ff. ad legem Iuliam de adulteriis*, cuius verba ſunt, *ſi adulterium cum inceſtu committatur, vt putà cum priuigna, nuru, nouerca, mulier ſimiliter quoque punietur: id enim remoto adulterio eueniret*, & ibi tenet Gloſſa ordinaria Bartol. Alber. Angel. & communiter Doctores Azor. *in ſumma, Codice eodem titulo final. columna, num. 26.* Hoſtienſ. *in ſumma extra de adult. penult. col. verſic. quid ſit inceſtus cum verſic. ſequent.* Ioan. Faber, *in §. item lex Iulia, de adult. in fin. Inſtitut. de public. iudic.* & ibi Platea *pen. colum. n. 28.* & communiter Doctores Angel. *de malefic. in parte che me ai adulterato pen. fol. verſic habeas etiam aduertentiam*, & ibi eius additionator Paulus Grillandus, *in tractatu de pœnis omnifariam coitus 2. q. pen. col. verſic. 2. verò caſu & 3. quæſt. 2. col.* & idem diſponit notabilis lex partitæ *3. tit. 18. 7. part.* & hæc eadem pœna habet locum quando quis ſcienter habet acceſſum ad vxorem conſanguineæ ſui infrà eundem quartum gradum: quia vltra adulterium committit crimen inceſtus. Item etiamſi iam ſit ſoluta per mortem viri committit hoc crimen ſecundum prædictos Doctor, vbi ſupra. Item etiam iſtud crimẽ inceſtus & eius pœna habet locũ, quãdo quis habet acceſſũ ad aliquam monialẽ vel religioſam: vel è contrà quando ſoluta habet acceſſũ ad religioſum, ſecundũ eoſdem, ſed ſecundùm leges Part. hoc caſu committitur ſtuprum, & habet locum eius pœna, 15

pœna, ita disponit *lex final. titul. 19. 7. part.* sed postea lege ordinamenti redactum est ad primum ius: & declaratur quòd committitur incestus, & habet locum eius pœna, *vt in l. 5. tit. 5. lib. 8. ordinam.*

Aduertendum tamen est quòd ista pœna videtur hodie correcta de iure nouo Authenticorum, secundum quod contrahentibus incestas nuptias non imponitur pœna mortis, sed tantùm pœna confiscationis omnium bonorum. Item etiam pœna exilij perpetui. Item etiam pœna amissionis officij vel dignitatis quam habeat. Item etiam si fuerit vilis persona potest ei imponi pœna flagellorum, textus est *in Authentic. de incestis nuptiis §. 2. collat. 2.* textus *in Authentic. incestas, Codice de incestis nuptiis*, cuius verba sunt, *incestas nuptias contrahentis pœna est confiscatio bonorum, tàm caterorum quàm dotis exilium etiam, & cinguli si quo ponitur expoliatio: verberatio quoque si vilis est.* Sed pro vera & reali declaratione dico quòd iura Authenticorum loquuntur & procedunt, quando quis contraxit matrimonium cum prædicta consanguinea, & ad eam habuit accessum sub colore matrimonij: quia illo casu datur aliqua excusatio. Iura autem superiora habeant locum & remaneant incorrecta, quando quis habuit accessum ad eam sine aliquo matrimonio: quo casu nulla datur excusatio: & in expresso istam sententiam & declarationem probat textus *in leg. final. ff. de condit. sine causa*, ibi, *non enim stupri sed matrimonij gratiâ datam esse*, textus formalis & expressus *in lege 3. titulo 18. 7. part.* Hodie tamen cum pœna adulterij non sit mortis, sed sit alterata de iure nouo Authenticorum per textum *in Authentic. sed hodie, Codice de adulter. pœna incestus erit arbitraria*, argumento textus *in lege hos accusare, §. omnibus, ff. de accusat.* & cum hac pœna arbitraria confiscabitur dimidia pars omnium bonorum: ita disponit textus *in leg. 5. titul. 15. lib. 8. ordin. & leg. 7. titul. fin. eod. lib.* & ita practicatur, & iam ego practicaui: quod tamen videtur intelligendum, quando non sunt filij prioris matrimonij, argument. textus *in l. 3. tit. 18. 7. part.*

16 Vnum tamen est, quòd isto casu in probanda copula inter consanguineos maior probatio requiritur quàm in probanda copula inter extraneos: ex quo videtur inferendum, quòd licet inter extraneos, sufficeret probatio per coniecturas & præsumptiones non tamen sufficeret inter consanguineos, quia præsumptio honestatis quæ oritur & colligitur pro ipsis reis ex consanguinitate vel affinitate, excludit & eneruat omnes alias præsumptiones quæ essent contra eos: textus est notabilis in proposito *in leg. si qui adulterij, Codice ad legem Iuliam de adulteriis.* vbi habetur quòd accusati de adulterio repellebant accusationem prætextu consanguinitatis, cuius verba sunt, *si qui adulterij fuerint accusati, & obtentu proximitatis intentata depulerint per commemorationem necessitudinis crimini fidem derogando, dum æstimatur non debere credi quòd allegatur vel non potuisse committi,* &c. & ibi ad hoc notat & commendat Iacob. Butr. & Salicet. textus *in leg. eum qui probabilem, Codice de Episc. & cleric.* in his enim nihil sæui criminis æstimari fœdus naturale permittit & ibi notat Bald. & alij Doctores textus *in capite cum in iuuentute verb. extra de præsumption.* vbi similia verba ponuntur, textus *in cap. pen. de cohab. cler. & mulier.* cuius verba sunt, *à nobis tua fraternitas requisiuit, & infra, cum clericis non permittas mulierculas habitare: nisi fortè de illis personis existant in quibus naturale fœdus nihil per mittat sibi criminis suspicari,* & ibi commun. Doctores.

17 Ex quo probabiliter potest dubitari, si prædicti consanguinei vel affines reperiantur nudus cum nuda in eodem lecto iacentes, an ex hoc solo præsumatur inter eos copula, & censeatur legitimè probata: & videtur quòd non quia licet talis probatio sufficeret & concluderet inter extraneos, *vt in capite literis, extra, de præsumptionibus* tamen non videtur concludere inter consanguineos: quia fortior & vehementior videtur esse præsumptio honestatis quæ oritur ex consanguinitate vel affinitate, per iura superiora: & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Iacobus Butric. *in dicta lege si qui aduersarij, Codice ad legem Iuliam de adulter.* & sequitur ibi Salicet. 2. *columna numero quinto,* & in expresso per illum textum ita tenet Angel. *in leg. secunda §. final. numero 3. ff. ad legem Iul. de adult.* Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quòd hoc casu censeatur probata copula & crimen incestus inter consanguineos: & in terminis ita probat textus *in dicto cap. literis de præsumpt.* vbi apertè loquitur consanguineos vel affines, & dicit quòd ex tali præsumptione inducitur plena & iuridica probatio contra eos: *consanguineum viri eiusdem solum cum sola, nudum cum nuda in eodem lecto iacentes*, &c. & ibi expressè notat Abbas in fine, dicendo quòd ex tali præsumptione probatur crimen incestus inter consanguineos vel affines: sequitur etiam & reputat nobile Felin. ibi, *columna prima in princip.* & dicunt prædicti Doctor. quia licèt ille text. loquatur quando agitur ciuiliter ad separationem thori: tamen idem est si ageretur criminaliter ad pœnam delicti, cùm sit tam vehemens præsumptio quæ negari non possit, & simus in delicto occulto quod aliter probari non possit: & ita ego practicaui in quæstione de facto in qua fui assessor. Quod tamen notabiliter intelligerem inter consanguineos collaterales: secùs verò inter ascendentes & descendentes: quia ibi concurrit tam vehemens præsumptio honestatis, quòd excludit aliam. Item intelligerem quando prædicti consanguinei collaterales iacerent in lecto secreto & occultè: secùs verò si palàm: quia tunc non sufficeret: ita probat mihi text. notab. *in d. c. literis*, ibi, dum dicit, *multis locis secretis & latebris ad hoc commodis & horis electis*, & facit etiam text. *in l. fin. ff. de ritu empt.*

Item & tertiò intelligerem, præterquam in peccato nefando contra naturalem cum masculo: quia eo ipso quod duo masculi reperiantur in vno eodémque lecto, ex hoc non præsumitur delictum nec accessus carnalis: quia cum agatur de probando actu contra naturam, requiritur vera & legitima probatio: quia præsumptio naturalis excludit præsumptionem contrariam, & non finit eam à iure produci. Ex quo resultat mihi maximum dubium qualiter possit probari delictum contra naturam, cum difficillimum sit quòd testes verè & propriè videant consummationem illius actus: sed teneo pro constanti quòd poterit probari per ipsam propriam, & realem commistionem & accessum: vel eo ipso quod probatur, quod vnus est supra alium vel accedit ei commouendo corpus per actus motiuos luxuriæ contra naturam, taliter quòd aliud non possit præsumi vel coniecturari, nec ad aliud applicari: & in terminis ita probat textus rectè ponderatus *in leg. cùm vir, Codice de adulteriis*, quod est nouissimum & per alios non tactum. Ex quibus defendebam in hac ciuitate quendam pauperem à pœna mortis in peccato nefando contra naturam: nam

in

in foro & platea publica hora meridiana coram omni populo accessit ad quoddam animal retro, & super eo extendit pallium & eo operuit pudibunda eius, & ibi stetit per aliquod spacium temporis, & plures testes dixerunt se hoc vidisse & credere commisisse peccatum nefandum contra naturam, & captus fuit, & iudex volebat ei imponere pœnam ordinariam delicti contra naturam, & sic condemnare ad pœnam ignis: sed ego defendebam eum ex defectu probationis, dicendo & allegando, quòd ex eo quod erat delictum contra naturam, & in loco publico, & coram omni populo, non deberet præsumi delictum, cum actus & accessus carnalis non sit verè legitimè probatus argumento superiorum. Item etiam allegabam, quòd erat homo infirmus vrinæ & non poterat eam retinere. Item quòd in casu vel actu differenti qui potest applicari & intelligi ad delictum vel innocentiam, potiùs est pie sumenda innocentia quam culpa vel delictum: textus est notabilis *in lege absentem, ff. de pœnis*, cuius pulchra verba sunt, *sanctius enim est nocentem impunitum relinquere quàm innocentem condemnare.* Item quòd ex præsumptionibus non approbatis à iure, non debet quis condemnari ad pœnam corporalem: & tantùm iudex fuit recusatus, & assessor absoluit eum: & iudex condemnauit ad torturam, & sibi fuit imposita & nihil confessus fuit, & tandem liberatus & absolutus fuit.

19 Quartò & principaliter est punibilis coitus & accessus cum clerico, sacerdote, vel religioso, vel cum homine coniugato: nam si aliqua mulier etiam soluta & inhonesta habeat accessum ad clericum vel coniugatum, punitur pœna vnius marchæ argenteæ: & postquam semel fuerit condemnata, si reinciderit in idem delictum, punitur pœna alterius marchæ argenteæ, & insuper in exilio vnius anni: & pro tertia vice punitur pœna alterius marchæ argenteæ & flagellorum: quæ quidem pœna pecuniaria diuiditur isto modo: nam duæ partes applicantur fisco, & alia pars applicatur accusatori, vel iudici ex officio inquirenti & exequenti: & ista pœna principaliter imponitur vt detur occasio quod clerici, religiosi & homines coniugati viuant castè, nec inueniant sibi concubinas: ita disponit textus *in lege vigesimatertia & 24. tit. secundo, libro primo ordinament. & in pragmatica 95. & 96. libro pragmat. fol. 88.* postea autem ista pœna est augmentata, quia pro prima vice, talis concubina punitur in pœna prædictæ marchæ argenteæ, & insuper in exilio vnius anni ab oppido vbi commisit delictum & eius territorio: & pro secunda vice punitur pœna prædictæ marchæ argenteæ & in exilio duorum annorum: & pro tertia vice condemnatur pœna flagellorum, & pœna alterius marchæ argenteæ, & exilio vnius anni ita disponit hodie quoddam capitulum *de los Corregidores fol. 5. columna secunda*, & postea fuit alterata & augmentata prædicta pœna, quia pro secunda vice imponitur pœna flagellorum, & exilij vnius anni, & alterius marchæ argenteæ: ita disponit lex 40. *in ll. de Madrid.*

20 Prædicta tamen pœna non habet locum in muliere coniugata, quia licet sit concubina clerici vel religiosi, non potest puniri supra dictis pœnis legalibus, sed tantùm maritus potest eam accusare de adulterio: ita probat textus *in l. si vxor. verficul. sed & in ea, ff. de adulter.* vbi habetur quod licet accessus ad meretricem non sit punibilis, tamen debet intelligi in meretrice non coniugata: secùs verò in coniugata: quia illa potest de adulterio accusari, & non cadit sub legibus simpliciter loquentibus de accessu & delicto carnali mulierum: & in expresso isto fundamento & ratione ita determinat Ioannes Andreas in addition. ad Specul. *in titulo de iniuriis, & damno dato prima columna in med.* & illud dictum reputat singulare Ludouic. Roman. *in l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. septima columna, num. 23.* Alexand. *in lege plerique, ff. de in ius vocand. final. columna, num. 12.* & ibi Iason *penultima columna, in fin.* & in terminis ita disponit hodie *pragmatica 95. folio 88.* quæ sic quotidie practicatur. Quod tamen singulariter limita & intellige præterquàm si maritus talis mulieris concubinæ sciret vitam & mores vxoris suæ & pateretur, consentiret, & dissimularet cum ea: quia tunc talis posset puniri tanquam concubina clerici vel coniugati, & non gauderet priuilegio mulieris coniugatæ: ita singulariter determinat Ioannes Baptista de Sancto Seuerino, *in tractatu de debitore fugitiuo 13. columna numero vigesimoquarto* & illud dictum extollit & reputat nouum & singulare Hippolytus de Marsiliis *in l. vnica, Codice de raptu virginum septima columna, numero 31.* Item adde quòd in prædictis casibus iudex sæcularis potest intrare domum clericorum, religiosorum, vel coniugatorum, ad inquirendas prædictas concubinas: & in expresso ita determinat prædicta pragmatica 96.

21 Aduertendum tamen quòd videtur, quòd prædictæ leges regni non valeant nec potuerunt inducere & disponere, quòd puniantur prædictæ concubinæ clericorum, & inquirantur domus eorum: quia directè nec indistinctè non potest rex vel princeps aliquid statuere contra personas Ecclesiasticas vel statutum eorum, argumento textus *in capite primo de immunitate Ecclesiarum libro sexto & in capite tantis 81. distinction.* Item etiam quia ex tali processu & sententia lata contra concubinas infamantur ipsi clerici saltem de facto propter criminis connexitatem. Confirmatur etiam ex sententia Constantini, dicentis, quòd chlamyde sua cooperiret clericum peccantem, ne ab aliquo videretur, vt habetur *in capite in scripturis 19. distinct.*

22 Sed his non obstantibus contrarium est tenendum, imò quòd principes nostri licitè & iustè potuerunt prædictas leges condere contra publicas concubinas clericorum, nec tunc honestas Ecclesiastica maculatur, sed potiùs defenditur.

Item etiam quia de iure canonico concubinatus & omnis fornicatio est illicita & reprobata, maximè in clericis & personis Ecclesiasticis, *v. in cap. nemo 32. quæst. 4. cum aliis:* ergo bene possunt leges ciuiles isto casu coadiuuare & punire, *vt in cap. si in adiutorium 10. distinct. & in cap. 1. cum ibi notatis, de oper. noui nunciation.* & in expresso reperio, quòd ita tenet Ancharra. *in regula, ea quæ de regulis iuris, in 6. 23. quæst.* vbi dicit quòd de hac quæstione fuit interrogatus & consultus per clarissimum Principem Carolum, & cum deliberatione sibi respondit, quòd valent & sunt iustæ: idem Ancharran. *in cons. 196.* Ioann. de Ana. *in rubric. de adulter. 2. columna*, & fortè ideò cautè prædictæ leges nostræ regiæ tantùm loquuntur in isto casu, quando prædictæ concubinæ clericorum sunt publicæ & manifestæ.

Vnum tamen est quòd hoc casu non sufficeret quòd probetur clericum religiosum vel coniugatum habuisse accessum cum aliqua soluta, nec adhuc eos reperire in flagranti delicto, vt ex hoc talis mulier puniatur prædicta pœna tanquam concubina, sed requiritur, quòd probetur publicè & manifestè eam habuisse pro concubina, & pro

23 tali

tali publica concubina reputata : quia videntibus & ſcientibus vicinis ille clericus vel religioſus domum eius intrat, & conuerſatur, dando ei neceſſaria, argumento textus *in leg. ſi vicinis, Codice de nuptiis*, & in terminis ita tenet & declarat Hoſtienſ. Ioannes Andreas, Abbas & communiter Doctores *in capit. de eo qui cognoſ. conſan. vxor. ſuæ.* Palatius Ruuius *in ſua repetitio. §. 23. fol. 95. 1. & 2. columna.* Adde tamen quòd ipſe homo coniugatus qui habet prædictam concubinam, poteſt dici infamis, argumento textus *in leg. 2. Codice de inceſtis nuptiis*, & ibi expreſsè tenet Baldus & alij Doctores.

23 Quintò & principaliter eſt punibilis coïtus & acceſſus inter dominam & ſeruum proprium : nam ſi ſeruus habet acceſſum ad dominam ſuam, etiam ſolutam, honeſtam vel inhoneſtam, punitur pœna mortis qualificata : quia concrematur, & etiam ipſa domina punitur pœna capitali, id eſt, mortis : textus eſt expreſſus *in lege vnica, Codice de mulieribus quæ ſe propriis ſeruis coniunxerunt*, & ibi Gloſſa ordinaria Bartolus, Cinus, Iacobus, Butr. Baldus, Salicet. & communiter Doctores, & ibi exclamat Cinus contra fœminas quæ tam nefandum crimen committunt : exclamat etiam Angelus de Aretin. *in parte, che me ay adulterato 26. columna verſic. qua ſit pœna ſtupri.* & idem diſponit in ſeruo *lex 2. tit. 19. Part.* imò etiam ſi talis domina nubat ſeruo ſuo, vel ei dederit libertatem, & poſtea nubat ei vterque punitur pœna : ita diſponit *l. 1. titul. 11. lib. 4. for. ll.*

24 Sextò & principaliter eſt punibilis coïtus & acceſſus tutoris vel curatoris cum pupilla vel adulta ſua, nam ſi tutor habeat acceſſum ad pupillam ſuam durante tutela, imò quòd magis eſt finita tutela, vel curator habeat acceſſum ad adultam ſuam durante cura vel ea finita, punitur pœna deportationis, & pœna confiſcationis omnium bonorum ſuorum : textus eſt *in leg. vnica, Codice ſi quis eam cuius tutor fuerit, corruperit*, & ibi notat Gloſſa ordinaria Odofredus, Bartolus, Cinus, Iacobus Butr. Faber, Baldus, Salicet. & communiter Doctores, & licet illa lex tantum loquatur in eo, qui quondam fuit tutor vel curator, & habuit acceſſum ad pupillam vel adultam iam exemptam à tutela vel cura : tamen eadem ratio eſt, & à fortiori in eo qui actualiter eſt tutor vel curator tempore acceſſus : & in expreſſo ita tenet ibi Odofred. & eſt de mente omnium, & probat textus cum ibi notatis *lege qui pupillam, ff. ad legem Iuliam de adulterio*, & idem diſponit textus *in leg. 6. titul. 17. part. 7.*

25 Ex quo textu *in dicta leg. vnica*, cum communi opinione infert ſingulariter Ioan. Faber, *in §. item lex Iulia, de adulteriis, Inſtitut. de pub. iudic. in fine*, quòd ſi cuſtos careeris habeat acceſſum ad mulierem captam vel incarceratam ſub cuſtodia ſua, acriter deberet puniri : imò de conſuetudine pœna mortis, & ſequitur ibi Ioannes de Plat. *pen. columna, numero 50.* & illud dictum reputat ſingulare & vnicum Pariſius de Puteo *in tract. ſyndicatus in parte adulterium fol. 43.* vbi hoc notab. extendit vt procedat etiam ſi talis mulier ſit inhoneſta, imò publica meretrix : & in expreſſo idem tenet Hippol. *in leg. 1. ff. ad legem Corneliam de ſicariis 2. columna. numero quinto*, tenet etiam & commendat Paulus Grilandus *in tractat. de pœnis omnifariam coïtus 13. quæſt. princ.* Quod tamen intellige quando talis mulier meretrix, quæ eſt capta cognoſcitur inuita & per vim : ſecùs verò aliàs, quia mitius deberet puniri : ita Cifuentes *in leg. 62. in ll. Tauri 3. col. in fin.* Ego tamen dico, quòd cùm iſte caſus à iure non ſit deciſus, puniretur cuſtos carceris pœna quadam arbitraria, ſecundum qualitatem perſonarum & carceris.

Septimò & principaliter eſt punibilis coïtus & 26
acceſſus cum perſona alterius ſectæ : nam ſi aliqua mulier, virgo, vel vidua Chriſtiana habeat acceſſum cum homine alterius ſectæ, pro prima vice punitur in pœna medietatis confiſcationis bonorum, applicandæ certis perſonis : de quibus *in leg. Parti. infra alleganda* : & pro ſecunda vice punitur in pœna mortis, & in pœna confiſcationis omnium bonorum : & ſi fuerit mulier publica vel inhoneſta, pro prima vice punitur pœna flagellorum, & pro ſecunda vice punitur pœna mortis : & ſi fuerit mulier coniugata, debet poni in manibus & poteſtate mariti, vt de ea faciat quod velit : textus eſt *in lege final. titulo vigeſimo quinto 7. Part.* de iure autem communi quæ pœna imponatur, vide text. & Doctor. *in lege ne quis Chriſtianum, Cod. de Iudæis*, & omnino & meliùs quàm ibi Paulum Grilandum *in tract. de pœnis omnifariam coïtus 12. q. princ.*

Octauò & principaliter eſt punibilis coïtus & 27
acceſſus, quando quis bis contraxit matrimonium, imò hoc caſu punitur ex ſolo matrimonio, modò habuerit acceſſum ad ſecundam vxorem, modò non : & de iure communi pœna eſt arbitraria, & vltra hoc efficitur infamis, textus eſt *in leg. 2. Cod. de inceſt. nupt.* cuius verba ſunt : *neminem qui ſub ditione ſit Romani nominis binas vxores habere poſſe vulgò patet, cum etiam in edicto prætoris huiuſmodi viri infamia notati ſunt, quam rem competens iudex inultam eſſe non patietur*, & ibi notat Gloſſa ordinaria & communiter Doctores textus eſt *in leg. 1. §. final. ff. de his qui notant. infam.* text. *in lege quid ergo, §. prim. eodem titul.* text. *in l. eum qui duas, Cod. ad leg. Iul. de adult.* facit textus *in cap. de benedicto 22. quæſt. 1.* & ibi Doctor. & quod per eum tenet Abb. & Doctor. *in cap. cum haberet de eo qui duxit in matr. quam pol. per adulter.* Abb. Clar. Præpoſ. & Doctor. *in cap. accepiſti de ſponſa duorum.* Hodie tamen iſte talis punitur corporaliter iſto modo, nam debet ſibi publicè imponi ſignum in fronte, ad inſtar literæ *q*, ita diſponit text. *in l. 6. titul. 14. lib. 8. ordin.* text. *in l. 3. titul. 1. libro 5. ordin.* & in quantum illa l. dicit vltra pœnas à iure ſtatutas, intelligo de pœna infamiæ quæ erat ipſo iure impoſita per dictas leges communes ſuprà allegatas. Item etiam intelligo vltra pœnas poſitas per *l. not. Part. ſcilic. l. fin. titul. 17. 7. part.* quæ dicit quòd iſto caſu ille qui bis contraxit matrimonium punitur in exilio quinque annorum : & inſuper confiſcantur ſibi omnia bona quæ habebat in illo oppido vel loco, vbi tale matrimonium ſecundum contraxit, & non extantibus filiis vel nepotibus quibus bona applicentur, medietas applicatur parti quæ damnum paſſa fuit ignoranter, & alia medietas fiſco : & ſi ambo ſcienter contraxerunt prædictum matrimonium, puniuntur pœna prædicti exilij, & in confiſcatione bonorum quæ habebant in illo loco, & non extantibus filiis vel nepotibus, applicantur fiſco : ſed an iſto caſu habeat locum pœna ſtupri, tam de iure ciuili quàm canonico : & credo quòd non, cùm iſta pœna ſit competens. Aduertendum tamen quòd aliqui literati huius regni dicunt, quòd illa lex eſt corrupta, quia non debet dicere quòd imponatur delinquenti litera *q*, quia nullam videtur continere cauſam vel rationem fundamentalem : ſed illa litera debet eſſe *b*, quæ ſit è contra & ſurſum, vt patet ad ſenſum,

quaſi

quasi significet bigamus: & sic est error scriptoris: alij verò dicunt & tenent quòd debet dicere 10. quasi malè senserit de fide: alij tenent quòd debet dicere 11. quasi per illas duas literas & signa numeralia intelligatur bis contraxisse matrimonium: sed quidquid sit, illa lex communiter practicatur, vt iacet, & imponitur in fronte litera *q*.

28 Dubium tamen est circa illam legem, an habeat locum in fœmina quæ contraxit bis matrimonium? & indubitanter teneo quòd sic: & hoc tali fundamento & ratione, quia lex vel dispositio quantumcunque pœnalis & odiosa loquens in masculo extenditur ad fœminam, quando militat eadem ratio: ita probat *in l. si quis in tantum, Codice vnde vi*, iuncta Gloss. magn. *in 1. quæst. & communi opinione*, vbi habetur quod pœna *illius leg. loquentis* in masculo extenditur ad fœminas, text. *in l. vna*, iuncta Gloss. in verbo *sponsam*, & communis opinion. *Codice de rap. virg.* textus *in leg. quicunque, Codice de ser. fugit.* textus *in leg. si quis id quod*, ibi, *sed & vtrumque sexum prætor complexus est, ff. de iurisdict. omnium iud.* textus *in leg. 2. Codice de in ius vocan.* textus cum materia *in l. 1. ff. de verbor. significat.* & in terminis hoc apertè probat prædicta *lex fin. tit. 17. 7. part.* Nec obstat si dicatur quòd isto casu maritus potest vxorem accusare de adulterio commisso cum secundo viro, vnde videtur cessare alia pœna, argumento textus cum materia *in l. senatus, ff. de accus.* quia illud est verum quando esset vnicum tantum delictum: sed in nostro casu sunt duo delicta, vnum est contractus matrimonij in contemptum Ecclesiæ, & istud punitur per prædict. ll. aliud est adulterium si sequatur copula in offensam mariti, inde meritò talis mulier veniret punienda forma prædictarum ll. huius regni: & postea si maritus accusset, sibi tradetur, secundum formam legum nostri regni.

29 Item etiam circa prædictam l. quæro, si quis ter vel pluries contraxit matrimonium viuente prima vxore, vel mulier viuente primo marito, an debent grauius puniri: & recolo me iam hoc vidisse in contingentia facti: & breuiter teneo quòd isto casu alterabitur pœna, & contrahens grauiùs debet puniri: vnde vltra prædictas pœnas puniretur alia pœna extraordinaria iudicis arbitrio: quia delictum reiteratum acrius debet puniri, argumento, textus *in l. 3. in fin. Cod. de Episc. audien.* textus *in l. capitalium, §. solent, ff. de pœnis cum similibus*, facit etiam bonus text. *in l. hos accusare §. omnibus in fin. ff. de accus.* vbi habetur quod quando pœna imposita non potest per legem cauere, nec habere locum in aliqua persona, alterabitur pœna iudicis arbitrio: & ad hoc summè notat & commendat ibi Bart. in vltimo notabili, & cæteri Doct.

30 Item etiam circa prædictam legem quæro, si istud secundum vel tertium matrimonium quod quis contraxit sit inualidum de iure, ratione consanguinitatis, vel ex alio impedimento, an habeat locum prædicta lex & eius pœna? Et breuiter dico quod sic: quia ibi non consideratur validitas vel inualiditas matrimonij, sed dolus, culpa, vel delictum contrahentis: quod patet, quia quando quis contraxit secundum vel tertium matrimonium, tale matrimonium ipso iure nullum est, & tamen punitur: ergo idem est quando ex alia causa vel impedimento esset nullum: & in expresso ita probat textus notab. *in lege eum qui duas, Codice ad lege Iul. de adulter*, cuius verba sunt, *eum qui duas habuit simul vxores, sine dubitatione comitatur infamia: in ea namque re non iuris effectus quotiens nostri matrimonia contrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur*, textus *in capite nuper*, vbi similia verba ponuntur, *extra, de bigamis*, textus *in lege qui contra & in Authentic. incestas, Codice de incest. nupt. cum similibus*, vbi habetur quod ille qui scienter contrahit incestas nuptias cum consanguinea vel affine, licet matrimonium ipso iure non valeat, punitur pœnis, de quibus ibi. Nec obstat textus *in lege si vxor, §. diuus versicul. sed si ea, ff. ad lege Iul. de adulter.* vbi dicitur quod si matrimonium inter aliquos non valet & vxor commisit adulterium, non potest accusari vt adultera: quia respondeo quòd non potest accusari ab ipso marito iure mariti: cùm verè non sit, sed benè potest accusari iure extranei, de quo latiùs infrà dicetur.

Item etiam circa prædictam legem quæro si mulier sine dolo credens maritum esse mortuum contraxit secundum matrimonium, vel econtra, & in veritate viuat, an habeat locum pœna prædictarum legum huius regni? Et breuiter & resolutiue dico quod sic, quod si maritus longè absens sit, & de eius morte fuerit certiorata, saltem per vnum testem legitimum & fide dignum, qui in actis deponat cum iuramento, & famà concurrente, poterit impune secundum matrimonium contrahere: text. est *in Authentic. vt liceat matri & auiæ §. quod autem à nobis collat.* 8. ibi notat Bartolus Angelus, & communiter Doctores, textus *in Authentic. hodie, Codice de repud.* & ibi notat Gloss. ordin. Bart. Cin. & communiter Doctores. 31

Hodie tamen de iure canonico, cui est standum, poterit impune secundò nubere, si talis mulier certum nuntium de morte eius recipiat textus est *in capit. in præsentia de probat.* & ibi notat & commendat Innocent. Abbas, & communiter Doctores facit etiam textus & ibi notant Doctores *in cap. secund. nuptiis*, textus & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores *in capite quoniam frequenter §. si autem lite non contestata*, si verò prædicta mulier aliter contrahat, punitur pœna adulterij, & per consequens pœna prædictarum legum textus est *in dicta Authentic. vt liceat matri & auiæ §. quod autem à nobis collat.* 8. textus *in dicta Authentica hodie versicul. si verò, Codice de repud.* cuius verba sunt: *si verò præter hæc nupserit, tam ea quàm qui eam duxerat, velut adulteri puniantur.* & ad hoc notat & commendat ibi Bartolus, Cinus, & communiter Doctores. Vnum tamen est quod si talis vera & legitima certioratio de morte viri non interueniat, sed sola fama vel aliqua credulitas, excusaret vxorem ita probat textus notab. *in dicto capite secundo de secund. nupt.* & ibi tenet Glossa ordinar. & communiter. Doctores Gloss. etiam ordin. & communiter Doctor. *in dict. cap. in præsentia*, pro qua, communi sententia & conclusione est hodie, *l. noua, Part. in leg. 8. tit. 9. part. 4.* facit etiam notabiliter *l. 14. tit. 14. 3. partit.* quæ disponit quod in successionibus probata absentia alicuius per decem annos: cum publica fama mortis potest succedi. Hodie tamen de iure nouo ordinamenti talis mulier ex hac credulitate vel fama non excusaretur in totum sed mitius puniri debet, quia traditur marito vt ex ea faciat quidquid velit, dum tamen non occidat eam textus est *in leg. 7. titulo 15. lib. 8. ordinam.*

Nonò & principaliter est punibilis accessus contra naturam: nam si quis habeat accessum ad alium hominem: committit detestandum & abominabile crimen Sodomiæ, contra naturam: quod grauius est cæteris criminibus præter hæresim, & tendit in maximam offensam Dei & totius 32

naturæ, *in cap. adulterij 35. quæſt. 7.* ibi, *ſed omnium horum eſt peſſimum quod contra naturam ſit & in cap. flagitia, eadem cauſa & quæſtione* : & tenet Collectarius *in cap. inquiſitionis 1. columna, de accuſ.* propter quod crimen quinque ciuitates fuerunt deſtructæ : tres ex proprio delicto, & duæ ex vicinitate, *vt in cap. clerici de exceſſibus prælatorum*, & ibi notat Gloſſa ordinaria & communiter Doctores *& in cap. vt clericorum mores, de vita & honeſtate clericorum & in cap. ſed & continuo, de pœnitent. diſt. 1.* & habetur originaliter *Geneſis capite 18. & decimonono*, & in veritate pudet, loqui in tam nefando crimine & turpi materia & in ea verba proferre : ſed vtar conſilio & exemplo diui Chryſoſtomi in declaratione Epiſtolarum Pauli ad Corinthios, ſuper Epiſtola 37. dicentis, *quòd non dedignentur prædicatores in hoc deteſtabili crimine verba proferre pro vtilitate populi*, ita ego nolo dedignari de eo loqui pro bono publico & inſtructione iudicum, & pœna malorum, & terrore & exemplo bonorum : & in primis dico quòd pœna huius nefandi criminis eſt pœna mortis & con-
42 fiſcatio omnium bonorum, tam in agente quam in patiente textus eſt capitalis & expreſſus *in lege cum vir. Codice ad l. Iuliam de adulter.* cuius verba ſunt : *Cùm vir nubit in fœminam vires porrecturam quid cupiat vbi ſexus perdidit locum? vbi ſcelus eſt id quod non proficit ſcire : vbi venus mutatur in alteram formam, vbi amor quæritur nec videtur : iubemus inſurgere leges, armari iura gladio vltore, vt exquiſitis pœnis ſubdantur infames & qui ſunt vel futuri ſunt rei*, & ibi ad hoc notat Gloſſa ordinaria Azo *in ſumma illius tituli, final. columna, numero vigeſimoquinto.* Odofredus, Cinus, Iacobus, Butric. Bartolus, Albericus, Faber, Baldus, Salicetus, & communiter Doctores de qua lege dicit ibi Bartolus, quòd non conſueuit legi in Scholis propter turpitudinem materiæ : dicit etiam Alber. quòd illius legis eſt pulcher ſtylus, turpis materia, ſententia iuſta. Vnum tamen eſt, quod verba illius legis ſi bene inſpiciantur non probant hunc intellectum, nec videtur loqui in noſtro caſu : nam dicit *cùm vir nubit in fœminam*, vnde videtur loqui quando maſculus contraxit matrimonium cum alio maſculo, & ad eum habuit acceſſum ſub colore matrimonij : & iſte videtur ſenſus illius legis, in quantum dicit, *cùm vir nubit in fœminam*, id eſt, vir nupſit alteri tanquam fœmina : & iſtud crimen propriè punit illa lex, non verò ſimplex crimen Sodomiæ ſine matrimonio : & iſtum intellectum apertè tenet Gloſſa ordinaria *in capite cum ſecundum leges de hæreticis libro 6. in gloſſ. 1.* & circa hoc interrogaui peritiſſimum in lingua Græca & Latina Commendatarium proprietatis cathedræ in hac noſtra Salmanticenſi Vniuerſitate regentem qui dixit mihi quòd iſte erat verus & realis ſenſus illius legis & verborum eius. Defendit hanc interpretationem Simancas *in Catholicis inſtitutionibus titulo 65. numero 76.* Rebardus, *lib 4. variar. cap. vltimo.* Et confirmatur ex libris authenticis Poëtarum, quibus cauetur quòd illo tempore antiquo contrahebantur talia matrimonia inter maſculos, & dotes conſtituebantur vt habetur expreſsè per Suetonium Tranquillum *in vita Neronis 28. capite* dicentem, *puerum Sporum exactis teſtibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus, cum dote & flammeo per ſolemne nuptiarum celeberrimo officio deductum ad ſe pro vxore habuit.* Habetur etiam per Iuuenalem *in 2. Satyra* dicentem. *Quadraginta dedit Gracchus ſextertia, dotem Cornicini & in eadem Satyra*, traditur *ecce viro clarus genere, atque opibus vir*, & rurſus *in eadem Satyra. Quæ cauſa officij? quid quæris nubit amicus.* Item etiam & ſecundo pro hoc intellectu facit textus *in lege ſtuprum verſic. 1. ff. ad l. Iuliam de adult.* vbi expreſsè dicitur quòd ſtuprum committitur cum virgine vel vidua, vel puero : ergo apertè ibi probatur quòd pro delicto ſimplici Sodomiæ non imponatur pœna mortis, ſed tantum pœna ſtupri, quæ eſt longè minor, vt ſuprà ſuo proprio loco & delicto diximus.

Tertiò & principaliter pro iſto intellectu facit textus expreſſus *in lege tertia verſiculo præterea, ff. ad legem Iuliam de vi*, vbi habetur quod ille qui per vim ſtupraverit puerum vel fœminam tenetur pœna illius legis quæ eſt deportationis & publicationis bonorum : ergo ſine vi erit pœna ſimplicis ſtupri, & nullo caſu erit pœna mortis. Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quòd propter hoc delictum Sodomiæ, etiam ſine colore matrimonij, imponatur delinquentibus pœna mortis de iure antiquo : & ita intelligatur prædicta lex, 34
cùm vir nam dicit, *cum vir nubit in fœminam*, debet intelligi, id eſt, *ſe ſupponit tanquam fœmina, & aſſumit officium eius contra naturam*, & ſic procedat & habeat locum eius pœna, modò inter eos ſit contractum matrimonium modò non : & in expreſſo vltra Doctores allego textum expreſſum & formalem *in §. item lex Iulian. de adulteriis Inſtitut. de publicis iud.* vbi dicit quòd pro ſtupro & nefando crimine commiſſo cum maſculo imponitur pœna adulterij, quæ eſt pœna mortis. Nec obſtat ſi quis dicat quod pro ſtupro non imponitur pœna mortis, ſed mitior : quia reſpondeo quòd illud eſt verum, quando committitur cum fœmina, virgine, vel vidua, ſecùs verò ſi cum maſculo : quia licet ſit delictum ſtupri, tamen pro eo imponitur pœna mortis : & iſte eſt verus ſenſus, illorum iurium : & in terminis ita tenet & declarat Gloſſ. ordin. *in d. §. item lex Iulia Inſtit. de public. iudic.* & ibi Faber, Angel. Nicol. Platea, & communiter Doctores Gloſ. ordin. *in l. inter liberas, §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult.* & ibi communiter Doctores Gloſſa ordinaria, *in l. 2. §. 1. verſic. miles, ff. de his qui not. infam.* & ibi communiter Doctores tenet etiam Azo *in ſumma, Cod. ad l. Iuliam de adulter. fin. col. n. 25.* Odofr. *in l. vna, C. ſi quis eam cuius tutor fuerit corruperit*, Hoſt. *in ſumma, de adulteriis 5. col. verſic. & qualiter*, Angel. *de malefic. in parte, che me ai adulterato 15. col. verſic. quæro quæ ſit pœna ſtupri*, Paulus Grilandus *in tractatu de pœnis omnifariam coitus, 2. quæſt. princip. pen. columna, & 8. quæſt. num. 4.* Bonifac. *in tract. malefic. fol. 5. rubric. de adulterio* pro qua communi ſententia eſt hodie text. de iure nouo Authent. *in Authentic. vt non luxurientur contra naturam collat. 6.* vbi apertè imponitur pœna mortis : ibi dum dicit, *& vltimis ſubdere ſuppliciis*, & ibi notat Gloſſ. ordin. Bart. Ang. de Peruſ. Iacob. de Belloniſo, & communiter alij Doctores & in expreſſo idem hodie diſponit *lex 2. tit. 21. part. 7. & lex 2. tit. 9. lib. 4. foro ll.* imò hodie de iure nouiſſimo iſta
pœna mortis eſt qualificata : nam imponitur pœna ignis, & ſic delinquentes concremantur, & omnia eorum bona ipſo facto confiſcantur : ita diſponit *pragmatica huius regni 85. fol. 80. lib. pragmatic.*

Et adde quòd idem eſt ſi vir habet acceſſum ad 33
vxorem propriam, vel ad aliam quamlibet mulierem ad vas exterius contra naturam : quia ambo puniuntur prædicta pœna : ita apertè probant prædicta iura, & eorum ratio : & in expreſſo ita tenet ſolus Iacobus Butric. *in dicta lege cum vir, Cod. ad lege Iul. de adulter.* Bertachinus *in parte, Sodomia,*

Bonifacius *in ſuo tract. malefic. in rubr. de raptoribus 2. colum. in fin.* Cardin. *in Clement. 1. de conſang. & affinit. 13. q.* Philippus Decius *in Authent. ſi qua mulier, Cod. de ſecund. nupt. 4. colum. num. 9.* pro qua ſententia & concluſione facit text. *in cap. adulterij 32. quæſt. 7.* ibi, *ſed omnium horum eſt peſſimum quòd contra naturam ſit: vt ſi vir membro mulieris non ad hoc conceſſo voluerit vti*, text. *in cap. vſus eadem cauſa, & quæſtione*: cuius verba ſunt, *vſus naturalis & licitus eſt ſicut in coniugio, & illicitus ſicut in adulterio: contra naturam verò ſemper illicitus: & proculdubio flagitioſior atque turpior, quem ſanctus Apoſtolus & in maſculis & in fœmina arguebat*: & iſtum caſum vidi de facto in oppido de Talauera, vbi quidam aduena inſecutus ab vxore, quia ibi ſecundo nupſerat, captus fuit: & talis vxor accuſauit ipſum quod nedum bis nupſit, ſed etiam cum ea habuit acceſſum contra naturam per vas exterius, ipſa inuita & reſiſtente: & tandem ipſe confeſſus eſt delictū, & fuit cōbuſtus & cōcrematus.

34 Et idem eſt ſi aliqua fœmina agit tanquam maſculus cum alia fœmina: quia ambæ dicuntur committere crimen Sodomiæ contra naturam, & debent puniri prædicta pœna: quia hoc caſu militant prædicta iura & eorum ratio & in expreſſo ita tenet Gloſſa ſingul. in iure, *in l. fœdiſſima, Codice ad l. Iul. de adult. in gloſſa prima*, ibi dum dicit, *alij dicunt loqui, cum fœmina agit vt vir, ſicut è contra vir vt fœmina infrà, eadem l. cùm vir*, & illam Gloſſ. notat & commendat ibi ſolus Salicet. idem Salicet. *in dicta lege cum vir*, Angel. de Aretin. *in tractat. malefic. in parte, che me ai adul. 15. columna verſicu'o quaro qua ſit pœna ſtupri*, Philippus Decius *in Authentic. ſi qua mulier, Codic. de ſecundis nuptiis 4. columna numero nono*, tenet etiam Apoſtolus Paul. *ad Roman. capite primo in fin.* & expreſſè Sanctus Thomas *2. quæſtion. 154. articulo vndecimo.* Quod tamen dupliciter declaro. Primo modo ſi fœmina agit cum alia fœmina mediante aliquo inſtrumento materiali: & relatum eſt mihi quòd iſte caſus iam contigit de facto in quibuſdam monialibus quæ fuerunt combuſtæ. Ex quo videtur inferendum quò eadem ratione, imò à fortiori, ſi maſculus habeat acceſſum ad fœminam mediante aliquo inſtrumento materiali, videatur committere iſtud nefandum crimen contra naturam & patiatur eandem pœnam: ita probatur ex ſuperiori: & iam iſte caſus contigit de facto in hac ciuitate Salmanticenſi, vbi maritus quidam frigidus & impotens ad cognoſcendum carnaliter vxorem, intentauit eam corrumpere mediante quodam ligno ad hoc per eum fabricato, & ipſa clamauit & ſuperuenerunt vicini, & captus fuit per iudicem, & iudex fuit recuſatus, & cauſa mihi commiſſa tanquam aſſeſſori: & fuit mihi maximum dubium, & certè ſi delictum eſſet conſummatum fortè imponeretur ſibi pœna mortis: ſed cùm delictum fuit attentatum, fuit impoſita pœna arbitraria flagellorum cum illo inſtrumento ligneo in collo & pœna exilij temporalis, argumento communis opinionis doctores, *in lege ſi quis non dicam rapere, Codice de Epiſcop. & cleric. & in lege is qui cum telo, Codice ad legem Corn. de ſicar.* vbi habetur quòd in atrocioribus delictis effectus & conatus punitur pœna arbitraria: & ſimiliter eſt mihi relatum quod iſtud contigit in ciuitate Corduba: nam maritus primo die nuptiarum credens ſe impotentem, ſimili modo voluit vxorem corrumpere, & tandem ipſa clamauit & ipſe auſugit.

Secundo modo ſi fœmina agit cum alia fœmina ſine aliquo inſtrumento: nam ſecundum medicos & naturales, fœminæ inter ſe coire poſſunt delectando, non generando: vt melius quam alius declarat Nicol. Luſ. Florentinus, *in ſermone 6. tractatu 114. prope finem*: vbi dicit iſta verba, & dicit Auicenna, *quòd mulier & mulier ſibi inuicem commiſcentes ſuſcipiunt ſemen ſuprà ſemen, & delectantur: poteſt enim mulier ſuſcipere ſemen nedum à viro, ſed etiam ab alia muliere: non quidem generationum, ſed delectationis inductiuum.*

Sed ego dicerem quòd in primo caſu nefando procederet prædicta Gloſſa & communis opinio, ſcilicet quando fœmina agit cum alia fœmina mediante aliquo inſtrumento: ſed in ſecundo caſu quando fœmina agit cum alia fœminâ ſine aliquo inſtrumento, videtur quòd puniatur pœna arbitraria, & recolo quod iam ſuper iſto caſu fui conſultus à quodam iudice cùm haberet de facto, & nolui conſulere: & poſtea audiui à quodam iudice fide digno huius regni, quòd cum eſſet iudex in ciuitate Granata contigit punctualiter iſte caſus, & tandem mulieres delinquentes fuerunt condemnatæ & punitæ pœna flagellorum & galearum, & ſententia fuit confirmata per auditores regios illius ciuitatis.

35 Et idem eſt ſi fœmina haberet acceſſum cum viro tanquam agens: puta ſi ipſa aſcendit ſuprà virum: ita etiam expreſsè videtur tenere Gloſſa rectè intellecta *in dicta lege fœdiſſimam*, dum dicit, *alij dicunt loqui, cùm fœmina agit vt vir, ſicut è contra*: & in terminis ita reperio quod vno verbo tenet ſolus Angelus *de maleficiis 15. colum. verſic. quaro quando dicatur committi ſtuprum*, & ibi eius additionator: ſed certè hoc caſu etiam non auderem imponere pœnam ordinariam cùm non reperiatur in iure deciſum: vnde æquius & iuſtius eſſet tantùm pœnam arbitrariam imponere.

Item adde quòd in iſto nefando & deteſtabili crimine & delicto contra naturam punitur affectus, & attentatus, licet actus non ſit perfectus nec conſummatus, ita diſponit prædicta pragmatica 85. *libro pragmaticarum.* Ex quo infertur quòd licet in delictis etiam grauiſſimis non puniatur affectus & voluntas pœna ordinaria, nec attentatus, ſaltem de communi conſuetudine, *vt in lege ſi quis, non dicam rapere, Codice de Epiſcopis & clericis*, tamen in iſto caſu & delicto nefando contra naturam bene punitur ſolus attentatus pœna ordinaria, ſicut ſi actus eſſet conſummatus. Ex quo neceſſariò quæro & dubito, ſi quis habet acceſſum ad alium non per vas exterius, ſed inter crura vel in alia parte corporis, vel manibus abutendo, & ſemen emittendo, an dicatur ex hoc commiſſum peccatum contra naturam, & imponatur eiuſmodi pœna? Et certe videtur quod non. Primo, quia ſicut naturalis acceſſus eſt cum muliere per vas conſuetum, ita cum homine per vas exterius: ita probant prædicta iura maxime textus *in dicta lege cum vir.* ibi dum dicit, *vbi ſexus perdidit locum.* Secundo quia quando delictum requirit certam formam & qualitatem illa deficiente non eſt delictum: vnde hoc caſu tantùm punietur pœna arbitraria & extraordinaria: & in terminis ita tenet Angelus *de maleficiis, in parte che me ai adulterato, verſiculo quaro qua ſit pœna ſtupri.* Nec obſtat prædicta pragmatica huius regni, quæ habet quod ex ſolo attentatu, licet delictum non conſummetur, punitur quis pœna ordinaria: quia debet intelligi quando attentatus &

præparatio huius nefandi criminis fieret per vas exterius, non verò per alias partes corporis, & ita teneo & concludo.

Decimò principaliter est punibilis accessus cum animali: nam si aliquis homo habeat accessum ad aliquod animal, puta ad equam, vaccam, vel ad aliud animal: vel aliqua mulier habeat accessum ad aliquod animal, & patitur se ab eo cognosci, cõmittit nefandum crimen contra naturam, quod etiam vocatur *bestiale*, & punitur pœna mortis, textus est singularis in iure, *in cap. mulier 15. quæst. 1.* cuius verba sunt, *mulier quæ accesserit ad omne pecus, & vult ascendi ab eo, interficietis mulierem, & pecus morte moriatur: rei enim sunt*, & ibi ad hoc notat & commendat Archid. & communiter Doctores & illum textum ad hoc notat etiam & commendat Imola *in lege defuncto, prima columna, ff. de publicis iudic.* Roman. & communiter moderni *in l. 2. Cod. qui testam. facere possunt*, idem Romanus, *in lege si verò, §. de viro soluto matrimonio 46. fallen. num. 78.* Alexander *in lege ex facto de vulgar. & pupillar. sexta columna, num. 35.* & ibi communiter moderni. Hippolytus *in l. 1. C. ad legem Cornel. de sicar. sexta columna, num. 60.* & ista pœna probatur in sacra scriptura. *Exodi 22. cap.* vbi dicitur, *Qui coierit cum iumento, morte moriatur.* Item etiam *Leuitici capite vigesimo*, vbi dicitur, *Qui cum iumento & pecore coierit, morte moriatur: pecus quoque occidite: mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo*, & idem disponit hodie textus *in lege secunda, in fine titulo 21. Partita septima*, sed dubium est an hoc casu habeat locum pragmatica huius regni supra allegata, quæ pœnit delictum contra naturam? Et certe credo quòd sic, cùm propriè istud sit delictum.

Aduertendum tamen quod animal etiam interficitur, ne duret memoria illius criminis: sed practica huius regni non videtur iuridica, in quantum iudices per sententiam iubent suspendi animal: sed tantùm debent interficere, non tamen suspendere: & ista est intentio prædictorum iurium: sed laudabilis est practica propter immanitatem criminis, & propter publicum exemplum. Et ex superioribus infero, quòd si quis habet accessum ad quamlibet aliam speciem vel materiam non aptam nec determinatam à natura ad coitum & generationem secundum propriam speciem: committit delictum & crimen contra naturam: & iam relatum est mihi à fide dignis quòd contigit & visum est aliquas personas fecisse foramen in terra, & ibi coire & emittere semen, ac si cum aliqua fœmina coirent. Sed an hoc casu debeat imponi pœna mortis, de iure communi, & hodie pœna qualificata pragmaticæ, dubito & teneo quòd non: cùm lege non caueatur, nec reperiatur tale delictum punitum: sed index rectè posset imponere pœnam arbitrariam, attenta qualitate facti & personarum.

36 Vndecimò principaliter est punibilis accessus commissus per vim: nam si quis per vim rapuerit aliquam honestam mulierem, virginem, viduam, nuptam, vel religiosam, & habuerit accessum ad eam, punitur pœna mortis, & omnia bona eius applicantur mulieri raptæ: textus est capitalis & expressus *in lege vna, Cod. de raptu virginum*, & ibi Glossa ordinaria, Azo *in summa*, Odofredus, Cinus, Iacobus, Butricarius, Bartolus, Baldus, Angelus, Salycetus, & communiter Doctores, textus *in lege raptores, Cod. de episcopis & clericis*, & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores, textus *in §. item lex Iulia, de vi, versiculo, sin autem Instit. de publicis iudic.* textus *in lege tertia, titulo vigesimo. Partita septima*, textus *in lege prima, & secunda, tit. 10. libro 4. Fori ll.* & si talis violentia fiat in eremo, vel fiat in aliqua ciuitate vel oppido, & cum muliere rapta fugiat delinquens in eremum, est casus de Hermandad. & puniri debet pœna sagittæ, textus est *in lege secunda, in legibus de la Hermandad*, & ista eadem pœna habet locum in eo qui præstitit auxilium & fauorem, vt hoc delictum committeretur, ita expressè dicunt & disponunt prædicta iura.

Item etiam habet locum in fœmina rapiente virum, licèt hoc rarò contingat: ita tenet Glossa singularis & vnica *in dicta lege vnica, Codice de raptu virginum in verbo, sponsam*, quam ad hoc dicit singularem & vnicam Angelus de Perus. ibi in fine, dicens quod semel vidit in ciuitate Florentiæ quandam meretricem comburi ex eo quòd per vim rapuerat quendam pulchrum puerum, tenet etiam Baldus ibi *fin. columna, penult. quæst.* & ibi Hippolytus *36. columna numero 233.* vbi dicit communem opinionem, & illam etiam Glossam reputat singularem Petrus de Verma *in additionibus Iacob. Butricar. in lege raptores, Codice de Episcopis & clericis penultima columna, in med.* pro qua Glossa & eius sententia facit expressè textus *in dicta lege vna, versicul. pœnas autem*, ibi, *siue masculi siue fœminæ sint*, quem ad hoc allegat ibi Bald. licet ille textus loquatur in auxilium vel fauorem præstantem, quod puniatur, modo sit masculus, modo fœmina a fortiori habebit locum in ea quæ principaliter delinquit: & illam Glossam ad hoc reputat notabilem Hippolyt. *in lege si quis vidi am, ff. de quæstion. columna 2. numero 6.* vbi plura cumulat in eius confirmationem. Et istam dicit communem opinionem Paul. Grilan. *in tractatu de pœnis omnifariam coitus 10. quæst. penult. columna, num. 23.*

Item etiam habet locum in sponso rapiente 38
sponsam de futuro: quia non est viro subiecta, & per consequens non habet in eam manus iniectionem: textus est *in dicta l. vna, Cod. de rapt. vir. verb. quibus* cuius verba sunt, *quibus connumerauimus etiam eum qui saltem sponsam suam per vim rapere ausus fuerit*, & ibi tenent communiter Doctores & idem disponit *prædicta lex Part. l. 3. tit. 20. part. 7.* 39
In vxore autem vel sponsa de præsenti per vim carnaliter cognita per virum, constat quod non habet locum illa pœna nec dispositio prædictarum legum quia super ea habet manus iniectionem ratione subiectionis, ita tenet expressè Bald. *in d. l. vna, C. de raptu virginum fin. columna, & quæst.* & ibi Cynus *2. columna numero 4.* Salicet. *1. columna, num. 13.* Confirmatur, quia ratione subiectionis, & quasi possessionis quam habet maritus in vxorem suam potest eam, vbicumque inueniret, propria authoritate apprehendere: ita probat textus cum ratione *in l. 1. C. vbi quis decuriali aut cohortali* & ibi expressè tenet & notat Baldus & alij Doctores, textus *in l. generali, Cod. de decurionibus lib. 10.* & ibi tenet Palac. *2. colum. in med.* facit etiam text. *in l. 1. §. final. & in l. 2. & 3. ff. de liber. exhiben.* vbi probatur quod maritus ratione subiectionis & possessionis habet interdictum de vxore deducenda, & patri præfertur in ea retinenda. Dubium tamen est si sponsus rapuit sponsam de præsenti nondum carnaliter cognitam, an teneatur prædicta pœna? Et reperio quod Bald. *in d. l. vna, C. de raptu virginum, fin. col. & quæst.* distinguit isto modo: aut potest constare & probari quod talis sponsa volebat ingredi religionem, & tunc tenetur prædicta pœna, tanquã raptor: aut hoc non potest constare nec probari, &

nulla

nulla pœna tenetur : & idem tenet ibi Salycetus 2. *column. in fin. numero* 12. Sed adde quòd prædicta lex partit. ſimpliciter & indiſtinctè vult, quòd impune poſſit quis rapere ſponſam de præſenti, niſi eam velis limitare & intelligere modo prædicto : ſed certè in practica non recederem à prædicta lege partitæ.

40 Pro perfecta tamen declaratione horum iurium & materiæ primò quæro, ſi quis rapuit mulierem cauſa libidinis, non tamen habuit acceſſum ad eam, an ex ſolo raptu teneatur prædicta pœna : Et breuiter videtur quod non : quia duo copulatiuè videntur requirere prædictæ leges : primum eſt raptus, ſecundum eſt carnalis copula. ita probat textus *in dicta lege vnde Codice de raptu virginum* ibi, *maximè cùm virginitas vel caſtitas corrupta reſtitui non poteſt, & in verſicul. quæ multo magis.* vbi dicitur quòd à fortiori pœna illius legis habet locum in eo qui rapit mulierem nuptam, quia duplici tenetur crimine, ſcilicet, adulterij & raptus: ergo vult quòd vtrumque copulatiuè requiratur: & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem tenet Ioannes de Anania, *in capite cum cauſa, de raptoribus final. column. & quæſtione*, vbi dicit quòd iſte caſus contigit de facto in ciuitate Bononiæ : & ita fuit conſultum & iudicatum, & fuit quidam liberatus à pœna mortis, & alia pœna arbitraria impoſita: tenet etiam & reputat ſingulare Cæpola *in conſiliis ſuis, conſil.* 56. 2. *columna numero* 9. & pro hac ſententia & concluſione videtur eſſe *lex* 1. *titul.* 10. *libro* 4. *foro legum.* quæ diſponit quòd ſi rapiat & habeat acceſſum, punitur pœna mortis: ſi verò rapiat & non habeat acceſſum, puniatur pœna leui pecuniaria.

Sed his non obſtantibus ego teneo contrarium, imò quod talis raptor teneatur pœna mortis & ptædictarum legum, etiamſi non habuerit acceſſum ad eam : ita probat textus notabilis & expreſſus *in lege qui cœtu, §. qui vacantem, ff. ad legem Iuliam, de vi,* cuius verba ſunt, *qui vacantem mulierem rapuerit vel nuptam, vltimo ſupplicio punitur.* textus *in lege* 1. §. *final. ff. de extraordin. crimin.* textus *in capite de raptoribus* 36. *quæſtion. prima.* Imò quod magis eſt, eo ipſo quòd attentauit & procurauit rapere, licet non conſummauit, tenetur eadem pœna, textus eſt expreſſus & capitalis *in lege ſi quis non dicam rapere. Codice de epiſcopis & clericis* cuius verba ſunt, *ſi quis non dicam rapere, ſed attentare, tantùm iungendi cauſa matrimonij in ſacratiſſimas virgines auſus fuerit, capitali pœna feriatur.* & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem tenet Baldus *in dicta lege raptores. Codice de epiſcopis & clericis ſecunda columna* 1. *oppoſition.* & ibi Albericus, *ſecunda columna, verſic.* 1. *caſu.* Paulus de Caſtr. *ſecunda columna, numero quinto.* idem Baldus *in dicta lege ſi quis non dicam rapere. Codice de epiſcopis & clericis final. columna & quæſtione.* nec obſtat ſi dicatur quòd omnis lex quæ punit affectum in delictis non ſeruatur de generali conſuetudine ſi non ſequatur effectus, ſaltem quoad imponendam pœnam ordinariam, vt plenè & notabiliter tradit Salycetus *in lege is qui cum telo. Codice ad legem Corneliam de ſicar.* quia reſpondeo quod illud eſt verum quando non proceſſit quis ad aliquem actum facti : ſecus tamen eſt quando proceſſit ad actum facti ; vt quia incepit & tentauit rapere, vt in noſtro caſu & in *dicta lege ſi quis non dicam rapere*, ſed certè iſta ſolutio non euacuat difficultatem, quia etiam ſi quis proceſſit ad aliquem actum facti, non tenetur pœna ordinaria delicti, ſed delictum non conſummauit : vnde dico quòd licèt proceſſit quis ad aliquem actum facti vel præparamentum de generali conſuetudine, non tenetur pœna ordinaria, ſi delictum non conſummauit: & ita intelligatur & limitetur textus *in dicta lege is qui cum telo, & in dicta leg. ſi quis non dicam rapere.* Si verò proceſſit quis ad actum non facti & conſummauit delictum, tunc bene teneatur : ergo cùm in noſtro caſu ex ſolo raptu mulieris ſit conſummatum delictum, licèt non ſit ſecuta copula, ſequitur quod raptor tenetur pœna ordinaria prædictarum legum. Hanc tamen ſententiam & concluſionem ſingularem limita & intellige, quando non eſt ſequuta copula : quia raptor non potuit ex aliqua cauſa : ſecus verò ſi non eſt ſequuta ex eo, quia ipſe raptor noluit eam cognoſcere, tunc non teneatur prædicta pœna ordinaria, ſed alia mitiori : & ita poſſunt concordari iſtæ diuerſæ opiniones, & in expreſſo ita tenet, & concordant Hippolytus de Marſil. *in dict. lege vnica, Codice de raptu virginum antepenultima columna, numero* 254. argumento textus & eorum, quæ ibi tradit Bartolus & Doctor. *in l. qui falſam ff. ad legem Cornel. de fal.* & argum. Gloſ. & eorum quæ ibi traduntur *in dicta l. ſi quis non dicam rapere, in gl.* 1. *de epiſc. & cler.*

Secundò principaliter quæro, ſi quis per vim 41
habuit acceſſum ad aliquam mulierem non amouendo illam de loco ad locum, & ſic non interueniente raptu, an teneatur pœna mortis, & per conſequens pœna prædictarum legum? Et videtur quòd non, ſed minori pœna debet teneri, ſcilicet legis Iuliæ *de vi.* quæ eſt pœna deportationis & publicationis omnium bonorum, ſi violentia fiat cum armis : ſi verò fiat ſine armis imponitur pœna publicationis tertiæ partis bonorum, vt *in §. item lex Iulia, de vi Inſtitut. de publicis iudic.* ita probat textus ſingularis & expreſſus *in leg.* 3. *verſicul. præterea, ff. ad legem Iuliam de vi.* vbi expreſsè dicit quòd ille qui per vim cognouerit aliquam mulierem, punitur pœna legis Iuliæ, *de vi*, cuius verba ſunt, *præterea punitur huius legis pœna, qui puerum vel fœminam vel quenquam per vim ſtupraverit.* confirmatum per textum *in l. qui cœtu, §. qui vacantem eodem titulo.* vbi eo caſu quo quis rapuerit mulierem punitur pœna mortis : ergo non interueniente raptu, tantum punitur pœna legis Iuliæ, *de vi*, probat etiam text. *in §. item lex Iulia, de vi, verſic. ſin autem per vim. Inſtitutio. de publicis iudic.* vbi expreſsè dicit textus quòd ſi per vim interueniat raptus mulieris, punitur reus pœna prædictæ legis vnicæ, ergo ſequitur quòd non punitur illa pœna, ſi quis per vim cognoſcat mulierem ſine raptu : & in expreſſo, licèt non ita bene fundet, iſtam ſententiam & concluſionem tenet originaliter Gandi. Doctor antiquus ſummæ authoritatis *in opere ſuo malefic. in rubric. de multis quæſtionibus dependentibus à ſtatutis* 1. *columna, ſecunda quæſtione princip. verſicul. item pone quæſtionem quæ militi Bononiæ contigit de facto.* tenet etiam Albericus *in leg. raptores. Codice de epiſcopis & clericis prima columna, & quæſtione*, & ibi notabiliter Paulus de Caſtro *ſecunda columna, numero quarto.* idem Albericus *in l. vnica Codice de raptu virginum final. column. in fin.* idem Alberic. *in 3. p. ſtatutorum* 21. *quæſt.* Ioan. de Plat. *in §. ſin autem. Inſtitut. de publicis iud. fin. col. & quæſtione.* notabiliter Raph. Cuman. *in conſ. ſuis conſ.* 95. *incipiens*, Chryſtophorus, Hyppolitus de Marſil. *in dicta lege vn. Cod. de raptu virginum* 4. *columna num.* 12.

Sed his non obſtantibus ego teneo contrariam ſententiam, imò quòd iſto caſu imponatur pœna

mortis, & habeat locum disposítio prædictarum legum. Primò quia hoc casu satis dicitur committi rapina cùm per vim talis mulier fuerit cognita, & militat omnino ratio & dispositio prædictarum legum. Secundò per textum expressum qui hoc apertè probat *in §. item lex Iulian. de adulteriis, versicul. 1. Institut. de publicis iudic.* vbi dicit textus quòd punitur quis pœna stupri quando habet accessum ad aliquam mulierem, virginem, viduam vel honestam, nulla interueniente vi : dicit ibi Glossa quòst si interueniat vis punitur pœna prædictæ *legis vnica, Cod. de rapt. virgin.* & *similium*: ergo apertè dat intelligere quòd non requiratur raptus sed sufficit violentia : & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Baldus *in lege si quis non dicam rapere fin. columna, & quæstione, Cod. de episcopis & clericis*, pro qua sententia, & conclusione allego expressam *l. partit. 3. tit. 20. partit. 7.* vbi expresse dicit textus, quòd si quis rapiat aliquam mulierem honestam, vel eam cognoscat per vim, punitur pœna mortis, & prædictis pœnis: ergo apertè vult quòd non requiratur raptus.

42 Tertiò principaliter quæro, si quis rapuit virginem immaturam nondum viri potentem, & sic minorem duodecim annorum, & eam carnaliter cognouit per vim, an puniatur pœna mortis, & aliis pœnis de quibus *in prædicta lege vnica, Cod. de raptu virginum cum similibus* & videtur quòd non, sed mitiori pœna : quia cum talis virgo non sit potens ad copulam, non videtur amittere suam virginitatem, nec videtur recipere damnum irreparabile : vnde delictum non dicitur consummatum, sed magis attentatum : pro qua sententia & conclusione facit etiam textus *in dicta l. vnica, C. de rapt. virgin. versicul. maximè*, cuius verba sunt, *maximè cum virginitas vel castitas corrupta restitui non potest*, facit etiam textus notab. *in l si vxor. §. si minor. ff. ad legem Iuliam, de adulter.* vbi habetur quod si mulier minor 12. annorum nupta est alicui viro, & durante minore ætate commisit adulterium, non potest tanquam adultera accusari : & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet originaliter Guillielmus de Cuno, *in lege si quis non dicam rapere 2. columna, num. tertio, C. de episcopis & clericis*, vbi dicit, quòd per hoc euasit quidam à pœna mortis, tenet etiam & sequitur Palac. Rubius, *in sua repetition. §. quinquagesimo sexto folio 34. colum. secunda, versic. facit ad prædicta.* Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quòd talis raptor vel delinquens qui virginem immaturam & nondum viri potentem carnaliter cognouit vel defloravit, teneatur pœna mortis, & aliis pœnis contentis *in d. l. vnd. C. de rapt. virgin. ac si virgin. maturam & viri potentem defloraſſet.* Primò per text. notab. *in l. si quis aliquid, §. qui nondum viri potentem, ff. de pœnis*, vbi habetur quod licet pro simplici stupro sine vi commisso in aliquam virginem imponatur pœna confiscationis medietatis bonorum, & si delinquens sit vilis persona; imponatur correctio corporalis arbitraria cum relegatione, vt *in §. item lex Iulia, de adulteriis, versicul. final. Institut. de public. iudic.* & dixi supra ista repet. tamen istud est verum, quando quis corrupit & defloravit virginem maturam, & viri potentem, & sic maiorem 12. annorum secùs verò si corrupit & defloravit virginem immaturam & nondum viri potentem, nec aptam ad copulam, & sic minorem 12. annorum : quia tunc, nedum punitur pœna ordinaria stupri, sed etiam alia maiori & acriori pœna : ergo quando tale delictum est commissum per vim debet teneri delinquens pœna mortis ordinaria, & aliis pœnis contentis *in prædict. l. vn. C. de rapt. virgin. cum sim.* text. est notab. & expressus *in d. §. qui nondum*, cuius verba sunt, *qui nondum viri potentes virgines corrumpunt, humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam relegantur, aut in exilium mittuntur:* & ita intelligit illum text. Faber *in §. item lex Iuliana Institut. de pub. iud. in fine*, & ibi Nicol. de Neapol. Angelus *in tract. matrim. in parte, circa me ai adulter. 5. columna, versic. quæro quæ sit pœna stupri.* Paulus Grilandus *in tract. de pœnis omnifariam coitus 7. quæstione 2. columna, num. 6.* & licet Guiler. & prædicti Doctores illum textum pro sua opinione adducant, tamen decepti sunt: quia non loquitur in stupro commisso per vim, sed sine vi : vnde potiùs est casus apertus pro mea opinione quàm pro sua.

Secundò pro hac sententia & conclusione considero textum notabilem & expressum *in d. l. vn. C. de raptu virginum*, ibi, *aut tutoribus vel curatoribus, &c.* vbi disponitur quòd raptor mulieris repertus in flagranti crimine possit occidi à parentibus vel consanguineis, vel etiam à tutoribus vel curatoribus talis mulieris : ergo apertè dat intelligere quòd dispositio illius textus, & eius pœna habet locum in eò qui rapit, vel per vim carnaliter cognouit virginem immaturam, minorem, & nondum viri potentem.

Tertiò facit textus *in dicta l. si quis non dicam rapere, Cod. de episcopis & clericis*, vbi pro solo attentatu raptus imponitur pœna mortis, licet non sit consummatum delictum : ergo à fortiori imponetur in nostro casu & quæstione cùm delinquens fecit quod in se erat, & in expresso istam meam sententiam & conclusionem, licèt non sic bene fundatam, tenet Bald. *in dicta lege si quis non dicam rapere, final. columna, & quæstione.* Petrus de Vernia *in addition. ad Iacobum Butric. in lege, raptores, eodem titulo, penultima columna, versiculo, sed quæro aliquis.* Nicolaus de Neapol. *in §. item lex Iulia, de adulteriis, prima columna. Institutis de publicis iudiciis.*

43 Quartò principaliter quæro, an raptor qui per vim cognouit aliquam mulierem possit cum ea legitimè contrahere matrimonium, & ex hoc euitare pœnam delicti. In quo articulo breuiter & resolutiuè dico, quòd de iure ciuili nec potest cum ea contrahere matrimonium, nec ex hoc euitabit pœnam : textus est *in dicta lege vnica, versiculo, nec sit facultas, Cod. de raptu virgin.* cuius verba sunt, *nec facultas raptæ virgini, vel viduæ vel cuilibet mulieri raptorem suum sibi maritum exposcere : sed cui parentes voluerint excepto raptore, eam legitimo copulent matrimonio*, textus *in Authentica, de raptis mulieribus quæ raptoribus nnbunt. collat. 9.* Hodie tamen de iure canonico cui est standum in vtroque foro, benè valet inter eos matrimonium : textus est *in capitulo tria, & in cap. denique, 36. quæst. 2.* textus capitalis & expressus *in cap. final. de raptoribus*, cuius verba sunt, *accedens ad apostolicam sedem, & infrà : rapta puella legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat post modum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ*, & ibi Glossa ordinaria Innocentius, Hostiensis, Ioan. Andreas, Abbas & communiter Doct.

Dubium tamen est necessarium & satis quotidianum, si per tale matrimoninm excusetur raptor à pœna mortis, & ab aliis pœnis de quibus *in præd. l. vn. C. de rapt. virg. cum similibus?* Et videtur quod sic: quia in consequentiam videtur dispensatum in pœna, quia aliàs parum prodesset validitas matrim.

Item

Item etiam argumento text. cum materia *in c. 1 & 2. de adulter.* vbi habetur, quòd ille qui ſtupranerit virginem, cogitur eam ducere vel dotare: & ex hoc euitat pœnam legalem vt ſuprà dixi & concluſi. Et in expreſſo ex iſto fundamento & ratione iſtam ſententiam & concluſionem: tenet Ioannes Calderinus *in d. cap. fin. extra de raptoribus.* Auguſtinus de Arimino *i in additionibus ad Angelum de maleficiis, in parte, che me ai adulterato, 17. col. verſ. an autem per conſequens matrimonium, &c.* & dicit ſe habuiſſe in quæſtione de facto, & ita obtinuiſſe, quod certè eſt ſummè notandum in practica: & ante eum tenet etiam Paulus de Caſtro *in l. raptores, Cod. de Epiſcopis, & clericis, ſecunda columna,* vbi dicit ſe ita conſuluiſſe: & per eius conſilium fuit quidam raptor liberatus à pœna mortis in ciuitate Mantuæ: & ita ego iudicaui & practicaui in hac ciuitate Salmanticenſi, dum eſſem aſſeſſor cum iudice ordinario recuſato.

Sed his non obſtantibus in puncto iuris ego teneo contrariam ſententiam, imò quod per matrimonium non excuſetur à pœna ordinaria: quia conſidero quòd licèt matrimonium valeat inter eos de iure Canonico cui eſt ſtandum, tamen per hoc diſpoſuit aliud ius Canonicum, nec potuit diſponere in terris imperij circa pœnam ipſius delicti impoſitam de iure Ciuili: vnde meritò teneretur raptor: nec obſtat text. cum materia *in c. 1. & 2. de adulteriis,* quia poſito quod eius diſpoſitio ſeruetur etiam in terris imperij, tamen loquitur & procedit in ſtupro, & delicto commiſſo ſine vi: in quo videtur decens pœna impoſita per illa iura canonica: ſecus tamen eſt in delicto atrociſſimo raptus: quia in eo illa iura non loquuntur nec eſſet condigna pœna: & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem videtur tenere Cæpola *conſilio 52. finali columna, numero 17.* Fateor tamen quod hodie in noſtro regno procederet prædicta opinio Ioannis Calderin. & ſequacium, attenta *lege 22. titulo 1. 9. partita,* quæ ſecundum communem errorem & intellectum diſponit, quod facta pace & concordia inter partes non imponatur pœna corporalis pro delicto: vnde ſtante illa lege poſſet procedere & practicari prædicta opinio in noſtro regno, aliter verò nullo modo poſſet de iure procedere.

Circa quod tamen vtiliter & neceſſariò quæro, ſi
44 quis rapuit aliquam mulierem vel ſine raptu inuentus ſit cum ea taliter quod contra eum probatur ſtuprum, an euitabit pœnam ſi vterque eorum dicit & confitetur ſe antea contraxiſſe matrimonium? Et breuiter dicendum eſt quod ſic: iſta eſt Gloſſa ſingularis & vnica in iure *in lege penultima, Codice de fideiuſſoribus, in verbo confeſſus,* quam ibi ad hoc notat & commendat Baldus, Angelus, & illam Gloſſam ad hoc dicit vnicam Baldus, *in lege quicumque, C. de ſeruis fugitiuis, penultima columna, numero 24.* illam etiam dicit vnicam idem Baldus, *in lege eam quam, C. de fideicommiſſis, 7. columna, numero 24.* illam etiam dicit vnicam Baldus *in lege vna de confeſſis, octaua columna, numero 35.* notat etiam & commendat idem Bald. *in l. 1. C. de colluſione detegenda,* idem Baldus *in capite 1. §. iniuria. penultima columna, numero 18. de pace iuramento firmanda, in vſibus feudorum,* idem Baldus *in cap. tertio loco extra de præſumptionibus.* Angel. *de maleficiis, in parte, che me ai adulter, 17. colum. verſic. pone quod quidam iuuenis,* & ibi eius additionator, illam etiam reputat ſingularem Ioannes de Platea *in §. item lex Iuliana, de adulteriis, penultima columna, in fin. Inſt. de publicis iudiciis.* Hippolytus *in conſ. 61. penultima columna, numero 36.* Cæpola *in conſilio 56. 1. columna.* Limita tamen & intellige prædictam Gloſſam & eius concluſionem in ſimplici ſtupro & copula carnali ſine raptore: ſecus tamen eſt in raptu quia apparent ſigna contraria confeſſioni. Item etiam ſecus eſt in ſimplici ſtupro, quando apparent aliqua ſigna contraria prædictæ confeſſioni, vt quia fœmina inuenta eſt plorans, vel clamans: vel forte qualitas perſonarum eſt valde diſſimilis: ita in terminis tenet & declarat Salic. & omnes Doctores in locis ſuprà citatis.

Aduertendum tamen eſt, quod ſuperiora habent 45
locum & procedunt in virgine, vidua, vel honeſta muliere: ſecus tamen eſt in publica meretrice quia ſi quis eam rapiat vel per vim carnaliter eam cognoſcat non punitur aliqua pœna. textus eſt ſingularis in iure *in l. verum, verſic. 1. ff. de furtis,* cuius verba ſunt: *Et ideò etiam eum qui fores meretricis effregerit libidinis cauſa, & jures non ab eo inducti; ſed alias ingreſſi meretricis res eiecerunt, furti non teneri,* an tamen vel fauia vel vi teneatur, qui ſuppreſſit ſcortum libidinis cauſa? & non puto teneri & ita etiam ex facto cùm incidiſſet dixi, & ad hoc illum textum notat & commendat ibi Bartol. Albericus, Angel. & communiter Doctores: probat etiam textus *in lege quæ adulterium, verſ. fin. C. ad legem Iul. de adulter.* vbi habetur quod acceſſus carnalis cum famula vili & turpi exiſtente aliqua caupona, non eſt punibilis, cuius verba ſunt: *Ha autem immunes à iudiciaria ſeruitute & ſtupri & adulterij præſtentur quas vita vilitas dignas legum obſeruatione non credidit,* & ibi notat Gloſſa ordinaria & communiter Doctores: text. *in lege vnica, Codice de raptu virginum, cum ſimilibus,* vbi expreſsè requiritur quod ad hoc raptus ſit punibilis, oportet quod ſit commiſſus in muliere, virgine vel honeſta, & in expreſſo per iura iſtam ſententiam & concluſionem tenet Gloſſa ordinaria *in dicta lege vna, C. de raptu virgin. in gloſſ. prima,* & ibi Azo *in ſumma.* Cinus, Albericus, Baldus, Angelus, Salicetus, & communiter Doctores præcipuè Hippolytus *5. col. numero 19.* Gloſſa ordinaria *in §. item lex Iulian. de adulter. Inſtit. de public. iudic.* in Gloſſa finali, & ibi communiter Scribentes, Paulus de Grilan. *in tractat. de pœnis omnifariam coitus, 10. quæſt. princ. penult. colum. numero 25.* Quod tamen limita & intellige niſi iam deſineret meretricari & honeſte viueret, ſecundum prædictos Doctores vbi ſuprà. Secundò limita & intellige præterquam ſi talis meretrix ſit nupta: quia tunc acceſſus eius erit punibilis: ita Baldus *in dicta lege vna, C. de raptu virginum, finali colum. 1. quæſt.* & ibi alij Doctores & in locis ſuprà allegatis.

Duodecimò principaliter eſt punibilis acceſſus 46
cum muliere nupta & coniugata: nam ſi quis habet acceſſum ad aliquam mulierem nuptam vel coniugatam, committit adulterium: de quo principaliter intendo tractare.

Pro cuius perfecta declaratione primò quæro 47
quæ ſit pœna adulterij? & reſolutiue dico quod de iure antiquo fori non reperitur pœna determinata vel ſtatuta, nec erat impoſita pœna mortis ita probat textus expreſſus *in lege qui cum vno, §. adulterij, ff. de re milit.* vbi dicit text. quod reus damnatus crimine adulterij non eſt recipiendus inter milites: ergo ſequitur quòd per ſententiam non erat impoſita pœna mortis: quia alias fruſtrà quæreretur an eſſet recipiendus inter milites: & ad hoc notat ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores antiqui. textus *in lege ſecunda, §. primo, verſ. miles, ff. de his qui notantur infam.* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores: textus *in l. miles, §. final. ff.*

ad legem Iuliam.de adulter. textus *in l.Claudius,ff. de his quibus vt indigni,* & ibi Gloſſa ordinaria, & communiter Doctores: textus *in l. ſi quis viduam, ff.de quæſtionibus,* & ibi Bart. Albert.Din. & communiter Doctores antiqui text. *in l.ſcio, ff.de teſtib.* & ibi Gloſſa ordinaria & alij Doctores, de iure autem Codicis eſt impoſita pœna mortis,tam in adultero quam in adultera : textus eſt *in lege quamuis, la 2.verſ. fin. C. ad l.Iul. de adulter.* cuius verba ſunt : *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet,* & ibi tenet Gloſſa ordinaria, Odofred. Cinus, Iacob. Butr. Bart. Alber. Bald. Salycetus, & communiter Doctores : de quo vide melius quàm alibi per Salycetum ibi, *penult. colum. numero* 18. text. *in §.item lex Iul.de adulteriis. Inſtit.de public. iudic.*de iure autem authenticorum talis pœna mortis non imponitur mulieri adulteræ, ſed alia mitior pœna: quia detruditur in monaſterium vt ibi perpetuò agat pœnitentiam, niſi maritus eam velit recipere infrà biennium,in adulterio verò pœna mortis non mutatur : text. eſt *in Authentica, ſed hodie, Cod. ad l. Iul. de adult.* & ibi notat & tenet Gloſſa ordinaria Odofredus, Cinus, Iacobus Butric. Albericus, Baldus, Angelus, Salycetus,& communiter Doctores : text. *in Authentica, vt nulli iudicum, §.ſi verò quando collation.9.* & ibi Bartol. Angel.& Doctores : & per iſta iura ſententiam & reſolutionem ponit Bartol. *in lege ſi adulterium cum inceſtu, ff.ad leg.Iul. de adult.* & ibi Angel. de Peruſio, & communiter Doctores Faber. Angel. & Platea, *in §.item lex Iulia de adulteriis,Inſtit. de public. iudic.* Innocent. & communiter Canoniſtæ, *in c. tuæ, de procurator.* Hoſtienſis *in ſumma,extra de adulteriis, 4.colum. verſ.quæ pœna ſit imponenda,* communiter etiam Canoniſtæ *in c.gaudemus, de conuer.coniugat.* Angelus *de maleficiis,*& eius Additionator *in parte che me ai adulter.* 12.*col. verſic. quæro quæ ſit pœna adulterij* : vbi dicit hanc eſſe communem opinionem pro qua ſententia & concluſione eſt *lex notab. Part.l.25.tit.17.7.part.t.*

Hodie tamen de iure noſtro regio alia pœna imponitur, quia vterque tam adulter quàm adultera per ſententiam iudicis ponitur in poteſtatem mariti vt de eis & de eorum bonis faciat quidquid vellet: vnde poterit eos occidere vel aliam quamlibet offenſam vel iniuriam inferre : text. eſt *in l. 1. tit.7. lib.4.foro legum.* text. *in l.2. tit.15.lib.8.ordin.* & ita quotidie in iſto regno practicatur. Nec mirum quod talis pœna imponitur,cùm de iure diuino pœna mortis & lapidationis pro adulterio erat ſtatuta : vt *in c. hæc imago, & in c.ſatis, 33. quæſt.5.* ex quo infertur, quòd cùm maritus poſſit eos interficere,quod poterit eis quamlibet aliam offenſam vel iniuriam inferre : & ſic poterit manus vel pedes,vel quodlibet aliud membrum abſcindere : text.eſt notabilis *in l.nec in ea ff.ad l.Iul.de adulter.*cuius verba ſunt : *Sed qui occidere poteſt adulterum, magis contumelia poterit eum iure afficere,* & ibi ad hoc notat & commendat Bartol. Albericus, Angel. & communiter Doctores : & illum text. ad hoc notat & commendat Angel.Imol.& communiter moderni *in l.in ſuis,ff.de liberis & poſthum.* & ita probat expreſsè prædicta lex ordinaria in quantum dicit *faga del y de ſus bienes los qui quiſiere.*

Dubium tamen eſt an iſta pœna habeat locum in ſponſa? & videtur dicendum, quod ſic: & in terminis ita probat text. *in lege ſi vxor,§.diuus,ff.ad l. Iuliam, de adulter.* cuius verba ſunt : *Diuus Seuerus & Ant.reſcripſerunt,etiam in ſponſam hoc idem vindicandum*: quia nec matrimonium qualecunque nec ſpem matrimonij violare permittitur,& ibi notat Gloſſa Bartolus,Albericus,Angelus,& communiter Doctores : text. *in §. ſi minor. eiuſdem legis.* text. *in l.miles,§.quærebatur,eod. tit.*text. *in l.propter, C.eod.tit.* text. *in l. 1. tit. 17. 7. part.* Sed in hoc articulo, iſta eſt vera reſolutio, quòd in ſponſa de præſenti habeat locum pœna adulterij : in ſponſa verò de futuro,non, & in terminis ita tenet Bald. *in d.l. propter,* & eſt de mente Bart. & Doct. *in d.§. diuus,* & in expreſſo ita diſponit hodie *prædicta lex 2.tit.15.lib.8. ordin.* & tenet etiam Gloſ. ordinaria *in cap.ſi verò,el 1.de ſent. excom.in verbo, cum vxore,* & ibi communiter Doctores. Vnum tamen eſt,quod hodie in noſtro regno non poteſt maritus accuſare vnum ſine alio, ſed aut vtrunque debet accuſare, aut vtrunque dimittere, ita diſponit noſtra lex 80. *in ll.Tauri,* facit etiam text. notabilis *in l. cui pacto, ff. de ſeruis exper.* vbi habetur quòd ille qui pacto vel aliàs non poteſt intrare ſuburbia ciuitatis, non poterit etiam intrare ipſam ciuitatem: & ad hoc notat ibi Gloſ. Bartol. & communiter Doctores: text. *in l. in actionibus, verſ. 1.ff. de in lit. iur.* ibi, *licuit enim ei. &c.* text. *in regula, non debet, ff. de regul. iur.* text. *in regula, cui licet, de regul. iur. lib.6.* tradit Bald. *in lege ſi quis, non dicam rapere, 1. colum. C. de Epiſcop. & cler.* & ibi Doctores idem Bald. *in l.fin.C.de exhib. reis,* idem Bald. *in lege 1. C. de precar.*latè moderni *in d.l.in ſuis.* Palac.Ruuius *in ſua repet. fol.57. 1.col.§.87.* Ex quo datur declaratio ad legem 76. his legibus Tauri, qua cauetur quod virtute ſententiæ & licentiæ iudicis poſſit inimicus propria authoritate interficere inimicum, vt poſſit etiam eum offendere, vel quamlibet iniuriam inferre, & in expreſſo ita tenet Bart. *in dict. lege nec in ea,* & prædicti Doctores : vbi ſuprà. Nec obſtat ſi dicatur quòd in pœnalibus & exorbitantibus non eſt licita extenſio ex paritate vel maioritate rationis : quia iſto caſu propriè non fit extenſio, ſed virtualiter ex vi cuiuſdam neceſſariæ comprehenſionis,illud quod eſt minus continetur in maiori, ſecundum Ang. Imol.& Doctores *in dict.lege in ſuis, ff.de liberis & poſthumis.*

Item etiam imponitur pœna amiſſionis bonorum in quo reſolutiuè dico, quod de iure communi ſi agebatur ciuiliter ad thori ſeparationem mulier adultera perdebat dotem,& omnia alia bona ſua,& applicabantur marito : ita probat text. notabilis *in lege conſenſu,§.virum,C.de repud.* & ita tenet Gloſſ. ordinaria, Petrus Cinus, Angel. de Peruſ. & communiter Doctores, Gloſſ. ordinaria,Cinus,Alberic. Bald. & communiter Doctores *in Authent. ſed hodie, C.de adulter.* Paul.de Caſtr. vbi notabiliter loquitur *in l.rei iudicatæ,§.1.colum.2. numero 2.ff.ſoluto matrim.*

Vnum tamen eſt, quòd iudex ſæcularis non poteſt ad hoc cognoſcere, ſed iudex tantum Eccleſiaſticus : quia de matrimonio contrahendo vel diſſoluendo non poteſt iudex cognoſcere principaliter nec incidenter : text.eſt *in cap.plerunque, de donat. inter virum & vxorem,* & ibi tenent communiter Doctores. text. *in cap. lator, qui filij ſint legitimi, cum ſimil.* ſi verò agebatur criminaliter ad pœnam non perdebat dotem, ſed prædicta mulier adultera detrudebatur in monaſterium : & ſi maritus intra biennium eam non recipiebat,vel mortuus ſit tunc perpetuò debebat ibi remanere : & bona ſua diuidantur iſto modo, quod liberis extantibus quæ partes applicantur eis,& tertia monaſterio : liberis verò extantibus ſed parentibus tertia pars eis applicatur & duæ monaſterio : liberis verò nec parentibus extantibus,omnia bona applicantur monaſterio

ita

ita disponit text. *in d. Authent. sed hodie, C. de adulter. & in l. 25. tit. 17. 7. partita.* Hodie tamen in nostro regno si agatur ciuiliter, nihil est immutatum, sed idem seruabitur quod disponebatur de iure communi: si verò agatur criminaliter, ius commune est immutatum: quia tam adulter quàm adultera debent poni in potestate mariti, vt de eis & eorum bonis faciat quidquid velit, modò habeant liberos modò non: ita expressè disponit *prædicta lex ordinamenti, 2. tit. 15. lib. 8. ordin.* licet *per l. 1. tit. 7. lib. 4. for. ll.* erat dispositum quod extantibus liberis bona non applicentur marito. Sed attende quod hodie per legem 82. in legibus Tauri confirmatur prædicta lex fori: & aliud non potest dici nec teneri in iudicando & consulendo. Quid autem si maritus propria authoritate occidat vxorem & adulterium in flagranti delicto an lucretur dotem, vide infra in propria quæstione.

47 Secundò principaliter quæro, si matrimonium non valeat nec teneat inter maritum & vxorem, ex aliqua causa puta consanguinitatis, vel alias: & vxor commisit adulterium, an isto casu puniantur pœna adulterij, tam ipsa quam adulter ac si matrimonium valeret? Et breuiter dicendum est quòd de iure communi bene tenebantur pœna adulterij: quia etiam matrimonium putatiuum non licet violare, & maritus poterit eos accusare, non iure mariti, sed tanquam extraneus: & similiter poterit eos accusare quilibet de populo cùm sit delictum publicum: textus est notabilis *in lege si vxor, paragrapho Diuus, versiculo sed si ea, ff. ad l. Iul. de adult.* cuius verba sunt: *Sed si ea sit mulier cum qua incestum commissum est, vel ea quæ quamuis vxor omninò haberetur vxor tamen esse non potest: dicendum est iure mariti accusare eam non posse, iure extranei posse,* & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. Alberic. Angel. & communiter Doctores. Ex quo deducitur & infertur quod non poterit maritus propria authoritate eos occidere, etiam repertos in flagranti crimine: text. est *in l. mariti, §. fin. eod. titulo.* ibi *& rectius dicetur eos ius occidendi habere qui iure patris, matrisve accusare possunt*, & ibi tenet Bartol. & communiter Doctores: facit etiam text. *in Auth. de nupt. §. si verò ab initio collat. 4.* & ibi notant communiter Doctores: tenet etiam Bartol. & alij Doctores *in l. penult. §. fin. ff. ad municipales*, contra Glos. ibi.

48 Secundò infertur quòd non lucrabitur maritus dotem propter adulterium vxoris ita tenet Glossa ordinaria *in lege consensu, §. quoque, C. de repud. in verbo, sibi habere, vers. item quod dices*, quam ibi sequitur & approbat Salic. & communiter alij Doctores: Paulus de Castro, Alexand. & cæteri Scribentes *in lege si cum dotem, §. fin. 2. colum. ff. soluto matrimonio.* Contrarium tamen tenet expressè Glos. ordinaria *in c. plerunque, de donat. inter vir. & vxor. in glossa magna, in fine*, vbi dicit quòd isto casu maritus lucretur dotem: quam ibi sequitur & commendat Innoc. Hostiens. Ioannes Andreas, Anton. de Butr. Cardin. Anchar. Abb. & communiter Doctores. Sed concordari possunt isto modo, quod Gloss. & communis opin. *in dicto cap. plerumque*, loquitur quando maritus agit contra vxorem ad separationem thori, & dotem lucrandam propter adulterium, & lata sit sententia in fauorem mariti, vnde, licet posteà velit vxor dotem repetere ex eo quòd dicat matrimonium fuisse nullum propter aliquod impedimentum, non sibi proderit propter authoritatem rei iudicatæ, & propter alias rationes, de quibus per Doctores, ibi. Glos. verò *in dicta lege consensu, §. vir quoque*, loquitur & procedit quando vxor principaliter egit ad separationem matrimonij propter affinitatem vel consanguinitatem, & fertur sententia in qua declaretur matrimonium esse nullum, & maritus vult retinere dotem propter adulterium, quia non poterit: quia vere non fuit inter eos matrimoniū, nec ex eo aliquod commodum vel priuilegium tanquam maritus consequi debet: & in specie ita dicit & concordat Ioan. Andreas Anton. Anchar. Cardin. & alij Doctores *in dicto capite plerumque de donat. inter virum & vxor.* Ex quibus patet quod apertè deceptus est Doctor Palac. Ruuius in isto passu *in rubr. de donat. inter vir. & vxor. fol. 19. 1. colum. n. 3. fol. 35.* vbi prædicta Glos. allegat pro concordantibus, cùm in veritate sint inuicem contrariæ. Hodie tamen in nostro regno contrarium decisum est, imò quod licet matrimonium ex aliqua causa non valeat, maritus possit accusare vxorem & adulterum: & sic ambo mittentur in potestatem eius, vt possit de eis & bonis eorum facere quicquid vellet, ac si matrimonium valeret: & per consequens poterit eos propria authoritate occidere, si reperiat eos in flagranti adulterio, tandem omnis illa pœna quæ habet locum contra adulteros, quando matrimonium valet, & tenet, habet etiam locum quando matrimonium propter aliquam causam de iure non valeret: ita expressè disponit hodie *lex 81. infrà his legibus Tauri*, & ista est vera & propria dispositio. Quam tamen legem intellige, quando matrimonium non valet propter aliquod legitimum impedimentum consanguinitatis vel affinitatis? secùs verò si propter defectum consensus: ita probat ista lex & probat text. *in cap. ad dissoluend. de sponsa. impub.* & ibi notat Abb. & communiter Doctores: & tenet Cifuentes hic & Doct. Castillo: ex quo infertur, si per vim contraxit, non potest accusari de adulteriis. Item infero quod si contraxit in minori ætate, & posteà commisit adulterium antequam confirmaretur matrimonium, non potest posteà accusari. Confirmatur etiam, quia fortiùs est matrimonium contractum inter prohibitas personas quàm ex defectu consensus: quia primo casu non fit separatio absque iudicio Ecclesiæ, & oritur publicæ honestatis iustitia: text. est singularis & vnicus, *in c. porro de diuort.* secundùm Abb. & alios Doctores: ibi. Secundo vero casu non, quando matrimonium est nullum ex defectu consensus: text. est *in c. accessit. de sponsalib. impub.* text. *in cap. vno, eodem titulo, libro 6.* & facit text. *in capite cum locum de sponsa.* textus *in capite venient, el. 2. eodem titulo.* textus notabilis *in cap. significauit, de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adulterium.*

Tertiò principaliter quæro, quis possit accusare 49
de adulterio? Et breuiter, & resolutiue dico quòd maritus poterit accusare iure mariti, hoc est, cum priuilegio, & qualitate mariti, vt infra sexaginta dies post commissum delictum præferatur omnibus aliis accusatoribus. Item vt possit accusare sine metu calumniæ. Item vt non teneatur se inscribere ad pœnam talionis: posteà autem poterit accusare maritus non iure mariti, sed tanquam extraneus cùm sit delictum publicum: imò tunc inter extraneos præfertur maritus: quia propensione, iure, & dolore venit ad accusandum: textus est *in lege prima, §. marito, ff. ad legem Iuliam, de adult.* textus *in lege secunda, §. finali, eodem titulo.* textus *in lege si maritus, la prima, §. primo, & finali, eodem titulo.* textus *in lege is cuius, §. ex Senatusconsulto, eodem titulo.* textus *in lege miles §. sexaginta.* textus melior & expressior cæteris *in lege iure mariti. Codice ad leg. Iuliam. de adult.*

cuius

cuius verba ſunt, *iure mariti adulterij accuſare volenti ſexaginta dies vtiles computantur, quibus in publico eius facultas fuerit, apud quem reus vel rea poſtulari poteſt: & cum præterierint dies iſti vtiles, maritus quoque iure extranei agere poteſt*, & ibi Gloſſ. ordinaria, Odofred. Petrus, Cin. Iacob. Butric. Bartolus, Albericus, Baldus, Angel. Salicetus, & communiter Doctores. Azor. *in ſumm. illius titul. 1. column. numero 5.* Hodie tamen de iure nouo Codicis, hoc immutatum eſt, quia quilibet de populo non poteſt accuſare, ſed tantum maritus, pater, frater, patruus, & auunculus ipſius mariti, vel ipſius adulteræ: cuius ratio eſt ne cuilibet liceat temere fœdare matrimonia text. eſt Imperatoris Conſtantini, *in leg. quamuis la 2. ad leg. Iul. de adulter.* & ibi notat Iacob. Butrici Cinus, Bartol. Angel. Salicet. & communiter Doctores licet Gloſſ. & aliqui Doctor. ibi vellent quòd imò poſt iſtos coniunctos quilibet extraneus poſſit accuſare: & pro illo text. & communi opinion. eſt hodie, *leg. 2. titul. 17. 7. part.* Hodie autem de iure noſtro regio nullus poteſt accuſare, ſi modò ſit extraneus modò coniunctus, ſed ſolus maritus: ita diſponit textus *in leg. 3. titul. 7. lib. 4. for. legum*, quæ in hoc communiter practicatur. Aduertendum tamen eſt quòd prædicta lex. fori dicit, quòd nullus admittitur ad accuſandum, quando ipſe maritus non vult accuſare, nec vult quod alius accuſet: ergo eo caſu quo non conſtat de eius contradictione, puta, quia ſit abſens, vel furioſus, bene poſſet alius accuſare, ſaltem coniuncta perſona, de quibus ſuprà diximus: & hoc caſu non ſit correcta diſpoſitio text. *in dict. leg. quamuis.* pro qua ſententia, & concluſ. bene facit text. notab. *in leg. ſed & ſi vnius, §. ait prætor. cum §. ſequenti, Digeſt. de iniur.* vbi habetur quod ſi filiofamiliæ ſit facta iniuria, quæritur patri, & filius non poteſt agere ſi pater remittat: ſed ſi ſit abſens, poteſt filius agere: quia præſumitur quod ſi eſſet præſens ageret & accuſaret. ſed hoc non obſtante ego teneo contrarium, imò quòd diſtinctè hodie nullus poſſit accuſare adulteros, niſi ſolus maritus, modo maritus taceat, modo contradicat, modo ſit abſens, modo præſens per rationem præd *legis fori*, & præd. *legis quamuis*, & ita compracticatur. Vnum tamen eſt quod licèt alia delicta publica non præſcribantur minori ſpatio 20. annorum, vt *in lege quarela Codice de falſ.* tamen iſtud crimen præſcribitur per quinque annos, & vlterius non poteſt fieri accuſatio: textus eſt *in lege mariti, §. præterea, & §. hoc quinquennium, ff. ad legem Iul. de adult.* textus *in lege quinquennium, cod. titul.* textus *in lege adulter. Cod. eod. titul.* & idem diſponit *leg. 4. tit. 17. 7. part.* vnde videtur dicendum quòd hodie poterit accuſare infra quinque annos iure mariti, cum nullus extraneus admittatur.

50 Quarto principaliter quæro qualiter probetur adulterium? in quo articulo breuitet & reſolutiuè dico, quod ſi teſtes fide digni deponant ſe vidiſſe eodem loco & tempore adulteros commiſcentes & adulterantes, tunc verè probatur delictum. Idem tenet Rolandus *conſil. 50. num. 2. lib. 1.* Alex. *conſil. 189. n. 10. lib. 6.* Iulius Clar. *in pract. . . adulterium.* Item etiam probatur per vehementem coniecturam, & præſumptionem, puta ſi teſtes deponant ſe vidiſſe eos nudos & ſolos in eodem lecto iacentes licet non commiſcentes: textus eſt capitalis & expreſſus *in cap. ex litteris extra de præſumpt.* & licèt ille textus loquatur eo caſu quo agitur de adulterio ciuiliter, quoad ſeparationem thori, tamen idem eſt ſi agitur criminaliter ad pœnam, ita tenet ibi Abbas in fin. Felin. 1. *col.* & eſt de mente omnium: tenet etiam Bartol. Angel. & communiter Doctores *in leg. 2. §. fin ff. ad leg. Iul. de adult.* Odofr. Petr. Cinus, Iacob. Butr. & communiter Doctores *in Authent. Item ſi quis ei in fin. Cod. ad leg. Iul. de adult.* Angel. *de malef. in part. che me ai 11. col. verſic. viſis capitulis, &c.* & ibi eius additionator. Prædicta tamen procedunt & ſunt vera quando adulter cognoſcitur a teſtibus: quid tamen ſi non eſſet notus eis, & deponerent hominem eſſe ſuprà fœminam quem non cognouerunt, an nihilominùs probetur 52
adulterium? & videtur quòd non: quia fortè erat maritus qui odio & inimicitia eam accuſat. Item quia fortè minor non potens ad copulam. Item quia dato nomine fortè mulier poteſt ſe excuſare per abſentiam vel aliam cauſam: ſed certè crederem probari adulterium cum neceſſaria ſint probata, nec aliæ excuſationes dictæ præſumuntur, & iam iſtum caſum habui de facto.

Quintò principaliter quæro, an maritus poſſit 51
propria authoritate interficere vxorem repertam in adulterio? in quo articulo reſolutiuè dico quòd de iure communi maritus poterat occidere adulterum repertum in flagranti delicto, ſi erat vilis perſona, & repertus erat in domo ipſius mariti & non in alia: textus eſt *in l. marito, ff. ad leg. Iul. de adult.* cuius verba ſunt, *marito quoque adulterum vxoris ſuæ occidere permittitur, ſed non quemlibet vt patri:* nam hac lege cauetur, vt liceat viro deprehenſum domi ſuæ non etiam ſoceri in adulterio vxoris ſuæ occidere eum textus *in leg. Gracchus, C. eod. tit.* textus *in leg. qui occidit ff. ad leg. Aquil.* vxorem tamen adulteram interficere non poterat: textus eſt 53
in l. nec in ea, verſicul. ideò autem, ff. ad l. Iul. de adult. & idem expreſsè diſponebat *lex 13. tit. 17. 7. part.* pater verò ipſius vxoris licitè poterat interficere adulterum cuiuſcunque conditionis eſſet; & etiam filiam adulteram, dum tamen eos ſimul interficiat, & non vnum ſine alio: textus eſt *in l. patri, ff. ad l. Iul. de adult.* cuius verba ſunt, *patri datur ius occidendi adulterum ſimul cum filia quam in poteſtate habet.* textus *in l. quod ait lex eod. titul.* textus *in l. nihil eod. tit.* & idem diſponebat *l. 14. titul. 7. part.* Vnum tamen eſt quòd ſi maritus exceſſit modum in hoc, quia occidit vxorem adulteram vel adulterum in dignitate conſtitutum, non tenebatur pœna mortis, & ſic pœna ordinaria delicti, ſed alia mitiori: quia difficillimum eſt iuſtum dolorem temperare: & idem eſt ſi pater occiderit vnum ſine alio vel aliter quàm debuerit: textus eſt valdè notabilis *in l. ſi adulterium cum inceſtu, §. Imperatores, ff. ad l. Iul. de adult* textus *in l. nihil verſic.* ſed diuus Marcus, *eod. titul.* textus *in l. Gracchus, C. eod. tit.* textus *in l. ſi quis in grani, §. ſi maritus, ff. ad Sylla.* textus *in l. 1. §. fin. ff. ad leg. Corn. de ſicar.* text. notab. *in d. l. 14. tit. 17. 7. part.* 5
Hodiè tamen de iure noſtro regio licitè & indiſtinctè poteſt maritus interficere vxorem vel ſponſam de præſenti, & adulterum repertum in flagranti delicto: modò adulter ſit vilis perſona modò non, dum tamen non occidat vnum ſine alio: ita expreſsè diſponit *lex 2. tit. 15. lib. 8. ordin.* & ita practicatur in iſto regno. Verum tamen eſt quòd ſi caſu vel ex aliquo impedimento vel defenſione non potuiſſet maritus ambos interficere, ſed vnum tantùm, excuſaretur. argumento textus *in l. quod ait lex, §. fin. ff. ad leg. Iul. de adult.* textus *in l. nihil, verſic. 1. eod. titul.* imò quòd magis eſt, ſi ſponte & ex propoſito maritus vnum tantùm ex eis interfecit ſine alio, non teneretur pœna mortis nec ordinaria, ſed alia mitiori pœna: argumento

text.

textus *in dicta lege ſi adulterium cum inceſtu*, §. *Imperatores*, *ff. ad legem Iulianam, de adult. & in lege Gracchus, eodem titulo. cum ſimil. ſuprà allegatis*, & in terminis ita probat textus *in lege* 14. *tit.* 17. 7. *parte*, licet in contrarium videtur text. notabilis & expreſſus *in lege nihil ibi*, nam ſi alterum occidit lege Cornelia reus erit : quia licet teneatur lege Cornelia, non debet puniri eadem pœna, ſed mitiori, argumento text. *in lege prima*, §. *diuus Adrianus*, *ff. ad legem Corneliam, de ſicar. & in* §. *final. eiuſdem legis.*

52 Aduertendum tamen quòd videtur quòd noſtra lex Regia & prædicta iura quæ permittunt maritum poſſe occidere vxorem & adulterum in flagranti delicto, non procedant nec debeant ſeruari tanquam iniqua, quia præſuppono quòd omnis lex nutritiua peccati eſt nulla & non ſeruanda, vt *in capite finali, de præſcript. & in capite erit autem, lex* 4. *diſtinct. & in capite penult. & fin. de conſuet.* & vtrobique communiter Doctores : adeò quod idem eſt ſi eſſet nutritiua peccati venialis, ſecundum eoſdem : ſed maritus qui occidit vxorem propria authoritate peccat mortaliter vt in præcepto diuino, *Non occides*, & dicit Gloſſa ſingularis *in cap. inter hæc*, 33. *quæſtione* 2. quam ſequuntur ibi Doctores : & reputat ſingularem Abbas *in capite* 2. *de homicidio, prima columna, numero* 2. idem Abbas *in capite veniens, el* 1. *de ſponſal.* idem Abbas *in capite ſi verò, el* 1. *de ſentent. excomm.* 3. *columna, numero* 10. Anat. *in capite interfeciſti, de homicid.* Felin. *in capite quæ in Eccleſiarum, de conſtit.* 4. *colum.* quia ad hoc notabiliter reſponde vt dixi *in l.* 76. *ſuprà his legibus Tauri.*

53 Et in tantum eſt verum quod maritus poteſt occidere vxorem adulteram repertam in adulterio vt procedat etiam ſi ſiit prægnans, & ipſe hoc benè ſciret, quia impetus & dolor acerrimus eum excuſat. Item etiam quia quodammodo prouocatus videtur facere ad ſuam defenſionem ita tenet expreſsè Guilierm. de Cum. *in lege Imperator, lege ſecunda, ff. de ſtatu hominum*, & ibi Bartolus *numero ſecundo*, Albert. 2. *colum pen. quæſt.* Bald. 3. *lectura, in fin.* Ang. *pen. quæſt. n.* 4.

Nec obſtat textus *in lege prægnantis, ff. de pœnis*, text. *in l. Imperator, la* 2. *ff. de ſtatu hominum, cum ſimil.* vbi habetur quòd licet mulier prægnans poſſit condemnari ad mortem vel ad aliam pœnam corporalem, tamen eius executio ſuſpenditur donec pariat : quia illa iura procedunt in ſententia & executione iudicis, quæ debet fieri cum temperamento & iuris ordine, ſed in noſtro caſu loquimur in executione facti & hominis in quo aliquis ordo iuris non attenditur, argumento text. *in lege quid ergo*, §. *cùm autem factum, ff. de his qui notant. infam.* & ita reſpondent prædicti Doctores vbi ſuprà.

55 Item etiam in tantum eſt verum quod poteſt occidere adulterum repertum in flagranti delicto vt procedat & habeat locum, etiam ſi ſit clericus conſtitutus in ſacris : & per hoc talis maritus non incurrit ſententiam excommunicationis, ex diſpoſitione. text. *in cap. ſi quis ſuadente.* 17. *quæſtione* 4. per rationem ſuperiorem : quia iuſtus dolor eum excuſat : Item quia prouocatus videtur facere ad ſuam defenſionem. Item etiam quia nulla iniuria videtur fieri Eccleſiæ quæ prætendit ſe iniuriatam ratione ordinis clericalis : quia illud quod licitum eſt reſpectu principalis offenſi, debet eſſe licitum reſpectu alterius tertij, qui dicitur offenſus in quandam conſequentiam, argumento text. *in l. non ſolum*, §. *quamquam, ff. de iniur.* textus eſt notabilis & expreſſus *in cap. ſi vero, el* 1. *verſic. nec ille extra, de ſent. excomm.* cuius verba ſunt : *Nec ille compellendus eſt ad ſedem Apoſtolicam venire qui in clericum cum vxore, matre, ſorore. vel filia propria turpiter inuentum manus iniecerit violentas*, & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores : & iſtam ſententiam & concluſionem tenet Bald. Angel. Ioannes de Imola & communiter Moderni *in lege quid ergo*, §. *ſi hæres, ff. de legat.* Angel. *de malef. in parte, che me ai adult.* 19. *colum. verſ. quid ſi pater, vel maritus* : & ibi eius Additionator : idem Angel. *in* §. 1. *inſtit. de his qui ſunt ſui, vel alieni iur.* 2. *col. n.* 5. pro qua ſententia & concluſione eſt hodie notab. lex partit. *in lege tertia, in medio, titulo nono, parte* 1.

Circa prædicta tamen vtiliter & neceſſariò quæro, ſi maritus occidit vxorem & adulterum repertos in flagranti crimine, ſed non poteſt probare qualiter eos inuenit adulterando : vel reperit ſolos nudum cum nuda, an puniatur maritus, vel qualiter excuſetur : iſte eſt notabilis & quotidianus articulus : in quo breuiter & reſolutiuè dico, quod ſi tales adulteri reperiantur occiſi in lecto, vel alia parte, & loco ſecreto & occulto, nudus cum nuda, taliter quod ſi ibi uiui reperirentur probaretur contra eos adulterium : quod iſtomet caſu ſi ibi reperiantur mortui & occiſi, ſatis ex hoc conſtat & probatur eos eſſe repertos in flagranti adulterio, argumento textus *in capite literis, extrà de præſumptionibus, cum materia.* Secundò pro hac ſententia & concluſione facit, quia quando quis reperitur mortuus in aliquo loco ſemper præſumitur quod ibi fuit occiſus, & non alibi : deinde eſt quod ſi reperiatur occiſus iuxta domum alicuius, eſt præſumptio contra dominum & habitatorem illius domus : ita probat textus notabilis *in lege ædiles, ff. de via publica*, & ibi notat Bartol. 4. notabilis : tenet etiam & commendat Rom. *in lege prima*, §. *ſi quis in villa, prima columna, numero quarto, ff. ad Syllan.* Felin. *in capite final. in fine, extrà de homid.* Angel de mago *in parte fama, publ. præd.* 17. *colum. verſ. quid autem ſi reperiatur*, tenet etiam & reputat ſingulare Iaſon *in lege ſi quando, Codice vnde vi*, 8. *colum.* facit etiam doctrina Angel. *in lege ſi cum exceptione*, §. *in hac prope fin. ff. quod metus cauſa*, vbi dicit quod repertus in aliquo loco in dubio præſumitur eſſe ciuis illius loci : tenet etiam Bald. *in lege finali, Codice ſi à non com. iudic. ſin. colum. pen. quæſt.* Auguſt. de Arit. *in addit.* Angel. *de mu. in parte che, eſt quædam inquiſitio. ſuis addit.* idem Angel. *in addit. Ang. in parte, de Bononia*, 2. *additione.* Felin *in capite quoniam, de offic. ord.* 1. *col. numero* 3. pro quibus facit text. *in l.* 1 *ff. ad munic.* & ibi Bart. & Doct. 56

Tertiò pro hac ſenten. & concluſione facit, quia in delictis quando tractatur de aliquo reo abſoluendo in dubio, ſemper debemus intelligere aliquid eſſe factum tempore & loco licito & permiſſo, potiùs quàm illicito & non permiſſo, vt excuſetur à delicto, & hoc caſu dubia probatio releuat probantem, argumento text. *in l. merito, ff. pro ſocio, & in l. interpretatione, ff. de pœnis, cum ſimil.* per quæ iura ita expreſsè tenet Bart. vbi ſingulariter loquitur, *in lege non ſolùm*, §. *ſed vt probari*, 2 *colum. ff. de oper. noui nunt.* & ibi communiter Moderni præcipuè Alexand. & Iaſon qui dicunt quod totus mundus ſequitur illam ſententiam, Bart. tenet etiam & commendat Abbas *in capite in præſentia*, 3. *colum. extrà. de probat.* idem Abbas vbi reputat ſingul. *in capite per tuas de condit. appoſit.* Salic. & alij Doctores *in l. matrem, Cod. de probat.* Angel. *de malef.* & ibi eius Additionator meliùs quam alibi *in parte de anno præſenti*, 4. *col. verſ. quod ſi accuſator.* Confirmatur 57

etiam

etiam quia in criminalibus probatur defensio per solas coniecteras & præsumptiones, argumento textus *in capite de præsumptionibus*, & ibi expresse notat Innoc. Ioannes Anton. & communiter Doctores Bald. vbi valdè commendat, *in l. vnica, Codice de confess.* 12. *colum. numero* 46. & Iason *in l. vbi vim. ff. de iustitia & iure, num.* 7. & in terminis, quod in isto casu proposito excusetur maritus: tenet Paris de Puteo, licet certè non sic fundauerit, *in tractatu syndicatus, fol.* 192. *in parte, quia dicitur,* 2. *columna.* Si verò tales adulteri reperiantur occisi non in eodem lecto vel loco secreto & occulto nudus cum nuda, sed vestiti, & in tali loco quo si viui ibi reperirentur, non esset contra eos probatum delictum, certè non excusaretur maritus, licet dicat inuenisse eos adulterando: quia tali casu non est pro eo aliqua præsumptio, pro qua sententia & conclusione facit bonus apertus text. *in Authent. si quis ei, Codice ad legem Iuliam, de adult. cum materia*: vbi habetur quòd maritus nullo modo potest interficere vxorem, nec illum quem habet suspectum de adulterio, etiam si reperiat eos loquentes in aliquo loco suspecto, nisi præcedat trina monitio in scriptis: de quo textu latiùs infrà proximè dicemus.

58 Item etiam quæro si maritus interfecit vxorem & adulterum vel aliquem eorum, non repertos in flagranti delicto & talis maritus pro defensione & excusatione sua verè & realiter probat eos commisisse adulterium, an excusetur à pœna homicidij, vel saltem mitigetur pœna vt non possit puniri pœna ordinaria delicti, sed alia mitiori & extraordinaria pœna? & videtur quod excusetur, vt saltem non teneatur pœna ordinaria. Primò quia de iure communi quando maritus vel pater occidit vxorem, vel adulterum, vel vtrumque, præter vel contra formam traditam à lege, non punitur pœna ordinaria delicti sed mitiori & extraordinaria: textus est *in lege si adulterium cum incestu*, §. *Imperatores, ff. ad legem Iuliam, de adulter.* textus *in lege nihil, versiculo sed diuus Marcus, eodem titulo*, textus *in lege Gracchus, Codice eodem titulo. in lege si quis in graui*, §. *si maritus, ff. ad Syllan.* textus *in lege prima*, §. *finali, ff. ad legem Corneliam de sicar.* textus *in lege quarta, titulo decimo septimo, septima parte.* Secundò quia si ille qui est prouocatus ab alio excedat modum suæ defensionis non tenetur pœna ordinaria delicti, sed mitiùs punitur propter excessum: quia non videtur esse in tanta culpa qui iustum dolorem temperare non potuit.

Item quia homò intensio dolore permotus, non est in plenitudine intellectus, argumento textus *in leg. diuus Adrianus ff ad legem Pompeian. de parric.* textus *in lege prima*, §. *quæri, ff. ad Turpil.* textus *in lege qui cùm maior.* §. *si libertus, ff. de bonis lib.* textus *in capite olim, de restitutione spoliat.* textus *in capite significauit, de pœnit. & remiss.* & tenet notabiliter Baldus *in lege vt vim, ff. de iustit. & iure, finali columna*, & ibi Iason & Fortunius Garcia, idem Baldus *in lege prima, Codice vnde vi, sexta columna*, 10. *quæstione*, & ibi Cynus, Alberic. Faber. & Salic. Tertiò & notabiliter facit textus certè singul. in proposito *in lege Diuus Adrianus, ff. ad legem Pompeiam, de parric.* vbi habetur quòd pater occidit filium suum in venatione, eo quòd nouercam adulterabat & non tenetur pœna mortis, tanquam parricida: sed mitiùs punitur? quia deportatur in insulam, cuius verba sunt: *Diuus Adrianus fertur, cùm in venatione filium suum quidam necauerat qui nouercam adulterabat in insulam eum deportasse*, quod latronis magis quàm patris iure eum interfecisset. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quòd maritus puniatur pœna ordinaria delicti tanquam homicida, nec propter hoc aliquo modo excusetur: quia verè commisit homicidium, nec potest compensare delictum vel offensam præteritam, nisi eo casu quo occiderit in flagranti crimine, vel facta denuntiatione secundum formam text. *in Authent. si quis ei, Codice ad legem Iuliam, de adult.* & ibi communiter Doctores. Et confirmatur, quia si quis intulit alteri vulnus, vel fecit grauem iniuriam & offensam, & postea ex interuallo occidatur ab offenso, nihilmonimus teneretur pœna ordinaria, nec excusaretur propter offensam priùs receptam, nisi in continenti causa defensionis fecisset, argumento textus *in lege prima, & per totum, ff. ad legem Cornel. de sicar.* text. *in lege prima, & in lege is qui aggressorem, & per totum Codicem eodem titulo.* Nec obstat primum fundamentum, in quo dicebamus, quod quando maritus vel pater occidit adulteros præter formam traditam à lege mitiùs punitur: quia respondeo quodillud est verum quando reperiuntur in flagranti delicto: non verò aliàs. Secundò non obstat secundum fundamentum, in quo dicebamus, quòd si prouocatus excedit modum defensionis, non tenetur via ordinaria: quia similiter debet intelligi, quando in continenti tempore latæ iniuriæ excessit modum defensionis.

Tertiò non obstat textus fortissimus & terribilis 59
in lege Diuus Adrianus, ff. ad legem Pomp. de parric. quia respondeo tripliciter. Primo modo quod loquatur in parte qui de iure antiquissimo poterat licitè & impunè occidere filium, vt *in lege in suis, ff. de liber. & posthum.* Sed ista solutio non satisfacit nec est tenenda, quia illud de iure antiquissimo ante legem Pompeiam de parric. de qua loquitur text. *in dicta lege Diuus Adrianus.* Vel aliter & secundo dicamus, quòd in casu illius textus, pater inuenit filium adulterando nouercam, & sic in flagranti crimine: & ita tenet & declarat ibi Hippolyt. de Marsil. & ante eum Paul. de Castro *in lege in suis, ff. de liber. & posthum. prima columna, in fine,* sed ista solutio similiter non est vera nec satisfacit: quia non est verisimile, quod in venatione plures solent congregari, filius adulterasset nouercam: & sic necessariò infertur quod loquitur de adulterio antea commisso: & iste est sensus Gloss. ordinariæ, Bartol. Alber. & communiter Doctor: ibi, vel aliter & tertiò dicamus, quod ille textus loquatur in patre qui habet maximam potestatem & correctionem in filium, & ex causa & offensa etiam præterita & antecedenti potest filium punire: & licet occidat & modum excedat, vel apertè & deliberatè voluit occidere, non tenetur nec punitur pœna ordinaria, sed minori: vt ibi dicit text. & iste sit eius verus, nouus & subtilis intellectus, vnde secùs est in marito vel in aliis personis: & licet maritus & aliæ personæ habeant aliquam correctionem & vindictam in vxorem vel subditos, vt *in lege vna, Codice de emen. prouin.* illa est vel de moderata, & non ita permissa sicut in patre. 61

Item etiam quæro an maritus possit interficere 60
illum quem habet suspectum de adulterio: si reperiat eum alloquentem cum sua vxore, & in propria domo vel alio loco secreto? in quo breuiter & resolutiuè dico, quod si talis maritus priùs ei ter in scriptis denuntiauerat sub præsentia trium testium, fide dignorum ne cum vxore sua loquatur, & postea inueniat eum cum ea loquentem in domo vel in loco secreto, licitè poterit eum occidere: aliàs verò

textus eſt *Authent.ſi quis ei,Cod. ad legem Iul. de adul.* cuius verba ſunt, *ſi quis ei quem ſuſpectum habet de ſua vxore ter in ſcriptis denuntiauerit ſub præſentia trium teſtium fide dignorum, & poſtea inuenit eum conuenientem vxori ſuæ in domo ſua vel vxoris,vel adulteri, vel in popina : ſiue in prouincia, aut in ſuburbanis, ſine periculo eum perimat.* & ibi notat & commendat Gloſſ. ordinar. Odofredus, Cyn.& communiter Doctores.Azor. *in ſumma illius tit.fin.col.num.21.*text. *in Auth. vt liceat matri & auiæ,§. his quoque, collat.8.* Gloſſ. ordin. Iacob. de Bellouiſo.Bart.Ang. & commun. Doct.& idem diſponit *lex 12. tit.17.7. part.* adde tamen quòd quælibet denuntiatio debet fieri poſt ſuam allocutionem,taliter quòd pro forma debent eſſe tres alloquutiones,& tres denuntiationes? vnde non ſufficit quòd poſtquam maritus eum habet ſuſpectum ſimpliciter ei ter denunciet : & in expreſſo ita tenet & declarat ſolus Iacob. de Bellouiſo, *in d.Auth. liceat matri & auiæ, §.his quoque, collat.8.2. colum.3. oppoſ.* in quantum dicit quòd iſta iura procedunt ex vehementi præſumptione & odio ipſius ſuſpecti & contumacis : quia quatuor vicibus eum inuenit cum vxore.Sed certè prædicta iura hoc non requirunt, imò ſimpliciter & indiſtinctè dicunt, quòd ſi maritus habet ſuſpectum aliquem de vxore ſua poteſt ei ter denuntiare in ſcriptis : & ſi poſtea ſpreta tam ſolemni denuntiatione reperiat eum cum vxore alloquentem poſſit interficere : & iſte eſt ſenſus omnium Doctorum & prædictæ legis partitæ. Item adde quòd in his denuntiationibus debet interuenire Tabellio, cùm iura dicant quòd fiant in ſcriptis: ita ſolus Odofred. *in dicta Authent. ſi quis* ei. ſed ego crederem contrarium.argum.text. *in l.ſcripturas,Cod.qui potio.in pign. hab. & in Auth.ſed noui iur.C.ſi cert.petat. & in leg.contractus,Cod.de fide inſtrument.* vbi habetur quòd actus vel contractus poteſt dici & fieri in ſcriptis cum debita ſolemnitate, licèt in eo non interueniat Tabellio, maximè in hoc caſu quo tractatur de defenſione.

61 Item etiam quæro,an in caſibus in quibus maritus poteſt vxorem ſuam & adulterum interficere, poſſit alteri committere vel demandare iſtud ius vindictæ?in quo articulo reſolutiuè dico,quòd ius vindictæ eſt adeò perſonaliſſimum, quod non poteſt alteri committi ſeu demandari, etiamſi maritus ſit ſenex,debilis,vel infirmus, argum. text.*in l.ſeruus ſi hæredi,ff.de ſtatut.liber.*text.*in l.vnica,§. ne autem,C.de caduc.tollen.*text.*in l.pen. §.2.ff. de diuerſ. & tempor. præſcr.* & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſ. probat text.per locum ab ſpeciali *in l.Gracchus,verſic.denique,C.ad l.Iul.de adulter.* vbi dicitur quòd ſoli filio poteſt maritus hoc committere vel demandare propter identitatem perſonarum: ergo non alteri : cuius verba ſunt,*denique filiis eius qui patri paruerunt, præſtandum eſt,* & ibi notat & commendat Odofred. Cynus,Bald. Angel. Salyc. & communiter Doctores & illum text. ad hoc expreſsè notat & commendat Bart. *in leg.non ſolum §.ſi mandato,ſecunda columna numero quinto ff.de iniuriis.*Salyc.*in l.non ideò minus, C.de accuſat.tertia col.n.*10.Alex.Iaſon.& alij moderni *in l.§.fin.ff.de oper.noui nunc* Hippol. *in lege vnica C.de rap.virg.2.col.n.3.* Felin. *in cap.ſi verò el 1.2.col.de ſent.excommun.*idem Felin.*in c.quæ in eccleſiarum, de conſtit.4.col. in fin.* & in expreſſo iſtam ſenten.& concluſ.tenet Gloſſ.ſingul. & vnica *in l.cum fundum,in verbo,poſtea, in fine,ff.de vi & vi armat.* quam ad hoc dixit ſingul. & vnicam Bald.*in cap.ad noſtram,2. col.n.2. de probat.* idem Bald. *in c.fin.de iuram. calum.1. col. in fine.* notat etiam & commendat idem Bald. *in c.literis de appellat.fin.col.n.23.*idem Bald. *in c.de cætero, 2.col. n.4.de re iudicata.*idem Bald. *in l.accuſationis, in fine,C.de accuſ.*idem Bald.*in l.1. C.vnde vi : antepen.col.n.46.*idem Bald.*in c.1.§.1.2.col.n.3.de pace tenend.& iuram.fir.in vſib.feud.*idem Bal.*in l.ad officium,col.& q.C.com diui.* Paul. de Caſtr. *in l.ſi cum dotem,§.tranſgrediamur,1.col.in fin.ff.ſol.matr.* & ibi Alex.3.*col.n.*10.Roman.*in l.ſi quis in graui, §. ſi maritus, ff.ad Syllan.* Ioan.de Ana. *in c.2.fin. col. & q.de homin.* Angel. de Mana *in p. che me ai adul.20. col.verſ. an maritus.* Iaſon.notabiliter *in l.1.§.fin.3.col.ff.de oper.noui.nunc.*

Vnum tamen eſt quod talis maritus poteſt ſecum adducere amicos vel familiares vt eum adiuuent, & commodiùs & tutiùs poſſit facere vindictam,& maxime ſi ſit ſenex, infirmus vel debilis perſona, & timet ne forte inueniat reſiſtentiam, arg.text. *in l.2.de iur.omn.iud.* text.*in leg.fin.ff.de offic.eius cui mandat.eſt iuriſ.*text. *in l.3.§.qui habet,ff.de ſer.ruſt.præ.*tex.*in l.3.§.fin.in fin.ff.de pen. l.*text *in l.legatis ff de aliment.legat.* text.*in c.præterea,de offic.deleg.*text.*in c.ſuſpicionis,eod.tit.*quibus probatur quòd commiſſo vel delegato aliquo actu, videntur omnia commiſſa, ſine quibus ille actus exerceri non poſſet : & ex iſto fundamento & ratione iſtam ſenten.& concluſ.tenet Paul.de Caſtr. *in l.refectionis,ff.commun.præ.*Bald.*in l.vt vim ff.de iuſtit.& iur.3.col.6.quæſt.*idem Bald.*in c fin.de iur. calum.*Iaſ.vbi reputat hoc eſſe notab.*in l.1.§.fin.ff. de oper.noui.nunc.*idem Iaſ.*in l.2.2.col.num.4.ff.de iuſt.omnium iud.*Cæpo.vbi dicit ita obtinuiſſe *in q. de facto, in tr.de ſer.vrban prædior,c.23.2.col.n.6.* Hippol.de Mar.*in l.vn.C.de rupt.vir.3.col.n.1.* 62

Item quæro, an maritus occidens vxorem propria authoritate lucretur dotem, & alia bona quæ acquireret ſi via iuris ordinaria eam accuſaret ? & magiſtraliter & reſolutiuè dico quòd non. Primò quia de iure communi propter adulterium mulier non perdit dotem, nec alia bona, vt ſupra dictum eſt.Secundò quia maritus propter adulterium non poteſt interficere vxorem ? ergo non debet aliquid acquirere ex ſuo facto & delicto culpabili. Tertiò quia per mortem vxoris etiam ſi naturaliter contingeret, ſtatim ipſo iure extingueretur delictum & eius pœna, tam reſpectu perſonæ quam bonorum, vt *in leg.defuncto,ff.de pub.iud.& in l.1.& per tot.C.ſi reus vel accuſator mortuus fuerit.*& in expreſſo iſtam ſentent.& concluſ.probat & fundat textus *in l.ſi ab hoſtib.§.1.ff.ſol.matrim.*cuius verba ſunt, *ſi vir vxorem ſuam occiderit, dotis actionem hæredibus vxoris dandam eſſe* Proculus ait: *& rectè : non enim æquum eſt virum ob facinus ſuum dotem ſperare lucrifieri : idémque & è contrario ſtatuendum eſt.*& ibi notat & concludit Gloſſ.ordin.& commun.Doct. Sed aduertendum quòd ille textus loquitur de iure communi,quo non licebat marito interficere vxorem,etiam repertam in adulterio: vnde ſecus videtur eſſe in caſu quo iure ſibi liceret. Ex quo videtur inferendum quòd cùm in noſtro regno licitè poſſit maritus vxorem ſuam & adulterum interficere,vt *in prædicta l.fori,& ordin. ſuprà allegatis* : quod ſimiliter lucrabitur bona eorum, ac ſi via iuris eos accuſaret : & in expreſſo ita probat text.à contrario ſenſu iuncta Gloſſ.ord. *in d.l.ſi ab hoſtib.§.1.ff.ſolut.matr.*& ibi notabiliter Bart.2.*col.fin.q.* Ang.de Peruſ.2.*col.n.*3.Iaſ.2.*col. in fin.n.*11. Lancel.Dec 1.*col.in fin.* Chriſtoph.de

Niellis,quem ipſe refert.Pro qua ſentent.& concl. facit text.*in l.qui ſeru.ff.de verb.oblig.* vbi habetur quòd ſi debitor ex iuſta cauſa occiderit ſeruum promiſſum,quia repertus eſt in adulterio cum vxore,vel aliàs : non tenetur ex contractu ad æſtimationem , vel intereſſe, vel ad aliquam pœnam, cuius verba ſunt : *Qui ſeruum mihi ex ſtipulatu debebat ſi in facinore eum deprehenderit impunè eum occidit:nec vtilis actio erit in eum conſtituenda.*text. *in l.eleganter , §. fin.ff.de pign.action.* Sed his non obſtantib. contraria ſentent. & concluſ.eſt verior, & tenenda:imò quòd hoc caſu maritus non lucretur bona vxoris nec adulteri , tali fundamento & ratione : quia quando quis propria authoritate ius ſibi dicit,amittit lucrum legale:text eſt ſing.& vnicus *in iure in l.interd. la 2.§. qui furem , ff.de fur.* vbi ille qui propria authoritate capit furem,& ducit eum ad iudicem,benè recuperat rem : ſed amittit pœnam dupli vel quadrupli à iure inductam pro furto , & ad hoc illum text.in ſuo caſu notat & commendat ibi Bart. Alb. & Doct.& eum dicit ibi peregrinum & vnicum Ang. de Peruſ. & ad hoc illum text reputat ſingul. & vnicum Ioan.de Imol. *in d.l.ſi ab hoſtib.§.1.ff.ſol.matr.*& iſto fundamento & ratione iſtam ſentent.& concluſ.tenet Bald.*in d.l.ſi ab hoſtib.§.1.ff.ſol.matr. 1.col.in fin.*& ibi Ioan.de Imol.Paul.de Caſtr. *2.col.in fin.* Rom. *fin.col.n.21.*Alex.*3.col.in fin.n.15.* & magis commun.Doct.Ioan.Campeg.*in tract.dotis, 5.part. & 5.quæſt.* Pro qua ſentent. & concluſ. eſt hodie expreſſa lex noſtra Tauri 82.quæ hoc formaliter diſponit & determinat.Ex quibus infertur quod tam de iure communi quàm regio talis maritus qui propria authoritate occidit vxorem propter adulterium,non poteſt lucrari bona vxoris quæ ex aliquo pacto vel lege per mortem eius ſibi deferuntur: ita probat text.*in d.l.ſi ab hoſtib.§.1.ff.ſolut. matr.* & ibi notant communiter Doctores.

64 Dubium tamen eſt circa hoc ſatis nouum & ſingulare, ſi talis maritus qui propria authoritate interfecit vxorem & adulterum repertos in adulterio, poſſit ſuccedere filiis vel hæredibus eorum ab inteſtato in bonis habitis ab eis? & videtur quòd non:imò quòd fiſco applicentur,argum.text.Gloſ. & commun.opin.*in l.Lucius, ff.de iur.fiſc. & in l. cùm ratio,§.fin. ff.de bon. damn.* & eorum quæ latè dixi in materia delictorum in delicto homicidij. Sed ego teneo contrarium, imò quòd benè poſſit eis ſuccedere : quia illa iura procedunt,quando iniuſtè & ſine cauſa quis alium interfeciſſet : noſter verò caſus loquitur quando maritus licitè & iuſtè fecit : vnde licèt priuetur à ſucceſſione ipſius interfecti,non tamen hæredum.

65 Item quæro,ſi vxor alicuius requiſita ab aliquo de adulterio committendo reuelauit marito ſuo an poſſit licitè requirentem decipere,& dicere vt veniat ſecretè in domum ſuam , & ibi eum verberare & iniuriam inferre?Et breuiter dico quod ſic, argum.text. *in l.ſi quis ſeruo perſuaſerit,C.de furt.* vbi habetur quod ſi ſeruus requiſitus ab aliquo de furto committendo , & ipſe domino ſuo nuntiauit , & permiſit vt aliquas res perferret in domum eius : qui perſuaſit tenetur tam de actione furti , quàm ſerui corrupti : & per illum textum iſtam ſententiam & concluſionem tenet ibi Paulus de Caſtro , *prima columna , & primo notabili,* & ibi Iacob. de Sancto Georgio , Palat. Ruuius *in ſua repetitione, folio ſeptuageſimo tertio , 1.col.* §.29.

Ex quo textu infert etiam ibi Angel. de Peruſio quod ſi Caſtellanus vel cuſtos alicuius caſtri vel fortalitij ſit requiſitus vel inuitatus ab alio , vt recipiat pecuniam vel dona , vt caſtrum vel fortalitium ſibi tradat, & hoc reuelauerit domino, licitè poterit eum decipere , & dicere vt certo tempore veniat , & eum punire vel aliqua iniuria eum afficere: & idem tenet ibi Paulus & Iacobus de Sancto Georgio , idem Angelus *in lege quicunque , Codice de ſeruis fugitiuis 2.col. in med.* Item etiam infertur , quòd ſi iudex ſit requiſitus ab aliquo litigante, vt pecuniam recipiat & pro ſe ferat ſententiam , vel iniuſtitiam faciat , poteſt ei præbere aures , & dicere & fingere , vt veniat tali die & hora , & ibi ſecretè habere teſtes qui videant & audiant, & poſtea eum capere & punire : ita Palat. Ruuius vbi ſuprà. Intelligerem tamen ſuprà dicta,quòd poſſit maritus vel alter verberare vel aliam iniuriam ſibi inferre : non verò eum occidere , vel membrum incidere : quia non eſt moderata defenſio.Item quia non eſt ſequutum delictum. 70

Item quæro , ſi maritus iam deceſſit, & mulier 68
petit dotem ab hæredibus , an poſſint hæredes opponere de adulterio in vita mariti commiſſo ad eam excludendam , & breuiter dico , quod non : modò maritus ſciuerit adulterium eſſe commiſſum modò ignorauerit : quia eſt accuſatio vel exceptio tendens ad meram vindictam , ſicut actio iniuriarum vel pœnalis,& ideò non tranſmittitur ad hæredes ante litem conteſtatam , argumento textus *in lege prima , §. hæredes, ff.de priuat.delict.* textus *in lege iniuriarum actionem. la 1. ff. de iniur.* textus *in lege quod diximus , §. hæc action. Digeſt. quod metus cauſa.* textus *in lege hæc actio , ff. de calumniator.* textus *in lege ſi vero hæc autem actio , ff. de his qui deiecerit, vel effeg.* textus *in lege inde Neratius , §. ſi infans , verſ.hanc actionem , ff. ad legem Aquiliam.* text. *in l.vna , Codice ex delict. defunct* textus *in lege finali , Codice de reuoc. donat.* textus *in lege omni modo , verſiculo nam ſi nullam. Codice de inoffic. teſtament.* text. *in §. non autem omnes. Inſtit. de perpet. & temp.act.* & in expreſſo iſtam ſententiam & concluſionem probat textus iuncta Gloſſa ordinaria *in lege rei iudicatæ , §.1. in fine , ff. ſoluto matrimonio ,* & ibi tenet notabiliter Baldus,Paulus de Caſtro, Ioan. de Imol. Alexand. & magis communiter Doctores tenent etiam Doctores, Canoniſtæ *in capite plerunque, de donat.inter vir. & vxor.* præcipuè Præpoſ. *1.col.numero 2.* Angel. *de malef.* & ibi eius Additionator *in parte che me ai adulterato, 6.col.verſ. quid ſi maritus.*

Item quæro quid è contra, ſi vxor adultera de- 69
cedat , & maritus ſuperuiuat , & hæredes vxoris repetant dotem , an poſſit maritus opponere exceptionem de adulterio , & eos repellere : & videtur quod ſic : ita probat textus *in lege fin.Codice de adul.* Sed contrarium eſt tenendum , imo quod talis maritus non poſſit prædictam exceptionem opponere , quia poſt mortem vxoris vel alterius delinquentis ante litem conteſtatam extincta eſt pœna corporalis & pecuniaria : textus *in lege defuncto , ff. de public. iudic.* textus *in lege ex iudiciorum,verſ.fin. de accuſ.*text.*in l.vna,C.ex delictis defunctorum.* textus *in §. non autem , in fine Inſtit. de perpet. & temp. action.* textus *in lege 25. titulo,7.part.* nec obſtat textus *in d. l. fin. Codice de adulteriis* , quia debet intelligi quando vxor deceſſit poſtquam factum erat diuortium inter eos, vel lite iam mota ſuper eo:ſecùs verò ſi ante deceſſerit:quia tunc non poterit maritus agere,nec excipere

pere de adulterio, & in expresso ita tenet & declarat Glos. ordin. *in dicta lege fin. Cod. de adult. in gl. pen.* & ibi Baldus, Salycetus, & magis communiter Doctores Odofredus *in lege consensu, Codice de repudiis. pen. columna, & quæstione*, & ibi Albericus 1. *colum. in medio*, ita etiam tenet Alexander *in dicta lege rei iudicatæ*, §. *primo, secunda columna, in medio, versic. quid si mulier.* & ibi commun. moderni.

70 Item quæro si mulier vidua soluto matrimonio habuit accessum ad alium, & sic commisit stuprum, an perdat dotem, & applicetur hærebus mariti, & videtur quod sic: quia mulier vidua quæ non transit ad secunda vota dicitur remanere & durare in primo matrimonio, & gaudet priuilegiis primi mariti: textus est *in lege finali, Codice de bon matern.* ibi, *siue in priore matrimonio pater, ex quo filios habuit, permanere voluerit, &c.* & ibi notat Cyn. Bartolus, & alij Doctores textus *in lege filij*, §. *vidua, ff. ad municip.* & ibi Glossa, & commun. Doctores textus *in lege* 68 *quoties, Codice de priuil. Scholarium, lib.* 12. facit etiam textus *in leg. pen. Codice de adulter.* & ibi Bartolus, & Doctores & in expresso isto fundamento & consideratione istam sententiam & conclusionem tenet Paulus de Castr. *in lege sororem, Codice de his quibus, vt indig.* 1. *columna, num.* 4. idem Paul. de Castr. *in lege fideicommissum, Codice de fideicommiss.* 2. *columna, in fin.* tenet etiam, & reputat singular. Iason *in lege* 2. *ff. solut. matrim.* 2. *colum. numero* 6. Augustin. de Aretin. *in addit.* ad Angelus *de malefic. in parte, che me ai adulterato* 6. *columna, versiculo, quid si maritus*, Hippolytus de Marsil. latè & notab. *in lege vnic. Codice de rapt. virgin.* 11. *columna, numero* 48. idem Hippolytus *in consil. suorum consilio* 13. Felinus *in capite pastoralis, de iudic.* 3. *columna, in med.* Præpos. *in cap. plerumque, de donat. inter. vir. & vxor.* 2. *columna, num.* 3. Palacius Ruuius *in suarepet. folio* 48. 1. *columna, versic. ex quo dicebat, & folio* 60. 1. *columna, versic. & quod plus est*, Cifuentes *in lege* 14. *super his legibus Tauri* 2. *quæst.* licet dicat quod opinione contraria est magis fauorabilis. Aduertendum tamen quòd ista sententia & conclus. videtur intelligenda & limitanda, quando talis mulier feciſſet stuprum infrà annum luctus: quia tunc magis propriè dicitur durare primum matrimonium, argumento textus iuncta Glossa ordinaria *in lege vnica*, §. *exactio, Codice de rei vxor. action. & in toto titulo, Cod. de secund. nupt.* Item etiam & secundò videtur intelligenda, & limitanda quando dos non esset soluta mulieri, sed esset penes hæredes mariti, & ab eis repeteretur: quia tunc ipsi possunt excipere de tali stupro per eam commisso: cuius ratio potest esse, quia quando iam est recuperata per mulierem, ampliùs non dicitur dos: sed ita demum si non est recuperata, argum. text. *in l. cùm pater*, §. *dot. ff. de legat.* 2. *& in l. etiam, ff. de fundo dotali.* Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam: imò quòd indistinctè talis mulier vidua non perdat dotem propter stuprum commissum in viduitate, modò infra annum luctus modò postea. Item modò dos sit iam recuperata, modò sit penes hæredes mariti. Primò, quia adulterium & eius pœna propriè & verè dicitur matrimonio durante, non verò postea: sed postea in viduitate dicitur stuprum, & habet locum eius pœna distincta. Secundò quia si mulier commisit adulterium in vita mariti, non possunt hæredes contra eam agere per viam accusationis, vel exceptionis, quia est ius vindictæ quòd non transit ad hæredes, vt suprà proximè conclusum est: ergo à fortiori non possunt contra eam agere, vel excipere pro stupro postea commisso in viduitate. Tertiò hoc clariùs confirmatur per ll. Regias, quibus probatur, quòd nullus habet facultatem accusandi de adulterio nisi solus maritus: & in expresso, licèt non ita fundent, istam sententiam & conclusionem tenet Alex. *in d. l. sororem, C. de his qui vt indig.* 1. *col. in medio, vers. item facit.* Ias. *in d. l. fideicommissum. C. de fideicom. num.* 1.

Item quæro quas excusationes habet vxor adul- 71
tera, vt possit se defendere à pœna adulterij. Et breuiter & resolutiuè dico quòd habet sequentes excusationes. Prima est si lapsum est quinquennium à tempore commissi delicti: text. est *in l. mariti*, §. *præterea, ff. de adulter.* text. *in* §. *hoc quinquennium, eiusdem, l.* text. *in l. quinquennium, eodem tit.* text. *in l. adulter post quinquennium, C. de adul.* cuius verba sunt, *adulter post quinquennium quàm commissum adulterium dicitur, quod continuum numeratur, accusari non potest.* text. *in l.* 4. *tit.* 17. 7. *p.* Secunda est si adulterium commissum est de voluntate & consensu mariti: text. est *in l. cùm mulier, ff. sol. matr.* & ibi Glos. ordin. Bart. & commun. Doct. Quod intellige quando talis exceptio opponitur ante litem contestatam: secùs verò si post: quia non releuat vxorem, licet faciat puniri maritum: si verò opponatur ab adultera ante litem contestatam prodest vt excusetur, postea verò non excusatur, nec facit puniri maritum: textus est *in lege* 2. §. *si publico, ff. de adulter.* & ibi tenet & declarat Glossa ordinaria, Bartolus, & communiter Doctores textus *in leg. si maritus*, §. *præscriptiones, eodem titulo.* textus *in leg. ita nobis cordi pudor est, Codice de adulter.* & ibi Glos. & communiter Doctores & ita expresè disponit & determinat *l.* 7. *tit.* 7. 7. *part.* Tertia est si post commissum adulterium maritus habuit & retinuit vxorem adulteram in sua domo, vel lecto, & mensa scienter, non verò aliàs: quia per hoc videtur remittere prædictum adulterium vxori: ita probat textus notab. *in l. si vxor*, §. *final. ff. de adulter.* & ibi communiter Doctores: text. *in leg. sine metu, in fine, Cod. de adulter.* & ibi Glossa ordinaria & communiter Doctores, facit textus *in cap. quemadmodum, de iureiurando.* & in expresso per ista iura ita tenet Alb. *in l. consensu, Codice de repud.* 1. *col. in fin. versic. vt vltimo notandum.* pro qua sententia & conclus. est *lex. notab. part.* 8. *titul.* 17. 7. *part. & l.* 5. *titul.* 7. *lib.* 4. *foro ll.* Aduertendum tamen quòd prædictas excusationes vel aliàs similes quas habet vxor debet proponere ante litem contestatam, non verò postea: textus est *in l. si maritus la* 2. §. *præscriptiones, ff. de adulter.* cuius verba sunt, *præscriptiones quæ obiici solent accusantibus adulterij ante solent tractari quàm quis inter eos recipiatur.* & ibi Glossa ordinaria, Bart. & communiter Doctores textus *in leg.* 2. §. *si publico, eodem titulo.* & ibi Bart. & Doctores textus *in lege adulter post quinquennium, Codice eodem titul.* & ibi notabiliter Salycet. & Doctores.

Item quæro an maritus teneatur adulterum & 72
adulteram simul accusare, vel possit vnum eorum quem velit accusare? Et resolutiuè dico quòd de iure communi maritus non poterat eos simul accusare, sed vnum tantùm eorum quem vellet: text. est *in l. si maritus, la* 2. §. *fin. vers. fin. ff. de adult.* tex. *in l.*

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

nihil §. finali, eodem titulo, textus *in lege vim paſſam, §. duos, eodem titulo.* textus *in l. reos, Codice de adult.* cuius verba ſunt: *Reos adulterij duos ſimul marem & fœminam ex eadem cauſa fieri lex Iulia de pudicitia vetat: ſed ordine peragi vtroſque licet*, & ibi vide rationes per Salycetum, & Doctores. Hodie tamen in noſtro regno maritus poteſt accuſare ambos ſimul, vel vnum eorum quem velit: ita probat & diſponit *lex ſecunda, titulo decimo quinto, libro octauo, ordinament.* ibi, dum dicit: *Y ſi los accuſare ambos, o qualquier dellos, que aquel contra quien fuere iuxgado, que lo metan en ſu poder, y haga de ly de ſus bienes lo què quiſiere.* Poſtea autem de iure Regio nouiſſimo per noſtras leges Tauri ſtatutum eſt, quod maritus teneatur vtrunque ſimul accuſare, & non poſſit vnum ſine alio: ita diſponit *lex* 80. *his legibus Tauri.* Quod tamen intellige vt debeat eos ſimul accuſare in vno eodémque libello, vel diuerſis, dum tamen faciat vno eodémque tempore, argumento huius legis & rationis eius, & tenet hic Caſtillo. Sed certè mihi videtur contrarium, imò quòd in vno eodémque libello debeat accuſare: quia aliàs reſultaret diuerſitas & inconueniens in accuſando, procedendo, & exequendo. Item intellige quando vterque viuat: ſecùs verò altero mortuo, quia tunc ſuperſtes poteſt accuſari: ita etiam aperte probat illa lex in quantum dicit, *ſiendo viuos.* Ex quo infertur quòd ſi vterque viuat & maritus vni parcat, videtur etiam alteri remittere delictum, argumento illius legis. Vnum tamen eſt quod eo caſu quo de iure communi accuſaret vnum eorum tantum, ſententia abſolutoria eius fauore lata prodeſt alteri, condemnatoria vero non: textus eſt notabilis & expreſſus *in lege denuntiaſſe, §. final. ff. de adult.* ibi, *ſi abſolutus fuerit, mulier per eum vincet, nec vltra accuſari poteſt: ſi condemnatus fuerit mulier per eum non eſt condemnata, ſed aget cauſam ſuam, vt fortaſſis & obtinere vel gratia, vel iuſtitia, vel legis auxilio poſſit*, & ibi Gloſſa ordinaria Bartolus & communiter Doctores: & idem diſponit *lex 9. titulo 17. 7. partit.* Ex quo ſingulariter notat quod in delictis connexis, ſententia abſolutoria lata fauore vnius, prodeſt alteri: ſed adde quod hoc eſt ſpeciale in delicto adulterij propter fauorem matrimonij: ſecùs verò eſt in aliis: quia in eis ſententia abſolutoria lata pro vno non prodeſt alii: ita probat textus *in lege de adult. verſic. ſi eo tempore, ff. de adulteriis*, & in expreſſo ita tenet & declarat ibi Bartol. & communiter Doctores: & iſtam dicit communem opinionem Alex. *in l. ſæpè, ff. de re ind. 10. col. n. 36.*

73 Item quæro quæ ſit pœna lenocinij in quo breuiter dico, quòd ſi maritus commiſit iſtud crimen punitur eadem pœna quæ eſt impoſita pro adulterio: ita probat textus *in lege ſecunda, §. lenocinij, ff. de adulteriis.* ibi *pœna adulterij conſligitur.* text. *in §. ſi publico, eiuſdem legis.* textus *in lege mariti, §. plectitur, eodem titulo.* textus *in lege caſtitati, Codice de adulteriis.* textus *in lege de crimine, verſiculo finali, eodem titulo.* textus *in lege mercalem, C. de condition. ob turpem cauſam.* textus melior cæteris *in lege auxilium, §. in delictis, verſiculo dixi, ff. de minori.* Hodie tamen videtur quod iſta pœna non poſſit habere locum: nam cùm de iure Regio pœna adulterij ſit, quod vterque tam adulter quàm adultera ponatur in poteſtatem mariti, vt de eis & eius bonis faciat quicquid velit, iſta pœna non poteſt in noſtro caſu verificari, cùm non reperiatur offenſus in cuius facultate ponatur, & ideò forte in noſtro Regno ſolet practicari quod tam marito quam vxori imponatur pœna flagellorum. Sed certe illa pœna eſt irridenda pro tali nefando crimine: vnde teneo quod iſto caſu debeat impo- 75
ni pœna mortis.

Primò quia iſta erat pœna adulterij de iure communi, vt *in lege quamuis, la ſegunda, in fine Codice do adulteriis*, & latè dixi ſuprà. Secundò quia pro hoc eſt caſus expreſſus *in lege ſecunda, in fine, titulo vigeſimo, 2. parte ſeptima*, quæ apertè dicit quod iſto caſu imponatur marito pœna mortis, & per eam ita tenet Palac. Ruuius vbi exclamat de iſto delicto, & de iudicibus qui illam legem non ſeruant in practica, *in ſua repetitione, folio ſexageſimo quinto, columna tertia, verſiculo, ſed ſi tanta eſt notorietas, paragrapho vigeſimo primo.* Si verò alius commiſit iſtud crimen, ſiue maſculus ſiue fœmina contra aliquam mulierem coniugatam, virginem, viduam, religioſam, vel honeſtam: ſimiliter punitur pœna mortis: ita probat textus *in lege qui domum, Digeſtis de adulteriis.* textus *in lege mariti, paragrapho plectitur, eodem titulo*, cuius verba ſunt: *Plectitur, & qui pretium pro comperto ſtupro acceperit: nec intereſt vtrum maritus ſit qui acceperit, an alius quilibet: quicunque enim ob conſcientiam ſtupri acceperit aliquid, pœna erit plectendus.* textus expreſſior & melior cæteris *in authentica de lenonibus, paragrapho præconizamus*, ibi, *omnia nouiſſima ſuſtinere ſupplicia, collatione tertia*, & notant communiter Doctores: & idem diſponit *prædicta lex partit. in fine.*

Quod tamen limita & intellige quando adul- 74
terium vel ſtuprum fuit ſequutum & conſummatum: ſecùs verò aliàs: quia tunc mitiùs puniretur, & ſic pœna arbitraria: ita probat textus valdè notabilis, *in lege prima, paragrapho finali, Digeſtis de extraordinariis criminibus.* cuius verba ſunt: *Aut mulierem puellamve interpellauerit, quidve impudicitiæ gratia fecerit, donum præbuerit, pretiumve quo is perſuaderet, dederit, perfecto flagitio punitur capite, imperfecto, in inſulam deportatur*, & idem probat *lex ſeptima, titulo decimo, libro quarto, foro legum*, ſi verò hoc delictum committatur contra aliam mulierem non coniugatam nec honeſtam, tunc imponeretur pœna arbitraria, modo ſequatur & conſummetur delictum, modo non: argumento prædictorum iurium. Item etiam adde quod etiam ille qui miſit prædictum lenonem vel interceſſorem alicui honeſtæ mulieri, committit crimen iniuriarum, licet delictum attentatum non ſequatur, & punitur extra ordinem iudicis arbitrio: vel argumento textus *in dicta lege prima, paragrapho finali, Digeſtis de extraordin. crimine.* textus *in lege prima, paragrapho omnem, Digeſtis de iniur.* textus *in lege ſed eſt quæſtionis, paragrapho finali, eodem titulo.* textus *in lege attentari, eodem titulo.* textus *in l. item Labeonem, paragrapho ſi quis virgines, eodem titulo.* textus *in paragrapho iniuriar. in fine, Inſtitut. eodem titulo.* textus *in l. quinta, titulo nono, 7. parte.* Nota igitur pœnam lenocinij contra committentem vel inducentem mulierem nuptam, vt adulterium committat: nam ſi adulterium fuerit perpetratum perfectè & conſummatè punitur pœna mortis, ſin minus pœna arbitraria punitur: de conſuetud. tamen huius Regni lenones, vel lenæ,

flagel

flagellantur cum mitra, vt tradit Anendañ. *in capite prætorum, ſecunda parte, capite* 16. *num.* 15. Iulius Clarus *in practica criminali, §. fin. quæſt.* 68. *num.* 23.

75 Poſtremò & finaliter quæro: ſi mulier coniugata habet filium ex adulterio, de quo ipſa eſt bene certa, maritus autem hoc ignorat & tractat eum vt filium, & ei intendit bona ſua relinquere prout patris eſt officium, quid faciet talis mulier in conſcientia? In quo articulo breuiter & reſolutiuè dico, quòd in caſu dubio quando mulier adultera hoc non poteſt cognoſcere, quia conſtante matrimonio promiſcuè & ſine maximo interuallo habuit acceſſum cum marito & cum adultero, filius natus præſumitur eſſe mariti, & non alterius: vnde tam in conſcientia quàm in iuſtitia mulier eſt ſecura, argumento textus *in lege miles, §. defuncto in fine ff. de adulter.* vbi expreſsè habetur, quòd filius natus conſtante matrimonio ex muliere coniugata præſumitur eſſe legitimus: dato caſu quòd probetur illo tempore eſſe adultera, cuius verba ſunt: *Cùm poſſit & illa adultera eſſe, & impubes defunctum patrem habuiſſe*, & ad hoc notat & commendat ibi Angelus de Peruſ. & alij Doctores: & illum textum ad hoc reputat ſingularem & vnicum idem Angelus *in lege ſeptimo menſe, ff. de ſtatu hominum*, reputat etiam ſingularem & vnicum Baldus *in lege ſi matre, prima columna, numero ſecundo. Codice de ſuis & legit. hared.* notab. etiam commendat idem Baldus, *in lege filium definimus, prima lectione, ſecunda columna. in fine, ff. de his qui ſunt ſui, vel alieni iur.* idem Baldus *in lege ſi vicinis, Codice de nupt.* idem Baldus *in rubric. Codice de probat. finali columna*, idem Baldus *in lege ſecunda, Codice de commun. ſeruo manumiſ.* idem Baldus *in lege prima, Codice qui accuſ. non poſſunt, vndecima columna, num.* 52. Paulus de Caſtro *in lege tertia, ff. de liber. & poſthum ſecunda columna, numero tertio.* Abbas Panorm. *in capite penultimo, ſecunda columna, numero ſeptimo, de adult.* & ibi Bald. & communiter alij Doctores, idem Abbas *in capite per tuas, prima columna, in fine de probat.* idem Abbas *in capite tranſmiſſa, 2. columna, numero nono, qui filij ſint legitimi.* Hippolytus de Marſiliis *in lege prima, §. ad quæſtion. penultim. prima columna, numero* 20. *de quæſtion.* Palac. Ruuius *in ſua repetitione, capite per veſtras, de donation. inter virum & vxorem,* 35. *folio* 2. *columna, numero* 12. Pro qua ſententia & concluſione facit textus notabilis *in lege nona, titulo decimo quarto, tertia parte*, ſi verò talis mulier bene eſt certa quòd filius eſt natus ex adulterio, tunc ſi poteſt ſine periculo hoc filio reuelare, faciat, & inducat eum vt ingrediatur ordinem Fratrum mendicantium, & ibi profiteatur, vt marito non poſſit ſuccedere, vel ſi remaneat in ſæculo, quòd repudiet hæreditatem: ſi verò non audet hoc reuelare, vel dato quòd fecit, nec potuit eum ad hoc inducere, tunc ſi habet bona ex quibus ſatisfacere poſſit, debet tantum dare & reſtituere aliis filiis vel hæredibus ab inteſtato, vel eis quibus veriſimiliter ſciret quòd relinqueret ſi illum filium putatiuum non haberet: & ſi id veriſimiliter non poſſet ſcire nec cognoſcere, illud det & reſtituat pauperibus pro eo à quo bona illa ſunt oblata: ſi verò non audet hoc reuelare propter periculum homicidij, nec habet bona, ex quibus ſatisfacere poſſit tunc conteratur & pœniteat, & erit ſecura in conſcientia, cùm aliud facere non poteſt: nam cùm ex vna parte ſit damnum bonorum, ex alia graue periculum perſonæ, debet eligere minus damnum, argumento text. *in cap. nerui, & cap. duo, decima tertia diſtinctione, cum ſimilibus.* Et in expreſſo iſtam ſententiam, & reſolutionem probat textus, in genere, *in capite officij, de pœnit. & remiſſ.* vbi textus loquitur in iſto caſu, & dico quòd mulieri debet iniungi competens ſatisfactio per diſcretum Sacerdotem: & argumento illius textus, & aliorum iurium tenet & declarat ibi Innocent. Hoſtienſ. Ioannes Andreas Antonius de Butric. Panorm. Cardinalis, Ancharanus Collectarius, & communiter Doctores Ancharanus notat *in regula poſſeſſor malæ fidei, de regul. iur.* 13. *columna, numero vigeſimo ſecundo.* Summa Sylueſtrina *in parte adulterium, prima quæſtione.* Summa Angel. *in parte, adulterium, quarta quæſtione* & iſtam quæſtionem mouet Bartol. *in lege filium eum diffinimus, de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris, in fin.* & dicit quòd contingit in quadam Regina.

TEXTVS LXXXIII.

L. 4. t. 17. l. 8 Recop. = explicata in lg. 2 t. 17 l. 6

QVando ſe prouare que algun teſtigo depuſo falſamente contra alguna perſona, o perſonas en alguna cauſa criminal: en laqual ſi no ſe aueriguaſſe ſu dicho ſer falſo, aquel o aquellos contra quien depuſo mereſcia pena de muerte, o otra pena corporal, que al teſtigo aueriguandoſe como fue falſo, le ſea dada la miſma pena en ſu perſona y bienes como ſe le deuiera dara aquel o a quellos contra quien depuſo ſeyendo ſu dicho verdadero, caſo que en aquellos contra quien depuſo no ſe execute la tal pena, pues por el no quedò de darſela. Loqual mandamos que ſe guarde y execute en todos los delittos de qualquier calidad que ſean: en las otras cauſas criminales y ciuiles mandamos que contra los teſtigos que depuſieren falſamente, ſe guarden y executen las leyes de nueſtros Reynos que ſobre ello diſponen. Id eſt.

Quum probatum fuerit, teſtem aliquem falsò depoſuiſſe aduerſus aliquem aut aliquos in cauſa criminali, in qua niſi certò apparuiſſet depoſitionem illius eſſe falſam, ille aut illi aduerſum quos depoſuit, merebantur mortis pœnam, aut aliam corporalem punitionem, teſti falſo manifeſtè deprehenſo irrogetur eadem pœna in perſona & bonis, qua ab ipſo delatis, depoſitione ipſius vera exiſtente, irrogari debuiſſet, quamuis in illos aduerſus quos depoſuit eiuſmodi pœna non fuerit irrogata, quandoquidem per ipſum non ſtetit quin in illos ipſe irrogaret. Quod præcipimus vt ſeruetur & fiat in omnibus delictis cuiuſcunque qualitatis. In aliis cauſis tum criminalibus, tum ciuilibus, & præcipimus vt contra teſtes qui depoſuerunt, ſeruentur & impleantur leges noſtrorum regnorum ea de re diſponentes.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas eſt delictum publicum quod committitur quando quis ſcienter, & dolosè mutat ſubſtantiam veritatis in præiudicium alterius.*
2 *Quando & quibus caſibus committitur falſitas, & quæ ſit pœna eius?*
3 *Quæ ſit pœna fabricantis falſam monetam?*
4 *Si quis fabricauit falſam monetam, ſeu totonderit, vel raſerit, vel diminuerit, qua pœna puniatur?*
5 *Expendens falſam monetam, licèt non fecerit eam qua pœna puniatur?*
6 *Quæ ſit pœna eius qui febricauit ſcripturam falſam.*
7 *Teſtis qui falſum teſtimonium dixerit in cauſa ciuili vel criminali qua pœna puniatur?*
8 *Ille qui dixit falſum teſtimonium contrarium in cauſa hæreſis, qua pœna puniatur?*
9 *Teſtis qui dixerit falſum teſtimonium in cauſa adulterij, qualiter puniatur?*
10 *Iudex qui dolo, pretio, vel malitia iniuſtè aliquem condemnauit, qualiter puniatur.*
11 *Quando quis dolosè mutat ſibi nomen in præiudicium alterius, qualiter puniatur?*
12 *Quando quis menſuras publicè ſignatas, mutauerit vel corruperit, qua pœna puniatur?*
13 *Regulariter quæ ſit pœna falſi?*
14 *An in hoc delicto falſitatis admittatur appellatio?*
15 *Si iudex, tabellio, vel teſtis dicat, & affirmet ſe feciſſe falſitatem, an talis confeſſio probet in præiudicium tertij, quando non fuit facta in plenario iudicio?*
16 *Inſignia Doctoralia & eorum ſignificatio?*
17 *Duodecim priuilegia Doctoratus.*
18 *Doctor qui per viginti annos legerit, efficitur iubilatus, & illuſtris, ſicut ille qui clariſſimo ſanguine fuerit natus.*

LEX LXXXIII. finalis.

1 NOta diſpoſitionem huius legis, pro cuius perfecta intelligentia, & declaratione dico quòd falſitas eſt delictum publicum quod committitur quando quis ſcienter & dolosè mutat ſubſtantiam veritatis in præiudicium alterius: textus eſt *in lege quid ſit falſum, & quaſi per totum, ff. ad legem Corneliam, de falſ.* text. *in lege prima, & per totum, Codice eodem titulo.* textus *in Authent. de inſtrumentorum cautela & fide, verſiculo primo, collat. 6.* cuius verba ſunt: *Nihil eſt aliud falſitas niſi veritatis mutatio.* textus *in lege*
2 *1. & per tot. tit. 77. part.* Circa quod duo principaliter ſunt videnda. Primum eſt, quando, & quibus caſibus committatur falſitas. Secundum eſt, quæ ſit pœna eius?

3 Quoad primum dico quod primò committitur falſitas quando quis fabricat falſam monetam Regis, vel Principis non recognoſcentis ſuperiorem. Quo caſu propter grauitatem criminis alteratur, & aggranatur pœna: quia de iure antiquo *ff. liber homo damnabatur ad beſtias, ſeruus verò puniebatur pœna mortis*: textus eſt *in lege quicumque, ff. ad legem Corneliam de falſ.* cuius verba ſunt: *Quicunque nummos aureos partim raſerint, partim tinxerint, vel finxerint, ſi quidem liberi ſunt, ad beſtias dari: ſi ſerui, ſuppremo ſupplicio affici debent.* Hodie tamen de iure nouo Codicis, modò reus delinquens ſit liber, modò ſeruus, punitur pœna mortis ignis & publicè concrematur, & omnia bona eius confiſcantur: & hoc caſu dicitur committere crimen læſæ maieſtatis: textus eſt formalis & expreſſus, qui quotidie practicatur *in lege ſecunda, Codice de falſa moneta.* Item etiam eadem pœna puniuntur ſocij, qui ſcienter præſtiterunt fauorem, auxilium, vel conſilium principalibus delinquentibus. Item etiam eadem pœna puniuntur qui domum propriam, vel fundum ad hoc delictum committendum præſtiterunt. Item etiamſi domus, vel fundus in qua talis moneta falſa fabricatur ſit aliena, confiſcatur, etiam ſi dominus eius ſit ignorans, dum tamen ſit propè ipſam domum vel locum vbi fit & non valdè longè, vbi veriſimiliter potuit ignorare & non prouidere, dum tamen ſit maſculus & maior ætate 14. annor. ſecùs verò ſi talis domus, fundus, vel locus ſit alicuius mulieris viduæ, vel minoris: quia tunc non confiſcatur, textus eſt *in lege prima, Codice de falſa moneta*, & idem expreſsè diſponit *lex penultima, & final. titulo ſeptimo, ſeptima parte, & lex ſeptima, titulo 12. l. 4. for. ll.*

4 Item adde quod ille qui non fabricauit falſam monetam, ſed tantùm totonderit, raſerit, vel diminuerit monetam in aliqua mediante aliquo artificio, de iure antiquo puniebatur eadem pœna, ſcilicet, damnationis ad beſtias: textus *in dicta lege quicunque, ff. ad legem Corneliam, de falſis*, ex quo videtur quòd hodie puniatur pœna mortis, & concremationis, argumento textus *in dicta lege ſecunda, Codice de falſa moneta*, ſed teneas contrarium, imò quod talis tondens, radens, vel diminuens monetam non puniatur pœna mortis & concremationis, ſed tantùm pœna damnationis ad beſtias: & cùm illa non ſit in vſu, erit ad Galeras: vel arbitraria: nec illa pœna corrigitur iſto caſu, quia textus *in dicta lege ſecunda, Codice de falſa moneta*, ſolùm loquitur in fabricante, in quo conſideratur maius delictum: vnde illa lex & eius pœna tanquam odioſa non eſt extendenda: & in expreſſo ita tenet Bartol. *in dicta lege quicunque, ff. ad legem Corneliam de falſis*, Gloſſa ordinaria & ibi Cynus, Salycetus, & communiter Doctores *in dicta lege ſecunda, Codice de falſa moneta* Gloſſa etiam ordinaria & communiter Doctores *in capite quanto de iureiur.* Hippolytus *in lege qui falſam, ff. ad legem Cornel. de falſis, numero 99.* & idem diſponit *lex penult. titulo ſeptimo, ſeptima parte.* Hodie tamen videtur quòd debeat imponi pœna mortis & confiſcationis bonorum, per pragmaticam huius regni *fol. 112. lib. pragmaticarum*: quæ ad literam diſponit: quòd ſi quis fecerit, raſerit, vel diminuerit monetam teneatur pœna mortis & confiſcationis bonorum: nec obſtat ſi dicas quòd illa pragmatica loquitur in illa moneta aurea vel argentea quæ ibi nouiter inducitur, & mandauit fieri: quia eadem ratione extenditur ad aliam quamlibet monetam quæ poſteà fiat: & iſtud eſt quod ſentio.

5 Item adde quòd expendens falſam monetam punitur eadem pœna, licet non fecerit: ita probat textus *in lege, lege Cornelia, verſiculo, eadem lege, ff. ad legem Corneliam de falſis*, cuius verba ſunt: *Eadem leg. exprimitur, ne quis nummos ſtanneos, plumbeos, emere, vendere, dolo malo vellet*, & ibi notat Bart. & communiter Doctor. Confirmatur quia ille qui vtitur inſtrumento falſo punitur ſicut

cut

cut ille qui fecit text. eſt *in leg. 2. Codice de fide inſtrument.* textus *in lege ſi falſos, Codice ad legem Corneliam de falſis* & in expreſſo ita tenet Angelus *de maleficiis in parte, falſar. 2. columna, verſiculo quæro*, & ibi eius additionator: tenent etiam Doctores præcipuè Anania *in capite ad falſariorum, de crimine falſi.* Hippolytus de Marſil. *in lege qui falſam monetam, ff. ad legem Corneliam de falſis numero 64.* quod tamen intellige quando ſcienter expendit prædictam monetam: non verò aliàs: ita probant prædicta iura & determinant prædicti Doctor. vbi ſuprà. Vnum tamen, eſt, quòd ille qui habet & poſſidet prædictam monetam excuſatur ſi doceat, & oſtendat illum à quo eam habuit, licèt contra poſſidentem ſit aliqua ſuſpicio: ita probat textus *in lege maiorum, Codice ad legem Corneliam de falſis* per quem ita tenet Cynus, Iacobus, Butricar. Angelus, de Peruſ. & communiter Doctores ibi: Abbas & alij Doctores *in capite quarto, de iureiuran.* Anania & communiter Doctores *in capite ad falſariorum de crimine falſitatis.* Hippolytus de Marſiliis, *in dicta lege qui falſam monetam, Digeſtis ad legem Corneliam de falſis 11. columna, numero 97.*

6 Secundò committit quis falſitatem quando fecit vel ſcripſit ſcripturam falſam, vel quando aliquam partem eius, deleuit: textus eſt *in lege prima, §. qui rationibus ff. ad legem Corneliam de falſis*, textus *in lege Paulus, eodem titulo cum pluribus aliis eiuſdem tituli*, textus *in lege falſos codicillos, in lege qui veluti, eodem titulo cum ſimilibus.* Quod intellige quando talis ſcriptura aliquam fidem plenam, vel ſemiplenam, vel indicium faciebat: ſecùs ſi nullam: ita Bartolus, *in dicta lege qui rationibus*, & ibi Doctores, & tenet Gloſſa ordinaria & communiter Doctores *in lege domus*, & hoc caſu ſi talem falſitatem commiſit in aliqua ſcriptura Regis vel Papæ, punitur pœna mortis: ſi verò falſitatem commiſit in alia ſcriptura, tunc ſi eſt tabellio debet amputari ſibi manus dextra, & amittit officium, cùm remaneat infamis: ſi verò ſit alia priuata perſona incurrit pœnam falſi regularem & ordinariam, quæ eſt deportatio, & omnium bonorum publicatio, de qua latiùs & generaliter infra dicemus: textus *in lege 6. titulo 7. 7. parte*, textus *in fin. titulo 19. 3. parte*, textus *in lege 1. titulo 12. libro 4. foro legum*, & attende quòd hoc caſu non videtur imponi aliqua pœna confiſcationis bonorum: & confirmari poteſt iſta pœna de iure communi per textum *in Authentica de mandatis principum, §. coges, collatione 3.* vbi exactor publicus pecuniæ, ſi ſcribit ſe minus accepiſſe quam accepit, punitur hac pœna amputationis manus. Item etiam confirmatur ex antiqua lege in Lombardia quæ dicebat manum incidendam tabellioni conficienti falſum inſtrumentum: de qua meminit Gloſſ. *in Authent. ſed nouo iure, Codice de ſeruis fugit.* Item adde quòd etiam ille qui vtitur inſtrumento falſo committit crimen falſi: textus eſt *in lege 2. Codice de fide inſtrumentor.* in hoc tamen eſt maxima differentia quòd ille qui fabricauit inſtrumentum falſum indiſtinctè tenetur pœna falſi, licèt non vtatur eo: vel ſi vtatur & deſiſtat, tamen ille, qui non fecit nec fabricauit, ſed tantum vſus eſt in eo iudicio: ſi deſiſtat ante ſententiam definitiuam, excuſatur. textus eſt ſingularis *in lege ſi falſos codicillos. Codice ad legem Corneliam de falſis.* & ibi Gloſſa ordinaria & communiter Doctores ille tamen qui ſemel deſtitit ab illo inſtrumento quod arguebatur falſum, non poteſt amplius eo vti, etiam in alio iudicio: textus eſt ſingularis & vnicus *in lege 3. Codice de fide inſtrument.* & ibi reputat ſingularem & vnicum Baldus & alij Doctores.

7 Tertiò committit quis falſitatem, quando productus in teſtem in aliqua cauſa ciuili vel criminali dixit teſtimonium falſum: textus eſt *in lege 2. ff. ad legem Corneliam de falſ.* textus *in l. lege Cornelia, §. pœna legis Corneliæ, eodem titul.* textus *in leg. eos, eodem titul.* quo caſu ſi dixit falſum teſtimonium in cauſa criminali & capitali contra innocentem, punitur pœna mortis, vel eadem pœna qua teus teneretur, ſi contra eum verè probaretur delictum: textus eſt *in l. prima, §. præterea, ff. ad legem Corneliam de ſicar.* ibi, *quiue falſum teſtimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnaretur*, & ibi ad hoc notat & commendat Gloſſa ordinaria, Bartolus, Angelus, Hippolytus, & communiter Doctores, & reputat ibi mirabilem Albericus, & illum textum ad hoc reputat ſingularem Baldus *in cap. primo, §. iniuria, fin. columna, & quæſtion. de pace iuramento firmando in vſibus feudorum*, idem Baldus *in lege presbyter. 2. columna, numero 10. de epiſcopis & clericis* idem Baldus *in lege iuriſiurandi 2. columna, Codice de rebus creditis* idem Baldus *in lege data opera 6. columna, numero 28. Codice qui accuſ. non poſſeſſion.* Ioannes de Ana. *in capite primo, de crimine falſi, tertia columna, in fin.* & idem diſponit *lex 26. titulo 11. 3. partit.* Confirmatur etiam, quia accuſator calumnioſus punitur ſimilitudine ſupplicij textus eſt *in lege libellorum, in fin. ff. de accuſ.* textus *in lege ſi cui eodem titulo cum ſimilibus* textus *in lege 2. Codice his qui latrones*, per quem dicit ibi Baldus *in fine*, quòd ille qui facit aliquem capi qui poſtea reperitur innocens, debet puniri ſimilitudine ſupplicij: & per hoc fuit quidam decapitatus in ciuitate Peruſij. Sed attende, ſalua eius pace, quòd cùm hodie pœna talionis non ſit in vſu, eius ſententia non poſſet procedere, ſed teneretur pœna extraordinaria. Dubium tamen erat de iure communi, an iſta ſententia & concluſio procederet eo caſu quo ille contra quem dictum fuit teſtimonium non fuit condemnatus: quia ante ſententiam apparuit de falſitate? Et videtur quòd non: ſed tantùm eo caſu quo eſt ſequuta mors vel pœna corporalis. Primò, quia vt dixi, hodie pœna talionis non eſt in vſu. Secundò quia hoc probat prædicta lex partitæ, quæ loquitur eo caſu quo pœna eſt mandata executioni. Sed his non obſtantibus contrarium eſt tenendum, imò quòd vtroque caſu tenetur pœna mortis vel ſimili pœna corporali: quia reus teneretur ſi contra eum verè probaretur delictum: & in expreſſo ita probat textus *in dicto Paragrapho præterea*, probat etiam textus notabilis *in capite ſatis in fine 33. quæſtione 5.* quem ad hoc notant & commendant ibi Doctores: illum etiam ad hoc commendat Felinus *in capite ſicut de teſtibus 2. columna, numero 2.* & iſtud eſt quod expreſſè voluit & diſpoſuit iſta noſtra lex finalis Tauri: & iſta eſt eius principalis deciſio.

8 Quæro tamen circa hoc, ſi fortè teſtis falſum teſtimonium dixit contra alium in cauſa hæreſis,

reſis, vtrum poſſit pœnitere ſicut reus poterat, licèt contra eum probaretur delictum? Et breuiter dico quòd non: quia talis falſus non tenetur de hæreſi, ſed de crimine falſi, in quo non habet locum pœnitentia: & in expreſſo ita tenet Iacob. de Aretin. *in lege fin. Codice de accuſationib.* & ibi Cynus, *1. column. verſicul. 3. quæritur.* Alber. *2. column. verſicul. ſed quid ſi aliquis.* Bald. *1. column. numero 3.* Angel. de Peruſ. *in fin. numero 3.* & per conſequens teneretur eadem pœna qua reus teneretur ſi delictum hæreſis probaretur: & certè eſſet iuſtiſſima pœna, licet aliquando ſoleat practicari contrarium: imò quòd leuior & arbitraria pœna imponatur.

9 Item etiam quæro, ſi teſtis dixit falſum teſtimonium in cauſa adulterij contra aliquos, & probetur falſitas, qua pœna talis teſtis puniatur? Et videtur quod pœna mortis: quia eam poteſt maritus imponere ipſis adulteris, cum per leges noſtras regias poſſit maritus adulteros interficere. Ex aduerſo tamen videtur quod talis teſtis non teneatur pœna mortis: quia illa non eſt præciſa, certa, nec determinata per noſtras leges Regias in cauſa adulterij: ſed tantùm eſt pœna arbitraria poſita in voluntate & facultate mariti, cùm ambo, hoc eſt, adulter & adultera tradantur marito vt de eis & bonis eorum faciat quicquid velit: vnde videtur, quod hoc caſu talis teſtis falſus puniatur pœna arbitraria, ſicut de iure communi: & certè quæſtio eſt dubia, noua, & ſingularis: in qua primo videtur quod talis teſtis teneatur pœna iuris communis vel aliter & ſecundo videtur quod talis teſtis ponatur in poteſtatem eorum contra quos teſtimonium tulit ſuper adulterio. Vel aliter, & tertio dico quod videtur quod talis teſtis teneatur pœna mortis: quia ad talem pœnam ſe extendebat pœna, & delictum adulterij ſuper quo depoſuit, & iam iſte caſus contigit de facto in Cancellar. Regia de Valladolid: & quæſt. fuit valde dubia, & fuit diuerſitas & diſcordia inter ipſos iudices, & proceſſus fuit ad alios remiſſus, & finaliter fuit impoſita pœna mortis: & certè iſta pœna, & opinio videtur mihi iuſta, & tenenda.

10 Item adde quòd ſicut teſtis deponens falſum teſtimoninm in cauſa criminali punitur pœna mortis, eadem qua ipſe reus delinquens puniretur ſi contra eum probaretur delictum, vt ſuprà proximè dixi, & diſponit noſtra lex finalis Tauri: ita eodem modo iudex qui dolo, pretio, vel malitia iniuſtè aliquem condemnauit in cauſa criminali, tenetur pœna mortis, vel eadem qua ipſe condemnatus afficiebatur: textus eſt ſingularis & vnicus *in lege lex Iulian. §. fin. ff. ad leg. Iulian. repetund.* quem ad hoc reputat ſingularem & vnicum Baldus *in lege presbyteri, la prima Codice de Epiſcop. & cleric. 2. column. numero 10.* licet littera eius ſit corrupta in allegat. illum etiam dicit mirabilem Baldus *in lege vnica, Codice ex delictis defunctorum penultima columna* facit etiam textus *in lege 1. & per totum, ff. quod quiſque iuris.* per quem ita tenet Baldus *in rubric. Codice de pœna iudicis qui malè iudicauit.* & idem diſponit lex *notabilis Part. 24. tit. 22. 3 p. & l. 4. in fin. tit. 30. 7. p.*

Si verò dixit falſum teſtimonium in cauſa criminali, non tamen, capitali, tenetur pœna ordinaria falſi, de qua inferiùs dicam: ſi verò dixit falſum teſtimonium in cauſa ciuili, indiſtinctè tenetur pœna ordinaria falſi, & tenetur parti ad notabile intereſſe: ita dicunt & probant prædicta iura ſuperiora: & probat etiam *prædicta lex partita.* Vnum tamen eſt quòd hoc caſu hodiè in iſto regno imponitur ſibi pœna extractionis dentium: ita diſponit *lex 3. tit. 4. foro legum*, quæ tamen eſſet ſeruanda in locis vbi de conſuetudine ſeruatur. Similiter etiam tenetur pœna falſi teſtis, qui accepit pecuniam etiam pro veritate dicenda: textus eſt notabilis *in lege prima, verſiculo, ſed & ſi quis, Digeſtis ad legem Corneliam de falſit.* & ibi notat & commendat Bartolus & communiter Doctores cuius ratio eſt, quia ille qui tenetur aliquid facere gratis, ſi pro eo recipiat pecuniam, turpiter recipit: vt *in lege 1. & 2. cum ſimil. Dig. de condit. ob turp. cauſ.*

Quartò committit quis falſitatem quando do- 11
loſè & fraudulenter mutat ſibi nomen, vel cognomen cauſa alium decipiendi: textus eſt *in lege falſi nominis, Digeſtis ad legem Corneliam de falſit.* cuius verba ſunt: *Falſi nominis vel cognominis aſſeueratio pœna falſi coërcetur.* & ibi notat Bartolus, & communiter Doctores, & iam vidi de facto quòd quidam creditor non habebat niſi vnum teſtem contra debitorem pro quodam debito probando, & illum induxit vt deponeret in cauſa, expreſſo nomine proprio: & poſteà iterum & ſecundò mutatis veſtibus & mutato nomine depoſuit, vt ſic creditor obtineret, & punitus fuit pœna falſi.

Quintò committit quis falſitatem quando 12
menſuras publicè ſignatas vel approbatas corruperit, licèt hoc caſu mitiori pœna puniatur: quia condemnatur in duplum eius damni quod incurrit ille qui cum eo contraxit, & per tempus in exilium datur, textus eſt *in leg. penultima. ff. ad leg. Corn. de falcid.* textus *in leg. annonam. ff. de extraord. crimin.* textus *in leg. arbitrio, §. de eo, ff. de dolo.* & ibi gloſſa ordinaria, & communiter Doctores, text. *in l. 7. part.* text. *in l. 1. tit. 10. lib. 3. foro ll.* vbi vide bonam Gloſ.

Sextò committit quis falſitatem quando fecit partum ſuppoſitum: textus eſt *in lege qui falſum, §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſ.* textus eſt *in l. lege Cornelia, eod. titul.* textus *in lege 1. Codice eod. titul.* textus *in lege hi tamen, ver, nam & filius ff. de accuſ. in lege 3. tit. 7. 7. part.* per quæ iura apertè venit reprobanda ſententia Innocent. & aliorum Doct. *in cap. quia veriſimile, de præſumpt.* & Abbatis Felin. & aliorum *in capite afferre, eod. titul.* vbi dicebant quòd hoc caſu imponitur pœna mortis: quia certè non imponitur niſi pœna falſi quæ eſt longè minor, vt ſtatim proximè dicam.

Item adde quòd regulariter in hoc crimine 13
falſi pœna eſt deportatio, & omnium bonorum publicatio: & hoc in libero homine, in ſeruo verò eſt pœna mortis: textus eſt *in leg. 1. §. fin. ff. ad leg. Cornel. de fal.* cuius verba ſunt, *pœna falſi vel quaſi falſi deportatio eſt, & omnium bonorum publicatio: & ſi ſeruus eorum quid admiſerit vltimo ſupplicio affici iubetur.* text. *in §. item l. Corn. de falſ. Inſtitut. de pub. indic.* Adde tamen quod cùm hodie iſta pœna non poſſit imponi quia nulla ciuitas vel iuriſdictio habet inſulas in quibus iſta pœna practicetur. Item etiam nec regulariter

hodie

hodie habeat locum confiſcatio omnium bonorum pro delictis, *vt in authentica bona damnatorum, Codice de bonis prohibit.* quòd in iſto delicto falſitatis & ſimili imponetur hodie in iſto regno pœna arbitraria, ſecundum qualitatem delicti & perſonarum, argumento textus notabilis *in lege hos accuſare, §. omnibus, Digeſtis de accuſation.* vbi habetur quòd quando pœna impoſita à lege non poteſt cadere in aliqua perſona ex aliqua cauſa, imponitur per iudicem pœna arbitraria: textus *in lege hodie, Digeſtis de pœnitentia, cum ſimilibus*, & in expreſſo fundamento & conſideratione ita tenet Gandinus Doctor antiquus *in tractatu in titulo de falſariis 4. columna, verſiculo, ſed cum hodie*, ſequitur Gregorius *in lege 6. titulo 7. parte 7. verbo deſterrado.* Clarus *libro 5. ſententia numero 31.* notabilit. & meliùs quàm alibi Albertus de Roſat. *in lege §. fin. ff. ad legem Corneliam de falſis.*

14 Item adde quòd in hoc delicto falſitatis non admittitur appellatio: textus eſt *in lege 1. Codice de falſa moneta, verſiculo appellandi*, cuius verba ſunt: *Appellandi etiam priuato licentia denegetur*, textus *in lege 2. eiuſdem tituli in verbo illico*, licet illa iura poſſent intelligi in delicto qualificato falſæ monetæ: non verò in alio delicto falſitatis: & iſtud videtur verius, & tenendum.

15 Dubium tamen maximum eſt circa prædicta, ſi iudex qui tulit falſam ſententiam, vel tabellio qui fecit falſum inſtrumentum, vel teſtis qui dixit falſum teſtimonium, dicant & affirment in articulo mortis eos, falſitatem commiſiſſe, talis confeſſio legitimè probet? Et breuiter & reſolutiuè dico quod non: ita probat textus *in lege ſi quis in graui, §. ſi quis moriens, Digeſtis ad Syllan.* & ibi expreſsè tenet Bartolus Albertus Angelus, Baldus, & communiter Doctores textus *in lege generaliter, Codice de non numer. pecun.* & ibi tenet Bartolus, *fin. columna, in fin.* textus notabilis *in lege finali, Digeſtis de probat.* textus *in lege Seia, ff. ad Velleian.* & ibi Paulus textus *in lege 1. §. ſi quis filium, ff. de Carbon. edicto*, textus *in lege mater, Codice de calumnia*, & tenet Baldus, *in authentica ſi dicatur, Codice de teſtibus penultima columna*, Salicetus, *in lege qui falſa, Digeſtis de teſtibus* Iaſon *in lege 1. ff. de eo per quem factum eſt*, idem Iaſon *in lege iuſiurandum, §. procurator. ff. de iureiur. numero 25.* Felinus *in capite litteras de præſumptionibus*, cuius ratio eſt, quia tendit in præiudicium tertij. Item etiam quia non deponit ſolemniter in iudicio: ita dicit Baldus *in dicta Authentica ſi dicatur, Codice de teſtibus penultima columna.* Item etiam quia non omnis, qui moritur eſt Ioannes Euangeliſta, vt dicit idem Baldus, *in cap. 1. §. vaſalli, el 1. in fine de pace Conſtantiæ, in vſibus feudor.* Quod tamen intellige quando talis confeſſio defuncti reperitur ſola: ſecùs tamen eſt ſi cum ea concurrant alia indicia: quia tunc plenè probat: quia non eſt credendum quod in tali articulo quis contra ſe & propriam conſcientiam teſtimonium falſum dicat, nec debet præſumi immemor ſalutis æternæ, *in capite ſancimus, 1. quæſtione 7.* & in terminis ita tenet Philippus Decius *in lege 1. Digeſtis ſi certum pet. 3. columna numero duodecimo.* Hippolytus notabiliter & meliùs quàm alibi *in repetitione rubric. ff. de fideiuſſor. numero 19.* dicens quòd de hoc eſt ſtatutum in inclyta ciuitate Mediolanenſi, quod ipſe practicauit. Pro qua ſententia & concluſione circa prædictos Doctores facit textus notabilis non allegatus in proposito, *in lege quæro, §. finali, de ædil. edict.* vbi habetur quòd ſeruo vili & infami de facto proprio credendum eſt, & eius confeſſio plenè probat, ſi cum ea concurrant alia indicia: & commendat ibi Albericus, Baldus, Salicetus, & communiter alij Doctores. Notat etiam & commendat Bartolus, *in lege cum filiusfamilias, Digeſtis de verborum obligat. final. columna.* Confirmatur etiam, quia probatio non ſemper ruditer, & vulgariter debet intelligi, quod debet fieri per duos teſtes vel propriam confeſſionem, ſed per alias legitimas vel probabiles coniecturas, per quas iudex poſſit moueri, & ad perfectam credulitatem perduci: textus *in lege 3. §. tu magis, ff. de teſtibus*, cuius verba ſunt: *Quæ argumenta ad quem modum probanda cuique rei ſufficiant, nullo certo modo definiri poteſt: hoc ergo reſcribere poſſum ſummatim, non vti, ne ad vnam probationis ſpeciem cognitionem ſtatim allegari debere, ſed ex ſententia animi tui te exiſtimare oportere, quid aut credas, aut parum tibi probatum opineris*, & ibi communiter Doctores. Ex quibus reſultat prædicta ſententia & concluſio bene confirmata, quòd ſola confeſſio alicuius tertij de facto proprio etiam in præiudicium tertij concurrentibus aliquibus indiciis, plenè & ſufficienter probat.

Et iſtum caſum habui de facto in mea propria perſona & proprietatis Veſperorum cathedra quam ad præſens poſſideo, quàm potiùs miſericordia diuina habui, & obtinui quam alio iuris titulo, vel via ordinaria iuſtitiæ: in qua fuimus quatuor oppoſitores, ſcilicet Doctor Velaſco, Doctor Torres, Licentiatus Sanchez Regij auditores: & ſimiliter ego qui obtinui victoriam Cathedræ in qua fuerunt pluſquàm mille ſuffragia: & ſummalis differentia fuit orta inter me & peritiſſimum prædictum Doctorem de Velaſco: quia inter nos fuit maxima & omnimoda paritas & æqualitas inter ſuffragia, curſus, & qualitates eorum: & facta regulatione omnium per rectorem & conſiliarios, inuenerunt prædictum Doctorem de Velaſco exceſſiſſe in ſolo tertio vnici curſus, & prætextu eius protulerunt ſententiam pro eo, & miſerunt eum in poſſeſſionem prædictæ cathedræ, quam habuit & poſſedit pluſquam per annum continuum, & fructus & reditus percepit: poſt quæ omnia viſo proceſſu, & præhabito conſilio & deliberatione, conqueſtus fui coram Imperatore & Rege noſtro, qui libenter audiuit petitionem meam, & remiſit cauſam celeriter pertractandam in Cancellaria regia de Valladolid, vbi lis & cauſa duranit pluſquàm per annum: & in effectu & ſubſtantia dixi & allegaui eſſe erratum in calculo & regulatione: quia in votis & ſuffragiis meis erat & continebatur vnus curſus pluſquàm numeratus fuit, de quo conſtabat ex proprio errore calculi & proceſſu. Secundò & principaliter allegabam quòd dato quòd in calculo & regulatione non eſſet erratum, quòd prædictum tertium curſus in quo prætendebat excedere Doctor Velaſco, non erat exceſſus: quia non poteſt inueniri in victoria alicuius cathedræ minor exceſſus quàm vnius curſus integralis, qui fit ab ſcholari & auditore infrà annum vel maioris partis, & in tertia, quarta, vel dimidia parte anni non fit: nec poteſt fieri aliqua pars curſus, cùm ſit actus indiuiduus, qui requirit totalem conſummationem, & perfectionem,

nem, in quo pars non offert tantam vtilitatem reſpectu partis, ſicut totum reſpectu totius: & ſecundum hoc eramus pares & æquales & ratione antiquitatis, ergo eram præferendus per conſtitutiones noſtras, dicentes, quòd ſi in petitione cathedræ plures Doctores vel magiſtri concurrerint, cæteris paribus, antiquior in gradu præferatur. Tertiò, & principaliter allegabam quòd plures ſcholares & ſtudentes qui vota & ſuffragia ſua dederunt in prædicta cathedra erant inhabiles, & nullo modo erant capaces eorum ſpecialiter quidam vocatus Ioannes Nunnez contra quem durante lite allegaui non eſſe facultatis legalis, nec habuiſſe votum & ſuffragium, & falsò votum dediſſe ex maxima amicitia: & contigit quòd iſto medio tempore interfecit quadam nocte Baccalaureum Ximenez, in cuius domo habitabat, & eius erat commenſalis, & fuit captus & incarceratus per iudicem ordinarium vniuerſitatis, & ſuperuenit Licentiatus Ioannes Curialis iudex cum ſpeciali commiſſione regia, & fregit carceres iudicis ſcholaſtici & ſtatim ſine longa mora eum condemnauit ad mortem, & publicè furca ſuſpendi fecit: qui dum duceretur per vias publicas & plateas, ductus fuit per domum meam me abſente in proſequutione cathedræ, & eius litis, & alta voce clamauit & vocauit vxorem, filios, & familiam meam: & coram eis dixit & confeſſus fuit qualiter votum & ſuffragium falſum dedit contra me, ſine eo quòd aliquem curſum haberet, nec eſſet facultatis legalis: ſed omnino & ex pluribus cauſis inhabilis ad votum & ſuffragium ferendum: & qualiter ipſe illud præſtitit pro Doctore Velaſco in ſecreto, provt vota præſtantur: & finxit & affirmauit ſe habuiſſe quatuor curſus, & ita poſuiſſe in ſchedula ſua, quòd hoc manifeſtabat & declarabat pro remedio ſuæ conſcientiæ: & iterum atque iterum in patibulo & furca antequam expiraret hoc plnries clamando dixit declarauit, & vocibus & lachrymis à me, licèt abſente, & familia mea veniam imploravit: & poſtea in prædicta Cancellaria regia coram prædictis iudicibus cauſæ, inter omnia alia quæ in fauorem proprium allegaui fuit, quòd votum & ſuffragium huius condemnati non deberet valere, & per conſequens deberent auferri de computatione & regulatione Doctoris de Velaſco quatuor curſus quos iſte dixit habere: ex, quo reſultabat quòd mihi deberet adiudicari prædicta cathedra, & allegabam in fauorem, quòd iſta erat confeſſio defuncti de facto proprio: cum qua concurrebant alia plura indicia, & ſecundùm hoc plenè & ſufficienter probabat, licèt tenderet in præiudicium tertij: hoc eſt prædicti Doctoris de Velaſco, iuxta prædictam ſuperiorem communem ſententiam & concluſionem quam fundaui. Nam primò allegaui & probaui maximam amicitiam quam habebat cum prædicto Doctore de Velaſco. Secundò quia etiam in articulo mortis dixit fabricaſſe falſitatem in matricula, certo modo & ſigno: & ita apparuit & inuentum eſt. Tertiò quia antequam votum & ſuffragium dediſſet, dixit & confeſſus fuit coram pluribus amicis quòd non erat facultatis legalis, & timebat pœnam falſi.

Quarto quòd in aliis cathedris legalibus nunquam repertus fuit votum dediſſe, nec ſcriptum eſſe in Matricula. Quintò quia poſtquam votu... & ſuffragium dedit in prædicta cathedra, dixit & confeſſus fuit coram pluribus, qualiter ingreſſus fuit clauſtrum Rectoris & Conſiliariorum ſecretè, me illum non vidente ad opponendam exceptionem, & tandem pertranſiuit inter alios ſicut moneta falſa.

Sextò etiam & finaliter probaui alia quam plurima quæ hic non infero, per quæ mihi fuit adiudicata prædicta cathedra: & in gradu ſupplicationis fuit ſententia confirmata non tamen fuerunt fructus medij temporis, lite durante percepti, mihi reſtituti, ſed remanſerunt penes prædictum Doctorem de Velaſco, quia poſſidebat cum titulo, argumento textus *in lege iuſtè poſſidet Digeſtis de acquirenda poſſeſſione.* Fateor tamen quod aliquæ perſonæ ex timore conſcientiæ propriæ mihi reſtituerunt pluſquam mille aureos pro aliqua ſatisfactione damni & præiudicij, quod incurri propter iniuſta & illicita negotia contra me adhibita & commiſſa durante vacatura.

16 In qua proprietatis veſperorum, cathedra fauente gratia & miſericordia diuina, maxima & mihi poſſibili cura & ſolicitudine, legi per viginti annos à lucroſa aduocatione: & negotiis temporalibus me abſtibendo, & in reddenda vera & ſolida doctrina, & pauperibus incarceratis ſubueniendo omne tempus conſumendo. Ex quo licèt Doctor honeſta vita & legali ſcientia præditus plurima & ſingularia priullegia conſequatur: primum quia talis Doctor maximè actualiter legens in aliqua Vniuerſitate præcedente rigoroſo examine, approbatus à ſcholaſtico vel patricio & ſic ab antiquiore ſuæ facultatis de eius commiſſione inſignia Doctoratus conceduntur quæ principaliter ſunt quinque, ſcilicet aſcenſio cathedræ, in ſignum perfectionis acquiſitæ Doctrinæ, argumento textus *in capite multi* 40. *diſtinctione*, impoſitio byrreti cum floſculo rubeo in ſignum coronæ acquiſitæ in fortiſſimo certamine, non minus quam milites qui gladiis, clypeis & thoracibus defendunt rempublicam, argumento textus *in capite ſi quis virorum* 30. *diſtinctione, & in lege aduocati, Codice de aduocat. diuerſ. iudic. & in lege vnica, Codice de athletis.* Præſentatio libri clauſi & aperti, in ſignum ſapientiæ, in eius corde & pectore clauſæ, pro eruditione & doctrina totius mundi, argumento textus *in capite habeo librum* 16. *diſtinctione*, annuli ſubharratio in ſignum deſponſationis legalis ſapientiæ, argumento textus *in capite fœminæ* 3. *quæſtione* 5. oſculi exhibitio, in ſignum pacis & amoris Dei & proximi, argum. textus *in capite pacem de conſenſu diſtinctione* 3. & in terminis hæc inſignia ponit Gloſſ. ſingularis in iure iuncto textus *in clement. de Magiſtris*, & ibi communiter Doctores in locis ſuprà allegatis.

17 Secundum priuilegium eſt quia non debet in ius vocari ſine venia, & habet iudicem proprium & particularem ſcholaſticum, vt *in lege quoties, Codice de dignitatibus, libro ſecundo in authentic. habita, Codice ne filius pro patre. & in clem.* 1. *&* 1. *de magiſtris*, & vtrobique Doctores & tenet Bart. & alij *in leg. ſi libertus ff. de in ius vocando.*

Tertium priuilegium eſt: quia non poteſt incarcerari pro debito ciuili, ita probat textus *in lege medicos. Codice de profeſſ. & medic. libro* 10. & ibi Platea & communiter Doctores.

Quar

Quartum priuilegium eſt : quia non poteſt torqueri ſtantibus iudiciis , ita probat textus *in lege milites , Codice de quæſt.* & ibi notat Cynus Alber. & communiter Doctores textus *in lege ſi excepta. Codice de malefic. & mathem.* & ibi Salic. & alij Doctores & tenet Gloſſa ordinaria *in lege omnes §. præterea de epiſcop. & cleric.* Bartol. & communiter Doctores *in lege omnes iudices Codice de decurionibus , lib.* 19. Felin. *in rubric. de magiſtris.* & dixi & tenui *in materia delictorum capite* 13.

Quintum priuilegium eſt : quia pœnis plebeiorum affici non poteſt , ita probat textus *in lege deſertorem , §. pœna militari , ff. de re militari,* & tenet Gloſſa ordinaria *in lege* 1. *§. præterea, Codice de epiſcopis, & clericis* , & ibi communiter Doctores Baldus & alij Doctores *in capite cum quidam de iureiuran.*

Sextum priuilegium eſt : quia efficitur immunis & exceptus ab omnibus ſubſidiis , tributis, & muneribus perſonalibus quæ aliis plebeiis , & popularibus perſonis imponuntur , textus eſt *in lege medicos , Codice de profeſſione & medic.* textus *in lege prima Codice de immunitate publica, libro* 10. & vtrobique communiter Doctores.

Septimum priuilegium eſt : quia poteſt arma impune portare omni tempore , & loco prohibito ita probat textus *in dicta lege medicos,* & ibi Bartolus & communiter Doctores.

Octauum priuilegium eſt : quia debet ſedere cum ipſo iudice ordinario, in loco , vbi iudicium exercet , niſi compareat in ſua propria cauſa ita probat textus *in lege* 1. *Codice de officio ciuil. iudic.* & ibi Doctores & tenet in ſpecie Felin. *in rubric. de magiſtris.*

Nonum priuilegium eſt : quia excuſatur litigator à condemnatione expenſarum : item etiam excuſatur iudex in ſyndicatu , ſi litigauit vel proferat ſententiam ſecundum opinionem probabilis Doctoris , contra communem opinionem argumento textus *in capite vt debitus de appellatione, & in capite* 1. *de poſtul. libro* 7. & tenet Abb. *in capite* 1. *de poſtulat. prad.* Cardin. *in clem.* 2. *de magiſtris* 3. *columna, numero* 16. Baldus & alij Doctores *in lege fin. Cod. de pœna iudic. qui malè iudic.*

¶ Decimum priuilegium eſt : quia poteſt expellere fabrum D. vel malleantem iuxta domum ſuam, ita Gloſſa ordinaria *in lege* 1. *ff. ſoluto matrimonio in Gloſ. fin.* argumento illius textus & ibi tenet Bartolus & communiter Doctores præcipuè Iaſon *numero* 45. idem tenet Bartolus & alij Doctores *in lege* 1. *Codice de ſtud. liber verbis Roma. lib.* 11. cuius ratio eſt ne impediatur ingenioſa ſpeculatio litteralis, quæ tendit in fauorem publicum.

¶ Vndecimum priuilegium eſt : quia talis Doctor & vxor eius vidua , ſi non mutat ſtatum & filij, & deſcendentes eius gaudent omni illo commodo, priuilegio, dignitate , & prærogatiua qua vtuntur , & gaudent nobiles & claro ſanguine decorati : quia ſcientia nobilitat hominem ſicut antiqua progenies ita probat textus *in lege* 1. *§. eſt quadam Codice de variis & extra cognit.* textus *in lege proximus , Codice de proxim. ſacroſa etis ſcripturis libro* 12. textus iuncta Gloſſa *in lege ſocietas, §. ſocietas, ff. pro ſocio* , textus *in lege prouidendum , Codice de poſthum.* textus *in lege medicos, in lege magiſtros , Codice de profeſſione , & medic. libro* 10. textus *in clement. 2. de magiſtris* & vtrobique communiter Doctores & Petrus Lenanderius *in 6. volumine, tractatu 2. parte , de Doctor. priuil.*

¶ Duodecimum maius & excellentius priuilegium eſt : quod talis Doctor , qui legerit & docuerit in proprietatis cathedra. In vniuerſitate approbata: ſicut noſtra Salmantina per viginti annos iubilatus & illuſtrem veteranorum militum titulum & dignitatem acquirit ſicut dux , Comes ſpectabilis clariſſimus velut ille qui eſt ad latus principis, textus eſt *in lege vnica , C. de profeſſoribus qui in vrbe Conſtantinopolitana docentes legẽ meruerunt comitiuam libro* 12. & ibi Gloſſa ordinaria, Bartolus, Platea , & communiter Doctores textus *in lege vnica, Codice de comitibus & Archiatris ſacri Palatij , eodem libro* , & ibi etiam communiter Doctores textus *in lege* 1. *& per totum , ff. de priuilegiis veteranorum* , tenet etiam Bartolus *in proœmio , ff. veter.* 1. *columna , numero* 11. Alexander , & moderni , *in lege* 2. *§. ſi prius, ff. de vulgar. & pupill.* & idem expreſsè diſponit *lex* 8. *titulo fin.* 2. *parte,* & idem hodie diſponunt conſtitutiones noſtræ Vniuerſitatis. Et talem titulum & dignitatem licèt immeritus & indignus , ſolo fauore & gratia diuina conſequutus fui , quia in hac Vniuerſitate Salmanticenſi priùs omnes cathedras in iure ciuili ordinarias & ſalariatas habui & obtinui , duas quidem inſtitutionum, duas etiam Codicis & vnam quæ ſola eſt Digeſti veteris , & poſtea duas quidem proprietatis veſperorum , in quarum ſecunda legi per dictos viginti annos , in quibus principales materias totius iuris ciuilis perlegi & diſcurri, & eas poſui , & collegi in ſcriptura publica.

Aduertendum tamen, quod oportet, quod iſtud tempus 20. annorum quis legat continuò & non interpolatim : vt quis legat per certos annos in vna Vniuerſitate, & poſtea ſumpto officio diuerſo , vel ex alia cauſa vel impedimento deſinat legere ſine licentia, & ſpeciali mandato eius, & denique poſtea in eadem vel diuerſa vniuerſitate iterum velit legere & perficere, quia non ſufficit, ita probat textus valdè notabilis *in lege ſecunda, & tertia, Codice de his qui non impleuerint lib.* 10. & ibi tenent & commendant Doctor: tenet etiam Platea *in dicta lege vnica , Codice de profeſſ. qui in vrbe Conſtantinopolit.*

Circa prædicta tamen neceſſariò quæro , an Doctor factus & creatus à principe præferatur aliis Doctoribus ? Et reſolutiuè dico quod ſi eſt factus & creatus , præcedente rigoroſo examine, bene præfertur etiam aliis antiquioribus. Si verò ſolo verbo, non præfertur, argumento textus *in lege 2. ff. de albo ſcribendo, & in lege nemo , Codice de aduocand. diuer. iudic.* & in expreſſo ita determinat Romanus *in lege ſi verò §. de viris, ff. ſoluto matrimonio* 29. *falſis* , cum quo tranſeunt cæteri Doctor. tenet etiam & reputat ſingulare Iaſon *in lege* 2. *§. ſi prius , Digeſtis de vulgar. & pupillar. 3. columna , numero* 17. & Andreas Sicul. *in proœmio clement.* & Marianus Senenſis, *in capite qualiter & quando , de accuſatione, tertio notabili.*

Item etiam quæro , an talis Doctor , maximè iubilatus & illuſtris, præferatur militi , & ſic nobili ſanguine decorato ? Et certe vtraque pars poſſet de iure fundari. Sed ita eſt vera & notanda concordia , quòd in actibus militaribus præ-

feratur

feratur miles, in actibus verò Doctoralibus, & literalibus præfertur Doctor. ita singulariter determinat Felinus *in capitulo quarto de magistris*, & sequitur Petrus Lenanderius *in tractatu de Doctor & eorum priuilegiis 6. volumine 6. quæstione 3. part.* in actibus verò ambiguis & promiscuis similiter dicunt prædicti Doctores quòd præferatur Doctor, quasi ex præmio scientiæ literalis maximo labore, & propria virtute acquisito. Sed certè crederem militem ex antiquo, illustri, & clarissimo sanguine præferri: quia iura, & priuilegia eorum dicuntur magis antiqua perpetua, & immutabilia, & sic digna præponi altiori loco, argumento textus *in lege 3. ff. de interdictis & relegatis, & in lege 1. §. penultimo, ff. de aqua pluuiali arcend. & in lege diuo Marco, Codice de quæstionib. & in lege si Codice de tyronibus lib. 12. cum simil.*

Finaliter, & postremò, pro vera, propria, fructuosa & perpetua dignitate ineffabilis cœlestis gloriæ obtinenda, quæ cunctis rebus est præferenda, humiliter summum, & omnipotentem Deum, & dominum nostrum supplico, & lachrymis exoro, vt maximos, & continuos labores, quos in militia literali, & aliis rebus spiritualibus, & sæcularibus propter hunc finem sustinui, respicere dignetur: licèt tanto præmio non sunt condigni, sua tamen misericordia, & meritis passionis suæ, & intercessione beatissimæ Virginis Mariæ, & suæ Angelicæ annuntiationis, & aliorum aduocatorum meorum eam mihi concedere dignetur, Amen.

INDEX

INDEX

SEU REPERTORIUM EARUM RERUM, quæ in hoc opere continentur, ordine Alphabetico digestus.

ABortivus filius, vel ille qui vivus nascitur, tamen decedit intra 24. horas, vel declinans ad prodigium non rumpit testamentum patris, in leg. 13. n. 4. pag. 93

Absens quando potest accusari de iure communi in l. 76. num. 1. 461

Absens licet de iure communi non possit condemnari, possunt tamen contra absentem recipi testes ad perpetuam rei memoriam ibid. n. 4. 462

Absens in aliquibus casibus potest condemnari, num. 7. ibid. & quo modo hodie contra absentem procedatur, ibid. n. 8. 463

Absens ex integro audiendus est, licet post annum capiatur, vel ipse sponte se carceri tradat, ibid. num. 11. 465.

Absens si contumax est, processus contra eum factus valet, ac si in presentia fieret, ibid. n. 13. 466

Absens si innocens reperiatur, absoluendus est in sententia, & non condemnandus, ibidem, num. 14. 467.

Absens an possit à iudice pronuntiari inimicus offensi, vt offenso vindicta committatur, n. 15. 468

Accessus cum persona alterius sectæ est punibilis, & qua pœna puniatur, in l. 80. n. 26. 480

Accessus contra naturam, qua pœna puniatur, leg. 80. num. 32. 481

Accessus per vim, tamen sine raptu, qua pœna puniatur, n. 41. 485

Accessus carnalis ante matrimonij constitutionem iure naturali non erat punibilis, in l. 80. n. 1. 475

Accessus quilibet præterquam matrimonialis, est punibilis, n. 4. ibid.

Actio quæ competit vxori pro petenda dote à marito vel hæredibus eius, in l. 50. n. 37. 405

Actio personalis & executoria durat per 20. annos l. 63. num. 2. 436

Accipiens rem, vt eam obseruet, detentare dicitur, in l. 45. num. 7. & quis contractus sit præsumendus, ibid. 237

Accusatore absente reo tamen præsente potest ferri sentia, in l. 76. n. 2 461

Accusare de adulterio quis potest, l. 80. num. 49. 489.

Aditio hæreditatis inducitur per petitionem ipsius, in l. 45. n. 154. 320

Aduocatus quando possit exercere officium suum, & quando potest percipere salarium, l. 2. n. 5. 7

Adultus etsi curatorem habeat, testari potest, in l. 5. num. 5. 10

Adulterij pœna quæ sit tam de iure communi quàm regio, l. 80. n. 47. 489

Adulterium an committatur cum sponsa alicuius, n. 46. pag. 488. versic. *Dubium tamen est.* Et an adulterium committatur quando matrimonium est inualidum, n. 48. 489

Adulterium qualiter probetur, ibid. n. 50. 490

Adultera mulier quas excusationes habeat, num. 71. 494.

Ædificium in re mea factum palam, quo remedio destrui possit, in l. 46. n. 21. 365

Ædificium factum post nuntiationem noui operis, destruendum est sumptibus ædificantis, ibid. num. 33 369.

Alienatio fundi dotalis licèt dominium non transeat in accipientem, transit tamen possessio, in l. 45. num. 26. 248.

Alienigena quam formam debet adhibere in testamento suo si diuersa sit forma quàm in patria sua. in l. 3. n. 20. 14.

Alimenta an relinqui possint filiis spuriis & incapacibus in l. 9. n. 37. fol. 75. in quanta quantitate debeantur ista alimenta, ibid. n. 40. 79

Alimenta filiis naturalibus & spuriis debita morte non finientur contra naturam alimentorum, ibid. n. 42. ibid.

Alimenta fratribus quis præstare teneatur, frater maioratusque successor, vel mater diues, in l. 40. num. 75 212.

Alienari an possint bona maioratus, leg. 20. num. 81 216.

Alienari bona maioratus ex causa dotis, vel alia causa pia an possint, l. 40. n. 87. 220

Alienare pater transiens ad secundas nuptias bona quæ habuit ab vxore non potest, l. 14. n. 5. 95

Alienata re certa in quo fuit facta melioratio an censeatur ex eo reuocata melioratio, leg. 19. numero 5. 114.

Appellatio in causa falsi non admittitur, in l. 83. n. 14 501.

Appellatio non habet locum in causa possessionis in l. 45. n. fin. vbi notabiliter declaratur, 334

Index Rerum.

Appellari an poſſit à ſententia data in cauſa dotis, in l.50. num.54. 415
Aquam dominus molendini an continere poſſit in ſui vtilitatem, licet alteri damnum faciat in l.46. n.12. verſic. *ex quibus apertè*, 361
Argumentum de feudo ad maioratum an valeat, l.40. num. 77. 213
Arbitri ſi plures ſint, vnus ſine alio an iudicare poſſit, l.38. num.4. 174
Arrha in matrimonio quid ſit & quid operetur, in l.40. num.12. 392
Arrha non exced t decimam partem bonorum mariti, ibid. num.13. 215
Arrharum donatio mortua vxore tam ex teſtamento quam ab inteſtato pertinet ad hæredes vxoris, & corrigitur lex fori quæ contrarium volebat, in l.50. num.14. verſicul. *vnum tamen eſt*, 393
Arma portans ſi ſtatuto caueatur vt cum eis inuentus ea amittat, intelligi debet ſi cum eis apprehendatur, in l.45. n.48. 260
Arma portans in loco prohibito viſus à iudice vel executore, ſi aufugiat & ſe recipiat in locum tutum, & à iudice vel executore inſequatur, poterit iure eis exſpoliari, ibid. 306
Aſcendens grauatus de reſtituenda hæreditate vnam tantum deducit quartam, in l. 3. num.85. 27
Aſcendentes ſuccedunt ſecundum gradus prærogatiuam, in l.6. num.5. 46
Aſcendentes ſi ſuccedant deſcendentibus ſuccedunt in ſtirpes, & non in capita, ibid. num.9. 48
Aſcendentes an poſſint renuntiare ſucceſſioni filiorum, in l.22. num.3. 117
Aſcendentes an conferre teneantur, quæ habuerunt à filiis, l.29. n.9. 148
Authoritas tutoris neceſſaria eſt pupillo ante obligationem, nec ſufficit ſi poſtea ſequatur, in l. 42. num. 1. 230.
Auus paternus ſi concurrat in ſucceſſione nepotis cum auo materno, an fiat diſtinctio bonorum vel æqualiter ſuccedant, in l.6. num. 7. fol. 46. & vide, n.16. ibid. 50

B

BAccalaureus non poteſt creari niſi per quinquennium ſtuduerit, in l.2. n.7. 8
Bona hodie in dubio non præſumuntur vacantia, l.45. num.2. 235
Bona quæ ſunt conferenda, quæ ſint, in l. 29. num. 10. 149.
Bona nulla habens an teſtari poſſit, l.3. num.17. 13
Bona quæ filius acquiſiuit in vita patris ex ſua induſtria an conferatur inter fratres in l.29.num.24. verſic. *duodecimò infero*, 155
Bona ſi non appareant propria mariti, præſumuntur ſuperlucrata, in l.50.n.70. 424

C

CAſtitas, & pudicitia conſiſtit in matrimonio, l.80. num.3. 475.
Captatoria voluntas quæ dicatur, l.31. n.1. 166
Captatoria voluntas vt valeat lege an fieri poſſit, ibid. num.5. 167.
Caſtrum vel fortalitium ſine principis licentia ædificari non poteſt, in l.46.n.5. fol.758. Et an poſſit illud reficere, ibid. n.15.362
Caſus in quibus aliquis detentare dicitur, l.45. num.7. 137.
Cauſa an ſit neceſſaria ad acquiſitionem poſſeſſionis, l.45. n.27. verſic. *Nunc*, 249
Cæcus cum qua ſolennitate teſtatur, l.3.n.51. 21
Cenſuarius quis dicatur, & quid ab emphyteuta differat, l.68. n.2. 444
Cenſus imponi poteſt ſine fundo vel domo, ſed tantum ſuper perſona eod.num. verſicul. *Imo quad magis eſt*, ibid.
Ceſſio bonorum quomodo fiat hodie, & quis ſit eius effectus, l.79.n.3. 472
Ceſſio bonorum an ex debito deſcendenti ex delicto locum habeat, ibid. n.33. ibid.
Ciuitas an poſſit concedere licentiam vt molendinum fiat in flumine publico, l.46. n.11. 360
Clauſulæ codicillaris tacitæ vel expreſſæ plures ſunt effectus, l.3. n.75. 25
Clauſa codicillaris in teſt. inter liberos cenſetur appoſita, & cuius ſit effectus, l.3. num.63. 23
Clauſulæ codicillaris effectus, ibid. n.65.24
Clauſula codicillaris in plurimis caſibus cenſetur appoſita, licet non ponatur l.3. n.74. 25
Clauſula codicillaris habet tunc effectum vt cenſeantur grauari venientes ab inteſtato reſtituere hæreditatem per viam fideicommiſſi, in l.3. n.77. 26
Clauſula derogatoria ſecundi teſt. facit non reuocare primum ſi in ſecundo teſt. nulla fiat mentio prioris clauſulæ, in l.3. n.92. 28
Clauſula codicillaris in quibus caſibus cenſetur appoſita à iure, licet expreſsè à teſtatore non opponatur, in l.24. n.3. verſ. *Item adde*. 139
Clauium traditio poſſeſſionem rerum ſub clauibus contentis transfert ſi fiat in præſentia domus, vel rei vbi res ſunt clauſæ in l. 45. num. 60. & 61. 265.
Clauſula conſtituti transfert poſſeſſionem in eum cuius nomine quis ſe poſſidere conſtituit ciuilem & naturalem, ſi eam conſtituens habet, vel naturalem tantum vel ciuilem, ſi altera careat conſtituens in l. 45. num. 78. 273
Clauſula conſtituti tranfert poſſeſſionem etiamſi conſtituens per actum fuiſſet poſſeſſionem conſequutus, ibid. num.81, 275
Clauſula conſtituti in venditione efficit rem non eſſe integram, vnde ſolo conſenſu ab ea diſcedi non poteſt ſi deeſt neceſſarius actus retro ſimilis, ibidem eodem num. ibid.
Clauſula conſtituti transfert poſſeſſionem quoties is in cuius ratihabitio ſequitur, ibid. num.82. ibid.
Clauſula conſtituti transfert poſſeſſionem ſi conſtituens tempore conſtituti actualiter poſſidebat nec ſufficit ſi poſtea cœperit poſſidere, in l.45. num.84. 277.
Clericus filius an vſumfructum ſuorum bonorum patri debeat, in l.48. n.7. 278
Codicillorum forma, l.3. num.66. 24
Cognati de iure ciuili non admittebantur ad ſucceſſionem, l.8. num.3. 52
Collaterales & conſanguinei vſque ad quem gradum ſuccedant ab inteſtat, ibid. n. 5. ibid. & quid in ſucceſſione indiuiſibili, & ſic in maioratu, ibid. num.6. ibid.
Collaterales alij vltra fratres & filios non habent hanc prærogatiuam vt vtrinque coniuncti admittantur, ibid. num.8. 54
Collaterales an ſuccedant habita diſtinctione bonorum, l.8. n.8. verſic. *ſi verò concurrat*, ibid.
Collatio quibus modis in iure accipiatur, l.29. num.1. 144.
Collationis inductiuæ rationes, ibid. n.2. Ibid.
Collatio vt fiat quæ requirantur, l.29. n.31. 159
Collatio & ius conferendi transfertur ad hæredes, l.29. num.37. 161
Colonus vel inquilinus ad longum tempus poſſidet naturaliter,

turaliter, l.45.num.100. in verſic. *Item etiam colonus, vbi latè declarat*, 290
Communis opinio quando eſt ſequenda, l.1.n.9. 4
Committere diſpoſitionem ſuorum bonorum alteri an quis poſſit & valeat, l.32. n.2. 168
Commiſſ. hodie an de omnibus bonis poſſit diſponere vel de quinto tantum, ibid. Ibid.
Commiſſarius teſtamenti quod tempus habeat ad condendum teſtamentum, l.33. n.1. 169
Commiſſario an poſſit concedi licentia à teſtatore & vltra tempus à lege conceſſum poſſit teſtamentum facere, ibid. n.2. 170
Commiſſarius an poſſit moram purgare poſt tempus definitum à lege ibid. n. 3. & an poſſit reſtitui commiſſarius ſi ignorabat hanc facultatem ſibi eſſe conceſſam, ibid. num.4. Ibid.
Commiſſarius an poſſit reuocare teſt. factum à ſuo defuncto, in l.34. num.1. Ibid.
Commiſſarius ſi fecit teſtamentum an poſſet illud mutare intra tempus definitum à lege l.35. n.1. 171
Commiſſarij plures ſi ſunt nominati vel executores teſtamento an vnus poſſit officium ſecum ſine aliis exercere, l.38. num.1. 173
Concluſio interdicto vti poſſidetis, qualis eſſe debeat, l.45. num.173. 331
Concubina clerici qua pœna puniatur hodie, l.80. n.19. 479.
Concubina clerici ſi ſit coniugata non punitur, ibid. num.20. Ibid.
Concubina clerici non punitur, & ſi clericus ad eam acceſſum habeat, ſi non probetur publicè eam habuiſſe pro concubina, ibid. n. 22. Ibid.
Condemnatus ad mortem poteſt teſtari, l.4. n.1. fol.39. neque efficitur ſeruus pœnæ, n.3. Ibid.
Condemnatus ad mortem an habeat teſtamenti factionem paſſiuam, ibid. n.6. 40
Condemnatus nulla bona habens an poſſit relinquere tutorem filiis ſuis, in l.4. num.5. ibid.
Condemnatus an poſſit contrahere, ibid. n.8. 43
Condemnatus ad mortem ciuilem an poſſit retrahere rem pro tanto, l.70. n.11. 453
Condemnatio in interdicto vti poſſidetis, pro turbatione præterita tantum facienda eſt pro vno anno non verò in amplius tempus eſt extendenda, & quomodo ſit computatio facienda, l.45. num.176. & ibi declaratur, 333
Conditio ſi 2. non nupſerit; an valeat hodie poſita à marito vxori ſuæ, l.14. n.8. 97
Conditio à marito vel ab alio vxori poſita ſi caſtè vixerit & honeſtè an cenſeatur defecta conditio ſi mulier nupſerit, ibid. n.9. Ibid.
Conductio facta à domino rei ab emptore vel donatario ipſius rei transfert poſſeſſionem in eoſdem, in l.45. num.66. 267
Conductio facta hæredi ab inquilino, transfert in hæredem poſſeſſionem, ibid. n.67. 268
Conferuntur quæ habita ſunt à patre in vita, non verò habita ex teſt. l.29. n.4. 146
Conferre tenentur deſcendentes quibus ab inteſtato debetur legitima, l.29. n.6. Ibid.
Conferre an teneantur aſcendentes, ibid. n.9. 148
Conferri quæ bona debeant, ibid. n.10. 149
Confeſſio facultatis factæ an inducat probationem quando confeſſio eſt facta in articulo mortis, in l.83. num.15. 501
Confeſſio mariti de dote recepta ei præiudicat niſi opponat exceptionem non numeratæ dotis creditoribus tamen eius non nocet niſi probetur actualis dotis numeratio, l.45. n.86. 278
Confeſſio partis in inſtrumento contenta quæ dicitur poſſeſſionem alteri traditam etiamſi fiat in abſentia rei, aduerſus confitentem probat non tamen aduerſus tertium, ibid. n.86. Ibid.
Confiſcari an poſſint bona maioratus, in l.40. num.91. 225.
Confiſcatis bonis an poſſit quis teſtari, l.4. n.5. 40
Computatio in quibus caſibus locum habeat, & quid à collatione differat: l.29. n.38. 161
Conſanguineus an poſſit cum bona conſcientia inſtituere extraneum & omittere venientes ab inteſtato, l.8. num. 4. 52
Conſanguinei vtrinque coniuncti an præferantur vterinis in ſucceſſione, ab inteſtato, ibid. n.7. 53
Conſanguineis an ſpurij ſuccedere poſſint, l.9.n.47.48. 81.
Conſanguineus infrà 9. dies an teneatur declarare voluntatem ſi velit retrahere vel non & ſi declarat voluntatem ſuam non poteſt poſteà variare, l.70. n.14. 453.
Conſanguineus ſi non retraxit rem in 1. venditione, an poſſit poſtea retrahere ſi reuerſa eſt iterum res ad 1. venditorem conſanguineum, ibid. n. 24. 456
Conſanguineus qui ius retrahendi habet, an perdat ius ſi eo præſente & tacente res vendatur, ibid. n.26. 457
Conſenſus filij vel patris vt non inſtituatur, an valeat vt poſtea teſtamentum non rumpatur, in l. 22. n.5. 120.
Conſtituens ſe poſt mortem ſuam nomine alterius poſſidere, non transfert in eum poſſeſſionem poſt mortem, in l.45. n.89. 279
Conſtituens ſe alieno nomine poſſidere ſi tantum nudam detentionem habeat eam tranſit in eum, in cuius fauorem ſit conſtitutum, l.45. n.90. Ibid.
Conſuetudine, & lege deficiente recurritur ad rationem naturalem, l.1. num.9. 4
Conſuetudo qualiter inducatur, l.41. n.4. 229
Conſuetudo ſeruatur deficiente l.in l.1.n.8. 4
Contractus ſimulatus etiam iuratus nullus eſt quoad tranſlationem dominij, & tamen quoad tranſlationem poſſeſſionis, l.45. n.27. 249
Contractus conditionalis conditione pendente non transfert in accipientem retum dominium ſed poſſeſſ. l.45.n.31. 251
Contractus an prohibeatur inter patrem, & filium ſpurium, l.9. n.33. 76
Correctio inſtrumenti in margine facta non vitiat inſtrumentum etiamſi litera ſit omninò ſimilis, l.45. num.146. 316
Creditor propriè dicitur poſſidere ius quod habet in oblig. perſonali, l.45. num.129. 310
Cuſtos carceris ſi habeat acceſſum ad mulierem incarceratam, qua pœna puniatur, l.80. n.25. 480

D

DElator alicuius taciti fideicommiſſi ratione hæreditatis incapaci relictæ quod præmium ex ſua rrlatione reportet, in l.9. n.31. 75
Debita prædeceſſoris an ſucceſſor teneatur ſoluere, in l.40. num.72. 209
Delegati iudices an omnes ſimul vel vnus tantum poſſint iudicare, in l.38. num.2. 174
Decretum iudicis an requiratur quando fit alienatio rei filij cuius eſt lege legitimus adminiſtrator pater, in l.48. num.18. 382
Debitor fugiens ad Eccleſiam an gaudeat immunitate Eccleſiæ, in l.79. n.5. 472
Decretum iudicis an alienatione rerum immobilium præcedere debet, nec ſufficit ſi poſtea ſequatur, in l.42. num.1. 230

Detentatio quid ſit in l.45.n.6. 237
Detentationis octo caſus, l.45. n.7. ibid.
Detentationis effectus, ibid. n.11. 239
Detentatio an ſolo animo retineatur, leg. 45. num.15. 240.
Detentatio in præſentia rei per clauſulam conſtituti transfert ſuam detentationem in alium l.45. num.16. ibid.
Delinquens in territorio vnius iudicis an poſſit capi à iudice vel executore in territorio alicuius iud. remiſſiuè in l.45. n.48. 260
Depoſitarius vendens rem depoſitam & tradens tenetur tanquam doloſus depoſitarius, ſecus ſi vend. & non tradat in l.45. n.04. 285
Diſpenſatio vt poſſit aliquis habere duo beneficia curata operatur etiam reſpectu beneficiorum quæ ante dlſpenſationem obtinuerit, l. 42. n.2. 230
Diffinitio poſſeſſionis in l.45. n.17. 241
Differentiæ inter interdictum quorum bonorum & remedium, *l. fin. Cod. de edicto diui Adriani*, in l. 45. num.152. 319
Differentiæ inter petitionem hæreditatis & interdict. quorum bonorum in l. 45. n.167. 327
Diſtributio facienda inter pauperes in dubio fieri debet inter paupetes domicilij vbi habitat defunctus in l.32. n.4. 169
Dies nouem dati ad retrahendum ex forma legis regiæ an computentur à tempore traditionis, in l.70. n.17. 454.
Dies 9. dati ad retrahend. an currant de momento ad momentum, in l.70. n.25. 456
Dignitas ducatus vel marchionatus à rege conceſſa alicui an poſt mortem poſſeſſoris expiret, & bona diuidantur inter hæredes vel remaneant inalienabilia & indiuiſibilia, vt ad maiorem iure maioratus perueniant in l.40.n.12. 180
Diuiſione bonorum facta in vita ſi vni ex filiis maior quantitas tradatur an cenſeatur melioratus in tertio & quinto bonorum vel ſaltem in illa quantitate quæ excedit ſummam aliorum, l. 17. n.21. 111
Doctorum priuilegia, l.83. n.16. 502
Doctor an militi præferatur ibid. n.18. 503
Dominus in ſua propria re ædificare poteſt ad libitum voluntatis, l.46. n.6. fol.359. ibid. de limitationibus quando ædificium tendit in præiudicium vicini, n.7. & 8.. ibid.
Dominus an poſſit quod protectum & immiſſum eſt in domo ſua tollere propria authoritate, in l.46. n. 19, 364.
Domus particularis ſi minatur ruinam, refici poteſt facta denuntiatione à quolibet de populo & ſi expenſis domini refici non poſſit, refici debet expenſis reipublicæ aſſignato termino domino, aliàs domus à republica vendicatur, in l.46. n.16. verſ. *pro qua declaratione, &c.* 363
Domicilium mariti an vxoris ſit attendendum quando diuerſa ſtatuta obſeruantur in vno & alio, in l.50.n.75. 426.
Dominium medietatis lucrorum an conſtante matrimonio tranſeat ipſo iure in vxorem, ibidem, num. 76. 427.
Dominium iure gentium fuiſſe inuentum, in l.45. n.2. 235.
Dominium de iure ciuili rebus immobilibus multis modis quæritur, ibid. n.4. 236
Dominij definitio, ibid. n.5. ibid.
Dominium ex pluribus cauſis quæri non poteſt, ibid. n.97. 2[illegible].
Dolus futurus remitti non poteſt, l.9. n.16. illatione 1. 69.
Domino cui per ſeruum hæreditas quæritur competit remedium *legis final. Cod. de edict.* in l.45. num.142. 314.
Donatio ob cauſam conferenda, ſimplex verò & pura non l.29. n. 12. 150
Donatio propter bene merita filio facta an conferatur, in l.29. n.23. 154.
Donatio facta filio in poteſtate ſine cauſæ adiectione an conferatur, leg. 29. n.26. 156
Donatio ſimplex an in dubio cenſeatur facta pro legitima, ibid. n.28. ibid.
Donatio ſimplex an computetur in legitimam prius, & de reſiduo cenſeatur melioratus, vel melioratio intelligatur in tota donatione, vltra eam habeat legitimam ibid.n.30. 154
Donatio ſimplex hodie filio facta ſtatim valet ſi traditio ſequatur, ibid. verſiculo. *Item etiam ex prædicta lege, &c.* ibid.
Donatio propter nuptias facta nepoti an computetur patri eius in legitima ſua, 163
Donatio omnium bonorum præſentium & futurorum piæ cauſæ fieri an poſſit in l.69. num.6. 447
Donatio facta alicui ſub conditione, vt poſt mortem perueniant bona donata ad tertium an poſſit in præiudicium tertij donator illam donationem reuocare, effectu in l. 40. n.2. 186
Donatio quæ dicitur ſponſalitia largitas, quid & de eius in l.50.n.1.& 2. 386
Donatio ante nuptias quæ dicatur, & de eius effectu l.50. num.9. 390
Donatio ante nuptias, & dos quid differant, ibidem, num.11. 391
Donatio inter virum, & vxorem an valeat in l.50.n.64. 420.
Donatio inter virum & vxorem quando motte confirmetur, ibid.n.65. 421
Donatio facta & tradita re, an reuocari poſſit, præcipuè ſi res conſumpta ſit per donatarium ibid. n. 67. 423.
Donatio facta concubinæ an valeat, ibidem, num. 68. n.1. 424
Donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum, non valet præſentium tamen quando valeat. in l.69. 445.
Donatio omnium bonorum an valeat ſaltem in aliqua parte, ibid. n.2. 446
Donatio omnium bonorum an valeat ſi reſeruatur donatori aliqua res, ibid. n.3. 446
Donatio omnium bonorum an firmetur iuramento, ibid. num.4. ibid.
Donatio omnium bonorum mortis cauſa facta an valeat, ibid. n.5. 447
Donatio inter virum, & vxorem non transfert dominium, ſed bene poſſeſſionem l.45.n.31. 251
Donatio præſumitur facta traditione alicuius rei ſi donans ſit diues & res tradita modica, & recipiens pauper, in l.45. n.59. 264
Donatio facta filio incapaci & filio capaci an portio incapacis accreſcat capaci. in l.9. n. 34. 76
Donatio facta filio in poteſtate quando valeat, in l. 17. num. 4. & quid in filio emancipato. ibid. num. 5. 104.
Donato inſtrumento alicuius rei cenſetur, & ipſa res donata, l.45. n.59. 265
Dos data filiæ, vel donatio propter nuptias data filio conferuntur, in l.29. n.13.& 14. 158
Dos inofficioſa an conferenda etiam inuita filia, & genero, in l.29. n.34. 159
Dos inofficioſa vel donatio inofficioſa an tempore conceſſionis vel tempore mortis computentur, ibid.n.35. 160.
Dos & donatio propter nuptias facta filiis an computentur

tentur nepotibus in legitima mortuis parentibus, in l.29.n.40. 162
Dos quid ſit, & cuius effectus, in l. 50. n.15. 394
Dos à quocumque promitti poteſt & poſſunt in dotem omnia bona dari ibid. n.15. ibid.
Dos promiſſa habet in ſe tacitam conditionem, ſi matrim. ſequatur. ibid.n.18. ibid.
Dos poteſt incipere à traditione, & à promiſſione, ibid. num. 19. ibid.
Dos incipiens à promiſſione non transfert dominium ſine traditione, ibid. n.27. 399
Dos data ab extraneo vel coniuncto ſoluto matrimonio cui ſit reſtituenda an mulieri vel dotanti, ibid. n.28. ibid.
Dos data ab extraneo an repeti ab ipſo poteſt, ſi maritus vergat ad inopiam, ibid. n.34. 404
Dos conſiſtens in ſpecie æſtimata vel inæſtimata dominium eius transfertur in vxorem lex 50. numero 42. 408.
Dos conſiſtens in ſpecie vel in re æſtimata tali æſtimatione quæ facit emptionem eius, effectus eſt vt dominium transferatur in maritum, adeo vt non teneatur ipſe niſi ad æſtimationem, ibid. n. 44. 409
Dos intra quod tempus ſoluto matrimonio vxori vel hæredibus eius eſt ſoluenda ibid. n. 46.& an illo tempore maritus lucretur fructus, ibid. n.47. 411
Dos ſi non ſoluitur ſoluto matrimonio an illo tempore ſit mulier alenda ab hæredibus mariti, ibid. n.48. ibid.
Dos an exigenda ſit in loco. & domicilio mariti vel vxoris. ibid. n.50. 413
Dos confeſſata an probet receptionem dotis ibid. n.52. ibid.
Dos putatiua an habeat priuilegia dotis veræ,ibid. n.56. 416.
Dotare filiam ſpuriam an pater poſſit in l.9. num. 44. 80.
Dotis cauſa alienari an poſſint bona maioratus in l. 40. n.87. 220.
Dos legatum an purum vel conditionale ſit, in l. 50. n. 29. 400.
Dote non ſoluta marito an debeantur vſuræ, in l. 50. n.30. 401
Dote non ſoluta maritus alere vxorem non tenetur.ibid. num.31. ibid
Dotem repetere conſtante matrimonio vxor quando poſſit ibid. n.33. verſ. *Item quæro.* 402
Dotis cauſa an ſit mixti fori: vt de ea poſſit cognoſcere iudex ſæcularis & Eccleſiaſticus, ibid. n.53. 415
Dotalis res an alienari poſſit per maritum vel vxorem, ibid. n. 57. 417
Duo teſtes in quacunque cauſa ſufficiunt, in l.3. n.24. 14.
Duo filij nati ex vno ventre ſimul taliter, quod non cognoſcitur quis prior ſit, quis præferatur. in l. 40. n.68. 205

E

EFfectus reſultantes ex detentatione, l. 45. num.12. 239.
Electio incertæ perſonæ de certis bene poteſt committi, in l.31. n.4. 166
Electio legatarij quando poſſit hæredi vel alteri committi in l.40.n.48. 195
Electus ab hærede in aliqua re de iuſſu teſtatoris non cenſetur eam capere ab ipſo hærede ſed à teſtatore, in l.40. n.49. verſ. *item adde.* ibid.
Electione ſemel facta à commiſſario an poſſit reuocari, in l.40. n.50. 190
Emancipato filio vſusfructus bonorum ſuorum patri acquiritur in medietate tantum,in l.48. num. 6. 378
Emphyteoſis conceſſa à patre vni filio tantum an conferatur inter alios ſaltem æſtimatio,in l.29.n.21.verſ. *Item ſubinfero.* 154
Emphyteota vendens rem irrequiſito domino non incurrit pœnam ſi dominus ratam habuerit, in l. 45. n.93. 283
Emphyteota vendens rem emphyteoticam ſine conſenſu domini non cadit à iure ſuo niſi ſequatur traditio, in l.45. n.94. 285.
Emphyteota poſſidet naturaliter, 45. n.100. 289
Emptor primus cui fuit tradita poſſeſſio fictè præferetur ſecundo cui verè fuit res tradita quòd ibi ampliat, in l.45. n.92. 283
Emptor ſecundus purus cui verè vel fictè purè fuit tradita res, præfertur primo conditionali cui fictè fuit res tradita ſub conditione licet conditio adimpleatur, in l.45. num. 93. 284
Error adhibitus à teſtatore, in inſtitutione rumpit teſtamentum, & quid in legatis in l. 24. num. 1. verſ. *Decimo & finaliter, &c.* 138
Excommunicatus an teſtari poſſit, in leg. 3. num. 15. 13.
Executores teſtamenti duo vel plures nominati an vnus ſine alio poſſit officium exercere, l.38. n. 1. 173
Exequendi ius præſcribitur decem annis, l. 63. num. 1. 436.
Exhæredatione filij rumpitur teſtamentum, l.24. num. 1. verſ. *Septimo & princ.* 138
Expenſæ quas pater & mater facit pro filio in ſtudio an conferantur in l.29. n.16. 152
Expenſas in rebus dotalibus factas an maritus repetere poſſit, in l. 50. num. 51. 413

F

FActi obligatio ſuccedit ad intereſſe in l. 40. num. 14. 182.
Familia vſque ad quem gradum cenſeatur vocata & de intellectu text. *in authent. de reſtitutione fideicommiſſi;* in l.40.n.45. 194.
Falſitas crimen eſt publicum, & quæ ſit eius pœna, in l.83. n.1.& 2. 498
Falſam monetam fabricando committitur falſitas & qua pœna puniatur. ibid. n.3. ibid.
Falſam monetam ſi quis non fabricauit ſed raſerit vel diminuerit qua pœna puniatur, ibid. n.4. ibid.
Falſam ſcripturam conſcribendo committitur falſum. ibid. n.6. 499
Falſitas committitur quando quis mutat ſuum nomen vel cognomen ad decipiendum alium, ibid. num.11. 500.
Falſi pœna qualis, ibid. cod. n. ibid.
Falſitatis confeſſio facta in articulo mortis an inducat probationem, ibid. n.15. 501
Fatuus teſtari poteſt & quid à mente capto differat in l.3. n.9. 11
Feudum & maioratus æquiparantur in iure,in l.40.n.77. 213.
Feudo priuatur vaſallus per alienationem ſequuta traditione l.45. num. 94. verſ. *Quarto* & num. 95. 285
Fœmina teſtis an poſſit eſſe in omni cauſa l.3. num. 25. 15.
Fœminæ an in codicillis teſtes eſſe poſſint ibid. num.70. 25.
Fœmina ſtantibus maſculis ſuccedere in regno non poteſt in l.40. n.8. 179
Fœminæ ſi ſint vocatæ in defectum maſculinorum, & extincta eſt linea maſculina & ſtat fœmina, & in ea eſt maſculus natus ex fœmina & ex alia parte fœmina in pari gradu, quis eorum præferatur, l.40. n.63. 201.

Fœmina bis contrahens matrimonium an puniatur quemadmodum vir, in l. 80. n. 28. 481
Fictiones duæ circa eandem rem & perſonam non poſſunt concurrere, in l. 45. n. 81. & n. 91. 275. 281
Fideicommiſſum relictum poſt mortem non poteſt in vita reſtitui quando incertis perſonis relictum eſt, in l. 17. n. 7. 105
Fideicommiſſatio vniuerſali cur hæreditas verbo fuit reſtituta competit remedium legis fin. *Cod. de edicto diui Adriani*, in l. 45. n. 138. 313
Fideiuſſor an obligari poſſit pro dote promiſſa, in l. 50. n. 26. fol. 398. quid tamen in dote reſtituenda à marito an obligari poſſit ipſe maritus ibid. n. 26. in medio. 399
Fideiuſſor qui interceſſit pro re dotali vendita an teneatur efficaciter re euicta per mulierem vel eius hæredes, in l. 50. n. 60. 419
Filius grauatus reſtituere hæreditatem an duas quartas detrahere poſſit, in l. 3. n. 80. 26
Filiusfam. hodie teſtari poteſt, l. 5. n. 1. 43
Filiusfam. ſi decedat in alio regno an poſſit ibi teſtari, ibid. n. 2. 44
Filij fratrum ſuccedentes ab inteſtato patruo ſuo an ſuccedant in ſtirpes vel in capita, l. 8. num. 11. & 12. 55. & 56.
Filius naturalis quis dicatur, in l. 9. n. 1. 63
Filij nati de vnica concubina retenta in domo præſumuntur filij, licet non recognoſcantur à patre, ibid. num. 2. ibid.
Filij domi nati præſumuntur mariti licet mater illud neget, ibid. n. 2. & 3. 64
Filij naturales olim in quo ſuccedebant, & in quo hodie ibid. n. 4. ibid.
Filij naturales ex teſtamento an ſint ſucceſſibiles, ibid. num. 5. ibid.
Filij nati ex damnabili acceſſu an ſuccedant patri vel matri in l. 9. n. 13. & quis dicatur natus ex damnabili acceſſu, ibid. n. 14. 67
Filius ſacerdotis vel monialis, an ſit ſucceſſibilis ex teſtamento vel ab inteſtato, ibid. n. 15. 69
Filij ſpurij an aliquo modo tuto in conſcientia poſſint habere bona à patre, ibid. n. 18. 70
Filio naturali decedente, relicto alio fratre legitimo & naturali, & relicto fratre naturali tantum quis eorum præferatur in ſucceſſione, l. 9. n. 49. 82
Filius natus ex concubina an legitimetur per ſubſequens matrimonium quando extant filij legitimi, & naturales, in l. 9. n. 60. 87
Filius vel deſcendens an poſſit tertiam partem bonorum quam extraneo relinquere, in leg. 19. num. 4. 114.
Filius melioratus non tenetur recipere pretium neque æſtimationem ſuæ meliorationis l. 20. n. 3. 115
Filius ſi recepit legitimam in vita bene poteſt renunciare ſucceſſioni patris, imo ſi filius ſit præteritus non agit contra teſtamentum patris, in l. 22. n. 4. 119
Filius qui renuntiauit, etiam cum iuramento ſi nulli alij extant filij an ſuccedere poſſit non obſtante renuntiatione, in l. 22. n. 12. 126
Filius qui renuntiauit hæreditati patris, etſi non poſſit ſuccedere eius patri, tamen benè ſuccedit quando hæreditas iam ad alium peruenit, in l. 22. n. 13. ibid.
Filius qui gerendo negotia patris diſſipauit bona aliqua, vel ea ſurripuit an teneatur ea bona conferre, in l. 29. n. 25. 155
Filio ſi eſt commiſſa electio vt poſſi meliorare quem velit, ſi filius moriatur antequam eligat, ipſe cenſetur melioratus, in l. 31. n. 4. verſ. *Iuxta prædicta tamen.* 167
Filius maſculus licet ætate minor an præferatur fœminæ maiori natu, quando fœmina non eſt excluſa, in l. 40. n. 62. 201
Filius natus ante poſſeſſionem dignitatis vel maioratus an præferatur filio ſecundo nato po dignitatem adeptam, in l. 40. n. 67. 205
Filius ſemper eſt in poteſtate patris de iure antiquo: hodie tamen ſi vxoratus eſt efficitur ſui iuris, in l. 47. n. 1. & 2. 373.
Filius clericus an debeat vſumfructum ſuorum bonorum patri, in l. 48. n. 7. 378
Filius familias vt adeat hæred. requiritur quod patris licentia præcedat, in l. 42. n. 1. 230
Filius familias ſine licentia patris, non poteſt eſſe in iudicio, ibid.
Filis exhæredatus an retrahere poſſit rem patris, & quid de illo qui renuntiauit hæreditati paternæ, l. 70. n. 6. 451
Fiſcus ſi ſuccedat in bonis condemnati tenetur mulieri reſtituere ſuam medietatem bonorum ſuperlucratorum, in l. 77. n. 1. 470
Fiſco ſæculari an eccleſiaſtico ſit reſtituenda hæreditas ſpurio relicta, in l. 9. n. 29. 75
Fratres an ſuccedant fratri vnà cum patre, vel matre, in l. 6. num. 4. 45
Fratres an admittantur cum aſcendentibus, in l. 7. n. 1. 51
Fratres an admittantur omnes pariter, vel præferatur vtrinque coniunctus vterino in l. 8. n. 7. Et quid in aliis conſanguineis, vltra fratres & filios eorum. 53
Fratres omnes in teſt. fratris inſtituti, ſi aliquo ſunt vtrinque coniuncti alij vterini an omnes admittantur ſimul, in l. 8. n. 9. 54
Fratres filiique alterius fratris inſtituti, an in ſtirpes vel in capita cenſeantur inſtituti, in l. 8. n. 15. 57
Fructibus pendentibus mortuo poſſeſſore maioratus, an pertineant ad ſucceſſorem vel ad hæredes poſſeſſoris, in l. 40. n. 74. verſi. 3. *facit*, 211
Fructus bonorum maioratus an alienari poſſint durante vita poſſeſſoris, in l. 40. n. 74. verſic. *quod tamen limita.* 211
Fructus percepti a poſſeſſore computantur, & compenſantur cum ſumptibus, & expenſis in re aliena factis, in l. 46. ſecundo, verſic. *quod etiam iterum*, 356
Fructuarius vendens vſumfr. an proprietarius retrahere illum poſſit, in l. 70. n. 33. 460
Furioſus vel mente captus, an excludatur à ſucceſſione maioratus, in l. 40. n. 69. 207
Fuga an faciat indicium ad torturam, in l. 76. n. 12. 465
Furioſus teſtari non poteſt, in l. 3. n. 6. & idem in mente capto, & de eorum differentia, 11
Furoris tempore an ſanæ mentis teſtamentum ſit conditum, dubitetur quid dicendum, in l. 3. numero 8. Ibid.

G

GAbella an debeatur quando quis vendit rem & conſanguineus eam retraxit pro tanto, l. 70. numero 30. 459
Gabella ſi debeatur de qualibet poſſeſſione de nouo acquiſita, non eſt præſtanda de recuperatione poſſeſſionis naturalis, quamvis per abſentiam amiſerat, in l. 45. n. 55. verſicul. *Ex quibus infero, &c. quod ſingulariter ampliat.* 265
Gabella ſi ſit ſoluenda de omnibus quæ lucratiuo titulo acquiruntur, non eſt ſoluenda de rebus acquiſitis inter aſcendentes, ibid. verſic. *confirmetur, &c.* Ibid.
Grauare pater an poſſit filium ſpurium in his quæ pro alimentis relinquuntur, in l. 9. n. 43. 80
Grauamen ſi nullum fuit appoſitum tempore meliorationis, an poſſit poſtea apponi ex interuallo, in l. 17. num. 22. 111

Grauatus de restituendo alteri, an interim dum viuit prohibitus sit alienare, in l.40. n.54. 197

H

HÆredis nomen in testamento necessarium est., in l.3.n.34. 17
Hæreditas ex potentia suitatis quæritur infanti, vel furioso, l.45.n.112. 304
Hæreditas iacens non possidetur nec quoad implendam vsucapionem cœptam, in l.45. numero 113. 305.
Hæreditas non dicitur post aditionem, sed proprium hæredis patrimonium, in l.45 n.154. 320
Hæredi in quem fuit transmissio hæreditatis, in testamento relictæ competit beneficium *leg. final. Cod. de edicto diui Adrian.* in l.45. num.140. 314
Hæredi venienti ex iure accrescendi, competit remedium *d.l.fin.* & fisco auferenti hæreditatem tanquam ab indigno, in l.45 n.141. 314
Hæredi instituto non competit remedium, *l. final. Cod. de edict. diui*, pro rebus quas testator tempore mortis non possidebat, in l.45. n.143. ibid.
Hæredi instituto competit remedium, *dicta l. final.* pro rebus a testatore tantum detentatis, ibid.
Hæredi non probanti mortem defuncti competit remedium *leg.final.*quod elegantissimè declarat,in l.45. num.144. 315
Hæredi non competit remedium, *dicta leg. final. de edicto diui Adrian.* si testamentum sit cancellatum, vel in aliqua parte vitiatum, in l.45. numero 145. ibid.
Hæredi non competit beneficium *dicta leg. final.* quando apparet legitimus contradictor, in l.45. num.147. & quis dicatur, fol. 316. ibid. declarat eleganter, num.150. 317
Hæreditas vel legatum filio spurio relictum cui applicetur, an fisco vel venientibus ab intestato, l.9. num.21. 72
Hæres grauatus de restituenda hæreditate, sub conditione, fructus perceptos computat in quartam Trebellianicam, l.3. n.83. 27
Hæres institutus in minus solenni voluntate, an cum bona conscientia possit retinere bona, in l.3. n.120. & 123. 36
Hæres institutus si accommodauit tacitam fidem de restituenda hæreditate filio incapaci in quo puniatur, in l.9. n.22. fol.73. Quomodo probabitur tacitum fideicommissum, n.24. ibid.
Hæres institutus in testamento non vitiato, nec in aliqua substantiali parte suspecto à iudice potest petere, vt mittatur in possessionem hæreditatis, in l.45. n.134. & ampliat. n.135. & notabiliter declarat, 312.
Hæres etiam ex parte institutus potest intentare beneficium, *l.fin. de edicto diui Adriani*, in l.45. num.136. ibid.
Hæres institutus in re certa dato sibi cohærede vniuersali nondum adeunte, nec repudiante non potest intentare remedium, *dicta leg. fin.* contra Bart. & Paul. in l.45. num.136. 313
Hæres repræsentat personam defuncti, ea parte pro qua est hæres, in l.45. n.155. 320
Hæres si non confecit inuentarium, in foro conscientiæ non tenetur vltra vires hæreditarias, in l. 3. numero 121. 36
Hæres vel legatarius, qui rem habent subiectam restitutioni, sumptus, vel expensas factas in illa repetunt secundum valorem attento tempore restitutionis, non verò attento tempore quo fuerunt factæ expensæ, in l.46.n.3. 357
Homicida an possit succedere in bonis occisi quando succedit hæredi occisi, l.22. n.14. 127
Hospitalis an succedat peregrino ibi decedenti, in l.8. num.25. 60

I

IMpensa funeris de quinto bonorum est deducenda, l.30. num.1. 164
Impensa funeris omnibus creditoribus etiam hypothecariis præfertur, ibid. num.2. & quid computetur in impensa funeris, ibid. Ibid.
Impetratio gratiæ ad præbendam vacaturam extenditur ad præbendam vacantem tempore concessionis, in l.42. num.2. 230
Impubes non potest esse testis, in l.3. num. 26. 15
Iniuria repelli potest propria authoritate pro defensione,dum tamen in ipso actu iniuriæ fiat,in l.45.n.190. versic. *Aduertendum*, 342
Incertum testamentum & non completum, an valeat saltem in eo, quod dispositum, in l. 3. n.105. 31
Incertitudo vitiat acquisitionem possessionis, in l. 17. num.16. versic. *sexto & fin.* fol.109
Incestus committitur cum consanguinea intra quartum gradum, & quæ sit eius pœna l. 80. numero 15. 477.
Inofficiosa donatio conferenda est licet qui eam habet succedere noluerit, in l.29. n.32. & 33. 159
Inofficiosa dos an conferatur constante matrimonio, licèt coniuges succedere noluerint, ibidem num. 34. 160.
Instituti inæqualiter, an teneantur conferre, in l.29.n.5. 146.
Institutio facta sub conditionibus infrà addendis, atque adiiciendis si postea non addantur, institutio est pura, l.3.n.19. 14
Institutio facta de collatoralibus collectiuo modo qualiter intelligatur, l.8.n.15. & 16. 58
Institutio facta de filio spurio sub conditione, si legitimetur, an valeat, l.9.n.19. 71
Institutio in codicillis facta iur. direct. obligat, & valet in vim fideicommissi, in l.3. n.86. vers. *Quintus effectus, &c.* 27
Institutio directa facta in codicillis obligat, & conuertitur in fideicommissum, l.24. n. 2. vers. *imò quod magis est.* 139
Institutio vel legatum factum fratribus suis, an censeatur etiam factum legatum filiis alterius fratris mortui, in l.8. n. 17. 58
Institutio an valeat quando testator interrogatur an velit instituere aliquem, & dicit quod sic expressé, l.3. n. 109. 33
Institutione non facta in testamento, testamentum est nullum, & quid hodie de iure Regio, l. 24. n. 1. vers. *Quarto, &c.* 137
Instrumentum publicum guarentigium habet paratam executionem hodie licet de iure communi aliquando habebat paratam executionem, in leg. 64. num. 5. 431
Instrumentum purum, an requirat necessario clausulam guarentigiam ad hoc vt habeat paratam executionem, ibid n.4. 438
Instrumentum publicum mandatur executioni, etiam contra hæredes principales, ibid. num. 5. Et ius exequendi competit etiam hæredi creditoris, ibid. n. 6. ibid.
Instrumentum publicum, an pro debito in diem vel sub conditione mandetur executioni, ibid. num. 7. 439.
Instrumentum publicum mandabitur executioni in nostro regno, si alibi factum est, & vbi talis conditio non vigebat, ibidem n. 8. ibid.

Instrumentum publicum non probat quotiens à parte contraria negatur esse publicum, nisi probetur Tabellionem eum confeciſſe, quod tamen in inſtrumento antiquo limitatur, in l.45.n.87. 278
Intellectus communis ad text. *in l.ſi quis filio exhæredato, ff.de iniuſto rupto* in l.24.n.1. 173
Intellectus verus ad text. *in l.1.§.ſi vir vxori,ff.de acquir. poſſeſſ.* in l.45.n.23. 246
Intellectus *ad l.cum hic ſtatus §. ſiue autem, ff. de donat. inter virum, & vxorem* in l.45.n.30. 251
Intellectus ad text. *in §. ita demum verſ. poſthum. inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer.* l.13. n.2. 93
Intellectus *cap.reintegranda 3. quæſt.1. & cap.ſæpè de reſtitut. ſpol.* in l.45.n.192. 342
Interrupta poſſeſſione interrumpitur præſcriptio proprietatis, in l.65. n.2. 440
Interdicto recuperandæ non poterit agere is in cuius fauorem quis ſe conſtituit poſſidere in eius abſentia, ſi de poſſeſſione is fuerit expulſus ante ratihabitionem, etiam ſi poſtea ſequatur, in l.45.num.83. *vbi declarat.* 276.
Interdictorum tria ſunt genera. in l.45. n.127.308
Interdictum quorum bonorum competit hæredi adeunti pro conſequenda poſſeſſione rerum hæreditariarum, quod etiam procedit etiam in ſuccedente ab inteſtato in l.45. num. 128. *Vbi notabiliter declarat.* 309
Interdictum quorum bonorum non competit particulari ſucceſſori. ibid
Interdictum quorum bonorum competit hæredi, pro rebus quas defunctus tempore mortis, poſſidebat, ibid.
Interdictum quorum bonorum non competit hæredi contra titulo poſſidentem, ibid. n.147. 316
Interdictum quorum bonorum non competit hæredi, poſtquam ſemel poſſeſſionem fuit adeptus, ibidem num.164. 224
Interdictum quorum bonorum eſt neceſſarium quoties res eſt ab alias occupati, ibid
Interdictum quorum legatorum competit hæredi, aduerſus legatarium occupantem rem legatam propria authoritate, in l.45.n.130.311
Interdictum quorum legatorum competit hæredi, aduerſus legatorium quotieſcunque imminet legis Falcidiæ ratio, in l.45. n.130.311
Interdictum retinendæ competit poſſeſſori pro tuenda poſſeſſione contra moleſtantem in ea quod competit poſidenti ſiue ciuiliter ſiue naturaliter, in lege 45. n.168. 328
Interdictum rerinendæ competit poſſeſſori dum tamen, nec clàm nec vi, nec precario ab aduerſario poſsideat in l.45.n.169.ibid.verſic.*aduert.*
Interdictum, vti poſsidetis, quibus competat latè, in l.45. n.170. 329
Interdictum vti poſsidetis competit aduerſus eum qui in iudicio negat actorem poſsidere quamuis antea non inquietauerit nec re nec verbo poſſeſsionem, in l.45.n.171.& n.172. 330
Interdicta poſſeſſoria competunt pro annua præſtatione reali non verò perſonali. in l.45.n.173. Vbi aliqua notanda inferuntur. 330. & 331
Interdictum vti poſsidetis qua ſit natura præditum, & quomodo in eo ſit facienda condemnatio, in l.45. num.175. 332
Interdictum vti poſsidetis poteſt iterum intentari aduerſus reum abſolutum, quia non turbabat ſi poſtea inquietate incipiat, in l.45. n.177. 333
Interdictum vti poſsidetis poteſt iterum intentari aduerſus reum abſolutum,quia actor poſsidebat,ſi poſtea poſsidere incipiat, ibid.
Interdictum vndi vi competit poſſe. vi deiecto, vel etiam ſi colonus vel eius inquilinus deiiciat: & quis ſit eius effectus, in l.45.n.180. 336
Interdictum vnde vi detentatori non competit, ibid. num 181. ibid.
Interdictum vnde vi competit alicui tantum ciuiliter poſsidenti vi deiecto. ibid. Et notabiliter loquitur ex quo eleganter infert. ibid
Interdictum vnde vi competit probanti ſe poſſediſſe ante deiectionem, licet non probet tempore deiectionis poſſediſſe. ibid.
Interdictum vnde vi, competit pro rebus mobilibus contentis in re immobili, à qua quis vi fuit deiectus, ibid.
Interdictum vnde vi, etiam à ſeruo nomine domini abſentis poteſt intentari, etiam quando detentator fuit detentatione deiectus in l.45.n.184. 339
Interdictum vnde vi, hæredibus deiecti datur, ib. n.185. ibid.
Interdictum vnde vi non competit contra particularem ſucceſſorem de iure ciuili, ſecus vero de iure Canonico, ibid. n.186. ibid.
Interdictum vnde vi competit pro rebus incorporalibus, in l.45.n.191. verſ. *Item adde.* 342
Interdict. vti poſſidetis datur ciuiliter poſſidenti aduerſus naturaliter poſſidentem, ibid. n. 174. 332
Interdictum, vti poſsidetis, competit contra dominum moleſtantem, & ſic non obſtat exceptio dominij incontinenti probata, ibid. n.122. 348
Interpreti vni an ſit credendum, in leg. 3. numero 21. 14.
Iudex vti poſsit eſſe, per quod temporis ſpatium ſtuduerit, in l.2.n.1. 6
Iudex quid facere debeat, vt benè adminiſtret, in l.2. num.8. 7
Iudex quid facere debeat duobus contendentibus ſucceſsionem maioratus ad ſe pertinere, & arma præparantibus pro conſequenda actuali poſſeſsione,in l.45. n.125. 351
Iudex quid facere debeat virtute legis 45. Tauri ciuiliter poſsidentibus res maioratus, & intentantibus interdictum, vti poſsidetis, in l.45. num.126. 352
Iudex an poſsit rem retrahere conſanguinei, l. 70. n.12 453.
Iudices tabellionum ſententias ſequi abſurdum, in l.2 num.3.
Iudici non licet ſecuritatem offerre delinquenti, vt confiteatur, & confeſsio ſic facta non valet, l. 2. num. 4. ibid.
Iudices qui poſſunt eſſe, ibid. n.10. ibid.
Iudicis decretum quando poſsit impedire tranſlationem dominij, in l.40.n.23. 186
Iura de futuro an deduci poſsint in iudicio, lex.40.n.76. 213.
Iuramentum appoſitum in primo teſtam.habet vim clauſulæ codicillaris, in l.3.n.96. 29
Iuramentum mulieris in venditione dotalis, an habeat effectum ſi prius ipſa iurauit non vendere, l.50. n.58. 417.
Iuramentum quomodo debet præſtari, & non eſt præſtandum ſuper rebus ſacris nominatis,in l.67. num.1. 442.
Iuramento an confirmetur donatio omnium bonorum facta, l.69. n.4. 446
Iuramento in litem, agentis interdicto, vti poſsidetis, probat intereſſe violentiæ turbatiuæ præteritæ dolo interueniente, ſecus ſi culpa, l.45. n.176. 333
Iuriſdictio quæritur in caſtro, vel territorio per vnum actum geſtum de voluntate domini, & habentis iuriſdictionem, in l.45. n.37. 253

Index Rerum.

L

Legatum an possit relinqui nutu, l.3.n.114. 34
Legata quomodo conseruantur in specie, &c. *in l. fin. ff. de hæred. instit.* in l.24. num.3. versic. *nec obstat.* 140.
Legata hodie relicta in testamento, vbi nullus est hæres institutus, an confirmetur etiam si hæreditas non sit adita, nec à venientibus ab intestato, l. 24. n. 4. vers. *Ex quo videtur* vbi declaratur, *l.1. tit. de los testamentos, lib.5. ordin.* 141
Legatum si confertur in voluntatem alicuius, non valet, l.31.n.3. 166
Legatum pium licet sit cancellatum in dubio valet, & censetur errore cancellatum, in l.trigesimasexta,n.2. 172
Legatum relictum pauperibus ad electionem alicuius, licet ille non eligat valet legatum & non vitiatur, in l. quadragesima, num. 49. versiculo. *Vnum tamen* 195.
Legatum dotis an purum, vel conditionale sit, in l. 50. num.29. 400
Legatum non potest peti via executiua pro consequendo legato, in l.45.n.137. 313
Legatarius potest occupare rem legatam propria authoritate ex testatoris licentia data tacitè vel expressè, l.45.n.133. 312
Leges conditæ fuerunt ante Christi aduentum trecentis annis lapsis, in l.1. n.2. 4
Leges interpretari Regis est, ibid. n.7. ibid.
Lege deficiente consuetudo seruatur, ibidem num. 8. ibid.
Legendum an sit testamentum nuncupatiuum testatori alias sit nullum, vide l.3. n.107. 32
Lege vel statuto an disponi possit, vt filij nati ex damnabili accessu succedant parentibus, in leg. 9. num.16. 69.
Lege impediri potest translatio dominij, l.40. num. 25. 186.
Lege vel consuetudine fieri potest, vt ædificia, vltra certam formam fieri non possint, in l.46.n.6. *Ex quo nota.* 358
Lege fieri an possit, vt captatoria voluntas valeat, in l.31.n.5. 167
Leges & iura quare reprobarint captatoriam voluntatem: & quæ dicatur captatoria voluntas, in l.31.n.1. 166.
Legis definitio, in l.1.n.1. 3
Legis requisita ad eius validitatem, ibidem numero 5. 4.
Legitimari filius naturalis quot modis possit, in l.9.n.5. vers. *Aduertendum tamen.* 85
Legitimatur filius per contractum matrimonij, ibi n.55. ibid.
Legitimatus per subsequens matrimonium, an excludat filium legitimum & naturalem à successione maioratus habiti medio tempore, scilicet post concubinatum ante verò legitimationem, lege 9.n.63. 88
Legitimatus suitatem consequitur, ibid. n.66. 89
Legitimati an succedant cum filiis legitimis, & naturalibus, ibid. n.67. 90
Legitimatus an meliorari in tertio & quinto possit quando extant legitimi filij & naturales, in l.9. num. 68. ibid.
Legitimi filij succedunt omnibus consanguineis, ac si legitimi & naturales essent in d. l 9. n.69. 91
Legitimari filius an possit sub aliqua conditione, vt pater possit filio relinquere quod velit, ibid. n.70. ibid.
Legitima filio relicta à matre potest relinqui, sub conditione, vt vsusfructus non quæratur patri, in l. 48. n.11. 381
Lenocinij pœna qualis sit, lex 80.n.73. 496
Libertas quando tacitè quæratur seruo, in l.1.n.11. 5
Libri dati filiis in studio, an conferantur, in l.29. n.17. 152.
Licentia Regis, quæ necessaria est in constitutione maioratus, debet præcedere ipsam constitutionem, in l.42.in princip. 230
Licentia Papæ concessa, vt clericus de fructibus sui beneficij testetur, extenditur ad testamentum antea factum in l.42. n.2. ibid.
Licentia principis, non exspirat morte concedentis, in l.43.n.1. 231
Licentiatus creari non potest, nisi per quinque annos leges, vel reuolutionem, librorum exerceat post gradum baccalaureatus adeptum, in l.2. n.9. 7
Locari an possint bona maioratus, in leg. 40. num. 84. 218.
Lucra acquisita constante matrimonio dicuntur inter coniuges, in l.50.n. 70. & casus in quibus non fit adquisitio, n.72. 424.& 425
Lucra an communicentur, sicut in matrimonio vero, & ita in putatiuo, ibid. n.77. 428
Lucris constante matrimonio quæsitis, an vxor possit renuntiare, in l.60.n.1. 431
Ludens si lege caueatur, vt in ludo inuentus pœna puniatur debet intelligi, si in ludo fuerit deprehensus, nec sufficit si per testes id probetur, in l. 45. n.48. in vers. *Ex qua etiam conclusione.* 261
Lex 27. Tauri nouitet declaratur, l.45. n.31. ad finem, *ibi quarto infero.* 251
Lex 4. Tauri extenditur, & nouiter declaratur, in l.42. n.2. ibi, *Sexto infertur.* 230
Lex vel princeps non possunt tollere defectum naturalem, in l. 45. n. 112. ibi, *Secundo pro ista facit* 304. & seq.
Lex non potest fingere super his quæ de natura sunt impossibilia in genere, eod. num. ibi, Tertio facit, ibid.
Lex 45. Tauri, non procedit in bonis vinculatis, sed tantum in maioratu constituto principis licentia in l.45.n.116. 307
Lex 45. Tauri, procedit etiam in primo successore maioratus, in l.45.n.117. ibid.
Lex permittens aliquem occidere, an sit iusta, in leg. 80. numero 52. 491

M

Maioratus qualiter probetur leg. 41 numero 1. 228.
Maioratus an requirat scripturam in leg. 41. numero 2. 229.
Maioratus si alienetur per possessorem licet venditio sit nulla, transfertur tamen possessio ciuilis, & naturalis in emptorem accipientem, l.45.n.26. vbi latè 248.
Maioratus successori, quæritur possessio ciuilis, naturalis sine apprehensione possessionis mortuo possessore, etiam si successor sit in absentia, in l. 45. num.1. 235.
Maioratus quid sit, & vnde proueniat, in l.40. num.1. 177.
Maior frater aliis fratribus præferendus est, ibid. n.7. 178.
Maioratus cum authoritate Regis factus quem operetur effectum, in l.40. n.54. vers. *Octauus modus*, num.55. 197.
Maioratus à parentibus fieri, an possit cum bona conscientia de relictis aliis filiis, in l.40. n.56. 198

Maioratus constitutio non nominato filio maiore an perueniat ad filios, an hæc constitutio valeat nec ne, ibid.n.59. 199
Maioratus si constitutus in filium maiorem siue decedentem, & non alius est nominaeus, an post eius mortem bona sint subiecta restitutioni, vt transeant de maiori in maiorem, vel fiant diuisibilia inter alios, in l.40.n.64. 201
Maioratus bona an possint alienari, ibidem numero 81. 216.
Maioratus res alie ata à possessore, an possit à successore vendicari sine eo quod offeratur pretium rei, ibid. n. 88. 221
Maior per ætatem, in l.3.n.2. 10
Mala fides superuenies impleta præscriptione an tueatur in conscientia, l.3.n.125. 38
Maritus an in testamento suo conditionem possit apponere, ne vxor secundo nubat: & si aliquid ei sub hac conditione relinquat, an statim legatum amittat per tranfitum ad secundas nuptias, in l.14. num.8. 99
Maritus pro dote recepta an fideiussorem dare teneatur, & fideiussoris obligatio an valeat, in l. 50. num.26. 398.
Maritus dote non recepta alere vxorem non tenetur, ibid. n. 31. 401
Maritus constante matrimonio an lucratur fructus rerum dotalium, in l.50. num.33.402. & quid si ducit vxorem puellam & minorem, ibid. vers. *quid autem si vir.* 403
Marito vergente ad inopiam potest mulier petere dotem ibid. n. 34. & quid si maritus postea efficiatur dives, an recuperet iterum dotem, ibid. num. 35. 404.
Maritus tenetur ad dotem, in quantum facere potest non insolidum, l.50.n.46. 411
Maritus an de euictione teneatur ad pretium & dotale interesse, si res sit ab ipso vendita sine consensu vxoris, l.50.n.61. 419
Maritus alienans rem dotalem an possit constante matrimonio vendicare res, ibid.n.63. 420
Maritus an lucretur fructus rerum paraphernalium, ibid. n.71. 425
Maritus an possit constante matrimonio donare in præiudicium lucrorum & vxoris, ibid.n.73. ibid.
Maritus potest alienare bona lucrata constante matrimonio, in l.77. n.3. 470
Marito delinquente, non confiscantur bona dotalia, l.78.n.4. 411
Maritus an possit propria authoritate interficere vxorem, in l.80.n.51. 490
Maritus occidens adulterum & vxorem, sed non potest probare qualiter eos inueniat, an puniatur, ibid. n. 56. fol.491. an maritus accusetur si probet vxorem commisisse adulterium, ibid.n.58. 492
Maritus an possit interficere illum quem habet de adulterio suspectum, ibid. num.60. ibid.
Maritus an possit ius suum occidendi committere alteri, n.61. 493
Maritus occidens vxorem propria authoritate an lucretur dotem, ibid.n.63. ibid.
Maritus occidens vxorem adulteram an possit succedere filiis eius, ibid.n.64. 494
Maritus an teneatur adulterum & adulteram accusare simul, vel possit, vnum sine adultero, numero 72. 495.
Masculo luxuriosè viuente, an fiat interdictio bonorum, l.14.n.14. 100
Masculus licèt ætate minor an fœmina natu maiori præferatur: quando fœmina non est exclusa, l. 40. n.62.fol.201. ibid. num.68. vers. *item etiam dico, &c.* 206.
Matri quo pacto succedant filij naturales, l.9. num.9. fol.66. & an filij possint agere contra testamentum matris si sint præteriti vel exhæredati, ibid. num.12. 67.
Mater statim per transitum ad secunda vota amittit tutelam filiorum, in l.14.n.10. 98
Mater quid facere teneatur, vt tutelam filiorum administret, l.14.n.11. ibid.
Mater luxuriosè viuens an perdat tutelam filiorum, ibid.n.13. fol.99. & an luxuriosè viuenti fiat interdictio bonorum, ibid.n.14. 100
Mater luxuriosè viuens an teneatur reseruare filiis primi matrimonij quæ habuit ex primo matrimonio, in l.14.n.16. ibid.
Mater si ante transitum ad secunda vota rationem non reddat, nec à iudice petat tutorem filiis dare, perdit successionem filiorum, ibid.n.18. 101
Mater an possit pacto facere vt pater substitutionem pupillarem in eius præiudicium non faciat, l.22.n.19. vers.4. *& quidem nouiter.* 129
Mater an posset legitimam relinquere filio sub conditione vt patri vsusfructus non quæratur, leg. 48. n. 11. 381.
Mater promittens dotem censetur promittere de bonis filiæ, non verò de propriis, l.50. num. 23. 397.
Matrimonium clandestinum quid sit: & an obseruetur lex quadragesima nona Tauri, in l.49.n.1.& 2. 385
Matrimonium si nullum est an dulterium committatur, l.80.num.48. 489
Matrimonium si inter coniuges sit prohibitum, mulier an possit repetere dotem, ex qua actione, l. 50. num.55. 415
Matrimonium contrahens ter, vel pluries, an grauius puniatur. l.80.n.27.48
Matrimonium secundum factum viuo primo coniuge, si sit inualidum, an puniatur contrahens. ibid. num.30. 481
Medietas sumptuum, qui fiunt in ædificiis rerum maioratus, non pertinet ad vxorem ratione lucrorum, l.46.in prin. 356
Meliorari in tertio & quinto, an possit filius legitimatus extentibus .filiis legitimis & naturalibus leg.9. num.68. 90
Melioratio tertij & quinti facta contractu, an possit reuocari, in l.17.n.3. 104
Melioratio cum traditione facta per contractum reuocari non potest, in l.17. n.9. & quid respectu quinti, ibid.n.10. 106
Melioratio facta de tertio & quinto bonorum an extendatur ad bona postea quæsita, l.17.n.11. ibid.
Melioratio facta de tertio & quinto bonorum assignata re certa particulari si illa res sit minoris valoris, quod non æqualiter tertio & quinto, an ex aliis bonis hoc sit supplendum, l.17.n.14. 107
Meliorationis possessio, an per actum verum tradenda sit. ibid. n.15. 108
Melioratio facta ex causa matrimonij reuocari non potest, etsi possessio tradita non sit, ibid.n.17.vers. *Item nota ex ista.* 110
Meliorare an possit pater quem velit eligere, licet omittat magis dignum, ibid.n.18. ibid.
Melioratio vnico filio, fieri an possit, ibidem num. 19. ibid.
Melioratio facta sine expressione quotæ, quia dictum est, melioratio simpliciter, siue eo quod dicat in tertio vel quinto, an valeat in vtroque vel in aliquo, vel in nullo ibid. num.20. 111
Melioratio facta in vltima voluntate traditáque possessione, an reuocari possit ibid. n.24. 112
Melioratio tertij fieri potest in re certa, l. 19. num. 1. 114.

Index Rerum.

Melioratione assignare in re certa pater potest, sed non committere alteri, vt assignet rem certam, ibid. n. 2. *ibid.*

Melioratio tertij considerandа est tempore mortis, non verò tempore contractus, l. 23. n. 1. 136

Melioratio tertij & quinti facta in testamento, quod ex causa præteritionis, vel exhæredationis rumpitur, confirmatur, & valet, l. 24. n. 1. 137

Melioratio facta alicui ex filiis per viam legati in testamento in quo vnus ex filiis est præteritus annullato testamento per filium præteritum, an melioratus succedat in melioratione, & sua legitima, vel succedat æqualiter, cum aliis, l. 24. n. 4. 141

Melioratio non deducenda de dotibus, & donationibus propter nuptias & de aliis donationibus, quæ conferuntur à recipiente, in l. 25. n. 1. fol. 142. & in l. 29. n. 35. 160.

Meretrix an possit incarcerari, l. 62. n. 1. 435

Minor non potest testari, neque cum licentia principis, in l. 3. n. 3. 10

Militia quam pater emit filio, an conferatur, in l. 29. num. 21. 182

Molendinum in flumine publico, an fieri possit, in l. 46. n. 10. fol. 360. & quid si præiudicet tertio, ibid. n. 12. 361.

Monachus testari non potest, l. 3. n. 13. 11

Monachi & religiosi, an testes esse possint, ibid. n. 28. 15.

Monachus vel religiosus, an succedat in maioratu, l. 40. n. 66. 204

Monasterium si vendit rem alicuius monachi, an consanguineus monachi possit illam retrahere iure sanguinis, l. 70. n. 10. 452

Mulier licet contrahere non possit sine licentia viri, tamen testari potest sine ea l. 3. num. 5. ex quo infero. 11.

Mulier transiens ad secundas nuptias tenetur reseruare filiis primi matrimonij, quæ habuit à primo marito. l. 14. n. 1. 94

Mulier si habeat licentiam à marito. vt secundo nubat, non tenetur reseruare filiis primi matrimonij quæ habuit ex aliquo ex filiis. in l. 14. n. 6. 96

Mulier transiens ad secundas nuptias, sicut tenetur reseruare filiis primi matrimonij, quæ habuit ex successione alicuius consanguinei patris. in l. 14. n. 7. ibid.

Mulier luxuriosè viuens, an perdat tutelam filiorum, in l. 14. num. 13. fol. 99. Et an luxuriosè viuenti fiat interdictio bonorum, ibid. n. 14. 100

Mulier luxuriosè viuens post mortem viri, amittit medietatem luctorum, in l. 14. n. 17. 101

Mulier an possit esse commissaria testamenti vt possit ipsa condere testamentum pro alio, in lege 31. num. 6. 167.

Mulier fideiubens pro dote vel causa pia non iuuatur Velleiano in leg. 36. num. 2. Tertiò quod si mulier. 172

Mulier soluto matrimonio circa dotem an actionem habeat circa tertio possessores, licèt iam ipsi per sententiam sint absoluti ad petitionem mariti, in l. 50. n. 32. 402.

Mulier habet tacitam hypothecam in bonis viri pro restitutione dotis, ibidem num. 37. versicul. *Item etiam.* 405.

Mulier virtute tacitæ hypothecæ an præferatur aliis creditoribus mariti habentibus expressas hypothecas, ibid. n. 39. 406

Mulier habens expressam hypothecam pro dote an præferatur aliis habentibus expressam hypothecam, ibid. n. 40. 407

Mulier soluto matrimonio an possit vendere res & fundos dorales, ibid. n. 59. 418

Mulier vidua committens stuprum an perdat lucra, ibid. n. 80. 428

Mulier coniugata non potest facere contractum sine licentia viri in l. 54. n. 1. 429

Mulier si contractus vtiles sibi potest contrahere etiam sine licentia, ibid. n. 2. & quid si contrahant maritus, & vxor simul an requiratur expressa licentia. ibid. n. 4. 430.

Mulier si contrahat cum aliquo in præsentia mariti, an sit necessaria licentia, ibid. n. 5. & quid si postea sequatur. ibid.

Mulier si habeat aliquod officium, an eius respectu possit contrahere sine licentia viri, ibidem num. 7. 431.

Mulieris contractus sine licentia viri an firmetur iuramento, ibid. n. 8. ibid.

Mulier an possit constituere procuratorem sine licentia viri, ibid. n. 9. ibid.

Mulier quando possit intercedere fideiussor pro alio, in l. 61. n. 1. 433

Mulier non potest incarcerari pro ciuili debito, in l. 62. num. 1. 435

Mulier delinquens an possit per delictum perdere dotem, in l. 78. n. 1. & quid si pactum inter eos initum sit super dote, ibid. 471

Mulier quæ nubit viro nobili dicitur nobilis, lege 79. n. 6. vers. *Item adde.* 473

Mulier contrahens matrimonium sine dolo, sed credens maritum esse mortuum, an puniatur, in l. 80. num. 31. 481.

Mulier an possit amatorem decipere, & marito reuelare vt maritus eum puniat, in l. 80. n. 65. 494

Mulier quæ adultera fuit, an possit petere ab hæredibus mariti dotem, vel possint hæredes contra eam opponere mortuo marito exceptionem de adulterio, in l. 80. num. 68. & quid si maritus opponat contra hæredes vxoris, ibid. n. 69. ibid.

Mulier vidua si committat stuprum, an perdat dotem & applicetur hæredibus matiti, ibidem, numero 70 495.

Mulier sciens adulterium commisisse, & filium quem habet ex adulterio esse, quid faciat in conscientia, in l. 80. num. 75. 497.

N

NAturales filij ex testamento an sint successibiles, in l. 9. num. 1. fol. 61. & ibidem de nepotibus, num. 6. 65.

Naturalis filius si præteritus sit an habeat remedium erga testamentum patris, in l. 9. n. 11. 66

Nati ex damnabili accessu an succedant patri vel matri, ibid. n. 23. 67

Naturales filij an consanguineis parentum succedant, l. 9. n. 47. 81

Naturales an in nobilitate parentum succedant, in l. 9. num. 52. 83

Naturales ac gaudeant beneficio retractus, ibid. num. 54. 84.

Naturalis filius tantùm vel consanguineus retrahere an possit, l. 70. n. 4. 451

Naturaliter possidet qui habet ius habitationis, l. 45. n. 100. 289

Nepos natus ex filio spurio & incestuosa an auus possit eum instituere, in l. 9. n. 17. 69

Nepos natus ex filio naturali iam mortuo an censeatur legitimus quantum ad succedendum auo, si auus contrahit matrimonium cum concubina, in l. 9. n. 61. 87.

Nepos an possit ab auo meliorari viuente patre, in l. 18. n. 1. & quid in pro nepote, ibid. n. 2. 113

Nepos natus ex filio maiori an præferatur patruo suo secundo genito possessori, l.40.n.65. 203
Nobilis pro debito ciuili incarcerari non potest, l.79. n.3. 472
Nobilis renuntians priuilegio nobilitatis an possit incarcerari, in l.79. n.3. ibid.
Nobilis si negat esse nobilem non gaudet priuilegio, ibid.n.4. ibid.
Nobilis hodie in nostro regno quis dicatur, ibid.num.6. 473.
Noui operis nuntiatio an pro opere iam facto, & consummato competat, l.46.n.20. 364
Noui operis nuntiatio, & interdictum quod vi aut clam competit, quid differant, ibid.n.22. 365
Noui operis nuntiatio qualiter, & quomodo fiant an verbo vel facto, ibid. n. 31. & an sit differentia quod vno modo vel alio fiat, ibid. n.32. 368
Noui operis nuntiatione facta per quod tempus in ædificio sit supersedendum: & quid hodie de iure regio, ibid.n.34. 369
Noui operis nuntiatione facta an sit aliquod remedium vt possit aduersarius ædificare sine eo quod expectet per tres menses, ibid.n.36. 370
Nouum opus nuntiare quæ personæ possunt, in l.46. num.23. 365
Nuntiare nouum opus an possit qui seruitutem habet, ibid.n.24. 366
Nuntiare nouum opus an possit quilibet extraneus vel amicus sine mandato, ibid.n.27. 367
Nuntiari nouum opus fabris, & aliis qui sunt in opere an possit, licet non domino, ibid.n.28. ibid.
Nuntiatio noui operis si domino non fiat an destruatur opus factum post nuntiationem, ibidem numero 29. ibidem.
Nuntiator intra tres menses probare debet causam nuntiandi, aliàs tenetur ad damna, ibidem num. 35. 370
Nuntiator in nuntiatione si expressit causas iniustas, an postea possit admitti ad alias iustas, ibid. num. 38. 371.
Nuntiatio noui operis quo tempore duret ibid. num.39. ibid.
Nuntiatio an ad hæredes transeat, ibid. num. 40. & 41. 372
Nutu relinqui an possit institutio vel legatum, lex 3. n.110. 33
Nutu facta institutio si conuertatur in fideicommissum, l.3. num.114. 34

O

Occupans rem vacantem à possessione ciuili, naturali tenetur ad omnia & quæ veniunt in interdicto vnde vi, l.45.n.188. vbi notabiliter loquitur & ampliat, n.189. 340.& 341
Offensus licet ei vindicta per iudicem committatur, tamen si occidit inimicum, peccat mortaliter, l. 76. n.18. 469
Officialis qui ædificium publicum vel priuatum fecit, vitiosum culpa sua, tenetur ad damnum, & si destruatur intra quindecim annos, tenetur officialis quia culpa sua præsumitur, in l.46. n.18. 363
Officium quod pater emit filio, an conferatur, lex 29. n.21.153
Officium iudicis nobile competit detentatori deiecto à sua detentatione, l. 45. n.12. vbi argumenta pro hac parte referuntur, ibid. vbi n.13. singulariter hoc declaratur vt procedat quando verus dominus rei est absens, non verò quando est præsens. 239

P

Pactum de non succedendo non valet, in l.22.n.1.ibid. de ratione huius regulæ. 117
Pactum de non succedendo iuramento firmatum benè valet, l.22.n.6. 120
Pactum de non succedendo valet, si fit de hæreditate defuncti, quia cessant rationes, in l.22. n.15. 127
Pactum de succedendo an valeat, l.22. n.13. 126. & quid inter milites, ibid.n.18.123
Pactum de futura successione conseruanda benè valet, l.22. n.19. ibid.
Pactum de non succedendo valet hodie, licèt videatur auferre liberam testandi facultatem, lex 22.n.20. & 21. 130
Pactum de non meliorando valet, adeo vt gener in cuius fauorem sit non potest renuntiare, ibid.n.23.132
Pactum de non meliorando in fauorem alicuius positum an remitti possit, ibid.n.24. ibid.
Pactum de non meliorando vnum ex filiis quod valet remitti potest per filium, ibid.n.25. 139
Pactum de non meliorãdo valet cum scriptura non aliàs; tamen si sit deperdita potest pactum probari per testes, ibid. n.28. 134
Pactum de futura successione certo modo diuidenda non valet, in l.22.n.30. 155
Pactum de non succedendo in fauorem fratrum factum etiam cum iuramento æquiparatur pacto de futura successione certo modo diuidenda, & si filius non perseuerat in pacto reuocatur pactum, ibid. num. 31. ibid.
Pactum de non alienando inter viuos factum, non impedit translationem dominij in l. 40. num.13. 181. & quando valeat istud pactum, ibid.n.18. 185
Pactum de non alienando impedit translationem dominij quando est factum in fauorem alicuius certæ personæ, in l.40.n.25.186
Papa concedens licentiam, vt clericus de fructibus sui beneficij testetur, videtur eandem licentiam concessisse vt testamentum antea factum teneat, lex 41. num.2. 230
Paraphernalia bona quæ dicantur, in l. 50. n. 20. vers. *Secundo potest*, &c. 395
Parentibus naturalibus tantùm an filij naturales ex testamento vel ab intestato aliquid debeant l.9.n.8 65
Parentes an spuriis filiis succedant ex testamento, vel ab intestato, l.9. n.45.77
Parentes qui iure succedant filiis, in lege 6. n.4.45
Pater an iure hæreditario vel iure peculij succedebat filio in potestate, lege 6. num.1. & quid hodie mutatum sit, 44
Pater vel auus qui succedit filio vel nepoti cuius vsumfructum pater habebat an vsusfructus firmetur morte filij, l.6.n.11. 48
Pater an transiens ad secundas nuptias reseruare teneatur filiis primi matrimonij quæ habuit ex successione alicuius filij, l.14.n.5. 95
Pater, etsi luxuriosè viuat non perdit tutelam filiorum, ibid. n.14. 100
Pater licet transeat ad secundas nuptias non perdit tutelam filiorum, ibid.n.15. ibid.
Pater an teneatur ministrare filio studere volenti omnes expensas, & sumptus necessarios, lege 29.n.18.153
Pater an possit filium sua legitima priuare constituendo maioratum authoritate principis, & si rex hanc licentiam concedere possit, leg.40.n.57 198
Pater an teneatur nominare maiorem ad maioratum, & in eo maioratum constituere, ibid. n.58. 199

Index Rerum.

Pater an possit filium primogenitura priuare, lege 40. num. 71. 208

Pater vsumfructum habens in bonis filij si monasterium ingrediatur an vsumfructum amittat, 390

Pater licet transeat ad secundas nuptias gaudet vsufructu bonorum filij, l. 48. n. 1. 438

Pater si consentiat filio percipere fructus bonorum suorum an censeatur vsumfructum remittere, l. 48. num. 10. 380

Pater si succedat filio suo in aduentitiis, succedit etiam frater defuncti in medietate pariter cum patre: & in hac medietate fratri debita non succedit pater in vsufructu, in l. 4. num. 12. & quid si filius succedat extraneo pro dimidia dato cohærede patre, an in illa dimidia pater habeat vsumfructum, ibid. numero 13. 381

Pater legitimus administrator bonorum filij est adeo, vt non teneatur reddere rationem, in lege 48. n. 14. & 15. 382

Pater est tutor filij emancipati. in l. 48. n. 17. ibid.

Pater promittens dotem filiæ simpliciter nulla expressa quantitate censetur promittere tantam dotem quantam prius promisit alteri filiæ, l. 50. num. 19. vers. *Adde tamen*, 395

Pater promittens dotem filiæ vel donationem propter nuptias filio censetur donare de proprio patrimonio non vero de bonis filij vel filiæ & si habeat ex linea materna, l. 50. n. 21. ibid. & quid si de bonis filij vel filiæ tantum promittat, ibid. & etiam n. 22. 396

Pater vel mater promittens dotem de bonis filiæ quæ excedit patrimonium filiæ an residuum teneatur pater vel mater soluere de suo, l. 50. n. 24. 397

Pater promittens dotem filiæ constante matrimonio, videtur promittere de bonis lucraris constante matrimonio l. 50. num. 24. versicul. *Item etiam*. ibid. & in hac specie filia an teneatur conferre totam dotem vel medietatem si pater decedat, ibidem num. 24. versic. *pulchrum tamen*, ibid.

Pater & mater si simul promiserunt dotem filiæ qualiter teneantur, ibid num. 25. 398

Patri cui per filium hæreditas quæritur competit remedium, legis finali Codice de edicto diui Adriani, toll. lege 45. num. 142. 314

Permutari an possint bona maioratus, l. 40. n. 82. 216

Pestis tempore testamentum factum minorem requirit solennitatem, l. 3. n. 48. 20

Petitio hæreditatis potest intentari coram iudice vbi est rei domicilium etiam si res ibi non sint vel coram iudice vbi res sitæ sunt, l. 45. num. 151. Vers. *Ex qua regula*, 318

Petitio hæreditatis competit hæredi vniuersali contra tertium possessorem vel detentorem rerum defuncti, l. 45. n. 153. 319

Petés hæreditatem si sit vniuersalis successor auocat rem à possessore insolidum, si vero ex parte sit hæres tantum pro parte pro qua est hæres, l. 45. n. 155. 320

Petens hæreditatem non tenetur probare dominium neque quasi dominium prædecessoris sed tantum possessionem vel detentationem, ibid. n. 157. 321

Petitio hæreditatis competit tantum pro rebus à defuncto possessis tempore mortis, l. 45. n. 156. & pro rebus quas detentabat, n. 157. ibid.

Petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem si non acquisierit post litem contestatam, in l. 45. n. 159. in vers. *Præterea*. 322

Petitio hæreditatis datur contra titulo possidentem, si titulus non sufficiat ad translationem dominij, l. 45. n. 160. 323

Petitio hæreditatis datur contra possidentem sine tit. pro hærede vel possessore, in l. 45. n. 161. ibid.

Petitio hæreditatis pro re particulari non datur aduersus hæredem illius aduersus quem dari poterat, l. 45. n. 162. ibid.

Petitio hæreditatis non datur contra titulo possidentem, etiam si illum acquisierit post mortem defuncti contra Bald. & alios, in l. 45. n. 163. 324

Petitio hæreditatis non datur hæredi qui semel fuit possessionem adeptus, & iterum ab ea cecidit, l. 45. n. 164. ibid.

Petitio hæreditatis quomodo sit intentanda, & facienda condemnatio, & executio, & quid in ea comprehendatur latè discutitur, ibi, n. 165. & 166. 325. & 326.

Piæ causæ octo fauores, in l. 36. n. 2. vers. *Prima*. 172

Pignorari vel hypothecari an possint bona maioratus, l. 40. n. 83. 217

Pœna criminalis in conscientia non debetur à delinquente ante condemnationem, l. 1. n. 4. 4

Pœna in contractu census posita, est obseruanda, l. 68. in princ. 443

Pœna in quolibet contractu apposita an exigibilis sit, ibid, n. 4. 444

Pœna imposita extrahenti quid de ciuitate, procedit in eo qui deprehenditur cum ipsa re, l. 45. n. 48. in fin. ibi Tertio infero, 261

Pœna imposita à legibus vel statutis portantibus vestes pretiosas intelligitur si cum eis reperiantur, in l. 45. n. 49. ibid. quod non procedit si quis in domo eis vtatur, n. 50. ibid.

Pontem qui super via publica facere non potest, l. 46. n. 13. 362

Possessor maioratus an tempore vitæ suæ sit dominus, l. 40. n. 76. 213

Possessor maioratus an teneatur cauere successori de restituendo maioratu, l. 40. n. 78. 214

Possessor bonæ fidei recuperat sumptus & expensas, in re aliena factas, l. 46. n. 2. 356

Possessio quid sit & noua authoris deffinitio, l. 45. n. 17. 241

Possessio quotuplex discutitur latissimè, l. 45. num. 19. 243

Possessio an requirat titulum vel causam ad eius adquisitionem, per plures conclusiones, in l. 45. n. 20. 244

Possessio ex inutili contractu an transferatur, l. 45. n. 23. 246

Possessio an transferatur per minorem alienantem rem sine decreto & cum tutoris authoritate, l. 45. n. 25 vbi latè discutitur, 247

Possessio tradita ex contractu simulato an remaneat penes tradentem, l. 45. n. 28. 250

Possessio qualiter adquiritur, in l. 45. n. 32. 252

Possessio actu corporeo non quæritur etiam si adsit animus tradentis & accipientis possessionem, in l. 45. n. 33. ibid.

Possessio per aspectum oculorum non quæritur nisi adsit voluntas tradentis & accipientis, ibid. vers. *Secundo & in specie*, & in num. 45. vbi ampliatur & limitatur principalis conclusio, 25

Possessio feudi acquiritur sine actu naturali interueniente voluntate tradentis & accipientis ibid. versic. *Tertiò pro hac*, num. 33. 252

Possessio quæritur duplici actu vero, in l. 45. num. 34. ibid.

Possessio quæritur in toto fundo per ingressum in partem fundi, l. 45. num. 35. & non solùm in parte ingressa, verum in partibus non ingressis dicitur acquisita possessio per actum verum & non fictum, ibid.

Possessio quæritur in pluribus fundis eiusdem naturæ contiguis etiam diuisis limitibus vel sedibus per ingressum in partem vnius, si ingrediens velit omnes fundos possidere, l. 45. num. 38. si verò sint omninò distincti & separati non quæritur omnibus, ibid. in n. 39. 254

Poſſeſſio rerum in domo vel in aliqua re exiſtentium quæritur per hæredem vel vniuerſalem ſucceſſorem ſi domus vel rei poſſeſſionem acquirat, lege 45. num.40. 255
Poſſeſſio quæritur de nouo per ingreſſum fundi vel partis ab eo qui exiſtimans ſe iam quæſiſſe animo continuandi fundum ingreditur contra gloſ. & alios ibid. num.41. ibid.
Poſſeſſio in iuridictione qualiter acquiratur reſolutiué per tres concluſiones, in l.45.n.42. 256
Poſſeſſio alia ſine altera quæri poſſe, reſoluitur quatuor concluſionibus, ibid.n.43. & 44. 258
Poſſeſſio rebus vacantibus quæ cælo, terra, marique naſcuntur, non quæritur per aſpectum oculorum ſed requiritur vera&actualis traditio,in l.45.n.46.259
Poſſeſsio theſauri inuenti in alieno fundo vel etiam in proprio non quæritur per aſpectum oculorum, ſed requiritur realis apprehenſio, l.45. n.47. 260
Poſſeſſio rei minoris vel pupilli à tutore ſeu curatore cum debita ſolennitate venditæ non quæritur per ſolum aſpectum oculorum, l.45. n.53. 262
Poſſeſſio rei in qua ab executione ſententiæ quis mittitur, non acquititur per aſpectum oculorum, ſed actualis miſſio requititur quo vno ſingulari modo limitatur in l.45.n.54. ibid.
Poſſeſſio rerum hæreditariarum ab hærede poſt hæreditatis aditionem quæri non poteſt per actum fictum, ibid.verſ.5. *ſubtiliter*, ibid.
Poſſeſſio rei ab hærede alienatæ ante apprehenſionem poſſeſſionis per aſpectum oculorum quæri nequit,l45. num.55. 262
Poſſeſſio naturalis per abſentiam retenta ciuili recuperatur per reditum in conſpectu rei, ibid. eleganter ampliat. 263
Poſſeſſionem tam ciuilem quàm naturalem amittens per longam obliuionem poterit eam recuperare per aſpectum oculorum ſi reuertatur animo recuperandi, ibid.
Poſſeſſio quæritur per traditionem inſtrumenti quo continetur ius ipſius rei: quo procedit etiam in re immobili, in l.45.n.56. ibid.
Poſſeſſio rei venditæ vel donatæ non quæritur per inſtrumenti venditionis vel donationis traditionem, quod de iure regio corrigitur, in l.45.n.57. 264
Poſſeſſio rei venditæ vel donatæ adquiritur per traditionem inſtrumenti modò res ſit præſens vel non, in l.45.n.58. ibid.
Poſſeſsio quæritur per traditionem clauium rerum in domo contentarum dummodo traditio fiat in præſentia domus, in l.45.n.60. & 61. 265
Poſſeſsio equi non quæritur per traditionem freni niſi equo ſit impoſitum, in l.45.n.62. 266
Poſſeſſio quæritur alteri per retentationem vſusfructus à domino factam,in l.45.n.63.& 65. 266.& ſeq.
Poſſeſſio transfertur per conductionem à domino factam rei venditæ vel aliter alienatæ, in l.45. num.66. ibid.
Poſſeſſio quæritur hæredi per conductionem ab inquilino factam vel per ſolutionem penſionis, in l.45. num.67. 268
Poſſeſſio quæritur detentatori domino promittente rem poſſidere mediante titulo habili ad tranſlationem dominij, l.45.n.69. & n.70. 269
Poſſeſſio quæritur & per appoſitionem cuſtodis de voluntate alienantis etiam ſi res non ſit in præſentia, l.45.n.74. & 75. 271.& 272
Poſſeſſio adquiritur per ſignationem rei ex voluntate alienantis, l.45.n.76. ibid.
Poſſeſſio acquiritur per clauſulam. conſtituti ciuilis & naturalis vel naturalis tantum vel ciuilis ſi altera caueat conſtituens, in l.45.n.78. & 79. 273
Poſſeſſio quæritur per clauſulam conſtituti etiam ſi conſtituens fictè fuiſſet poſſeſſionem adeptus, leg.45. num.80. 274
Poſſeſſio acquiritur per clauſulam conſtituti quoties is in cuius fauorem fit conſtitutum eſt præſens & ratum habet, ibid.n.82. 275
Poſſeſſio non transfertur per clauſulam conſtituti à procuratore habente mandatum ad eam transferendam, in l.45. num.88. quod in tutore & curatore & ſyndico, & executore teſtamenti hærede ante apprehenſionem poſſeſſionis procedit, ibid.n.88. 279
Poſſeſſio quæritur domino per procuratorem, tutorem vel curatorem vel ſimiles perſonas per actus fictos, in l.45.n.91. 281
Poſſeſſio an incertitudine vitietur, concluſionibus declaratur, in l.45.n.96. 286
Poſſeſſio acquiri poteſt ex pluribus cauſis, & laté declaratur, in l.45.n.97. 287
Poſſeſſio eodem verbo & ſubſtantia in eadem re non poteſt eſſe penes plures in ſolidum, in l.45. num.99. 289.
Poſſeſſiones diuerſæ & realiter diſtinctæ poſſunt eſſe penes plures in ſolidum, in l. 45. n.100. ibid.
Poſſeſſio qualiter amittatur, ibid. num. 101. vſque ad num.111. 295
Poſſeſſio poteſt quæri ſine aliquo actu apprehenſionis vero vel ficto ex diſpoſitione legis vel ſtatuti, & vocatur poſſeſſio ciuiliſſima, in l.45.n.111. 300
Poſſeſſio ciuiliſſima poteſt quæri furioſo vel infanti & ſimilibus perſonis maioratus ſucceſſoribus ex diſpoſitione, l.45. Tau.n.112. 304
Poſſeſſio non transfertur in hæreditatem iacentem nec quoad implendam vſucapionem vel præſcriptionem à defuncto cœptam, in quadrageſima quinta, n.113. 305.
Poſſeſſio quæ transfertur per l.45. Tauri in ſucceſſorem maioratus non eſt eadem quam defunctus habebat, ſed alia, in l.45.n.114. ibid.
Poſſeſſio quæ transfertur per l. 45. Tauri amittitur ſi ſucceſſor maioratus peruenìat in veram & naturalem poſſeſſionem mediante apprehenſione, in l.45.n.115. vbi idem eſſe in omnibus poſſeſſionibus fictè acquiſitis dicit. 306
Poſſeſſio ciuiliſſima non quæritur ex diſpoſitione, l.45. Tauri ſucceſſori maioratus conſtituti principis licentia, in l.45.n.116. 307
Poſſeſſio ciuiliſſima quæritur primo ſucceſſori maioratus,in l.45.Tauri,in d. l.45. n.117. ibid.
Poſſeſſio quibus modis probetur, in l.45.n.193. 353
Poſſeſſio cauſat præſcriptionem & an de ciuili vel naturali intelligatur, in l.65.n.3. 441
Probatio maior requiritur in crimine inceſtus quàm aliis criminibus, in l.80.n.16. 478
Probatio quæ ſit neceſſaria in delicto nefando contra naturam in l.80.n.18. ibid.
Probationes duæ ſi ſunt contrariæ, illa præualet, quæ facit pro cauſa pia, l.36.n.2. verſ. *Sexta*. 172
Præſcriptio procedit re vacante, & clandeſtina poſſeſſione occupata ſi poſſideat à tertio bonæ fidei poſſeſſore, in l.45. n.189. 341
Præſcriptio non interrumpitur expoliato ſi incontinenti recuperat poſſeſſionem, in l.45. n.190. in fine. ibid.
Procuratorem conſtituere poteſt mulier ſine licentia mariti in l.45.n.9. 431
Prohibitio alienationis fieri poteſt in vltima voluntate, in l.40. n.37. 191
Prohibitio alienationis facta per teſtatorem cum clauſula legitima, impedit tranſlationem dominij, l.40. num.38. ibid.
Prohibita alienatione rei ne fundus exeat de familia ſimul vel gradatim ordine ſucceſſiuo, in l.40.n49.192

Index Rerum.

Prohibitus vendere in fauorem certæ perſonæ, ea requiſita; & nolente emere poteſt alteri vendere, in l. 40. n. 44. 193

Prohibitio facta de non alienando appoſita inter hæredes an cenſeatur facta fauore alicuius certæ perſonæ, in l. 40. n. 52. 190

Proprietarius vendens rem vſufructuario an conſanguineus vel ſocius proprietatis poſſit retrahere rem proprietaliter in proprietate, & vſufructu, necne, in l. 70. n. 34. 460

Promiſſio de non meliorando an fieri tantum debeat genere ex cauſa matrimonij vel ſi valeat ex perſona aliorum filiorum, in l. 22. n. 22. 132

Promiſſione facta de non meliorando in tertio neque in quinto an poſſit pater pro anima de quinto aliquid legare, in l. 22. n. 26. 134

Promiſsio facta de non meliorando aliquem ex filiis an extendatur etiam vt neque nepotes poſsint meliorari, ibid. n. 27. ibid.

Profectitia bona & quando conferantur, l. 29. n. 10. & 11. 150

Præteritio filij annullat teſtamentum, l. 24. n. 1. verſ. *Sexto, & principaliter, &c.* 138

Præteritione facta conſeruantur legata, licèt clauſula codicillaris non ſit poſita, l. 44. n. 3. 139

Præteritione facta ignoranter an legata ſint firma, l. 24. n. 3. verſic. *Nec obſtat, &c* 140

Q

QVando aliquid requiritur pro forma, & ſolemnitate actus neceſſe eſt quod præcedat actum neque ſufficit quod poſtea ſequatur, in l. 42. n. 1. 230

Quaſi poſſeſsio iuris vel ſeruitutis quæritur in fundo per ingreſſum eatenus quatenus quærere volens ingreditur, & non magis, in l. 45. n. 36. quod procedit ſi tantum in eo domini voluntas accedat. 257

Quaſi poſſeſsio ſeruitutis quæritur per vſum in aliqua parte fundi, ſi voluntas domini ad id concurrat, ibid. n. 37. 253. & ſeq.

Quæ cœlo, terra, maríque capiuntur, occupantium fiunt, l. 45. n. 3. vbi duæ declarationes ponuntur. 235

Quibus modis dominium de iure ciuili quæratur in rebus immobilibus, l. 45. n. 4. 236

Quota hæreditatis, & quota bonorum in quo differunt, in l. 20. n. 2. 115

Quinta pars bonorum eſt diſtribuenda pro anima defuncti quando non fecit teſtamentum, ſed commiſit eius factionem, & commiſsarius non fecit illud, l. 36. n. 1. 173

Quod vi aut clàm interdictum, quando competat, in l. 46. n. 20. 365

R

RApiens mulierem per vim qua pœna puniatur, in l. 80. n. 36. 484

Rapiens ſponſam de futuro puniatur, ibid. n. 38. ibid.

Rapiens virginem immaturam nondum viri potentem qua pœna puniatur, ibid. n. 42. 486

Rapiens mulierem an ducendo eam in vxorem poſsit euitare pœnam raptus, ibid. n. 43. fol. ibid. & quid ſi ambo fateantur contraxiſse matrimonium, ibid. n. 44. 487

Rapiens meretricem an puniatur, ibid. n. 45. ibid.

Raptor ſi acceſsum non habuit ad mulierem raptam an teneatur pœna ordinaria, ibid. n. 40. 485

Ratihabitio ſi ſequatur inducit de nouo mandatum non præcedens, l. 45. n. 41. verſ. 5. *Pro hac.* 256

Ratihabitio ſi ſequatur in contractu à muliere facto ſine licentia viri an ſufficiat ad confirmationem contractus, l. 54. n. 6. 430

Ratio habetur pro expreſsa tantum poteſt conſiderari, in l. 45. n. 117. verſ. *Prima quia*, &c. 307

Ratio legis potius attendi debet quam verba, ibid. n. 117. ibid.

Rei vendicatio non competit cadenti à poſſeſsione, quam habebat ex cauſa tranſactionis, l. 45. n. 71. verſ. *Ex qua ſubtili, &c.* 270

Rei vendicatio competit aduerſus poſsidentem ciuiliter animo in abſentia, in l. 45. n. 79. in fine. 274

Rei vendicatio, & petitio hæreditatis poſsunt accumulari ab hærede & probato domino ex rei vendicatione vincit hæres, in l. 45. n. 159. *vbi notabiliter loquitur.* 321

Remiſsio vſusfructus à parte facta ipſi filio an valeat in præiudicium aliorum, l. 48. n. 9. 380

Remittere an cenſeatur pater vſumfructum ſi conſentit quod filius percipiat fructus bonorum ſuorum, ibid. num. 10. ibid.

Renuntiare primogenituræ an quis poſſit, lex 40. n. 70. 208

Retractus materia tractatur, in l. 70. 449

Retrahere poteſt conſanguineus pro tanto rem venditam à conſanguineo, ibid. n. 1. & de ratione retractus, ibid.

Retractus vt locum habeat an ſufficiat rem eſſe ſolius patris vel aliorum, n. 3. 450

Retrahere an poſſit naturalis filius tantum vel conſanguineus, ibid. n. 4. 451

Retrahendi ius an tranſeat ad hæredes extraneos quando conſanguineus deceſſit intra dies datos à leg. ibi, n. 8. 452

Retrahendi ius an tranſeat in monaſterium, n. 9. ibid.

Retractus tempus quod eſt nomen dictum à quo tempore currat, ibid. n. 16. 453

Retractus an in permutatione locum habeat, in l. 70. n. 19. 455

Retractus an in re data in ſolutum habeat locum, n. 20. ibid.

Retractus an habeat locum in re pignorata quando pignoratur tanti quanti valet res, in l. 70. n. 2. 450

Retractus iſte ſecundum l. regias quam actionem pariat, in l. 70. n. 36. 461

Res empta ex pecunia dotali an efficiatur dotalis, in l. 50. n. 36. 404

Res mobiles vel ſe mouentes ſi conſumptæ ſint in vita mariti an teneatur maritus valorem earum rerum ſoluere, l. 50. n. 43. 409

Res plures ſi vendantur à conſanguineo intra quod tempus retrahantur, in l. 70. n. 15. 453

Res vendita ſub conditione an conſanguineus teneatur retrahere intra nouem dies computandos à die traditionis, ibid. n. 21. 459

Res tradita ex titulo inhabili ad tranſlationem dominij, operatur ſolam detentationem, in l. 45. n. 8. 237

Res quæ erat penes me ſi poſtea reperiatur penes alium an præſumatur clandeſtinè occupata vt ſit locus conditioni *l. ſi. C. vnde vi.* in l. 45. n. 192. 342

S

SAtiſdare pro debito quis teneatur, in lege 66. num. 1. 441

Satiſdare qui non poteſt an debeat incarcerari, in l. 66. num. 2. 442

Satiſdare non tenetur quis pro debito vel alia re ſi non ſupernueniat cauſa de nouo poſt celebratum contractum ibid. n. 3. *ibid.*

Satiſdatio poteſt poſtulari à poſſeſſore ſi in poſſeſſione inquietatur ne in futurum moleſtetur ſecundum communem, , author in contrarium videtur tenere, l. 45. n. 172. ad finem. 329

Scholaris qui per quinquennium abſens fuit perdit priuilegium ſcholaris, in l.2.n.8. 7
Scriptura requiritur in pacto de non meliorando, ſed ſi ſit de perdita probatur pactum per teſtes, in l.22. num.28. 134
Scriptura an ſit de forma maioratus, l.41.n.2. 229
Scripturæ an requirantur pro forma, an vero ad facilio- rem probationem, ibid.
Scriptura deperdita qualiter probetur, l.41.n.3. ibid.
Sententiæ duæ contrariæ ſi ſint, illa prævalet quæ in fauorem piæ cauſæ lata eſt, l.36.n.2. verſic. *Sexta quod ſi duæ*, 172
Sententia lata poſſeſſorem maioratus an præiudicet poſſeſſori non vocato neque citato, l.40. n.73. 210
Sententia ipſo iure nulla à partibus tamen confirmata non validatur vt valeat in vim ſententiæ: ſeruanda tamen eſt vt valeat in vim pacti vel contractus ex obligatione de nouo inducta. in l.45. num. 41. verſ. *Sed his non obſtantibus* &c. 256
Sententia quomodo ſit ferenda quando duo probant ſe poſſidere, quinque concluſionibus declaratur, ibid. n.178.& 179.389. 334 & ſeq.
Sententia aduerſus moleſtantem ex interdicto vti poſſidetis iterum executioni mandatur pro damno intereſſe moleſtiæ, & pro pœnis in ſententia contentis, in l.45.n.176. verſ. *Item adde*, 333
Secundum teſtamentum legitimè factum rumpit primum, in l.3. n.92. præterquam ſi in eo appoſita ſit clauſula derogatoria, ibid. n.93. 28
Seruus teſtari non poteſt, in l.3.n.12. 11
Seruus an teſtis eſſe poſſit in teſtamento vel in alio quolibet actu, in l.3.n.27. 15
Seruus habens acceſſum ad dominam punitur, in l.80. n.23. 480
Seruitus an conſtitui poſſit in bonis maioratus, in l.40. num.85. 218
Seruitutem altius non tollendi compellitur quis vendere eccleſiæ, ne ei fiat præiudicium, l.46.n.9. 359
Seruitus non amittitur Per non vſum, ſi habens eam vtatur parte fundi, in l.45.n.37. 253
Seruitus excepta venditione fundi ſi non ſit conſtituta, de nouo conſtitui poteſt, in l.45.n.41. verſic. *quarto pro hac.* 256
Signatione rei ex voluntate alienantis facta quæritur ſignanti poſſeſſio, in l.45. n.6. 272
Signum alicuius in animali inuentum non probat animali eiuſdem cuius eſt ſignum, ſed facit præſumptionem, in l.45. n.77. ibid.
Si duo requiruntur ad validitatam actus quorum vnum debet alium præcedere in dubio pro validitate actus capienda eſt præſumptio, in l.42.n.3. cum ſequenti vbi multis rationibus hoc probatur, 230
Socius qui habet rem communem cum alio ſocio an habeat ius retrahendi, in l.70. 457
Sodomiæ crimen quomodo puniatur. in l.80. n.32. folio 481. & an committatur ſi vir habeat acceſſum ad vxorem contra naturam. ibid.n.33. 482
Sudomiæ crimen an committatur inter duas mulieres, ibid.n.34. 483
Sudomiæ crimen committitur cum animali.verſ. *Decimo* ibid. n.35. 484
Solennitas quæ ſit neceſſaria quando facultas conceditur alicui, vt pro eo teſtetur, in l.39.n.1. 175
Sortis iudicium quando locum habeat, in leg. 38. num.7. 174
Spoliatus ſua poſſeſſione ex interuallo poteſt perpetuò poſſeſſorem inquietare, vide de hoc & de aliis in litera E quia ibi ponitur iſtud verbum Expoliatus, vbi vide.
Sponſalitia largitas quid, & de eius effectu, in l.50. num.1. & 2. 386
Sponſalitia largitas ſi continet res pretioſas, an habeat eundem effectum vt ea quæ continet res non pretiaſas, in l.50.n.4. 387
Sponſalitia largitas ſi antequam facta ſit præcedat oſculum, & poſtea ſequatur donatio, an habeat locum, l.52. in his l. Tauri, vt ſponſa acquirat medietatem per oſculum in l.50. n.6. 389
Sponſalitia largitas conceſſa vxori à marito an reſeruanda ſit filiis primi matrimonij, ſi vxor tranſeat ad ſecunda vota in l.14.n.3. 95
Sponſa ſi ingrediatur religionem an per oſculum acquirat medietatem donationis ſibi factæ, in l.10.n.8.390
Sponſus ſi dedit ſponſæ veſtes, & ornamenta pretioſa tempore velationum, an in eis habeat locum, l.52. in his ll. Tauri, in l.50. n.5. 388
Spurius an aliquo modo poſſit inſtitui à patre vel eius bona habere, in l.9.n.18. 70
Spurius cui eſt reſtituta hæreditas ex tacito fideicommiſſo, an teneatur hæreditatem cum fructibus reſtituere fiſco, in l.9.n.27. 77
Spurius an conſanguineis patris vel matris ſuccedere poſſit, in l.9. n.47. 81
Spurius licet patri ſuccedere non poſſit, poteſt tamen ſuccedere ei qui iam ſucceſſit patri, in l.22.n.13. verſ. *Ex qua doctrina & concluſione*, 127
Stupri pœna quæ ſit, tam olim quam hodie, in l.80. n.5.& 6. 475.& 476
Stuprum cum virgine committens an teneatur ad duo copulatiuè, ducere vxorem, & eam dotare, ibid. num.8. ibid.
Stuprum committens cum virgine ſponte an teneatur pœna, in l.80. n.10. ibid.
Stuprum etiam committitur cum vidua, & qua pœna puniatur, ibid.n.14. 477
Subſcriptio teſtium quando ſit neceſſaria in l. 3. n.30. 16
Subſtitutio pupillaris directa in codicillis facta valet in vim fideicommiſſi, in l.3. n.88. 28
Subſtituere filium ſpurium hæredi pater poteſt, in l.9. n. 20. 72
Subſtitutus pupillaris, an poſſit renuntiare iuri ſubſtitutionis, in l.22. n.16. 128
Subſtituto pupillari competit remedium, *l.fi.C.de edict. D.Adrian. toll.& ibi ampliat*, in l.45. n.139. 314
Succeſſor maioratus mortuo poſſeſſore acquirit poſſeſſionem ciuilem & naturalem ſine apprehenſione etiamſi ſit abſentia, in l.45. n.111. 302
Succeſſori maioratus pro conſequenda poſſeſſione actuali competit interdictum adipiſcendæ, in l.45. n.128. in ſecundo, quia duo reperiuntur, 344
Succeſſori maioratus vniuerſaliter inſtituto competit remedium, *l.fin.C.de edict. D. Adriani*, ibid.
Succeſſori maioratus non datur interdictum vnde vi & declarat, ibid. n.193. 354
Succeſſori maioratus competit interdictum vti poſſidetis contra detentatorem rerum maioratus, in l.45. n.194. ibid.
Succeſſori maioratus pro conſequenda veriſſima poſſeſſione rerum maioratus, vtilius eſt interdictum vti poſſidetis, quàm interdictum quorum bonorum, in l.45.n.121. 347
Succeſſori maioratus competit petitio hæreditatis, & *ibid. notabiliter*, in l.45. n.123. 349
Succeſſori maioratus competit fideicommiſſaria hæred. petitio, ibid. n.123. ibid.
Succeſſor maioratus non poteſt propria authoritate à detentatore non reſiſtente bona maioratus auferre, in l.45. n.124. 349
Succeſſor in maioratu, qui proximior eſt, an poſſit petere in vita poſſeſſoris, vt declaretur ſucceſſor poſt eius mortem, in l.40. n.79. 215

Index Rerum.

Succeſſor maioratus inſtitutus à poſſeſſore, an talis inſtitutio effectum habeat, in l.40. n.80. 216

Succeſſor maioratus, an teneatur ſoluere expenſas factas in ædificiis à prædeceſſore, in l.46.n.1. 357

Succeſſor in maioratu an teneatur ſoluere debita prædeceſſoris, in l.40. n.72. 209

Succedentes ab inteſtato, intra annum debent erogare pro anima defuncti quintam partem bonorum, in l. 36. n.1. intellige quando facultas teſtamenti alicui eſt data, & commiſſarius non facit teſtamentum, ibid. 173

Suitatem filius naturalis habet ſi legitimatus eſt, in l.9. n.66. 89

Sublato contractu principali tolluntur clauſulæ, quæ in eo continentur, l.45.n.30. 250

Sumptus, & expenſæ factæ à poſſeſſore repetuntur computatis in fructibus ex illa re perceptis, l.46.n.2. verſ. *Quod etiam iterum.* 356

Sumptus & expenſas poteſt repetere poſſeſſor: vtiles tamen, & non neceſſarias in quibus cauſis repetere poſſit, in l.46.n.2. verſ. *Si verò bonæ fidei.* 537

Superficiarius poſſidet naturaliter, in l.45. n.100. verſ. *Item etiam.* 290

Superficiarius an ius retrahendi habeat, in l. 70. n.31. 459.

T

TAbellionis ſignum ſi deficiat, nullum eſt teſtamentum, in l.3. n.32. 16

Tacitum fideicommiſſum de reſtituenda hæreditate filio incapaci an ſit ponendum, & quo pacto probari poſſit hoc tacitum fideicommiſſum, in l.9.n.23. 37

Tacitam hypothecam habet mulier in bonis mariti pro reſtitutione dotis in l. 50. num. 37. verſ. *Item etiam* 405.

Tacita hypotheca à quo tempore incipiat an à die traditionis dotis vel contractus matrimonij, ibid. num.38. 406

Tacita hypotheca competens mulieri pro dote an competat etiam pro donatione ante nuptias vel propter nuptias, in l.50. n.41. 408

Tacitæ hypothecæ ius competens mulieri an tranſeat ad hæredes eius, ibid. n.45. 410

Teſtamentum quo iure ſit inuentum, in l.3. in prin. 9

Teſtati quæ perſonæ prohibeantur, ibid.n.1. 10

Teſtamentum ſi cæperit quis facere, & non perfecit, an valeat ſaltem in his quæ ordinauit, in l.3. n.18. 13

Teſtamentum aliud in ſcriptis aliud nuncupatiuum, in l.3. n.23. 14

Teſtamenti in ſcriptis forma, ibid. eod. num. ibid.

Teſtamentorum forma quare tanta, ibid.n.23. ibid.

Teſtamentum vnico contextu fieri debet non interueniente extraneo actu, in l.3. n.33. 17

Teſtamentum in ſcriptis an requirat publicationem, in l.3.n.37. 18

Teſtamentum in ſcriptis an hodie de iure Regio poſſit fieri manu priuata, ſecuta poſtea publicatione legitima, ibid.n.38. cum ſeq. ibid.

Teſtamenti nuncupatiui forma, in l.3.n.45.& 47. 26

Teſtamentum nuncupatiuum, an, valeat ſine tabellione, in l.3. n.47. in medio, ibid.

Teſtamentum factum tempore peſtis an minorem teſtiũ ſolemnitatem deſideret, ibid.n.48. ibid.

Teſtamentum inter liberos quam ſolemnitatem debeat continere, in l.3.n.53. 22

Teſtamentum inter aſcendentes factum à deſcendente: an fiat cum illa ſolemnitate, qua fit inter liberos, ibid. n.54. ibid.

Teſtamentum inter liberos cum ſolemnitate naturali, an propriè dicatur teſtamentum vel codicillus, ibid.n.55. & n.56. ibid.

Teſtamentum inter liberos, ad hoc vt valeat, omnes filij debent eſſe inſtituti, nec perſona extranea eſt interilios miſcenda in l.3. n.57. & 58. & quid de iure regio ibid. n.59. ibid. & ſequen.

Teſtamentum inter liberos continet codicillarem clauſulam, ibid.n.62. 23

Teſtamenti forma ſi deficiat, nec valet diſpoſitio tanquam teſtamentum, nec tanquam codicillus, in l.3. num.72. 25

Teſtamentum reuocatur per rupturam, vel interlinationem, in l.3. n.90. 28

Teſtamentum iuratum reuocari poteſt neque remanet periurus qui iurat, vt in l.3.n.95. 29

Teſtamentum ſi fuit inceptum & non perfectum an valeat ſaltem quoad ea quæ diſpoſita ſunt, in l.3.n.10 quid ſi ad pias cauſas eſt diſpoſitum à principio. ibid. num.106. 31. & ſeq.

Teſtamento facto ſi incontinenti decedat teſtator an præſumatur teſtorem fuiſſe ſanæ mentis nec ne, in l.3.n.113. 34

Teſtamentum in quo filius eſt præteritus, eſt ipſo iure nullum, in l.13. in pr. 9

Teſtamentum nullum dicitur pluribus ex cauſis, in l.3 pr.n.1. 17

Teſtamentum primum ipſo iure nullum confirmatur ſecundo valido non confirmatur vt valeat in vim teſtamenti, ſed ex confirmatione inducetur de nouo reſtitutio per fideicommiſſum, in l.45.n.41.verſ. *Secunda pro iſta ſententia*, 256

Teſtamenta duo quibus diuerſi hæredes ſcripti ſunt ſi non appareat quod eorum poſterior ſit de iure Regio diuidunt æqualiter hæreditatem, licet aliud ſit de iure communi, in l.45.n.148.& 149. 317

Teſtatoris teſtiumque ſubſcriptio neceſſaria eſt in teſtamento ſcriptis, in l.3.n.30. 16

Teſtator ſi neſciat ſcribere quæ forma adhibeatur, ibi, n.31. ibid

Teſtator ſi non poteſt loqui an valeat eius teſtamentum, in l.3. n.110. 33

Teſtator ſi dixit ſi ex hac infirmitate deceſſero inſtituo Titium & alia depoſuit an cenſeatur ſub conditione teſtari adeo vt ſalue reſtituta rumpatur eius teſtamentum, in l.3. n.126.

Teſtator an committere poſſit alicui vt faciat pro eo teſtamentum, & diſponat vltra quintam partem bonorum, in l.37. n.2. 173

Teſtes duo in quacunque cauſa ſufficiunt, in l.3.n.24. 14

Teſtes rogari non debent eſſe tranſeuntes, in l.3.n.29. 16

Teſtis falſum dicens qua pœna puniatur, in l.83.n.7. 499

Teſtis falſum dicens contra aliquem in cauſa hæreſis qua pœna puniatur, ibi, n.8. fol. ibid. & quid in cauſa adulterij, ibid. n.9. 500. & quid in cauſa criminali, ibid. n.10. ibid.

Teſtes probantes conſuetudinem qualiter deponere debeant, in l.41. n.4. 229

Theſaurus à pluribus inuentus efficitur præoccupantis, in l.45.n.47. 260

Theſaurus non efficitur illius cuius eſt fundus, in quo eſt poſitus ſed eum prius occupantis, ibid.

Theſaurum inueniens eumque apprehendens, an totum ſuum efficiat vel ex qua parte, quatuor concluſionibus declaratur, in l.45.n.51.52. 261

Titulus inhabilis ad tranſlationem dominij ſolam detentationem in accipientem transfert, in l.45.n.8. 237

Titulus aui ſit neceſſarius ad acquiſitionem poſſeſſionis, per plures concluſiones declaratur, in l.45. n.20. cum ſequent. 244

Titulus ſine traditione non eſt ſufficiens ad tranſlationem dominij, in l.40.n.1 182

Traditio facta iure nptori eſt præ-

Index Rerum.

renda primæ, facta in absentia eius, in cuius fauorem fiebat, si fuerit facta antequam ratum habeat, in l. 45. n. 83. 276

Transactio an filij possint bonis maioratus, in l. 40. n. 86 249

Transactio non est titulus habilis ad transferendum dominium, nec vsucapiendi conditionem, sed ad exceptionem parandam aduersus transigentem, & eius hæredes, in l. 45. n. 71. vers. *Sed attende.* 270

Translatio dominij impediri potest per vltimam voluntatem, in l. 40. n. 37. 191

Tres solutiones proximas præsumunt antea esse factas solutiones, in l. 68. n. 5. 445

Tutelam perdit mater, si transit ad secundas nuptias, in l. 14. n. 10. 98

Tutela quæ ad matrem pertinebat, si secundò, nupsit, ad quos pertineat, in l. 14. n. 12. 99

Tutor an succedat pupillo deficientibus consanguineis, vsque ad decimum gradum, in l. 8. n. 24. 60

Tutor habens accessum ad suam pupillam punitur, & qua pœna, vide in l. 80. n. 24. 480

Tutoris authoritas pupillo se obligantis, præcedere debet obligationem, nec sufficit si postea sequatur, in l. 42. n. 1. 230

V

VEnditione facta habita fide de pretio an habeat locum retractus sub eadem conditione, in l. 70. n. 22. 454

Venditio rei dotalis ab vxore facta de consensu viri, quæ nulla est constante matrimonio, confirmatur soluto matrimonio, in l. 50. n. 62. 420

Vendita re, quam consanguineus retrahere potest, si fructus emptor collegit, an postea consanguineus retrahens rem intra nouem dies datos à lege, possit, etiam habere actionem ad fructus, in l. 70. n. 29. 458

Venientes ab intestato, si instituti sint in test. secundò, licèt minus perfecto non reuocatur primum, in l. 3. n. 97. cum duobus seq. 29

Verbalis reuocatio an sufficiat ad rumpendum testamentum, in l. 3. n. 102. 30

Verba dubia à testatore prolata quomodo interpretanda, in l. 3. n. 115. 34

Vidua committens stuprum, an perdat lucra, constante matrimonio acquisita, in l. 50. n. 80. 428

Vindicta occisoris an possit committi offenso, in l. 76. num. 15. 468

Vindictæ ius an offensus possit alteri committere, ibid. num. 17. ibid.

Virginem corrumpens committit stuprum, & qua pœna puniatur, in l. 80. n. 5. 476

Virgo defiorata ab aliquo, si postea nubat alij, an talis corrumpens teneatur eam dotare, ibid. n. 11. 477

Vnico contextu debet fieri testamentum in l. 3. n. 33. 17

Vnicus filius an meliorari possit, in l. 17. n. 19. 110

Vsufructus patri debitus an finiatur morte filij, in l. 6. n. 11. & 12. 48 & seq.

Vsufructus patri debitus, an debeatur in tertia parte relicta extraneo de qua disponere filius potest, in l. 6. n. 13. 49

Vsufructus filio à parte remissus bonorum aduentitiorum an conferatur post mortem patris, in l. 29. n. 28. 157

Vsufructus bonorum filij patri acquiritur ratione patriæ potestatis, in l. 48. n. 13. 381

Vsufructus filiofamilias relictus, an patri acquiratur eius commoditas ratione patriæ potestatis, in l. 48. num. 2. 375

Vsufructus acquiritur patri in bonis maioratus, habitus ex linea materna, in l. 48. n. 3. Et quid in bonis donatis à principe, ibid. n. 4. 376

Vsufructus patri quæsitus in bonis filij durat etiam post mortem filij donec pater viuat in l. 48. n. 5. 377

Vsufructus si remittitur filio, an computetur in legitima vel in tertio, & quinto bonorum si filius sit melioratus, in l. 48. n. 10. versic. *Primò* 381

Vsufructus an relinqui possit filio sub conditione vt patri non quæratur, in l. 48. n. 10. vers. *Tertiò limita*, ibid.

Vsufructus retentio inducit possessionis traditionem, in l. 45. n. 63. fol. 266. & declaratur. n. 65. 267

Vsufructus formalis non transfertur per retentionem proprietatis, sed est necessaria traditio vel quasi, in l. 45. n. 64. 266. & 267

Vsufructuarius nuntiare nouum opus an possit, in l. 46. num. 25. 366

Vsufructuarius pater vel quilibet alius ingrediens monasterium an vsumfructum amittat, in l. 48. num. 8. 379

Vsufructuarius possidet naturaliter, in l. 45. in princ. idémque est in vsuario, & ibid. notabiliter declaratur. 235

Vsucapio quid sit, in l. 65. n. 1. 440

Vsucapio vel perceptio non procedit concurrente tempore legitimo, & bona fide possidentis rem ex causa transactionis, quod declaratur optimè, in l. 45. n. 72. 271

Vxore decedente sine acceptatione vel repudiatione lucrorum, an lucra transmittantur ad hæredes, in l. 50. num. 79. 428

Vxor quando possit obligari pro marito, in l. 61. n. 2. 433

Vxor si obligatur cum marito tanquam rea debendi an valeat obligatio, in l. 61. n. 3. 434

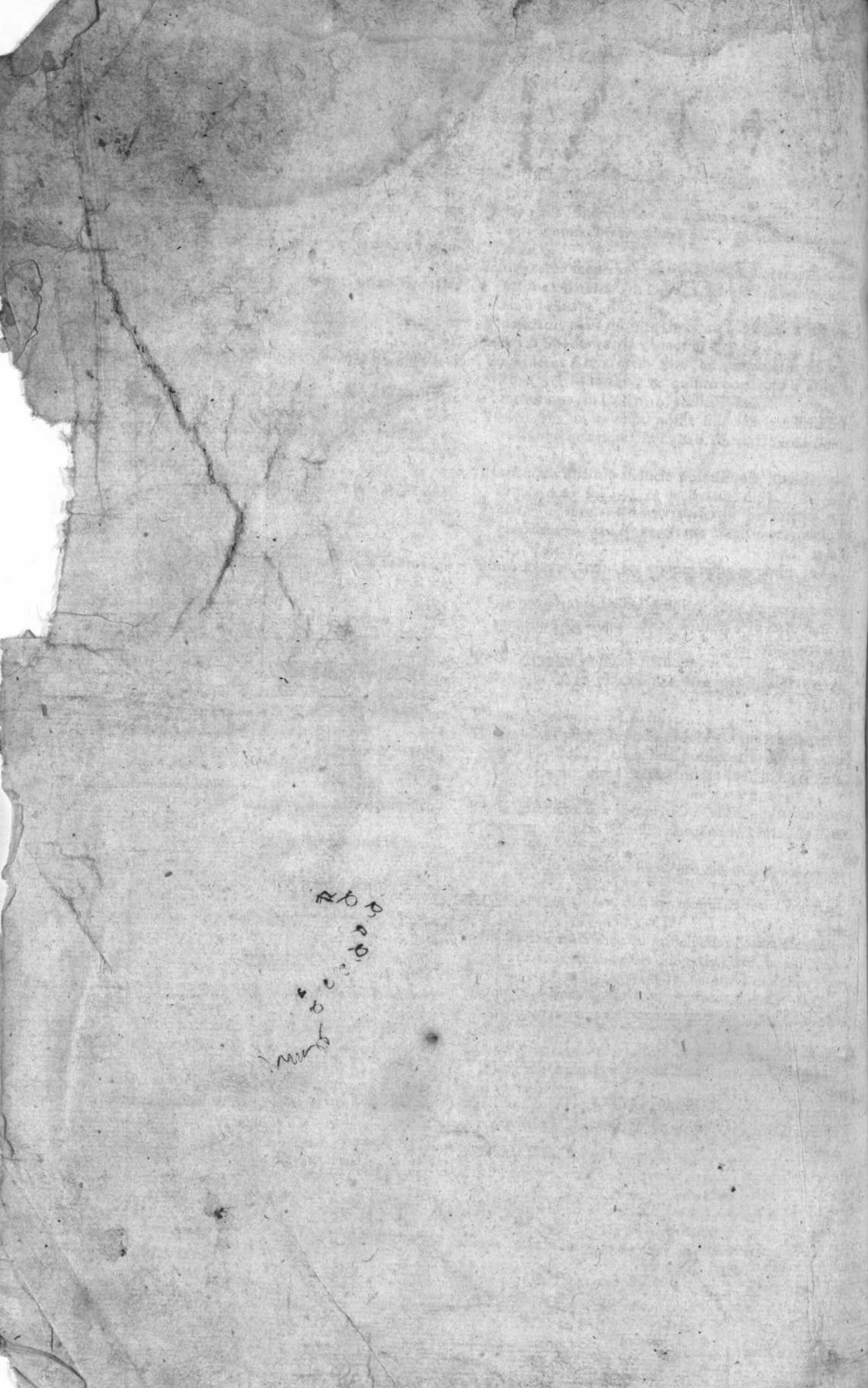
Vxor si obligatur tanquam principalis, & maritus tanquam fideiussor an valeat obligatio, ibid. n. 4. ibid.

Vxor an habeat medietatem rei emptæ à marito quam ipse maritus tanquam consanguineus retraxit ab alio, an habeat tantum medietatem pretij, in l. 70. num. 28. 458

Vxor admittitur in successione ab intestato, deficiente linea collateralium vsque ad decimum gradum, in l. 8. n. 20. cum seq. 59

Vxor si promittat, & tradat aliquam rem viro nulla expressa causa censetur ei promittere ex causa dotis, l. 50. n. 20. 395

FINIS.

pajaro

G-E 358